COMMENTARII

COLLEGII CONIMBRICENSIS E SOCIETATE IESV:

IN VNIVERSAM DIALECTICAM Aristotelis Stagiritæ,

Nunc primùm in Germania in lucem editi.



Georgius Christophorus Rinkelin . ao. 1665.
den 5 Augusti

COLONIAE AGRIPPINAE.
Apud BERNARDVM GVALTERIVM.

ANNO M. DC. XXX.

Cum gratia & privil. S. Cæs. Majest. & consensu Superiorum.

SERENISSIMO ET REVERENDISSIMO PRINCIPI AC DOMINO, D. FERDINANDO, ELECTO ET CONFIRMATO COLOnien: Leodien: Berchtesgadien: & Stabulen: Ecclesiarum Coadjutori, & Administratori, Comiti P. Rheni V. B. Duci: Principi ac Domino suo Clementissimo.



Ta apud vulgus consuetudo, & magnorum virorum meritum est, Serenissime Princeps, ut, quæ aliundè aut usu nova, aut precio rara afferuntur, ea, ad gratiam animosque eorum demerendos, ijs in primis offerantur. In quo officij genere qui Magnatum benevolentiam captant, tinctores fere atque fullones imitantur. Ut enim hi (quod Cato senior observavit) eum in pannos colorem inducunt, quo vident homines plurimum delectari: ita isti ex Principum ingenijs atque desiderijs arbitrium delectumque faciunt munerum mittendorum. Avorum nostrorum memoria constat, ex India, in Hispaniam, & ex hac in omnem Europam, leones, elephantos, rhinocerotes, alia magni precij missa, diversa ad diversos, pro genio gustuq; diversorum, ut diversis hominum voluptatibus serviretur. Ego, Serenissime Princeps, eam consuetudinem secutus, ausus etiam sum indolis & virtutis Tuæ famam sequi: & rem ex se parvam Serenitate Tua dignam existimare, ex eo, quod eam sperem ab ingenio Tuo graviter iri æstimatū. COMMENTARII SUNT COLLEGII CONIMBRICENSIS SOCIETATIS IESU IN ARISTOTELIS LOGICAM: *opus jam olim promissum, & diu ab Europæ Academicis expectatum: adeò, ut spurium etiam, nescio quod, scriptionis*

germen; & venditum à quibusdam mangonibus, dicam, an plagiariis pro genuini sanguinis & indolis libro: & à nonnullis in Conimbricensium scriptorum familia habitum sit: quos non fucum, sed veram carnem inspexisse oportebat. Legitimum ego ex Italia ad me missum, & typis meis, tanquam Germanica veste exornatum, affero ad te, Sereniss. Princeps, eo consilio, quod hujusmodi res à Serenitate Tua æstimari pro precio suo sciam. Nam quod de sua gemma, apud S. Ioannem Damascenum dicebat magnus Barlaamus: eam non à quovis videri posse: & quod de vero amore Socrates: ad eum videndum philosophicis oculis opus esse: id ego de istiusmodi libris affirmare audeam: eos nunquam in suo precio, nisi apud Philosophiæ peritos, haberi. Atq; adeò hæc me causa impulit: ut huic philosophico operi Serenissimum Tuum nomen præscriberem, magnum patronum paruo clienti legens: sed illum ab ingenio & indole sua promptum ad hujus tutelam. Neq; enim, ut multi Principum faciunt, Seren. Tua satis existimavit esse ad veram & victuram apud posteros laudem, vel Augusti sanguinis nobilitatem, vel eminentes supra reliquos mortalium dignitates: sed, quod paucorum est, solidi decoris avida eò processit, ut, quod magnorum Regum esse dicebat Sinesius in Orat. de Regno, ante φιλοσοφίᾳ τὴν ψυχὴν, χρυσῷ τὴν κεφαλὴν *exornaret. Qua in re tecum sensisse scio ex Germaniæ Imperatorib. Sigismundum: fecisse autem Antonium Pium Augustum cognomento philosophum, & Alphonsum Aragonium: quorum ille Philosophi appellationem reliquis titulis omnibus prætulit: hic verò pulchrius multò existimavit, philosophiæ cognitione, quàm diademate purpuraq; excellere. Horum Tu vesti-*

gi'is

giis in varias Academias ingressus, Serenifs. Princeps, ita hæc philosophica studia tractasti: ut jam illa vicissim à Te & laudem & patrocinium expectent. Quæ non ipsa tantum, sed reliqua etiam Reipubl. membra ita abundè sentiunt: ut istud auxilij abs Te eruditissimo Principe sibi polliceantur: quod ille olim Demades ab excellentibus medicis præstandum dicebat: ut non tantum grassantibus jam malis medeantur, sed etiam, ne qua oriantur, obsistant. Habebam & alteram causam hujus vel audaciæ, vel obsequij mei: quod librum in utilitatem hujus præsertim Academiæ, typis à me descriptum nullius alterius potius, quam ejusdem Academiæ Cancellarij, & Præsidis patrocinium quærere conveniebat, sed satis tutelæ illi est à priore caussa. Non enim fieri potest, ut non supra opinionem magnus Princeps sit: quem primum & solum ex tot Europæ Principibus, ex Hispanijs, per Italiam, in Germaniam allatus, & tot jam annos ab omnibus ingenijs expectatus liber Patronum quæsivit. Quem, Deum Opt. Max: precor, ut quam diutissimè incolumem sospitemq; habeamus. Coloniæ Ubiorum, 6. Calend. Aprilis. M. DC. VII.

Serenifs. Celsit. Tuæ

humillimus cliens:

BERNARDUS
GUALTERIUS.

AD LECTOREM.



Ntequam Logicæ in publicum evulgandæ fidem multis promissionibus obligatam absolveremus, illam pro nobis mala fide bibliopolæ quidam librarunt: qui, furtiva Dialecticæ glossemata Cursus nostri commentariis supposuerunt scripta quidem ante annos triginta caliginoso adhuc seculo, ab uno ex veteribus magistris, verùm non communi consilio; sed privata industria, ut suis auditoribus in Schola traderet, cùm de typis nec somnians cogitaret.

Hujus furti periculum fuit in illa temporis intercapedine, quæ ad hanc VERÆ LOGICÆ CONIMBRICENSIS editionem intercessit, quam communi expectatione longius protraximus, ut tempus rerum omnium magister, & diuturnæ concertationes multarum opinionum, quarum nos hoc in libro assertores profitemur, veritatem altius discuterent, in tanta doctorum Hominum, & librorum multitudine, quam immensa temporum nostrorum fœcunditas invexit. Quod consilium, cum initio opus universum moliebamur, nos in eam sententiam induxit, ut primum locum Philosophicis libris, quos jamdudum in lucem emisimus, ultimum Logicæ detulerimus: cum in illa velut multorum capitum hydra omnes pene difficultates essent debellandæ, quæ in tota Philosophia sparsim disseminatæ reperiuntur: Ac proinde non caducum, & destitutum cæmentis ædificium ereximus; sed partito (ut solent periti in bello Imperatores) difficultates adorti sumus, ut multis antea ictibus teutatas, & convulsas, uno tandem Dialecticæ gladio expugnaremus.

Nec irrita fuit cunctatio, sed aliqua ex parte sortem resolvit cum usura. Assiduus namque disputationum conflictus satiem nobis attulit aliquarum opinionum, quæ in hujus Cursus libris, ac potissimum in physicis supponuntur. Neque enim prioribus sententiis ita juratè astringimur, ut veritatem, vel expressiorem veritatis similitudinem non præferamus. Quare hic aliquas evertimus eo animo, ut expungantur in secunda eorum voluminum editione, quàm ut consilio nunc cudimus, sic typis ocyssimè Deo favente excudemus.

Illa præcipuè capita abrogavimus, quæ spectant ad Metaphysicorum graduum distinctionem: Ad actionis, Quantitatis, & peculiariter motus naturam, atque accidentis in communi. Quibus in materiis eam viam insistimus, quam antiquorum firmavit autoritas, & communior Scholarum assensus magis nunc reddidit expeditam.

Ut brevitatem simul lucraremur, plurium materiarum fecimus jacturam, gnari librum à nobis emitti non in bibliotheca reponendum: sed bis quotidiè nostrorum auditorum manibus in gymnasia deferendum: quo ne suffarcinati laborarent, multa omisimus, multa mutilavimus. Cum enim ex hujus Academiæ præscripto Metaphysica luculenter explicetur, ad eam attinet

tinet perfectior multarum rerum indagatio, quas in tranſcurſu tantum delibamus. Ut quæſtiones de rerum unitate, & diſtinctione, quarum explorata cognitio tractatui de univerſalibus magnum apportaret emolumentum. Eundem penè in ipſo prœlo reddidimus contractiorem abſciſſo tractatu de univerſalibus aſſumptivis, quod tyronum captu ſuperior videretur: idque in divinis rebus, quoad fieri potuit, inviolatum ſervavimus inſtitutum, ne pro Dialecticis, Theologorum partes ageremus.

Graviores prædicamentorum quæſtiones: multa de veritate, falſitate, & contingentia in lib. Perihermenias: de eſſentiarum cauſis in ordine ad demonſtrationem in poſterioribus eodem ſtudio ſuppreſſimus. Ideo ſi in obſcuritatem affinem brevitati aliquando impingamus, non Davo tantum hæc ſcribimus, ſed OEdipo, nam in tenebroſis locis præceptores cereo auditoribus prælucebunt.

Ne in Topicorum, & Elenchorum labyrinthos Lectorem induceremus, ſummam compendioſè texere conſtituimus, & curioſos earum fabricarum aucupes mittere ad Introductionem D. Petri Fonſecæ è noſtra Societate, cujus doctrinam, ſeu primum lac Dialecticæ ſuis ſtudioſis hæc inſtillat Academia.

Cum materia Dialecticæ ſcholaſticos terminos ſecretius attingat, diverſum ſtyli, & dictionis characterem, quam aliis in libris ſecuti ſumus, neceſſariò vendicavit. Ea de cauſa non multum curavimus, hæc, quæ D. Hieron. appellat ſyllogiſmorum ſpineta Rhetoricis floribus emollire, ne in locum alienum tranſumpti judicarentur; Cùm ipſe Ariſtoteles in Rhetoricorum lumine ſtatuerit ἡ ῥητορικὴ ἐστιν ἀντίστροφος τῇ Διαλεκτικῇ, cujus veſtigia perſequentes, maluimus ut Dialectica juxta Zenonis ſententiam, contracta in pugnum manu eloquentiam, tanquam adverſariam excluderet, quam ut palma deducta, & dilatata velut amicam ſalutaret. Quam tibi ſalutem Lector benevole pleno calamo propinamus.

CEN-

CENSURA.

Recognovi hos Commentarios Collegij Conimbricensis in universam Aristotelis Dialecticam, & videntur mihi digni impressione, sunt enim valdè docti, & accurati, nec habent aliquid, quod sit alienum à fide, & bonis moribus: in AEde D. Rochi, 29. Iulij, 1605.

P. Paulus Ferrer.

FACVLTAS SVPREMI SANCTAE INQVISItionis Concilij.

Vista a informacano podem se imprimir estes Commentarios da Logica, & depois de impressos tornem a este Concelho pera se conferirem com o original, & dar licenca per à correrem, & semella nano correrano, Em Lisbao 1. de Agosto de 605.

Marcos Teyxeira. *Ruy Piz da Veiga.*

FACVLTAS REGII SENATVS.

Podem se imprimir estes Commentarios, vista à licenca que pera isto tem do Sancto Officio, & como foy visto na Mesa. Em Lisboa a. 4. de Agosto de 605.

Damiano Daguiar. Costa.

FACVLTAS ILLVSTRISSIMI, AC REVERENDISSIMI DOmini Alphonsi de Castelbranco Episcopi Conimbricensis.

Podem se imprimir os Commentarios de Logica como se pede, a 15. de Agosto de 1605. nesta Quinta de Sam Martinho.

O Bispo Conde.

FACVLTAS PROVINCIALIS.

Ego Antonius Mascaregnas Societatis IESV *in Provincia Lusitana Provincialis, potestate ad id mihi facta à Reverendo admodum Patre Claudio Aquaviva Praeposito nostro Generali, facultatem concedo, ut Commentarij Collegij Conimbricensis eiusdem Societatis in universam Aristotelis Dialecticam gravium, doctorumq; hominum iudicio approbati typis mandentur. in quorum fidem has literas manu nostra subscriptas, sigilloq; nostro munitas dedimus. Conimbricae die 20. Octobris. Anno 1606.*

Antonius Mascaregnas.

SVMMA

SUMMA

QUAESTIONUM ET ARTICULORUM IN TOTAM DIALECTICAM.

IN LIBROS CATEGORIARUM.

Procemium.

In caput primum.

QVAESTIO I.

QVAESTIO II.

QVAESTIO I.

QVAESTIO II.

In caput quintum.

QVAESTIO I.

QVAESTIO II.

QVAESTIO III.

QVAESTIO I.

QVAESTIO II.

QVAESTIO III.

In caput septimum.

QVAESTIO I.

QVAESTIO II.

QVAESTIO III.

In caput octavum.

1 Pre-

Summa

FINIS.

COM-

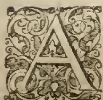
COMMENTARII COLLEGII CONIMBRICENSIS E SOCIETATE JESU,

IN UNIVERSAM DIALECTICAM ARIstotelis Stagiritæ.

Artes à quibus, & quo tempore inventæ sint.

Græci artes se invenisse, gloriantur.

Idem de se prædicant Chaldæi.



ARTES qui primo invenerint, fuit à multis sæpè dubitatum, Græci ut sapientiæ nomen, atque famam sibi tanquã propriam vendicabant, ita earum se inventores fuisse gloriabantur. Contra vero Chaldæi multis sæculis antequam Græcia vel discere, vel docere cœpisset, apud se magnarum rerum scientiam extitisse prædicabant.

Multos ex barbaris tanquam primos earum inventores antiquitas venerata est.

Certè quòd olim apud Græcos tantùm sapientia floruerit, & quòd non pauci ex iis, quos antiquitas ob singularis doctrinæ nomen tanquã primos scientiarum parentes venerata est, magna ex parte de barbaris fuerint, satis constat: quandoquidem, ut alios prætereamus, Thales natione Phœnix erat; Mercurius, Aegyptius, Zoroastes, Persa; Atlas, Libycus, seu Phryx, Anacharsis, Scyta, Pherecydes, Syrus: ut planum sit, quemadmodum in aliis, ita & in eo delirasse Epicurum, quòd dixerit, neminem nisi Græcum idoneum esse ad philosophandum. Et verò multa Græcos ab externis didicisse testantur gravissimi autores, Eusebius lib. 9. & 10. de præparatione Evangelica, Cyrillus libr. 1. contra Iulianum, Clemens 1. Stromatum, Iustinus martyr in parænesi ad gentes, Iosephus duobus libris contra Appionem, & alii. Verùm si æqui rerum æstimatores esse voluerimus, neque à Græcis, neque à barbaris ingenuas artes primò inventas esse, sed multò antiquiorem, nobilioremque earum originem fuisse statuemus. Etenim rerum procreator Deus in ipso mundi nascentis exordio primis humani generis parentibus inter alia naturæ, gratiæque dona præclaram non divinarum tantum, sed humanarum, naturaliumque rerum cognitionem attribuit. Nec enim decebat tantæ familiæ principes, & autores animum quasi tabulam nudam uti nos, sed divini artificis manu adornatum, & intelligibilium rerum imaginibus, luminibusq; scientiarum ad omnem pulchritudinis excellentiam & varietatem perpolitam accipere. A Deo igitur, ut à primo fonte, tum ab Adamo ad ejus filios, ac posteros ingenuæ artes promanarunt, tandemque longa annorum serie, ut ex veterum scriptorum monumentis liquet, ad Hebræos, ad Chaldæos, ad Aegyptios, ad Græcos, ad Italos, aliasque orbis terræ nationes derivatæ sunt. Hinc Assyriorum, & Persarum Magi, Aegyptiorum sacerdotes, Bactrianorum Semanaci, Indorum Bragmanes, & Gymnosophistæ, Gallorum Druydes, Græcorum sapientes, Latinorum doctores, aliique præcipua scientiæ laude cumulati floruerunt.

Græci multi ab aliis didicerunt. *Euseb.* *Cyril.* *Clem.* *Iust.* *Ioseph.*

Deus artium autor statuitur.

Neque huic quam dicimus, quasi hæreditariæ scientiarum à primis mundi originibus ad consequẽtes ætates transmissioni obstat, quòd nonnulli uti primi artium inventores celebrentur. Nam cum pleræque earum, injuria temporum, vel hominum indiligentia, non solum pristinum splendorem amisissent, sed vel omninò, vel propemodum extinctæ essent; fuêre aliqui ingenio præstantes viri, qui eas ab interitu vindicarunt, aut novis inventis illustriores fecerunt, quibus proinde earum inventio adscripta fuit, sic Dialecticæ inventorem Zenonem Eleatem, naturalis Philosophiæ Thaletem Milesium, disciplinæ moralis Socratem, Astrologiæ Atlantem, aut quosdam alios fuisse memoriæ proditum est. Quod si de iis etiam artibus, quæ in extremo opere faciundo versantur, loqui velimus, constat earum nonnullas quondam prorsus ignotas posterioribus seculis fuisse inventas, ut Chalcographicam, & causa quæ pulverem tormentarium invexit.

Quoniam autem veteres dum ingenuarum artium studiis, assiduoque labore abditam, ac latentem inquirebant veritatem, non unà omnes instituerunt via, nec eadem dogmata, eosdem-

eosdemvè magistros secuti sunt, sed partim contentione distracti in varias sectas, & quasi familias abiêre: nequaquam fuerit ab instituto alienum hujusmodi sectas, earumque principes, & successores paucis colligere, & sub uno quasi aspectu collocare, ut quoniam harum rerum in philosophiæ curriculo frequens fit mentio, jam hinc auditoribus conspicuæ, notæque sint.

De sectis eorum, qui decursu temporum ingenuas artes, Philosophiamq; professi sunt, atque in primis de Italica, & Ionica.

Ammon.

A quo sectæ philosophorum appellatione fuerint sortitæ.

PHilosophorum sectæ, ut Ammonius in prooemio ad categorias Aristotelis colligit, à variis rebus appellationem sortitæ fuerunt. A gymnasio, ut Academici, & Stoici: ab actione aliqua, veluti à deambulatione, ut Peripatetici: a magistro, ut Pythagorici à Pythagora: ab illius patria, ut Cyrenaici à Cyrene patria Aristippi: à genere vitæ, ut Cynici, ita nuncupati, quòd essent in cavillis more canum mordaces contra vitia: à fine Philosophiæ Hedonici, hoc est, voluptarii, ut Epicuræi: à modo judicandi, ut Ephectici, Sceptici, & Pyrrhonii, id est inhibitores, quæsitores, atque ambigentes, qui omne de rebus judicium inhibebāt, nihilque constituebant, sed in quærendo, & considerando semper versabantur, ac de omnibus ambigebant.

D. Aug. Plut.

A duabus præcipuè sectis cæteræ promanarunt.

Italicæ caput fuit Pythagor.

Deinde sciendum duas præcipuè extitisse sectas veterum Philosophorum, à quibus cæteræ propagatæ sunt, ut Divus Augustinus 8. de Civitat. Dei, cap. 2. Plutarchus libr. 1. de placitis, cap. 3. aliique auctores referunt. Italicæ caput fuit Pythagoras, qui incredibili ad scientiam studio incitatus, postquam Pherecydi Syro inter sapientes sui temporis magni nominis, & auctoritatis Philosopho operam dedit, discendi causâ longissima terrarum sola peragravit, donec cunctis ferè barbaris, Græcisque mysteriis initiatus devenit in eam partem Italiæ, quæ magna Græcia dicta est, delectaque sede apud Crotoniatas, magno auditorum concursu, & nobilitate Philosophiam docuit, suamque familiam à se Pythagoricam à regione Italicam appellavit.

De illius ætate non convenit.

De illius ætate mira est inter scriptores dissensio. Ex iis tamen, quæ majori cum probabilitate scripta ab eis sunt colligi posse videtur, floruisse illum eo tempore, quod inter sexagesimam & septuagesimam Olympiadem interjectum fuit. Qua de re Clemens Alexandrinus 1. lib. Stromat. D. Augustinus 18. de civitate Dei, capite 37. Livius 1. libr. decad. 1. Dionysius Halicarnasseus lib. 2. Sectatores Pythagoræ numerantur Thelauges ejus filius, Empedocles, Epicharmus, Archytas Tarentinus, Alcmæo Crotoniates, Hippasus Metapontinus, & Philolaus.

Clem. Al.
D. Aug.
Livius.
Dion. Al.

Sectatores Pythagoræ enumerantur.

Quòd verò ad sectæ derivationem attinet, ea sic habuit: Pythagoræ successit Thelauges filius, huic Zenophanes, cui Parmenides, Parmenidi Zeno Eleates, Zenoni Leucippus, & Democritus, Democrito alii complures, inter quos Nausiphanes, & Naucides, quibus deinde Epicurus. Adverte autem quosdam Eleaticam sectam sub Thelauge Pythagoræ filio distinguere ab Ionica, ut tertiam; quosdam eam subjicere Italicæ. De grege Epicuræorum nihil in præsenti dicemus, quòd ii non tam Philosophi, quàm φιλοσώματοι sive ut D. Hieronymus ait, Philosophorum pecudes fuerint: siquidem in una corporis voluptate summum hominis bonum constituerunt, Dei providentiam, atque animorum immortalitatem negarunt, atque adeò indigni sunt, qui inter Philosophos numerentur.

Epicuræi non tam philosophi quam philosophorum pecudes.

D. Hier.

Ionicæ familiæ auctor fuit Thales.

Ionicæ familiæ auctor fuit Thales, ut Leander, & Herodotus referunt, patria Phoenix, ut alii veriùs existimarunt, Milesius à Mileto Ioniæ urbe nobilissima. Hic (ut ex Tatiano refert Eusebius de Præparat. Evangel. cap. 3.) septem sapientum primus fuit, &, ut credidit Aristoteles 1. Metaphys. cap. 3. Philosophiam naturalem primus invenit. Floruit circa Olympiadem quinquagesimam, ut affirmat Clemens Alexandrinus libro primo Stromatum. Ei verò ordine successerunt Anaximander, Anaximenes, & Anaxagoras Clazomenius. Qui ex Ionia scholam Athenas traduxit, habuitque successorem Archelaum Socratis præceptorem, quem oracula Pythiæ sapientissimum judicarunt. Nobiles in primis auditores fuerunt Aristippus auctor sectæ Cyrenaicæ, Antistenes, Cynicæ, Plato Academicæ.

Leand.
Herod.

Primus septem sapientium.

Euseb.
Arist.
Clem. Al.

Qui ei successerint.

De Academicorum, & Stoicorum Sectâ.

Quo tempore Plato floruerit.

ÆTate Platonis, quæ inter Olympiadē octogesimā octavam, & centesimam octavam fuit, multi in omni scientiæ genere præstātes viri extiterūt. In historia Xenophon: in Astrologia Eudoxus: in Rhetoricæ arte Isocrates: in Pythagorica philosophia Architas Tarentinus: in Cynica Diogenes. Ipse verò Plato inter cæteros quasi clarissimum lumen omnium scientiarum splendore longè latéque micuit. Certè orationis copia, & suavitate tanta fuit, ut teste Cicerone de claris oratoribus, dictum à quibusdam fuerit, Iovem, si græcè loqueretur, non alio quam Platonico sermone usurum: quod ei prænunciasse apes visæ sunt, cum in ejus infantis ore consederunt. Præterea tam multa, tamque recondita de divinis rebus scripsit, ut facile appareat, quod quidam autores prodidêrunt, illum sacra volumina adhibito interprete evolvisse,

Qui ejus æquales.

Ejus laudes.

Cicer.

Sacram paginam evolvit.

& ex-

Clem. Alex. *Euseb.* & ex iis fontibus hortulos suos irrigasse. Refert enim Clemens Alexandrinus lib. 1. Stromatum, & Eusebius lib. 9. cap. 3. de præparatione Evangelica, Aristobulum Iudæum cognomento Peripateticum commentariis in libros Mosis, quos ab se editos ad Regem AEgypti Ptolomæum Philometora misit, affirmasse, scripta Mosis ante Alexandrum & Persarum imperium in Græcam linguam fuisse traducta, eaque à Pythagora, & Platone esse lecta. Plato igitur in Academia, quod nemorosum suburbanum fuit ab Athenis mille passus distans, Philosophiam docuit; unde ejus auditores à loco Academici dicti sunt. Successores habuit Xenocratem, Palæmonem, Crantorem, Cratetem. His placuit dissimulare scientiam, nullique rei inter disputandum pugnaciter adhærere. Secutus deinde est Arcesilas, Pitaneus Cratetis discipulus, mediæ seu novæ Academiæ institutor, quem jure optimo Lactantius lib. 3. cap. 5. ignorantiæ magistrũ appellavit; primus enim palam in Academia negavit esse quicquam, quod sciri posset; post Arcesilam nonnullis interpositis floruit Carneades Cyrenæus, qui alterius Academiæ, nempè tertiæ caput à nonnullis fuisse perhibetur, quòd partim cum Arcesila, partim cum Speusippo senserit.

Ejus successores.

Arcesilas dicitur ignorantiæ magist. *Lactant.*

Stoici unde nomen sortiti.

Stoici etiam à loco nomen habuêre, ἀπὸ τῆς στοᾶς, id est, à porticu. Fuit enim Athenis porticus conspicua varietate, à Polignato depicta, quo ii convenire ad disputandum consueverãt. Sectæ hujus auctor Zeno, à Cittico Cypri oppido Citticus appellatus, annis octo & quinquaginta scholæ præfuit, tanta apud Athenienses auctoritate, ut illum aurea corona, & ærea statua ornarint. Extitit autem inter Academicos, & Stoicos grave, perpetuumque dissidium. Illi enim adeo erant in disputando versatiles, ut in sola levitate, & inconstantia persisterent. Hi contra multa paradoxa mordicus tenuerunt, multa magis inopinata, quam Poetæ assèverarunt, nullaque inter mediocritatem tenentes, omnia ad necessitatem severitatemque reduxerunt. Post Zenonem, inter alios, insignes fuêre Stoici Cleanthes, quem majorum gentium Stoicum Cicero appellat, Diogenes Babylonicus, Chrysippus Appollonii filius, Dialecticæ laude insignis, & infinitorum librorum scriptor, qui Stoicorum Porticum humeris suis fulcire ac sustentare dictus est, item Panætius, quem Cicero in libris officiorum se imitari profitetur. Deinde jam Nerone imperante, Seneca Philosophus, ejus præceptor, & Epictetus ex Hierapoli Phrygiæ urbe oriundus, cujus tantæ apud omnes vitæ admiratio extitit, ut Lucianus Syrus Epicteti lucernam fictilem tribus drachmarum millibus ob ejus auctoritatem venilisse tradat.

Inter Academicos, & Stoicos grave dissidium.

Cleanthes majorum gentium Stoicus. *Cicer.*

De Peripateticorum secta, & ingenio, doctrinaq; Aristotelis.

Peripateticorum caput, & princeps fuit Aristoteles, Nicomachi filius, ex Stagira Macedoniæ oppido, unde Stagirites est appellatus. Natus fuit anno circiter trecentesimo octogesimo primo ante partum Virginis. Agens verò annum ætatis suæ decimum septimum, cùm prius triennio Socratem audivisset, in Platonis disciplinam se dedit, & in ejus Gymnasio circiter viginti annos versatus est. Deinde ex legatione, cum qua ad Philippum regem ab Atheniensibus missus fuerat, reversus; cùm se absente Academicæ scholæ præfectum fuisse Xenocratem videret, Lycæum elegit, in quo Philosophiam doceret. Quia verò discipulorum turba circumfusus inambulando disputabat, peripateticus ipse, ejusque sectatores Peripatetici dicti sunt.

Peripateticorum caput Arist.

Quo tempore fuerit.

Ambulando disputabat.

De Aristotelis admirabili ingenio, & in rebus vel inveniendis, vel judicandis, vel disponendis acumine, de singulari studio sapientiæ, de absoluta in omni doctrinæ genere perfectione multa sunt apud Scriptores encomia. Illum Plato nunc Anagnostem vocabat, quod in veterum Philosophorum lectionem indefesso studio incumberet: nunc veritatis Philosophum: nunc Academiæ mentem. Ingressus enim aliquando gymnasium, cùm non adesset Aristoteles, dixisse fertur, ἄπεστι τῆς ἀληθείας φιλόσοφος, id est, abest veritatis philosophus. Deinde eùm iterum abesset, dixit οὐκ ἔστι νοῦς, id est, non venit mens. De eodem Quintilianus, Quid, inquit, Aristotelem? quem dubito scientia rerum, an scriptorum copia, an eloquendi suavitate, an inventionum acumine, an varietate operum clariorem putem? Plinius verò nunc eum summum in omni scientia virum, nunc virum immensæ subtilitatis appellat. Iam Averroes eum air velut exemplar quoddam propositum, in quo quantum mens mortalium capere queat, quantumque humano ingenio progredi fas sit, intelligere, & admirari homines possint. Pausanias lib. 6. statuam illi dedicatam fuisse scribit, quam & ipse præceptori suo Platoni erigendam curaverat.

Encomia Aristot.

Illi statuæ erigitur.

Successere Aristoteli nobiles Peripatetici, præter alios Theophrastus, Strato Lampsacenus cognomento Physicus, Demetrius Phalereus, Hieronymus, Cratippus, Boetius, atque alii variis temporibus. Habuit quoque idem egregios interpretes Alexandrum Aphrodisæum, Porphyrium, Themistium, Simplicium, Psellum, Ammonium, Plutarchum, & Philoponum. Ex his, ut cæteros prætereamus, Alexander, qui synchronos fuit Iustini Martyris, & Galeni medici, omnes penè Aristotelis libros

Illius successores.

Interpretes Græci.

exposuit tâta auctoritate, ut nemo Aristotelæus haberetur, qui non esset Alexandræus, Latini etiam commentariis Aristotelis opera egregiè illustrarunt, Severinus Boetius, quem sancti benedicti ætate vixisse, & cum eo amicitiam habuisse constat; Deinde Averroes, qui ob diligentem explanationem Commentatoris nomen habuit, postea Magn. Albertus, subinde scholasticæ Theologiæ princeps D. Thomas.

Etiam Latini.

Illud verò Aristotelem maximè commendat, eiq; gloriam conciliat immortalem, quod aliorum Philosophorum sectis penè jam extinctis, ac sepultis, Peripatetica familia indies augeatur, & efflorescat, ejusque doctrinam non solùm ii, quibus nondum cœlestis disciplinæ lumen affulserat, summo olim studio amplexi fuerint, sed etiam multis jam ab hinc seculis, & Philosophi & Theologi doctores divinæ fidei splendore illustrati, in maximis & gravissimis quæstionibus explicandis, neque tantum in Physicis & dialecticis, sed etiam in moralibus, & divinis frequenter usurpent.

Quæri autem solet, cur tantus philosophus, cui nec ingenii vis, nec orationis copia, ad res, quas animo comprehenderat, dilucide explicandas, deerat: cur, inquam, sæpè adeò obscurus sit, ut vix intelligi queat: præsertim in iis libris, quos Acroamaticos vocant, qui gravioris doctrinæ, & operæ limatioris sunt? Sciendum igitur ante Aristotelem duas fuisse obscurandæ Philosophiæ rationes: unam eorum, qui poeticè; alteram eorum, qui Hieroglyphicè philosophati sunt; quorum illi fabulis, hi ænigmatis, & figuris ingenuarum artium dogmata, & naturæ arcana obtexerunt. Quod (ut Philo Iudæus in libro, qui inscribitur, quod omnis probus sit liber; & Laertius in Pythagora annotarunt) eo consilio ab illis fiebat, ne mysteria philosophiæ vulgo, & imperitæ multitudini in contemptum venirent; tum præterea ut tarda ingenia, & ad philosophandum inepta, ab eorum studio, ad res alias consectandas removerent. Horum institutum cum Aristoteli non displicuisset, aliam tamen celandi viam ingressus est. Itaque Hippocraticam brevitatem secutus Acroamatica presso, & conciso stylo, & ob eam causam obscuro conscripsit. Nonnunquam etiam quanto sunt difficiliores controversiæ, tantò obscurius disputat, quia cùm non satis compertum haberet, pro qua parte veritas staret, ut erat solerti & provido ingenio, sententiam suam verborum perplexitate, data opera involvebat. Ad has causas obscuritatis, aliæ quoque accesserunt. Namque Aristotele vita functo ejus libri diu terra infossi jacuerunt: unde putredine multis in locis corrosi cum educti essent, ea loca arbitratu suo quidam Apellicon Tejus perperam supplevit, atq; emendavit. Qua de re Strabo tertio decimo libro suæ Geographiæ ita scripsit. Aristoteles, & bibliothecam, & scholam reliquit Theophrasto, primusque omnium, quos scimus, libros congregavit, & AEgypti reges bibliothecæ ordinem docuit. Theophrast. verò eam tradidit Neleo, Neleus eam Scepsim detulit, ac posterius dedit, hominibus sanè imperitis, qui libros inclusos, ac negligenter positos tenebant. Cumque Attalicorum tegum, sub quibus erant, studium sentirent conquirendorum librorum ad instituendam eam bibliothecam, quæ Pergami erat, eos in fossa quadam sub terra occuluerunt, quos & tineis, & humiditate labefactos, tandem, qui ex eo genere erant Apelliconi Tejo tradiderunt, magno emptos argento; Apellicon, ut qui magis librorum esset, quem sapientiæ studiosus, volens corrosiones emendare, eos scribendos dedit, scriptura non rectè suppleta. Quapropter libros edidit erroribus plenos. Hæc Strabo. Auxere etjam Aristotelis obscuritatem latinæ versiones. Quidam enim dum nimis scrupulosè verbum ex verbo reddunt, & græcam phrasim æmulantur, eas tenebras Aristoteli offundunt, ut neque græcè, neque latinè loqui videatur, & interdum vix percipi queat. Alii autem, nimia in convertendo libertate usi, dum paraphrastem potius, quam interpretem agunt, & verborum lenocinia, ac dicendi ornatum sequuntur, extra chorum vagantur, & ab Aristotelis sententia procul abeunt, ut propterea, qui horum adhærent versionibus, in Aristotele à repugnantia vendicando multum operæ insumant.

Philo in l. quod omnis &c. & Laertius in Pythag.

Strabo 13. lib. Georg.

QUÆSTIO I.

VTRVM ARS PROBE DEFINIATUR à Philosophus?

ARTICVLVS I.

VNDE HOMINI ARS Generit.

NOn defuêre, qui naturam graviter incusarint, quod cum cæteris animantibus indumenta, & arma spontè sua contulerit, hominem nudũ, & inermem procrearit, sed eam calumniam sapientes viri diluerunt: vel eo argumento, quod illum quasi defectum natura aliunde compensarit, dum homini rationem, manumq; tribuit, illam ad excogitandum, hanc quasi commune instrumentum ad conficiendum opus: id quod auctor librorum de secretiori sapientia secundũ AEgyptios lib. 12. c. 2. Aristot. lib. 4. de partibus anim. cap. 10. Plato in Protagora, Lactant. lib. de Opificio Dei

Auctor lib. de secreto ri sap. *Arist.* *Plato.* *Lactant.* *Galen.* *Anaxag. apud Plutarch.* *Seneca.*

Dei cap. 2. Galenus initio libri primi de usu partium. Anaxagoras apud Plutarchum in libello de fortuna, Sen. lib. 2. de officiis c. 29. aliique auctores annotarunt.

Ad quid ratio homini data.

At non ob id tantum natura homini rationem & intelligentiam dedit, ut illa ad tuendam vitam subsidia compararet; sed multò magis ut animum divino satu editum præstanti rerum notitia excoleret, atque ita ad Deum, cujus adumbratam gerebat effigiem, propius accederet; verum quia mentis nostræ cognitio absque habitibus artium, & scientiarum minus ordinata, minus prompta, minusque jucunda futura erat, maximè fuit consentaneum hominis nobilitati, ut id sibi præsidium asciceret, sine quo etiam vitam, neque pro dignitate, neque commodè agere posset, juxta illud Arist. lib. 1. Metaph. c. 1. genus hominum arte vivit, & ratione. Ergo intelligendi vis, habitus artium, scientiarumque sibi comparavit propriis actibus, præeunte sensuum ministerio, observatione, & experientia. Quam acuebat partim necessitudo, & duris urgens in rebus egestas (hæc enim artium nonnullas invenire fecit) partim ingenita nostris animis sciendi cupiditas, simulque admiratio, ut docet Plato in Thæteto explicans poetarum fabulam, de Thaumante, & Iride, qua significare voluerunt ex Thaumante, id est, admiratione natam Irim, id est, cognitionem rerum.

Arist. *Plato in Theæt.* Experientia artes peperit.

Peculiariter autem dicitur experientia artes & scientias peperisse, ut testatur Aristoteles loco citato, ubi affert illud Poli apud Platonem in dialogo, qui inscribitur Gorgias, experientia artem genuit, inexperientia fortunam. Vtique experimento compertum est, v.g. Rheubarbarū purgasse choleram Socrati, Platoni, Alcibiadi, Calliæ, & aliis. Ex hac observatione is, à quo id notatum est, acquisivit universalem quandam rationem, ac judicium de Rheubarbaro, quod purget choleram: tum inde ad formandam artem ita progressus est; iis, qui cholera abundant, adhibendum est remedium ad eam purgandam, sed Rheubarbarum purgat choleram, igitur adhibendum est iis, qui cholera abundant. In hoc discursu habitus, qui in mente relictus est ex assensu illius pronuntiati, Rheubarbarum adhibendum est iis, qui abundant cholera, dicitur ars; qui habitus genitus fuit ex antecedente experientia, quod Rheubarbarum choleram purgaret. Idemque similiter accidit in cæteris artibus comparandis, & in scientiis suo modo. Vnde liquet artium, & scientiarum habitus experientia gigni. Hos autem acquisitos, nova aliarum accessione paulatim augere consuevit similium rerum ad idem genus, seu materiam pertinentium animadversio in singulis disciplinis. Atque ita per incrementa profecere artes, nec quisquam idem artem aliquam incæpit, & absolvit. Quoniam autem istiusmodi acquisitionem, & profectum artium ac scientiarum, opus ac vis rationis antecessit, rectè Galenus primo de usu partium eos laudat, qui ut Aristot. manum quasi organum quoddam esse ante organa, dixit; ita ipsi rationem veluti quandam artem esse ante omnes artes asseruerunt.

Ratio ars ante omnes artes. *Galen.*

Vbi ars nō est, ibi casus est. *Polus.*

Quantum verò momenti ad rectè judicandum, agendumque ars attulerit, vel ex eo constat, quod ibi ars non est, ubi casus, & temeritas sæpè dominatur. Quo pertinet illud Poli, cujus ante meminimus, inexperientia fortunam peperit, nimirum quia ii, qui aliquid inexperti faciunt, ac proinde sine arte, licet consultò id aggrediantur, temerè facere videntur, sæpeque errant: Contra verò qui ex artis præscripto & ratione operantur, constanter ac sine erroris periculo agunt. Vnde veteres, ut fortunam in saxo volubili, ita Mercurium, quem colebant ut artium parentem, in basi quadrata quæ stabilitatis nota est, pingebant, qua de re extat apud Alciatum emblema.

Vt Sphæra fortuna, cubo sic insidet Hermes.
Artibus hic varijs, casibus illa præest.

Plut.

Plutarchus etiam in libello de fortuna luculentè ostendit, quemadmodum ea, quæ non ex arte, sed fortuitò peraguntur, rarò probè fiant, atque unicum celebrari monumentum fortuiti casus, sine artificio apti, & decentis, videlicet, id quod pictori contigit (hunc Nealcem fuisse perhibent) qui cum spumam ex ore anhelantis equi sensim labentem conaretur exprimere, ac sæpius penicillum mutasset, nec sibi placeret, iratus arti spongiam tabulæ impegit, & ea colores mirificè, ut cura optabat, reposuit casus, & fortuna.

Ars magistra est ordinis, & compositionis.

Illud quoque artis præstantiam magnoperè commendat, quòd ordinis, & compositionis magistra sit. Nam ejus industria & præceptis, quæ antea vel confusa, vel dissipata erant, in ordinem redacta sunt, & in unum coaluêre. Ac quemadmodum homines olim ferarum more dispersos dicitur eloquentia ad civilem cultum revocasse: sic ars, quæ antea vaga, & incomposita fuerant, in unam disciplinarum quasi Rempublicam coegit.

ARTICVLVS II.

DEFINITIO ARTIS EXPENDITUR, & approbatur.

Artis definitio.

ARs ad hunc modum solet definiri. Ars est collectio multarum de una re comprehensionum ad finem aliquem utilem vitæ. Hanc definitionem uti ex an-

Herod. *Galen.* *Cicer.*

tiquioribus acceptam celebrat Herodotus apud Galenum c.5. Introductionis, locupletat verò ipse Galenus initio primi libri medicarum finitionum. Cicero ex disciplina Stoicorum profectam refert lib.4. Academicarum quæstion. eandem magno consensu Peripatetici complectuntur, ejus explicandæ gratia advertendum est ex Aristotele nomen artis trifariam usurpari. Primò latissimè pro omni habitu intellectus, qui verum attingit, tam practico, quam speculativo. Hac significatione utitur Arist. 1. Post. ca. 1. & 1. Metaph. cap. 1. item 1. Rhetoricorum ad Theod. ubi scientias Mathematicas vocat artes, quas li. 13. Metaph. cap. ultimo scientias appellaverat. Secūdò sumitur minus latè pro solis habitibus, scientiisve practicis, quam significationem usurpat Aristot. 1. Eth. cap. 1. & D. Thom. 12. q. 57. art. 3. ad 3. Tertio denique strictissimè pro sola arte effectiva, quæ scilicet agendo transit in externam materiam, & finitur ab eodem Aristot. 6. Ethic. cap. 3. recta ratio factibilium, id est, eorum, quæ per externam factionem perficiuntur. Et licet Aristot. nusquam artem definierit, nisi in extrema significatione: dubitatio tamen est, in quanam ex propositis acceptionibus hoc loco definiatur.

Aristot.

Nomen artis tripliciter usurpatur.

Aristot. *D. Thom.*

Ac non definiri in primo significato per se patet, cùm in tota definitione pars nulla sit, quæ scientias saltem practicas excludat. Sunt enim collectiones multorum habituum circa unum objectum ad hominum vitam maximè conducentium, ut patet in scientia gubernandi Rempubl. propriam domum, vel personam; de aliis verò duobus significatis Galenus loco proximè citato manifestè indicat proposita definitione explicare artem, ut omnem, & solam notitiam practicam comprehendit, probat enim. Medicinam non esse scientiam, utique speculativam, ut Philosophi rationales contendebant ex eo, quod in illam quadrat proposita definitio, quod idcircò dixisse videtur, quia ultima verba, scilicet ad finem utilem vitæ, non facilè accommodantur scientiis speculativis, quippe quæ ad nullum vitæ usum, sed unius contemplationis gratia comparatæ sunt, unde Aristoteles 1. Metaph. cap. 2. Metaphysicam nullius utilitatis causa à nobis inquiri, & capite præcedente dixerat artium inventores aliquid utile generi humano attulisse, quare tantum abest, ut scientiæ speculativæ definitionem ingredi debeat, institutum esse ad finem utilem vitæ, ut hoc maximè discrimine hæc scientia à practicis distinguatur, ac proinde ars quatenus proposita definitione explicatur, solas practicas notitias, & habitus comprehendit.

Aristot.

Cōprehendit omnes artes.

Quamvis hoc admodum probabile sit, non est tamen deserendus communis sensus præsertim recentiorum asserentium propositam definitionem cadere in artem, quatenus omnē scientiam practicam, & speculativam coercet. juxta quam sententiam ita exponenda sunt ultima definitionis verba, ut nomine, utilis, non intelligatur utile pressè sumptum, sed bonum commune ad utile, delectabile, & honestum; quo sensu verum est omnem scientiam vel artem aliquem bonum finem procurare: quamvis non incongruè vocari possit bonum utile, in propria & specifica significatione, quod à scientiis speculativis apportatur, mentem scilicet perficere, & ab errore, atque ignorantia vendicare; quo respexisse videtur Aristoteles 3. polit. cap. 8. & 1. Ethicor. cap. 1. cùm ait omnem artem, & doctrinam bonum respicere, qua loquendi forma utitur D. Thom. 1. p. q. 57. art. 3. & 4. aliique Theologi, quare in eo sensu definitio enucleanda est.

Aristot. *D. Thom.*

Dicitur ergo ars collectio multarum comprehensionum, vel habituum intellectualium, qui versantur circa verum, quibus verbis removentur à definitione singuli habitus per se sumpti, quandoquidem non sunt habituum collectio. Rejicitur etiā collectio eorū habituū, qui vel nō sūt in intellectu, sed in aliis potētiis, ut in voluntate, & sensu, vel qui in intellectu quidē existūt, verūtamē nō attingūt, ut errores & falsę opiniones, quæ comprehensiones dici non possunt; Additur, de re una, hoc est, circa unam materiam objectam, quia ut multi habitus, & propositiones unam numero artem efficiant, aliquam unionem habere debent, alioquin non magis diceretur una numero ars omnes habitus Metaphysici, aut Physiologici, quam quicunque alii temerè conjuncti: hæc autem unio non sumitur ex subjecto inhæsionis, scilicet ex intellectu, alias omnes habitus quorumcunque objectorum efficiunt unam numero artem, cùm existant in eodem intellectu, sed ex re objecta, penes quam ut consideratur habituum essentia, & natura, ita eorum unitas, & divisio; qua definitionis parte excluduntur multi habitus temerè conjuncti, & in diversa objecta tendentes; unitas verò rei objectæ non debet esse singularis, sed communis, ars enim, & scientia (si eam excipias, quæ est de Deo) naturam communem considerat, quo distinguuntur à prudentia, & experientia, quæ versantur in singularibus, tametsi alia distinctionis ratio tradatur à D. Thoma 1.2. quæst. 57. art. 4. & Alberto Magno lib. 6. Eth. tract. 2. cap. 12. quod nimirum prudentia consideret objectum prout ad bene, beateque vivendum conducit, requiratque appetitum benè affectum, ars vero bonum tantum artificii, hoc est, naturalem operis perfectionem spectet. Vltima pars, ad finem vitæ utilem, ex dictis ma-

Vnde artis unitas desumitur.

Quod sit discrimen inter artē, & prudentiam.

D. Thom. *Albert.*

ctis manet explicata, per eam verò removent Dialectici a cætu artium illas, quæ in hominum perniciem inventæ sunt, ut Magiam, quæ Dæmonum commercijs inauspicatis homines à statu mentis deturbat.

ARTICVLVS III.

OBIECTA ADVERSVS DEFInitionem artis, eorumque dilutio.

1. CONtra superiorem definitionem multa occurrunt argumenta, quorum præcipua sunt hæc. Primum, In mente divina, & angelica dantur veræ artes, et tamen non sunt collectiones multorum habituum, igitur non omnis ars est collectio multarum comprehensionum. Major patet ex communi omnium voce attribuentium Deo, & Angelis scientiam, atque artem, quibus res certissimè sciunt & dirigunt. Minor probatur, nam Deus unica simplicissima notitia omnia comprehendit, Angelus verò uno habitu, vel specie complecti videtur totum cujusque artis objectum, ut Physiologiæ, & Mathematicæ.

2. Secundum, Non minus versatur ars circa falsum, quam opinio: ergo si opinio à proposita definitione excluditur, quia potest tendere in falsum, ars etiam excludi debet, & si hæc comprehenditur, illa quoque comprehendatur necesse est. Antecedens probatur, quia ut opinio est de iis, quæ possunt esse, & non esse, ita ars, quod fatetur Aristoteles lib. 6. Eth. cap. 4. unde etiam lib. 3. ejusdem operis, c. 3. ait, artem consultare: liquet autem consultationem esse de iis quæ aliter evenire possunt. *Arist.*

3. Tertium, Artes maleficæ sunt veræ, proprieque artes; non rectè igitur ab artis definitione excluduntur. Assumptum probatur, quia ejusmodi artes sunt habitus intellectuales, continenturque sub diviso illius divisionis, qua Aristoteles libr. 6. Ethic. capit. 3. distribuit habitum intellectualem, in intellectum, scientiam, sapientiam, prudentiam, & artem; cum igitur non spectent ad alia membra, utique ad scientiam, vel artem pertinebunt. Nam quod minimè putandum sit, idcirco ea artis natura, & ratione carere, quia ad hominum perniciem comparantur, facilè suadetur; primum, quia et contemplativæ scientiæ non propterea desinunt esse contemplativæ, quia ab homine avaro ad quæstum, & pecuniam diriguntur, ita nec habitus illi intellectuales perdent artium notionem, quod ad morum labem, & humanæ vitæ incommoda conferantur, cum eorum cognitio, quantumlibet mala rerum sit, in se sumpta rectè habeatur; unde & in divino intellectu haud dubiè inveniatur; nec enim mala scire, sed mala velle facere, turpe est. Deinde ut ex doctrina Aristotelis, D. Thom. in 1. 2. quæst. 57. artic. 3. & 4. admonet, ad artis rationem nihil pertinet bonitas finis moralis, nec ad laudem artificis, ut artifex est, spectat, qua voluntate opus efficiat, sed qua scientia, & studio artis regulam servet: magisque commendatur artifex, quatenus præcisè habet nomen artificis, qui volens peccat, quam qui peccat nolens; igitur quantumvis artes maleficæ turpi, & vitioso fine exerceri soleant, Solutio ipsa tamen rerum, in quibus versantur, cognitio, modò cætera non desint, artis naturam servare poterit. *D. Thom.* *Magis cō- [illegible] artifex, qui volens peccat, quam qui nolens.* *Solutio argum.*

Hæc tamen, & similia argumenta, haud magno opere diluuntur. Ad primum concedendum est in intellectu divino, & angelico dari artem maximè perfectam; eam tamen à Philosophis in proposita definitione non comprehēdi, quia illam tantum explicare voluerūt, quam noverant, creatam scilicet, & humanam. Non defuerit, qui comprehensiones in definitione accipiat non formaliter, sed objectivè, nimirū pro rebus, quæ sub cognitionem cadunt; quæ acceptio non videtur magis aliena à communi sensu, quàm illa, qua dicimus cōclusiones sciri, id est, conclusionum objecta, præsertim cum Stoici, quorum est hæc definitio, pro collectione usurpent consensionem, nam Græcè habetur σύνταξις id est, consensio, quasi dicant artem esse comprehensionum multarum veritatum eodem spectantium, quæ explicatio eò minus displicet, quia non adeò expressè repugnat sententiæ D. Thomæ, & Thomistarum, asserentium unamquanque artem vel scientiam esse unicum habitum; verisimile namque est hoc auctores noluisse communi philosophorū sensui tam apertè contradicere: juxta hanc interpretationem non est dubium, quin Dei, & Angelorum scientia, atque ars in tradita definitione comprehendatur, nec primum argumentum aliud concludit. *Ad 1.* *Explicatur. D. Thom.*

Ad secundum negabis antecedens, ad ejus probationem respondendum est, ex iis, quæ docet D. Thomas prima secundæ, quæstio. 57. artic. 5. post Platonem in primo de Rep. & Aristotelem 6. Ethicor. cap. 4. licet ars versetur circa ea, quæ possunt esse, & non esse, non proinde tamen in falsitatem, aut errorem incurrere, quia non sic in ea tendit, ut ipsius veritas ab eis dependeat, sed è contrario ita, ut illorum veritas ab ea petatur, metiaturque: siquidem quæ arte fiunt, tunc rectè habent, cum suæ artis regulis adæquantur. Ita non fertur ars nisi in verum; quandoquidem non tendit in suum objectum, nisi prout illud cum ipsius præceptis congruit, quo pacto à vero, & recto minime deflectit. Multò secus res habet in opinio- *Ad 2.*

pinione, nam hujus veritas pendet ab objecto in se sumpto, non prout alicui certæ regulæ cõformatur; quo fit, ut quemadmodum illud, & esse, & non esse potest, ita opinio falsitatem subire queat; num veritas dictaminum artis aliqua ratione ex objecto petenda sit, grave dubium est, cujus explicatio huic loco non congruit; Illud tantùm diluendum superest, quod ex Aristotele objecimus, nimirum artem deliberare; dicimus porrò id non esse intelligendum de omnibus artibus, sed de quibusdam, ut ibidem advertit Aristoteles, id est, de iis, quæ à circumstantiis, & rerum eventu dependēt, ut de Medicina, & Navigatoria, & in his non est periculum erroris, si omnia omninò artium præcepta observentur, sed cum aliqua circumstantia ignoratur, unde idem Philosophus 2. Physic cap. 8. text. 86. docet, artem non consultare.

Ad 3. Ad tertium concedendum est artes maleficas re vera artes esse, ut rationes in argumento adductæ concludunt: licet hominum malo à Dæmone paratæ sint, id enim non efficit, quo minùs verum assensum, & cognitionem demonstratam contineant. Quod non intelligitur de ea Nechromantia, quæ in solo fœdere Dæmonum ad certa verba, & signa accurrentium posita est, quoniam hæc per vera principia, & illationes minimè procedit, ut nec judiciaria, auctore Divo Thoma, secunda secundæ quæst. 95. artic. 1. quatenùs ex quibusdam principiis absolutè infert tanquam necessarium, quod ex humano arbitrio dependet, nec enim ea ex parte vera cum ratione progreditur: siquidem cœlestia corpora libero hominis arbitrio necessitatem afferre non possunt: cæterum qua ex parte observatione astrorum solam propensionem naturalem hujus, vel illius hominis ad rem aliquam veluti ad pacem, aut bellū colligit, non inficior esse artem; habent enim cœlestes orbes vim quandam in corpora humana, quemadmodum in cætera inferiora, possuntque illa variè disponere, & diversas indere complexiones, ex quibus naturæ necessitate proveniunt illæ propensiones, quæ omnia longa experientia ad artem redacta esse non repugnat. Vide Divum Thomam, & interpretes prima secundæ quæst. 9. art. 5.

Artes maleficæ sunt verę artes.

Quamvis hæc ita habeant, & maleficæ artes saltem aliquæ veram, & essentialem artis rationem participent: duas tamen ob causas à reliquarum definitione exclusæ sunt. Prima est, quia Stoici omnes artes in virtutibus numerabant, virtutum autem proprium est aliquod bonum naturæ consentaneum afferre, ut colligitur ex D. Thoma prima secundæ quæst. 71. cujus proprietatis exprimendæ causa, ultima definitionis verba addiderunt. Secunda est, quia Philosophi noluerunt definire, & in scholis celebrare, nisi eas artes, quæ vel à Deo hominibus inditæ sunt, vel ab ipsis commeditatæ, quæ in perniciem cedere non possunt, cum nec auctor naturæ, eam demoliri, nec ipsa sibi interitum procurare queat; unde Plutarchus in libello de fortuna: artes, inquit, sunt semina quædam rectitudinis in communem vitæ utilitatē inspersa, cæteras verò artes, in quas utriusque juris prudentia, & imperatoriæ leges supplicia decernunt, esto aliquæ veræ sint, definitione complecti indecorum judicarunt, vide D. Tho. 2.2. q. 169. art. 2. ad 4. argum. atque ad hanc sententiam, quam hic de maleficis artibus statuimus, revocanda esse volumus, quæ de illis in proœmio Physicorum scripta sunt.

QUÆSTIO II.

AN ARTIUM DIVISIO RECTE se habeat.

ARTICULUS I.

PRIMA ARTIUM DISTRIBUTIO in reales, & sermocinales.

Varias artium, & scientiarum divisiones tradunt auctores; Plato in sophista, & 10. de Republic. Aristot. 2. Physi. à textu 24. Alcinous in lib. de doctrina Platonis cap. 7. Laertius lib. 2. Ammonius in proœmio ad Isagogen Porphyrii. Divus Isidorus lib. 1. Etymologiarum. Hugo à Sancto Victore lib. 2. Didascalon. Richardus tractatu de exceptionibus. Magnus Albertus libro primo Ethicorum cap. 10. Augustinus Eugubinus libr. 1. de perenni philos. cap. 2. & 11. aliique nonnulli. Tres tamen à Dialecticis præcipuè celebrantur. Enim verò trifariam artes, sive scientiæ distingui possunt, videlicet ratione rerum; in quibus versantur: ratione finis, quem spectant: ratione gradus, seu dignitatis, quam inter se obtinent. Prima igitur divisio hæc est: Artium aliæ agunt de sermone, sive externo, quo cum aliis loquimur, & animi sensa communicamus: sive interno, quo mens ipsa secū ratiocinatur. Aliæ de rebus, prout hæ à sermone differunt: alioqui etiam sermo ipse res est, ut constat. Priores, sermocinales vulgò dicuntur: posteriores, reales; quarum divisio latissimè funditur; ut progressu patebit: Sermocinalis Grāmmaticā, Rhetoricā, & Dialecticā comprehendit. Grammatica tradit præcepta emendatè loquendi. Rhetorica dicendi ornatè, & appositè ad movendos affectus. Vnde & eloquentia flexanima dici consuevit. Dialectica verò rationem disserendi, id est, ignotum ex iis, quæ nota sunt, declarandi. Ad Rhetoricam revocari debet, tum Historia,

Trifariam dividitur ars ratione terum, ratione finis, ordine dignitatis.

Historia, tum Poetica; quia utraque verborum ornatum, & concinnitatem quærit utraq. affectus movet. Historia quidem rerum gestarum exemplis: Poetica rerum, seu verarum, seu verisimilium pigmentis. Vnde poetica, pictura loquens; pictura, tacens poetica dicitur. Quare non probamus eorum sententiam, qui Poesin ad Grammaticam revocant. Neq; obstat quod D. August. lib. 3. cont. Academicos, c. 6. ait Grammaticos fuisse à ratione constitutos judices in poetas (siquidem olim Grammatici poematum erant censores) propterea quod poetæ à prima disciplina, id est, a Grammatica stirpem ducerent. Non inquam obstat: quia Grammatici ex professione suæ artis, non de ornatu, & affectuum motione, quæ in poemate præcipua sunt, & ad oratoriam facultatem privatim spectant; sed de aliis minoris negotii, ut de syllabarum, & pedum mensura judicabant. Quamvis illi sibi de toto scriptionis genere sententiam ferendi potestatem assumerent, unde & absolutè Critici dicebantur.

ARTICVLVS II.

ALTERA DIVISIO ARTIS IN practicas, & contemplativas.

Scientiæ practicæ finis est opus: theoreticæ sola veritatis cognitio.

SEquitur secunda artis divisio, quæ est ratione finis, nimirum in Practicas, & Theoreticas, seu contemplativas. Hanc tradit Aristoteles communi scholæ assensu 8. Topicor. cap. 2. & 2. Metaph. cap. 1. text. 3. Practicæ artes sunt, quarum finis est opus. Theoreticæ, quarum finis est sola cognitio veritatis, ut docet Aristoteles, loco proximè citato. Quia verò Practicæ dirigunt actiones, & harum quædam manent in ipso agente, ut intellectio, & appetitio; quædam in externam materiam transeunt, atque in re alia exercentur, quæ recte Aristot. lib. 6. Ethic. c. 4. effectiones dicuntur, ut navis constructio, fit, ut ars Practica dividatur in agentes, quæ nimirum circa actiones; & in efficientes, quę circa effectiones occupantur. Quam partitionem assignat Aristoteles. Sed idem, tum c. 2. l. 6. Met. text. 4. tum l. 8. Top. cap. 2. tria facit scientiarum genera, Contemplantium, Agentium, Efficientium; cujus divisionis ratio ex proximè dictis constat.

Ars practica in agentes, & efficientes distribuitur.

Ars agens in moralem, & rationalem.

Rursus ars agens dividitur in eam, quæ functiones intellectus dirigit, hoc est, in artem disserendi, quæ est Dialectica; & in eam, quæ gubernat, moderaturque actiones voluntatis; & dicitur Moralis scientia. Hujus autem species tres sunt. Ethica, Oeconomia, Politica. Ethica unumquemque hominem ad morum probitatem erudit. Oeconomica tradit rationem gubernandæ familiæ. Politica in civitatum, & rerum publicarum gubernationem incumbit.

Moralis in Ethicam, Oeconomicam, Politicam.

Ad hanc vero spectat juris civilis doctrina, & Pontificii juris magna pars. Nam, quæ fidei decretis continetur, ad Theologiam (cujus principia fidei lumine cognoscuntur) referenda est; Politicæ quinque potissimum numerantur species; Monarchia, id est principatus unius; Aristocratia, optimatum; Democratia, popularium; Oligarchia, paucorum divitum, & regimen ex his mistum. Consule Aristotelem lib. 3. Pol. cap. 5. & 1. Rhet. cap. 8. D. Thom. lib. 1. de regimine principum cap. 3.

Efficientiũ artium distributio.

Iam verò ex iis, quas efficientes vocari diximus, quædam dirigunt externum sermonem, quo cum aliis communicamus; ut Grammatica, & Rhetorica: quædam res alias externas, ut ars pingendi, saltandi, ædificandi, aliæque complures. Sciendũ tamen est nomen efficientium interdum posse accipi ita, ut iis tantum conveniat, quarum opus post confectionem manet, ut pictura, quæ usurpatio invenitur apud Arist. lib. 1. mag. Moral. cap. 33. & lib. 6. Eth. c. 4. & 5. Ac juxta illam neque Rhetorica, neque Grammatica, inter effectrices, sed inter practicas recensendæ erunt, quia earum opus, saltem per se, non manet. Prior tamen usurpatio proprior, & verior est; nam hæc Artium distinctio sumitur ex fine; finis autem immediatus artium est actio, quam dirigunt: at inter actiones, hoc est universale discrimen, quod aliquæ sint immanentes, orianturque à potentiis cognoscentib. & appetentibus; aliæ transeuntes, quæ progrediuntur à potentia motiva, vel per se solam, vel medio aliquo instrumento; idem igitur discrimen artibus accommodandum est, ut illæ dicantur agentes, quæ dirigunt actionem internam, seu immanentem; illę efficientes, quæ moderantur actionem externam, seu transeuntem: quod verò post actionem perseveret opus, vel non id per accidens est ad artem.

Speculativa scientia Physicam, Mathematicam, & Theologiã partitur.

Postremò ars contemplativa in tria membra distribuitur ab Aristot. lib. 6. Metaph. c. 1. text. 2. In Physicam, Mathematicam, & Theologiam; Physica, seu Physiologia contemplatur naturam rerum naturalium, id est rerum ex materia, & forma constantium, earumq; proprietates, & affectiones. Mathematica considerat quantitatem. Theologia agit potissimum de Deo, & de substantiis à materiæ concretione abjunctis.

Ad Physicam Medici revocant Medicinam.

Physica una tantum est, ad quam recentiores Medici revocant Medicinam, secuti sententiam veterum, quám refellit Galenus cap. 5. Instrut. ubi docet cum practicis numerandam esse: & meritò, quoniam ea pars, quæ naturam hominis, herbarum, & aliarum rerum considerat, etsi Medicinæ esse videatur, à Physiologia tamen non differt, ut post alios rectè probat Benedictus Perer. lib. 2. Phil. cap. 4. cujus rei

confirmatione hic supersedendum est. Reliqua verò pars, quæ Medicinæ nomen meretur, practica sanè est, cùm omnia sanandi hominis gratia (quod practicum objectum est) exerceat.

Mathematica dividitur in Geometriam, Arithmeticam, Musicam, & Astronomiam.

Mathematicæ plures, quarum multiplicem divisionem tradit Proclus in Euclidem. Inter cæteras, Pythagorei, Plato, Aristoteles, & alii, eam maximè celebrarunt, qua Mathematica dividitur in Geometriam, Arithmeticam, Musicam, & Astronomiam, sed ad majorem perspicuitatem poterit Mathematica in syncere pureque Mathematicas, & in mixtas primò dispertiri. Purè Mathematicæ sunt, quæ considerant quantitatem absolutè acceptam, ejusque affectiones, nempè Geometria, & Arithmetica: illa quantitatem continuam: hæc discretam, videlicet numerum; Mistæ sunt, quarum objectum partim Mathematicum, partim naturale est, cùm sit quantitas ad materiam certo modo definita. Hujusmodi sunt: Perspectiva, Musica, Astronomia. Nam Geometer contemplatur lineas, & magnitudines consideratione à materia abstractas. Perspectivus lineas visuales, id est, prout pertinent ad aspectum, quatenus visio fit rectis radiis in linearum modum extensis: Arithmeticus perpendit numeros absolutos à materia. Musicus numeros sonoros, id est, ut in voce, sono, & harmonia spectantur. Similiter Geometer sphæram, & magnitudinem à materia avocat. Astronomus eadem prout in corporibus cœlestib. insunt, meditatur. His accedit Cosmographia, Geographia, & Topographia, quarum prima totius mundi, secunda terræ, tertia peculiarium locorum descriptionem tradit.

Mathematica in purè & mixtas mathematicas secatur.

Purè mathematicæ Geometria & Arithmetica: Mixtæ, Perspectiva, Musica, Astronomia.

Sed rursus Perspectiva dividitur in eam, quæ communi nomine sibi vendicato, Perspectiva dicitur, & explicat causas, cur multa aliter, quam sint visui apparent. Et in speculariam, quæ visibilium imaginum refractiones considerat. Item Astrologia tres habet partes; Gnomonicam, quæ in horarum dimensione, positusque gnomonum exercetur. Metheoroscopicam, quæ elevationum differentias, & stellarum intervalla invenit. Dioptricam, quæ planetarum, & aliorum siderum distantias, instrumentis dioptrices contemplatur.

Theologiæ in Mera. & scientiam divinam, divisio.

Theologia (quæ erat tertium propositæ divisionis membrum) duplex est. Vna naturali intellectus lumine acquisita, quæ Metaphysica & prima philosophia appellatur: altera multò præstantior, quæ singulari Dei beneficio hominibus concessa, & divini numinis afflatu instituta, de Deo deq; divinis rebus disserit. Sunt qui Metaphysicam in plures scientias dispertiant. Sed horum sententia in procemio physicorum confutata est.

ARTICVLVS III.

TERTIA ARTIVM PARTItio in superiores, & inferiores.

Quæ superiores, quæ inferiores artes.

TErtia divisio, quæ fit ratione graduum, quos inter artes tenet, est in superiores, & inferiores; superiores sunt Physiologia, doctrina Moralis, & utraq; Theologia, & eæ, quas superius ad has revocavimus. Inferiores quatuordecim potissimum numerantur, quarum septem liberales dici consueverūt, quod animum, liberam hominis partem excolant. Atque his veteres concludi ajebant Encyclopædiam, id est omnium artium, & disciplinarum perfectionem. Nam hæ communi usu propriè artes, superiores scientiæ vocantur. Reliquæ autem septem serviles dicuntur, quod quæ serveruntur in opere mercenario, & servili, quo maximè corpus exercetur. Sunt igitur liberales Grammatica, Rhetorica, Dialectica, Arithmetica, Musica, Geometria, & Astrologia; Serviles Agricultura, Venatoria, Militaris, Fabrilis, Chirurgia, Textoria, Nautica, quæ hisce versibus continentur.

Quæ artes liberales, quæ viles.

Ligna, tropus, ratio, numerus, tonus, angulus, astra.

Rus, nemus, arma, rates, vulnera, lana, faber.

Lingua Grammaticam, tropus Rhetoricam, ratio Dialecticam, numerus Arithmeticam, tonus Musicam significat, & sic reliqua eodem ordine. Sub nominibus artium liberalium, quæ hic exprimuntur, comprehend debent illæ, quas superius ad eas reduci, aut sub iis tanquam membra sub capite collocari diximus. Adverte etiam venatoriam non tantum significare eam, quæ se exercet venatu quadrupedū, sed etiam piscandi, & aucupandi artem. Denique, ut semel dicamus, negari non potest, multò plures esse inferiores artes, quàm quæ illo carmine explicitè notantur, ut artem Palæstræ, & artem pingendi, quas scribit Aristot. 8. Polit. c. 3. fuisse communes disciplinas, quibus olim pueri institui consueverant. Illud præterea adverte, non omnes artes, quæ manu exercentur, communi usu sermonis appellari mechanicas, ut militarem: & alias, quæ speciem quandam majorem dignitatis obtinent. Lege Arist. lib. 1. Moral. ad Eudemum cap. 2. & Galenum in exhortatione ad bonas artes.

Venatoria ars piscandi etiam, & aucupandi artem complectitur.

Denique nec illud prætereundum est præter tres generales divisiones artium, quas hactenus fuimus persecuti, aliam in scholis veterum philosophorum admodum fuisse pervagatā: qua nimirum dividitur ars in Dialecticā, Physicam, & Moralem doctrinam. Vbi Physicæ appellatione comprehenduntur tres scien-

Olim ars in Dialecticā Moralem doctrinam & Physicam partitione gaudebat.

tiæ

næ contemplativæ, nempè Physiologia, Mathematicæ disciplinæ, & Metaphysica. Quam distributionem in Physicæ Auscultationis proœmio copiosè explicatam habes.

QUÆSTIO III.
QVEM ORDINEM INTER *se artes obtineant.*

ARTICVLVS I.
DE ORDINE INVENTIONIS *artium.*

Quantum in omni re præstantiam ordo vendicet, jam alibi traditum est. Patet certè id in exercitu, in corporibus animantium, in tota mundi universitate. Nam & turbati milites sibi ipsi sunt impedimento: & artus loco moti perdunt usum, & tota natura rerum, confuso ordine, in chaos abiret. At non minùs excellentia ordinis in disciplinis elucet, quo sublato, neq; earum splendor videri, neq; ipsæ à magistris commodè tradi, neque à discipulis comprehendi animo possent. Hoc ergo loco de artium ordine agemus, eoque triplici, nimirum de ordine inventionis, doctrinæ, dignitatis. Id est, quo ordine artes inventæ sint: quo docendæ: quo æstimandæ. Quod ad primum attinet, positis iis, quæ superius de artium origine à nobis pertractata sunt: de ordine eas per vim naturæ excogitandi atq; inveniendi hoc loco disseremus. Namque licet optimarum artium doctrina primis parentibus indita fuerit: & ab eis quasi per manus posteris tradita, magna tamen ex parte de cursu temporum evanuit, nec ad omnes pervenit. Quare à multis denuò scientiæ proprio marte inventæ sunt. Quo verò ordine, exponendum à nobis hic erit.

Ordo lucē rebus conciliat.

D. Augustin. lib. 2. de ordine rem hanc latè persequens, statuit rationem à Grammatica, velut infantia, quam Varro literationem vocat, & ab arte emendatè loquendi gradum fecisse ad historiam: tum progressum ulterius quærere, atque attendere cœpisse ipsam vim, quæ pepererit artem. Nam eam, inquit, definiendo, colligendo non solùm digesserat, atque ordinaverat, verùm ab omni etiam falsitatis irreptione defenderat. Quando ergo transiret ad alia fabricanda, nisi ipse sua prius, quasi quædam machinamenta, & instrumenta distingueret, notaret, digereret, proderetque ipsam disciplinam disciplinarum, quam Dialecticam vocant? Inventa igitur post Historiam Dialectica, ait Augustinus rationem ad disciplinam ornatè loquendi, ad Poeticam, & Musicam pervenisse. Hinc cœlum, terramque penetrasse, & in corporum pulchritudine figuras, in figuris dimensiones, in dimensionibus numeros inspexisse. Item cœlestes circulos, siderum motus, vices temporum, & in his constantiam, & æqualitatem fuisse contemplatam, cunctaque hinc inde collecta in artem redegisse.

Quo ordine in arte inventenda homines progressi sint.

Sentit itaque D. August. inventione primam fuisse artem delineandi characteres, deinde extitisse Grammaticam, & Historiam (quod intellige de Historia rudi adhuc, & sine oratoriis pigmentis) tunc Dialecticam, Rhetoricam, Poeticam, & disciplinas Mathematicas. Has verò subsecutæ sunt Physiologia, Moralis doctrina, & Metaphysica. Nam quod ad has tres scientias attinet, si antiquitatis memoriam refricare voluerimus, inveniemus prius homines ad rerum naturalium, deinde ad Moralium, postremò ad supernaturalium cognitionum animum appulisse.

Hunc ergo inventionis ordinem sortitæ sunt inter se disciplinæ, quas recensuimus. Si tamen de omnibus, etiam efficientibus in commune loquamur, constat magna ex parte priùs inventas fuisse artes practicas, quàm contemplativas, & ex practicis prius eas, quæ in externo opere versantur. Etenim prisci mortales prius in artes, quibus vitæ necessitati consulitur; deinde in illas, quibus voluptates, & oblectamenta quæri solent, incubuerunt. Quo spectat illud Crassi apud Ciceronem, ut homines labori assiduo, & quotidiano assueti, cum tempestatis causa opere prohibentur, ad pilam se, aut ad talos, aut ad tesseras conferunt, aut etiam novum sibi aliquem excogitant in otio ludum: sic illi à negotiis publicis tanquam ab opere, aut temporibus exclusi, aut voluntate sua feriati, totos se, alii ad Poetas, alii ad Geometras, alii ad Musicos contulerunt: alii etiam, ut Dialectici, novum sibi ipsi studium, ludumq; pepererunt. His non obstat, quod Plato in Philebo scripserit, artes omnes fluere à Mathematicis, quasi Mathematicæ reliquas artes antecedant. Nihil enim aliud his verbis indicare voluit, quam in omnibus disciplinis esse aliquid Mathematicum, saltem secundùm analogiam, & similitudinem, sine quo illæ non constarent, videlicet numerum, mensuram, proportionem.

Primi artium inventores.

Qui autem fuerint primi artium inventores, refert D. Athanasius Orat. contra Idola, Clemens Alex. 1. Stromatum, Iosephus 1. anti. c. 2. Heliodorus lib. 2. Strabo ultimo Georg. Plinius lib. 7. Natural. histor. cap 56. Polydorus in lib. de invent. rerum, Diodorus lib. 2. antiq. capit. 2. & alii. Eusebius de præparat. Evangel. lib. 1. cap. 2 & lib. 11. capit. 1.

Clem. Al. Ioseph. Heliod. Strabo. Plin. Polyd. Diodor. Euseb.

ARTICVLVS II.

DE ORDINE TRADENDI ARtes, & earum inter se praecellentia.

Prius tradenda Mathematica, dein Physica, tertiò Ethica, ultimò Metaphysica.

VTerque ordo, traditionis scilicet, & dignitatis reliquarum artium à Dialectica accuratè expositus est in proœmio Physicorum, quo loco (iis artibus, quæ ad sermonem spectant, prætermissis) is doctrinæ ordo constituitur, ut primò tradatur Mathematica, secundò Physiologia, tertiò Moralis doctrina, quartò Metaphysica. Quod ita ferè ibidem probatur. Mathematica multò minorem requirit experientiam, quam cæteræ, cum in rebus cognitu facilioribus, & viciniotibus sensui versetur, unde Plato in 7. de Repub. vocat Mathematicas præexercitationes ad alias scientias; & Aristotel. in 6. Ethic. cap. 8. docet puerum fieri posse Mathematicum, sapientem autem, id est, Physiologum, Moralem, aut Metaphysicum, non posse. Deinde cognitio earum rerum, quæ ad componendam morum disciplinam attinet, plus judicii, maturiorem experientiam, & magis diuturnam consuetudinem, placatioremque animum exigit, quàm notitia rerum Physicarum: ergo prius danda est opera Naturali, quàm Morali scientiæ: sed utraq; ante Metaphysicam addiscenda est, quia hæc ut res maximè reconditas, & à sensu abiunctas, contemplatur, ita extremo loco adhibenda est. Si tamen ad sacram Theologiam comparationem extendas, constat eam ultimò addiscendam; siquidem humanæ disciplinæ, quasi gradus quidam sunt, per quos humana mens ad altissimam illam divinarum rerum cognitionem, & intelligentiam, quam sacra Theologia profitetur, ascendit. Hæc de ordine doctrinæ, seu traditionis Artium.

Theologia post naturales disciplinas addiscenda.

Ordine dignitatis prius tradenda Metaphysica, deinde Physica, postea Mathe. denique scientia Moralis.

Ordine autem dignitatis, & præcellentiæ, qui partim consideratur ex re, quam scientiæ tractant, partim ex modo tractandi, primo loco constituitur Metaphysica, secundo Physiologia, tertio Mathematica, quarto Moralis scientia. Ratio est, quia tres priores sunt speculativæ, postrema practica; scientiæ verò speculativæ, cum propter se expetantur, nobiliores sunt, quam practicæ, quarum dignitas ex actione dependet: inter ipsas verò contemplativas idcò primum excellentiæ gradum occupat Metaphysica, secundum Physiologia, tertium Mathematica, quoniam iisdem gradibus sibi invicem cedunt, & excedunt materiæ, in quibus illæ versantur: nam prima circa substantias à materia liberas occupatur, secunda circa substantias materiatas: tertia non substantiam, sed quantitatem natura inferiorem considerat: quæ omnia citato loco, & exornantur auctoribus, & aliis rationibus, quæ instructionem postulant, auditorum, luculentius confirmantur.

Quem locum Dialectica sibi arroget Dialectica.

Superest, ut quem locum in utroque ordine Dialectica sibi vendicet, explicemus. Et quidem cum inter in doctrinæ methodo certum est præsupposita scientias Grammatica, primò addiscendam esse Dialecticam, deinde Rhetoricam postea reliquas enumeratas. Probatur: Dialectica est modus sciendi, & instrumentum, quo cæteræ artes acquiruntur, ergo necessarium est, ut primò addiscentium animis imprimatur. Hæc ratio (qua etiam convincitur Rhetoricam, quatenùs scientiæ methodo traditur, à Dialectica præcedi) in ultima harum quæstionum ex Patribus, & Philosophis abundè confirmanda est. Quòd autem Rhetorica proximè Dialecticam sequatur, ea ratio convincit, quia priores suapte natura sunt artes, quæ in sermone versantur, quam eæ, quæ in rebus occupantur; Rhetorica autem sermonem curat, cæteræ consequentes res ipsas, ad sensum postea explicandum.

De ordine dignitatis statuendum est primò Dialecticam esse posteriorem omnibus scientiis speculativis: nam scientia contemplatrix, ut eo loco Physicorum ex Arist. comprobatur, est longè honorabilior, excellentiorque omnibus practicis: atque Dialectica in practicis numeranda est, ut posteà ostendemus; ergo est inferioris naturæ, quàm omnes tres speculativæ, Metaphysica, Physiologia, & Mathematica.

Quare tota dubitatio est, quo pacto se habeat Dialectica, secundum excellentiam ad scientiam Moralem. Cui respondendum est duplici titulo præstantiorem esse Dialecticam; proindeque ordine dignitatis proximè sequi Mathematicam. Prior sumitur ex majori præstantia objecti, in quo versatur; nam scientia Moralis considerat, atque ordinat actus virtutum, qui sunt proprii voluntatis; Dialectica verò actus scientiæ, qui ad intellectum pertinent; atqui actus intellectus nobiliores sunt actibus voluntatis, ut in confesso est apud omnes, & alibi demonstrabitur, ex eo quòd multò simplicior, & immaterialior sit intellectus, quam voluntas in operando; ergo Dialectica ex hoc titulo præstat Morali scientiæ. Secundus ex accuratiori procedendi methodo; nam Dialectica cum mentis in discurrendo vitia emendare curet, idque præstare non possit, nisi minimè fallaces argumentandi formas perficiat; ubiq; ferè per demonstrationem procedit, quod multò secus accidit in scientia Morali, quæ cum morum disciplinam curet, minùs frequenter indagandæ veritatis studio ad demonstrationem attendit: compertum verò est notitiam demonstratione comparatam perfectiorem esse non demonstrativa.

Rogabis,

Quem dignitatis locū Rhetorica obtineat inter artes.

Rogabis quem dignitatis locum habeat Rhetorica (quando illius mentionem fecimus.) Quibusdam locanda videtur inter Dialecticā, & Moralem scientiā: eò quòd alia ex parte differat de actibus intellectus, quo superat Moralē: ex alia verò, in ipsis actibus magis attendat cultum, & ornatum, quàm ratiocinandi vim, quo à Dialectica superatur. Id tamen usquequaque non placet: quoniam etsi opera intellectus, eo pacto considerata, media sint inter materias Rationalis, & Moralis scientiæ. Rhetorica tamē præcipuo studio incumbit in externum sermonem: qui cùm inferior sit subjecto scientiæ Moralis, in inferiori etiam dignitatis loco Rhetoricam collocat. Ex dictis pervium cuivis est, omnes artes, quarum ratio in Philosophorum scholis habetur, in duos posteriores ordines doctrinæ, & nobilitatis redigere.

QUÆSTIO IV.

VTRUM DIALECTICA SIT VERÈ, proprieq; scientia, & ab aliis distincta.

ARTICVLVS I.

DE NOMINIBVS DIALECTICAE, ejusq; natura, ac fine.

Plato.

Alex.

Ficinus.

Alcinous.

Quia cùm de rebus agimus, nominum rationem minimè contemnendā esse monet Plato in Cratylo, non absre erit exponere, quibus vocabulis hæc ars significetur, & quod inter ea discrimen intercedat. Qua de re, præter omnes recentiores hoc loco, & initio Topicorum, disserunt Alexander, Ficinus in lib. 7. Plato de Rep. & in Euthydemum, in Plotinum Aeneade 1. lib. 3. cap. 4. Alcinous de doctrina Plat.

Quo nomine magis exprimatur natura artis differendi.

Omissis igitur aliis nominibus, quibus hanc differendi artem, tum veteres, tum recentiores affecerunt, duo sunt præcipua, quæ ipsius naturam magis exprimunt, de quibus tantum agere decrevimus: alterum est Dialectica, alterum Logica. Inter quæ à multis hoc discrimen constituitur, quòd Dialectica significet solam facultatem differendi ex probabilibus, octo libris Topicorum comprehensam; Logica verò artem conficiendi demonstrationem, quæ in quatuor libris Analyticis exponitur. Id quod attinet ad vocabulum (Dialectica) probant ex Aristotele, qui 1. Top. capit. 1. pro syllogismo probabili usurpat Dialecticam, & cap. 2. ait, Dialecticæ proprium esse de qualibet re probabiliter differere, quibus, & aliis ejusdem philosophi locis hoc ipsum probat Aphrodisæus ibidem, additq; eos, qui ad aliam significationem hoc vocabulum traducunt, eo abuti. Aphrodisæo subscribunt Boetius supra, Simplicius 1. Physic. cap. 8. Philoponus initio priorum: Averroes tum in principio Topic. tum in 8. Physic. com. 7. aliiq Recentiores. Horum Auctorum fundamentum (præter usum Aristotelis, & antiquiorum philosophorum, cui hac in re primæ deferendæ sunt) est ipsius vocis etymologia; ducitur enim à verbo Græco, διαλέγεσθαι. quod Cicero l. 3. de Natura Deor. ad finem interpretatur, probabiliter disputare.

Non facilè probatur Logicæ vocabulū partem significare.

Quod spectat ad vocabulum (Logica) non tam facilè probant eo significari artem demonstrativam; quia hoc nomen apud Aristotelem, Platonem, & antiquiores non reperitur in substantivo, quo tantummodo artem significare poterat; posteriores autem Peripatetici, qui auctore Boetio in Top. Cicer. ad initium, illud demonstrantem invenerunt, toti arti attribuunt: contendunt nihilominus præfati discriminis auctores etymologia vocabuli suam sententiā confirmare; nam Logica derivatur à Græco nomine λόγος, ut docent Alex. præfatione in Priora, Porph. in Prædic. Arist. c. 15. Simplicius ibidem in definitione æquivocorum, Ammonius in primum Periher. c. 1. λόγος verò etsi alia habeat significata, præcipuum tamen est ratio, seu discursus, ex quo deducta est Logica, quæ est ars ratiocinandi; quam denominationem non accipiet à quavis ratiocinatione, sed à præcipua, quæ est syllogistica, & demonstrativa. Liberè tamē assumitur hanc Logicæ appellationem ab eo tantùm significato deduci, quo λόγος dicit ratiocinationem demonstrativam, eademq; facilitate quis existimabit à toto significato, id est, ab omni discursu derivari, quod fecit Diogenes Laertius in vita Aristotelis, ubi Logicam accipit pro tota doctrina discurrendi, Dialecticam vero ejus partem efficit, nimirum, quia credit esse facultatem ex solis probabilibus differendi.

Diogen. Laert.

Tota ars differendi utroq; vocabulo, Logica scilicet, vel Dialectica significatur.

Cicer.

Quamvis hic vocabulorum usus priscis temporibus magna ex parte observatus fuerit; hodie tamen Philosophorum consuetudo obtinuit, ut utrunque vocabulum pro tota arte differendi permixtim usurpetur; nec sane immeritò, cùm Cicero eandem utrique interpretationem adhibeat, & promiscuè totam hanc artem modò uno, modò altero nomine exprimat; nam libro de Fato ait, Logicam esse diligentem rationem differendi, quod repetit in libro de finibus his verbis. Iam in altera philosophiæ parte, quæ est quærendi, differendi, quæ λογικὴ dicitur, Epicurus planè inermis, ac nudus est. Paulò post eandem artem vocat Dialecticam; Dialecticam, inquit, contemnit Epicurus, quæ una continet omnem, & prospiciendi

di quid in quaque re sit, scientiam, & judicandi qualequidq; ac ratione & via disputandi: idem sæpè habet in lib. Acad. & Tuscul. quæst. & de Oratore. Aristoteles etiam primo libro Rhetoricæ Dialecticam accipit pro tota arte, cùm ait, omnem Syllogismorum doctrinam ad totam Dialecticam, aut ad aliquam partem spectare.

Bern. Mirand. Fonseca.

Logicam verò nunquam eo sensu usurpavit; sed nec pro ulla hujus artis portione accipit; ut post alios observavit observavit Bernardus Mirandulanus lib. 8. suæ apologiæ sect. 10. quam ob causam Petrus Fonseca lib. 2. Metaphys. capit.31. quæst.1. sect.2. ait se libentiùs uti nomine Dialecticæ, quàm Logicæ.

Quid apud Dialecticos significet verbum differere.

Verùm cùm Dialectica à differendo deducatur, necesse est ostendamus verbi (differere) non esse illam tantum significationem, quæ in constituendo vocabulorum discrimine adducta est, sed hanc etiam, ex qua nomen totius artis derivatur. Igitur differere aliquando idem est, ac sermone uti, ut apud Platonem in priori Alcibiade, & Aristotelem 4. Metaphys. capit. 4. cùm ait: Sublata nominum significatione ipsum quoque διαλέγεσθαι, id est, ipse etiam sermonis usus hominum inter ipsos, & uniuscujusque secum, sublatus est. Aliquando idem est ac probabiliter disputare, ut apud Ciceronem loco de Natura Deor. citato, & apud Aristot. sæpè in libris præsertim Topic. Tertiò idem valet atque argumentari: Cicero 1. de finibus. Argumentandum, & accuratè differendum, & rationibus conquisitis de voluptate, & dolore disputandum putant. Quartò denique sumitur differere pro eo, quod est aliquid ignotum ex iis, quæ nota sunt, oratione patefacere, sive id fiat argumentatione, ut in tertio significato: sive definitione, aut divisione. Cicer. 1. Academic. quæst. Nihil definiunt, nihil partiuntur, nihil apta interrogatione concludunt, nullam denique (ut hæc omnia differendi verbo complectar) artem esse differendi putant.

Plato. Arist. Tullius.

Dialectica definitur doctrina differendi.

Ex hac ultima acceptione, quæ licet minus frequens sit, quam secunda & tertia, est tamen præcipua, & omnium maximè philosophica, impositum est nomen Dialecticæ toti arti disserendi. Quæ proinde rectè definitur. Ars, sive doctrina differendi, accepto differendi verbo in ultimo significato: Non quasi soli Dialecticæ veritatem inquirat differendo, id enim cæteris disciplinis commune est, sed quòd ea tantum doceat, quo pacto mens nostra rectè, & sine errore differat, id est, incognita ex notionibus investiget. Hinc uterque Dialecticæ finis, proximus scilicet, & remotus, innotescit. Nam proximus, qui ab ejusdem artis officio non differt, est viam & normas differendi præscribere: finis verò remotus, & mediatus est, ipsum differendi opus, primùm in eadem facultate, deinde in cæteris, quæ paulò post uberius explicanda sunt.

Quis finis proximus, quis remotus Dialecticæ.

ARTICVLVS II.

DIALECTICAE IN DOCENTEM, & utentem partitio explicatur.

Dialectica in docentem, & utentem dividitur.

D. Thom. Scotus.

Quod in fine superioris articuli diximus, nimirum ad Dialecticam pertinere tum regulas, tum usum differendi, occasionem præbuit Philosophis distinguendi hanc artem in docentem, & utentem; quam distinctionem usurpant post Arabes D.Thomas 5. Metaphys. lect. 4. Scotus quæst.1. in Porphyr. & initio Elenchor. posterioresq; interpretes: usiq; fuerant Græci aliis nominibus, nam Dialecticam utentem appellant, cum rebus concretam: docentem verò, à rebus avulsam; eo quod illa non separetur à rebus aliarum scientiarum: hæc autem ab aliarum materia sejuncta sit, & nudas differendi formas per se contempletur, atque præscribat.

In arte practica ab usu doctrina secernitur.

Ad hujus rei explanationem advertendum est in quacunque arte practica, quæ methodo & via traditur, aliquo modo distinctam esse doctrinam ab usu: nam doctrina est illud dictamen, sive norma, qua ars præscribit modum operis efficiendi, & quæ sine ullo opere existere potest: usus autem est ipsa operis executio, quæ est operatio supponens priorem normam, qua dirigitur, & regulatur: exemplum desumatur ex arte pingendi, qua qui affectus est, primo concipit intellectu, quo pacto deducenda sint lineamenta, & inducendi colores picturæ, quam molitur: quæ sunt præcepta artis. Deinde penicillum sumit, producit lineam, addit colorem: qui est ejusdem artis usus. Eodem modo res habet in Dialectica, nam qui instructus est habitu dialectico inclinante ad efficiendum syllogismum in Barbara, verbi causa, primo format hoc judicium, Syllogismus constare debet ex tribus universalibus affirmativis hoc modo complicatis. Qui actus esse potest absque illa syllogismi confectione. Deinde per actum distinctum conficit syllogismum ad normam prioris actus. Ac prior quidem actus est doctrina actualis, & habitus, qui illius causa est, appellatur Dialectica docens: posterior verò est usus, & habitus, qui ad illum concurrit, utens Dialectica nuncupatur.

Usus differendi in materia necessaria spectat ad eã scientiam cujus est materia.

Advertendum secundò est, usum differendi aut cerni in materia necessaria, aut in materia probabili: quidam enim syllogismi, & quædam definitiones, ac divisiones fiunt in rebus necessariis, & quæ aliter evenire non possunt; alii in probabilibus, quæ mutari queunt. Prætereà tàm necessaria quàm probabilia quædam esse in materia Dialecticæ, quædam in mate-

mate-

materia aliarum ſcientiarum : in qualibet enim diſciplina viſuntur aliquæ propoſitiones immutabiles, aliæ mutationi ſubjectæ. Denique in confeſſo eſſe apud omnes. uſum diſſerendi ex neceſſariis pertinere ad eam ſcientiã, cujus eſt materia, de qua diſſeritur: Verbi cauſa, definitiones, diviſiones, & argumentationes, quæ fiunt ex rebus Metaphyſicæ neceſſariis ad Metaphyſicam ſpectare: quæ ex Mathematicis, vel Dialecticis, ad Mathematicam & Dialecticam, ratio eſt, quoniam omnis ſcientia habet propria principia propriaſque concluſiones, quarum notitia ad nullam aliam ſcientiam attinet: alioqui ſi una tantum ſcientia efficeret omnes demonſtrationes, & definitiones, quæ ubique reperiuntur, ea ſola eſſe ſcientia: & quod abſurdum eſt. Quare uſus diſſerendi in materia Logica neceſſaria eſt proprius Logici, uſus vero diſſerendi in materia Phyſica neceſſaria eſt phyſici, & ita res habet in cæteris diſciplinis.

An uſus differendi in materia probabili ad ſolam Dialecticam ſpectet.

Quamobrem de ſolo uſu diſſerendi in materia probabili ſupereſt dubitatio : an ſcilicet attribuendus ſit totus Dialecticæ ? an alius huic, alius illi ſcientiæ pro ratione materiæ, in qua viſitur? Ratio difficultatis eſt, quoniam in hoc uſu duo reperiuntur, materia de qua diſſeritur, & forma diſſerendi : quarum quælibet videtur totum uſum ad ſuam artem vendicare : enim verò ſi materia probabilis rerum naturalium non efficit, ut omnis tractatio, quæ in ea verſatur, ad Phiſiologiam ſpectet, anguſtiſſimi erunt Phiſiologiæ termini: nam demonſtrationes, & eſſentiales definitiones paucæ in ea reperiuntur. Quod in cæteris artibus eodem modo continget. Ex alia parte cum res probabiles hoc tantum habeant artis, quod in modum, & formam diſponantur, omnis verò artificioſus tractandi modus, & forma à Dialectica tradatur, ad eandem ſpectare videtur probabilium pertractatio.

Omnis differendi uſus ex probabilibus ad Dialecticam pertinet. Ariſt.

Communis, & vera hujus ambiguitatis ſolutio eſt, omnem diſſerendi uſum ex probabilibus ad Dialecticam pertinere. Quod nec obſcurè, nec infiequenter tradit Ariſtoteles, cùm affirmat proprium eſſe Dialectici, de quavis re propoſita ex probabilibus diſſerere. Ita docet 1. Topic. capit. 1. libr. 3. Metaphyſ. capit. 1. & libr. 4. capit. 2. aliiſque in locis. Probatur: Ille diſſerendi uſus ad aliquem artificem pertinere debet: ſed ratione materiæ non poteſt alicui attribui : ergo ratione formæ ad Dialecticam pertinebit. Conſequentia eſt bona, ſiquidem in præfato uſu hæc duo tantum reperiuntur. Major etiam patet, quia in præſenti non diſputamus de uſu artis ex parte, ſed de artificioſo, qui, ipſo nomine alicujus artis eſſe oſtenditur. Minor probatur: omnis ſcientia ex Ariſtotele 1. Poſt. capit. 5. & communi omnium ſententia (ut ibidem monſtrabimus) eſt de rebus neceſſariis, & immutabilibus: ergo materia probabilis, cùm fluxa ſit, atque incerta, non eſt alicujus ſcientiæ propria: non ſolùm quia non eſt apta ad generandum habitum firmum, & infallibilem, qualis eſt omnis ſcientificus: ſed etiam quia eſt incapax, ut circa ipſam ab eodem habitu aliquis actus generetur: ſiquidem non minus repugnat habitui ſcientifico opinionem gignere, quàm ab opinione generari. Quare ſoli Dialecticæ tribuendus eſt uſus differendi ex probabilibus. Nec propterea timendum eſt (quod pro altera quæſtionis parte objectum erat) ne reliquæ ſcientiæ inopes maneant, ſi omni doctrina probabili denudentur: Quoniam Dialectica omnium famula adminiſtraque cùm ſit, non cenſetur alienas efficere ab aliis ſcientiis eas opiniones, quas ut proprias colit, quemadmodum nec opes famulorum opera comparatæ à dominorum facultatibus alienæ cenſentur.

Objectio.

Oppones. Materia probabilis propterea nullius ſcientiæ eſt propria, quia ſcientia eſt certa, firmaque cognitio, quæ de materia probabili haberi non poteſt: ſed Dialectica eſt etiam vera ſcientia: ergo nequit ad illam ſpectare forma in materia probabili exercita, atque adeò nec totus diſſerendi uſus: ſiquidem ex eo nulla ſcientifica cognitio, ſed opinativa tantum reſultat.

Diluitur argumentum.

Reſpondetur diſtinguendo conſequens: ſi enim inferat, illas probabiles ſententias non eſſe proprias Dialecticæ, quatenus ſcientia eſt; verum infert: nos enim haud aſſerimus, Dialecticam utentem, ad quam uſus pertinet, eſſe propriè ſcientiam: ſi verò ex eo, quod præfatæ propoſitiones non ſunt ſcientificæ, colligat nullatenus ad Dialecticam ſpectare: neganda eſt, quia forma diſſerendi, quæ in illis viſitur, eſt propria Dialecticæ, & ab ea quatenus ſcientia eſt, demonſtrata, quod ſatis eſt, ut huic ſcientiæ abſolutè attribuantur.

Excitantur duæ difficultates.

His ad hunc modum explicatis, duæ tantum ſuperſunt difficultates enodandæ. Prima, an Dialectica ratione totius artis ſit utens, & docens, an verò una tantum pars doceat, alia utatur? Secunda, utrum Dialectica docens, & utens non modo ſint diſtincti actus, ſed etiam diverſi habitus? Ratio primæ difficultatis eſt, quia Dialectica ſecundũ omnes ſuas partes eſt practica, ac proinde habet illos duos actus, quos omni habitui practico reſpondere diximus: ergo ratione totius artis cõtinet uſum, & doctrinam. Aliunde verò uſus diſſerendi demonſtrativus non eſt diſtinctus ab ea ſciẽtia, in qua reperitur, ut dictũ eſt: reliquæ autem Dialecticæ partes excepta Topica, ſunt demonſtrativæ: ergo

ergo in sola Topica distinguendus est usus à doctrina. Propter primam rationem affirmant aliqui Dialecticam secundum omnes suas partes esse utentem, & docentem. Qui consequenter docent, illum quoque usum, qui visitur in materia necessaria Dialecticæ, (quo nimirum suas essentiales definitiones, divisiones, & argumentationes perficit) distinguendum esse à doctrina. Alii propter secundam, volunt solam partem Topicam esse utentem, & non docentem: Analyticam verò docentem, & non utentem.

Aliorum solutio, & responsio.

Responsionis traditæ à veritatis tramite deflexus.

Cæterùm utraque hæc sententia à vero deflectit, altera per excessum, altera per defectum. Prima namque differendi usum plus æquo extendit. Secunda nimirum doctrinam contrahit. Primùm sic ostenditur. Vsus differendi in materia Logicæ necessaria non magis differt à doctrina Logica, quàm ille, qui versatur in materiis aliarum scientiarum ab ipsis scientiis: sed in aliis nemo distinguit usum à doctrina; ergo neque in Logica. Secundum probatur; In parte Topica dantur præcepta artis, veræ etiam demonstrationes quibus aperitur modus investigandi medium ad syllogismos probabiles, & via ad eosdem aptè conficiendos, imò de iisdem syllogismis demonstratur, ut propria passio, quòd opinionem gignant; quod proprium est artis, & doctrinæ. Quare negandum non est partem Topicam continere etiam doctrinam. Quod pari modo asserendum est de parte Sophistica; continet enim vera præcepta ad Sophismata detegenda, & demonstrationes, quibus evidenter concluditur Elenchos deceptionem generare.

Enodatur prima difficultas.

Vera igitur sententia est inter has media. Quam perspicuè tradit D. Thom. 4. Met. lect. 4. & recipiunt communiter Recentiores: nimirum Dialecticam esse docentem, ratione totius artis; utentem verò, ratione solius partis Topicæ, quæ ex dictis sufficienter confirmata est; diximus enim nullam esse in Dialectica partem, qua aliquid more artis non doceat, aut certè docere possit; & solam partem Topicam docere, quo pacto ex probabilibus differendum sit; quare cùm usus à doctrina non differat, nisi in materia probabili: perspicuum est, & totam Dialecticam esse docentem, & solam partem Topicam in utentem, & docentem dispertiendam esse. Nec rationes in utramq; partem adductæ aliud concludunt.

Enucleatur secunda difficultas.

Circa secundam difficultatem de discrimine inter Logicam utentem, & docentem, quoad actus nulla est controversia, nam actus docentis est præceptum, & regula extruendi aliquem differendi modum: actus verò utentis est ipsa modi extructio. Quæ perspicuè inter se discriminantes. Quoad habitus est tota contentio; ac plerique ex Recentioribus arbitrantur diversos esse habitus utriusque Dialecticæ; quod ita confirmant. Dialectica docens est habitus scientificus, seu collectio habituum, unam scientiam constituentium: sed Dialectica utens est habitus opinativus, seu multarum opinionum conglobatio; ergo cùm idem habitus opinio, & scientia esse non possit, fieri nequit, ut utraque Dialectica sit unus, idemque habitus. Si respondeas actum differendi elici quidem ex habitu opinativo, sed hoc non obesse, quo minus idem à scientifico imperetur, quatenus dum ex probabilibus differimus; normam Dialecticæ docentis observamus. Vrgent id satis non esse, ut differendi actus habitui imperanti simpliciter tribuatur, & non potius elicienti, à quo propinquius attingitur: quemadmodum actus virtutum, verbi causâ temperantiæ, licet à prudentia imperentur, non propterea desinunt magis propriè, & simpliciter attribui temperantiæ, quam prudentiæ.

Opinio D. Fonsecæ in proposita difficultate approbatur.

Oppositam sententiam docet D. Fonseca lib. 2. Met. c. 3. q. 1. sect. 6. unum scilicet esse habitum Dialecticæ docentis, & utentis, officiis non natura distinctum; quemadmodum differentia dividens genus, & constituens speciem, nō sunt plures, sed una diversis muneribus insignita; nam quatenus generi additur, ejusq; naturam angustat, dividens appellatur; quatenus vero ex illa conjunctione speciem componit, constituens dicitur. Pari modo idem numero habitus, prout elicit proprium actum, quo docet modum differendi, exercet proprium officium doctrinæ; at prout remotè concurrit ad confectionem modi differendi, quem dirigit, vel imperat, non exercet actum doctrinæ, proindeque utens appellatur. Hæc sententia non ita explicatè proponitur ab antiquis Philosophis, non est tamen ab eorum sensu aliena, veritati autem imprimis est consentanea. Ratio est in promptu. Habitus Dialecticæ utentis ille est, cui attribui potest forma differendi: sed hæc non tribuitur habitibus opinativis usu differendi comparatis, seu habitui scientifico; ergo is tantum censeri potest Dialectica utens. Minor patet; quia habitus opinativi singuli inclinant ad suum tantum assensum circa proprium objectum: ad dispositionem verò syllogisticam nihil conducunt. Maior, in qua rei cardo vertitur, ita suadetur. Vsus differendi non reducitur ad artem, nisi ratione formæ, ut ostensum est; ergo tribuendus est habitui formam præscribenti: hic autem est habitus scientificus Dialecticæ docentis proprius: ergo unus idemque est habitus utriusque Dialecticæ. Quod si habitus opinativi aliqua ratione merentur nomen Dialecticæ utentis, id eatenus est, quatenus habitui scientifico materiam subministrant, ut

suam

suam imprimat formam, & cum eo simul concurrunt ad usum integrandum.

Refellitur argumentum oppositæ sententiæ.

Ex quibus facili negotio dilues adversæ partis argumentum; patet enim falsò affirmari habitum Dialecticæ utentis (si de eo loquamur, qui hoc nomen propriè, & in rigore meremur) esse opinativum, cùm actus differendi magis pertineat ad Dialecticam, quatenus remotè oritur ex habitu scientiæ, quam prout proximè nascitur ex opinativo: unde responsio ibi data optima est. Ad ejus impugnationem respondemus, exemplum à virtutibus desumptum non esse simile, quia habitus cujusque virtutis, verbi causa, temperantiæ, ex se habet rationem formalem, & honestatem sufficientem, ut actus, qui ex illo [illegible]citur, ad temperantiæ virtutem pertin[illegible]r; habet enim specificam illius ho[illegible] in suo genere completam. At habi[illegible], cùm nullius scientiæ rationē p[illegible] [illegible]nequit, ut actus a se genitus, a[illegible] artem spectet, nisi meritò alterius habitus [illegible] quam gratiam præstat Dialectica docens, ut a nobis explicatum est.

ARTICVLVS III.

DIALECTICAM DOCENTEM ESSE VERè, propriéq; scientiam a cæteris distinctam concluditur.

Nomen scientiæ trifariam usurpatur.

ANtequam propositæ initio quæstioni respondeamus, præmittendum est, nomen scientiæ apud Aristotelem, ejusq; interpretes trifariã usurpari. Primo latissimè pro qualibet cognitione quo sensu dicimur scire, non modo ea, quæ vidimus, certóve cognovimus, sed & quæ opinione, aut fide tenemus. Ita locutus est Aristoteles 1. antepræd. cap. cùm Grammaticam scientiam appellavit. Secundò strictissimè pro solis nimirum scientiis speculativis, quo pacto acceptum fuisse ab Aristotele 6. lib. Ethic. cap. 3. multi opinantur; acceperuntq; multi ex Philosophis, qui negarunt Dialecticam esse scientiam. Tertiò deniq; accipitur scientia minus latè, quàm in prima significatione, & minus angustè, quàm in secunda, pro omni, & sola notitia certa, & evidenti per demonstrationem comparata. Hoc sensu definivit Aristoteles scientiam 1. Poster. cap. 2. eamque divisit. 6. Metaphys. cap. 1. in artes practicas, Philosophiam Moralem, & scientias speculativas. Quando igitur quærimus, Num Dialectica sit scientia? non est sermo de scientia in primo, vel secundo significato; in altero enim certa est pars affirmativa: in altero negativa: ut postea concludetur; sed in tertio tantùm. Potest verò scientia eo modo spectata considerari in actu, vel in habitu. Scientia actualis est ipsa cognitio, quæ tamdiu durat, quamdiu intellectus operatur. Habitualis est facilitas ad eliciendam scientiam actualem ex frequentatione actuum relicta, & in intellectu quamvis feriatur persistens; de qua præsertim his quæstionibus disputatur.

Dialectica utens à numero artium excluditur.

Hoc supposito, nemo dubitat Dialecticam utentem à numero scientiarum excludi, idque sive quoad actum, sive quoad habitum consideretur; nam actus essentialiter est opinativus, utpotè medio probabili genitus, & quo scientiæ firmitatem haurire non potest; habitus verò etsi natura sua scientificus existat, ut jam ostendemus; nihilominus quatenus principium est usus differendi, non exercet munus scientiæ, sed cujusdam facultatis. Quo nomine Dialecticam utentem sæpè afficit Aristoteles, aliique Philosophi.

Opinio quorundã Dialecticam non esse propriè scientiam. ***Themist.*** ***Alex.*** ***Ammon.*** ***Philop.***

Circa Dialecticam docentem fuit prima quorundam sententia, Dialecticam non esse propriè, vereque scientiam. In his ex antiquis fuit Themistius 1. Post. cap. 24. & omnes illi (modo sibi constent) qui negant Dialecticam esse partem philosophiæ. Cujusmodi sunt Alexander, Ammonius, & Philoponus. Sunt præterea multi Recentiores; quorum præcipua fundamenta sunt. Primum: Aristoteles 2. Metaphys. cap. 3. docet, absurdum esse scientiam simul, & modum sciendi quærere. Quo loco nũcupatione modi sciendi, ut D. Thomas, & primi quiq; enarratores explicant, intelligit vel totam Dialecticam, vel saltem ejus partem Analyticam, qua potissimum artes investigamus: atqui si Dialectica esset scientia, qui eam perdisceret, unà & scientiam, & sciendi modũ compararet; ergo, &c. Confirmatur. Instrumentum non solet esse ejusdem naturæ cum opere, cui perficiendo comparatur: sed Dialectica, ut ex hoc Philosophi loco patet, & postea ostenditur, est instrumentum ad reliquas sciẽtias capescendas inventum; ergo nequit ipsa inter scientias numerari. Major inductione patet. Neque enim statuarii ferramenta statua sunt: aut pictoris penicillus imago.

1. argum.

Secundum. Omnis scientia in rebus certis, perpetuisque versatur, ut ex Aristotele, cui Philosophi communi assensu subscribunt, proximè dictum est: sed Dialectica verisimilia consectatur, & ex probabilibus differendi modum præscribit, ut post Aristotelem 1. Topicor. & 3. Metaph. confessi sumus, eleganterque expressit Clytomachus, dum Logicam ob materiæ inconstantiam Lunæ similem fecit, quæ nunquam eadem facie se videndam offert; ergo scientia non est.

Clytomachus.

Albert. ***Aegid.*** **Opinio negantiũ**

Alii, quorum meminit Albertus, tractat. 1. in prædict. cap. 1. etsi no inficiantur Dialecticam esse verè scientiam, negant tamen eam à reliquis distinctam esse. Inter hos Auctores refertur

Dialecticam esse scientiam à reliquis distinctã.

1.fundam. 2.funda.

fertur in margine Roman. Aegydius, sed in [illegible] videbimus. Cujuscunque tamen sit ea sententia, nititur primo auctoritate Platonis, qui in Phaedro docet, sublimium rerum contemplationem ad Dialecticam pertinere, & 7.de Rep. ait, Dialecticam esse aliarum scientiarum finem. Quae vera esse non possunt, nisi Dialectica idem sit, ac omnes scientiae: vel certè idem cum praestantissima, quae est Metaphysica. Quod satis est ad ostendendum, non esse unam scientiam à caeteris omnibus distinctam. Secundò nititur auctoritate Aristotelis, qui docet Dialecticam non habere certam materiam, sed ad omnium methodorum principiũ viam aperire; id est (ut idem 4. Metaph. cap. 2. se explicat) de rebus omnibus differit, quemadmodum prima philosophia. At eodem Philosopho auctore. 1.post.capit.23. aliisque in locis scientiae distinguuntur inter se per materias.

3.fundam.

Tertiò ratione. In assensu cujuscunque conclusionis aliarum scientiarum necessariò intervenit Dialectica: sed assensus est unus tantum illius scientiae, de cujus materia differitur, proprius: ergo Dialectica nihil differt ab aliis scientiis. Consequentia est bona, quia omnis scientia ab aliis distincta habet proprium actum, qui alteri non tribuitur. Major & minor postea ex professo ostendendae sunt, cum probabimus, non posse nos elicere actum scientiae, quin certi simus de bonitate consequentiae, & hanc certitudinem non exigere actum ab eo, quo assentimus, distinctum.

D. Aug. D. Thom. Alb. Mag. Scot. Avicenn. Alphar. Aegid. Arist.

His tamen nihil obstantibus sit prima assertio. Dialectica docens, seu à rebus avulsa; est verè, proprieque scientia. Haec est Stoicorum communis, D. Augustini in libello, qui inscribitur principia Dialecticae, capit.1. D.Thom. 4. Metaph. lect.4. Magni Albert. cap.1.in Porphyr. Scoti quaest. 1. praedicabilium. Avicennae, & Alpharabii in principio suae Logicae. Aegydii 1. Priorum initio. Quo loco idem perspicuè docet Aristoteles; ait enim Analyticam scientiam esse demonstrativam. Quae sit prima probatio. Secunda esto. Ad veram scientiam id solum exigitur, ac satis est, ut certitudinem & evidentiam habeat per infallibilem demonstrationem comparatam: sed in Dialectica multae fiunt demonstrationes, quibus notitiae minimè dubiae comparantur; ergo est vera ac propria scientia. Sola minor eget probatione; ea verò constat ex libris Aristotelis, in quibus non paucae fiunt demonstrationes; ut illae, quibus regulae conversionum, & utilium in quacunque figura modorum conclusio, & imperfectarum ratiocinationum ad perfectas revocatio, aliaque id genus [illegible] duntur.

Dialectica docens est verè, proprieque scientia.

Tertia [illegible] quae demonstrat proprias [illegible] nes, veram obtinet scientiae rationem: sed hoc egregiè praestat Dialectica, cum de modo differendi ostendit: quod idoneus sit ad scientias acquirendas; de syllogismo demonstrativo: quod scientiam gignat; de probabili: quod pariat opinionem, ergo, &c. Quarta. Nisi Dialectica sit vera scientia, nulla firma scientia esse potest: nam scire est cognoscere per demonstrationem, tanquam per verum sciendi instrumentum, quod si infallibiliter nescias aptum esse, formidolosum assensum 2.conclusioni praebeas opus est: ut rectè colligit Albertus 1 Poster. tract. 2.cap.1.ex definitione scientiae ab Aristot. tradita: igitur necesse est, ut Dialectica scientificè demõstret, formas differendi esse aptas, ac proinde veram scientiae rationem participet. Qua sola ratione rem confectam esse meritò docuit Franciscus Suar. Tom.1.in Metaph. disput.1.sect.5.

Alb. Mag. D. Suar.

Secunda assertio. Dialectica est à reliquis scientiis distincta. Haec eosdem penè habet Auctores, quos prima: praesertim Albertum, qui latè eam confirmat. Probatur primò. Habitus distinguuntur per actus: & hi per objecta: ut patet ex Aristotele 2. de anima text. 33. sed objectum Dialecticae est distinctum à reliquarum artium objectis, ut quaest. 6. videndum est: ergo ejus actus, & habitus à caeteris distinguentur. Secundò. Dialectica est necessaria aliis disciplinis addiscendis, easque praecedit: ergo non potest ab eis non differre: alioqui fateamur necesse est, idem sibi necessarium esse, seque antecedere: quod est perabsurdum. Tertiò: Datur una scientia ab aliis diversa, quae moderatur utriusque appetitus actiones, quatenus ad beatam vitam pertinent: ergo necesse est dari unam scientiam, ab aliis similiter distinctam, cujus sit actus intellectus, prout verum inquirit, dirigere: haec autem non est alia quàm Dialectica; ergo.

Dialectica est à reliquis scientiis distincta doctrina.

Tertia assertio. Haec scientia est una specie sicut Physica, aut Metaphysica. Hanc proponimus contra Nominales, qui cum in praecedentibus assertionibus à nobis esse videantur, addiderunt tot esse Logicas, specie distinctas, quot sunt partes objecti, in quo versantur. Et idcirco aliam esse Logicam circa syllogismos: aliam circa definitiones: aliam denique circa divisiones. Sed nostra conclusio ab omnibus supponitur, & facilè confirmatur. Nam scientiarum distinctio non est petenda ex objecto materiali (ut in fine Poster. cum Aristotele ostendemus) alioquin tot erunt Physiologiae, quot species entis naturalis, tot Metaphysicae, quot entium genera: sed ex objecto formali, id est à ratione sub qua scientia rem subjectam contemplatur: haec autem in praesenti est una secundum speciem, potestas scilicet ad ignotũ ex notioribus detegendum, sub qua omnes diffe-

Dialectica scientia est una specie.

differen[illegible] modi convenium [illegible] erunt plures Dialecticæ, sed una [illegible] tota-lis, cui non repugn[illegible] multos [illegible] & actus continere. Qua de re [illegible] loco [illegible] est.

Diluuntur argumenta primæ opinionis.

Argumenta primæ opinionis facilè diluuntur. Primò enim concedimus, eo loco nuncupatione modi sciendi Logicam indicari, non quod ipsa sit sciendi modus, sed cum de illo agat tanquam de propria materia: proclive fuit significato subjecto artem indicare. Sensus autem loci est non esse perdiscendas alias scientias simul & Dialecticam, quæ ad eas comparandas viam munit. Et ea de causa præmitti debet. Confirmatio aliquo modo probat, instrumentum sciendi non posse esse scientiam, quod libenter damus, nam modus sciendi, qui in adeptione scientiarum ut instrumentum concurrit, non est Dialectica, sed quidpiam ab ea præparatum. Quod non officit quò minus illa sit vera scientia.

Ad 1. respondetur.

Ad 2.

Ad secundum negamus Dialecticam docentem non versari circa materiam certam, & immutabilem; agit enim de modo sciendi, qui non est minus certus, quam quælibet aliarum scientiarum subjecta. Licet hoc peculiare sit in Dialectica, quod ejus præcepta, quamvis per se infallibilia, usu quodam in materia probabili aliquando exerceantur. Quod eorum firmitatem non minuit. Sicut perfectio sigilli non deperit, esto deteriori materiæ imprimatur.

Labefactātur fundamenta secundæ sententiæ.

Ad fundamenta secundæ scientiæ respondemus, Dialecticam, auctore Ammonio, & Philosopho præfatione ad categorias Aristotelis, aliquando accipi pro qualibet scientia; vel quia omnis in disserendo (unde nomen Dialecticæ sumptum est) versatur; vel quia nomine Dialecticæ, ut constat ex Tullio lib. 2. de Oratore, nonnunquam intelligitur scientia, quæ verum falsumque dijudicat, quod omnibus scientiis contemplativis commune est; alias sumi pro præstantissima scientia. Unde Cicero de claris oratoribus eam vocat artium maximam, & omnium lucem. Et Alcinous de doctrina Platonis c. 7. ait Dialecticam versari circa divin. Cui consentit Plotinus in 1. Aeneade l. 3. cap. 3. & 5. Quando igitur Plato, Stoici, aut alius ex antiquis Philosophis Dialecticam, vel cum omnibus, vel cum prima Philosophia confundit, eam non accipit pro sola doctrina disserendi, de qua nos in præsenti disputamus, à cæterisque distinguimus. Ex quo patet responsio ad primum fundamentum. Ad secundum uno verbo respondemus, Arist. eo loco intelligendum esse de Logica utente, quamlibet excludere à choro scientiarum.

Primum. *Ammon.* *Philop.* *Tullius.* *Alcinous.* *Plotinus.*

Secundū. Dialectica utes à choro scientiarum excluditur.

Tertium.

Ad tertium. Respondetur. Quicquid sit de illo eventu, quo rebus alterius scientiæ assentimur: ut Dialectica sit vera scientia, [illegible] est, ut cum in propria materia versatur, [illegible] habeat demonstrationes ab aliarum materia, cognitioneq. [illegible], ut re vera [illegible] est. At in proposito etiam eventu sæpè intervenit actus Dialecticæ ab assensu conclusionis diversus, quo bonitas consequentiæ judicatur, ut in 1. Poster. c. 1. dicendum est. Quod si non detur, nihil inde contra propositam resolutionē colligitur: ut ibidem latius explicandum est.

ARTICVLVS IV.

DIALECTICAM DOCENTEM esse partem Philosophiæ ex dictis sequi.

SI tradita hucusque doctrina vera est, non immeritò Avicenna initio suæ Logicæ scripsit eam quæstionem, qua disceptatur, an Logica sit pars Philosophiæ nec ne? esse totam de vocabulo, quatenus aliqui pressius, alii fusius, nomen Philosophiæ usurpant. Etenim verò si Dialectica vera scientia est, fieri nequit, ut à partibus Philosophiæ excludatur, cùm omnis vera scientia per causarum notitiam in effectuum cognitionem deveniat; quod Philosophiæ proprium est. Cæterùm quia graves Philosophi hac de re speciatim disputarunt, non fuit illa à nobis omninò prætermittenda.

Ammon. *Philopon.* *Alex.* *Ben. Per.* *Laertius.* *Pachim.*

Igitur Ammonius in principio Categoriarum affirmat, Peripateticos semper exclusisse Dialecticam à numero partium Philosophiæ. Quod expressè faciunt Alexander, & Philoponus initio Prior. quos multi sequuntur Recentiores. Inter quos est Benedictus. Perer. libr. 1. capit. 2. Qui in re non dubitant, patronum se habere Aristotelem. Nam præterquam quod Laertius in ejus vita, & Pachimerus, in ejusdem epitome profitentur, Logicam non fuisse ab eo annumeratam in partibus Philosophiæ, idem 4. Topic. c. 12. ait, ea, quæ in disceptationem cadunt, aliter à Philosopho, aliter à Dialectico pertractari. Et lib. 4. Metaph. cap. 2. asserit Dialecticam versari in eodem genere, in quo Philosophia. Secundo verò capit. libr. 1. Topic. ait Dialecticam esse utilem ad eas, quæ secundum philosophiam sunt, disciplinas. Et 4. Metaphys. citato text. 8. oportere ad philosophiam accedere edoctum Analytica. Quibus non potuit apertius Dialecticam à Philosophia separare.

Opinio abmoventium Dialecticā à partibus Philosophiæ.

Ratio 1.

Rationes, quæ ad hoc institutum ab his auctoribus afferuntur, duplicem tantum continent difficultatem. Prima est, quod Philosophia sit cognitio rerum magni momenti, sibi sufficiens, & nullius, quam sui gratia comparata; Logica verò in sermone, re plane levissima, versetur, per se parum utilis, & aliarum disciplinarum obsequio penitus mancipata. Secunda est. Quod

Ratio 2. nullares instrumentum simul, & pars alterius esse possit: at Logica organum est totius Philosophiæ: ergo ejusdem pars esse non potest.

Opposita priori sententia pro pugnatur. Præferenda tamen est opposita sententia, à Platonis & Stoicorum schola profecta, hodieque latius propagata. Quæ asserit Dialecticam esse Philosophiæ partem, & quodammodo instrumentum, quam celebrat Tullius 1. de Oratore 1. de finibus, & 1. Academ. quæst. ubi vulgatam commemorat Philosophiæ divisionem in Naturalem, Moralem, & Rationalem, id est, Dialecticam. Eusebius lib. 11. de præpar. Evangel. capit. 1. ubi contendit eam esse Aristotelis. Eandem sequuntur Simplicius initio prædic. Boetius prologo in Porphyr. à se translatum. Albertus ibid. tract. 2. capit. 1. Et multi ex Recentioribus. Matthesius ad initium Logicæ capit. 5. Fonseca 2. Metaphys. cap. 3. quæst. 3. Neque ab hac sententia adeo alienus est Aristoteles, ut Græci opinantur; nam 1. Topic. capit. 12. postquam tria quæstionem genera numeravit. Naturalium, Moralium, & Logicarum, subdit Philosopho de illis omnibus agendum esse; non tribueret autem Philosopho quæstiones Logicas, si Logica Philosophia non esset.

Tullius. Eusebius. Simpl. Boet. Albert. Mathesius Fonseca.

Notio nominum Philosophiæ & philosophi Vt hanc quæstionem accuratè expediremus, necessarium foret, quid Philosophia sit ex professo tractare: sed quia id locus, in quo versamur, non capit, & in proœmio Phys. luculentè præstitum est, sufficiat vocabuli notionem, & Philosophiæ definitionem ex eo loco supponere. Igitur φιλοσοφία, Græcè idem valet, ac Latinè amor sapientiæ. Et φιλόσοφος, idem quod amator sapientiæ, quibus descriptionibus philosophiam, & philosophum quidem definiet, sed eæ sunt vocum interpretationes potius, quàm rei subjectæ definitiones. Nam philosophia ad intellectum, non ad voluntatem spectat, & qui nunc Philosophi dicuntur vocabulo à Pythagore invento, prius σοφοὶ, id est, sapientes dicebantur; & quæ nunc φιλοσοφία, antea σοφία, hoc est, sapientia dicebatur. Est autem sapientia, ut ipsa nominis dignitas præ se fert, perfecta rerum cognitio, quæ tunc ejusmodi esse censetur, cùm & rem, & causam introspicit. Docet enim Aristoteles, lib. 1. Metaphys. capit. 2. homines ex notitia effectorum, quorum causæ ignorabantur, ad philosophandum, hoc est, ad causarum indagationem animum appulisse. Vnde optima philosophiæ seu sophiæ definitio accepta est in hanc formam. Philosophia est cognitio rerum, ut sunt, id est per suas causas. Sicut enim res, quarum causæ indagantur, per causas esse accipiunt, ita per easdem perfectè cognoscuntur: verum quidem id est, quod observat Fonseca suprà, sect. 3. nomen philosophiæ aliquando latius, aliquando pressius, quàm à nobis definitum sit, usurpari: ideoque sub numero partium philosophiæ nonnunquam includi abumbratas scientias, quæ causas non assequuntur; alias non comprehendi omnes, quæ causas attingunt, si res de quibus agunt viliores sint, quam deceat Philosophi majestatem. Præsens tamen dubitatio de frequentiore, & magis philosophica usurpatione intelligenda est, id est, de illa, qua Philosophia significat omnem, & solam cognitionem alicujus rei per suam causam.

Philosophia definitur cognitio rerum ut sunt. Fonseca.

Hoc supposito Dialecticam esse verè & propriè partem philosophiæ nullo negotio concluditur; ea namque scientia in partibus philosophiæ suo jure numeratur, quæ rem per suas causas demonstrativè cognoscit: atqui Dialectica eo pacto attingit modum differendi; siquidem divisionum, definitionum, atque argumentationum partes, affectionesque per sua principia, causasque deducit; ergo pars est philosophiæ. Atque non exigua, cùm ejus negotium sit ipsum philosophandi munus (quod verisimile non est, philosophiam ab alia facultate mutuare,) ex professo declarare. Nec enim credendum est, ad philosophum pertinere, aliarum rerum notitiam philosophando obtinere, & non quo pacto philosophandum sit, cognoscere. Accedit nullam esse potiorem rationem, cur scientiæ Morales, quæ agunt de actibus voluntatis, sint partes philosophiæ, non autem Dialectica, quæ dirigit actus rationis, naturæ nobiliores, & actibus voluntatis ordinandis necessarios. Nec effugiet, qui dixerit Dialecticam non contemplari naturam actuum rationis, quod philosophi proprium videtur: sed eorum ordinem ad differendum. Nam scientia Moralis, quam nemo philosophiæ nomine indignam judicat, actuum voluntatis essentiam minimè speculatur, sed eorum tantum ordinem ad honestè vivendum considerat. *Dialectica verè est pars Philosophiæ.*

Elucidantur loca Arist. in oppositum adducta. Quæ in oppositum adducta sunt, hunc habent explicatum. Imprimis Aristoteles si quando videtur à partibus philosophiæ Dialecticam excludere, philosophiam accepit strictius quam par est, nimirum vel pro sola Metaphysica, vel pro scientia speculativa: Dialecticam verò pro utente usurpat, ut locis Topic. ibi citatis. Quo etiam modo exponendus est primus locus ex 4. Met. videtur enim docere Dialecticum utentem versari in eodem genere, hoc est, in toto ente cum Metaphysico; licet hic demonstrativè procedat, ille probabiliter. Nisi velis confudisse Arist. Dialecticam cū prima philosophia, ut Platone fecisse diximus. In secundo loco ex eodē libro monet, ut demus primū operā Dialecticæ, deinde aliis partibus philosophiæ.

Ad

Solvitur 1. argum. Ad primam difficultatem fatemur non cujusvis rei notitiam, etiam demonstratam, nomine philosophiæ dignam esse. Negamus tamen objectum Logicæ tenuis adeò esse momenti, ut ejus scientia non sit vera Philosophia, sunt enim operationes intellectus, quæ inter omnes naturales tam corporeas quàm spirituales primum dignitatis locum obtinent. Negamus etiam omnes philosophiæ partes sui gratia esse; nam Philosophia Moralis propter mores est; & una ejus pars propter aliam, scilicet, Ethica, & Oeconomica ad Politicam.

Solvitur 2. *Boet.* *Philop.* Ad secundam negat Boetius ullum esse incommodum, idem simul esse Partem, & instrumentum alicujus, quemadmodum est manus respectu fabri. Nec ad rem occurrit Philoponus, cùm ait manum esse partem corporis; instrumentum autem non corporis, sed animæ; nam actio, quæ media manu exercetur à fabro, principaliter est à fabro: manus autem pars fabri est, ut per se constat, simulque instrumentum, ut docuit Aristoteles lib. 3. de anima, cap. 8. & Galen. lib. 1. de usu part. *Galen.* Adde non oportere, quod in toto rigore concedamus Dialecticam esse instrumentum reliquarum philosophiæ partium; sed artem, quæ præparat instrumenta; nam proximum & proprium sciendi instrumentum sunt modi disserendi, qui non sunt Dialectica, sed ab ea conficiuntur. Qua loquendi forma utitur D. Thom. super Boetium, de Trinit. q. 5. art. 1. *D.Thom.*

ARTICVLVS V.

DIALECTICAM DOCENTEM esse practicam scientiam.

Quoniam omnes veræ scientiæ, ut cum Aristotele supra vidimus, aut speculativæ sunt, aut practicæ: necessarium est, ut in quonam hujus distributionis membro Dialectica reponatur, videamus; etsi minùs accuratè, quam res postulet, hoc loco id præstare cogamur. Est igitur hac in re duplex sententia. Prima affirmat Dialecticam esse speculativam. *Opinio asserentium Dialecticā esse scientiam speculativam.* Primo Quia ea scientia, quæ naturam, & affectiones proprii subjecti considerat, est speculativa, sed Dialectica considerat modum disserendi (quem postea illius subjectum esse dicemus) & illius affectiones investigat, ergo est speculativa. *Argum. 1.* Major ex dicendis patebit. Minor inde constat; quia notitia modi disserendi non ab alia disciplina, quam à Dialectica accuratè traditur.

Argum. 2. Secundò. Vt aliqua scientia practica censeatur, praxim aliquam dirigat necesse est (à praxi namque practicæ nomen ducit) sed Dialectica nullam praxim moderatur; occupatur enim actionibus intellectus dirigendis, quas non esse praxes, haud obscurè docuit Aristot. 3. de Anim. cap. 10. tex. 49. cum dixit intellectum extensione fieri practicum, id est, non ei convenire practicum judicium respectu suarum operationum, sed comparatione earum quæ extra ipsum exercentur; ergo Dialectica non est practica.

Argum. 3. Tertiò, Scientia contemplativa, auctore D. Thom. 1. Ethic. lect. 3. agit de subjecto resolvendo, hoc est, ejus naturam, & partes explicando; practica verò componendo, id est tradendo regulas, quibus aliquod arte factum componatur: at Dialectica procedit priori modo, ut constat, ut ex præcipua illius partis inscriptione; nam præstantiores quatuor libri ab Ἀναλύσει, id est, resolutione nuncupantur; ergo est speculativa.

Arg. 4. Quartò. Quòd objectum partis confici possit ab eo, qui artem tenet, non satis est, ut ea practica censeatur: nam Geometria, Astrologia, & Physica speculativæ sunt: & tamen, qui eas norunt, efficiunt triangulum, astrolabium, & aurum per Alchimiam. Ergo licet cognitis disserendi modis facilè sit eos constituere, non sequitur continuò Dialecticam esse practicam. Accedit auctoritas Arist. Is enim teste Laert. in ejus vita, duplicem fecit philosophiæ partem, actionis unam, contemplationis alteram: rursus philosophiam contemplativam divisit in Physicam, & Logicam. *Laert.*

Auctores propositæ opinionis. Hanc sententiam complectuntur Scotus in prolog. sent. quæst. 4. Capreol. ibidem quæst. 2. Ad 1. Aureoli contra 4. conclusionem. Bacchonus q. 3. Antonius Andræas 6. Metaph. q. 3. Iavellus q. 7. Soncinas q. 6. Avicen. init. suæ Logicæ, c. 1. Averr. 7 Metap. com. 7. & multi ex Recentioribus. *Scotus. Capreol. Bacchon. Ant. An. Iavell. Sonc. Avicen. Averr.* De mente D. Thom. non planè constat, licet ad hanc partem propius accedere videatur, cùm Dialecticam nullibi inter practicas numeret, & in Opusc. sup. Boetium de Trinit. q. 3. art. 1. asseruerit, etsi Logica non contineatur sub Philosophia uti pars principalis, contineri tamen, prout contemplationi instrumenta suppeditat: & in 1. 2. q. 57. art. 1. ad 3. ait, in ipsis etiam speculationibus esse aliquid, per modum cujusdam operis: videlicet constructionem syllogismi. Quam constructionem certum est ad Dialecticam pertinere. *Superior opinio à Capreolo tribuitur D. Thom.* Propter quæ Capreol. loco citato hanc opinionem tribuit D. Thom. *D. Fons. D. Suarius Matthesi.*

Opinio asfirmantiū Dialecticā esse scientiam simpliciter practicam. Secunda sententia efficit Dialecticam absolutè & simpliciter practicam: quam tametsi apud antiquiores expressam non reperimus, defendunt tamen graves Recentiores. Fon. lib. 3. Metaph. cap. 2. quæst. 2. sec. 4. Suarius tom. 2. in Metaph. disp. 39. initio Matthesius in Logicam. c. 5. §. sed: imò Scot. & universa ejus schola in re idem opinantur, & solo loquendi modo a no-

bis dissentiunt. admittunt enim Dialecticam sciendi [illegible] præparare, & mentis operationes dirigere, eas tamen praxes vocare nolunt, propter secundum arg. Eadem sententia Philosophi doctrinæ magis consentanea videtur, tum quia 6. Metaph. scientias dividens, cum alterum divisionis membrum, scientiam nimirum speculativam, in omnes suas species discussisset, inter eas Dialecticam non reposuit, tum quia ex iis, quæ à Metaph. c. 1. de discrimine inter scientiam practicam & speculativam scripsit, & quæ 6. Ethic. c. 1. & sequentibus de arte practica tradidit, id manifeste colligitur. Nec illa divisio, quæ in ultimo argumento ex Laertio adducta est, ullum in doctrina Philosophi habet fundamentum, neque ab eo unquam facta est, sed à Laertio conficta.

Placet proxima sent. Advertenda assignātur.

Vt hæc sententia, quæ à nobis omninò placet, confirmetur, advertendum brevissimè est ex Aristotele 2. Metaphysic. c. 1. & lib. 3. de anima cap. 10. aliisque in locis, scientias esse practicas, vel speculativas ex fine, in quem ordinantur; eamq; esse practicam cujus finis est praxis, seu operatio; nam πρᾶξις, Græcè dicitur a verbo πράττω, id est, ago, seu operor. quare idem est praxis atq; operatio latè sumpta, nimirum ut comprehendit immanentem, & transeuntem. Eam vero scientiam esse speculativam, cujus finis est veritatis contemplatio. Eodem redit doctrina D. Thom. 1. p. q. 14. a. 6. & Peripateticorum communis, cùm docent scientiam practicam, & speculativam distingui ex parte objecti formalis, seu ex modo tendendi in objectum; quia speculativa, inquiunt, considerat objectum absq; ullo respectu ad operationem: practica verò illud respicit, quatenus sub operationem cadere potest, dictatque modum, quo artificiosè conficiatur. Eodem inquam redit hæc doctrina, atque illa Arist. quia contemplatio, quæ est finis scientiæ speculativæ, non est alterius quam sui objecti; operatio item, quæ finis dicitur scientiæ practicæ, non est alia, quā ea sub qua objectum ab eadem scientia consideratur, & per quam conficitur, quare semper hæc conjuncta sunt, scientiam habere pro fine operationem, & considerare objectum, vt in operationem venire potest: vel habere pro fine contemplationem, & tendere in objectum absque ullo respectu ad actionem.

D. Thom.

Advertendum præterea est, hanc differentiam practici, & speculativi non desumi ex fine, quem sibi quisque arbitratu suo proponit, sed ex eo, ad quem ars natura sua dirigitur. Differentiæ namq; rerum, non ex iis, quæ per accidens, sed quæ per se illis conveniunt, desumuntur. Quare non desinet esse practica ea res, quæ per se in opus incumbit, esto ab aliquo sciendi tantum gratia addiscatur. Nec ad practicas accedet illa, quæ [illegible] solam contemplationem procurat, propterea quod ab aliquo [illegible] conjuratur. Vnde etiam sequitur prædictam differentiam non desumi ex fine proximo, sed ex principali, sive hic simul sit proximus, sive non. Differentia enim per se non ex quacunq; rei parte, aut attributione: sed ex præcipua sumi debet. Ad cujus explicationem advertimus ultimò, ex habituali scientia, de qua in præsenti præcipuè loquimur, immediatè nasci actum, qui tam in scientia speculativa, quam in practica est actualis sui objecti cognitio. Verbi causa, ex uno habitu Physiologiæ immediatè nascatur hæc cognitio (cœlum est incorruptibile) ita ex habitu scientiæ naturalis, oritur proximè hic actus (virtus hoc modo est persequenda) qui est etiam quædam cognitio. Differunt verò prædicti habitus in eo, quòd speculativus in illo actu elicito conquiescit; practicus verò in ulteriorem actum se extendit, in prosecutionem scilicet virtutis, quam primus ille actus præscribebat. Vnde in scientia practica prior actus dicitur finis proximus, posterior finis remotus, & principalis. Ex quo proinde inter scientiam practicam & speculativam discrimen assignamus, videlicet quod una sistat in cognitione, tanquam in fine principali, altera, per illam cognitionem in opus contendat.

Confirmatur placēs sententia.

Ex his facilè jam est secundam sententiam confirmare. Primò. Præcipuus Dialecticæ finis est operatio; ergo Dialectica est scientia practica. Consequentia ex dictis est perspicua: antecedens inde probatur, quia tota Dialecticæ cura ad constructionem modorum differendi confertur; ideircò enim ejus quæstiones adminicula ab Aristotele dictæ [illegible] lib. 1. Top. cap. 9. id est conducentes, seu instrumentariæ ad alias scientias. Et 1. Met. ipsa Dialectica vocatur modus sciendi; quasi nihil aliud cogitet quam ut instrumenta sciendi præparet; ut singulas ejus partes consideranti patet.

Secundò. Arist. 2. Meta. c. 1. docet subjectum scientiæ practicæ duabus conditionibus affectum esse; quas latè explicat Eustratius eodem loco. Prima, ut sit res contingens. Secunda ut ejus efficiendæ principium sit in artifice, non in natura; at hæ conditiones in differendi modo, quem Dialecticæ subjectum constituemus, reperiuntur. In primis enim divisio, definitio, & argumentatio non existunt necessariò, sed liberè fabricantur. Deinde non fiunt, nisi a Dialectico, qui est eorum artifex; ergo, &c.

Eustrat.

Tertiò. Scientia Moralis est practica, eò quod præscribit modum, traditq; præceptiones rectè operandi per voluntatem: sed Dialectica tradit præceptiones veras, & proprias agendi sine errore per intellectum; ergo est practica. Nec valet eorum responsio, qui idcirco negant conse-

quen-

quentiam, quia credunt oper[illegible] intellectus non esse veras praxes, ut sunt actiones voluntatis. Repugnant enim communi & veræ sententiæ alibi ex professo tradendæ de vera ratione praxeos, quæ in eo penitus posita est, quod sit actus à ratione directus, vel aptus ut ratione dirigatur; ut Gregorius in Ptol. q. 5. art. 1. & Gabriel ibidem quæst. 10. scribunt. Quod actionibus intellectus apprimè convenit, nam divisio artificiosa, V. C. intellectu fabricata proprissimè dirigitur ab ea cognitione, & regula, qua Dialectica modum præscribit, quo bona divisio perficiatur. Deinde admissa majori universaliter sumpta (quæ tamen communiter admittitur) negari non potest consequentia: nam inter actus, circa quos Moralis scientia versatur, sunt aliqui actus intellectus: ergo si omnis scientia Moralis est practica, fateri necesse est, aliquos actus intellectus esse praxes. Antecedens patet: quoniam contemplari debito tempore, adhibitis aliis circumstantiis juxta regulas prudentiæ, est actus virtutis studiositatis, circa quem Moralis scientia occupatur: contemplatio autem ad intellectum spectat.

Greg. *Gabriel.*

Retunditur 1. arg. oppositæ opinionis. Ad argumentum primæ sententiæ hunc in modum respondetur. Ad primum, cognosci quidem à Dialectica propriè subjecti naturam, & affectiones, & aliquos inde habitus speculativos comparari; verùm cum in hujusmodi cognitione per se primo non occupetur, sed in tradendis regulis, quibus ipsum subjectū perficiatur, & habitus speculativos non propter ipsam cognitionem acquirat, sed uti ad opus tāquam ad finem præcipuè intentum progrediatur: hinc absolutè & simpliciter practica censeri debet. Quod Arist. in 2. Metaph. text. 3. conceptis verbis edocuit: nam etsi practici, inquit, considerant, quo pacto res habent, non tamen contemplentur causam ipsam per se, sed ad aliquid, & pro certo tempore.

Arist.

Retunditur 2. arg. Ad secundum ex dictis constat, quamvis Dialectica dirigit actus intellectus, posse verè practicam esse, quia intellectus actiones sunt praxes. Ad cujus improbationem ex Aristotele, negandum inprimis est eam propositionem apud Aristotelem reperiri. Deinde si reperiatur non habere eum sensum, qui in argumento supponitur; sed hunc potius, quòd intellectus per judicium practicum non conquiescat in objecto cognito, sed aliam præterea actionem procuret. Quod autem hæc actio, quam judicium practicum intendit ab eodem intellectu, vel ab alia potentia fiat, est omninò per accidens: dummodò ab ipso judicio reguletur.

Diluitur 3. arg. Ad tertium, concesso illo discrimine, inter scientiam practicam, & speculativam, negandū est, Dialecticam præcipuè curare resolutionem sui objecti in principia, ex quibus constat. Licèt enim aliquas ejus partes distinguendo pertractet, ut Universale, Terminū, Propositionem, &c. Hæc tamen omnia idcirco expendit, ut aptum d[illegible] ferendi modum conficiat. Libri verò resolutorii, si Aphrodisæo, & Damasceno credimus, non habent eam appellationem ex eo quòd doceant syllogismos ad sua principia revocare, sed syllogismos imperfectos ad perfectos reducere: velut Hieronymus Burana commentatur: ut uno verbo comprehendatur compositio, quam Dialectica primario intendit, & resolutio, quam non penitus contemnit. Qui enim scit arte factum resolvere, necesse est, ut priùs sciverit componere, quod de scientifica resolutione intelligendum est.

Aphrodis. *Damasc.* *Burana.*

Ad quartum, concedendum est regulam dignoscendi, quænam ars sit practica, quæ speculativa, non esse sumendam ex eo quòd objectum, de quo tractat, fieri, aut non fieri possit. Quamvis enim de objecto, cujus efficiendi principium in nobis non est, ars practica haberi non possit, de illo tamen quod sub operationem cadit, agere potest, tum practica, tum speculativa. Vt igitur certò judicemus, an aliqua scientia sit practica, considerandum est, num tradat præceptiones aliquid efficiendi nec ne. si enim eas præscribit, est practica, sin minùs, est contemplativa, quantumvis illius objectum à nobis fieri queat. Quoniam verò Mathematica, & Physiologia regulas operādi non tradūt, Dialectica vero in eis assignandis tota consumitur, illæ contemplativæ, hæc practica jure optimo nuncupatur. Ad testimonium Laertii negamus eam divisionem esse secundum mentem Arist.

Diluitur 4. arg.

QVÆSTIO V.

QVODNAM SIT ADAEQVATVM Dialecticæ subjectum?

ARTICVLVS I.

QVALE ESSE DEBEAT CVIVSQUE artis subjectum.

TAmetsi omnes artes à se invicem officiū postulent, & mutuis stent auxiliis; ut eleganter Theodor. serm. 4. de providētia, & Philo Iudæus in lib. de congressu, quærendæ eruditionis gratia, annotarunt. Vnaquæque tamen proprium genus subjectum, sive peculiarem materiam, circa quā versetur, obtinet; ut testatur Arist. lib. 1. Poster. c. 23. & li. 6. Metaph. cap. 1. & lib. 1. Rhet. ad Theod. cap. 2. Alioqui nisi artes omnes, & scientiæ propriā materiam vendicarent, oporteret eas in confusionem abire. Qua in re magna est doctorū hominum querela de nonnullis artium professoribus, quòd scientiarum distinctione contem-

D. Theod. *Phil. Iud.*

pta,

pta, omnia permisceant, & quasi limitibus contractis ac jus revulsis, in alienas irruant possessiones, quòd Rhetores Dialecticos, Dialectici Physiologos, imò & Theologos perperam agant; atque ita pulcherrimarum artium ordo, & doctrina turbetur. Cujus incommodi vitandi gratia ostendemus, primùm in hoc articulo quibus notis insigniri oporteat cujusq; scientiæ objectum. Deinde in sequentibus, qua in re sint ea, quæ Dialecticæ objectum constituunt.

Quot sint subjecti acceptiones.

Quod attinet ad primum, omissis aliis subjecti divisionibus in subjectum formale & materiale: subjectum quo, & quod, ut vocant (de quibus ad finem primi Poster. differemus) bipartita est subiecti nuncupatio. Primò accipitur subjectum pro eo, in quo ars inhæret, diciturq; subjectum inhæsionis. Secundò pro eo in quod scientia totam suam curam impendit, quod nunc absolutè subjectum, nunc genus subjectum, nunc etiam materia nuncupatur. Hoc primò dividitur in adæquatum, seu totale, & inadæquatum, sive partiale. Quod rursum distribuitur in præcipuū, & minus præcipuum. Subjectum adæquatum est, quod ita scientiam exæquat, ut nihil præter illud à scientia consideretur: cujusmodi est ens comparatione Metaphys. Partiale, ut ipsum nomē indicat, est pars illius adæquati, & totalis: ut respectu ejusdem Metaphys. sunt creaturæ, quæ sub toto ente cōtinentur. Subjectum partiale præcipuum est præstantior pars earum, quas totum artis objectum complectitur: qualis est Deus in subjecto Metaphysicæ, & cœlum in subjecto Physiologiæ. Est enim Deus nobilissima pars totius entis, & cœlum entis mobilis. Minus præcipuum est qualibet alia pars minùs perfecta ejusdem totalis subjecti, ut in ejusdem exemplis quantitas, vel elementum.

Tres conditiones subjecti attributionis.

De subjecto inhæsionis nihil dicendum occurrit, cum apertum sit omnem artem, & scientiam intellectui insidere. Subjecto autem attributionis tres conditiones communi Dialecticorum consensu tribuuntur. Prima; ut sit unum vel unitate naturæ univocæ: sicuti ens mobile in Physiologia; vel unitate Analogica, ut ens in Metaph. vel unitate ordinis: ut Respublica, & exercitus in Politica, & Militari; vel unitate subjecti, & accidentis, ut linea visualis in Perspectiva, Deniq; ut paucis complectamur, tale esse debet, ut definitionem aliquo modo unā, & proprias affectiones, quæ de ipso demonstrari queant, sortiatur: ut explicat Apollinaris qu. 42. in 1. Poster. Secunda est. Vt cætera, quæ in scientia traduntur, ad illud referantur; sive ut partes subjectæ, aut componentes: sive ut proprietates, aut principia, ita videlicet ut omnia illius potissimum gratia in considerationē adducantur. Tertia est. Vt scientia per illud, & ex eo modo, quo ipsum tractat, à reliquis distinguatur. Vnde Arithmeticam dicimus à Geometria differre, quòd hæc magnitudinem, illa numerum contempletur.

Conditiones assignatas meritò tribui subjecto scientiarū confirmatur ratione.

Hæ conditiones, diuturno philosophorum usu comprobatæ, ferè desumuntur ex fine lib. 1. poster. ex 4. Metaphys. cap. 1. & ex D. Tho. in prologo sent. q. 4. Durand. q. 5. quas pro loco sic possumus stabilire. Vna totalis scientia non dicitur quælibet cognitionum multitudo, sed earum tantum, quæ inter se ordinem dependētiamq; observant: at si objectum non sit unum, & omnia, quæ scientia pertractat, illud non respiciant, nullus erit ordo, nullaq; dependentia inter partes illius scientiæ, & proinde non erit una scientia: necessario igitur sunt priores duæ conditiones. Pro tertia illud facit, quod philosophi crebrò usurpant, cognitiones, & habitus more potentiarum per sua objecta essentialiter definiri, res autem non possunt inter se accommodatiùs distingui, quàm per essentiales definitiones, quare cum scientiæ has desumant ex objectis: inde primariam distinctionem sortientur.

Scotus. Quas novas conditiones subjectorum addiderit Scotus.

Hac eadem ratione utitur Scotus initio Logicæ q. 3. & in prologo q. item 3. & in 1. Prior. q. 2. ut augustet primam conditionem, & unitatē essentiæ inducat, Vnitas, inquit, scientiæ ex objecto derivatur: ergo nisi hoc habeat unitatem essentiæ, quo pacto illam scientiæ communicabit? Postea novas accumulat conditiones, præsertim has duas; primam, ut essentia ejus rei, quæ subjectum dicitur, à scientia explicetur: secundum, ut omnes veritates, quæ in ea scientia attinguntur, aut formaliter, aut virtute in subjecto contineantur. Cæterùm nec proposita ratio tantam concludit unitatem in subjecto materiali, de quo agimus: nec additæ conditiones, si à nostris distinguuntur, necessariæ sunt. Primum patet, cùm Metaphysica & Perspectiva omnium consensu scientiæ sint, & tamen alterius subjectum est analogum, alterius per accidens compositum. In subjecto formali necessaria fortassis est major unitas, sed hæc stare potest cum subjecti materialis multiplicitate, ut in fine 1. poster. & initio physic. ostendetur. Secundum ex eo probatur, quia si prima Scoti conditio est, ut essentia subjecti explicetur à scientia, quatenus ad eam spectat, non differt à nostra secunda: nam explicare partes, principia, & affectiones subjecti nihil est aliud, quam ejus essentiam quatenus ad scientiam spectat, ad amussim enucleare: sin per eam conditionem significatur opus esse, ut natura rei subjectæ quò ad esse naturale explicetur, & definiatur: & si hoc verū sit in scientia speculativa, in practica tamen superfluum est, cum ad artificem practicum non pertineat cognitio materiæ, ex qua

qua opus efficit, sed ipsius operis conficiendi doctrina. Iam secunda Scoti conditio, si eo tendit, ut velit nullam veritatem à scientia doceri, quæ ad subjectum modo aliquo non referatur, vera est, & in nostra secunda comprehenditur. At si ulterius contendit, omnia, quæ in scientia cognoscuntur, esse necessariò conjuncta cum illius subjecto, saltem ut ejus proprietates, quo pacto eam intellexit Molina 1. parte art. 7. disp. 2. facilè confutatur. Quoniam Philosophia naturalis agit de coloribus, saporibus, & aliis ejusmodi qualitatibus, quæ minimè necessariò insunt corpori, de quo illa, ut de proprio, adæquatoque subjecto disceptat.

ARTICVLVS II.

ALIORVM DE SVBIECTO Dialecticæ opiniones confutantur.

Prima opinio de subjecto Dialecticæ.

TAm multæ sunt de subjecto Dialecticæ, tamque discrepantes sententiæ, ut æquè difficile sit aliquam novam invenire, ac omnes ab aliis inventas singillatim numerare; quare ad tres classes omnes reducendæ sunt. In prima est eorum opinio, qui autumant, Dialecticā de vocibus agere; quorum duæ Alexander Aphrodisæus initio Prædic. indicare videtur, voces nudè sumptas esse materiā Dialecticæ, eo argumento, quod Aristoteles in exempla eorum quæ docet, ubique usurpat vocabula non significativa: quasi doceat hanc esse aptam materiam Dialecticæ. Nominales verò Gregor. Matthisius initio Logicæ cap. 4. & Gabriel supra affirmant esse voces significativas. Hos sequuntur aliqui Recentiores, & præcesserunt ii Peripatetici, qui arbitrantur in Prædicamentis præcipuè voces collocari, quos ibidem refer.mus.

Aphrod.

Greg.

Gabriel.

Rejicitur superior sententia.

Cæterùm hæc sententia, utrovis modo explicata hunc in modum confutatur ab Avicenna pri. par. Logicæ c. 3. in medio. Ea, quæ Logicas tradit, non gratia vocum adducit; imò voces gratia aliorum, id est conceptuum, pertractat; nam generare scientiam, & ex notis ad ignota sine errore progredi, quo Dialecticæ cura tendit, nō vocibus, sed conceptibus competunt. verùm quia hos in disputatione adducere nequivimus, interponimus eorum loco voces, quare ut ineptè quis affirmaret materiā Architecti esse exemplar ædificii, eo quod per illud ædificii formā exprimat; ita incongruè asseritur, Dialecticā per se agere de vocibus, quia per eas conceptus manifestat. Accedit Dialecticam nec explicare voces, ut qualitates quædam reales sunt; (id enim pertinet ad Physiologum: tractaturq; in libris de Anima) nec ut significativæ sunt, quia hoc est proprium munus Grammaticæ. Ratio verò Aphrodisæi nullius est momenti; quoniam Aristoteles utitur terminis nihil significantibus, ut ostendat formas consequentiarum, quas adducit, in quavis materia concludere, non autem ut significet de ipsis terminis, qui prorsus inutiles sunt, disceptare.

Secunda opinio de subjecto Dialecticæ.

In secunda classe sunt, qui opinantur ens rationis esse objectum Dialecticæ, quorū aliqui volunt omne ens rationis in tota sua latitudine sub Dialecticam considerationem per se cadere. Nec alio modo veram esse putant, quod Aristoteles 4. Metaph. ca. 2. affirmavit primum Philosophum, & Dialecticum versari circa ens: nisi ille agat de omni ente quoad esse reale, hic de eodem quoad esse intentionale, seu per rationem acceptum. Quod expresè docet Iandunus 2. Metaph. q. 12. & lib. 6. q. 4. Indicatque D. Thomas ibidem, lect. 4. ejusq; Discipuli. Alii cum videant pleraque esse rationis entia (de quibus Dialectica non disputat) veluti significationes nominum, figuras, syllabarum quantitates; quæ pendent ex hominum arbitrio; & relationem Creatoris, dextri ac sinistri in re inanimata; quæ fundantur in ipsa rerum natura. Cùm videant, inquam, hæc & alia entia rationis effugere considerationem Dialecticam, non audent pro subjecto hujus artis constituere ens rationis in tota sua latitudine, sed illud tantum, quod resultat ex operationibus intellectus. Qua moderatione existimat Toletus accipiendum esse D. Thom. cum hanc sententiam tradit.

Iandun.

D. Thomas

Toletus.

Rationibus stabilitur proposita sententia.

Hæc sententia defenditur à plerisque Recentioribus: & probari potest, primò ex conditionibus ad subjectum cujusq; disciplinæ necessariis: omnes enim in ente rationis cum Dialectica comparato esse videntur. Imprimis hoc ens est unum unitate cum minimum analogica; 1. quæ ad institutum satis est.

Deinde: Omnia quæ traduntur in Logica referuntur ad ens rationis: imò omnia sunt entia rationis, ut Vniversale, Prædicatum, Subjectum, Syllogismus, &c. Denique Dialectica per hoc ens ab aliis separatur, (quæ erat tertia conditio) idcircò enim rationalis appellatur, quia non agit de re ulla vera, sed de ente ratione cōficto. Secudò, Si subjectum Dialecticæ esset ali- 2. quod ens reale, non cum sermocinalibus, sed realibus eam numerari oporteret; quod à communi philosophorum sensu abhorret. Tertiò. 3. Hæc entia, cum sub intellectum cadant, necesse est ad aliquam scientiam per se pertineant; sed non apparet alia; ergo pertinent per se ad Dialecticam. Quartò pro secunda præsertim 4. explicatione. Dialectica omnium confessione agit de formis differendi, ratione confectis, quæ ex cognitionibus consurgunt: sed non agit de ipsius cognitionibus secundum esse natu-

rale

tale spectatis, ut diximus; ergo quatenus subsunt alicui formæ, quæ non potest esse alia quã ens rationis, quandoquidem per rationem inducta est. Quoties autem ars versatur circa artefactum, quod ex materia & forma coalescit, non habet pro subjecto materiam artefacti, sed formam. Sic objectum Statuariæ non sunt ligna, sed statua, & Musicæ, non voces, sed harmonia; igitur in formis differendi potius eligenda est pro subjecto Dialecticæ forma rationis, quam entitas cognitionum.

Non placet tamen hæc sententia, sive absolute, sive cum ea moderatione proponatur. Primo, quia Dialectica non explicat, saltem ex proprio munere, naturam, & principia entis rationis: quod juxta secundam subjecti conditionem præstare debet omnis disciplina circa proprium subjectum. Secundò. Si ens rationis esset subjectum Dialecticæ, non posset hæc ars demonstrare alias passiones, quam rationis; siquidem passio non est præstantioris naturæ: quam subjectum: consequens autem est falsum cùm scientiam efficere (quod Logica de suo subjecto demonstrat) quippiam reale sit. Tertiò. Non possunt revocare ad ens rationis, omnia quæ in Dialectica tractantur (quod in secunda conditione necessarium esse diximus) nam ratiocinatio ipsa materialis, affirmatio unius de alio, & similia: quæ Dialecticus ex professo declarat: priora sunt omnibus respectibus rationis, quæ in eis resultant: sed subjecta realia non reducuntur ad formas posteriores: præsertim quando sunt adeo tenues, ut nullam habeant entitatem, nisi mente confictam. Quod ita confirmatur. Si nulla entia rationis resultarent ex operationibus intellectus (ut Durand. in 1. dist. 19. q. 5. & 6. existimavit) adhuc Logica esset vera ars, & de operationibus intellectus traderet ea omnia, quæ nunc edisserit, veluti demonstrationem gignere scientiam: syllogismum Dialecticum, opinionem: propositionem universalem negativam converti simpliciter: affirmativam in partem, &c. Ergo si Dialecticus entia rationis commemorat, haud ea per se, & tanquam propriam materiam curat, sed ex accedenti: quia illius subjecto conjunguntur.

Durand.

Exponitur locus Arist. Ad locum Aristotelis, qui pro sententia hactenus improbata in prima ejus explicatione afferebatur; Respondetur illius sensum non esse Metaphysicum agere de ente reali, Dialecticũ de ente rationis, sed utrumque de eodem ente reali; nec enim ex parte entis ullum discrimen insinuat, sed ex parte modi agendi. Qua Metaphysicus, inquit, ad veritatem disputat: id est, demonstrative. Logicus verò pro utraque parte ex probabilibus differit. Loquitur verò Philosophus eo in loco de Dialectico utente, non de docente ut suprà dictum est.

Solvitur 1. arg. 2. sent. Ad primum igitur argumentum, Respondetur, quidquid sit de prima subjecti conditione, secundam deesse enti rationis, ut in argumentis, secundo & tertio conclusum est. Ad probationem fatemur aliqua entia rationis à Dialectico explicari: verũ id eatenus fieri asserimus, quatenus hæc ad differendi modũ conducunt. Tertia etiam conditio minùs aptè probatur. Nam Dialectica non distinguitur à scientiis realibus; quia non agit de veris rebus: sed quia versatur in sermone; quem Auctores à rebus distinguunt, ut mox dicemus. Item Dialectica non dicitur rationalis, eò quod agat de sermone; hoc enim titulo potius appellandæ essent rationales Grammatica & Rhetorica, sed quoniam dirigit opera rationis, quatenus ratio est, nimirum discursus.

Solvitur 2. argum. Ad secundum respondemus; Dialecticam non excludi à numero realium, quia non agat de vero & reali ente; nam sermo internus de quo præcipuè differit, res quædam est: sed quoniam apud Autores celebre est discrimen inter res significatas, & sermonem sive signa, quibus illæ significantur; & scientias, quæ in rebus occupantur, reales vocarunt, quę in signis, sermocinales. Quod non tollit, quin alia ratione sermo dicatur res, & scientia, quæ de illa disputat, realis.

Solvitur 3. argum. Ad tertium respondetur entis rationis considerationem ad Metaphysicam pertinere, quatenus aliam habet cum ente reali similitudinem; juxta illud Rhetoricorum cap. 2. Ejusdem est agere de eo, quod tale est, & quod tale videtur.

Solvitur 4. argum. Ad quartum concedendum est, Dialecticam non agere de natura cognitionum secundum se spectata, sed quatenus induit formam differendi. Negandum tamen est hanc formam non esse aliam, quàm ens rationis. Nam in syllogismo verbi causa, duplex forma considerari potest; prima est illa collocatio materialis propositionum, qua medius terminus sumitur pro forma in majori, pro materia in minori, vel è contrario, ex qua resultant relationes rationis, quæ est secunda forma. Dicimus ergo Dialecticum non curare hanc posteriorem formam, utpote ad illius finem prorsus inutilem; sed primam, quæ ad causandam scientiam est idonea. Atque ita nihil nobis adversatur subjuncta probatio ex aliis artibus.

Subjectũ artis est totum artefactum. Quamvis in eo non sit usquequaque probanda; quod asserit solam formam artefacti esse artis subjectum artis: cùm Arist. 2. Pol. cap. 5. asserat materiam artis esse eam, quæ supponitur, ex qua aliquid fit. Quibus verbis ad minimum significat materiam artefacti non esse excludendam à subjecto artis, sed cum forma simul admittendam; ita ut proprium subjectum sit totum.

totum artefactum. Veluti in Musica tota harmonia ex vocibus & dispositione, in arte conficiendi statuas, tota statua: in Dialectica vero disserendi modus ex propositionibus, ac figura conflatus. Quod si auctores impugnatæ sententiæ nomine entis rationis intelligant non respectus ex operationibus resultantes, sed illud artefactum materiale, quod quia ratione perficitur, ens rationis appellant, nihil a nostra, & vera sententia distant, ut articulo sequenti patebit.

Tertia opinio defendentium ens rationis esse subjectum Dialecticæ. Superest tertia classis eorum, qui arbitrantur aliquod instrumentum sciendi, ratione confectum, esse Dialecticæ subjectum: quorum alii quidem latius, alii pressius, quam par est loquuntur. Imprimis quidem apud Scotum in quæst. 1. Prædicam. assignant pro subjecto omnem intellectus operationem. Ea fortasse de causa, *Scotus.* quia Aristoteles divisit Logicam in tres partes *Arist.* juxta tres operationes intellectus, ut initio Prædicam. dicemus, scilicet in Prædicamenta: ubi agitur de simplici rerum cognitione; in libros de Interpretatione: ubi de compositione, & divisione disseritur; & in reliquos, qui discursum complectuntur. *Avicen.* Avicenna initio suæ Logicæ, *Arabes.* cap. 2. & alii Arabes excludunt primam operationem; & ex secunda accipiunt solam definitionem; ex tertia demonstrationem. Docent igitur subjectum Dialecticæ esse modum sciendi proprie accepto sciendi vocabulo, prout *Aristot.* scilicet continet demonstrationem, & definitionem. Quod enim hæ tantum operationes veram scientiam pariant, docuit Aristoteles lib. 1. Metaph. cap. 7 cùm ait omnem doctrinam aut demonstratione aut definitione effici. Quod verò Dialectica solum sciendi modum per se curet traditum credunt ab eodem Aristotele in 2. Metaphys. cap. 3. cum Dialecticam appellavit modum sciendi, nempe scilicet subjecti arti applicato, & ex eo ostendi putant, quod solum sciendi studium Philosopho dignum sit; nam opinatio probabilis in quæcunque cadit, & explex est.

Alb. Mag. Certè Albertus Magnus partim latius, partim pressius subjectum assignat, ait namque esse omnem, & solam argumentationem, quoniam, cum Dialectica sit scientia rationalis, de omni, soloque discursu adæquate agere debet. Quod Aristotelem fecisse constat, cùm in ejus libris sola argumentatio per se explicata reperiatur, & reliqui duo modi, divisio scilicet, & defini- *Scotus.* tio ad illam facile reducantur. Angustius adhuc sentit Scotus quæstione tertia in Logicam, ubi vult solum syllogismum esse materiam Dialecticæ, eò quòd hic tantum necessario concludat, & cæteras disserendi formas ad se reducat. *Simplic.* Omnium angustissimè locuti sunt Græci in- *Ammon.* terpretes, Simplicius, Ammonius, Philoponus, aliique nonnulli: quibus sola demonstratio subjectum Dialecticæ esse videtur. *Philopon.* *Arabes.* Hujus sententiæ initium præbuit Aristoteles initio 1. Perihermen. & in fine 2. Elenchorum. priori enim loco promittit se demonstrationem explicaturum: posteriori verò totum Dialecticæ opus, quasi concludens ait se de syllogismis disputasse, quod Græci pro sua sententia de demonstratione dictum accipiunt. Vt hæ sententiæ plenius refellantur, necesse est, ut veram, ad quam proximè accedunt explicemus: quod articulo sequenti præstandum est, ubi earum argumenta diluemus.

ARTICVLVS III.

DISSERENDI MODVM ESSE Dialecticæ subjectum comprobatur.

Vera sententia, quam Toletus qu. 5. affirmat fuisse antiquorum Philosophorum; *Toletus.* asserit modum disserendi esse subjectum *Subjectum Dialecticæ* Dialecticæ secundum se, & in tota sua *est modus* amplitudine spectatæ, & non ut ab hoc, aut illo *disserendi.* auctore tradita est. Est verò disserendi modus *Definitur* oratio, qua ex notis ignotum aliquid aperitur; cujus *modus* tres sunt partes, videlicet, Divisio, Definitio, *disserendi.* & Argumentatio: juxta numerum eorum, quæ de re quapiam sciri possunt: non plura enim quam tria de quovis objecto cognoscimus, nimirum essentiam, ejus partes, & affectiones. Essentiam aperit definitio: partes divisio: affectiones denique & accidentia argumentatio. Hanc opinionem proculdubio secutus est Scotus 1. Prior. quæstion. 2. quamvis appellet mo- *Scotus.* dum sciendi: sed latè verbum sciendi accipit, ut *Propugnatores hujus* ex illius verbis colligitur; In eandem, vel invi- *sententiæ.* tus incidit AEgydius Romanus eodem loco. Inter Recentiores luculenter eam tradit Fonseca *Aegid.* lib. 2. Metaphys. cap. 3. q. 1. sect. 5. Mirandulanus *Roman.* in proœmio suæ Logicæ, & lib. 2. Apologiæ sect. *D. Fonsec.* 5. Dixi modum disserendi esse subjectum Lo- *Mirand.* gicæ spectatæ secundum se, & in toto suo ambitu: quia si loquamur de Logica prout tradita est ab Aristotele: vel de subjecto illius principali, non vero de adæquato; non est dubium quin rectè senserint Albertus, & Scotus, qui ar- *Albertus.* gumentationem, vel syllogismum pro subjecto *Scotus.* statuerunt.

Porrò totius Dialecticæ adæquatum subje- *Probatur* ctum esse modum disserendi ex duplici capite *assertio rationibus.* probari potest; primò ex communi ratione subjecti: secundò ex propria ratione artis practicæ. *Ratio 1.* Prima ratio sic habet. In modo disserendi sunt tres illæ conditiones adæquato subjecto necessariæ; ergo hoc est Dialecticæ subjectum, Antecedens probatur; nam disserendi modus est unum quid ordine, & definitione quodam-

modo una explicari potest, non secus ac domus, & exercitus: de quibus sunt propriæ artes. Deinde nihil docet Dialecticus (modo suis finibus concludatur) quod non sit differendi modus, ut divisio, definitio, & argumentatio; vel ejus pars, ut propositio, & terminus; vel ad ipsum referatur, ut prædicamentum, &c. Denique per hoc subjectum perspicuè differt à cæteris artibus Dialectica; enim verò ut hæc sola ad rationis vitia emendanda inventa est, ita ea tantùm elaborat, ut instrumenta ad rectè, & emendatè cognoscendum accommodata perficiat: quod nulla alia procurat; licet enim Grammatica, & Rhetorica, circa Orationem etiam occupentur, duplici tamen titulo in hoc ipso a Dialectica distinguuntur. Primò quòd Grammatica considerat Orationem, ut correctam & emendatam, Rhetorica ut comptam & ornatam: Dialectica, ut vim habet ignotum ex notioribus declarandi. Secundò. Quoniam Grammatica, & Rhetorica præcipuè versatur in oratione externa, Dialectica in interna.

Ratio 2.

Secunda ratio. Materia artis practicæ, ex illius fine optimè deprehenditur: sed finis Dialecticæ communi omnium consensu est docere, quo pacto differendum sit; ergo ejus materia subjecta erunt ipsæ differendi formæ. Major probatur. Finis artis est effectio alicuius operis: sed natura cujusque effectionis desumitur ex opere, quod per eam fit, veluti ex proprio termino, ut in Philosophia receptissimum est; ergò rectè sequitur à posteriori talem esse materiam artis, qualis est ejus finis; quare si Dialecticæ finis est confectio modorum differendi, ambigi non potest ipsos modos elaboratos esse propriam illius materiam: sicut ex eo quòd ars ædificatoria in ædificationem, tanquam in proprium finē incumbat, probè concluditur ejus materiam circa quam, esse ipsum ædificium.

Refutantur contrariæ opiniones.

Hinc facile est omnes opiniones tertiæ classis refutare: & inprimis eam, quæ omnes intellectus operationis pro subjecto constituebat. Nā prima, & secunda, quæ divisiones, & definitiones non sunt, carent illa efficacitate aperiendi ignotum ex notioribus, quam solam Dialectica scrutatur; ergo non sunt ejus materia, sed catenus ab illa tractātur, quatenus ad fabricam modorum differendi conducunt.

Explicatur Aristot.

Nec Aristoteles propterea partitus est Dialecticam tractationem juxta numerum operationum intellectus, quòd singulæ per se induant rationem partialis subjecti: sed quoniam sunt partes, & principia ex quibus subjectum integratur, quæ o[illegible] plicatè proposuisse. Quo satisfactu[illegible] sententiæ fundamento.

Objicitur.

Oppones. Dialectica inve[illegible] confessi sumus, ad vitia, quæ inter cognoscendum obrepere solent, auferenda: sed mens non solum errat, cum discurrit, sed etiam cum simpliciter apprehendit, vel componit, & dividit; ergo non solus discursus, sed prima etiam, & secunda operatio sub ejus objectum per se cadūt, præsertim cum nulla alia scientia detur, cui hæc cura demandata sit.

Occurritur.

Respondetur, majorem, loquendo per se, esse veram de illis vitiis, quæ accidunt rationi, quatenus ratio est, seu prout ex notis ad ignota procedit, nam Dialectica inventa est ad supplendum illud, quo ab Angelis superamur: cujus defectus præcipuè cernitur in progressu ex una cognitione ad aliam (Nam Angelus omnia simul cognoscit) cum autem hic progressus non cernatur in quavis prima, & secunda operatione, fit ut non omnes assignandæ sint pro subjecto Dialecticæ. Quare ad minorem dicendum est, falli quidem mentem in apprehensione, & judicio: sed hujus erroris emendationem non cadere sub potestatem Dialecticæ per se, sed ejus scientiæ, cujus est materia, quę cognoscitur aut judicatur. Dixi (absolutè loquendo) quoniam negari non potest, Dialecticam, dum ad proprium objectum efficiendum pergit, à vestigio emendare vitia primæ, & secūdæ operationis, quatenus ad eam pertinent, & ad proprium subjectum conducunt.

Facilius refutantur aliæ sententiæ, quæ in uno vel altero tantùm differendi modo subjectū collocant, omnis enim differendi forma, quæ per se vim habet aperiendi ignotum ex notioribus, participat rationem subjecti hujus artis; sed ita se habent præter argumentationem divisio, & definitio; ergo sunt partialia subjecta. Probatur minor. Quia divisio, & definitio diverso penitus modò tum ab se invicem, tum ab argumentatione ignotum aperiunt, idque omninò independenter, & à se mutuò, & ab argumentatione, ut earum naturam consideranti est manifestum: ergo immeritò asseveratur vel sola demonstratio, aut per se, aut simul cum definitione: vel syllogismus, aut argumentatio esse hujus artis objectum.

Exponuntur 1. loca Aristot.

Nec confirmationes ibidem additæ quicquam probant. Quoniam Aristoteles in 1. Metaph. cap. 7. præcipuos tantum cognoscendi modos numeravit, quos fatemur esse demonstrationem, & definitionem; id tamē nō efficit, quominùs sint alii. Quos eo loco ideo omisit, quia hanc rem ex professo non declarabat. In libro autem secundo, quid nomine modi sciendi intelligat, jam explicavimus. Ad confirmationem pro eadem Avicennæ sententia concedendum est solum studium sciendi dignum [illegible]: philosopho; negandum verò de solo differendi modo, quo scientia comparatur, haberi

posse

posse scientiam. Habetur enim de quovis alio modo, quo aliquam veritatem aut certò, aut probabiliter investigamus: siquidem hoc ipsum scire possumus, quod talis modus probabilem notitiam pariat.

Confirmatio sententiæ Alberti, Scoti, & Græcorum solùm probat, Dialecticam ab Aristotele in libris, qui ad nos pervenerunt explicatam habere pro subjecto adæquato solam argumentationem, vel præcipuam ejus partem, nempe syllogismum; hanc enim tantùm ex professo tradit Aristoteles, ut idem Albertus loco suprà citato, & AEgidius initio Prædic. annotârunt. Quòd si de Logica secundum se spectata loquamur, & illius subjectum, non totale, sed præcipuum tantum consideremus; dicendum etiam erit hoc esse argumentationem, vel syllogismum, qui inter omnes differendi formas obtinet principatum. Quemadmodum quia Deus est præstantissimũ omnium entium, quæ in Metaphys. pertractantur, dicitur illius subjectum primarium.

Albert. *Aegyd.*

ARTICVLVS IV.

ALIQVAE OBIECTIONES CONtra superiorem doctrinam diluuntur.

Prima objectio. VT quæ hactenus de subjecto Dialecticæ tradita sunt, manifestiora evadant, ita licet primò objicere. Subiectum cuiusque disciplinæ debet esse prius, saltem quàm ipsa: sed modus differendi est posterior Dialectica; ergo non est illius objectum. Major probatur. Nam scientia sumit speciem & distinctionem à suo subiecto: ut docet Aristoteles lib. 1. Post. cap. 23. & Plato in Dialogo de furore poetico: id autem, quod speciem & distinctionem alicui præbet, cum munere causæ fungatur, prius debet esse eo, cui id præstat. Minor constat. Quia modus differendi est quoddam arte factũ, quod præsupponit regulas artis, ab ipsaque perficitur.

Plato. *Arist.*

Objectio 2. Secundò. Id censetur proprium artis subjectum, quod ab ea tantum fit, ut videre est in domo respectu AEdificatoriæ, & in cathedra comparatione Lignariæ: sed præcipui differendi modi non perficiuntur in Dialectica: sed ab aliis scientiis. Diximus enim demonstrationes, definitiones, & divisiones in materia necessaria aliarum scientiarum, non fieri à Dialectico, sed ab earum artificibus, ergo differendi modus nõ est proprium Dialecticæ subjectum.

Objectio 3. Tertio in oratione, qua ex notis ad ignota progredimur, nihil est præter conceptus materiales, & illorum significationem, atque ordinem: sed Dialectica nullum horum considerat; ergo nihil superest, quod materia Dialecticæ sit, & differendi modus appelletur. Major, & consequentia patent. Minor probatur. Conceptus sunt naturales qualitates, de quibus agit Physicus: significatio, & ordo sunt entia rationis, quæ non sunt materia Dialecticæ; ergo aliud subjectum quærendum est. Confirmatur. Quia ex conceptionibus in formam differendi compositis non resultat aliqua passio realis, quæ à Dialectica demonstrari possit. Quod tamen opus erat, ut conceptus sic dispositi subjecti locum obtinerent.

Ad hæc ita respondendum est, ad primum: Satisfit primæ objectioni. Subjectum artis esse prius natura, quàm artem in genere causæ formalis externæ: in genere tamen efficientis esse posterius, ut omnia alia objecta artium practicarum. Illa verò prioritas causæ externæ satis est, ut subjectum scientiæ præbeat speciem, & distinctionem, quamvis ab eadem scientia existentiam accipiat: ut videre est in potentiis; nam communi Philosophorum consensu potẽtia immediatè sortitur essentiam, & speciem ab actu, qui ab eadem potentia producitur.

Ad secundum concessa Majori, distinguenda est Minor. Satisfit 2. objectioni. Si enim velit modos differendi in materia necessaria aliarum scientiarum ita ab ipsis fieri, ut in eorum confectione non utantur habitu Dialecticæ, neganda est. Nam quòd syllogismus, vel definitio entis naturalis, verbi causa, rectè disponatur, non provenit ex solo habitu physico, sed etiam ex Dialectico; quod satis est, ut subjectum artis ab ea fieri dicatur. Sin vult prædictam demonstrationem, vel definitionem, à sola Physiologia absolvi, neganda est. Quod enim supra diximus formas differendi in materia necessaria aliarum scientiarum, esse illarum proprias, non tollit quo minus habitu etiam Dialecticæ perficiantur; sed quia materia est determinata, & præstat formæ, ideo totum in ea materia differendi usum aliis assignamus.

Ad tertium respondent aliqui in Oratione aperiente ignotum per notius reperiri, præter ibi commentata, modum quendam realem ex conceptuum ordine resultantem, quem Dialecticus ut proprium subjectum considerat; & modum differendi, id est formæ, qua differimus, appellat. Quo pacto quidam solvant 3. objectionem. Cæterùm id fictitium est. Quoniam ille modus vel esset in tota oratione, vel in singulis ejus partibus: non primum; quia ratio tertiæ saltem operationis, est aggregatum plurium qualitatũ, in quibus unus tantum modus esse non potest. Non secundum. Quoniam si in singulis conceptibus esset suus modus, jam singuli essent modus differendi. Quod est absurdum. Præterea. Necessarium non est ad salvandam communem locutionem, vel rei veritatem illum modum invehere; siquidem Arist. in 2. Metaph. cap. 3. appellavit *Aristot.*

Dialecticam modum ſciendi, non propter aliquem modum ſupperadditum: ita ergo poſſumus vocare ſubjectam modum diſſerendi, hoc e rationem, & viam ad notiora progrediendi. Item quidquid præſtare poteſt ille modus, efficiunt conceptus per ſe, ergo, &c.

Satisfit objectioni. Reſpondendum igitur eſt ad argumentum; verum quidem eſſe, Dialecticam non agere de natura conceptuum, nec de illorum ſignificatione, vel ordine formali, qui eſt reſpectus rationis: agere tamè de ordine fundamentali; hoc eſt, de illo artefacto ex conceptibus, in quo reperitur vis aperiendi ignotum ex notioribus. Quo pacto medicus, qua medicus eſt, nec agit de natura humorum, nec de relatione proportionis, quæ inter ipſos cernitur; & tamen agit de ſanitate, hoc eſt, de proportione fundamentali, qua ſibi humores accommodatè correſpondent. Itaq; cum Dialecticus in definitione verſatur, non cōſiderat materiam, vel ſignificationem conceptuum generis, & differentiæ, quibus conſtat: ſed oſtendit definitionem eſſe artefactum ad eſſentiæ penetrationem idoneum. Ad confirmationem, reſpondetur ex modo diſſerendi reſultare paſſionem realem, virtutem ſcilicet aperiendi ignotum ex notioribus; quæ non actu, ſed virtute à ſubjecto diſtinguitur. Quod ſatis eſſe ad veram ſcientiam etiam realem, in principio Poſteriorum oſtendemus.

QUÆSTIO XI.

SIT NE DIALECTICA AD ALIAS diſciplinas capeſſendas neceſſaria, an non?

ARTICVLVS I.
DISPVTATVR QVAESTIO IN utramque partem.

Dialecticam omnibus diſciplinis comparandis neceſſariam eſſe abſq; antiquorum, & recentiorum Sapientum, abſq; aliarum ſcientiarum, & ipſius Dialecticæ injuria defendi non poſſe, ita quiſpiam ſuadebit. Ratio 1. pro parte negativa. Primò. Multi ante inventā Dialecticam in omni genere ſcientiæ docti extiterunt; & nunc etiam multi abſque ejus opere eruditiſſimi exiſtunt; non eſt igitur omnibus diſciplinis neceſſaria. Antecedens ex eo probatur, quia Aegyptii, & Hebræi antiquiores Zenone Eleato, qui prim⁹ Dialecticam inveniſſe perhibetur, in Mathematicis excelluerunt. Tales Meleſius, & alii ex Græcis in Moralibus, & Naturalibus inſignes fuere. Hippocrates, cui tanta medicinæ peritia, ut vulgo crederetur Aeſculapio prognatus, Logicam ignoraſſe fertur, & tamen extitit medicorum princeps. Nunc ... quàm multi non ſolum utriuſque jur... ſed Mathematicas etiam ſine Dialecticæ præſidio cum laude profitentur.

Secundo. Si Dialectica eſſet aliis ſcientiis Ratio 2. neceſſaria, nulla ſibi ſufficeret, nulla proprium diſſerendi uſum haberet, propter modos enim diſſerendi maxime neceſſaria creditur Dialectica: nos autem aſſeruimus in ſingulis diſciplinis eſſe aliquem diſſerendi uſum illis proprium; no eſt igitur tantopere neceſſaria Dialectica.

Tertio. Si ita eſſet, ante omnes alias ſcien- Ratio 3. tias præmittenda foret Dialectica: id vero admittendum non eſſe conſtat ex doctrina Philo- *Ariſt.* ſophi 5. Metaphyſ. cap. 1. ubi ait, in tradendis artibus a facilioribus, & manifeſtioribus incipiendum: Dialecticam vero multò eſſe difficiliorem quàm reliquas docet D. Thomas Opuſ. 70. qu. *D. Thom.* 6. artic. 1. Et ratione confirmatur. Quia agit de rebus à ſenſu remotiſſimis, quæ difficilius cognoſcuntur. Eſſe autem obſcuriorem docet uſus, tempore Platonis receptus, cum Dialectica non niſi poſt Mathematicas docebatur. Imo Plato ipſe in 7. de Repub. præcipit, ut triginta *Plato.* annos nati duntaxat Dialecticæ argumentationes cautè deguſtent. Quod ſi aliæ ſcientiæ Dialecticam ſibi præferri patiantur, Metaphyſica tam gravem injuriam non feret. Enimvero cum omnium ſcientiarum principia a Metaphyſica explicentur, ſi alicujus ſcientiæ traditio ad Metaphyſicam requiratur, erunt illæ ſcientiæ à ſe mutuò dependentes. Quod abſurdum videtur. & in Dialectica peculiarem habet difficultatem. Hæc enim quid ſit definitio, quid diviſio, & argumentatio ex profeſſo declarat: id autem præſtare nequit, niſi accepta à Metaphyſica horum cognitione; nam definitio explicat eſſentiam; diviſio diſtinctionem; argumentatio verò, ut recta ſit, præſupponit notitiam horum principiorum, quibus innititur. (Quæ ſunt eadem uni tertio, ſunt eadem inter ſe.) (Non poteſt idem de eodem ſimul affirmari & negari) ut ſuo loco dicemus. Atqui horum tractatio, & explicatio eſt Metaphyſicæ, ergo fieri non poteſt, ut Logica ante illam præmittenda ſit.

Quartò. Si Dialecticæ utilitas ad omnes ve- Ratio 4. ras ſcientias ſe extendit; neceſſe eſt unum e duobus fateamur, aut idem ſe ipſo prius, ſui inſtrumentum, ac magiſtrum eſſe, aut Dialecticam non eſſe veram ſcientiam, quando aliarum jura non ſubit. Quod eſt non modo antiquis Philoſophis, & omnibus diſciplinis, ſed ſibi quoque injurium eſſe.

Poſtremò. Id quod inutile, & noxium eſt, non poteſt eſſe neceſſarium ad bonum aliquid obtinendum: atqui Dialectica eſt inutilis, ac plerumque nocet. non eſt igitur neceſſaria ad ſcientias, quæ excellens quoddam bonum ſunt.

com-

comparandas. Minor probatur primò. Quia multitudine præceptorum magis obruitur mēs, quam juvatur. Quò spectat illud D. Augustini lib. 2. doct. Christ. c. 37. Si quispiam dare volens præcepta deambulandi, moneat non esse cuique levandum pedem posteriorem, nisi cum posuerit priorem, &c. Vera dicit, nec aliter ambulari potest; sed facilius homines hoc faciendo ambulant, quam animadvertunt, cùm faciunt, aut intelligunt, cùm audiunt: qui autem ambulare non possunt, multo minus ea curant, quæ nec experiendo possunt attendere. Itaque plerumque citius videt ingeniosus non esse ratam conclusionem, quam præcepta ejus capit: tardus autem non eam videt, sed multo minus quod de illa præcipitur, magisque in his omnibus ipsa spectacula veritatis sæpè delectant, quam ex eis in disputando, aut judicando adjuvamur. Hæc Augustinus. Non dissimilia Origen. Hom. 2. in Exod. ubi comparat Dialecticam cum plaga cyniphum, qua vexati fuerunt Aegyptii. Tertullianus etiam libr. de præs. adversus hæreticos capit. 6. Inferunt, inquit, Aristotelem, qui illis Dialecticam instituit, artificem struendi, & destruendi versipellem, in sententiis coactam, in conjecturis duram, in argumentis operatoriam contentionum, molestam etiam sibi ipsi, omnia retractantem, ne quid omnino tractaverit. Mitto plures aliorum Patrum sententias, quibus manifestè ostendunt, Dialecticam non modo utilem non esse ad capessendas disciplinas, sed etiam perniciosam.

D. Aug. Qui patres Dialecticā esse inutilem videantur astruere: imò perniciosam.

D. Aug. *Orig.*

Alii contrà Dialecticæ studium formandis disciplinis adeo necessarium censuerunt, ut ne unam quidem veritatem sine Dialecticæ præsidio comprehendi posse crediderint. Quod Iamblicus Epistol. ad Sopatrum quasi de communi consensu sic exprimit. Nulla Philosophiæ pars absq; Dialectica ratione comparatur. Hoc ipsum multis & præclaris ejusdem artis encomiis plerique tradiderunt. A quibusdam enim dicitur examen, & libra veritatis. Ab aliis formatrix Sapientiæ, regula & mensura artium, clypeus disciplinarum mundi rationalis, id est humanæ mentis sol, rationis oculus, scientia ordinis, clavis aurea, scientia scientiarum. Quæ omnia hujus artis non modo nobilitatem, sed ad alias scientias acquirendas necessitatem apertè declarant. Hanc luculenter commendat Plato in Phædro & Parmenide, Aristoteles in 1. Post. cap. 2. & 1. Topic. cap. 2. Cicero lib. 5. Tusc quæst. de perfecto oratore, & 2. acq. de finibus. Quintilianus lib. 2. cap. 12. Stoici apud Laertium in Zenone Cittico. D. August. libr. 2. de ordine cap 13. & 2. de doct. Christ. cap. 36. & lib. 3. contra Academicos, Clemens Alexand. libr. 6. Strom. Philo Iudæus in lib. de Agric. & alii permulti.

Quæ stent pro parte affirmativa. *Iamblicum.*

Dialecticæ encomia.

Autores qui Logicæ necessitatem ad scientias comparādas exaggerant. *Plato. Arist. Tullius Quintil. Stoici.*

Hujus sententiæ fundamentum est. Ad veram cujusque rei scientiam comparandam duo requiruntur, certitudo, seu immutabilitas ex parte rei, & firmitas ex parte potentiæ. Vtrumvis enim horum desit, scientia claudicabit, si vel res necessaria non sit, vel potentia in cognitione vacillet; ut initio Poster. ostendemus. Sed quemadmodum certitudo rei ab ejusdem necessitate dependet, ita firmitas intellectus à cognitione ejus discursus, quo in scientia perdiscenda utitur, si enim mens certa non sit, bonam discurrendi formam se adhibuisse, incerta erit de ipsius notitiæ veritate. Cùm igitur judicium de bonitate discursus sit proprium Dialecticæ, negari non potest hanc ad omnem veritatem sine periculo erroris consequendam omnino requiri.

D. Aug. Clem. Alb. Phil. Iud. Fundamentum partis affirmativæ.

ARTICVLVS II.

RESOLVITVR QVAESTIO, ET SATISFIT ARGUMENTIS, QUATENUS RESOLUTIONI ADVERSANTUR.

Antequam propositæ quæstioni respondeamus, tria advertenda sunt. Primum, duobus modis aliquid esse necessarium: Vno simpliciter, & non habita ratione alterius; quo pacto necessarius est solus Deus, qui cùm per se necessario existat, à nullo dependet. Altero ex suppositione alicujus causæ, propter quam aliquid necessario est. Quæ causa vel est efficiens, vel finalis. Propter causam efficientem necessarium dicitur id, quod ea posita non potest non produci; cujusmodi est dies comparatione solis in nostro hemisphærio existentis, quia fieri nequit, ut sole apud nos existente non sit dies. Necessarium propter causam finalem est, quod ad illius assequutionem exigitur, vel ut navis ad transmittendum mare. Hoc rursum duplex est; alterum sine quo finis obtineri non potest, & dicitur necessarium ad esse: ut cibus ad vitam conservandam; alterum quo melius, & commodius acquiritur finis, licet absque illo posset quoquo modo comparari, & vocatur necessarium ad bene esse, vel utile; ut equus ad iter faciendum. Porro cùm dubitamus, an Dialectica sit necessaria ad alios scientias, non est sermo de necessitate simpliciter, sed ex suppositione causæ finalis, & quærimus, An sit necessaria ad esse, an ad bene esse.

Tria advertuntur. Primum. Dupliciter aliquid est necessariū simpliciter, vel ex suppositione.

Necessariū ratione finis vel est ad esse, vel ad bene esse.

Advertendum secundo, Dialecticam dividi 2. solere in naturalem, & artificialem. Naturalis est vis intellectus, quatenus ex propria, & specifica differentia vim habet discurrendi, & ex notis ad ignotum progrediendi: vel potius quædam notitia modorum disserendi, quas ipsa ratio sine ullo ordine, methodove scientiæ habet

Advertitur Duplex Dialectica, Naturalis una, altera Artificia-

parit.

parit, & in aliarum rerum cognitione sponte sua utitur. Quæ proinde appellari potest Dialectica imperfecta seu inchoata Artificialis, (quę & perfecta dicitur) est præceptorum multitudo ordine digesta, usuque comprobata. Huius divisionis autor est Aristot. 1. Rhet. cap. 1. cùm ait,

Arist. *Iamblicus*

homines aut à natura Dialecticos, & Rhetores esse, aut arte. Eandem usurpavit Iamblicus Epistola ad Sopatrum, posterioresque Philosophi.

Avertitur 3. sciẽtiam intelligi posse vel totalem, vel intelligi totalē, vel intelligi partialē.

Advertendum est ultimo nomine scientiæ intelligi posse vel totalem, quam suprà diximus esse multitudinem habituum, &c. ut Physiologiam, aut Metaphysicam: vel partialem, ut unam aliquam Physiologiæ, aut Metaphys. conclusionem. Difficultas igitur proposita est, quænam ex enumeratis Dialecticis, & ad quam sciẽtiam sit necessaria.

Conclus. 1. Dialectica artificialis respectu aliarum scientiarũ est necessaria ac bene esse, non adesse.

Qua in re sit prima conclusio. Dialectica perfecta & artificialis non est necessaria ad esse, ut cæteræ scientiæ comparentur: est tamen admodum utilis, ut facilè, & absque errandi periculo addiscantur. Hæc videtur conciliare utramque sententiam in primo articulo propositam, & metem Augustini propius attingere; libro enim 2. de doctrina Christ. cap. 36. ita scripsit. Scientia hæc, id est Dialectica, plurimum intellectorem juvat. Eadem est mens Clem. Alex. supra, ubi Dialecticam sepi comparat, qua licet arbores, fructusque non egeant, ut sint, egent tamẽ maximè, ut tuti sint. Idem crediderim voluisse Aristotelem 2. Metaphys. cap. 3. illis verbis. Absurdum est scientiam simul, & sciendi modum quærere. Absurdum enim dixit, non impossibile, quasi diceret comparari posse alias scientias absque arte Dialecticæ, non tamen sine labore, errandique periculo, quæ non vitare cùm possis, absurdum est. Conclusio, ut à nobis proposita est, traditur ab Scoto. 2. Met q. 12. Luculenter probatur à Fonseca. q. 3. sec. 2. ut commune veterum philosophorum asserrum.

August. *Clem. Al.* *Aristot.* *Scotus.* *D. Fons.*

Probatur prior pars concl. 1.

Prima ejus pars in hunc modum probatur. Vt quis scientiam aliqua ratione comparet, satis est, quod principia penetret, indeque per aptas disserendo formas conclusiones deducat: sed hoc sine perfecta Dialectica præstare potest; ergo, &c. Minor suadetur. Ad principia, per se nota, cognoscenda nulla opus est arte; cùm inde per se nota appellentur, quod absque alterius ope intellectui innotescant: formæ autem disserendi, cùm sint proprium inventum rationis, possunt sine dubio ab intellectu perspicaci, rudes saltem, & inchoatæ inveniri, ac proinde scientia quoquo modo comparari. Idem probant omnia argumenta in gratiam primæ sententiæ adducta.

Probatur 2. pars conclusionis 1. Primò.

Secunda ejus conclusionis pars ostenditur primo: Quilibet artifex expeditior est, ad opera artis, cum parata habet instrumenta, quam cum illis destituitur; sed sciendi instrumenta sunt formæ disserendi: ergo intellectus, qui sciẽdi artifex est, multò expeditior, atque ad sciendum promptior evadet, si præfatas disserendi formas à Dialectica præparatas, suisque locis dispositas obtineat. Cuius argumenti vim expressit Augustinus 2. de Ordine capit. 13. quando inquit, Ratio ad alia fabricanda transiret, nisi sua priùs quasi machinamenta quædam, & instrumenta distingueret. Secundò. Fieri nequaquam potest, ut Dialecticæ ignarus præmeditatos habeat omnes disserendi modos, quibus in adeptione sciẽtię opus est; ergo ne illorum defectu in sciendo laboret, in eosve errores elabatur, in quos Dialecticæ ignoratione veteres Philosophos incidisse tradit Aristoteles 4. Metaphys. text. 8. ante omnes scientias Dialectica adipiscatur, opus est: quod scitè Tullius in 3. de finibus. Sine Dialectica, inquit, quemvis arbitramur à vero adduci, fallique posse.

August. Secundò. *Arist.* *Tullius.*

Conclus. Dialectica naturalis respectu aliarum scientiarũ est necessaria ad esse.

Secunda conclusio. Dialectica naturalis, sive inchoata, ad omnes cujusque scientiæ conclusiones est necessaria. Hanc sine dubio tradiderunt Autores secundæ sententiæ; omnium clarissimè Albertus Magnus 1. Poster. tractat. 2. cap. 1. his verbis. Tunc certi sumus, cum veritatem syllogismi cognoscimus; & tractat. 1. in Prædicam. capit. 3. Sine Logica qui videntur scire, nesciunt se scire, cum nesciant modum sciendi. Ex quibus ducitur primum argumentum. Nullius conclusionis scientia perfecta est, nisi habeatur per causam, quæ illius causa esse cognoscatur, ut patet ex definitione scientiæ à Philosopho tradita in 1. Post. cap. 2. sed intellectus non potest certò scire, id quod continetur in præmissis esse causam conclusionis, nisi probè teneat, formam discurrendi non esse fallacem; quod est inchoatam Dialecticam possidere, ergo hæc est omninò necessaria. Secundo. Quando ex præmissis conclusio deducitur, necesse est, ut judicium de bonitate consequentiæ intercedat: seu illud sit formale, ut cum actu distincto judicamus illationem alicujus argumentationis esse bonam: seu virtuale, quod tunc datur, cum eodem actu, quo assentimus conclusioni propter præmissas, ad ipsam rationem inferẽdi attendimus; ejusmodi autem judicium pertinet ad Dialecticam, & non sufficit virtuale, nisi peritis, & exercitatis, qui artẽ perfectè callent: ergo qui carent Dialectica perfecta, debẽt saltẽ habere inchoatã actu exercitã, cũ alicui conclusioni assensum præbẽt, nisi cõsequẽtia sit adeo perspicua; ut per se pateat. Quales sunt aliqui syllogismi in Barbara, in materia pręsertim Mathematica.

Probatur 1. *Albert.* Probatur 2.

tica. Quam ob causam non diximus in conclusione, Logicam esse necessariam ad omnes: sed ferè ad omnes conclusiones.

Dialectica etiam ad sacrarum literarum intelligentiam necessaria.

Neque verò putandum est, ad scientias tantum naturales hujus artis utilitatem, vel necessitatem extendi; ad ipsam namque divinarum literarum & Sacræ Theologiæ scientiam adhibendam esse prædicant Orig. hom. 2. in Exod. Eruditio ista, inquit, ad omnem pervenit sensum, & per eam quisque meditatus, & fotus ad divinorum intelligentiam paratior venit. Clem. Alex. lib. 1. & 6. Strom. ita scribit. Dialectica velut manu ducit ad veram, æternamque sapientiam, & ad cognitionem supremæ veritatis. Denique Hieronymus in commentariis super Ezechielem. Verè quicquid perversorum dogmatum est, & putatur esse robustū in terrena sapientia, hoc est Dialecticæ arte subvertitur, & instar incendii in cinerem, favillasque dissolvitur. Idem alii patres attestantur. Et ratio est in promptu; nam quantò res altioris naturæ sunt, & humanæ mentis captum superant, tantò majoribus præsidiis eget intellectus, ne labatur.

Hieron.

Argumentis in utramq; partem adductis respondemus, imprimis solùm concludere non tantoperè exigi Dialecticam artificialem, ut sine illa non possint excellenti ingenio viri aliquam eruditionem obtinere; nec tam superfluam esse ejus operam, ut artificialis admodū utilis non sit, naturalis verò prorsus necessaria.

Respondetur ad 1. argumentum partis negativæ.

Igitur ad primum partis negativæ cōcedimus; priores Philosophos in aliis scientiis absque Dialectica perfecta floruisse, & nunc etiam florere: non tamen sine inchoata; quibus tamen meliùs consultum fuisset, si hujus artis præsidium adhibuissent: ut Aristoteles loco citato attestatur. Quamvis in Mathematicis ob materiæ perspicuitatem minus necessaria sit Dialectica. In Iuris autem prudentia idcircò non adhibetur, quia more scientiæ non traditur. Nam Leges, & Decreta, in quibus periti nostræ ætatis versantur, sunt conclusiones scientiæ Moralis, quæ illi parùm curant, quo pacto ex suis principiis eliciantur. Hippocratem Dialectica non caruisse ejus scripta declārant.

Arist.

Leges, & Decreta sunt conclusiones scientiæ Moralis.

Respondetur ad 2 argum. partis negativæ.

Ad secundum negandum est in aliarum scientiarum dedecus cedere, quod Dialecticæ operam requirant; nec enim viro principi probro objicias, quod alterius egeat famulatu. Neganda etiam est alia ejusdem argumenti illatio, quod nimirum ex nostra sententia sequatur, nullum esse differendi usum aliis disciplinis proprium; nam ut ejusmodi usus alicui scientiæ sit proprius, opus non est, ut ab ea inventus sit, sed ut propriæ illius materiæ applicetur. Quamvis igitur aliæ scientiæ in propria materia per se differant, tamen hoc ipsum à Dialectica acceperunt, quæ modos differendi suppeditavit.

Ad 3.

Ad tertium respondetur cum eodem Divo Thoma ibi ad 3. Est quidem à facilioribus, & manifestioribus ordiendum, nisi quæ difficiliora sunt, ad aliorum disciplinam requirantur: ideoque etsi Logica durior sit, ob doctrinæ tamen commoditatem ab ea inchoandum esse. Mathematicæ autem quæ Platonis tempore pueris tradebantur, rudes quædam institutiones erant, quæ ingenium acuerent, promptiusque redderent ad alias disciplinas comparandas. Nec Plato tam serò, tantaque adhibita cautione Dialecticas argumentationes degustare jussit, quod suapte natura sint posteriores: sed quia Reipublicæ pacem, & animorum consensionem, quam omnibus præferebat, poterant impedire. Quod verò attinet ad Metaphysicam, respondetur aliud esse rerum essentiam, distinctionemque detegere, aliud ad hoc ipsum efficiendi modum assignare; ac primum ad Metaphysicam spectat; secundum Logicæ proprium est: quæ ut modos differendi tradat, non explicat essentiam, communissimáve principia, sed supponit. Quod ei vitio verti non debet, comparatione præsertim illorum principiorum, quæ licet ad Metaphysicam per se spectent, cùm tamen per se nota sint, meritò à quavis disciplina supponuntur.

Ad 4.

Ad quartum negamus quod infertur, videlicet, aut idem se ipsum antecedere, aut Dialecticam non esse scientiam; Quamvis enim vera scientia sit, in eo tamen differt à reliquis, quia cùm differendi modos tradat, facilior, quoad hoc manet ejus acquisitio, cum iis, qui reliquas scientias discunt, & ad res, in quibus illæ versantur, & ad prævidendas differendi formas simul attendere debeant; qui autem Dialecticæ studet, in formas tantum incumbit. Ad hæc fatemur Dialecticam inchoatam præcedere artificialem, & unam artificialis partem prius inveniri, ab eaque juvari partem inventu posteriorem. Quod non est idem seipsum præcedere, & sui instrumentum esse.

Respondetur ad ultimum arg.

Ad ultimum concessa Majori, neganda est Minor, Dialecticam scilicet inutilem esse: nam quod multis differendi præceptis abundet, non ob id magis inutilis est judicanda, quàm Medicina, quod multa ad curandos morbos remedia suppeditet: sed ut hæc corpori magis nocent, quam prosunt, si importunè, & intempestivè adhibeantur; sic illa animo docentis, si tam multa confertim ingerantur, ut confusionem pariant: vel si quis in usu differendi ita versari velit, ut non nisi regulas, & præcepta sigillatim, ac nimis religiosè attendendo, ratiocinari audeat. Tandem quod graves Autores in Dialecticam scripsisse visi sunt, id non ut

E con-

contra artem, sed ut contra ejus abusum, & eam facultatem, quæ cùm se Dialecticam videri optet, sophisticæ contentionis cavillis veritatem oppugnat, dictum accipimus.

APPENDIX.

IN QVA LOGICAE PARTITIONES breviter explicantur.

Omittuntur aliquot Dialecticæ partitiones.

AD eorum, quæ de natura, & efficacitate Logicæ hucusq; diximus, absolutionẽ, operæ pretium putavimus, ejusdem in partes divisionem, & partium inter se ordinem, ad calcem hujus tractationis breviter explicare. Omissis igitur iis divisionibus, quarũ explicationem jam tradidimus, videlicet in Dialecticam docentem, & utentem: in naturalem, & artificialem; quarum prior non tam artem in varias dissecat partes, quàm doctrinam separat ab usu; posterior uno tantùm membro totam artem, de qua disserimus comprehendit; agimus enim de sola Dialectica artificiali. Prætermittenda quoque est alia Dialecticæ partitio in partem inveniendi, & judicandi: imò differenda in libros de Resolutione, ubi eam contra Stoicos, primos illius Autores improbabimus.

Aliæ Logicæ divisiones assignantur.

Præter has, tres aliæ circumferuntur Logicæ divisiones, quę ad institutum faciunt, & nõnihil doctrinæ continent. Prima traditur simul per materiam objectam (quæ remotissima vocari potest) & per formam à Logica inductam. Secunda partim per materiam remotam, partim per proximam. Tertia per solam proximam materiam, sive subjectum, in quo Dialectica occupatur, quæ juxta plures hac de re sententias multiplex est.

Averroes. Averroes distribuit Logicam in universalem, & particularem.

Quod attinet ad primam, Averroes in præfatione ad 1. Poster. distribuit Logicam in universalem, & particularem: universalem videtur appellare eam partem, in qua disserendi formæ nullius materiæ habito respectu, absolutè proponuntur: quæ ideò communis censetur, quia ad omnem materiam est indifferens, & indeterminata, omnibusque accommodari potest. Hæc libris Prædicamentorum, Perihermenias, & de priore resolutione ab Aristotele comprehenditur, & explanatur. Particularem vocat eam partem, quæ docet, quo pacto disserendi formulæ variis materiis, necessariis, probabilibus & improbabilibus, seu falsis applicentur. Hanc partem complexus est Aristoteles duobus libris de Posteriori resolutione, octo de Topicis, & duobus de Sophismatis. Quoniã verò materia necessaria, probabilis, & falsa sunt ipsæ res, de quibus Dialectica solùm agit, ut de terminis cognitionum: ipsæ autem cognitiones, in modũ disserendi conformatæ, sunt forma, quam ars Dialectica molitur; idcirco diximus propositam partitionem partim ex materia remotissima, partim ex forma desumi.

Arist.

Arist.

Duplici ex capite non placet Averrois inventum.

Hæc distributio, etsi nihil falsum continet, duplici tamen ex capite omninò non placet. Primò. Quia, ut ab ejus Autoribus explicatur, potius cadit in Logicam ab Aristotele in his libris expositam, quàm in universam artem, secundum se consideratam. Nam hæc ultra doctrinam de argumentatione secundum se sumpta, quã libris Prior. Aristoteles comprehendit; exigit peculiarem tractationem de ratione definiendi, & dividendi; quæ ad Logicam etiam communem spectat. Secundò. Quoniam distributio cujuscunque scientiæ, vel artis in suas partes tunc aptè fit, cum singulis scientiæ partibus singulæ partes objecti subjiciuntur, ita inter se affectæ, ut, cum omnes communem objecti rationem participent, quæq; tamen suam propriam, & specificam, aut quasi specificam vendicet, qua à cæteris distinguatur. Hoc pacto dividimus Philosophiam in scientiam de Cœlo, de Generatione & de Anima. Quarum partium quælibet contemplatur aliquam speciem entis mobilis, quod est commune Physiologiæ subjectum. Idem cernitur in quibuscunq; aliis scientiarum partitionibus: non verò in ea de qua loquimur. Nam syllogismus demonstrativus non est una species syllogismi distincta à Dialectico, & Sophistico: sed tota illorum diversitas est ex parte materiæ; quæ cum Dialecticæ subjectum per se non ingrediatur, non potest illius partibus distinctionem specificam, aut quasi specificam importare.

Arist.

Dividitur Dialectica juxta triplicem intellectus operationem.

Frequentior esse solet altera ejusdem Logicæ distributio in tres partes, juxta triplicem intellectus operationem; cum enim Dialectica, omnium confessione, dirigat actiones intellectus: & harũ quædam sint simplices apprehensiones, aliæ præpositiones, aliæ demum ratiocinationes: in totidem partes necesse est ipsam artem partiamur. Hanc tradit D. Thomas initio lib. de interpretation. & ex parte Albertus tractatu 1. in Prædic. cap. 1. qui omittit secundam partem, quæ agit de secunda operatione: eò quod cum plerisque Recentioribus existimet, Dialecticam non dirigere per se secundam intellectus operationem.

D. Thom. *Alb. Mag.*

Ostenditur falsitas traditæ divisionis.

Sed idem majori jure de prima affirmare potuit, & consequenter totam partitionem repudiare; laborat enim eodem vitio, quo superior. Nam prima, & secunda operatio, (ut supra diximus) non sunt materia proxima sive in qua Dialectica versetur, sed remota, & ex qua modos conficit disserendi; ergo cum scientia, & ars (ut contra Averroem dicebamus) non dividatur propriè, nisi in eas partes, quæ agunt de speciebus, vel quasi speciebus partici-

partibus communem rationem subjecti: & nec prima, nec secunda operatio eam rationem communicent (non sunt enim modi differendi) fit consequens, ut Dialectica prædicto modo secanda non sit.

Tertia divisio cæteris omnibus præferenda Logicam distribuit juxta species seu partes subjecti, hoc est, penes varios differendi modos. Enimverò cum proprium, & adæquatum Dialecticæ subjectum sit modus differendi in communi, & sub eo sint variæ quasi modorum species, ita totalis Dialectica erit, quæ modum differendi in toto suo ambitu explicat: partiales vero quæ specificos differendi modos enarrant. Hinc fit, ut tertia hæc distributio, non eodem numero partium ab omnibus proponatur. Nam Avicenna in principio suæ Logicæ, cum existimet modum sciendi (ut ille loquitur) duas tantum partes complecti, definitionem & demonstrationem: in totidem Dialecticam scindit. Boetius verò initio comment. in Topica Ciceronis, quemadmodum triplicem esse credit differendi modum, ita hanc artem trifariam dissecat, nimirum in partem dividendi, definiendi, & argumentandi. Quam distributionem cum Aug. lib. 2. de doctr. Christ. cap. 37. omnino approbandam censemus.

Avicen. Optimè distribuitur Dialectica in partem dividendi, definiendi, & argumentandi. *Boetius* Traditam à Boetio divisionè licet Arist. non ordinem secutus docuit tamè sæpè.

Quamvis non abs re esset, quartam Logicæ partem addere, in qua de modo differendi in communi disputemus. Quemadmodum in Physiologiæ distributione (cujus antea exemplo usi sumus) præter eas partes, quæ de speciebus entis mobilis disceptant, additur alia, quæ ipsius entis mobilis communiter accepti naturam, affectionesque declarat, & octo libris de Physico auditu continetur.

At enim quamvis Aristoteles hanc divisionem, quam cæteris anteponimus; persequutus non sit, non propterea minorem in hac, quàm in reliquis Philosophiæ partibus tractandis laudem consequutus est. Nam definiendi rationem perspicuè tradidit in 2. Post. Et in 6. ac 7. Topic.

Dividendi autem præcepta nec pauca, nec vulgaria ipso tractationis progressu multis in locis spargit. Iam verò in ratiocinandi doctrina nullo jure quidā Stoicos Aristoteli anteponunt; quod illi ex ingenti Chrysippi bibliothecæ (is enim hac in re Stoicorum princeps fuit) multò plures concludendi, coarguendique formulas proferre dicerentur. Enimverò Aristoteles hanc facultatem si non multitudine præceptorum, saltem ordine, methodo, & absolutione multo melius stabilivit, præsertim cum boni Dialectici præstantia non ex plurium præceptorum comprehensione metienda sit: sicuti (ut Senecæ verbis utamur) magnus luctator non est, qui omnes numeros, nexusque perdiscit, quorum usus sub adversario ratus est: sed qui in uno se, aut altero benè, & diligenter exercuit, & eorum occasiones intentus exspectat. Atque hæc de natura, & muneribus Dialecticæ, ut antiquæ Doctorum hominum consuetudini secundemus, præmissa sunt. Nunc ad singularem ejus partium tractationem (quod hujus instituti proprium est) gradum faciamus.

COMMENTARII,

IN ISAGOGEM PORPHYRII,

Procemium.

DE AVTORE, INSTITVTO, INSCRIPTIONE, partitione, & utilitate hujus operis.

Aristot. Lege cautum apud Areopagitas, ne quis procemio uteretur in dicendo.

LEGE constitutum fuisse apud Areopagitas refert Aristoteles initio Rhetoricæ ad Theod. ut qui causas agerent, procemio nequaquam uterentur: videlicet, ne longa verborum ambage, & fluxuosis mæandris tempus tererent. Prudenter quidem id in Areopago, & in forensibus disceptationibus. Sed alia ratio in Lycæo est, & in bonarum artium doctrina. Vbi cùm aliquid accuratè, & philosophico more enarrandum suscipitur, præfari quædam oportet, quibus ad discendum animi præparentur. Id verò nos in hac prima commentarii aggressione, sed paucioribus quam quidam interpretes consueverunt, præstabimus.

Porphyrii natio, patria, vita & doctrina.

Atque, ut ab eo, quod primo loco ocurrit. ordiamur. Huiusce operis Autor fuit Malchus, cognomento Porphyrius; natione Phœnix; Tyrius patria, sive (ut Baron. tom. 2. suorum Annal. pro certo affirmat) natione Iudæus; Bataneæ, quæ est in Iudæa civitas, natus. Doctrina, non tam Aristotelicus, quam Platonicus: ut ejus scripta declarant. Vixit autem Aureliani, & Diocletiani, deinde Constantini temporibus. Præceptores habuit Plotinum, & Longinum Criticum: condiscipulum Originem; ut Eunapius in ejus vita commemorat. Auditorem verò inter illos Chrysaorium Romanum patritium, cuius rogatu hoc opus edidit. Cum enim Chrysaorius Romæ agens, in Aristotelis Categorias incidisset, nec eorum intelligentiam assequeretur, à præceptore, qui tunc, ut videtur, apud Lilybæum Siciliæ promontorium in Aetenæ ignis historia componenda occupabatur, per literas petiit, atque obtinuit, ut sibi hunc εἰσαγωγὴν in Aristotelis Prædicamenta, libellum, conscriberet.

Porphyri⁹ Magicus, & fidei Christ. desertor & oppugnator. D. Hier. Suidas. D. Aug.

Sanè quidem cùm Porphyrius non solum Magicarum artium superstitionibus deditus, sed etiam Christianæ religionis impudentissimus desertor, & oppugnator fuerit; ut D. Hieronymus Epistola ad Galatas, & D. Augustin. lib. 19. de Civit. Dei, cap. 23, Suidas aliique autores testantur; indignus profectò est, qui inter Philosophos numeretur, ne dum qui in scholis prælegatur.

Legitur tamen, tum quia ea, quæ in hunc librum conjecit, è Platonis, & Aristotelicæ doctrinæ fontibus, magna ex parte hausit; tum quia, ut gens Hebræa AEgyptiorum auro, spretis Deorum imaginibus, quę in eo expressæ erãt; ita Christiana philosophia aliorum quorumlibet, etiam adversariorum doctrinis (si tamen nihil à vero alienum habeant) liberater ditescit. *D. Aug.* Quo pertinet illud D. August. lib. 2. de doctrina Christ. c. 40. Philosophi qui vocantur, si quæ fortè vera, & fidei nostræ accommodata dixerunt, maximè Platonici non solum formidanda non sunt, sed ab eis etiam tanquam ab injustis possessoribus, in usum nostrum vendicanda.

Inscriptio operis. Cicero. Gellius.

Inscriptio operis est εἰσαγωγή, id est, introductio: quæ nihil est aliud, quam institutio, qua quis primis elementis, in aliqua arte, seu doctrina imbuitur. Cicero in Luculo appellat primam institutionem. Aulus Gellius lib. cap. 8. Cum (inquit) in disciplinas dialecticas induci, atque imbui vellemus, necesse fuit adire, atque cognoscere, quas Dialectici vocant, εἰσαγωγάς.

Cur ita inscribitur. Simpl. Boetius. Albertus.

Sed quærunt meritò interpretes, cur hæc tractatio, commune nomen sibi proprium fecerit, ut non introductio Dialec. [illegible] indefinitè introductio inscribatur. Occurrendum causam esse, quia cùm Dialectica ordine doctrinæ cæteras Philosophiæ partes antecedat, jure optimo introductio, quæ ad illam præparat, eo nomine quasi proprio, per antonomasiam appellari debuit, tanquam omnium prima, & ut commune procemium ad universam philosophiam. Quod Simplicius, Boetius, Magnus Albertus, aliique interpretes annotarunt.

Institutũ Porphyrii est agere de quinq; vocibus universalib. Prior sent. de subjecto huius tractationis. 2. Opinio. Ammon. Boetius Averr. Scotus Lovan.

Institutum Porphyrii est, agere de quinque vocibus, Genere, Specie, Differentia, Proprio, & Accidente. Quæ cum communi vocabulo, Universalia, seu Prædicabilia appellentur; In controversiam tamen venit inter Autores, quodnã sit hujus operis subjectum. Nam Ammonius in præfatione in Porphyr. Boetius dialog. 1. colum. 2. Averroes in prologo magno Poster. & alii asserunt, subjectum esse ipsas quinque voces, quatenus utiles sunt ad Prædicamentorum doctrinam cognoscendam. Scotus verò q. 2. in hunc librum, illius sectatores, & Lovanienses existimant, esse Universale. Utrique verisimilibus utuntur rationibus.

Rationes pro priori opinione. Prima. Secunda. Tertia.

Priores quidem his. Prima. Objectum operis illud est, quod autor explicandum proponit: sed Porphyrius ait explicaturum se has quinque voces; ergo ipsæ voces sunt materia subjecta. Secunda. Chrysaorius explicationem earundem vocum postulavit, ad intelligenda Aristotelis Prædicamenta; ergo si Porphyrius respondit ad rem, hanc ipsam inculcavit. Tertia. Logica tota est de sermone: hic liber est Logicæ pars; ergo illius materia est sermo, utique non est aliud, quàm hæ quinque voces.

Rationes pro posteriore sententia. Prima. Secunda.

Posteriores sic argumentantur. Primum. Cujusque tractationis subjectum, quoad fieri potest, unum esse oportet: at quinque illa Universalia, non habent unitatem, nisi in Universali in communi: item solum Universale in eadem tractatione supponitur, ejus verò species ostenduntur, & quæcunque de speciebus prædicantur, nisi illis conveniant secundum proprias rationes, Universali attribuuntur: quæ sunt cõditiones subjecti: est igitur Universale Isagogis subjectum. Secundò. Explicatio Universalis pertinet ad Logicam: non est verò alia huius scientiæ pars, in qua ex professo, & universim tradatur: ergo dandum est huic operi, ut proprium illius subjectũ.

Conciliantur superiores opiniones.

Si hæ duæ sententiæ diversitatem continent, posterior præferenda est cum ea moderatione, quam apponemus. Diximus, si discrepant, quoniam probabile est utrosque Autores idem sentire. Qui enim voces pro subiecto constituunt, non accipiunt ipsas materialiter pro sonis, vel pro solis significationibus, quæ ad Grammaticum pertinent: sed pro qualicunque ipsarum rerum cognitione, quatenus inservit ad cognoscenda prædicamenta, & con-

& con-

& construendos disserendi modos. Id verò proinde est atque existimare, hæc universal.a prout conducunt ad reliquas Dialecticæ partes esse materiam præsentis tractatio. is C im autem omnia conveniant, in una ratione commum Vniversalis: meritò censetur subjectum ipsum Vniversale. Quod à quibusdam sumitur, ut unum est; ab aliis, ut exprefsè suas partes comprehendit.

Vniversale ut prædicabile est, subjectum huius operis constituitur.

Quod si venire in concordiam nolint prioris sententiæ Autores, dicimus cum Scoto, Vniversale esse huius operis subjectum, non tam secundum rationem Vniversalis, quam Prædicabilis. Cùm enim Dialectica omnes suas vires intendat in propositionum veritatem, ac falsitatem, necessitatem vel contingentiam, in quacunque parte magis attendit modum prædicandi, quam essendi (ut fusius explicabimus in quæstione de Vniversalium divisione) Et cùm essendi modus ad universale, quà universale, prædicādi verò ad idem, quà prædicabile est, pertineat; secundum hanc rationem principalis disseretur hoc loco de Vniversali.

Objicitur.

Vnde solves instantiam, & contra hanc sententiam afferri solet in hunc modum. Scrutari quid universale sit, pertinet ad primum philosophum. Hic enim considerat ordinem, & distinctionem superiorum, & inferiorum, unitatem formalem, & numeralem, sine quarum cognitione minimè dignoscitur Vniversale. De quibus proinde differit Aristoteles: partim lib. 4. partim lib. 7. à cap. 15. Sed respondemus considerationem Vniversalis, quà Vniversale est, ad Metaphysicum attinere: ejusdem verò quatenus Prædicabile est, inspectionem Logicam esse, & huius loci propriam. Nam in Topicis angustè differitur de Vniversalibus, & solum, ut inserviūt Dialecticis quæstionibus.

Occurritur.

Solvuntur rationes

Rationes pro sententia, quæ voces pro subjecto Isagoges constituit, facilem habent explicatum. Ad primam respondemus, Porphyrium nominasse loco generis omnes illius species, ut enucleatiùs materiam, de qua acturus erat, indicaret. Ad secundam pleniùs fortafsè occurrisse Porphyrium dubitatione, quam ea fuerit à Chrysaorio proposita. Quamvis verisimile non sit, philosophum Romanum de sola vocabulorum significatione dubitasse. Vterque igitur universalium explicationem intendit, hic rogando, ille exponendo. Ad tertiam, nos minimè negare sermonem esse subjectum huius partis Dialecticæ, eo pacto, quo sermo cæterarum artium subjectum esse dicitur. Verùm hūc præcipuè esse internum & secundum communem Vniversalis rationem. Quemadmodum enim in objecto significato est Vniversale, & sunt species sub illo contentæ, ita in signis internis est unum ipsius Vniversalis proprium, alia quæ immediatè pertinent ad species. Sed de hac re in Antepraedicamentis fusiùs dicemus.

Prioris sēt. Prima.

Secunda.

Tertia.

Ita liquet doctrinam hanc ad Dialecticam pertinere, ejusque partem esse. Quamvis Boetius id inficietur ea conjectura, quod appelletur Introductio ad Logicam. Levi tamen indicio movetur: quoniam incommodum non est inter plures partes ejusdem scientiȩ eum esse ordinem, ut una ad aliam viam paret. Nec Porphyrius dixit hanc Isagogem conducere ad Dialecticam, sed ad Prædicamenta, Divisiones, Definitiones, &c. ne videretur à numero partium Dialecticæ eam excludere.

Doctrinā de his vocibus Vniversalibus ad Dialecticam pertinere ostenditur. *Boetius.*

Operis distributio duabus partibus absolvitur: quarum una præfationem: altera quinque vocum enarrationem continet. Sed hæc secunda bipartita est. In priori parte singula Vniversalia seorsim declarantur: In posteriori inter se omnia conferuntur, ut quid commune, quid proprium & peculiare habeant, conspicuum fiat. De utilitate cum Porphyrio præfandum est.

Operis distributio.

PRÆFATIO PORPHYRII.

IN hac præfatione breviter Porphyrius, & instituti sui rationem, & doctrinæ methodum explicat. Propositum sibi esse inquit, agere de Genere, Specie, Differentia, Proprio & Accidente: quod istiusmodi rerum notitia ad alia, quæ in Dialectica traduntur percipienda acquiratur. Methodum autem futuram brevem, ac facilem: & Peripateticæ philosophiæ dogmatis congruentem.

¶ PRÆFATIO AD CHRYSAORIUM.

C *Vm* a *necessarium sit, Chrysaori, & ad* b *§. Aristotelis Prædicamentorum doctrinam* c *§. quidnam Genus, quid Differentia, quid Species, quid Proprium, & quid Accidens sit cognoscere.* d *§. cumque ad definitio-*

COMMENTARIVS.

Duplex est necessariū simpliciter & ex hypothesi.

a *Cùm necessarium sit)* Necessarium variè usurpatur, ut constat ex Aristotele lib. 1. de Partibus anim. cap. 2. & lib. 5. Metaphys. cap. 5. Dicitur enim necessarium simpliciter: & ex hypo-

hypothesi. Necessarium simpliciter est, quod spectata rei natura aliter se habere non potest: ut Deum esse. Hominem esse animal. Necessarium ex hypothesi est, quod licet considerata natura rei secus evenire queat, aliquo tamen supposito necessario contingit. Verbi causa, cibum sumere simpliciter necessarium non est: at si ponamus aliquem victurum, fieri nequit, ut victu non utatur. Hoc verò in tot genera dividitur, quot sunt causæ, quæ supponi possunt, nimirum in quatuor. Quædam enim sunt necessaria ex suppositione Efficientis, ut esse diem, si ponamus solam ferri supra nostrum Horizontem. Alia ex hypothesi Finis, ut cibum capere, si vita sit conservanda. Navem conscendere, si navigandum est. Alia ex suppositione causæ Formalis, ut Candidum esse, si candor alicui inexistat. Alia denique necessariò sequuntur ex causa Materiali; nã facta hypothesi, quod substantia sit, necessariò datur ubi sit; cùm substantiam esse, & nullibi esse, repugnet.

nes etiam assignandas, ac omninò ad divisiones, demonstrationesq; conficiendas, utilis horum sit contemplatio: e §. breviter enitar tibi ea, quæ apud Majores nostros de his ipsis sunt, tradere, quasi ingressum quendam tibi ad hæc omnia demonstrando. Atq; ab altioribus quidem quæstionibus abstinebo: faciliores autem sic afferam, qualiter nunc quidem tibi accommodatas esse cõjecto f §Protinus igitur genera quidem & species in rerum natura sint, necne, an in solis, nudisq; conceptibus collocentur: & si corporea sint, an expertia corporis: & utrum separabilia sint, an in ipsis sensibilibus, & circa eas subsistant, dicere nunc omittam. Quippe cum altissima sit talis tractatio, & alia majore indigeat perscrutatione. Vt de ipsis verò, cæterisq; propositis magis disserendi modo Veteres, horumq; maximè Peripatetici tractavére, recensere nunc, atq; ostendere tibi conabor.

Cæteris acceptionibus in præsenti omissis, necessarium ex Finis suppositione (quod duntaxat ad hunc locum pertinet) bipartitò dividitur. Aliud namque est necessarium, ut Finis sit: ita ut sine eo finis nullo modo obtineri queat; ut cibus ad prorogandam vitam. Aliud tantummodò ad commodius esse, seu ut finis facilius comparetur; quo pacto necessarius est equus ad iter faciendum. Hoc igitur loco, cùm quinque vocum cognitio necessaria perhibetur, clarum est, non esse id intelligendum de necessitate absoluta; sed ex hypothesi Finis; nimirum si quis Dialecticæ doctrinam assequi velit. At non est solum necessaria ad finem commodius assequendum; cùm enim in Categoriis, & in explicatione Definitionum, Divisionum, & Argumentationum crebro fiat mentio Generum, Specierum, ac cæterorum Prædicabilium, frustra quis sine antecedente horum perceptione ad illorum notitiam capessendam aspirarit.

Cognitio quinque Prædicabiliũ necessaria omnino est ad Dialecticæ doctrinam ex hypothesi.

Non est tamen idcircò vituperandus Aristoteles, quod Isagogem hanc non ipse tradiderit, quia necesatis constat fuisse ab eo omissam, cùm plura ejus opera temporum oblivione interciderint; nec difficile erat præceptoribus, ex iis, quæ ab eo, præsertim in Topicis, explicata sunt, harum rerum doctrinam colligere, suisque auditoribus inculcare: ut fecit Porphyrius Phœnix Chrysaorio.

Cur Arist. Prædicabiliũ doctrinam non præmisit ad Categorias.

Architas. Iamblicus Themist.

b *Aristoteles*) Quinque vocum notitia, non ad ea tantum Prædicamenta, quæ Aristoteles composuit, necessaria est, sed ad illa etiam, quæ aliqui tradiderunt. Vt Architas: sive is fuerit Pythagoræus, ut Iamblicus opinatur: sive, ut Themistio visum est, Peripateticus, qui autoritatem novo operi vetustate nominis cõciliare voluit. Itaq; ad quælibet Prædicamẽta, requiritur Prædicabilium cognitio, cum in omnibus eorum mentionem intervenire oporteat. Porphyrius tamen sola Aristotelica commemorat, quia ad ea percipienda hanc sibi introductionem edi Chrysaorius postulaverat. Quam nonnulli (ut est apud Ammonium) ita interpretantur ad illa verba (Et ad prædicamenta Aristotelis, &c.) ut velit vocabulum, Et, tacitè conjungere aliorum Prædicamenta. Quorum suppressa mentio intelligatur cum Aristotelicis: quasi dictum sit (Etiam ad Aristotelica) Verùm profundior est, quam res postulet, interpretatio; & illa vox initio posita non conjunctionem, sed per quandam emphasim rei excellentiam declarat, & hanc habet hoc loco significationem.

Ammon.

Prædicabilium cognitio ad quælibet prædicamenta requiritur.

c *Genus, Differentia*) Notant interpretes, servare Porphyrium in his vocibus numerandis Naturæ ordinem. Tum quia prius eas subjicit, quæ rei naturam declarant; nimirum, Genus, Differentiam, & Speciem: deinde quæ Proprietates, & adventitias Affectiones indicant, videlicet Proprium, & Accidens. Tum quia hic ordo repræsentat modum, quo Natura in ortu cujuslibet compositi naturalis progreditur. Prius enim Materia disponitur, in quam deinde forma recipitur; postea ex Materia, & Forma totum emergit; quarto loco oriuntur proprietates; tandem adveniũt Accidentia. At Genus Materiæ respondet, Differentia Formæ, Species toti composito, Proprium nativis affectionibus, quæ ab essentia rei manant; Accidens iis, quæ extrinsecus adveniunt, & adesse, atque abesse possunt.

In his vocibus numerandis servavit Porphyrius ordinem Naturæ.

Servavit etiam ordinem accuratæ doctrinæ, qui procedit à communioribus ad minus com- Servavit

munia

munia, & à causis ad effecta. Est verò Genus cæteris communius: ipsum verò, & Differentia causæ Speciei: hæc Proprietatum, & Accidentium.

...tiam ordinem accuratæ doctrinæ.

d *Cumque ad definitiones*) Cognitionem quinque vocum, quam ad Prædicamenta intelligenda necessariam dixit, ad doctrinam modorum differendi, id est, ad dividendi, definiendi, & argumentandi rationem utilem appellat.

Quinque Prædicabilium cognitio utilis est ad modos differendi

Qua in re non deerit, qui Porphyrium reprehendat; idcireò enim Prædicabilium cognitio ad Prædicamenta tantoperè flagitatur, quia in his frequens est illorum usurpatio: atqui non infrequentior est Prædicabilium usurpatio, in assignanda ratione dividendi, definiendi, ac ratiocinandi, cum alia divisio sit Generis in Species, alii subjecti in accidentia, vel propria, vel communia: definitio verò apta constet Genere, & Differentia: & hæc existimetur optimum ratiocinationis medium, &c. Perperam ergò Porphyrius minorem agnovit necessitatem harum vocum ad differendi modos, quam ad Prædicamenta capessenda.

Objicitur.

Hoc ut dissolvatur, advertimus, utile etiam bifariam accipi; uno modo pro omni eo, quod alterius rei gratia expetitur, sive ad id necessarium sit, sive non. Quo significato utitur Aristoteles lib. 3. Ethic. c. 2. & nos non semel utimur, cum bonum partimur, in honestum, delectabile, & utile. Comprehendimus enim in ultimo membro, quidquid ad aliud conducit. Alio modo sumitur utile apud vulgus, & Philosophos pro eo, quod ita conducit, ut non omninò exigatur. Qua acceptione distinguitur à necessario.

Advertitur utile esse duplex.

Arist.

Hoc posito respondemus, imprimis Porphyrium utrunque vocabulum pro eodem accepisse: noluisse tamen ejusdem repetitione fastidium parere. Deinde dicimus in modis differendi posse distingui doctrinam ab usu, & ad doctrinam quidem, non minùs necessariam esse Prædicabilium cognitionem, quàm ad intelligenda Prædicamenta: ut argumentum concludit. Verùm ad usum solum modò utilem esse prædictarum vocum cognitionem: cum multi earum vocum ignari in nonnullis artibus rectè definiant, dividant, & argumententur. Atque hoc ultimum sonant priora verba hujus textus, præsertim in Codice Græco. Quod attinet ad ordinem dictionum. Definitio numeratur ante Divisionem, non quòd natura sit prior; constat enim Divisionem præire ad totius entis confusionem in suas partes explicandam, ut deinde definitio ex illis partibus conficiatur; sed quia situs Orationis erat elegantior.

Occurritur objectioni.

Fabius.

e *Breviter enarrar*) Incipientibus, inquit Fabius lib. 8. cap. 1. breviùs ac simpliciùs tradi magis convenit. Aut enim difficultate institutionis numerosæ, atque perplexæ deterreri solent, aut eo tempore, quo præcipuè alenda ingenia, atque indulgentia quadam nutrienda sunt, asperiorum tractatu rerum obteruntur. Hac de causa pollicetur, omissa difficilium quæstionum disceptatione, brevem simul, ac facilem fore præsentem tractationem.

Se brevē, & facilem fore Auctor promittit.

f *Protinus igitur*) Obiter enumerat quæstiones aliquot ex Platonica disciplina, quas se propter obscuritatem omissurum promittit. Vna est, Existant ne genera, & species in rerum natura, an potius sola mente concipiantur? id est, Detur ne (verbi causa) homo communis, vel commune animal extra intellectum: an hæc eatenus tantùm dicantur esse, quia cognitione apprehenduntur? Altera est. Vtrum Genera, & Species sint naturæ corporeæ, an expertes corporum? Tertia. Num existant in iis rebus, quæ sub sensus cadunt, an extra illas cohæreant? His quæstionibus nonnulli Philosophi hoc loco invito Porphyrio statim respondent. Nos post tractationem Vniversalis in communi eas expediemur; multa enim continent, quæ prolixam de existentia, & convenientia Vniversalium tractationem supponunt. Addit se tractaturum faciliores quæstiones, λογικώτερον, id est, Dialectico more, & accommodatè ad consuetudinem Peripateticorum, &c.

Promittit se omissurum aliquot obscuriores quæstiones.

QUÆSTIO I.

QUIDNAM SIT VNIVERSALE.

ARTICVLVS I.

MVLTIPLEX VNIVERSALIS SIGNIFICATUM EXPLICATUR.

Post præfationem Porphyrii adeunda jam ex professo est Sylva Vniversaliū. Quæ nostri temporis Dialecticorum studio, & industria, adeò increvit, ut non jam amplificanda, sed amputanda à nobis sit: ita tamen, ut ab ipso sumat opes, animumque ferro, cum aureus philosophiæ circulus, tertiū Metaphysicæ solē, majori luce, & calore perspicuum reduxerit. Ordimur autem à sexta hac quæstione, prætermissa ea, quam initio 2. Poster. in qualibet re explicanda præmittere jussit Aristoteles; videlicēt, Vtrùm res sit? Quia hæc partim perspicua est, partim cum ea, quam discutimus, enodabitur. Igitur Vniversale communissimè sumptum, apud omnes est unum quid, ad multa pertinens, ut vocabulum (Homo) quod plures significet; & (Cœlum) quod plura causat,

Divi-

Vniversale aliud simplex, aliud complexum.

Dividitur autem primò in complexum, & simplex. Vtriusque usurpatio frequens est apud Philosophos. Complexum Vniversale dicitur commune aliquod effatum, unde plura colliguntur: ut (Omne totum est majus sua parte) Vel propositio quælibet notata signo Vniversali. Vt (Omnis homo est mendax.) De hoc Vniversali erit sermo in libris Periherm. & posterior. Simplex Vniversale est quidquid spectat ad multa, & non habet complexionem propositionis. Hoc quadrifariam distribui solet; nimirùm in Vniversale in causando, in significando, in essendo, & prædicando.

Quid sit universale in causando, significando, essendo, & prædicando.

Vniversalia in causando sunt communes rerum causæ. Vt Deus Optimus Magnus, supernæ Mentes, & Orbes cœlestes. In significando sunt, veribi causa, Cometæ, qui plures morbos impendentes pronunciant. Voces, scripta, & conceptus, qui non unam rem singularem, sed multa indicant, ut nomen (Homo) seu voce prolatum, seu scriptum, seu mente efformatum; id enim non Socratem, aut Platonem tantùm, sed communem hominis Naturam, & sub ea omnes homines singulares significat. Vniversalia in essendo sunt communes Naturæ in multis inferioribus existentes; ut homo, & equus; sunt enim res communes, & in suis singularibus inventæ; nam in Socrate, & in Platone verè est Natura humana, & in Bucephalo Natura equina. In prædicando sunt ea, quæ enunciantur de multis, ut homo de cunctis hominibus, & equus de omnibus equis.

Vniversale in causando non est verum Vniversale.

Ex his Vniversalibus ea, quæ sunt in causando, excludunt omnes a verorum Vniversalium numero. Nam Deus Optimus Maximus, Orbes cœlestes, & cæteræ causæ, quas universales appellamus simpliciter, & absolutè sunt res singulares; ut perspicuum est, nihil verò magis ab Vniversali remotum, quàm singulare, utpote ejus oppositum. Eadem ratio convincebat signa rerum universalium non esse absolutè Vniversalia, siquidem hæc etiam sunt res singulares, & non nisi cum addito Vniversalium nomine censentur. Verùm quia Nominales contendunt, præter signa nihil esse Vniversale in essendo, aut prædicando, ac proindè nominibus tantùm eam appellationem tribuendam esse; obtinuit Dialecticorum usus, ut disputetur hoc loco, an præter nomina dentur res universales; seu, utrum posteriora membra hujus divisionis admittenda sint?

De quibus nonnullum est dissidium inter Platonicos, & Peripateticos. Nam Peripatetici aut Vniversale in essendo non agnoscunt, aut multò aliter quàm Platonici illud exponunt. Priùs igitur, quàm proprium Vniversale explicemus, cum Nominalibus, & Platonicis disceptandum.

ARTICVLVS II.

NOMINALIVM SENTENTIA proponitur, & confutatur.

Error opinantium non posse de rebus haberi scientiam.

Heraclitus, Ephesius, & Cratylus ejus discipulus, teste Platone in Theæteto; & Aristot. lib. quarto Metaph. cap. quarto, text. vigesimo secundo. Deinde Ambistenes, & Epicureorum grex in eo errore fuerunt, ut crederent, nullam de rebus haberi scientiam, quòd fluxæ, ac mutabiles essent; proindeque in cognitionem certam, ac stabilem venire non posse. Idem quoque statuerunt novæ Academiæ Professores; qui (ut alibi ex Divo Augustino relatum est) non physicorum tantùm, sed omnium penitus rerum veram scientiam negarunt.

Heraclitus. Gratilus. Ambisten. Epicurei. Academici.

Nominalium sententia.

Horum philosophorum vestigia, longo pòst tempore, ex parte sequuti sunt ii, quos Divus Thomas prima parte, quæstione decimaquarta, articulo decimoquinto, & Magnus Albertus hoc loco, tractatu primo, capite primo Nominales appellant. Qui nullam prorsus rem communem, & universalem, de quas scientia esse posset, agnoverunt. At enim, qua scientias de medio tollere absurdum judicarunt, eas de solis nominibus haberi statuerunt. Indeque Nominales, quòd tantùm nominibus tribuissent, nuncupati sunt. Interciderat jampridem secta hæc (ut cæteræ ferè solent, quæ à communi aliorum judicio abhorrent) sed eam ab interitu vendicavit Guilhelmus Occamus, Scoti discipulus. Qui in prima parte [illegible] Logicæ, cap. decimoquarto, & decimoquinto, & quodlib. quinto, quæstione duodecima, & [illegible] tertia, & in primo sentent. distinctione secunda, quæstione quarta, ad eam tuendam tam acri studio incubuit, ac nonnullis ejusdem ingenii Philosophis, ita probabilem fecit, ut venerabilis inceptor sit appellatus.

D.Thom. Alb. Mag. Nominales. Ochamus.

Nominalium sententiæ argumenta. Primum.

In confirmationem hujus sententiæ multa adducunt argumenta: nos referemus ea, quæ huic loco congruunt: cætera progressu dissolventur. Primum. Res universales nullo certo loco, aut tempore definiuntur; id enim ipsum universalitatis nomen importat: sed quidquid in rerum natura est, excepto Deo Optimo Maximo, definitur certo loco, & tempore; ergo nihil est in rerum natura, quod universale sit. Cum igitur scientiæ sint de universalibus, & non possint esse de rebus, si hæ non sint universales: utique erunt de nominibus, quæ sola universalitatem sortiuntur. Minor hujus rationis indè probatur; quia quidquid in mundo existit, præsertim si sit corporeum, digito ostendi potest: id verò; quod alicubi esse ostenditur: & locum, & tempus habet definitum.

Secun-

Secundũ. Secundum. Nulla res potest esse simul universalis, & singularis; cum hæc inter se pugnent; siquidem Vniversale est in multis unum: singulare autem in multis esse non potest: atqui nihil est, quod singulare non sit; ergò nulla res est Vniversalis. Probatur Minor, quidquid est in mundo, aut est Deus, aut aliquid ab eo productum: Deum singularem esse, ambiget nemo; quod autem omne productum à Deo singulare sit ostenditur. Arist. Quia omnis productio, & effectio, ex communi Philosophorum doctrina tradita ab Aristotele ptimo libro Metaph. cap. 1. terminantur ad suppositum, id est, ad singulare per se existens. Quod sequenti articulo contra Platonem amplius confirmabitur.

Tertium. Tertium. Si esset aliqua Natura communis, eadem in multis, duo sequerentur absurda. Alterum: quòd singularia, maximè inter se diffidentia, essent idem realiter inter se: nam humana natura, verbi causa, esset idem re cum Socrate, & Platone: cum igitur ea, quæ sunt idem realiter cum uno tertio, sint idem realiter inter se, planè sequeretur Socratem, & Platonem re ipsa non dissidere. Alterum absurdum, quod sequitur, est, eandem rem simul subire multas affectiones contrarias, vel aliter omninò repugnantes; nam esset in locis oppositis: inciperet in uno, & desineret in alio: imò eadem essentia prout est in hoc individuo differret à se, prout est in alio. Quod, esto rerum communium assertores fateantur, incredibile tamen esse videtur.

Vltimum. Postremò adducunt in suam sententiam Aristotelem; hic enim in Categoriis cap. de Substantia, ait, secundas Substantias, quas ibidem definit, genera, & species primarum, significare quale quid. Quod constat nominibus communibus, non autem rebus convenire. Prætereà libro primo de Posteriori resolution. capit. 18. & 19. docet Vniversale nihil esse præter singularia. Et septimo libro Metaphysicor. cap 13. text. 45. docet genera, & species Substantiarum nihil esse, hoc est, non esse res alias à singularibus distinctas. Denique Libro quarto Politicorum capite secundo, fatetur, de optimo statu Reipublicæ differere, non esse aliud, quàm disputare de his nominibus; Regnum, Aristocratia, Republica.

A Nominalium sententiã deterret D. Anselmus Dialecticos. Ab hac Nominalium sententia Dialecticos ita deterret Divus Anselmus in libro de Incarnatione Verbi, capite secundo. Cautissimè, inquit, ad sacræ paginæ quæstiones accedant, sunt monendi illi utique nostri temporis Dialectici (imò Dialecticæ hæretici) qui quidem non nisi flatum vocis putant esse universales Substantias, & infrà. Qui enim nondum intelligit, quo modo plures homines in specie sint unus homo, qualiter in illa secretissima, & altissima natura comprehendet, quo modo plures personæ, quarum singula quæque est perfectus Deus, sint unus Deus?

Ostenditur falsitas Nominalium opinionis. Et quidem si Nominales id opinantur, quod Reales Philosophi illis tribuunt, & eorum verba indicant, nullo pacto auscultandi sunt. Primò. Vniversali hæc tribuit Aristoteles in locis quæstione sequenti referendis: & consentiunt cæteri Philosophi. Esse aptum, ut sit in 1. pluribus inferioribus. De iisdem verè enunciari, partim essentialiter, partim accidentaliter. Non generari, & corrumpi per se, sed ratione Singularium in quibus est: sed hæc aut nullo modo, aut non nisi impropriissimè nominibus conveniunt. Quis enim dicat nomen (Homo) sive externum, sive internum esse in hominibus singularibus, aut de illis affirmari; cum falsissimum sit, Platonem, verbi causa, esse vocem (Homo) aut conceptum (Homo) Quis opinetur idem vocabulum essentialiter enunciari de hominibus singularibus, aut vocabulum (Animal) de homine, & bellua: cum tamen genus & species essentialiter prædicentur? Item. Quo sensu verum est, vocabula esse per se incorruptibilia, gigni autem, & interire per inferiora: cum tam conceptus, quàm voces significantes res communes, per se producantur, & occidant.

Secundò. Cum apprehendimus rem significatam hac voce (Homo) non percipimus 2. Socratem, aut Platonem, quatenus tales homines sunt, id est, quoad ultimas, & reciprocas differentias, sed aliquid utrique commune, neutri proprium: dicitur enim indifferenter de utroque id, quod percipimus, & primò significatur per eam vocem; ergò id, quod ita se habet Vniversale est. Confirmatur. Plato, & Socrates prout repræsentantur in conceptu hominis, omninò conveniunt: & tamen aliquid habent, per quod differant; igitur aliqua natura est in utroque respondens conceptui hominis, eaque diversa à differentiis individuantibus; de quo genere diversitatis posteà dicemus.

Tertiò. Cum homo definitur animal par- 3. ticeps rationis: aut cum de eo demonstramus capacitatem ad disciplinas: appellatione hominis non intelligimus conceptum, nec vocem; cum hæc non sint animal rationale, vel disciplinæ capacia: ut planum est. Neque item intelligimus Socratem, aut Platonem; quia singularia non cadunt primò sub definitionem, vel demonstrationem: ut est commune Philosophorum placitum. Neq; etiam intelligimus totam particularium hominum collectionem; siquidem & definitio tota cuilibet singulari homini competit, & illud, quod primò definitur

tur, & de quo primò aliquid demonstratur, affirmari solet de rebus singulis, de quibus aggregatio tota prædicari non potest. Superest ergo, ut intelligamus hominem communem, qui de singulis affirmetur, ut Vniversalis sit.

Quarto. Quartò. Vnivoca (ut ex eorum definitione constat) non solùm habent commune nomen, sed etiam rationem eandem: ea vero ratio, nihil est aliud, quam natura ex æquo participata; quare cum hæc nec singularis esse possit, nec omnium singularium aggregatio, erit utique Vniversalis.

Aristotelicis telis oppugnatur opinio Nominalium.

Demum accedit autoritas Peripatetica, nam primo libro de Interpr. c. 5. ait Aristoteles, rerū quasdam esse universales, quasdam singulares. Primo posterior. ca. 2. Vniversalia esse notiora singularibus, item illa intellectu, hæc sensu cognosci. Præterea, cum de Vniversalibus adversus Platonem disputat lib. 7. Metaph. c. 14. aliisque in locis, pro confesso accipit res esse universales: nec illum, quòd ita senserit, ullo pacto reprehendit; sed quod res communes extra singularia per se cohærentes fecerit. Denique eodem libr. cap. 13. text. 45. definiens universale, ait esse aliquid aptum esse in multis. Quod nominibus, ut diximus, non congruit. Quare non est dubitandum, quin Aristotelica Philosophia Realis, non Nominalis sit. Ideoque Burlæus, & Paulus Venetus olim Nominales, cum scripta Aristotel. diligentiùs evolvissent, ad Realium scholam transiisse dicuntur.

Arist. *Burlæus.* *Paul. Ven.*

Diluuntur Nominalium argumenta.

Argumenta Nominalium facilè diluuntur; quoniam penè omnia in eo peccant, quod non distinguant singulare per se primo per differentiam individuantem essentialiter constitutum (cujusmodi sunt Plato, & Socrates, qui in alios homines dividi non possunt) à singulari per accidens, hoc est, eo, quod per conjunctionem cum eadem differentia individuante fit singulare, quasi extrinsecè, cum per se nihil singulare includat, veluti homo, & animal.

Diluitur 1. Ad primum igitur argumentum respondetur, definiri certo loco, & tempore singularibus tantùm per se convenire: Vniversalibus verò non nisi per accidens, nimirum quatenùs in suis singularibus existunt: nam secundùm se indifferentia sunt ad multa loca, & tempora; nec mirum si pluribus locis, temporibusque assistat eadem natura communis, cum fiat plura in suis inferioribus. Hæc non tollunt esse Dei proprium nullis locorum, aut temporum spatiis definiri: nam Deus ob immensitatem, & infinitudinem suæ præsentiæ, & essentiæ loca omnia, & tempora positivè complectitur. Vniversalia verò ut diximus, eatenùs tantum illimitata dicuntur, quatenùs indifferenter se habeant ad quemvis locum, & tempus. Illa probatio Nominalis, in qua sumitur (Quidquid est in mundo, digito monstrari potest) solum habet verum in singularibus per se.

Diluitur 2. Ad secundum concedendum est. Omnia quæ sunt in mundo, esse singularia, aut per se, aut per accidens, idque satis esse, ut Dei productionem terminent; nec aliud exigi à Philosophis in illo pronunciato. Aliis verbis reddi potest eadem responsio magis accommodatè ad sententiam D. Thom. de identitate actuali graduum Metaph. nimirum omnia esse singularia re ipsa, quia à parte rei nihil existit, quod actu distinguatur à singularibus: sed ratione differre communem naturam à singulari. *D. Thom.*

Diluitur 3. Ad tertium. Negandum est ex sententia Realium sequi primum absurdum; quoniam illud pronunciatum (Quæ sunt eadem realiter uni tertio, sunt eadem inter se,) est verum, quando illud tertium est singulare, & incommunicabile: non verò quando est commune. Secundum sequitur quidem, sed non est absurdum, quia illa prædicata, & affectiones non repugnant, nisi respectu ejusdem singularis. Similiter non est incommodum, naturam, ut est in uno, differre à se, ut est in alio; cum sola ratione sit eadem, & re ipsa multiplex.

Denique Aristoteles in Prædicamentis non ideò dixit, secundas substantias significare quale quid, quòd existimaverit esse voces; alioquin idem convinceretur existimasse de primis, quas ait significare hoc aliquid. Sed usus est figurata locutione, accipiens nomina rerum pro nominibus nominum. Quæ solutio adhibenda etiam est ultimo loco ex Polit. In lib. verò Poster. & Metaphys. solum significat contra Platonem Vniversalia non esse res per se cohærentes extra singularia, ut Plato creditur existimasse. Alio quodam sensu exponi potest Nominalium sententia, in quo nihil differat à vera, & Peripatetica; quòd ex sequentibus magis patebit.

ARTICVLVS III.

VNIVERSALIA PLATONIS, VT figmenta rejiciuntur.

Proponitur Platonis opinio.

INter eos, qui res universales admittunt dissensio olim fuit, quonam pacto universale in essendo explicandum, & concedendum foret: Plato enim (si vera sunt quæ ei tribuit Aristoteles) existimavit, naturas communes Substantiarum, præsertim specificas, existere per se separatas à singularibus, eisque Vniversales; & earum participatione, singularia habere esse tanquam à veris principiis. Fundamentum, quo Plato ad hoc assertum movebatur, & ejus subversio in Metap. proponentur; nunc enim solam universalitatem investigamus.

Hæc

Nituntur quidam liberare Platonem ab invidia istius opinionis. Hæc sententia adeo est absurda, ut gravissimi Autores conentur ab ea, quasi ab ignominiæ nota Platonem vendicare. Imprimis ex Philosophis Iamblicus Porphyrii auditor in symbolis Platonis. Appul. de dogmatis Platonis. Eustratius 1. Ethic. cap. 6. Bessarion, libr. 2. ad Aristotelem c. 3. & 4. & alii posteriores asserunt. Platonem Idearum nomine non intelligere substantias communes separatas à singularibus: sed exemplaria in mente divina existentia; ut etiam intellexit Seneca philosophus ex epistola 60. colligitque Augu st. Eugubin. libr. 1. de perenni Philosophia cap. 10.

Ex Philosophis. *Iamblicus. Appul. Eustrat. Bessarion. Seneca. Philos. Aug Eug.*

Ex patribus. *D. Aug. Iust. Mart.* Ex Patribus eandem fuisse Platonis mentem contendit Divus Augustinus lib. 22. de Civitat. cap. 26. Indicat Iustinus Martyr in Oratione parænetica ad Gentes, ubi verisimile credit Ideaum nomen apud Philosophos fluxisse ex illis verbis Exod. 25. Inspice & fac secundum exemplar quod tibi in monte monstratum est. Et D. Thomas Opusc. 20. libr. 4. cap 4. ait, graves Autores Platonem sic interpretari solitos: & refert nonnullos.

Exod. 25. D. Thom. Ex scholasticis. *Durand. Recent.* Ex Scholasticis Doctoribus, in eadem sententia sunt Durandus in 2. d. 3. quæst. 6. & plures Recentiorum asserentium Aristotelem, aut Platonem nō intellexisse, aut perperā ejus mentem interpretari, ut faciliùs impugnaret. Quod ab eo sæpius factitatum, in sententiis; præsertim Platonis & Socratis testantur aliqui apud Divum Thomam loco proximè citato: Aut (quod verisimilius apparet: & docet S. Augustinus lib. 7. de Civitate Dei c. 28.) Aristotelem nō impugnare in 1. & 7. Metaphys. sententiam Idearum, ut à Platone posita fuerat, sed uti eam malè intellexit Xenocrates, & alii ejusdem ætatis Philosophi.

D. Thom. Abulensis

Sententia, ut Platoni tribuitur implicat coatradictionem. Aristoteles tamen 1. Metaphys. cap. 6. & lib 7. cap. 8. text. 28. & alibi manifestè significat, Platonem fuisse in prædicta sententia, priori modo explicata. Consentit D. Thom. 1. p. q. 15. art. 1. & q. 84. art. 1. Abulensis in cap. 25. Metaph. q. 572. & alii.

Ostenditur id arg. 1. Verum (quidquid Plato existimaverit) ea sententia, quæ constituit Vniversale in essendo separatum à singularibus, manifestam involvit contradictionem. Ostenditur argumentis primo. Si Natura communis eo modo separata existeret, esset res communis, & non esset res communis: esset communis; quia ita concedit Plato, & illius defensores: non esset verò communis; quoniam nihil immediatè, & per se existit in mundo, quod determinatum non sit: sed quòd ejusmodi est, nequit esse commune, sed singulare: ergò omnis Natura prædicto modo existens, singularis est, non communis. Minor est evidens; quoniam id, quod est certum, ac determinatum, ita est hoc ens, ut simul non sit alia entia: at hoc est proprium rei singularis. Major bifariam ostenditur. Primò. Quod per se immediate est, habet suam propriam entitatem, & realitatem; impossibile verò est, ut realis entitas alicujus sit indifferens ad multa. Secundò, Quoniam id, quod proximè, & per se existit, terminat immediatè aliquam productionem certam, & determinatam; producitur enim hic & nunc ab hac causa, atq; adeò singulari quadā actione: atqui effectus per aliquā actionē productus non est minùs certus, quàm actio: qua fit; erit igitur quidquid immediatè existit, à quovis alio separatum, certum ac determinatum singulare.

Secundò, Si Natura humana, verbi causa, ita existeret separata; vel non esset simul in Platone, & Socrate: vel non esset: si detur hoc secundum, jam erit res ab illis distincta, perinde atque unus ab alio, atque adeo erit quoddam singulare. Item non poterit constituere illorum essentiam, id enim quod alterius essentiam ingreditur, extra illud esse non potest. Ad extremum. Nequibit de illis essentialiter prædicari; siquidem prædicatum essentiale maximè internum esse oportet illi, de quo affirmatur. Si verò simul existat in Platone, & Socrate, vel est eadem indivisa Natura in utroque, vel divisa in duas numero distinctas; si est eadem; ergo Socrates, & Plato non sunt duo homines: etenim inter creata, quæ identitatem habent in uno tertio indiviso, sunt idem inter se: si divisa in duas, majori absurdo sequitur eādem rem esse unam, & non esse unam: nam humana idea prout est in se, unum quid à Platone existimatur: at in singularibus ponitur multiplex; ergo est una, & non est una. 2.

Tertiò. Hæc propositio (Plato est homo) est vera. Hæc autem falsa (Plato est illa idea) igitur homo non est idea separata. Nec responderi potest idcircò, posteriorem propositionem esse falsam, quia non significatur homo accommodatè per nomen (Idea) ut de Platone enuntietur; nam adhibito eodem vocabulo (Homo) falsum esset asserere absolutè Platonem esse illum hominem, à quo re ipsa separatus est, ergo non desinit verè prædicari defectu vocabuli, sed rei. Atque hæc in præsenti sufficiant. 3.

ARTICVLVS IV.

VERA VNIVERSALIS EXPLICATIO, & definitio.

Aristoteles Naturas universales in singularibus multiplicatas asseruit

ARistoteles in plerisque suæ Philosophiæ locis, cōfutata Nominalium, Platonisq; sententia, verum Vniversale agnoscit, & multò aliter constituit. Nimirum docet præter vocabula inveniri Naturas communes, non seorsim à singularibus existentes, sed in iis-

dem multiplicatas. Quæ secundum se quidem spectatæ, aliquam habeant unitatem: ratione tamen Inferiorum, de quibus prædicantur, aliquam sortiantur divisionem. Ita loquitur primo libr. de Interpretib. capit. 5. & 1. de Poster. resolut. cap. 8. 20. & libr. 3. capit. ultimo, & 7. Metaph. cap. 13.

Definitur universale.

In quibus locis hæ sunt Vniversalis definitiones. Vniversale est id, quod aptum est, ut in pluribus insit: vel. Quod aptum est, ut de pluribus prædicetur. In prima definitione considerat Aristoteles more Metaphysico, conjunctionem Naturæ universalis cum suis inferioribus: in 2. (quam præscriptim assignat in libr. de Interpret.) attendit more Logico prædicationem, quæ resultat ex conjunctione rei communis, cum sibi subjectis. Iuxta illud ejusdem Philosophi in 1. libr. Periherm. cap. 5. Quia res est, aut non est, oratio est vera vel falsa. Vnde manavit ea divisio Vniversalis in Vniversale in essendo, & Vniversale in prædicando. Quæ potius est distinctio duarum conditionum, vel respectuum ejusdem Vniversalis, quam diversorum Vniversalium; uterque enim respectus cadit in eandem rem comparatione ejusdem termini. Nam (Homo) exempli causa, dicitur universalis in essendo, quatenus est in particularibus hominibus: universalis verò in prædicando appellatur, prout de iisdem verè affirmari potest. Ac licet utriusque definitionis idem penè sit sensus. Nos explicabimus posteriorem, quæ procedit per prædicationem, quoniam hæc per se spectat ad Logicum.

Tres Vniversalis conditiones.

Sunt in proposita definitione tres partes, quæ totidem explicant Vniversalis conditiones. Prima (quæ locum habet generis) est, Vniversale esse unum quid. Sic enim exponendam esse particulam (quod) perspicuè docuit Aristoteles illo cap. 3. primi Poster. Secunda. habere aptitudinem, ut prædicetur. Tertia. De pluribus. Hæ pro differentia constituuntur in definitione.

Exponitur prima Vniversalis conditio.

Quod attinet ad primam conditionem. Vult Aristoteles Vniversale esse unum, non solùm nomine, sed etiam ratione, & essentia. Quasi dicat non sufficere ad Vniversale, ut unum habeat nomen; hoc enim vendicant composita per accidens, & aggregata, ut domus, exercitus, & acervus, sed oportere, ut sit unius essentiæ. Removentur hac conditione à vera ratione Vniversalis omnia complexa, ut animal rationale, quatenus hæ voces distinctas habent significationes. Item Homo candidus, & alia, quæ ut talia non vendicant unum nomen. Rejiciuntur etiam casu æquivoca, & analoga: tum defectu unitatis nominis tum rationis. Quamvis de analogis postea latius disseremus. Si roges, An oporteat Vniversalis aliquo vocabulo de facto insignitum esse? respondemus negativè; licet enim ad Logicam concertationem opus sit inditum esse vocabulum Vniversali; absolutè tamen, ut Natura universalis existat, sat est, quòd uno conceptu percipiatur, & unico vocabulo exprimi queat.

Exponitur 2. Vniversalis conditio.

Circa alteram conditionem, videlicet (Aptū, ut prædicetur) advertendum est primò, non definiri ab Aristotele Vniversale per actum prædicandi, sed per aptitudinem: quia, ut quidpiam sit Vniversale, non est necessarium, ut actu prædicetur de multis, sed ut de iis prædicari possit, sive de nullo actualiter dicatur, sive de uno tantùm.

Prędicatio alia Naturalis, alia non Naturalis.

Sciendum præterea, duplicem esse prędicationem, unam naturalem, alteram non naturalem. Naturalis est, quæ rei naturæ congruit. Non naturalis, quæ aliter se habet. Congruit autem imprimis rei Naturæ, ut quælibet res de se ipsa dicatur. (sicut enim unumquodq; maximè secum est unum, ita Naturæ maximè consentaneum est, ut de seipso enuntietur.) Secundò convenit Naturæ, ut id, quod est quasi forma, dicatur de eo, quod illi velut materia subjicitur. Quo fit, ut duo sint naturalium prædicationum genera: prædicatio identica, & directa. Identica est, in qua enunciatur omninò idem de eodem ut (Plato est Plato) (gladius est ensis) Directa est in qua id, quod est quasi forma prædicatur de eo, quod se habet illius comparatione ut materia, ut cum animal enunciatur de homine: albū de nive, &c.

Quæ Naturalis.

Prędicatio naturalis alia identica, alia directa.

Quæ prædicatio Nō naturalis.

Prędicatio Non naturalis alia contra Naturam. Altera præter Naturam.

Prædicatio non naturalis est, quæ rei naturæ minimè convenit: Ea verò duplex habetur. Vna contra naturam, sive indirecta, in qua id, quod subjicitur est veluti forma ejus; quod prædicatur, ut (Animal est homo, Album est nix) Altera præter naturam, sive per accidens; cum videlicet nec id, quod prædicatur, est tanquam forma ejus, quod subjicitur; neque è contra; sed ambo sunt quasi forma unius tertii: ut si dicamus (Album est dulce), vel (Dulce est album), ubi neque dulce est forma, nec materia albi; sed utrunque est forma ejusdem lactis: cùm ergo Vniversale definitur id, quod est aptum prædicari, intellige prædicatione Naturali, directa, vera & affirmativa. Est enim Vniversale quoddam totum respectu partium sibi subjectarum: totum verò, autore Philosopho; est veluti partium forma: quare de illis affirmativè, & verè dicatur, oportet; quod nanq; in subjecto, verè de illo affirmatur. Atq; ita per hanc partem excluduntur omnia, quæ negativè, aut falsò, aut non naturaliter prædicantur, sive contra, sive præter naturam.

Exponitur tertia universalis conditio.

Tertia demum conditio (De pluribus) ita est intelligenda, ut ea, de quibus Vniversale prædicatur, imprimis sint plura secundum illud nomen, quod rem universalem significat;

& rea

& res ipsa universalis in iisdem multiplicata sit, ut accidit in Platone, & Socrate, si cum homine in communi conferantur; dicuntur enim plures in homine: & humana natura est in iisdē distributa. Hac de causa Deus Opt. Max. non est universalis respectu divinarum personarum; quia licet dicantur tres Personæ divinæ, non tamen vocantur tres Dii, nec Deitas est in illis multiplicata: ut Fides docet. Oportet deinde, ut particularia sint entia per se eo modo, quo postea explicabimus. Demum ut eadem ratione participent Vniversale, & eodem modo prædicationis illi subjiciantur. Hujus defectum conditionis coloratum non est universale, respectu hujus albi, & Cygni; quia de altero dicitur essentialiter, de alio accidentaliter.

ARTICVLVS V.

CVIVSMODI SIT PROPOSITA definitio, & quid in ea primo inveniatur.

Trifariam accipitur universale.

VT à secunda tituli parte incipiamus, advertendum est, Vniversale trifariam accipi posse. Primò, pro re quæ universalis denominatur, & substrata dicitur, ut (Homo) (Animal) & similia. Secundò pro aptitudine, & capacitate ejusdem rei. Tertiò pro relatione ad particularia, quę ejusmodi capacitatē consequitur. Eadem acceptionum varietas cernitur in vocabulo (causa) nonnunquam enim sumitur, pro ipsa re, quæ causat: ut pro Deo vel Cælo. Alias pro ratione causandi, seu pro re, ut actu exercet causalitatem. Denique pro causandi relatione. Et quemadmodum, cum causa definitur, certum est non explicari naturam rei, quæ vim habet aliquid efficiendi (quod vocant causam materialiter sumptam) sed vel rationem causandi, vel relationem causæ; ita apud omnes constat in explicata Vniversalis definitione, minimè describi naturam rei substratæ (nullā enim ibi mentio fit substātiæ, aut accidentis, alteriusve naturæ inferioris) sed definiri Vniversale formaliter sumptum: seu quatenus Vniversale est.

Dubitatur quo pacto accipiatur universale in definitione.

In dubium tamen vocatur à Recentioribus, quo pacto accipiatur Vniversale, cum in præsenti definitur. Pro unitaténe, & aptitudine: an pro relatione ad particularia? Vtraq; enim acceptio formalis est; & utrique accommodari potest definitio.

Cōmunis opinio asserit accipi Vt relativum est.

Porphyr.

Probatur.

Vulgata, communisque sententia est, definitum esse a Philosophis universale, prout relativum est. Quod perspicuè docuisse videtur Porphyrius in cap. de Specie, cùm ait se necessitate compulsum definisse genus per speciem, & econtra; nam sola relativa necessario ad se mutuo definiuntur. Et probatur primo. Vniversale formaliter in germana ipsius acceptione est relativum rationis: sed hoc loco definitur formalissimè sumptum; ergo explicatur relativum est. Minor, & consequentia manifestæ sunt. Majorē tenet utriusque scholæ Theologicæ parens D. Thom. & Scotus. Ille in 2. sent. d. 15. q. 5. art. 1. & Opusc. 56, aliisque sexcentis locis, ubi perpetuo appellat universalitatem, intentionem rationis, Hic, quæst. 8. in Prædicabilia. Divum Thomam sequuntur discipuli. Cajetanus in commentariis super librum de ente, & essentia, cap. 4. hoc libr. cap. 1. dub. 1. Capreo in 3. dist. 5. quæst. 3. §. Quantum ad tertium initio. Eandem Majorem tradit Aristoteles 1. Poster. cap. 2. dum asserit, universale, & Singulare esse opposita; nulla enim oppositionis ratio in eis cerni potest præter relativā. Secundo. Quæcunq; reperiuntur in Vniversali, fundamenta nuncupantur universalitatis; ergo cùm in præsenti non explicetur Vniversalis fundamentum, sed forma: necesse est, ut fateamur relationem definiri.

D. Thom.

Scotus.

Capreol.

Verisimilior tamen videtur sententia, quæ astruit, definiri Vniversale ut quidpiam absolutum est, & importat aptitudinem ad essendum in particularibus. Illam defendit Doctor Fonseca 5. Metaphys. & in Isagoge philosophica, & facit omnium Auctorum communem. Atque primo colligitur ex ipsa definitione, in qua nulla mentio fit relationis; sed solius aptitudinis, & unitatis: verisimile autem non est, Philosophos voluisse primò definire relationem, & eam nusquam expressisse. Secundò. Ex similitudine causæ superius commemorata; nam cùm definitur causa, nullā cura est ejus relationis, quam habet ad effectum, sed causalitatis tantùm. Tertiò. Ex eo, quod propria universalis forma sit aptitudo, & capacitas ad essendum, vel prædicandum de suis inferioribus: ut opinatur Paulus Venetus in proœmio Logicæ, quæst. 1. non verò relatio inde consequuta. Nam universale consistit formaliter, in quadam communitate, & amplitudine, qua natura communis multa sub se cōplectitur: at ejusmodi communitas potius sita est in prædicta capacitate, quàm in respectu cōsequente; ergo in aptitudine conjuncta cum unitate collocanda est ratio Vniversalis. Quartò demum idem confirmatur ex actibus Vniversalium. Etenim actus essendi in multis, & de iisdem prædicandi censentur esse actus Vniversalis, qua Vniversale est: sed ejusmodi actus respondent aptitudini suppositæ unitate, non verò relationi; igitur aptitudo constituit formaliter universale. Certè quæ Philosophi de universalibus tractare, & demonstrare solent, rebus conveniunt, prout hanc habent communitatem, & capacitatem.

D. Fons.

Paul. Venet.

Deciditur dubitatio.

Hæc controversia penè est de vocabulo; constat namque in re universali reperiri potentiam, sive aptitudinem ad coercendum sua Particularia. Præterea relationem rationis, qua post actionem intellectus eadem respicit, ut mox dicemus. Et utramque esse formam comparatione Naturæ. Licet inter se hunc habeant ordinem, ut aptitudo sit fundamentum relationis. Quo etiam modo se habet res quæ causat; nam illius respectu, tum vis causandi, tum relatio sunt formæ; tametsi causandi ratio fundamentum sit relationis. Quemadmodum ergo causa aliquando accipitur formaliter pro agendi efficacia, aliquando pro relatione: ita fieri potest in Vniversali. Et utraque acceptio mentò formalis existimatur; cum & cōmunitas, & respectus rationis, quem fundat, rem substratam actuet per modum formæ. Nec erit difficile Vniversali utrovis modo accepto definitionem accommodare. In priori enim sensu cum universale sit relativum, definitio assignatur per conditiones fundamenti, ut monet Divus Thomas illo Opusculo 56. estque illius sensus. Id habet relationem universalis, quod unum cum sit, aptitudinem habet, ut in pluribus insit. Quod vocant definitionem relationis in actu signato, quoniam in ea magis explicatur quid nam sit illud, in quo relatio invenitur, quam cujusmodi naturam habeat ea relatio.

D. Thom.

Solvuntur argumeta 2. sentent. Iuxta quam expositionem nullo negotio satisfit argumentis secundæ sententiæ. Ad primum enim dices, tunc fieri oportere mentionem relationis in definitione, cum hæc procedit per genus, & differentiam, non autem, quando traditur per affectiones fundamenti rei definitæ. *Primum.* Ad secundum. Aut causam in ea definitione accipi fundamentaliter, aut eodem modo definiri, quo Vniversale: per conditiones scilicet ejus rei, in qua relatio fundatur. *Secūdum.* Rectè enim dixeris. Causa (id est, res affecta relatione causæ) est illud, à quo per se pendet effectus. Ad tertium. Aptitudinem esse quidem formam universalis: sed non ultimam; adhuc enim perficitur universale per relationem. *Tertium.* Ad ultimum negabis actus essendi, & prædicandi esse proprios Vniversalis formaliter sumpti; pertinent enim ad Naturam substratam, cui competunt illa aptitudo, & relatio. *Vltimum.* Ac licet nonnulla ex iis, quæ Philosophi de Vniversali demonstrant, ad aptitudinem potius spectent, quàm ad relationem: falsum tamen est, nihil convenire Vniversali, ut relativum est. Veluti, Particularia respicere: simul cum eisdem cognosci: & per actum comparativum existere, & similia. Quæ aut solis relativis, aut magis propriè conveniunt.

Qua via defendi possit sent. 2. Qui tenuerit secundam sententiam, in quam magis propendemus, explicabit definitionem in sensu formali, & proprio. Nam in definitione expressè ponuntur unitas, & aptitudo, in quibus sita ratio Vniversalitatis; præsertim in aptitudine, cujus veluti fundamentum est unitas, ut postea explicabimus.

Explicatur Porphyrii locus. Ad locum Porphyrii respondebitur uno è duobus modis. Primo, non solùm Relata secundum esse, sed etiam transcendentia explicari necessariò per habitudinem ad aliud: aptitudinem verò, cum sit velut potentia, transcendentaliter respicere Particularia, ad quæ terminatur. Quæ rursum definiuntur in ordine ad Vniversale propter suam etiam capacitatem sive potentiam, ut illi subjiciantur. Secundò. Vniversalia & Particularia esse Relata secundum dici (ut scientia, & scibile) & idcircò explicari ad se mutuò, quantumvis absoluta sint.

Solvitur 1 argumen. primæ sententiæ. Ad primum argumentum neganda est Major. Quamvis enim fortasse tueantur citati autores, Qui nihilominus ita exponi poterunt, saltem D. Thomas & Scotus, ut cum universalitatem appellant intentionem rationis, intelligant aptitudinem, & unitatem, provenientes ab operatione intellectus. Nam per intellectum non modo fiunt relationes, sed etiam negationes, & privationes, ut mox dicemus.

Explicatur Aristotelis locus. Locus Aristotelis non est ad institutum; neque enim ibi loquitur de Vniversalibus, & Particularibus, sed de communibus, & singularibus, idque in ordine ad nostram cognitionem: non verò quatenus Vniversalia, & Particularia sunt, quoniam (ut ibidem commentatur D. Thomas) significat Philosophus Vniversalia, & Singularia opponi inter se relatione prioris, & posterioris; nam illa sunt priora natura & cognitione scientifica, & quidditativa; hæc verò posteriora. Et penes hoc opponuntur; sic enim loquitur Aristotel. Sunt autem remotissima quidem ea, quæ sunt universalia maximè: propinquissima verò Singularia ipsa, atque hæc inter se opponuntur. Id est, remotissima, & propinquissima. Vbi oppositionem constituit, inter proximum remotum, non autem in Vniversale, & Particulare, qua talia sunt.

D. Thom.

Solvitur 2. arg. 1. sent. Ad secundum fatendum est, aptitudinem, & unitatem esse fundamentum relationis: sed negandum esse fundamentum Vniversalitatis: Fieri enim potest, ut ea forma, quæ respectu subjecti præbet aliquam formalem denominationem, comparatione alterius formæ, sit subjectum. Nam albedo efficit formaliter disgregativum visus: & tamen est fundamentum relationis similitudinis. Illud tamen existit in universali diversum; quod relatio consequens

sequens aptitudinem quam posterior hæc sententia Vniversalitatem appellat, eodem vocabulo nuncupatur; sed hoc vel penuria vocabuli, vel exiguitate rei, factum credimus.

Deciditur proposita in titulo dubitatio.

Ex hac resolutione conspicua est responsio ad priorem hujus articuli quæstionem, si advertamus præter illam definitionem assignatam per aptitudinem ad prædicandum (quæ Logici propria est) duas alias tradi solere. Quarum prima sic habet (Vniversale est unum quid, aptum esse in multis) Altera in hunc modum (Vniversale est relatum respiciens Particulare) porrò qui fecerit Vniversale formaliter relativum, is dicet postremam definitionem essentialem esse, cùm constet proprio genere, & differentia: priores duas accidentales, seu descriptivas; quoniam assignantur per conditiones fundamenti: ut dicebat D. Thom. atque adeò per ea, quæ relationi sunt extrinseca. At qui existimarit, universale esse quid absolutum, & de formali importare aptitudinem, primò quidem rejicit ultimam definitionem, utpote, quæ in solum quadret relativum. Priores verò duas essentiales esse fatebitur, si cum proportione accommodentur; hoc est, si altera attribuatur aptitudini ad essendum altera aptitudini ad prædicandum. Esse autem essentiales prædictas definitiones ex eo constat; quia quæcunque potentia aliqua, in concreto sumpta definitur per subjectum ordinem ad proprios actus, & objectum, explicatus essentialiter: ut docuit Aristoteles in 1. Poster. & patet ex definitionum usu, risibile enim definitur (Homo aptus ad ridendum) atqui aptitudo est quædam potentia quæ in his definitionibus exponitur per subjectum, scilicet per naturam unam: additur ordo ad actum, & objectum: videlicet, ad existendum in pluribus: ergò duæ priores definitiones sunt essentiales. Sed illud omittendum non est, definitionem, quæ assignatur per aptitudinem ad prædicandum non solùm cadere in ipsum Prædicabile, cui est essentialis, sed etiam in Vniversale: hoc est, in eam aptitudinem, quam res communis habet ad essendum in multis, concretè sumptam. Verùm cum hoc discrimine, quod respectu Prædicabilis est essentialis, ob assignatam rationem: respectu verò Vniversalis descriptiva: at sunt eæ, in quibus subjecta per proprietates definiuntur: velut hæc (Homo est animal aptum ad ridendum.)

Traduntur Vniversales definitiones.

D. Thom.

Aristot.

QUÆSTIO II.

DE VNITATE REI VNIversalis.

ARTICVLVS I.

VARIA GENERA VNITATVM proponuntur.

Quæ unitas requiratur ad universale.

IMpensius adhuc examinandæ à nobis sunt tres illæ Vniversalis conditiones (Vnum) (Aptum ut sit, vel prædicetur) (De pluribus) Quare de singulis excitabuntur aliquæ quæstiones. Quod igitur ad unitatem spectat. Vnum idem est atque indivisum: ut docet Aristoteles lib. 5. Metaphys. cap. 6. & libr. 10 cap. 1. Sic enim loquitur in priori loco. Vniversè autem ea, quæ divisionem non habent, ea ratione qua non habent, unum dicuntur. Dividit ibidem Aristoteles Vnum in Vnum per se, & per accidens, deinde utrunq, membrum variis sub divisionibus distribuit, quamvis singulas non descriptionibus, sed exemplis declaret, & inter unitates per se aliquas enumeret, quæ absolutè tales non sint.

Arist.

Vnum, aliud per se, aliud per accidens.

Igitur Vnum per accidens est illud, quod non habet naturam unius tantùm ordinis, seu Prædicamenti: vel constat ex partibus physico nexu minimè copulatis: aut certè ex iis, quæ licet physicè connectantur, sunt tamen in suis speciebus entia completa. Ejusmodi unio, seu unitas est inter subjectum, & accidens; inter duo accidentia in eodem subjecto existentia, ut visitur in lacte, & albedine; & in albedine, atque dulcedine ipsius lactis; deinde, inter ea, quæ sunt in eodem loco, vel tempore: sic dicimus acervum unum: & unum duratione Achillem, & Hectorem. Item quæ junguntur externo vinculo, aut ordine: unde vocamus unum fascem, propter vinculum, unam tabulam, aut domum ratione glutinis: unam rempublicam & exercitum causa ordinis. Denique est unum per accidens constitutum ex potentia, & proprio actu, vel habitu; quia licet physicè uniantur, & pertineant ad unum Qualitatis Prædicamentum; nihilominus sunt entia in suis speciebus completa, quæ proinde in alterius compositionem per se ordinari non possunt, nisi fieret per modum continuationis. Quod fortasse contingit in Prædicamento Quantitatis, si Linea, & Superficies sunt veræ illius species.

Quid unum per accidens.

Quid unum per se.

Vnum per se (quod vocare possumus Vnum essentia) est illud, quod habet determinatam essentiam in uno tantùm genere, aut specie: sive id simplex, ut Deus Optimus Maximus & summa-

summa genera, sive compositum, ut corpora physica, & Metaphysicæ species; quorum illa re ipsa ex materia, & forma: hæ ratione saltem ex genere, & differentia constituuntur. Harum rerum unitatem dividit eo loco Aristoteles in tria membra; in genericam, scilicet specificam, & individualem. Nos, claritatis gratia, si eandem partitionem cum Caietano Opusc. de ente & essentia cap. 4. quæst. 6. digerimus Unitatem per se, seu essentialem, alia est formalis: alia numeralis; formalis est ea, quæ competit Naturæ communi distribuiturque in genericam, & specificam pro ratione naturæ, in qua repetitur: numeralis est propria Individuorum. Illa definitur (Rei communis in se ipsa (hoc est, in natura, ratione re sua) Indivisio) Numerabilis (Indivisio rei singularis in se ipsa) Per illam dicuntur homo, & brutum unum in animali: Plato, & Socrates, unum in homine. Per hanc, dicitur Socrates idem secum.

Arist.

Cajet.

Unitas per se alia formalis alia numeralis.

Antequam aliud Unitatis genus investigemus, duo sunt advertenda. Alterum est. Unum per se aliquando dici solùm id, quod habet unã simpliciter essentiam; quale à nobis hactenus explicatum fuit; & hæc ratione convenire solis naturis Univocis. Aliquando latius, ut se extendit ad ea, quæ sunt quodammodo unum, quo pacto complectitur Analoga. Non rarò enim dicimus substantiam & accidens, esse unũ in ente: verum jam usus obtinuit, ut nomine Unitatis formalis solam genericam, & specificam intelligamus. Alterum adnotandum est, Unitatem formalem aliquando sumi, ut est passio entis realis, interdum fusius, ita ut extendatur ad entia rationis, & negationes. In qua posteriori acceptione sumitur in Universaliũ tractatione, ut liberum postea sit investigare, an inter entia rationis, & negationes, vera Universalia inveniantur?

Advertuntur duo.

Præter unitates hactenus assignatas, alia quoque datur, quæ competit Naturis communibus in se, ut non existunt contractæ in suis inferioribus: sive talis unitas eis conveniat beneficio intellectus, sive ex se. Quod paulo post discutiemus. Est autem hæc unitas nihil aliud, quàm indivisio rei communis in sua Inferiora. Esse autem concedendam ejusmodi unitatem præterquam quod omnium gravium Autorum sensu constet: in hunc modum convinces. Unitas idem est, atque indivisio; sed res communis in ea prioritate, qua suorum inferiorum contractionem præcedit (sive hoc habeat ex se, sive ex intellectu) est indivisa; ergo habet, prout ita est, aliquam aliam unitatem. Quam idcirco vocant præcisionis, quia non cadit in Naturã, nisi prout præscinditur, & veluti liberatur à suis Inferiorib. Dicitur præterea privativa, & nõ purè negativa; quia est in subjecto habente potentiam ad formam negatam, id est, ad divisionem in inferiora.

Astruitur unitas, præcisionis Naturarum cõmunium.

Rogabis, utrum hæc unitas pertineat ad aliquod membrum propositæ divisionis. Cùm di neutro enim videtur habere cognitionem; non cum unitate, per se: quia hæc convenit Naturæ necessario, eamque comitatur in quocunq; statu, ut cæteræ passiones inseparabiles; at unitas præcisionis mittitur in contractione naturæ; non cum unitate per accidens; quia res communis in eo præcedentiæ statu est unius essentiæ, nec habet ullam conditionem ex iis, quas postulamus ad unum per accidens. Ut perspicuum fiet consideranti.

Cujusmodi sit hæc unitas præcisionis; per se, an per accidens?

Ad hanc dubitationem facilè responderi potest, eam divisionem complecti solum unitates, quæ non conveniunt per operationem intellectus; cujusmodi ostendimus nõ esse hanc præcisionis. Verum quia multi eam admittunt ante operationem mentis: & quia unitates rationis analogiam habent ad reales, ad easq; revocantur: dicendum est unitatem præcisionis esse quodammodò mixtam: magis tamen accedere ad unitates per se, quam per accidens. Primam partem hujus resolutionis probat ratio paulò ante proposita, ex unitate enim per se habet, quod subjectum est unius essentiæ; ex unitate verò per accidens, quod non sit perpetua, sed à natura separabilis. Secundam partem colliges ex propria ratione unitatis per se. Quæ primo consistit in eo, quod reddat subjectum unius essentiæ; pro eodem quippè accipitur esse unius essentiæ, & esse unum per se. Esse verò inseparabilem, & necessariò convenientem Naturæ, est quædam affectio secundaria, quam nõ omninò deposcit unitas per se, præsertim cùm videamus continuum, cujus unitas dissolvi potest, vocari ab Arist. unum per se. Quod pari modò cernere est in toto Physico, amittit enim actualem unitatem, quando forma, & materia divelluntur. Meritò ergo computabitur cum unitate per se, siquidem illius primariam rationem participat.

Respondetur propius accedere ad unitatem per se.

Sed cui ex unitatibus per se annumeranda Unitas est unitas præcisionis? Respondemus propriè, & in rigore neutram esse: utriusque tamen participare conditiones, plures quidem unitatis numeralis. Imprimis quod nec sit formalis, nec numeralis, ostenditur, quia unitas formalis, cùm sit passio entis, perpetuo comitatur naturam, etiam cum per contractionem ad inferiora descendit: at unitas præcisionis in solo statu abstractionis naturæ competit. Præterea hæc unitas negat divisionem possibilem in inferiora: formalis negat impossibilem, & in aliquo gradu entis: numeralis convenit reb. singularibus, eisque tribuit non solum indivisionem, sed etiam indivisibilitatẽ: ea verò de qua agimus,

Præcisionis utriusque unitaque participat conditiones.

agimus, in communes tantum naturas cadit, queis solam tribuit indivisionem, non indivisibilitatem. Habet nihilominus aliquam cum utraque similitudinem: cum formali quidem, quod conveniat rebus communibus: cum numerali verò, quod nullam patiatur in subjecto divisionem. Et ob hanc causam adjūximus pręfatam unitatem viciniorem esse numerali, quā formali. Nam proprium munus unitatis numeralis est reddere subjectum incommunicabile; quod præstat unitas præcisionis quamdiu in eo est.

ARTICVLVS II.

QVAM VNITATEM EX ENVMERATIS communis Naturæ ad universalitatem exigat.

Prima opinio asserit sufficere unitatem analogicam.

Tres in præsenti quęstione sententiæ esse possunt. Primam tribuet aliquis Aristoteli, cum analoga inter Vniversalia recēset, veluti 3. Metap. lib. cap. 3. & 4. ubi ait, Ens, & Vnum esse maximè Vniversalia, & l. 4. c. 2. tot esse species unius, quot sunt species Entis. Libro verò 5. Metap. c. 1. tot. esse Motus species, quot sunt Entis. Igitur cùm Aristoteles his locis appellat Vniversalia ens, & unum, iisdemq; tribuat species, non videtur exigere ad universalitatem majorem unitatem, quam analogicam.

Probatur ratione.

Accedit ratio. Nam analoga, per proportionem propriè dictam prædicantur eodem nomine, & ratione de suis inferioribus; ergo habent accommodatam unitatem. Consequentia est bona, si verè diximus inter explicandum universalis definitionem in prima illius parte intelligi unitatem, non modo nominis, sed rationis. Antecedens probatur in Analogis per proportionem propriè dictam. Ens enim verb. g. secundum eandem definitionem ex æquo affirmatur de substantia, & accidente, siquidem substantia in communi ratione entis nihil amplius est quàm accidens secundum eandem rationem; esto in particularibus, & propriis naturis discriminentur. Vnde est, ut multi credant, hæc Analoga comprehensa fuisse ab Arist. in definitione Vnivocorum, quam scripsit 1. c. Antepræd. Certe idem Arist. l. 2. Met. c. 1. Ens inter Vnivoca computavit.

Opinio 2. docet sufficere unitatem formalem. *Scotus.*

Secunda sententia astruit ad veram universalitatem, non esse opus majori unitate, quam formali. Ita omnino sentire videtur Scotus in 7. Met. q. 8. & in 2. d. 3. q. 1. cum ex eo admittat in Natura communi, suis in particularibus existentem cōmunitatem, quia ei tribuit unitatē formalem, quam ipse vocat minorem numerali. Defendunt expressè eandem sententiam ex sectatoribus Scoti Antonius Andreas 7. Metaphys. q. 16. Anton. Tromb. q. 8. Alii ejusdem familiæ variè loquuntur. Accedit IoannesMau-

Ant. And. Tromb.

lorius in disp. hac de re cap. 5. & 6. & bona Recentiorum Philosophorum pars.

Ioann. Maulor. Recent.

Probari potest primò ex Arist. qui in propositis Vniversalis definitionibus non exprimit aliam unitatem, quam rationis, hoc est, formalem, & essentialem. Quorsum verò alia unitas requiratur, quā quæ ex definitione colligitur?

Probatur rationibus.

Secundò. Vniversale ita oportet esse unum, ut sit communicabile (hæc enim est Vniversalis natura) sed sola unitas formalis relinquit Naturam communicabilem, utpotè quæ cum ipsa Natura multiplicatur; ergo ea sola est propria rei universalis, quemadmodum unitas numeralis, quia reddit subjectum impartibile, est propria individui, quia individuum est. Tertiò. Vnitas formalis adjunctam habet aptitudinem ad essendum in pluribus; ergo est propria rei universalis. Consequentia est optima; quoniam aptitudo cum sit præcipua forma universalis, ut quidpiam absolutum est, supponit totum illius fundamentum completum: quod præsertim est unitas. Antecedens probatur; quia Naturæ habenti unitatem formalem repugnat incommunicabilitas; ergo eidem non repugnat communicabilitas: atqui non repugnantia ad communicationem respectu Inferiorum est aptitudo in eisdem existendi; ergò unitas formalis non est separata ab universalis aptitudine, & consequenter sufficit ad perfectam universalitatem.

Tertia opinio solam unitatem præcisionis tribuit Vniversali.

Tertia denique sententia est, propriam universalis unitatem esse illam quam diximus præcisionis; & definitur negatio divisionis in plura ejusdem nominis, & rationis. Quam opinionem etsi ex Antiquioribus nullus in his terminis inculcarit, certum tamen est defendi ab illis omnibus, qui concedunt naturis communibus ex se unitatem formalem, negant verò eas non esse universales, nisi post operationem intellectus. Id enim propterea asserunt, quia requirunt majorem unitatem in re universali, quam habeat ex se. Hi verò sunt, & plures, & nobiliores: ut q. 4. constabit. Sint igitur pro hac opinione sequentes conclusiones.

1. Conclus.

Prima conclusio. Vnitas numerica, & analogica, non modo non sufficit ad universalitatem, sed etiam impedit. Hæc quoad utramque partem constat ex illis duabus conditionibus, quæ in definitione exprimuntur (Vnum) & Aptum esse in multis.) Nam unitas numeralis cum efficiat rem omnino indivisibilem, excludit omnem aptitudinem ad communicationem. Vnde Arist. tum alibi, tum primo Poster. c. 2. dixit Vniversalia, & Singularia esse inter se opposita. Vnitas verò analogica non est unitas simpliciter, sed impropriè, & secundum quid; cum Analoga definiantur. (Ea, quorum nomen est commune; ratio quodammodo eadem, sed

simpliciter diversa) ut initio Præd. ostendemus, at in definitione Universal. intelligitur unitas essentiæ absoluta; ut expressit Arist. in illo cap. t. 8. 1. Post. Accedit ut universale nihil esse nisi quod vel per se primo, vel ratione ejus, in quo includitur, per differentias contrahitur: ut verum sit, quod docuit Arist. de Genere. 3. Met. c. 3. tex. 10. Ex pari modo intelligi voluit de cæteris Universalibus; nimirum differentias esse extra naturā generis, ita, ut non includant genus, nec ab eo includantur. Sed Analoga non contrahuntur per veras differentias; imò includuntur in omni modo, quo determinantur; ut eo loco patebit; ergò longè absunt à vera universalitate.

2. Concl. Secunda conclusio. Unitas formalis est omninò necessaria ad universalitatem: sed non sufficit. Prima conclusionis pars, & autoritate Arist. & ratione probatur ex ultima parte præcedentis. Non censet enim Aristoteles, nec re vera absolutè unum essentia id, quod caret unitate formali: igitur si universale (ut ex illius definitione colligitur) unum essentia esse debet, formali unitate ad minimum afficiatur oportet. Idem docet, ac probat D. Thom. in Opusc. de Natura Generis, c. 7. cùm asserit opus esse universale unica & simplicissima definitione explicare. Nam quod ejusmodi est, unam habet essentiam: ut docuit Arist. 4. Met. tex. 10. & liquet ex proportione definitionis, & rei definitæ quoad unitatem, & simplicitatem confirmatur. Unitas est passio Entis: sed natura universalis sumpta sine differentiis contrahentibus est verum ens: ergo habet necessariò aliquam unitatem: non numeralem; quia hæc repugnat multiplicationi; ergo formalem, quæ sola dividi potest per differentias adjunctas naturæ communi.

D. Thom.

Arist.

Secunda pars conclusionis asseritur ab omnibus Autoribus, qui inficiantur naturas esse universales ex se, quos postea referemus. Nunc rationibus probatur. Primò. Unitas universalis, quatenus universale est, ita est illi propria, ut non possit convenire Particularibus: sed unitas formalis competit Particularibus; ergo non sufficit ad constituendum universale. Major probatur. Universale & Particulare, prout sic distinguuntur: imò opponuntur: ergo unumquodque illorum habet suam unitatem distinctam ab unitate alterius, illiq; repugnantem. Nam unitas universalis, cùm sit privativa, necessariò devolvit communicabilitatem, quam in Particulari, ut sic, habere non potest. Minor est manifesta. Quoniam unitas formalis convenit necessariò naturæ communi, ut natura quædam est, & proinde illam perpetuò comitatur; ergo quemadmodum natura communis in Particularibus est, ita erit ejus unitas formalis. Ubicunque enim est entitas hominis, v. g. ibidem est ea unitas, qua constituitur in tali gradu entis, & distinguitur à quovis alio. Secundò: Unitas formalis multiplicatur in inferioribus; ergo si ea sufficeret ad constituendum universale, utique unitas universalis esset communicabilis multis, & consequenter generica multiplicaretur in speciebus, & specifica in individuis. Unde singulæ species animalis essent genera: & singula Individua speciei essent species; quo nihil absurdius dici potest.

Tertia conclusio. Tertia conclusio. Unitas propria rei universalis, quatenus universalis, est unitas præcisionis privativa, à nobis jam explicata. Hanc conclusionem ex parte probant ea, quæ adduximus pro secunda parte secundæ conclusionis. Si enim formalis unitas non sufficit propter communicabilitatem, & communicationem, quam patitur respectu Individuorum: cùm hæc unitas præcisionis opposita habeat conditiones, erit omninò accommodata. Quod verò hoc ita sit, perspicuum est ex declaratione ejusdem unitatis: est enim negatio divisionis in plura ejusdem nominis, & rationis, conjuncta cum aptitudine ad talem divisionem. Quatenus est negatio divisionis, reddit universale simpliciter unum: quod non præstabat unitas formalis, quæ solum efficit unum ratione, & essentia; absolutè verò relinquit naturam multiplicem. Quatenus devolvit aptitudinem: repugnat singularibus. Quorum unitas etsi vocari possit præcisionis, prout reddit individuum minimè distributum in similia: privativa tamen appellari nequit, eò quod aptitudinem non includat, uti includit unitas præcisionis rei communis. Unde rursum confirmatur tota conclusio. Unitas propria universalis habet conjunctam aptitudinem, ut natura dividatur in plura Inferiora; ergo debet ea unitas excludere divisionem: sed sola unitas præcisionis hanc excludit, cùm eam formaliter neget; ergo ea sola est propria universalis. Prima consequentia est evidens; quia id, quod divisum est, non potest habere aptitudinem, ut dividatur: ut cernimus in tabulā bipalmari, quæ tamdiu servat potentiam ad divisionem in duos palmos, quamdiu non secatur: atque adeo quamdiu non servat unitatem quantitatis bipalmaris. Quod autem sola unitas præcisionis inter communes prædictam excludat divisionem, constat tum quia divisio in inferiora est illius forma negata, tum quia ostendimus nequaquam adimi à formali.

Respondetur argumentis 1. sententiæ. Ad argumenta pro prima, & secunda sententia ita respondendum est. Imprimis Arist. non alia de causa universalium nomine Analoga decoranda censuisse, quam quia veris universalibus sunt similia. Alioquin cum tem perpen- dis...

dit, manifestè ea rejicit, veluti 4. Metaph. cap. 2. ubi ita scribit. Et si ens, aut unum universale non est: &c. Et 1. Ethic. cap. 6. in hunc modum. Cum bonum æquè atq; ens dicatur: constat non esse quicquã universale ac unum. Ad argumentum negandum est, Analoga prædicari eadem ratione de suis Inferioribus; cùm jam non habeant unicã rationẽ, quę in omnibus eadem esse possit, sed simpliciter diversas; ut 1. c. Antepræd. explicabimus. Interim negandum est, substantiam & accidens in ratione entis esse omninò idem; nam ipsa communis ratio entis in se est diversa, quia non potest perfectè præscindi à naturis particularibus; cùm hæ nullas addant differẽtias naturæ entis, sine quibus illud cõcipi queat. Vnde etiam falsum est in definitione Vnivocorum ab Arist. Analoga comprehendi.

Diluuntur argum. 2. sentent. Primum. Ad primum eorum, qui pro formali unitate pugnabant, occurri solet, in definitione quidem universalis solam unitatem formalem exprimi, quæ est remotum universalitatis fundamẽtum: voluisse tamen Arist. subintelligi unitatem præcisionis, sed eam ex aptitudine essendi in pluribus persæpè deprehendi, cum ostensum à nobis sit, nihil habere posse hanc aptitudinem, quod unum non sit unitate præcisionis. Quod si opponas, hoc ipsu dici posse de formali; fieri enim nequit, ut res aliqua apta sit inesse multis, quin communis existat, & consequenter habeat unitatem formalem: quare sufficiet aptitudinem in definitione collocare. Negabitur propositio, & probatio. Quoniam Analoga habent aptitudinem, ut sint, & prædicentur de multis, & carent unitate formali. Id vero, quod habet unitatem formalem, & aptitudinem, non potest destitui unitate præcisionis. Responderi quoque potest in definitione intelligi etiam unitatem præcisionis, prout abstrahit à negativa, & privativa: deinde per sequentes conditionem, scilicet per aptitudinem ad essendum vel prædicandum de pluribus, angustari ad privativam universalis propriam.

Solvitur 2. argumen. 2. sentent. Ad secundum fatendum est unitatem universalis requirere in subjecto communicabilitatem; negandum verò, solam unitatem formalẽ hanc secum pati: nam unitas præcisionis, etsi nõ admittat actualem communicationem, ut formalis admittit, non respuit tamen aptitudinem, quæ sola exigitur ad universale in statu præcisionis. Oppones: Vniversale cum unitate præcisionis habet aptitudinem, ut sit in multis: ergo cum eadem aptitudine poterit in multis esse. Negatur tamen consequentia: quia opus non est, ut sub eodem statu, seu conditione maneat res aliqua post actum sub quo erat in potentia. Quod cernere est in exemplo tabulæ superius adducto. Nam potẽtiam ad divisionem retinet sub actuali unitate, accedente verò divisionis actu unitatem prorsus amittit.

Ad tertium negandum est unitati formali semper esse annexam aptitudinem, cum reperiatur in individuis, queis aptitudo prorsus repugnat. Ad probationem similiter negamus naturæ habenti unitatem formalem repugnare incommunicabilitatem. Quoniam hæc non repugnat singularibus, quæ (ut diximus) prædictam habent unitatem. Quare aliud est incommunicabilitatem non repugnare cum unitate formali: aliud eam comitari, primum enim verum est; siquidem ostendimus in natura præcisa necessariò conjungi aptitudinem cum formali unitate. Secundum omninò falsum. Solvitur 3. argum. 2. sententiæ.

QVÆSTIO III.

DE APTITVDINE REI VNIVERSALIS PROPRIA.

ARTICVLVS I.

QVISNAM SIT ACTVS EIVS APTITVDINIS, QUAM HABET VNIVERSALE.

Quemadmodũ omnis aptitudo ad quẽvis actum ordinata, licet negativa sit, potentia nominatur, ut est apud Ferr. 4. contra Gent. c. 35. ita, more potentiæ, per actus cognoscenda est. Hac de causa investigaturi rationem potetię universalis exordimur ab actu, & prius ab illo, qui respondet aptitudini ad essendum, ut hinc non solum cognoscamus aptitudinem, à qua emanat, sed etiam actum potentiamque prędicandi. Igitur circa essendi actũ duplex sententia esse potest. Ferrar.

Prima affirmans, actum potentiæ universalis esse actualem inexistentiam superioris in suis inferioribus. Hanc apertè indicat D. Thomas in c. 13. lib. 7. Metaphys. cum assignans rationem, ob quam Arist. non definierit universale per actum, sed per aptitudinem, hanc tradit. Quoniam Vniversale non requiritur actu esse, sed posse esse in multis; nam Sol (inquit) universalis est, & tamen actu in uno solum est. Quod non diceret D. Thom. si putaret actum universalis esse quẽcunq; alium, seu convenientiam, seu identitatẽ. Etenim secundum hæc omnia non minus conjunctus est sol cum cæteris solis individuis, qui non existunt, quã cũ hoc existente. Credit ergo tùm Sanctus Doctor, tùm Philosophus, actum Vniversalis esse actualem inexistentiã in Particularibus. Idem perspicuè docet 4. lib. contra Gent. c. 35. ubi docet ex materia, & qualibet specie formæ consurgere unã speciem prædicabilẽ de pluribus actu, vel potentia. Quem locum exponit Ferrar. adducto exemplo solis. Prædicatur (in- Prima opinio ait esse actualem inexistentiam in inferioribus. D. Thom. Ferrar.

quit) aliquando species potentia de pluribus, quando in uno tantum est, ut sol, potest nihilominus in pluribus inesse, veluti si Deus plura solis individua procreasset; quoniam tunc esset natura solis in pluribus. Confirmatur. Quia, nisi dicamus actum esse inexistentiam, reprehendamus oportet Philosophum, qui hanc definitionem per aptitudinem scripsit, non per actum; nam quatuor priora Vniversalia, semper habent identitatem, & convenientiam actualē cum suis Particularibus, ad solamque existentiam in potentia consistere queunt.

Proponitur vera sententia. Explicatur conclusio.

Secunda sententia, & vera, docet ejusmodi actum nihil esse aliud, quàm inesse in inferioribus, ut totum in partibus, per identitatem, quia possumus asserere hoc est hoc. Dicimus (inesse ut totum) quia (ut docuimus cum Aristotele 1. Phys. cap. 1. & tradit Porphyrius ca. de Specie.) Vniversale est quoddam totum respectu suorum inferiorum, ut hæc rursus partes comparatione illius. Deinde etiam; quia pars non dicitur verè de suo toto; nec enim dices. Homo est anima: vel Socrates est materia. Additur (Per identitatem, quam possumus, &c) Quoniam prædicari de pluribus est germana passio Vniversalis; non posset autem verè prædicari, nisi haberet cum particularibus identitatem; nam cum unum de alio enuntiamus, idem esse dicimus: veluti cùm asserimus, Socratem esse hominem: hac esse album. Porrò hæc identitas non eodem pacto se habet in omnibus Vniversalibus; siquidem in quatuor prioribus nihil exigit, præter eorum naturas, quæ per se necessariò sunt connexæ, sive existant sive non. Prædicationes enim necessariæ, quæ ab omnibus illis Vniversalibus deducuntur, cum perpetuam habeant veritatem, indissolubilem quoque supponunt connexionem. At in quinto Prædicabili, interveniat oportet aliqua informatio, conjunctione inter accidens, & subjectum. Ratio diversitatis est, quia natura accidentis secundum se, non efflagitat subjectum; quare nisi mediet aliquod vinculum, quo illi copuletur, identitatem cum eo habere non potest. Quod vinculum satis varium existit. In plerisque enim est inhærentia: ut inter subjectum, & albedinem. In aliis sola continentia: velut inter locum, & locatum: inter tempus, & rem illi subjectam. In nonnullis terminatio: quod visitur inter cognitionem, & rem cognitam: amorem, & rem amatam. Aliquando sufficit productio, cujus gratia actio denominat agens: alias attributio per intellectum: vel realis separatio: illa in entibus rationis, hæc in negationibus.

Ostēditur veritas rationibus.

Quamvis ergo in hoc quinto Vniversali postuletur existentia, ad modum in proprio loco explicandum: id tamen est per accidens, & quatenus existentia conducit ad propositam identitatē, in qua consistere proprium universalis actū jam sic ostenditur. Germanus Vniversalis actus est ille quo posito affirmare possumus Vniversale de particularibus: sed ante omnem existentiā verū est, Petrum esse hominem: hominē esse animal, vel sensitivū; ergo actus Vniversalis identitas est, non existentia. Deinde. Eadē priora Vniversalia per se sunt in inferioribus: sed nequeunt per se existere in aliquo; ergo nequit eorum act⁹ in existentia consistere. Major, & consequentia patent. Minor probatur. Quia existere (absolutè loquendo) nulli rei creatæ per se convenit; ergo nec existere cum determinatione i. in aliquo.

Scotus.

Advertitur primū.

Ad majorem horum explanationem, & solutionem eorum, quæ objecimus, nonnulla explicanda sunt. Primum est. Vniversale non ita esse totum respectu suarum partium, ut in iis nihil sit, quod Vniversale formaliter non contineat; id enim in omnibus, prçterquam fortasse in Specie cum suis Individuis comparata, falsum est; siquidem Genus, & differentia partem naturæ tantùm formaliter continent: Proprium verò, & Accidens ne partem quidem. In quibus illud etiam auget difficultatem; quia non videtur esse in subjectis per identitatem, sed per informationem: nunquam enim fiet verum, ut accidens, & subjectum sint idem. (Loquimur de realibus, & realiter distinctis.) Dicitur ergo Vniversale totum in modo accipiendi; quia scilicet ita sumitur, ut quamvis ipsum formaliter in se non cohibeat totam Naturam inferiorem, vel etiam nec partem ejus, concernendo saltem, & connotando totam important. Hac ratione animal, v. g. cum prædicatur ut genus, non consideratur, ut importat solam Naturam viventem, & sensitivum; sic enim pars esset hominis, & bestiæ: sed quatenus dicit totum illud, quidquid est vivens, & sensitivum. Quo pacto non est dubium, quin aliquo modo devolvat totum hominem, & bestiam. Hoc ipsum visitur in differentia, Proprio, & Accidente; si enim hæc, præsertim duo posteriora, sumantur in abstracto, nec sunt totum, nec idem cum subjecto; si verò capiantur in concreto, utrunq; sibi vendicant. Nam vocabulum concretum non significat tantum accidens, sed etiam subjectum. Vnde licet ratione accidentis sit pars, & forma; ratione tamen subjecti, non inest ut pars; imò est idem cum subjectis. Quod si opponas, cum in hac propositione (Socrates est albus) affirmo album de Socrate, non prædico subjectum, sed formam: alioquin non esset propositio accidentalis: ergo album, quatenus sumitur ut prædicatum, atque adeo ut Vniversale, non devolvit subjectum. Occurremus permisso antecedente cum sua confirmatione (quidquid alioquin de illis dicendum sit) negando conse-

Objicitur

Occurritur.

queu

quentiam; aliud enim est id, ratione cujus prædicatum affirmatur, aliud id, cujus merito verificatur. Quæ regula à Dialecticorum vulgo circumfertur, & apparet in hoc exemplo (Album est coloratum) si prædicatio sumatur ut simplex, & affirmans genus de sua specie: id enim cujus gratia coloratum affirmatur de albo, est subjectum; nam color à subjecto abstractus non potest eodem prædicationis genere de albo dici; id verò, quod affirmatur est solum accidens; nam totum conjunctum ex colore, & subjecto non est simplex, nec potest esse genus albi. Ita dicimus album prædicari quidem posse ratione connotati, verificari autem propter formale significatum, quod totum est accidentarium. Ratio est, quia aliud est aliquid esse prædicatum, aliud esse conditionem ad formam prædicationis necessariam; & illud dicimus in præsenti esse concretionem cum subjecto, hoc ipsam formam accidentariam.

Advertitur secundum. Secundò est advertendum, Vniversali respectu suorum particularium, non modo illum actum, qui hactenus explicatus est, sed inexistentiam quoque convenire qui est actus manifestior, & ut plurimum remotior. Imprimis quòd cum identitate conjuncta sit inexistentia, cum res in mundo producuntur, luce clarius est; nam quæ identitatem habent, non possunt, cùm existunt, non habere aliquam conjunctionem. V. g. si homo est idem cum Socrate, necessariũ est, ut, Socrate existente, in eodem reperiatur homo. Deinde est hic actus manifestior, quoniam in plerisque cadit sub experientiam sensus, in omnibus sub manifestam cognitionem intellectus. Additum fuit. (Hunc actum ut plurimum esse remotiorem) quia licet in quinto Vniversali identitas supponat inexistentiam; in quatuor tamen prioribus identitas est in causa, ut, cùm universalia existunt, sint in suis particularibus.

Dissolvuntur rationes prioris sententiæ. *Aristot.* His animadversis; ad rationes primæ sententiæ respondebis, potentiam, quæ habet duos actus, nonnunquam per manifestiorem explicari, quantumvis ille propinquus non sit, sed remotus. Ita definit Arist. in 2. de Generatione calefactivum, quod congregat homogenea, & disgregat eterogenea, frigefactivum autem, quod utraque congregat. Qui actus non sunt primi harum qualitatum. Ad hunc modum potuit Arist. & D. Thom. explicare potentiam Vniversalis per inexistentiam, tanquam per actum remotum, sed magis conspicuum. Ad confirmationem respondetur, Vniversale idcircò definiri per aptitudinem (quamvis majori ex parte semper habeat conjunctum actum) quoniam prout exercet actum, identificaturque cum suis inferioribus, non est Vniversale, sed cùm accipitur præcisum, & quasi non idem cum particularibus. Statim enim ostendemus, Vniversale propriè nõ dici, nisi ratione status præcisionis.

ARTICVLVS II.

CVIVSMODI SIT APTITVDO essendi in pluribus.

Opinio existimantium esse positivum. Cvm natura potentiarum, ex actibus deprehendi soleat, & actus universalis sit positiva identitas cum suis Inferioribus, colligunt nonnulli potentiam quoque, quid positivum. quam aptitudinem vocamus, positivã esse. Docuit enim Arist. 9. Met. lib. cap. 2. actum & potentiam esse in eodem genere; hoc est, in eadem serie: ergo si actus essendi est positivus, haudquaquam potentia negativa erit.

Secundò idem probant. Quia alias Vniversale (quod juxta veriorem sententiam in potentia collocavimus) erit quid negativum; imò si dicatur esse non repugnantia ad essendum, erit negatio alterius negationis; nam repugnantia ad essendum in multis inventa in Individuis, negatio quædam est; ergo si aptitudo est non repugnantia, haud dubiè erit negatio alterius negationis.

Tertio, Negatio repugnantiæ debet fundari in aliquo positivo; est enim ubique verum, quod Arist. docuit de Complexis in 1. de Interpretatione, negationem supponere affirmationem: sed hoc affirmativum non potest esse ipsa natura communis; quoniam si hæc ut natura quædam est, fundaret repugnantiæ negationem, ubicunque esset, eam vendicaret, atque adeò existens in singularibus, non repugnantiam haberet. Quod sequenti articulo falsum esse demonstrabimus. Igitur admittendum est aliquod positivum intermedium, in quo hi Auctores constituunt germanam rationem potentiæ Vniversalis.

Auctores propositæ sententiæ qui & quomodo se explicant. *Ferrar.* *D. Fons.* Hanc sententiam, ita simpliciter propositam tradere videtur Ferrar. 4. contra Gent. cap. 35. saltem in universalibus materialibus; ait enim materiales species habere potentiam positivam ad essendum in multis. Petrus Fons. 5. Metaphys. cap. 28. q. 4. ulterius explicat illud positivum nõ esse aliquam facultatem naturalem, quæ sit vera qualitas addita rebus, quæ dominantur universales. Quod ex eo probat; quia in prædicamento Substantiæ, Quantitatis, ac Relationis (quatenus hæc à Prædicamento Qualitatis distinguuntur) dantur genera, & species: quod fieri non posset, si res essent universales, per qualitates adjunctas. Sed vult esse modum essendi purum, potentialem, & separabilem. Purum vocat ad discrimen eorum modorum, qui majorem habere videtur entitatem. Potentialem verò, quia nunquam existit actu cum na-

tura; alioqui jam Universale existeret in Singularibus contractum; sed convenit Naturæ in esse tantùm possibili, & prout præcedit differentias contrahentes. Denique appellat separabilem, quia deserit Naturam, cum primum traducitur ab esse possibili ad realem existentiam. Illustrat hanc doctrinam exemplo illiusmodi, quem putat habere effectum in causa: nimirum credit, effectum, antequam producatur, habere purum essendi modum in causa, quem amittat per realem productionem. Licet posteà tom. 3. virtualem tantùm distinctionem inter hos modos, & eorum subjecta constituat.

Aptitudo Vniversalis est non repugnantia. D. Thom. Scotus. Cajetan.

Communis tamen Autorum sententia, quam nominatim exprimunt D. Thom. Opusc. 56. Scot. lib. 1. Metaph. qu. 6. & lib. 7. quæst. 18. & in 2. dist. 3. quæst. 1. Cajet. de ente, & essentia cap. 4. quæst. 6. asserit aptitudinem rei universalis nihil esse aliud, quam non repugnantiam ad essendum in pluribus, deque illis prædicandum. Id ex multis capitibus ostendi potest, Primò. Natura communis actu nihil differt à Singularibus, ut posteà dicemus; ergo illorum comparatione, nullam realem potentiam habere potest: nam ejusdem ad se nequit realis potentia confingi. Confirmatur hæc ratio. Quoniam ex proposito principio evidenter sequitur, aptitudinem Vniversalis convenire rebus per operationem intellectus: sed nihil reale dependens est ab intellectu; ergo, &c. Ac nobis quidem hæc ratio superesset. Verùm quia adversarii nituntur alio principio de formali distinctione inter superius, & inferius. Secundo idem probatur. Aptitudo Vniversalis est ad essendum idem cum Particularibus per sui divisionem, & multiplicationem, sed in nulla re, quam sciamus, datur realis potentia ad similes actus; nam Quantitas est divisibilis per non-repugnantiam: per eandem est homo mortalis. Et (quod majus est) objecta potentiarum, ut visibile, intelligibile, &c. non per modos positivos, sed per negationes constituuntur; ut est non modò Adversariorum, sed omnium communis sententia.

Tertiò atringere possumus rationem Metaphysicæ propriam, quæ illud genus modorum potentialium penitus demolitur. Quidquid participat entitatem realem, eodem modo participat communem illam entis realis descriptionem, qua dicitur (Id, quod potest existere) ergo si modus potentialis nequit ulla ratione existere, proculdubio entitas realis non est. Quid enim amplius habet ens rationis, aut fictitium, quam quod ei repugnet in mundo esse. Nec responderi potest, modos entis, ut non habent entitatem per se, sed ratione entium quæ modificant, ita non oportere, ut per se existant, sed per ea, cum quibus identificantur. Nam hoc modo entia quoque rationis, quæ conveniunt, ante actum intellectus, realia putabuntur; quia eorum fundamenta in mundo existunt; quamvis ipsa rationis entia secum minimè deferant. Parum etiam juvat exemplum de modo existendi effectus in causa; hic enim nullus omnino est. Quoniam aut esset in effectu, aut in causa; de effectu, cum non existat, nec sub eo modo existere possit, est eadem quæstio; in causa verò nihil aliud est opus, ut dicatur effectum continere, quam ut illius producẽdi virtutem habeat.

Solvuntur argumẽta oppositæ sententiæ. Primum.

Adversariæ partis argumenta parum exhibent negotii. Nam primum, desumptum ex Philosopho diluitur expositione illius sententiæ (Actus & potentia sunt in eodem genere.) cujus sensus non est, actum, & potentiam collocari sub eodem genere prædicamentali (Id enim apertè falsum est; cùm potentia sit in genere Qualitatis, productio in Prædicamento Actionis) sed potentiam revocari ad genus, imò & ad speciem actus, uti ad id in quod ordinatur. Id verò habere potest, quamvis sit negativa, & actus positivus. Vel: rem in potentia collocari sub eodem genere, sub quo eadem in actu collocatur. Enim verò homo sub animali, tanquam sub suo genere constituitur, sive accipiatur cùm est in potentia ad essendum, sive cùm jam actu est.

Solvitur 2. argum.

Secundum argumentum, quoad primam partem, nihil absurdi colligit. Quoad secundam, falsum infert. Quoniam non repugnantia negat, vel relationem repugnantiæ: vel ejus fundamentum: quod est singularitas positiva. Alioqui dicant capacitatem ad suscipienda contraria non esse negationem; quia negat ineptitudinem. Dicamus ergo in hoc casu aptitudinem contrariorum tollere positivam repugnantiæ relationem, vel fundamentum, & consimiliter in aliis.

Solvitur 3. argum.

Ad tertium dicendum, cùm asseritur, negationem egere aliquo positivo tanquam fundamento, id intelligi de ipso fundamento, quod à negatione denominatur, non de formalitate, aut modo interjecto. Nam Deo multæ conveniunt non repugnantiæ, veluti ut sit cognitus, amatus, &c. nec tamen dicent in Deo esse modum his negationibus suppositum. Quod deinde objicitur, fore ut ea negatio, si sequatur immediatè essentiam, semper illam comitetur, etiam contractam; non est alicujus momenti. Quia negatio formæ extrinsecæ, & possibilis adventu formæ tollitur; nec aliter se habet illa non repugnantia per accessum differentiæ contrahentis, quæ vel est ipsa forma, negata, vel secum illam advehit.

***

ARTI-

ARTICVLVS III.

QVOTVPLEX SIT HAEC APTITVDO.

Qui asserunt in Vniversali unicam esse aptitudinem.

Explicata hucusque aptitudo primò dividi solet in aptitudinem ad essendum in pluribus, & in aptitudinem ad prædicandum de illis. Deinde utraque in proximam, & remotam. De prima divisione levis est quæstio, licet inter Recentiores admodum agitata. Quidam enim contendunt in Vniversali unicam esse aptitudinem: cujus proprius, & immediatus actus sit esse in multis: remotus, de eisdem prædicari. Probant hac ratione. Quando actus, & si specie diversi, ita subordinantur, ut unus proveniat mediante alio, sufficit unica potentia: sed eo pacto se habent actus essendi, & prædicandi; ergo non exigunt plures potentias; Major patet exemplis potentiarum realium, tam agentium, quam patientium. Nam Sol eadem omninò potentia activa primò illuminat, & mediante luce producit calorem specie distinctum. Intellectus eadem virtute progreditur ad trinam operationem, ubi specificum est actionum discrimen. Ex passivis Materia prima, secundum eandem indivisibilem essentiam, respicit, & recipit primò formam substantialem, deinde accidentariam. Minor est clara; cùm vera prædicatio (cujusmodi est Vniversalis) supponat formam in esse subjecto.

Duplex est Vniversalis aptitudo, ad essendum una, ad prædicandum altera.

Vulgaris tamen sententia duas agnoscit aptitudines; unam ad essendum, alteram ad prædicandum. Præcipuum fundamentum est potentias negativas multiplicari ad modum cæterarum negationum, quæ tot sunt in quolibet subjecto quot formæ negatæ; cum igitur aliqua sit repugnantia ad essendum in multis, alia repugnantia ad prædicandum de illis, negationes quoque earum formarum diversæ erunt secundum speciem.

Objicitur.

Dices repugnantias ita se habere, ut posterior auferatur ad ablationem prioris: nã quidquid ineptum est ad essendum universaliter in multis, nequit aptum esse, ut de illis prædicetur; ergo unica negatione sufficienter intelligitur sublata utraque forma, & utriusque actus potentia constituta.

Occurritur.

Respondetur negationes specificari per formas ad modum exemplaris; exemplar autem tribuere speciem per se immediatè, quare cum illæ repugnantiæ sint diversæ, licet una consequatur aliam per modum proprietatis, necessariò efficient duas negationes distinctas. Ad objectionem ergo distinguimus antecedens; si enim velit utranque repugnantiam tolli per primam negationem formaliter, negandum est, si autem contendat auferri causaliter, & consequenter quatenus posita negatione unius repugnantiæ, necessariò sequitur negatio alterius: concedendum est; sed tunc consequentia nihil colligit.

Vrgetur adhuc.

Saltem, inquies, non differunt illæ aptitudines, ut potentiæ quædam sunt: siquidem non sortiuntur distinctionem in ordine ad actus, sed ad formas negatas. Respondetur in primis sat fuisse non ostendisse discrimen inter illas aptitudines, undecunque id proveniat. Deinde negando non distingui per actus: nam ad discriminandas potentias Logicas minor distinctio sufficit in actibus, quam ad reales. Nam sæpe realis est unica; negativæ autem plures: ut videre est in eodem exemplo, quod afferunt adversarii. Nam Intellectus, & si unus sit realiter, & formaliter, comparatione trium operationum, habet tamen ad singulas distinctas aptitudines. Quod indicat Divus Thomas quæstione 10. de Veritate, articul. tertio de capacitate intelligendi, & memorandi in eodem intellectu. Et Arist. 12. Metaph. ca. 1. ait aliam esse potentiam corporis ad sanitatem, aliam ad ægritudinem. Quod non intelligit de reali: ut planum est; sed de negativa aptitudine: ut communiter Interpretes exponunt.

Hinc patet responsio ad argumentum in oppositum. Nam quæ adducuntur: sed potentiæ reales, quas nos fatemur non multiplicari semper cum actibus: adhuc tamen in iisdẽ agnoscimus diversas capacitates, quas nullus negat in Materia prima ad formas, vel separatas, vel subordinatas. Addimus præterea doctrinæ causa, tunc non argui distinctionem in potentiis ex pluribus actibus subordinatis, quando aut omnes actus induunt unam rationem formalem, ut actus intellectus; aut si aliter se habent (ut productio lucis, & caloris.) Secundus provenit ex primo absque nova explicatione causæ; ut patet in eodem exemplo. Quod tamen non visitur in Vniversali: nam ad utrumque immediatè accommodatur in ipsum Vniversale, & non cadunt sub aliquam rationem formalem unam.

Opinio agnoscens in Vniversali aptitudinem tũ proximã, tum remotam.

Scotus.

Alb. Magn.

Capreol.

De secunda partitione aptitudinis, in proximam, & remotam, major est contentio. Eam tuetur Scot. 1. Metaph. qu. 6. & 7. qu. 18. in 2. distin. 3. quæst. 1. & alii ejus sectatores. Præterea, Alb. Magn. tract. 2. in Prædicabilia, c. 3. & 4. Capreol. in 1. dist. 8. q. 2. art. 2. ad 5. & 8. Quanquam hic postremus verbo tenùs videatur eam sententiam significare. Asserunt hi Autores naturam communem, non solum habere aptitudinem, cùm est libera ab omnibus differentiis contrahentibus; sed etiam cùm existit contracta in singularibus. Quemadmodum Materia prima non modò esset capax plurium formarum, si absque ulla existeret: verum eandem habet capacitatẽ, cum una aliqua informatur.

Licet.

Licet in priori eventu expeditior foret ad quãlibet formam proximè recipiendam: in secundo autem impedita; quia oporteret priùs deponere formam, quam habebat, ut aliam reciperet. Pari modo, inquiunt, Natura communis, præcisa ab omnibus inferioribus, aptitudinem obtinet expeditam, ut in quocunque sit: eadem cùm existit in aliquo, vel pluribus singularibus, retinet suam aptitudinem ad essendum in omnibus: at impeditam per differentiam, vel differentias adjunctas. Prioremque aptitudinem vocant proximam: posteriorem, remotam: seu appellant proximam, aptitudinem in priori statu: & in posteriori, remotam: neque enim duas aptitudines fingunt, sed unam modò liberam, modo impeditam. Quod nos etiam de capacitate Materiæ primæ libenter damus.

Rationes pro hac sententia.
Ratio 1.

Hanc sententiam quoad aptitudinem remotam (nam in doctrina circa proximam omnes convenimus) probant primò illa similitudine Materiæ primæ. Quemadmodum enim Materia prima per formas determinatur, ita natura communis per differentias: ergo ut capacitas materiæ ad omnes formas unius adventu non tollitur, sed impeditur, ita res in aptitudine cõmunis naturæ se habebit.

Ratio 2.

Secundò. Natura communis secundum se, & in ipsa existentia, est in multis: ergò habet aptitudinem essendi in multis. Antecedens apertum est. Consequẽtia verò optima: quia ab actu ad potentiã semper valet consequutio.

Ratio 3.

Tertiò. Natura ut existit in singularibus, est una, unitate formali: sed quod ejusmodi unitatem habet, non est incommunicabile; ergo est communicabile, ac proinde habet aptitudinem ut sit in multis. Major est certa. Minor probatur. Quia unitas numeralis, & formalis penes hoc opponuntur, quod una reddat Naturam omninò indivisibilem, alia verò eam efficiat communicabilem, & indivisibilem.

In natura contracta non est aptitudo remota.
Probatur 1.
Cajet.
Sonc.
Thomist.
Recentior.

Opposita sententia, quæ negat in Natura contracta reperiri aptitudinem remotam essendi in multis, communis est, & à nobis defendenda. Traditur à Cajet Opusc. de ente, & essentia. c. 4. q. 6. Sonc. 7 Met. q. 40. & communiter à Thomistis, cæterisque Recentioribus. Probatur primò. Naturæ communes à parte rei (ut vocant) nihil differunt à particularibus (ut mox dicemus) sed particularia non habent aptitudinem ad essendum in multis; cùm secundum se vendicent oppositam repugnantiã; ergo neque Naturis communibus inesse potest aptitudo. Hæc ratio apud nos conficit institutum: sed non apud Scotistas, qui majorem illius propositionem negant.

Probatur 2.

Quare probatur secundò. Natura in quolibet individuo ita est ad unum determinata, ut nec per Dei potentiam esse queat in aliis: ergo non potest in eodem simul habere indeterminationem, non repugnantiamvè, ut sit in aliis. Consequentia patet; quia determinatio, & indeterminatio involvunt contradictionem. Antecedens non negant Adversarii; tum propter identitatem realem differentiæ cum Natura, ratione cujus implicat humanitatem Socratis, verbi causa separatam ab ejus differentia, in alio collocari; cum differentia autem communicari non posse nemo non videt. Tum quia ipsa natura cujusque hominis est singularis: singulare autem nullam habet indifferentiam, nec proximam, nec remotam ad essendum in multis.

Nituntur adversarii infirmare rationem proximã.

Respondent tamen distinguendo antecedens & consequentiam: antecedens quidem, ita ut dicant Naturam contractam, prout contractam, non posse esse in pluribus: nihilominus naturam quæ contracta est, in pluribus esse posse. Consequentiam verò, concedendo naturam humanam in quovis homine esse determinatam ratione differentiæ, sed ratione sui indifferentem; cum non includat differentiam determinantem ad unum. Verùm hæc figmenta sunt. Imprimis quod respondent ad antecedens, extra rem est; nam ipsi contendunt naturam contractam, & determinatam per differentiam, habere aptitudinem remotam: quorsum ergò confugiunt ad naturam, quæ contracta est, specificativè? Si enim natura contracta sumatur non ut contracta, sed secundùm se, ac præcisè: jam ei conveniet aptitudo proxima, non remota.

Instant.

Dicent fortassè (uti ad rem loqui videantur) sibi sermonem esse de illa natura contracta, & facta singulari, sed non includendo differentiam, & huic non repugnare aptitudinem remotam ad communicationem, quia est singularis solum per accidens. Nihilo plus satisfacit hæc responsio. Quia res singularis, undecunque habeat singularitatem, sive ab intrinseco, sive ab extrinseco, est indivisibilis: ergo si realitas illius naturæ, quæ conjuncta est cum differentia Socratis, est singularis (ut re vera est) nequit ullo pacto in multis esse.

Vrgent.

Iam verò quod respondent ad consequentiam, minùs ferendum est. Nobis enim sufficit ostendere naturam esse determinatam; quod autem à se, vel à differentia determinationem habeat, impertinens est. Alioqui dicamus Donatum non esse Grammaticum: quia licet ejus artis peritissimus extiterit, ex se grammaticam non callebat. Asseramus pariter aquam actu calidam esse indifferentem ad calorem, & frigus: quia de se non est calida, sed per impressionem extrinsecam.

Probatur 3.

Tertiò. Confici potest illud argumentum, quo

quo § suprà conclusimus unitatem formalem non sufficere ad universalitatem. Quod sic habet. Aptitudo remota competens naturæ contractæ, aut sit una numero in omnibus naturis, aut tot, quod sunt ipsa singularia. Primum dici non potest, cum omne accidens, aut quasi accidens, intrinsecè denominans (cujusmodi est aptitudo) ad multiplicationem subjecti necessariò multiplicetur; alioqui idem numero esset in diversis locis, & varios ederet effectus formales; quod natura non patitur; si detur secundum, inferemus tot esse species humanas, quod humanitates singulares; quod pro magno absurdo colligebamus suprà disputantes de unitate rei universalis, qua universalis est.

Solvitur argum. 1. Ad argumentum sectatorum Scoti facilis est responsio. Primum enim falsò comparat Materiam primam existentem sub una forma, cum natura contracta per unam differentiam; quoniam Materia eadem singularis perseverans separari potest à qualibet singulari forma, & disponi ad aliam ei contrariam, eamque recipere: & proinde meritò perhibetur habere potentiam remotam, id est, impeditam ad cæteras formas; at natura semel conjuncta uni differentiæ ab ea separari nunquam potest.

Solvitur 2. Ad secundum concedendum est naturā communem, ut est in quolibet individuo (admissā distinctione inter singulare, & commune) habere aptitudinem, ut sit in eo solo, non verò ut sit in aliis; & hoc tantum probat argumentum. Quoniam ut singulæ naturæ sint in singulis individuis, satis est, ut quælibet suā habeat aptitudinem: at ejusmodi aptitudo non est ea, quæ convenit universali, siquidē aptitudo universalis est ad essendum in multis, hæc verò ad essendum in uno tantum. Nec etiam verisimile est, quod aliquis suspicaretur, totum aggregatum harum particularium aptitudinum esse ipsam aptitudinē rei universalis, aut in quavis humanitate esse unam partem totius aptitudinis. Non est verisimile primum, quia ut unitas Vniversalis est una numero, qua unū Vniversale cum cæteris numerum efficit: ita aptitudo, in qua præcipuè ratio universalis consistit, unica esse debet. Non secundum. Quoniam aptitudo rei universalis est homogenea, & tota inclinat ad plura indiscriminatim, eidemque efficere deberent singulæ ejus partes. at partiales illæ aptitudines non sunt similes inter se: cū una inclinet ad unum tantum singulare, alia ad aliud.

Solvitur 3. argum. Ad tertium concessā majori, distinguēda est minor. (Quod habet unitatem formalem, non est incommunicabile) Si enim libera sit à differentiis contrahentibus; verum est: Si cum iisdem conjunctum existat; falsum. Quia differētiarum accessu omnem amittit indifferentiam. Vrgeas. Natura sic contracta ratione unitatis formalis habet fundamentum, ut abstrahatur per intellectum, & in ea abstractione consequitur aptitudinem proximam; ergo illud fundamentum censeri potest aptitudo remota. Respondetur, dari quidem illud fundamentum in natura meritò unitatis formalis; vocariq; posse aptitudinem; verum non ad essendum in multis (qualem nos inquirimus) sed ad abstractionem mentis. Qui actus cum adeò diversus sit ab identitate cum particularibus, manifestè ostendit aptitudinem, à qua procedit, esse longè diversam ab aptitudine Vniversalis.

QUÆSTIO IV.

VTRVM RES FIANT VNIVERSALES operatione intellectus, an secundùm se tales sint?

ARTICVLVS I.

APERIVNTVR STATVS QVAEstionis, & ij, quos natura communi tribuunt Autores.

Ad Vniversale requiritur unitas præcisionis, & aptitudo ad essendum in multis.

Ex iis, quæ hactenus disputata sunt, apertū relinquitur nullā rem denominari posse universalem, cui non conveniāt duæ illę conditiones (Vnitas præcisionis) & (aptitudo proxima ad essendum in multis.) Quibus nonnulli addunt tertiam (In determinationem ad unum) sed hæc vel nihil à pręcedentibus differt, vel cum iisdem subintelligitur. Enimvero indeterminatio ad unum nihil est aliud, quam negatio limitationis ad unum singulare: sed unitas præcisionis est negatio conjūctionis cum omnibus; ergo continet sub suo ambitu, quasi partem, illiminationem ad unum. Quod si contendant indeterminationem esse negationem addictionis ad particulare: unitatem verò præcisionis, negationem divisionis naturæ; adhuc nihil efficient. Quia licet divisio sumatur per modum actionis, & addictio, quasi terminus, in re idem prorsus est conjunctio cum differentia, & divisio naturæ: aut denique non potest constare una absque alia. Quamobrem opus non est alterius conditionis, quàm unitatis, & aptitudinis, mentionem fieri.

Conferuntur inter se assignatæ conditiones.

Inter quas si quis interroget, quæ alteram præcedat. Omissis controversiis respondemus, unitatem præcisionis bifariam spectari posse: primò, ut est privatio: secundò ut est pura negatio divisionis. Ac priori modo, nec prior est, nec posterior aptitudine; quia de ratione privationis est, aptitudinem aut includere, aut secum devolvere; ut ex illius definitione patet. Posteriori tamen acceptione, unitas præcedit aptitudinem. Quod imprimis est manifestum,

cùm universale fit per intellectum; priùs enim præscindimus naturam à differentiis contrahentibus, & posteà in ea resultat capacitas essendi in multis. Deindè. Quocunq; modo universale consistat, certum est requiri indifferentiam ex parte naturæ, ut consurgat aptitudo: sicut posita determinatione, statim omnis aptitudo deperditur: ut paulò antè ostendimus.

De quo præcipuè instituatur dubitatio.

Porrò cum in re universali tria sint, Natura (quæ universalis denominatur) Vnitas, & Aptitudo: tertium, Relatio universalitatis. Quando investigamus utrum res sint universales secundum se (à parte rei vocant) an opera solius intellectus? De quolibet horum trium quæstio intelligi potest: præcipuè verò intelligitur de secundo, & tertio. Nam de primo superiùs ostendimus post Arist. contra Nominales, reperiri res universales nominibus communibus immediatè significatas, licet de earum à singularibus distinctione in hac quæstione agendum sit. Præcipua ergò hujus loci quæstio est, utrum unitas, & aptitudo, relatiové universalitatis conveniant reb. communibus, antequam ab intellectu apprehendantur (Conveniant) diximus, non (existant) quia saltè relatio, cũ sit ens rationis, absq; opera intellectus existere non potest: unitas verò, & aptitudo aliundè existere in reb. nequeunt, ut ex discursu quæstionis patebit. Verùm quia de relatione est eadẽ dubitandi ratio, quæ de cæteris duab. conditionibus, in quibus ea fundatur, eas solùm deinceps commemorabimus. Imò verò quoniã unitas præcisionis est privativa, secumque devolvit aptitudinem, tota quæstio de ipsa unitate instituetur.

Tres naturæ universalis status.

Avicenn.

D. Thom.

Hæc ut manifestior evadat, operæ pretiũ erit, afferre tres illas Naturæ communis considerationes, seu status: quorum mentionem post Avicennam efficit D. Tho. in Quodli. 8. q. 1. art. 1. & opusc. de ente & essentia c. 4. Primus est cum natura sumitur absolutè secundum sua prædicata essentialia, non attendendo ad existentiam realem in suis particularibus: nec objectivam in intellectu, qui dicitur status solitudinis, & essentiæ, vel actu distinctæ, secundum sententiã

Scot.

D. Thom.

Scoti, aut virtute, juxta mentem D. Tho. Secundus est, cum natura sumitur ut conjuncta cum suis particularibus per differentias contrahentes: qui proinde vocatur status cõtradictionis. Tertius demùm est, cùm natura sumitur, ut est objectivè in intellectu per aliquam sui imaginem: quem meritò dices statum existentiæ objectivæ. Hunc in duos partitur D. Tho. eodem

D. Thom.

D. Dionys.

loco ex doctrina D. Dionys. c. 12. de divinis nominibus: alius est cum Natura existit in intellectu a cujus idea dependet: cujusmodi est, comparatione rerum naturalium, solus intellectus divinus: alius cùm simpliciter intellectui objicitur. Verùm ad præsentem considerationem nihil ... et acceptio Naturæ in intellectu divino. Inter cæteros tres status est ordo Naturæ; nam prior est Natura, saltem virtute secundum communem rationem; deindè conjungitur singularium conditionibus: demum ab intellectu præscinditur, & abstracta consideratur. De singulis eo, quo propositi sunt ordine, disputandum est. Si priùs rudi Minerva disquiramus, num res universalitati substratæ sint entia actu ab inferioribus distincta.

Quæ methodus servanda in hac quæstione.

ARTICVLVS II.

DVAE AVTORVM SENTENTIAE de Natura communi ab inferioribus distinctione proponuntur.

CVm in prima quæst. partim contra Platonem, partim contra Nominales conclusimus, naturas communes, quæ universales denominantur, nec nullas esse preter singularia, nec ab eis separatas existere; non satis indicavimus, quo pacto ab illis differant. Id verò hoc loco præstandum est. Non quidem quæstionem resolvendo: est enim Metaph. (ad quam propriissimè spectar) decidenda; sed Autorum sententias proponendo & breviter explicando, ut quid juxta eas in præsenti quæstione dicendum sit aperiamus.

Distinctio vel est ex Natura rei, vel per intellectum.

Id quò manifestiùs fieri possit, supponendũ est, aliquorum distinctionẽ inter se loquendo in genere, duplicem esse. Vnam, quæ invenitur in rebus ante intellectum, & vocatur ex natura rei: qualis est inter Socratem, & Platonem; inter Homerum & ejus Poesin. Alterum, quæ competit rebus per intellectum: quo pacto dissident in eodem Socrate esse prædicatũ, & subjectum in propositione: in Deo esse pium, & esse justum. Rursum distinctio ex natura rei, alia est Realis, alia Formalis, sub qua Modalem comprehendimus. Realis (ut non descriptionibus, sed exemplis enodemus) est quæ visitur inter duos homines, aut inter hominem, & ejus quantitatem, aut qualitatem. Formalis, quæ minor est, reperitur (ut ejus quidam Autores volunt) inter relationem, & fundamentum: inter figuram, & quantitatem: hæc enim & si actu differant, ab invicẽ tamen separari non possunt, ut illa priora. Distinctio, quæ per intellectũ cõtingit, alia dicitur rationis ratiocinantis: quæ nimirũ nullum habet fundamentum in re, & ab intellectu pro arbitratu cognoscentis effingitur: ut cũ distinguimus eundem Socratem in prædicatũ, & subjectũ. Alia rationis ratiocinatæ, seu virtualis: cui nimirũ respondet aliquod fundamentũ, in re præbens occasionem intellectui, ut unam rem, velut duas concipiat; quo pacto se habent Attributa Divina, Iustitia, Misericordia, & cæt. Quæ licet sint vera simplicissima Essentia, propter distinctos tamen effe-

Distinctio ex natura rei duplex. Realis, Formalis, Modalis.

Distinctio per intellectum, alia rationis ratiocinantis, alia ratiocinatæ.

ctus

ctus à nobis concipiuntur, ut virtutes distinctæ.

Advertuntur aliqua. Advertendum etiam est in quolibet individuo contento sub aliquo genere, tria reperiri, de quibus possit esse præsens concertatio. Naturam genericam: Differentiam specificam: & Differentiam individuantem. Veluti in Petro est animal, est rationale, est propria eiseitas, qua constituitur inesse Petri. Quæ omnia necessariò differunt inter se uno modo, ex quatuor enumeratis: & quanta fuerit distinctio inter hæc tria, tanta erit inter naturam superiorem, & inferiorem; si n. animal, & rationale, differunt formaliter, eodem modo differet animal ab homine; cũ homo includat rationale formaliter distinctum ab animali. Item si homo distinguitur, ab eiseitate Petri actu, & formaliter: par distinctio erit inter hominẽ & Petrum ob eandem rationem: Diximus hæc esse conferenda, cùm sunt in uno eodemq; individuo: quia si accipiantur in diversis, nõ est dubiũ, quin differant realiter inter se, quemadmodũ ipsa individua differũt: quia fieri nõ potest, ut Plato, & Socrates, v. g. re ipsa distinguantur, & rationale unius non distinguatur eodem pacto ab animali alterius. Alioquin eadem res singularis esset idẽ realiter cũ duabus, reipsa distinctis: contra commune principium. (Quæ sunt eadẽ realiter uni tertio, sunt eadẽ inter se.

Prior sent. distinguit gradus Metap. formaliter, & essentialiter. His præmissis est prima opinio Scoti in 1. d. 2. q. 7. & d. 5. q. 1. & in 2. d. 3. q. 1. & 7. Met. q. 16. Ant. Andr. ibi. q. 7. Iandun. 2. Met. q. 9. Sectatorũ Lycheti, Burgi Bassolis, Radæ, & Petri Fonse. lib. 5. Met. c. 7. q. 13. sect. 3. quæ asserit hos gradus Met. in eodem individuo distingui inter se formaliter, & essentialiter. Præcipuum horum Autorum fundamentum est, quod nos superius adduximus contra Nominales: Socrates, & Plato conveniunt simpliciter ratione hominis, & differunt penes particulares essentias, seu differentias: ergò Natura humana in eodem individuo distinguitur actu à propria differentia. Antecedens ibidem probatum est. Consequentia videtur manifesta. Qui idem secundum eandem omninò rationem non potest à parte rei esse principium conveniendi, & differendi. Aliud quoque argumentum addebamus eodem loco in Nominales hoc modo. Cùm prædicatur homo de Socrate, non est prædicatio identica, item non prædicatur totum aggregatum hominum singularium; ergo homo est essentia quædam diversa à Socrate, & aliis singularibus hominibus quæ de omnibus prædicatur. Graviora argumenta, etsi pleraque suppetunt, non sunt hoc loco inculcanda.

2. Sententia distinguit gradus Metaph. sola ratione ratiocinatã. 2. Sententia celebris in schola Thomistarum, & hodie receptissima, astruit inter genus & speciem, inter speciem & individuum, inter hæc & eorum differentias, cùm in idem individuum incidunt, non intercedere distinctionem ex natura rei, sed rationis ratiocinatæ, quam virtuale appellavimus. Ita docet D. Th. opusc. de natura generis c. 5. Opusc. 42 c. 9. 1. p. q. 50. art. 2. & 4. in 2. d. 25. q. 1. art. 1. q. 6. de Veritate. art. 2. contra Gent. c. 95. & alibi sequuntur Thomist. Cajet. Capr. Hispal. Ferrar. Hispal. ex aliis Henric. Quodlib. 3. q. 6. Alen. 1. Metaph. text. 10. Durand. Bachon. Venet. Valent. &c. Prima hujus opinionis pars (quæ directè repugnat sententiæ Scoti) hunc in modum leviter probanda est. Primò, Si natura humana Platonis est actu distincta ab ejus differentia, poterit absq; dubio sine illa concipi, ut sumitur ex D. Th. in 1. d. 2. q. 1. art. 2. imò ex Scoto ibid. q. 7. Idem dicendum est de humanitate Socratis. Concipiantur ergo, & conferantur inter se, vel differunt, vel sunt omninò idem. Hoc secundũ est absurdum; cum enim illi duo homines realiter differant, non possunt humanitates in iisdem existentes idem prorsus esse. Si detur primum; ergo aliquid habent à parte rei intimum illæ naturæ, per quod differant: id non est ipsa humana natura, in ea enim conveniunt, & non differunt: ergo sunt differentiæ individuantes, ac proinde actu à natura differre non possunt.

D. Thom. Cajetan. Capreol. Ferrar. Hispal. Henr. Durand. Bachon. Venet. Valent. D. Thom. Scotus.

Secunda conclusionis pars erat, has partes Metaphysicas differre saltem virtute. Hanc pro loco sufficienter probant argumenta facta pro Scoti opinione. Diximus enim distinctionem virtualem tunc dari, cùm de re se præbet occasionem intellectui, ut concipiatur per plures cõceptus, quasi essent plures: qui conceptus necessariò sunt inadæquati, ita, ut unus repræsentet unam perfectionem rei, alius aliam. Cujusmodi distinctionem agnoscemus in Deo; quoniam etsi in Deo omnia actu sint unum, ubi non est relativa oppositio, possunt tamen à nobis concipi, ut diversa; nunc enim simplicem Dei perfectionem apprehendimus, ut Iustitiam, nunc ut Misericordiam, ac si essent virtutes distinctæ; quia illa simplicissima virtus continet quidquid perfectionis est in nostra justitia, & misericordia. Pari modo asserunt hi Autores in Individuo non distingui actu Genus Speciem, & Differentiam, sed virtute, quatenus idem individuum terminare potest multos conceptus inadæquatos, alios communiores aliis, v. g. Plato est simplex natura (hæc, si apprehendatur integrè, & perfectè, est hoc individuum, si confusè, & prout convenit cum aliis hominibus, dicitur homo: & istiusmodi conceptus non Platonis, sed hominis esse perhibetur. Si adhuc confusius, ut convenit cum Bucephalo, cæterisq; animantibus: terminat conceptum animalis, & sic deinceps. Qui conceptus formalis non repræsentat aliquam Naturam; actu à Platone distinctam: sed conceptũ objectivum, in quo ille cum cæteris Individuis convenit.

Ostenditur pars secundæ conc.

Differunt aũt in his conceptibus objectivis

Genus, Species, & Differentia, ex modo quo obiiciuntur; nam intellectus modò concipit Naturam, ut per se consistentem, & determinabilem; modò ut adjacentem, & determinantem alteram; aliàs ut totum constitutum ex contrahente, & contracto. Atq; in primo conceptu visitur ratio Generis, in secundo Differentiæ, in tertio Speciei; ex qua, & differentia singulari fit eodem pacto constitutio singularis. Cum adeò manifestum sit nos formare hos omnes conceptus visa re singulari, non est cur amplius immoremur in probatione secundæ partis conclusionis: nec in dissolvendis rationibus utriusque sententiæ, non enim quæstionem discutimus, sed proponimus, & pro loco explicamus; ut quo pacto juxta utranque sententiam existimandum sit ostendamus.

ARTICVLVS III.

QVO PACTO RESPONDENDVM sit ad quæstionem in primo Naturæ statu.

SECTIO I.

RESPONDETVR QVAESTIONI juxta sententiam D. Thomæ.

Dubitationis resolutio. *D. Thom. Cajetan. Capreol.*

SIt unica conclusio: Admissa identitate actuali inter naturam superiorem, & inferiorem: nullum datur Vniversale in primo naturæ statu. Est D. Thom. libello de ente & essentia, c. 4. Opusc. 42. c. 7. Opusc. 56. Prima parte. q. 85. art. 1. & 12. q. 29. art. 6. Sequuntur discipuli. Cajet. 1. loco citato. Capr. in 1. d. 8. q. 2. art. 2. & in 3. d. 5. q. 1. art. 3. ad argumenta contra conclusionem: & uno verbo, quotquot non distinguunt actus gradus Metaphysicos; sic enim asserere convincuntur hac ratione.

Ostenditur ratione.

Vniversale nihil est, nisi quod habet unitatem præcisionis: sed nisi natura communis à parte rei differat à Singulari, non potest habere hujusmodi unitatem; ergo necesse universalis. Major & consequentia manifestæ sunt. Minor probatur. Vnitas præcisionis repugnat Naturæ singulari ut superiùs ostensum est; at posita identitate graduum Metaph. à parte rei nihil est, quod singulare non sit; ergo non datur ulla natura communis, cui competat unitas præcisionis. Idem argumentum apertius fieri potest in aptitudine ad hunc modum. Ante intellectum nihil datur, quod re ipsa singulare non sit: aptitudo ad essendum in multis, in qua præcipuè consistit ratio universalis, non cadit in rem singularem; ergo in nullam rem cadit ante operationem intellectus. Nec possunt confugere ad aliquam prioritatem, qua gradus communis antecedat particularem, cùm secundum se idem sit communis, & particularis; so-

lum ò per ordinem ad intellectum possint sortiri illas denominationes.

Tria sunt, quæ huic doctrinæ obiici possunt. Primum: Virtualem distinctionem inter duo sufficere, ut aliquid competat in re ipsa uni, quod non conveniat alteri; ergò licet Individuum, & Species, vel Genus virtute tantum differant, non erit impossibile unitatem præcisionis uni repugnare & alteri convenire. Antecedens multis patet exemplis. Inprimis in Deo sola virtute differunt intellectus, & voluntas; & tamen productio Verbi Domini convenit intellectui, ut principio quo, & non voluntati: productio verò Spiritus S. convenit voluntati, & non intellectui. In rebus creatis vis exsiccandi, & calefaciendi, virtute tantùm differunt in luce; at hoc sufficit, ut calefactio sumat speciem à Luce ut calefactiva, & non ut exsiccativa est: exsiccatio verò sumat speciem ab eadem Luce, opposito modo accepta. Obiicitur. 1.

Secundum. Si proposita ratio ex identitate graduum concludit nullam unitatem reperiri in natura communi, quæ non conveniat Singulari, ostendet etiam nullam esse unitatem formalem à parte rei, sed solam numeralem: quæ cum inepta sit ad universalitatem, tolletur de medio fundamentum remotum universalis: quod est formalis unitas, relabemurque in sententia Nominalium. Obiicitur. 2.

Tertium denique objectum est, ex proposito principio solùm concludi tria priora Vniversalia non posse ante operationem intellectus universalitatem consequi: nam ea tantum identitatem habent cum suis Particularibus. Propria verò, & Accidentia, cum realiter à subjectis non rarò differant, eorum comparatione Vniversalia esse poterunt. Obiicitur. 3.

Hæc nihil obstant propositæ conclusioni. Ad primum enim dicendum est: quando aliqua duo virtute tantùm differunt; nihil convenire uni à parte rei, quod repugnet alteri, nisi absolutè tribui rei, in qua illa duo virtute continentur, licet nonnunquam ei non conveniat, secundùm totum illius esse, & adæquatam virtutem, sed secundum inadæquatam. Vnde efficitur, ut cùm per intellectum apprehendimus eandem rem, per diversos, & inadæquatos conceptus, tribuamus aliquid uni conceptui objectivo, quod alteri, prout seorsim apprehenditur, accommodare non possumus. Quare ad argumentum negandum est Antecedens, ad primum exemplum, quod in probatione affertur, dicendum est productionem Filii, & Spiritus sancti in re ipsa æquè emanare per intellectum, & voluntatem; quia emanant à Deo, qui est simplicissimum ens: licet cum Deum inadæquatè concipimus, modo ut intellectivum, modò ut volitivum, productio Filii. Occurritur priori objectioni.

Filii.

Filii non possit tribui Deo, ut volens est, sed quatenus est intelligens. Idem omninò dicendum ad secundum exemplum de Luce: simpliciter enim calefactio, & exsiccatio sunt ab entitate Lucis, quantumvis à nobis earum principia intellectu dividantur.

Ob. 2. objectum agitatur q. An ante intel. operat admittenda sit in rebus unitas formal.

Secundum argumentum attingit celebrem difficultatem inter Thomistas (An admittenda sit in rebus ante omnem operationem Intellectus unitas formalis?) quæ in Metaphysica disputabitur. Nunc partem affirmantem cum Cajet. de Ente, & essentia, c. 4. q. 6. solum subiicimus. Videtur enim tradita ab Arist. 5. Met. c. 6. quia inter varias unitates per se numerat specificam, & genericam, non loquitur autem de unitatibus præcisionis, quæ per intellectum conveniunt; ergo de formalibus, ut suprà diximus. Probatur eadem sententia. Primò. Vnitas formalis est indivisio in essentia: sed quælibet natura communis, v.g. Humana ex se est indivisa in sua essentia; ergo ex se vendicat unitatem formalem. Minor ostenditur. Si Humana Natura in sua essentia esset divisa, cùm id ei per se conveniret, non posset ab intellectu concipi, ut indivisa: atqui concipitur ut omninò indivisa, & unius essentiæ, ergo de se habet indivisionem. Secundo. Humana Natura secundum se est ens reale; de illa enim affirmatur Substantia, & cætera prædicata realia; sed unitas est passio entis realis; ergo habet aliquam unitatem, non numeralem; quia hæc reddit Naturam adeò indivisibilem, ut nec per intellectum consequi possit universalitatem; ergo obtinebit formalem unitatem, non quidem actu distinctam à naturali, sed virtute tantum. Nec enim major distinctio esse potest inter unitates, quàm inter Naturas, quarum sunt unitates: unde si natura communis, & singularis virtute solum distinguuntur, eodem modo earum unitates distinguentur.

Occurritur alteri objectioni.

Ex quibus perspicua claret solutio secundi argumenti propositi: solum enim probat non dari unitatem formalem in rebus, distinctam à numerica. Major verò ratio, cur unitas præcisionis convenire non possit Naturæ communi à parte rei, ut competit formalis, est; quoniam unitas præcisionis repugnat cum contractione & conjunctione differentiarum, quam Natura à parte rei propter actualem identitatem in quocunque naturæ signo habet: formalis autem non repugnat.

Occurritur 3. object.

Ad tertium respondendum est eandem esse rationem, de Proprio, & Accidente, atque de cæteris. Licet enim distinguantur realiter subjectis, & ex hoc capite habere possint unitatem præcisionis respectu subjectorum, nihilominus, quia universalitas convenire non potest ipsis Singularibus, utpote multis incommunicabilibus, & Natura communis, cui convenire oportebat, actu identificatur cum ipsis Singularibus, ab illisque redditur incapax communicabilitatis, fit ut universalitas ei convenire non possit. Vt enim Natura Accidentis communicabilis, & universalis sit respectu subjectorum, debet à suis inferioribus, si ea habeat, perfectè præscindi.

SECTIO II.

QVO PACTO ALIQVI RESPONDEANT QUÆSTIONI JUXTA SENTENTIAM SCOTI.

Proponitur Autorũ sententia.

MVlti de Recentioribus Philosophis indubitatum putant, in opinione, quę astruit actuale, & formale discrimen inter Naturam communem, & Differentiam contrahentem, Naturamq; inferiorem, unitatem præcisionis, atque universalitatem a parte rei convenire. Ita docuit Maurol. in tractatu de Vniversis, veniam precatus ab Antiquioribus, quos multò aliter sensisse non est dubitandum. Consentit Fonf. lib. 5. Met. c. 28. q. 5. sect. 5. Francisc. Suar. disp. 5. in Met. sect. 2. n. 6. Refertur etiam Alb. tract. 2. in Isagogem Porphyrii, c. 2. ubi ait, intellectum dum abstrahit Vniversale, efficere in ipso universalitatem, quam jam antea, natura sua habebat. Citatur universa penè Scoti familia. Imo D. Thom. in Opusc. de natura Generis c. 7. Capreol. 3. sentent. dist. 5. q. 5. art. 3. & Soncin. 7. Met. q. 40. quatenus Naturis communibus, secundùm se convenire quandam unitatem, quam non communicant suis Inferioribus; quod de sola universali intelligi potest.

Maurol. D. Fonf. D. Suar. Alb. Scotistæ. D. Thomistæ. Capreol. Soncin.

Stabilitur rationibus. Prima.

Suadetur hæc sententia. Primò. Quamdiu Natura communis contracta non est, habet unitatem præcisionis, includentem aptitudinem ad essendum in multis: sed natura in primo statu non est contracta, ergo habet ejusmodi unitatem, & consequenter est universalis. Minor sola probanda est; ea sic ostenditur, Natura secundum se est causa formalis Inferiorum: sed omnis causa est prior effectu, saltem natura; ergo aliqua prioritas naturæ tribui potest Rei communi, in qua nondum sint Inferiora: ergo in eadem prioritate Natura non est contracta: nam Particularia fiunt per contractionem naturæ. quare si Particularia nondum sunt, naturæ contractio nulla est.

Secundâ.

Secundò. Res communis secundùm esse est aliquid distinctum à differentiis, quibus determinatur; ergo habet aliquam unitatem, qua ab ipsis præscindat: sed hæc est unitas præcisionis ad Vniversale requisita; ergo ea reperitur in Natura secundum se. Minor, & Consequentia notæ sunt. Major probatur. Quotiescunque duo quæpiam inter se distinguun-

tur, vendicant propriam unitatem, qua in suo esse constituantur : nam distinctio poscit numerum, numerus autem ex unitatibus consurgit ; igitur cùm natura, & Differentia ab invicem distinguantur, utraque flagitabit suam unitatem. Atqui unitas naturæ communis, non potest esse unitas numerica : quia est propria individuorum : non formalis : quia hæc communicatur Individuis, atque adeò non repugnat differentiis : ergo est unitas propria Vniversalis, quam vocamus præcisivam.

Tertiò. Tertiò. Non est major unitas ea, quæ per intellectum attribuitur naturæ universali, quàm quæ eidem competit in solitudinis & antecedentiæ statu : sed illa censetur propria universalis ; ergo idem erit de hac existimandum. Cætera patent. Major probatur. Intellectus solum præstat naturæ libertatem à differentiis : sed non est minor hæc libertas, antequam natura accedat ad differentias, quam post vendicationem ab iisdem : ergo si in statu præcedentiæ nondum natura accessit ad differentias ; ut re vera non accessit, potitur unitate omnibus requisita.

Quartò. Quartò. Aptitudo essendi in pluribus est in Natura prior quàm essendi actus : procedit enim actus ex aptitudine : sed actus antecedit omnem intellectus operationem, ut manifestum est ; ergo & aptitudo, quæ est præcipua universalis forma.

Quintò. Quintò. Aptitudines rerum diversarum, sunt inter se diversæ ; Natura enim lapidis aptitudinem habet, ut sit in pluribus lapidibus, non verò in multis hominibus, ut habet natura humana : sed unde provenit diversitas secundum aliquas formas, proveniunt ipsæ formæ, igitur cum prædictæ naturæ habeant illam aptitudinum diversitatem ex se ipsis (nam intellectus eodem modo omnes abstrahit) de se etiam aptitudines vendicabunt.

Explanatur liberius Autorum mens. Est igitur horum Autorum sententia (ut ex propositis argumentis colligitur) Naturam communem secundum se, & in primo illo statu, habere quandam præcedentiam respectu suorum inferiorum, in qua nondum sit per differentias distributa, & in rerum natura existat, & in ea denominari ab unitate præcisionis sibi conveniente ; contingenter quidem, si absolutè loquamur : siquidem adventu differentiarum è natura excipit, necessariò verò, si natura in eo statu antecessionis accipiatur. Vnde apparet non deesse naturæ, sic acceptæ, eam indeterminationem, quam Scotus ad universale omninò exigit : & contrariam appellat ad discrimen alterius indifferentiæ, quam dicit privativam. Nimirum privativam indifferentiam vocat illam, quæ non repugnat determinationi, & limitationi ad unum: contraria, quæ omni limitationi repugnat. Quæ doctrina exemplo patere potest. Quantitas aque, & Cœli, ambæ obtinent carentiam caloris, seu de se non habent calorem : at hæc carentia in aqua non repugnat calori, ita ut quantumvis aqua de se calorem non habeat : simpliciter tamen habere possit. sed in cœlo omninò repugnat. Ratione cujus repugnantiæ vocat Scotus hanc carentiam contrariam : priorem verò simpliciter privativam. Quidquid sit de hac loquendi forma, hoc unum constat, naturam in statu solitudinis obtinere indifferentiam contrariam, seu repugnantem limitationi: siquidem eo ipso quod natura contrahitur, ab illo antegressionis statu deiicitur. Atque hæc sententia sic explicata suam habet probabilitatem.

SECTIO III.

VERA SENTENTIA VNIVERSALE autem intellectum negans, confirmatur.

Conclusio. LOngè probabilior est eorum sententia, qui admissa etiam actuali graduum Metaph. distinctione inficiantur, naturam communem secundū se & ante operationem intellectus obtinere unitatem præcisionis, ullámve aptitudinem Vniversalis propriam.

Arist. Ostenditur auctoritate Antiquorum. Certè Aristoteles, quem Adversarii nolent in opinione de graduum distinctione non fuisse in lib.1. de Anima, c.1. tex. 8. ita docet. Vniversale animal, aut nihil est, aut posterius est. Quibus verbis de industria videtur præcedenti opinioni repugnare. Si enim animal in statu antecedentiæ Vniversale est, prius utiq; & non posterius esset. Quo loco, Intellectus, inquit Averr. *Averr.* facit universalitatem in rebus. Avicenn. 5. Metap. *Avicenn.* c. 1. idem confirmat illo celebri pronuntiato. Equinitas secundum se est tantum equinitas, nec una, nec plures. Quod frequenter usurpat D. Thom. in c.4. de Ente, & essentia ex eo probat, Naturam in uno Individuo esse unam, in multis plures; quia de se neutrum habet. Et quamvis Cajet. in illud c.4. utrunq; interpretetur de unitate numerali, nihil favet Adversariis; cum unitas præcisionis sit ex genere numeralium, & reddat naturam simpliciter unam ; quam proinde falsò dicerent, nec unam esse, neque plures, si tali unitate afficeretur. *Cajet.*

Scotus. Ostenditur ex Scot. juxta inter pretamentum nobilium Scotistarum. Sed habeant hos Autores suspectos. Quid dicent de Scoto? Qui in secundo sentent. d. 3. q. 1. apertè negat universalitatem naturæ secundum se spectatæ. Quo loco etsi etiam concedat, nescio quam communitatem, videtur tamen intelligere aptitudinem remotam. Quam, tametsi non rectè Naturæ contribuit ; id non obscurè colligitur ex lib. 6. Metap. q. 18. §. Responsio quid. Si enim loquitur. Est natura in potentia remota ad determinationem singularitatis, & universalitatis : & sicut à producente con-

jun-

jungitur singularitati, ita ab intellectu Agente universalitati. Nec aliter Scotum intelligunt non ignobiles ejus Sectatores. Lichetus in 2. quæst. citata. Antonius Andreas 7. Metaph. q. 17. Tromb. q. 9. Mittimus plerosque Autores, de quibus non constat, an hoc tradiderint, facta suppositione, in qua procedimus.

Lichet. *Ant. And.* *Tromb.*

Naturæ secundū se unitatem præcisionis quosdam falsò tribuisse propalam ostenditur.

In defendenda hac sententia quidam ita procedunt, ut non negent convenire quidem naturæ in eo statu aliquam unitatem præcisionis, sed eam ad veri universalis rationem sufficere inficiantur, quia non habet adjunctam indeterminationem. Alii ipsam unitatem demoliri conantur, qui meliùs philosophantur: diximus enim supra indeterminationem ad unam esse perpetuam unitatis assectam, aut tanquā ejus partem, aut tanquam ejus pedissequam. Quamobrem adversus ipsam unitatem argum. contendimus. Primum sit, de Natura secundum se, & ante omnem existentiam accepta non dicuntur, nisi prædicata necessaria: sed illa unitas, omnium concessione, est contingens; ergo non convenit naturæ secundum se. Major propositio desumitur ex Porphyrio, capite de communitatibus. D. Tho. de Natura Generis, c. 7. & de Ente, & essentia, c. 4. ubi adeò asseveranter negat, extrinseca prædicata convenire naturæ in illo statu, ut doceat, solam naturam sibi convenire, & Quodlib. 8. q. 1. art. 1. inquit, Sola ea, quæ per se competunt, dicuntur de natura. Eandem propositionem tradit Scotus in Prædicabilibus, q. 9. & alii. Et ratio manifesta est; quoniam homo, verb. caus. secundum se consideratus, nihil dicit præter essentiam, & independentiam ab inferioribus; ergo non potest ei convenire aliud prædicatum, nisi quod vel fluat ab essentia, vel sequatur independentiā. Quæ profluunt ab essentia, sunt necessaria, ut ipsi fatentur: independentiam verò nihil sequitur, quod in Singularibus non sit; quoniam homo non minus independens est à Singularibus, cum in illis existit, quam antea: nam tota hæc independentia oritur ex eo, quod sit causa inferiorum, & ab eis esse non accipiat: homo autem æqualiter est causa Inferiorum existens in Singulari, ac ab eo præcisus. Cùm igitur unitas præcisionis non sequatur naturam in Inferioribus, independentiæ comes non est: cum verò non sit necessaria; haud promanat ab essentia; ac proinde nullum principium habet, unde possit convenire.

Ratio prima.

Quid superiori rationi Adversarii opponant.

Negant Adversarii Majorem, & licet ad probationem nihil respondeant; afferunt tamē instantiam plurium prædicatorū contingentiū, quæ naturæ cōmuni secundū se conveniant, & non interventu Singularium: ut, nō existere realiter: non generari: non corrumpi: non ambulare, & c. Ex quo genere volunt, esse unitatē præcisionis: imò argumentātur ex regulis Infinitarū ad hunc modum. Natura in eo priori, secundū se, non est divisa, atq; adeò unitate præcisionis. Vtrobiq; tamen falsò assumunt: nam illa prædicata, aut necessaria sunt, aut nō cōpetunt, nisi ratione Singularium: etenim omnes illæ negationes, si absolutè sumātur, idcircò dicuntur de natura, quia non prædicātur de ullo singulari: si verò accipiantur, ut significant eas formas nō cōvenire per se immediatè naturæ cōmuni, necessario conveniūt. Licèt in duobus postremis sit peculiaris quædā acceptio, secundū quam dicuntur universalia non gigni, nec corrūpi; sed tunc accipiuntur in statu præcisionis, quē vendicant ab intellectu. Quod verò attinet ad illam illationē, in secūdo Periherminias ostendemus cum Cajet. & aliis, non valere eā consequentiā, quoties utimur particula reduplicante. Quod sequēti argumēto magis adhuc explicandū est.

Secundum argumentū. Natura communis in eo statu non est absq; differentiis: ergo non habet requisitā unitatem. Consequētia est bona; quia cōtractio est forma repugnās indivisioni. Antecedens probatur: illa prioritas naturæ non importat antecedentiam durationis, in qua sit natura, & nondū sint differentiæ; sed solā independentiā rei cōmunis à differentiis: sed ut natura sit absq; differentiis, & unitas ei conveniat, debet duratione præcedere: ergo, &c. Minor negatur à nemine: probatur facilè ab omnibus. Nam in iis, quę sunt ab æterno, unū nō est prius alio duratione: alioqui id quod posterius esset, nō foret ab æterno, siquidē præcederetur ab alio: sed Natura & differentiæ, si sumantur secundum esse existentiæ, simul fiunt, adeò, ut nec per modum subjecti, vel formæ unum supponatur ab alio: si verò sumantur quoad esse essentiæ, sunt æternæ: ergo neutrum est prius alio duratione. Minor est evidens; quia negatio, & forma in eodem subjecto maximè repugnant; unitas est negatio differentiarum, vel certe divisionis, quæ fit per differentias: ergo ut illa conveniat, hæ abesse debent.

Ratio secunda.

Dicunt satis esse prioritatem naturæ, ut ratione illius conveniat negatio, esto in eodem instanti temporis in posteriori naturæ sint differentiæ. Fingunt enim in uno instanti temporis duo instantia naturæ, in quorum prima convenire aliqua forma, in secundo ejus opposita. Hoc pacto, inquiunt, Sol in eodem instanti fuit cum luce, sed prius natura extitit, quam lucem produxerit.

Quid secundæ rationi Adversarii objiciant.

Hæc tamen solutio falsam doctrinam supponit circa naturæ prioritates. Videtur enim indicare instantia naturæ dividere inter se instans temporis, ita ut unum occupet priorē illius partē, aliud posteriorem, quasi duratio instantanea sit divisibilis, & id, quod convenit

Ostenditur falsitas solutionis allatæ.

existitve in una parte, possit non convenire, aut non existere in alia; cùm ea sit omninò indivisibilis, & quicquid in ea est, aut in tota duratione sit, aut in tota non sit. Nihil enim est aliud prius, vel posterius natura esse, quàm unũ supponi ad aliud, vel illud ad suum esse supponere: quamvis nunquam dici possit unum sine alio esse. Et ut rem ostendamus in eodem exemplo, quod afferunt. Sol esto prior natura fuerit, quam lux, nunquam tamẽ post sui productionem dici potuit non producens lucem. Item in productione Cœli, materia prior natura fuit, quam forma, cum sit ejus causa materialis: nunquam tamen affirmare licuit materiam esse absque forma. Nec est major ratio in prædicato negativo. Quemadmodum enim existentia vel convenientia instantanea prædicati affirmativi mensuratur necessario, toto instanti, ita etiam mensurari debet existentia, vel convenientia negativi quia duratio instantis non est minus indivisibilis respectu unius, quàm respectu alterius. Quamvis ergo antecedentia naturæ sit in causa, ut ratione illius non repugnet subjecto habere aliquod prædicatum, quod per aliud posterius natura advenjens impeditur: non sufficit tamen, ut tale prædicatum simpliciter competat; quia ab illo, quod posterius advenit, potest impediri.

D.Thom. Quod significavit D.Thom. c. 4. de ente, & essentia, cum dixit; de Natura secundum se posse dici non esse albam: non autem esse non albam: quasi dicat, de se non habere, ut alba sit, id tamen non sufficere, ut non sit alba; quia aliunde alba esse potest: Vbi Cajetanus adducit eam regulam Periherm. 2. ex Negativa finita non colligi Affirmativam infinitam, si adhibeantur particulæ re duplicativa (de se) (secundum se) &c. *Cajet.*

Ratio 3. Tertium argumentum. Natura in instanti suæ contractionis, & realis existentiæ nõ habet unitatem præcisionis; ergo nunquam eam habere potest, si sumatur secundum se. Antecedens admittitur ab Adversariis, & articulo sequenti monstrabitur. Consequentia probatur. Eadem prorsus ratio, quæ apud hos Autores unitatem conciliat naturæ in eo priori, perseverat in instanti contractionis, ergo si non sufficit postea ad conservandam unitatem, nec antea satis erat ad eam concedendum. Consequentia bona est; quia perseverante eadẽ causa adæquata alicujus effectus, idem effectus perseverat. Antecedens ostenditur. Tota ratio, & fundamentum unitatis constituitur prioritas, & independentia naturæ à suis Inferioribus: sed in instanti existentiæ, adhuc natura nõ pendet, & secundum se est prior, cum sit causa, ergo durat tota causa unitatis concedendæ.

Quo pacto Dices illam prioritatem, & independentiam esse causam, nisi impediatur: post contractionem vero impediri à differentiis: quod impedimentum Natura non habet in statu solitudinis. Id tamen facilè impugnatur. Nam status in quo naturæ convenit unitas universalis, is esse debet, qui respuat contractionem, & omne impedimentum: ut videre est in statu abstractionis; prius enim abstractio excludit omnem differentiam, ut natura consequatur debitam unitatem: at status prioritatis, & independentiæ non tollit per se omne impedimentum, sed aliunde impediri debet accessio differentiarum; ergo non est sufficiens argumentum unitatis concedendæ. tertia ratio videatur illud.

Quartum. Ex alio capite ostenditur non dari universale à parte rei, esto gratia talis antecedentiæ aliqua unitas admittatur. Si daretur ille status, in eo esset essentia Superioris, antequam daretur essentia Inferioris: nam inferius constituitur per contractionem Superioris, in eo eventu non daretur contractio, ut volunt; ergo nec inferius per illam constitutum. Sed nihil est universale, nisi actu habeat inferiora, quæ respiciat. Id videtur expressisse Aristot. 2. l. Post. c. ult. cum dixit, universale esse unum præter multa, in quibus tamen inest, & sæpè aliàs docet universale esse unum in multis. Ratione idem confirmatur. Primò. Quoniã universale ex Arist. 1. Phys. est quoddã totum; ergo continet suas partes, sed antequam sint, non potest eas continere; ergo nec totum, aut universale esse. Deinde. Vel universale sumitur ut absolutum, vel ut relativum: i. aut pro aptitudine, aut pro relatione in concreto: si pro aptitudine, cum nulla potentia intelligi queat, antequam sit illius objectum, & aptitudo sit quædam potentia ad Particularia, si Particularia nondum sint, aptitudo esse non poterit. Si sumatur pro relatione manifestius est eam non posse esse sine termino existente, vel conveniente: at non concessis Particularibus nec secundum essentiam, nec secundum existentiam, relatio Particularis nulli conveniret; ergo quidquid sit de unitate præcisionis, natura in eo priori non potest esse universalis defectu Particularium. Confirmatur ultimò non dari Vniversale à parte rei, licet in eo priori aliqua unitas admittatur.

Ad hoc argumentum respondent. Primò esse in pluribus non exigi ex parte universalis: cùm Philosophus asserat ejus essentiam in eo positam esse, quod aptum sit esse; quare non repugnare, esse universale absque Particularibus. At hi non vident universale non esse rem absolutam, sed ejus denominationem semper esse in ordine ad Particularia, & idcirco absque Particularibus reperiri non posse: non aliter, atque causa, ut relationem habeat, ex sua parte solam requirit virtutem, & actionem. Si tamen accipiatur in ea prioritate, in qua nondum intelli- Quid ad ultimum argum. respondeat Adversarii.

telligitur esse passio, & effectus, non potest sortiri relationem, nec denominationem causæ: sed tunc primum eam consequitur, cum ex parte effectus illi respondet passio; alioqui daretur relatio causæ, absque relatione effectus. Ita prorsus res habet in universali. Quare alii occurrunt, habere quidem universale respectum, vel transcendentem, si capiatur pro aptitudine: vel secundum se, si pro relatione: non esse tamen necessarium, ut ei respondeat terminus actualis, sed possibilis: quia relativo, præsertim rationis, non respondet perpetuò actualis terminus. Nam hæc materia, quæ conjungenda est animæ D. Petri, habet modò respectum partis ad D. Petrum nusquam existentem, cui tamen convenit relatio totius. Idem in sexcentis aliis contingit. Verum ejusmodi responsio supponit id, quod ostendendum fuerat, dari videlicet in eo priori aliquem terminum, cui relatio Particularis conveniret, sicut nunc datur D. Petrus secundum esse essentiæ, cui ut convenit possibilitas ad existendum, ita relatio totius futuri sub esse existentiæ; nam propositum argumentum probavit, tunc nihil esse Particulare secundum essentiam, quod relationis sit capax.

Respondebunt, Particularia esse possibilia, quoad essentiam, & respectu illorū habere universale suam relationem. Minùs tamen ferenda est hæc responsio; quia de nulla re prædicari potest possibilitas ad habendam essentiā. Nam ea possibilitas si est in aliquo, illud jam est essentia vera ac positiva; si nusquam, ineptè dicetur aliquid habere aptitudinem, ut sit. Cùm ergò Particularia in eo priori nondum sint quoad essentiam, non possunt denominari possibilia.

Hic ultimò occurrunt alii, tota hac ratiocinatione solùm probari, Naturam non esse universalem actu in eo priori: sed potentia universalem esse nihil vetare; quia habere potest partes, & terminum, & ita non esse universale actu, sed potentia egregiè quidem fatentur, quod ostendimus, naturam, scilicet universalem, non esse defectu earum conditionum, quæ requiruntur, posse tamen esse, cùm eæ conditiones illi obtigerint. Quod nos minimè diffitemur: licèt non probemus eam divisionem in universale actu, & potentia; potiusque dicendum putemus eam divisionem attribuendam esse rebus ad hunc modum. Rerum communiū quædam sunt actu universales, quædam universales esse possunt. Qua de re in quinto Prædicabili fusius est disputandum.

SECTIO IV.

DILVVNTVR ARGVMENTA PARtis affirmativæ.

Solvitur 1. arg. partis CVm fundamenta hactenus proposita, longè firmiora sint, ad evertendum universale, ante intellectum, quàm quæ illud astruebāt, affirmativæ oportet infirmiora diluamus. Ad primum vero dicendum est, etsi natura detur aliqua prioritas; ratione cujus ei non repugnet contractam non esse; nullam tamen dari, in qua dici possit non contracta; ut in tertio argumento pro nostra sententia ostensum est. Vndè etiam patet, quid respondendum sit ad probationem, negandum videlicet ex eo, quod Natura sit causa formalis Inferiorum, colligi antecedentiam, in qua contracta non sit; cùm post contractionem adhuc maneat causa formalis, & prior natura inferioribus, & nihilominus ei repugnet unitas præcisionis.

Ad secundum concedendum est, Naturam communem habere unitatem, qua distinguitur à differentiis; negandum tamen eam esse præcisionis, & propriam rei universalis, quā universalis est. Nam in sententia Scoti semper Natura servat distinctionem à differentiis, etiā cùm est illis conjuncta; atque adeò servat eam unitatem ratione cujus à differentia separatur. At unitas Vniversalis in natura contracta non est; unitas ergo, qua natura differt à differentiis, est formalis & essentialis, qua quælibet natura est indivisa in suo gradu entis, & divisa à quocunque alio, sive completo, sive incompleto. Neque enim humana natura per suam unitatem formalem solùm distinguitur à natura equi, sed etiam ab ejus differentia irrationali, & ab iis, quibus contrahitur, imò & ab accidentibus, ab his enim omnibus diversam obtinet essentiam. Solvitur 2. arg.

Ad tertium negandum est naturam in primo statu nondum accessisse ad differentias contrahentes; atque adeò habere tantam unitatem, quantam per intellectus abstractionem obtinet, licèt ratione illius status, seu independentiæ, contractionem non expectet, etiam nihilominus haud perfectè respuit; ut explicatum est. Solvitur 3. arg.

Ad quartum negandum est ante operationem intellectus reperiri, aut actum essendi in multis Vniversalis proprium: aut ei respondentem aptitudinem. Enimverò actus universalis non est, quocunque modo esse in multis: sed quem explicuit Aristot. 1. & 2. Poster. supra relatis (esse unum in multis.) Alioqui Analogum habebit actum proprium universalis; quia est in multis per identitatem. Cùm verò ostensum sit naturam secundum se non esse unam simpliciter loquendo, nec poterit esse una in multis. Dices. Actus Vniversalis non est ille, quem Natura habet secundum se; ergo erit is, quem habebit per intellectum; sed intellectus non potest efficere in rebus identitatem sufficientem, ut unum dicatur esse aliud; ergo aut actus Vniversalis non erit, quem superius expli- Solvitur 4. arg.

explicuimus: aut naturæ secundum se tribuendus est. Respondetur, actum Universalis proprium nec convenire naturæ secundum se tantum, nec beneficio solius intellectus; ut propositæ rationes ostendunt: sed esse mixtum ex eo quod res vendicat natura sua, & ex eo quod ab intellectu participat. Nam de se habet res entitatem identificatam cum pluribus: ab intellectu haurit unitatem, cujus meritò illa identitas fit propria rei universalis. Nec est incommodum identitatem cum pluribus præcedere opus intellectus, & consequenter illam potentiam, quam intellectus naturæ communi concedit, nam eadem communicatio, quæ antea non erat rei universalis, accedente ad naturam unitate præcisionis, & aptitudine, redditur propria Universalis. Quemadmodum idem numero actus, qui ante rationis advertentiam elicitus, nec erat liber, nec humanus, posita animadvertentia, liber est, & aliquid promeretur. Porrò cujusnam aptitudinis sit ille actus essendi in Particularibus, quem natura vendicat secundū se; ex superioribus constat. Docuimus enim actum essendi in quolibet Individuo respondere determinatæ potentiæ illius naturæ ad essendum in uno tantum: & sic de actibus essendi in cæteris. Quod genus aptitudinis diximus longè ab Universalium potentia distare.

Solvitur 5. argum.

Ad quintum elicienda est solutio ex doctrina præcedentis responsionis. Quemadmodum enim actus Universalis nec totus est ab intellectu, nec totus ex natura rei, sed quodammodo mixtus: ita aptitudo, & si ea, quæ proxima dicitur, abstractione mentis concedatur, supponit tamen quandam majorem proportionē inter hanc naturam, & hæc Inferiora, quam inter eandem, & alia diversa: & hinc est ut illi tribuat hanc speciem aptitudinis, & non illam, quam alteri naturæ accommodaret. Ea verò proportio in hoc consistit, quod omnia Singularia; ex quibus eam abstrahit, habent eandem unitatem formalem, quæ non convenit singularibus alterius naturæ: unde absolutè dici potest, diversitatem potentiæ proximæ provenire ex diversitate unitatis formalis: quam meritò remotum fundamentum possumus appellare. Ex eadem radice asserimus provenire discrimen inter potentiam specificam, & genericā. Quando enim intellectus abstrahit naturam communicabilem multis speciebus, tribuit illi aptitudinem genericam: quando verò abstrahit eam, quæ solis individuis communicatur, concedit specificam: quo modo etiam philosophādum est in tribus posterioribus Universalibus. Est doctrina juxta mentem D. Thomæ in 1. dist. 19. q. 5. art. 1. in corpore.

D. Thom. [illegible]

Illud in calce hujus sectionis admonendum putamus ex Autoribus e19. contraria opinione citatis (si Recentiores, & fortasse aliquem de Scotistis excipias) nullum in ea fuisse. Et præsertim de D. Thoma, ejusque sectatoribus, nulla potest esse ambigendi ratio: cùm omnes Autores, agnoscant actualem identitatem inter naturam superiorem & inferiorem, cum qua ostendimus esse non posse unitatem præcisionis à parte rei distinctam. Cùm verò asserunt aliquam unitatem convenire rebus communibus secundum se: de formali interpretandi sunt: de qua non dixit D. Thomas loco citato non communicari Inferioribus: sed non descendere cum natura in inferiora, ita ut illis primò conveniat, ut competit numeralis. Eadem mens est Magni Alberti, neque enim significat Universale formaliter convenire à parte rei, sed remotum ejus fundamentum, unitatem scilicet formalem.

Contraria opinione afferuntur Autores, in ea fuisse ostenditur.

ARTICULUS IV.

QUID EXISTIMANDUM SIT DE natura in secundo statu.

Erat secundus Naturæ status, in quo ea sumitur conjuncta cum differentiis cōtrahentibus, sive in esse realis, & actualis existentiæ, sive in esse possibili, &, ut vocant, essentiæ; parvi enim refert utrovis modo Natura accipiatur, dummodo sit per differentias limitata. Ac si rem ipsam tantum curassemus, & solius universalitatis (cujus Philosophi alicujus notæ meminerunt) rationem haberemus, supervacaneum esset, de hoc secundo statu investigare, an Natura in eo aliquam habeat universalitatem? cùm ostenderimus nihil magis repugnare unitati præcisionis, & aptitudini ad essendum in multis.

Cæterùm quia nonnulli nostri temporis Philosophi, innixi auctoritate Scoti, & quorundam illius Sectatorum, qui videntur universalitatem agnoscere in Natura contracta, introducunt aliud genus Universalis, quod vocant actuale; & asserunt non repugnare contractioni: visum nobis est leviter hanc rem premere. Dividunt ergo universale in potentiale, & actuale, illudque vocant naturam ab inferioribus præcisam, iisdemq; inesse aptam: hoc verò eandem naturam jam divisam, & multiplicatam.

Universale à quibusdam in actuale, & potentiale partitur.

Quod si ab illis petas conditiones hujus Universalis, partim consentiunt cum communi doctrina: partim ab ea divagantur. Imprimis dicunt hoc Universale non requirere unitatem præcisionis, sed aliam minorem. Hanc cùm rogantur, assignant primò formalem. Si ea non satisfaciat; addunt aliam, quam, inquiunt sortitur natura, cū sumitur ut habet simul omnes actus essendi in suis Particularibus. Trib⁹ enim modis

Quæ affectiones Universali actuali tribuantur.

modis spectari potest Natura, ut in Inferioribus existit: primò prout est in singulis tantùm: secundò prout est in omnibus, singulatim tamen; quo pacto non componitur unus, quasi integer actus, sed singuli tanquam integri concipiuntur, efficiuntq; merum aggregatum: tertiò, quatenus Natura est in omnibus simul, & semel; in qua acceptione singuli actus sunt velut partes unius totalis, quo tota Natura est in omnibus Inferioribus. Quamvis ergo Natura primis duobus modis Vniversalis non sit, primò quidem, quoniam eo pacto unum tantum respicit: Secundò verò, quia est simpliciter multa: postremo tamen modo habet unitatem quandam majorem formali, & proportionatam Vniversali actuali. Et de unitate quidem ita sentiunt; de aptitudine non multò aliter, credunt enim in natura, eodem modo sumpta, post contractionem remanere aptitudinem: quia nullus actus evertit propriam potentiam, ut cernere est in visione, deambulatione, &c. Quod verò ea aptitudo sit quodammodo dispertita, nihil officere Vniversali, de quo altercamur.

Arist. Porphyr. Vniversalis actualis propugnatores quos sibi adoptent ex antiquitate patronos.

Huic sententiæ graves asciscunt ex antiquitate parentes. Nos imprimis Aristotelem in c. ultimo lib. 2. Post. definientem Vniversale unum in multis. Deinde Porphyrium in cap. de Specie, asserentem plures homines participatione Speciei esse unum hominem. Vbi notanda sunt illa verba (participatione Speciei) id est dum Speciem in se recipiunt, & continent. Non possunt autem plures homines dici unius ratione unitatis formalis; cùm hæc multiplicetur; ergo propter illam mediam unitatem. Præterea

D. Ioan. Damasc.

Damascenum lib. 3. de Fide c. 11. quatenus docet Deum non assumpsisse naturam humanam in Specie, quia non assumpsit omnia Hominis Individua. Quibus verbis indicat humanam Speciem in Individuis esse. Denique D. Thomas 3. p. q. 2. art. 5 ad secundum, ibi sic loquitur: Humana Natura non habet rationem communis Speciei, secundum quod est in uno, sed secundum quod est abstracta ab omni Individuo, vel secundum quod est in omnibus. Non poterat clarius exprimere duplex illud universale actuale, & potentiale.

D. Thom.

Ratio pro universali actuali.

Accedit ratio. Particularia dantur in rerum natura ante ullam mentis operationem; ergo aliquod Vniversale eis respondere debet: sunt enim hæc (ut sæpè diximus) mutuò opposita: atqui non potest assignari aliud accommodatius, quàm actuale; ergo, &c. Prima propositio probatur. Quia fundamentum Particularis est determinatio, & participatio sui Vniversalis; hæc verò à parte rei dantur in cujusque naturæ Singularibus.

Ostenditur apertè nullum esse universale actuale.

Interdicenda sunt huic sententiæ, prius quàm pedem inferat, omnia Philosophorum gymnasia; perantiquam namq; universalis suppellectilem dum immutat, penitus dissipat. Nusquam enim Vniversale apud veteres comparuit, nisi duabus illis vestibus, unitate & aptitudine communi exornatum: hi verò Philosophi utranque aut omnino tollunt, aut insigniter decurtant.

Imprimis ex defectu unitatis.

Et quidem unitatem sive dicat sufficere formalem, non unam aut alteram, sed adgregatum omnium, quæ sunt in singulis Individuis: sive illam majorem, quam tribuunt Naturæ, quatenus simul, & semel per unum quasi actum adæquatum est in omnibus Inferioribus; ineptè sentiunt. Nam aggregatum unitatum formalium non reddit unum, absolutè loquendo, quoniam aggregatum unum quidem dicimus, sed cum adjectione, veluti unum acervum, aut cumulum; simpliciter tamen sunt multa: at Vniversale esse absolutè unum, ex communi Philosophorum sententia supra docuimus; ergo cùm unitates formales simul sumptæ relinquant naturam simpliciter multiplicem, ad universalitatem sufficere non possunt. Illa verò unitas, quam fingunt in totali natura, nusquam est. Aut enim est in omnibus simul individuis, aut in uno tantum, hoc secundum non admittent: cùm eadem sit omnium ratio. Si dent primum, vel ea unitas est una numero, vel tot, quot sunt ipsa Particularia: si sint multæ, eadem erit de illis ratio, atque de formalibus. Quod verò una numero in omnibus existat, impossibile est, cum accidens multiplicatione subjecti necessario multiplex fiat, nec alibi, quàm in mysterio Trinitatis eadem Natura indivisa multis suppositis communicetur.

Qua ludificatione velint Auctores oppositæ sententiæ rationum vim subterfugere circa unitatem.

Confugiunt ad Naturam, vel in eo priori, quo applicatur, vel cùm ab intellectu per modum unius accipitur. Sed nullibi præsidium habent; quoniam Natura, nec eam prioritatem secundum se haber, nec si habet, in ea sumeretur, ut contracta, sed ut præcisa, essetq; Vniversale, quod vocant (Potentiale.) Per intellectum verò; nisi Natura repræsentetur præcisa ab omnibus differentiis, non potest consequi majorem unitatem, quàm habeat à parte rei. Etenim cum intellectus repræsentat Naturam contractam, licet hoc præstet uno conceptu, necessario eam cognoscit ut multa entia, tot videlicet, quot sunt particularia inter se distincta, in quibus contracta repræsentatur; atq; adeo unicam numero unitatem ei tribuere non potest; nec illa compositio unius actus totalis essendi in omnibus Particularibus, realis est, sed per rationem conficta; cùm quodlibet singulare contrahat, si non totam realitatem, certè totam rationē Naturæ conjunctis, independenter à quovis alio, & per conjunctionem omninò separatam ab aliis.

Vnde quamvis intellectus simul, & semel totam naturam applicet omnibus inferioribus, nullam ei præbet unitatem, quemadmodum domui in communi non affigitur major unitas, quàm de se habeat, ab illo, qui eam de inferiori per unicum actum enunciat.

Deinde ex defectu aptitudinis.

Quod attinet ad aptitudinem, ex supradictis colligi potest eorum, quæ docent, confutatio. Asserunt enim aptitudinem esse extensam in natura, ita ut secundum unam sui partem apta sit esse in hoc per partialem aptitudinem illi respondentem: secundum aliam in alio, &c. Sed non advertunt naturam sumptam ante sua inferiora habere solam essentiam, quæ totam divisibiliter est in quolibet Individuo, unde non potest habere aptitudinem divisibilem, sed impartibilem ad essendum totam in singulis, & in omnibus: partes enim ei non adveniunt, nisi ratione diversorum, cum quibus conjungitur. Pari facilitate convincitur, quod subdunt, hanc aptitudinem per actum non everti, sed persistere in natura contracta: Nam omnes hujus generis aptitudines destruuntur per actus, ut ea, quæ est in quantitate, ad divisionem, in homine ad mortem, vel ad amittendum brachium, vel oculum. Quæ enim per actus perficiuntur, non sunt ad amissionem, aut divisionem, sed ad formæ receptionem, vel productionem. Deinde ostendimus naturam conjunctam uni differentiæ, per nullam potentiam in multis esse posse, atque adeò aptitudinem amisisse. Quod si in singulis naturis proprias concessimus aptitudines, statim adjunximus, has non pertinere ad Vniversale, cùm sint ad essendum in uno tantum. Vbi etiam apparet quanto jure diximus solam potentiam, quæ est ad puram receptionem, vel productionem actus remanere cum actu: nam potentia ad essendum in uno quia non respicit divisionem, sed nudam conjunctionem naturæ cum differentia, per illius adventum non destruitur.

Auctores quos opposita sententia pro se stare dicebat, adversus eá contendunt *Arist.* *Porph.* *Cajetan.*

Autores ab Adversariis allegati nihil minus volunt, quàm hoc Vniversale statuere. Nam Aristoteles loco citato, non solùm docet Vniversale debere esse in multis: sed etiam ab illis præcisum. Quæ duæ conditiones unum constituunt Vniversale, non duo: ut palam est locum consideranti. De Porphyrio non tam facilè constat, quid illis verbis significet. Placet interpretatio Cajetani in 4. cap. de Ente & essentia. Idcircò plures homines participatione speciei dici unum, quia secundùm se non sunt divisi in essentia hominis, imò sunt in ea similes, participantque eandem unitatem formalem in Specie, quod possumus appellare esse unum fundamentaliter: formaliter enim, & actu tunc sunt unum, plures homines, cum intellectus accepta occasione ab unitate formali, qua similes sunt, format unum conceptum objectivum, in quo prorsus conveniunt. Quæ explicatio eò magis probanda est, quo ex Aristotelis doctrina desumitur. Explicaturus enim Aristoteles 5. Metaph. cap. 6. quæ essent unum essentia, dixit: Ea omnia dicuntur unum, quorum ratio, quidditatem dicit (id est definitio) indivisibilis est. Vbi duo notanda sunt. Primum quidem, appellari unum, quæ possunt eadem definitione explicari: unitatem verò ad definitionem requisitam, formalem esse docuimus supra cum D. Thoma. Alterum, non excludi in ea unitate ordinem ad intellectum, cujus est definitionem fabricare: ut sic complexus videatur Aristotelis & Cajetani commentum, & nostram additionem in verba Porphyrii. Damascenus rectè colligit non fuisse assumptam humanam speciem, hoc est, totam naturam humanam, quam sæpè Philosophi ob remotum fundamentum speciem vocant, ex eo, quod Deus non assumpserit omnia Individua: quia assumptio Hypostatica non terminatur, nisi ad naturas singulares. Quare si has omnes sibi Deus non copulavit, totam naturam humanam haud assumpsit. De D. Thoma quis dubitat ab hoc invento longissimè abesse? cùm doceat nullam esse naturam communem actu distinctam à Particularibus: cujus oppositum in hac sententia supponitur. Sed ne ullus esset de ea sententia ambigendi locus: mille sunt, in quibus negat ullum esse in Singularibus Vniversale: velut in 2. d. 3. quæst. 2. art. 2. ad primum: ubi ita scribit: Dicendum est, quod est triplex Vniversale: quoddam in re, scilicet Natura ipsa, quæ est in Particularibus, quamvis in eis non sit secundum rationem universalitatis in actu, & in 1. d. 19. q. 5. art. 1. Humanitas, inquit, est aliquid in re, non tamen ibi est universalis. Idem exprimit 1. p. q. 85. art. 5. 1. 2. q. 26 art. 6. Opusc. 42. c. 7. Opusc. 55. & 56. aliisque in locis. Quare locus ab Adversariis citatus ad eandem normam exponendus est. Videtur ergo D. Thomas eadem acceptione usurpasse non speciei, qua Damascenus, & vulgus accipere solet, pro tota Natura Humana: tota verò natura non potest in unum colligi, nisi vel præcisa, vel in omnibus Individuis comprehensa.

D. Ioan. Damasc.

D. Thom.

Infirmatur Adversariorum ratio.

Ad rationem, quæ opponebatur, negandum est antecedens, de Particulari formaliter sumpto: falsò namque assumit, Particularis fundamentum esse determinationem, & participationem naturæ: nisi hæc ipsa sumantur, ut reddunt Particulare subjectum universali, tanquam sibi avulso: quod per solam operationem intellectus completur: ut latè demonstratum est.

ARTI-

ARTICVLVS V.

VTRVM NATVRA SIT VNIVERsalis in tertio statu.

Conclusio affirmans ab omnibus defenditur.

TErtium Naturæ statum appellamus, cum res communis absque omnibus Differentiis contrahentibus in specie intelligibili, conceptuvè repræsentatur: in hoc statuimus rem esse perfectè & absolutè universalem. Hujus sententiæ omnes Autores, qui usquam Vniversale concedunt. Est imprimis Aristoteles illo 1. de Anima, cap. 1. & 7. Metaph. c. 13. Commentator. priori loco, comment. 8. Avicenna 5. suæ Metaph. cap. 2. Boetius relatus à D. Thoma Opusc. 55. idem D. Thomas locis in fine proximi articuli citatis, & sexcentis aliis. Omnes ejus Sectatores. Scotus in 1. d. 3. q. 1. Metaph. quæst. 6. quem sequitur ejus schola. Itaque nullus dubitat, utrum in hoc statu sit Natura Vniversalis, sed an in præcedentibus hoc habere possit.

Arist. Avicen. Boet. D. Thom. Thomist. Scotus. Scotistæ.

Probatur ratione.

Ratio verò est in promptu. Nam ad verum, & proprium Vniversale, duo præter unitatem formalem à parte rei convenientem, sunt necessaria, unitas præcisionis, & aptitudo essendi in pluribus, per modum identitatis: sed Natura in intellectu utrumque habet in gradu absoluto: ergo est perfectè universalis. Minor ostenditur: quia Natura eo modo accepta, præscindit ab omnibus Differentiis contrahentibus, cùm absque ulla omnino repræsentetur: habet non repugnantiam, ut in multis per indentitatem existat, deque illis vera, & formali prædicatione affirmetur: ergo nihil ei deest ad veram Vniversalis rationem.

Obiicitur primò.

Sunt adversus hanc communem doctrinam vulgares etiam objectiones. Prima Objectum non accipit unitatem à conceptu: sed è contrario, conceptus ab objecto, tanquam à sua mensura, & exemplari; ergo non potest intellectus per ejusmodi conceptum, vel speciem unitatem tribuere Naturæ communi. Confirmatur. Si res essent universales ratione specierum, & conceptuum, in quibus repræsentantur, quot essent ejusmodi species, vel conceptus, Naturæ humanæ, v. c. tot essent Naturæ Humanæ Species; quod est apertè falsum. Si quis responderit Naturam non denominari formaliter universalem ab ipso conceptu, vel specie: sed ab unitate quæ resultat in objecto ex tali repræsentatione; hanc verò esse unicam, licet repræsentationes multiplicentur. Nos satisfaciet; quia de unitatibus redibit eadem quæstio. Cùm enim proveniant ab imaginibus, non erit, cur ad earum numerum non multiplicentur.

Occurritur.

Ad hoc argumentum respondendum est cum distinctione. Duplex enim datur unitas tùm in conceptu, tum in objecto: alia essentialis, & formalis: alia numerica. Priorem sumit conceptus ex objecto, quod est illius causa formalis extrinseca. Ad eam verò contribuendam sufficit in objecto communi formalis item unitas, ratione cujus possit in una imagine æqualiter repræsentari. Posteriorem non item, quia circa idem objectum, possunt esse diversi numero conceptus, non modò in diversis intellectibus, sed etiam in eodem; provenit ergo hæc unitas, vel diversitas, ex applicatione potentiæ, determinatione primæ causæ, aliisq; circumstantiis: at objectum commune numeralem unitatem accipit à conceptu, quando intellectus segregatis in omnibus differentiis Naturam solitariè concipit, tanquam rem divisam. Quemadmodum enim intellectus vim habet accipiendi, ut diversa actu ea, quæ secundùm se omninò sunt idem, cum sola distinctione virtuale; ita colligere potest in unum, quæ diversa existunt, si formalem habeant similitudinem. Hac de causa appellavit Scotus unitatem præcisionis, unitatem numeralis objecti, hoc est, rei effectæ unius numero, quatenus objectum est. Ad confirmationem rectè occurrebatur; quamvis ea responsio necessaria non sit ad salvandam unitatem Speciei Humanæ. Sive enim conceptus, sive unitates sint plures numero, non sequitur admittendas plures species; quia ad multiplicationem concretorum, non sufficit pluralitas formarum, si subjectum sit unum; nam paries à multis visus, & si plures terminet visiones, unum visum dicitur. Pari modo vocamus unum artificem, & non plures illum, qui multis artibus insignitur. Quamvis ergo conceptus, vel unitates præcisionis ab his provenientes multæ sint, non proinde sequitur multas esse Humanæ Naturæ Species.

An tot sint in Vniversali unitates præcisionis, quot abstrahentium conceptiones. Rationes partis affirmantis.

Sed non caret controversia id, quod argumentum intendit, tot videlicet esse unitates præcisionis; & consequenter relationes rationis in iisdem fundatas, quod fuerint conceptus abstrahentium eandem Naturam. Vtrinque enim sunt dubitandi rationes. Vt affirmemus, facit primò similitudo entium realium: tot enim sunt entia realia, quod reales existentiæ diversæ; ergo entia rationis tot erunt, quod fuerint existentiæ objectivæ, ut convincit paritas rationis: existentiæ verò objectivæ multiplicantur per conceptus; ergo & ipsa entia rationis. Hæc ratio licet directò procedat in entibus rationis, & æqualem tamen vim habet in negationibus, & privationibus rationis; quia hæ tunc sunt, vel conveniunt, cùm res conceptibus obiicitur. Secundò. Nisi relatio & unitas Speciei humanæ variatur propter conceptus, eadem perpetuò conveniet, atq; adeò ex quo cæpit Homo abstrahi, eandem semper vendicavit: unmò aliam habere non poterit, vel etiam

ab Angelico intellectu. Quod satis durum videtur.

Rationes partis negantis.

Pro parte tamen negante hæ rationes probationem præstant. Prima. Quia conceptus sunt extrinseci entibus rationis; ergo non est necessarium, ut eorum multiplicatio efficiat multa entia. Secunda. Ex opposita sententia sequitur, non posse bis concipi idem ens rationis: imò nec à Deo (sit tamen formet entiă rationis) cognosci posse illud ens rationis, quod homo vel Angelus effinxit; si enim ad distinctam cognitionê sequitur novum ens, fieri non potest, ut prius cognitum, iterum per novam cognitionem apprehendatur. Tertia. Idem confirmatur speciatim in unitate, de qua est peculiaris, & efficacior conjectura. Etenim negationes differunt per formas, quas negant, & subjecta in quibus sunt: sed divisio, quam negat unitas Naturæ humanæ, & ipsa Natura (à quocunque fiat abstractio) semper sunt eadem; ergo unitas nunquam erit distincta.

Pars negãs approbatur; objecta infringuntur astruentis. Cajet.

Etsi utraque ex his opinionibus facilè defendi possit, & in re tam parvi momenti non multû intersit, quid quisque opinetur. Verisimilior tamen videtur secunda sententia. Quam tradit Cajet. 1. p. q. 76. art. 2. recipiuntque Recentiores. Quare ad rationes primæ sententiæ dicendum est, non posse desumi similitudinem ab existentia reali ad existentiam rationis; quia illa est intrinseca rebus: hæc extrinseca; quare non oportet ex hujus multiplicatione arguere multitudinem entium, ut eam arguit existentiæ realis multiplicatio. Ad secundum totum concedimus; nec mirum videri debet, cùm fundamentum, & extremum sint omninò idem, & solùm variatur causa veluti effectiva, quod idem ens rationis perennet.

Objicitur 2.

Secunda objectio. Omne objectum antecedit potentiam, & ejus actus: Vniversale est objectum intellectus: ergo non potest illius actione primò consurgere. Minor, & consequentia notæ sunt. Major probatur; quia objectum est causa externa mensurans potentiam: at causa perpetuò supponuntur ad effectum.

Occurritur.

Respondetur distinguendo majorem propositionem, & illius probationem. Si enim velit objectum esse prius potentia, & ejus actibus quoad rem ipsam, hoc est, rem, quæ denominatur objectum, præcedere potentiam: concedenda est, neganda verò si contendat objectum præire potentiam, quoad modum, quem induit, dû objicitur. Nam penes hunc modum incommodum non est objectum esse posterius ipsa potentia, & illius operatione. Ita res habet in præsenti. Vniversale enim, materialiter sumptum, seu res, quæ denominatur universalis, ut (homo) (animal) &c. prior est actionibus intellectus; formaliter verò, & quoad illam communitatê, indifferentiamque ad sua Inferiora, posterius est Vniversale, quam intellectus abstractio, qua à differentiis liberatur. Cùm permisimus (universale esse proprium objectum intellectus) illud tantum significare voluimus, Vniversale à solo intellectu cognosci; alioqui non tam exigui sunt hujus potentiæ fines, sed ad Singularia etiã extendit, & totum entis veri aut falsi latitudinẽ percurrit; ut alibi ex professo dicendum est.

Tertia objectio. Natura in tertio statu solam habet unitatem præcisionis, & aptitudinem: ad universale autem hæc non sufficiunt; ergo non est universalis in eo statu. Probatur Minor. Vniversale perfectum nihil est, nisi quod potest affirmari de pluribus (ut secunda ejus definitio ostendit) sed nisi detur actus, & conjunctio naturæ superioris cum Inferiori, nequit esse vera affirmatio, ergo non sufficiunt ad perfectum Vniversale unitas, & aptitudo, seorsim sumptæ. Quod verò Natura communis has tantum habeat beneficio intellectus, probatione non indiget; cùm nemo unquam existimarit, Platonem mentis operatione participare hominem, aut animal, aut candorem.

Objicitur 3.

Huic argumento negant multi, necessarium esse actum essendi in Particularibus ad completam Vniversalis rationem, & ideo in intellectu habere Naturam quidquid ad eam denominationem opus est. Verùm quia in cap. de Accidẽte probabilius indicabimus, actum quoque esse. Respondemus non habere quidem Naturam actum essendi in tertio statu, sed in secundo; meritò tamen in illo dici universalem, quia ibi obtinet conditiones, quas secundum se habere nõ potest; & quæ requiruntur ex parte ipsius universalis. Contractio enim & existentia in Particularibus de se conveniunt Naturæ, & sunt necessariæ ex parte termini. Nec est postulandum, ut in eodem statu habeat Natura actum, & aptitudinem, cum pari modo Autores Vniversalis à parte rei agnoscant aptitudinem in primo statu, actum verò in secundo. Vnde patet opus non esse respondere ad illam probationem, qua ostenditur Naturam per intellectum non posse sortiri contractionem. De qua re paulò post dicendum est.

Occurritur.

ARTICVLVS VI.

QVO PACTO DISSOLVENDAE sint quæstiones à Porphyrio excitatæ.

Quæstiones à Porphyrio indicatæ.

EXplicata materia, formaq; Vniversalis, & qua ratione inter se consentiant, perfacilè est respondere ad tres quæstiones, quas Porphyri^9 in sua præfatione auditoris imbecillitati cõsulens, nõ resolvit. Prima est. An Generа.

nera, & Species sint in rerum natura, aut in solis, nudisq; conceptibus? Secunda. Vtrum sint corporea, an corporis expertia? Tertia. In rebus sensibilibus, an ab his separata subsistant?

Quid circa à porphyrio indicatas q. advertendum.

Circa omnes simul quæstiones illud est animadvertendum, eas non excitari de Vniversalibus formaliter sumptis. De his enim satis perspicuum est non procedere duas posteriores; cùm universale formaliter, aut sit negatio, aut relatio rationis, de quibus dubitari nequit, an sint corpora, vel à sensibilibus separata cohæreant: Proponuntur ergo de re substrata, quæ universalis denominatur. At nec de omni ejus modi re, sed de generibus, & speciebus Substantiarum sensibilium: de his enim solis procedere potest prima quæstio. Quis enim de rebus spiritualibus ambigat, an sint corpora, nec ne: Deinde inter Platonem, & Aristotelem de hisce tantùm Substantiis contendebatur; spirituales enim, cùm natura sint incorruptibiles, non egent ideis, in quibus ab interitu vendicentur. Hæc universim.

Quid peculiare circa primã.

Accedamus nunc ad singulas quæst. Ac circa 1. advertendum est, bifariam posse aliquid esse in intellectu. Primò Subjectivè. Secundò Objectivè. Priori modo sunt in intellectu omnes illius actus, habitus, & species, quæ perinde intellectui inhærent, ac cætera accidentia suis immediatis subjectis. Posteriori sunt, quæ in aliquo conceptu, aut specie repræsentantur. Et in hoc sensu ponit Porphyrius quæstionem. Quocirca non dixit, An Genera, & Species sint in intellectu: sed in conceptibus. Memini verò specialiter conceptuum: quia licet ea, quæ repræsentantur in specie, objectivè esse perhibeatur, ut diximus; præcipuè tamen & quasi per antonomasiam id affirmatur de rebus in conceptu, utpote actuali imagine repræsentatis. Ad hæc. Quæ in conceptu repræsentantur, quædam ita se habent, ut non modo objiciantur, sed vel per se formaliter existant in mundo, ut Socrates, ejus anima, & realia accidentia: aut ratione subjectorum, ut negationes, & privationes, quæ his rebus secundùm se conveniunt: aut denique de rebus in mundo existentibus verè prædicentur, cujusmodi sunt entia rationis, tam positiva, quàm negativa, ut esse prædicatum, vel subjectũ, esse abstractum, &c. Quamvis enim hæc nec per se, nec per res denominatas realiter existere censeantur, ut præcedentia, verè tamen affirmantur de Platone, & homine in mundo existentibus. Alia verò objiciuntur conceptibus mentis, quę nec per se esse possunt, nec de re aliqua vera prædicari, veluti Hircocervus, Chymæra, &c. quæ mente quidem fingimus, at de re in mundo existente, aut possibili non nisi falsò affirmamus.

His annotatis ad primam quæstionem respondent veteres, & recentiores Nominales, Genera, & Species (si nomina ipsa excipias) in solis, nudisq; conceptibus, quasi mera figmenta esse. Aristoteles tamen, & qui ultra nomina omissa provecti, res communes attigerunt, communi consensu respondent, harum substantiarum genera, & species, non esse in solis, nudisque conceptibus: tum quia dicuntur de rebus veris, per quas dici possunt in mundo existere, ut homo de Platone: animal de Bucephalo: tum quia ipsa per se sunt entia realia, licet à Singularibus distincta non sint, nisi fortè per ordinem ad intellectum; quæ omnia ex supra dictis conspicua sunt.

Solvitur prima à Porphyrio quæstio.

Secundæ quæstionis duplex sensus esse potest. Primus, an Genera, & Species sint affecta à quantitate, quæ propriè corpus dicitur? Secundus, an constent materia, ex qua etiam res dicuntur corporales propter ordinem ad corpus quantitativum? In hoc secundo sensu proponitur quæstio: in eo enim contendebant Aristoteles, & Plato, dum hic materiam excludebat propter corruptionem, ille propter cõpositionem includebat. Ad cujus sensum quæstioni respondemus, Genera, & Species harum substantiarũ, realiter quidem omnia componi ex materia: formaliter autẽ, seu essentialiter esto pleraque componantur, non esse tamen necessarium, ut omnibus id contingat. Prima hujus resolutionis pars ex eo constat, quia Genus, & Species non distinguuntur realiter ab Individuis, & quemadmodum nobis probabilius visum est, nec formaliter: sed Individua, ut Socrates, hæc arbor, hic lapis componuntur realiter ex materia, & forma, ut secundo Auscultationis libro, capite septimo ostensum est: ergò illorum Genera, & Species non possunt ex iisdem partibus re ipsa non componi. Secunda pars asserebat: quædam Genera, & Species ita ex materia componi, ut eam in sua ratione includant: alia verò Genera, eo pacto, ut eam non includant. Primum deprehendes ex conceptibus hominis in cõmuni, animalis, & similium. Hæc enim cum mente apprehendimus, necessariò cognoscimus ut composita, utique ex materia, & forma, Secũdum additur propter Substantiam Genus summum, quæ licet in Speciebus, & Individuis corporalibus realiter, & per identitatem ex materia, ut diximus, coalescat, quia tamen de se est indifferens ad corporeas, spiritualesque substantias, materiam includere non potest, alioqain dum in spiritus descendit, eam secum deportaret. In primo sensu quid respondendum quæstioni? universalia corporalia vendicare quidem quantitatem, ut propriam eorum passionem, sed eam non recipere, nisi per sua Singularia: atque adeò illam candem, quam Singularia suscipiunt.

Circa

Solvitur tertia à Porphyrio omissa quæstio.

Circa tertium quæstionem præcipuè decertabant Aristoteles, & Plato, sed ostendimus supra, Species rerum corporalium, non modò separatas a Singularibus non esse, sed nec per ullam potentiam esse posse. Quod longè manifestius jam est; cum magis approbemus inter superiora, & inferiora, non intercedere actualem distinctionem, ut enim, quæ secundùm se non differunt, ab invicem separari possent; idem à se divelli oporteret; quo nihil absurdius dici potest.

Hactenus de hisce quæstionibus, ut à Porphyrio proponuntur. Sin autem absolutè quis eas proferat; rogetque, an quodlibet Genus, & Species sit in solis, nudisque conceptibus? An sit corpus? Num sit à rebus sensibilibus separatum? primæ quidem eadem responsio tribuenda est, quam dedimus Porphyrii quæstioni; siquidem omnia Genera & Species dicuntur de rebus in mundo existentibus, aut per se, aut ratione subjectorum (inter figmenta enim hæc Vniversalia non admittimus.)

Solvuntur superiores quæstiones, non ut à Porph. sed absolutè propositæ.

At postremis duabus quæstionibus aliquantò diversa est responsio: nam quædam Genera sunt corpora, veluti corpus de Prædicamento Substantiæ, & quæ sub illo continentur. plura alia corpore carent, ut spirituales substantiæ, accidentia realia, & rationis. Quædam à sensibilibus separari non possunt, ut corpora, corporaliaque accidentia. Alia separata prorsus existunt, substantiæ videlicèt spirituales, & earum accidentia. Denique si eædem interrogationes fiant de Genere, & Specie formaliter acceptis, non est operæpretium longiores texere responsiones, cùm dixerimus universalitatem non existere in rerum natura, sed per intellectum rebus convenire; eandemque esse negationem, aut relationem; de rebus tamen veris affirmari. Vnde patet, quid ad omnes quæstiones respondendum sit.

QUÆSTIO V.

CVIUS POTENTIAE MINISTERIO fiat rei universalis abstractio.

ARTICVLVS I.

DE QVO ABSTRACTIONIS GEnere sit in præsenti sermo.

Quid sit Abstractio, & quotuplex.

Abstractio (ut vocabuli notio indicat) est unius ab alio separatio. Hæc in genere duplex est: alia realis, alia intentionalis.

Quando fit Abstractio realis.

Realis est, cum unum ab alio reipsa sejungitur; ut animus à corpore; vinctus à custodia; dens ab ore. In qua illud observandum est, non censeri propriã abstractionem, nisi utrunq; eorum, quæ separantur remaneat. Vnde separari non dicitur lumen ab aere, cum Sol recedit: nec aliud accidens, cum decedit a subjecto.

Quid sit Abstractio intentionalis, & quotuplex.

Intentionalis abstractio est, qua aliquid per cognitionem separatur ab alio, cui nihilominus in re conjunctum esse potest. Hæc est duplex: una negativa, in qua videlicèt per propositionem negamus unum de alio, sive id verè fiat, sive falsò; veluti (Cygnus non est niger) (Cygnus non est candidus.) Altera est (ut sic loquamur) præcisiva, quæ tunc fit, cum per simplicem apprehensionem de pluribus, aliquo modo inter se connexis, unum tantùm cognoscimus, reliquis prætermissis, hoc pacto oculus præscindit colorem pomi ab ejusdem odore, & sapore, quia his minimè perceptis illum sentit: odoratus è contra abstrahit à reliquis odorem, quem tantùm percipit. Intellectus item cum de sola Natura communi, spretis Differentiis, cogitat, Naturam à Differentiis abstrahere perhibetur. De hoc abstractionis genere est vulgare proloquium (Abstrahentium non est mendacium.) Quæ enim falsitas esse potest in eo, quod unum cognoscatur, ignoto alio sibi conjuncto? Diximus hanc abstractionem fieri per simplice cognitionem: tum quia hæc frequentior est, tum quia eo modo peracta, magis inservit ad præsens institutum: alioqui non rarò fit per propositionem: cujusmodi fuit illa Samuelis, 3. Reg. 16 (Ad sacrificandum veni) venerat enim pariter, imò præcipuè, ad ungendum David in Regem: sed quia sacrificandi causa venerat, mentitus non est, sed usus abstractione.

Vniversalis abstractio non est realis.

Porrò Vniversalis abstractio in primis nequit esse realis: Quia Genera, Species, & Differentiæ non distinguuntur reipsa ab Inferioribus à quibus abstrahuntur: Propria verò, & Accidentia, quamvis nonnunquam realiter differant à subjectis, nihilominus quia ad universalitatem consequendam non modo à subjectis, sed à suis Inferioribus, cum quibus identitatem habent, separanda sunt, realem abstractionem subire nequeunt. Præterea, hæc abstractio fit per intellectum, qui in rebus sibi objectis nullam actionem realem immediatè exercet.

Vniversalis abstractio non est negativa.

Deindè non abstractio negativa. Quoniam hæc potest esse falsa, ut (justus non remuneratur) (impius non punitur) abstractio verò Vniversalis, qua talis, nec debet secum pati falsitatem, nec negationem: siquidem non repugnat identitati.

Vniversalis abstractio est præcisionis.

Superest abstractio præcisionis, in qua nullũ apparet vitium præcedentium abstractionum, quò minùs Vniversali sit accõmodata. Quamvis enim inferiora absq; superioribus concipi non possint, eò quòd in sua essentia illa includant: superiora tamen ab inferioribus non dependent,

pendent, ut sine iis cognosc[illegible] non possint. Dividitur præcisionis abstractio [illegible] Metaph. q.16. §. De illo igitur, in actualem & habitualē: illa fit per actualem potentiæ cognitionē, hæc per habitualē speciem, in qua res etiā repræsentatur. Supponimus enim (quod in 1. Periherme-nias latè probamus) species esse rerū imagines.

Scotus.

Potentiæ appetentes non dicuntur abstrahere.

Non prætermittemus, quod aliquis occasione precedentis doctrinæ ambigeret. An potentiæ quoque appetentes abstrahant, cum è multis rebus inter se conjunctis unum expetunt, reliquis omissis? Quod videre est in appetitu: ita enim fertur in saporem pomi, ut nec odorem, nec colorem penitus curet. Responderi potest negative, ex communi illa doctrina, quod solæ potentiæ cognoscentes dicantur res attrahere ad sese, ratione specierum, quas in se recipiunt, & cognitionum, quibus res ipsas per earum similitudines continent: potentiæ verò appetentes ferantur potiùs, & attrahantur ad res juxta illud Dionysii cap. 4. de Divinis Nominibus, (Amor ecstasim facit,) hoc est amantē extra se rapit. Vnde Aureolus in 1. dist. 10. qu. 1. art. 2. affirmat amantē esse quidem in re amata: sed rem amatam non esse in amante. Ad abstractionem verò necessarium est, ut potentia attrahat rem? alioqui eam non separabit ab his cum quibus erat re ipsa conjuncta. Non repugnat huic resolutioni id, quod tradit D. Thom. 4. contra Gentes, cap. 19. & aliis locis citatis à Caiet. 1. part. qu. 27. artic. 3. rem etiam amatam esse in amante: quia ut ibidem exponit Caiet. id eatenus verum est, quatenus amatum quandam convenientiam habet cum amante: non quasi secundum suum esse, aut reale, aut intentionale, seu repræsentatum, in amante consistat.

D. Dionys. Aureol. D. Thom. Cajet.

ARTICVLVS II.

QVO PACTO HAEC VNIVERSAlis abstractio perficiatur.

Duplex est sensus internus, cōmunis unus: secundus Phantasia, illorum sedes & munia.

Voniam hujus articuli doctrina in libris de anima ex professo tractatur, à nobis in præsenti non discutienda, sed breviter ex eo loco supponenda est. Primò igitur supponimus in homine præter quinq; Sensus externos, dari duos internos: quorū primus in prima Cerebri parte consistit, diciturq; Sensus communis, non quia res communes percipiat, sed quia omnia Sensūū externorum objecta cognoscit. Secundus collocatur in reliqua Cerebri parte, & frequentius Phantasia nuncupatur: hujus officium est ea, quæ Communis Sensus præsentia tantum cognoscit, & præsentia, & absentia percipere: num verò etiam minus sensata cognoscat, nihil ad hunc locum attinet.

Supponendum est secundò, præter hoc omnes Sensus, qui in corpore tantùm existunt: in nominibus Animo duplicem quoque potentiam intellectivam spiritualem, reperiri: altera dicitur Intellectus Agens; altera Intellectus Patiens. Prioris officium est species intelligibiles simul cum Phantasmate producere: posterioris verò has species à priori intellectu productas in se recipere, & per eas intelligere; unde huic Patientis, illi Agentis nomen obvēnit.

Duplex est [illegible] Patiens: illorum [illegible] officia.

Sensus sola singularia: intellectus etiam Vniversalia percipit.

Supponendum tertio inter Intellectū, & Sensum hoc inter alia discrimen quoad cognitionem esse, quòd Sensus, quia corpori affixus est, nihil percipere possit, nisi singulare ut (hoc album) (hoc lucidum) intellectus verò ob suam immaterialitatē: universalia etiam attingat, ut (albū in communi) (hominē in communi) &c.

Intellectus solū potest abstrahere Vniversale.

Ex quo discrimine sequitur, Vniversalis abstractionem, non à Sensu, sed ab Intellectu solum perfici posse: ut enim res aliqua fiat universalis, absque singularitatibus concipienda est: ergò si intellectus duntaxat rem communem absque differentiis individuantibus, seu singularibus concipere potest, ad illum tantum rei universalis abstractio spectare potest.

Quo pacto abstrahatur Vniversale.

Porrò ea sic perficitur. Offert se Individuum aliquod sensibile externo Sensui, v. c. hoc albū oculo: imprimitque in illū sui speciem, qua oculus informatus elicit visionē illius albi: ex visione per foramina, quæ patent ab oculis ad Sensū communē (nervos Opticos vocant) dimanat alia species idē albū repræsentans, licet cum aliqua modificatione: per hanc format communis Sensus ejusdē albi notitiam: ex qua rursus egreditur alia species ad Phantasiam in loco interiori constitutam (quæ peculiari vocabulo Phātasma impressū dicitur) hoc imbuta Phantasia, suam exprimit cognitionem, quam idcircò Phātasma expressum nuncupamus, ex hoc Phantasmate expresso prodire deberet species in Intellectū Patientē, ut ea informatus objectū cognosceret, ut in cæteris Potētiis fieri docuimus, sed quia species in intellectū producenda debet esse spiritualis, ut in ipso intellectu spirituali recipi queat, Phantasma aūt est corporeū, quemadmodum potentia, & organū in quib. inhæret, non potest per se solùm producere speciem. Hac de causa cōcessus est intellectus Agens, qui suo consortio ita elevat Phantasma, ut simul cū ipso producere queat speciē spirituale, quā Patiens Intellectus recipit, per eamque operatur.

An solo concursu Intellectus agentis abstrahatur Vniversale.

Sed quo universalis abstractione (qui erat hujus doctrinæ scopus) tande explicemus, advertendū est ex li. 3. de Anim. circa repræsentationē illius speciei, quæ ex cōcursu Phantasmatis cum Intellectu Agente producitur, esse duplicem opinionem: primā Scot. in 4. d. 4. q. 3. asserentis in illa specie repræsentari eandem Naturā singularem, quæ in Phantasmate relucebat, secundam

Scotus. D. Thom.

eundam D.Tho.1.p.q.69.art.1.docētis eam speciem referre solam Naturam communem ejus Individui, quod in Phantasmate apparebat, relictis conditionibus singularibus: Quæ opiniones æqua ferè probabilitate in hac schola defenduntur. Quare quid in proposita quæstione juxta utramque dicendū sit, breviter explicemus.

Quid dicendum in opinione Scoti.

Igitur si species ab intellectu Agente producta rem singularem, juxta primam sententiam, repræsentat: adhuc in ea specie abstractio non datur ei universalis: siquidem Natura ibi nō apparet à differentiis libera, quo solùm modo abstracta censetur: sed opus est, ut intellectus Patiens concipiendo per illam speciem Singulare in ea repræsentatum, distinguat Naturam communem à singularitate, & formet peculiarem Naturæ communis conceptum. Quod Intellectus efficit, vel cognito uno tantum Singulari, relinquendo eis differentiam individuantem, & in solam Naturam communem intendendo, ut nunc dicebamus: vel pluribus Singularibus cognitis, & inter se collatis, separando illud in quo omnia conveniunt, & de eo conceptum efformando. Vtrovis enim modo se gerat, semper Natura communis in suo proprio conceptu præcisè repræsentatur, & juxta hunc modū rei universalis abstractio non ad Intellectum Agentem, sed Patientem spectat.

Quid respondendum juxta opinionē D.Thomæ.

In alia verò sententia, quæ asserit speciem ab intellectu Agente productam esse repræsentativam solius naturæ communis (juxta quam deinceps frequentius loquemur) dicendū est, primam abstractionem universalis ad Agentem intellectum pertinere: siquidem in specie ab eo producta primò apparet res communis omni singularitate denudata. Diximus primam abstractionem pertinere ad Intellectum Agentē: quoniam Intellectus Patiens illam speciem recipiendo, format conceptum ejusdem Naturæ communis, in quo illa non minus abstracta relucet: ex hoc conceptu eruit Intellectus alium universaliorem, Naturæ scilicet magis universalis, id que altero è duobus modis proximè assignatis in specie abstrahenda, videlicet aut pluribus speciebus inter se collatis, aut differentia contempta, apprehendendo partem communiorem. Quanvis hic secundus abstrahēdi modus non plenè ostendat, quam universalitatem res habeat: ut infra explicabitur. Abstractione ita posita, superest, ut videamus, quam universalitatem res per illam consequatur.

ARTICVLVS III.

VTRVM NATVRA COMMVNIS sit formaliter universalis in specie intelligibili?

Tres de hac re opiniones proponuntur.

TRES in hac quæstione sententiæ numerari solent. Prima Scoti in 2. d.3. q.1. ad 1. Bargii in 1.d.3.q.6. & aliorum existimantium Vniversale formaliter, & in actu solùm dari per actionem Intellectus Possibilis, & ante illum nihil habere naturam, quod secundum se non obtineat. Secunda D. Thomæ 1. p. q. 85.art.1. & 3. de ente, & essentia, cap.4. & alibi sæpe. Cōmentat.2. de Anima, com.10. & plurium asserentium intellectum Agentē efficere rem universalem, & Patientem supponere Vniversale factum. Tertia demum sententia (quam sequi videtur Cajetanus libro de Ente, & essentia cap.4.) utitur distinctione; admittit enim Naturam in specie intelligibili, quæ præcedit omnem actum Intellectus Possibilis, esse universalem actu, & formaliter, quoad convenientiam: non verò quoad existentiam; hoc est ei convenire universalitatem, ita ut possit eam simpliciter, & absolutè denominare: non tamen in eadem existere.

Scotus. *Bargius.* *D.Thom.* *Averroes.*

Vt explicetur, quantum veritatis sit in qua libet earum opinionum: & quæ earum simpliciter approbanda sit: opus est in memoriam revocare duplicem illam Vniversalitatis acceptionem: unam negativā, pro aptitudine, scilicet, conjuncta unitati: alteram positivam, pro relatione rationis, qua Vniversale refertur ad Particulare. Dissensio enim illarum opinionum magna ex parte provenit ab ejusmodi acceptionum confusione. Dicamus igitur in præsenti articulo de Vniversali absoluto, & in quæstione sequenti de eodem, quatenus relativum est.

Advertitur quippiam.

Prima cōclusio.

Sit prima conclusio, Vniversale, eo modo sumptum, actu & formaliter est in specie intelligibili, quæ præcedit actu intellectus Possibilis, eo pacto, quo negationes, & privationes sunt in rebus. Probatur. Natura cōmunis in ea specie apparet denudata omnibus differentiis contrahentibus, ergo apparet cum unitate præcisionis, quę nihil est aliud, quam differentiarum carentia: & sine repugnantia ad essendum in multis: quæ est aptitudo consequens illam unitatem: habet ergò in actu totam rationem Vniversalis absoluti. Secundò, Si homo ita realiter existere, ut objectivè repræsentatur in specie, haberet formaliter unitatem, & aptitudinem, ut haberent Platonis Ideæ, si darētur: ergo prout hic objicitur, easdem formaliter habet. Tertiò, Si intellectus formet conceptum de homine, prout habet statum objectivum in specie intelligibili, proculdubio cognoscet hominem carentem differentiis: ergo habebat in se talem carentiā. Patet consequētia. Quia Intellectus de novo nihil homini tribuit: sed quod jam possidebat, apprehendit. Antecedens est manifestū: quoniam si concipiat Naturam cum differentiis, non fertur in illum statum objectivum, sed in realem, quem Natura habet secundum se.

Explicatur

Diximus esse unitatem, & aptitudinem formali-

longius. naliter [illegible] atura, eo modo, quo negationes sunt in rebus, quoniam (ut postea dicemus) negationes, & privationes de [illegible] sunt in subjecto: pri[illegible] negative: quatenus scilicet ab eo removent formam, nihil ponendo, quo pacto non est aliud esse in quopiam negationē, quam non esse formam negatam; illa enim absentia censetur formaliter esse in re. Secundò est negatio in subjecto, cum per Intellectum apprehenditur ad modum entis removentis aliud; quo modo est in oculo cæcitas, cum eam concipimus, velut formam existentem in oculo, expellentemque visum. Dicimus ergo universalitatem, negativè sumptam, esse in Natura per speciem repræsentata priori illo modo, quamvis peculiariter ipsa universalitas non apprehendatur, siquidem in natura, ut sic, non inveniuntur differentiæ contrahentes.

Objicitur. Quod si opponas universalitatem in nostra sententia esse negationem rationis: ergò non censeri formaliter existentem, nisi per rationem cognoscatur, non possunt enim esse melioris conditionis negationes, quam ens item rationis; sed illud non existere formaliter, nisi cognitum, ostendemus quæstione sequenti; ergo idem erit de negationibus asserendum. Respondetur, distinguendo primam consequentiam;

Occurritur. si enim per existentiam formalem negationum rationis, intelligat eam, quæ respondet existentiæ negationum realium secundum se, neganda est, quoniam ad ejusmodi existentiam sufficit, ut per rationem fiat id, quod a parte rei fit, ut censeatur esse negatio realis, videlicet, ut separetur forma à subjecto; quemadmodum enim creditur esse realiter in capite calvitium, posita amissione capillorum, ita par est existimetur esse intentionaliter in Natura carentia differentiarum, postquàm per intellectum pre [illegible] ciduntur. Sin formalis existentiæ nomine intelligatur existentia respondens existentiæ relationum rationis, concedendum est ad hanc necessariam esse formalem negationis cognitionem. Nos verò in priori se[illegible]u loquuti sumus.

Secunda conclusio. Secunda conclusio. Universalitas positiva, hoc est, relatio universalis, unitasque, & aptitudo, ut sunt entia rationis, non possunt existere in Natura ante actum Intellectus possibilis; eis tamen conveniunt, ubi primum sine differentiis contrahentibus, in specie intelligibili ab Intellectu Agente producta, repræsentatur. Hæc quæst. sequenti. artic. 3. probanda est. Nunc eam proposuimus, ut pateat, qua ratione tres opiniones, initio hujus art. propositæ, componendæ sint. Nam Scotus aut negat universalitatem positivè sumptam formaliter existere in Natura per speciem Intellectus Agentis repræsentata: quod verum est, & juxta primam conclusionem. Aut certè loquitur consequenter ad opinionem proximo articulo memora[illegible] asserit species intellectus Agentis e[illegible] singularium proprias: tunc enim egreg[illegible] negat ante intellectum Patientem habere posse Naturam aliquid amplius, quam habeat secundum se. Aut D. Thomas explicari potest, de universalitate negativa, quem in prima conclusione trad[illegible]mus: quam in prima conclusione tradidimus: quamvis in plerisque locis de relatione loqui videatur, ut aliqui Thomistæ volunt. Nobis tamen non placet, ob eas rationes, quas asseremus in proxima quæstione. Tertia demùm sententia procedit de sola universalitate positiva, seu quæ est ens rationis, de qua verissimè sanxit non existere in Natura per speciem a Phantasmate erutam repræsentata, eidem tamen convenire: ut in 2. conclusione diximus, & statim ostendemus.

QUÆSTIO VI.

DE EXISTENTIA UNIVERSALITATIS RELATIVÆ.

ARTICVLVS I.

QVID SIS ENS RATIONIS, & quomodo existat.

Quia relatio Universalis cōmuni omniū consensu inter entia rationis numeratur, & nulla species absq; sui generis cognitione perfectè dignoscitur, necesse fuit, ut antequam ejus naturam, existentiamque declararemus, entis rationis in communi naturam, modumque essendi constitueremus. *Datur ens rationis ab ente reali diversum.* Supponimus de communi Autorum sententia dari quoddam genus entis à reali diversum, quod meritò ens rationis nuncupetur. Ita docuit Aristoteles 4. libr. Metaph. cap. 2. & lib. 5. capite 7. & libr. 6. capit. item. 6. text. 8. juxta vulgarem Interpretum sensum, speciatim Divi Thomæ, qui idem docet 1. p. q. 13. artic. 2. ad 3. & q. 16. artic. 3. ad 2. 1. 2. q. 8. artic. 1. ad 3. Opusc. 42. capit. 1. Cajet. capit. 1. & 4. de Ente & essentia Hispal. 1. sentent. d. ad 9. q. 3. Scot. in Quodlib. q. 1. Ocham in 1. d. 2. q. 8. ubi fatetur esse communem existimationem, a qua recessit tantùm Durandus in 1. d. 19. q. 5. num. 6. & fortasse Paulus Venetus q. 4. procemiali in Logicam qui saltem, ut hoc ens negarent, illud fabricati sunt: atque adeò re ipsa concesserunt. Quod magis patebit, cum illius definitionem tradiderimus. *Arist. D. Thom. Cajetan. Hispal. Scotus. Ocham. Durand. Paul Ven.*

Definitur ens rationis à Commentatore libr. 6. Metaphys. comment. 3. Ens, quod solùm habet esse objectivè in intellectu. Unde collecta est vulgaris definitio. Ens rationis est, cujus esse pendet ab operatione intellectus objectivè. *Definitur ens rationis. Averr.*

Quæ ultima differentia, qua natura hujus entis

Tripliciter aliquid pendet ab intellectu effectivè, subjectivè & objectivè.

entis à cæteris discriminatur, ut intelligatur, est advertendum trifariam dependere posse existentiam alicujus entis ab intellectu, effective, subjective, & objective. Primo modo pendent artefacta, domus, navis, & quæ per artem fiunt. Secundo species, & conceptus, qui sustentantur ab anima, mediante intellectu, in quibus etiam est dependentia effectiva ab eodem intellectu: sed hæc entia cum habeant veram, realemque existentiam, secundum quam in mundo exstũt, quantumvis intellectus de iis non cogitet, simpliciter sunt talia. Tertio modo pendent entia, quæ ideò existere dicuntur, quia considerantur. Quorum adhuc genus duplex est. Quædam enim habent quidem esse objectivum, cum mente concipiuntur, sed præter illud habent suum esse reale, quo pacto se habent omnia entia realia. Quædam nullum aliud esse habent, quam objectivum, ita ut cessante eorum apprehensione protinus evanescant. Unde D. Thomas Opusc. 42. cap. 1. dixit, hæc entia tunc esse, cum intellectus fingit per modum entis id, quod non est. Unde clarius patet, quàm falsò negarit Durandus hæc entia, cum nemini dubium sit, multa nos apprehendere posse, quæ non sunt in mundo, veluti si essent; concipimus enim in natura communi respectum ad Particularia: in oculis cæcitatem, quæ ibi nihil sunt. Patet etiam quid intersit inter hoc ens, & reale: nimirum, quia ens rationis non habet aliud esse, quam objectivum: reale verò ut sit, non pendet objectivè ab intellectu, sed habet aliud esse, quam sic objici.

D. Thom. *Durand.*

Objicitur primum.

Duo sunt, quæ propositæ descriptioni opponantur. Primum entia rationis habere necessariò aliquam causam efficientem; ergo non rectè dici ea, quæ objectivè tantum pendent ab intellectu. Nam causa efficiens, qua talis, non confert solum esse objectivum. Antecedens probatur: quia ens rationis incipit esse de novo, cum antea non esset, sed non potest incipere à se, nulla quippe res à seipsa incipit: ergò ab aliqua causa, modo aliquo effectiva.

Objicitur secundum

Secundum. Non à solo intellectu fabricari entia rationis, ergò perperam dictum esse in definitione (quæ pendens objectivè ab intellectu.) Antecedens probatur. Quia voluntas efficit entia rationis, nam ea potentia quæ ordinat unum ad aliud, in quod secundum se ordinatum non est, tribuit illi respectum rationis: sed voluntas dirigit nonnunquam medium ad finem non naturalem, ut cũ Deum ordinat ad creaturam, ergò efficit ens rationis. Major patet. Quia relatio ficta per intellectum, ubi non erat notissimũ ens rationis ut asserit D. Thomas locis paulò ante citatis & 1. p. q. 7. art. 1. & de potentia, q. 7. art. 19. Minor probatur. Quoniam amare unum propter aliud, est hoc ad illud intentionaliter ordinare.

D. Thom.

Occurritur primò. *Soncinas*

Ad primam objectionem negat Soncin. 6. Metaph. q. 12. ens rationis pendere effectivè ab aliquo, quoniã omnis effectio, cũ sit realis actio, terminatur ad aliquod esse realis existentiæ: sed entia rationis hoc esse non habent, sed eo tantũ esse perhibentur, quia cognoscuntur: ergo nullã effectionem terminare queunt: atque adeò nec causam habere. Ac meritò quidem ita sentit Sõcinnas: si de causa realiter agente sit sermo nec objectio aliud concludit; distinguit namq; Majorem, & Minorem, quibus primum antecedens confirmatur: solum enim probant id quod realiter incipit esse, habere aliquod inceptionis principium: id verò quod incipit cognosci, requirit quidem causam illius cognitionis, qua attingitur, sed ea non potest censeri causa efficiens sui esse: quia nullum est præter ipsum cognosci. Nihilominus sumendo causam cum proportione ad effectum, admittenda est cum Scoto q. 4. Universalium causa, aliqua ratione effectiva entis rationis, seu existentiæ illius: nam esse objectum non datur, nisi in aliqua imagine intellectus: sed intellectus efficit eam imaginem, per eamque tendit in objectum: ergo dici potest efficere existentiam objectivam. Ubi cessat ratio Soncinnatis: concedimus enim aliquid reale, in quod primò tendat effectio imaginem, scilicet entis rationis, cujus meritò concedenda est intellectui effectio in ipsum ens.

Scotus.

Occurritur secũdo *Scotus.*

Ad secundam objectionem totum concedit Scotus in 1. d. 45. q. unica, opinaturque illud objective extendendum esse ad voluntatem: imò si quis ad sensum usq; pertraxerit, non multum repugnat: Verùm opposita sententia, asserens in solo intellectu existere entia rationis, est cõmunis, & vera. Primò: quia duplex tantum esse constituitur ab Aristotele 3. de Anima, & à reliquis Philosophis: unum reale, alterum in anima: illud habent res in mundo: hoc cum fiunt animæ per aliquam imaginem præsentes: atqui voluntas, cum operatur, non efficit imaginem: in qua res præsens constituatur: ergo non præbet esse in anima, quod est proprium entis rationis. Secundò. Objectum voluntatis non est ens, sed bonum: ergò licet voluntas feratur in aliquod tanquam in suum objectum, quod re vera non esset, ex vi talis actus illud objectum non habebit rationem entis. Nos verò ex communi sententia ostendimus ens rationis ex eo dici ens, quia objicitur potentiæ per modum entis. Tertiò. Appetitio ex genere suo est transitus ad rem ipsam: cognitio verò est abstractio rei ad se: ergò hæc, & non illa idonea est ad conferendum esse alicui rei. Nec ratio pro Scoto negotium exhibet: quia ut rectè docuit D. Thomas 1. p. q. 23. art. 1. ordinare unum ad aliud non est opus voluntatis, sed intellectus: unde voluntas quando amat unum propter aliud, non dirigit, sed supponit per intellectum

Arist. *D. Thom.*

unum apprehensum, ut bonum propter aliud, & complectitur amore, quod sibi propositũ est. Summum ergò, quod voluntas negociatur circa ens rationis, [illegible] docet Caietanus 1. p. q. 28. artic. 1. solum est præparatio fundamenti proximi ad convenientiam relationis. Quod, inquit, non modo voluntas, sed etiam sensus præstat illi proximum fundamentum relationis visi. Imo res aliæ [illegible] efficiũt: nam qui se collocat dextrum respectu columnæ, causat in ea, quidquid necessarium e[st], ad convenientiam relationis dextri.

Cajetan.

Ex dictis præsertim contra Scotum colliges, quo rationis actu existere censeatur ens rationis: [s]ed ma[i]oris perspicuitatis causa, duabus cõclusionibus id est explicandum. Prima. Quodcũque ens rationis existit primò in eo conceptu, quo percipitur ut ens, id quod secundum se, seu a parte rei, [ni]hil est. Est D. Th. Opusc. 42. c. 1. 1. p. q. 75. art. 1. & reliquorũ c[om]muniter. Probatur. Esse entis rationis est fictum, cum aliquo tamen fundamento in re; ergo per nullum actum commodius existere potest, quam per eũ, quo fingitur, desumpta similitudine à productione reali. Etenim actus, quo intellectus fingit ens rationis esse, respondet actioni, qua producitur ens reale in [illegible]: sed hoc primò est [per] illam actionem [illegible] ens rationis [illegible] per cognitione illi respondentem. Diximus (quodcunque ens rationis) quia sive [rel]ationes, sive alia entia absoluta (de quib[us] [illegible] dicemus) in hoc conveniunt, quod mente [illegible] ergo pariter in modo existendi per eandem [illegible] fictionem. Vera causa, negat[ion]e aut [privatio]ne existit, cum intellectus apprehe[ndi]t care[ntiam] [illegible] formæ, quasi realem entitatem ex[istentem] in subjecto, & expellentē formam oppositam: relatio vero rationis, cum apprehendimus in uno extremo ordinem ad aliud, ad similitudinem relationis realis

Prima conclusio.

D. Thom.

Secunda conclusio. Relatio rationis existit in conceptu comparativo. Ita fere loquuntur Antiquitas. nam Albertus Magn. in præ[di]camento, Ad aliquid, [e]um conceptum si[c] appellat, ap[pellatum] [illegible] a Zenon[e] Eleate. Avicenna, Alpharabi[us], & Averr. docet. Possumus etiam referre omnes posteriores Ph[ilosoph]os, [&] Scotum in 1. sent. citatum, & [5.] Metaph. q. 11. D. Th. 1. p. q. 28. art. 1. asserentem relationem rationis esse tantũ in apprehensione rationis conferentis unum ad alterũ, & q. 15. art. 2. ad 3. dum loquitur de respectibus Idearum, qui ejusmodi respectus non causant à rebus, sed ab intellectu divino comparante essentiam suam ad res. Probatur. Relatio rationis non existit, nisi in conceptu, quo fingitur esse admodum respectus realis: sed non potest conceptus repræsentare [illegible] seu ordinẽ unius ad aliud, qui non contineat quandam comparationem extremorum inter se, ergo vocari potest conceptus comparativus.

Secunda conclusio.
Alb. Mag.
Zeno
Avicen.
Alphar.
Averr.
Scotus.
D. Thom.

Sed dissensio est inter Autores, qualisnam sit [il]le quo cõ[...] ejusmodi conceptus comparativus. duplex enim conceptus comparativus excogitari potest. Unus quo [apprehend]untur [com]parativo [illegible] trema, seu fundamenta relationum rationis: ve[rbi gratia,] [re]lati cum in prædicatione attribuimus album [re]latio rationis Socrati, conceptus albi comparat album ad Socratem & conceptus Socratis similiter eum refert ad album. Alius: quo apprehenduntur ipsa extrema, ut jam comparatio, seu ipsam comparationem extremorum: qui supponit quidem priorem conceptum, sed formaliter repræsentat ipsam relationem rationis, vel directo, vel in obliquo, id est, aut repræsentando formaliter relationem, & concernendo subjectum: aut formaliter subjectum, devolvendo relationem.

Scotus priorem tantum conceptum videtur exigere: ait enim 5. Metaphys. q. 11. falsum esse Propositionem fieri actu reflexo: fit enim, inquit, primo actu directo intellectus comparantis hoc ad aliud, Quo fundamento nixus affirmavit, Voluntatem posse efficere relationem rationis, quia potest unum comparare ad aliud. Favet D. Thom. illa q. 15. de Ideis: dixit enim respectus Idearum consurgere in intellectu divino comparante essentiam ad creaturas. Et probatur hæc sententia, Quoniam relatio est comparatio duorum inter se: sed hæc tum maximè datur, cum intellectus confert extrema, ergo, &c. Deinde. Relatio rationis fit eo actu, quo cognoscitur, sed primo actu fit relatio: nam secundo quasi reflexo cognoscitur, quod à priori actu factum est; ergo in eo existit relatio.

Scotus.
Opinio Scoti
D. Thom.

Contraria sententia est D. Thomæ omnibus locis citatis. Possumus idem colligere ex Cajetano 1. p. q. 26. artic. 1. ubi sic loquitur. Relationes rationis non sunt actu, nisi cum intelliguntur. Ratio ex dictis est manifesta. Nullum ens rationis existit, nisi in conceptu, in quo repræsentatur: relatio est ejusmodi ens, ergo ratione sua præsentari debet, ut existat. atqui non relucet in primo conceptu, licet magis propriè comparativo, sed in secundo. ergo is erit omnino necessarius: qui licet minus proprie, comparativus tamen dici potest, quatenus concipit ipsam comparationem formaliter sumptã. Quo etiam nomine, licet magis impropriè, affici posset conceptus, qui fingeret relationem in abstracto quem ad relationis existentiam sufficere pro[ba]bilius est. semper enim manere conceptus comparationis.

D. Thom.
Cajetan.
Opinio D. Thomæ approbatur.

Ad rationes pro priore conceptu respon[de]mus relationem non fieri, nisi per co[mparationem] [illegible] comparativum forma[l]iter: utraque vero [illegible] tione sumi comparationem materialiter pro[...] scilicet, quæ fit inter extrema, & est fund[amen]tum relationum advenientium per formalem comparationem.

K 2 ARTI-

ARTICVLVS II.

QVOTVPLEX SIT ENS rationis.

Soncina. Ens rationis triplex, relatio, negatio, privatio. *D. Thom. Cajet.*

PRætermissa ea quadrimembri divisione, qua utitur Soncin. 6. Metaph. quæst. 18. vulgaris est in tria membra, in relationes scilicet, negationes, & privationes. Ejus meminit D. Thomas quæst. 21. de Veritate artic. primo. Soncin. 6. Metaphys. quæst. 18. ex parte, Cajetanus capit. 1. de Ente, & essentia, juncta quæst. 28. primæ partis, artic. 1. aliique Recentiores. Colligi verò potest ex variis locis Aristotelis. Imprimis, relationes rationis insinuat lib. 5. Metaphys. cap. 15. initio & fine: Ibi enim constituit tertium genus relationum, quæ fundantur in mensura; quarum altera necessariò est rationis. Et lib. 6. cap. ultimo, vocat ens rationis, ens verum, juxta commentationem Averrois in eundem locum. *Averr.* Negationes, & privationes inter entia numerat lib. 4. cap. 2. non inter realia, ut planum est; ergo inter entia rationis, juxta communem Interpretum sensum.

Probatur tradita partitio.

Nec est difficile ostendere hæc omnia participare descriptionem entis rationis, quam tradidimus. Et quod attinet ad relationes, plerumque concipimus duo extrema inter se ordinata: aut quia aliter ea intelligere non possumus: aut quia habent aliquod fundamentum illius ordinis, in quibus tamen realis relatio non est, ergo in eo eventu cognoscimus respectum, qui non habet aliud esse, quam ab intellectu fingi, & cognosci: quæ erat ratio entis rationis à nobis assignata. Antecedens asseritur à Divo Thoma 1. p. quæst. 75. articul. 1. Et patet in materia, de qua disputamus, Nam hominem in communi apprehendimus, ut relatum ad Particularia: ubi constat non reperiri rationem realem, ob extremorum identitatem. Similiter, cum intellectus respiciat rem visam attingi extrinsecè à visione, tunc concipit rem visam per ordinem ad visum; at ille ordo in re visa nihil est, quod antea non esset, quia cognitio extrinseca non mutat rem; erit ergo respectus rationis. Pari facilitate idem ostendi potest in negationibus, & privationibus, Etenim cum affirmamus negationem de aliquo: ut in hac propositione (homo est cæcus) necessariò eam concipimus quasi formam existentem in re. *D. Thom.* Quod docet D. Thomas 4. Metaph. cap. 2. ab ipsa experientia: nemo enim aliter sentir se apprehendere negationem, aut privationem: saltem in eo casu. Et probatur. Quia verbum (est) per quod in ea prædicatione cæcitatem affirmamus, denotat aliquam actualitatem; seu aliquod esse: non reale, ergo rationis, nam concipi aliquid quod re vera non est, admodum formæ existentis in subjecto, est esse ens rationis, juxta propositam descriptionem.

Objicitur adversus traditam partitionē.

Objicies tamen, propositam divisionem ex altera parte redundare, ex altera deficere; redundare quidem, quia privatio est negatio, entia verò rationis non sunt negationes. Præterea, quod à parte rei est in mundo, ens rationis esse non potest; cum aliud esse habeat, quàm objectivum: sed negationes, & privationes existunt in rebus ante intellectum; ita enim loquitur Scriptura Genes. primo. *Gen. 1.* Et tenebræ erant super faciem abyssi. Ita sentit Divus Thomas prima parte, quæstione quadragesima octava articulo secundo, Cajetan. ibid. Capreolus in secundo, distinctione trigesima quarta, quæstione secunda ad primū. Ferrar. 3 contra Gentes, capite decimo nono, Doctor Fonseca libro 5. Metaphysicorum, capite septimo, quæstione sexta, sectione quarta, & capito vigesimo octavo, quæstione nona, sectione prima. *D. Thom. Cajetan. Capreol. Ferrar. D. Fons.* Et probatur. Quia aër, nullo operante intellectu, est tenebrosus: & cæcus, verè & propriè habet cæcitatem. Nisi quis velit, eatenus aliquem esse cæcum quatenus mente cæcus concipitur; alias rectè perspicere; quod manifestè est absurdum. Idemque confirmat Aristoteles capite de Oppositis; dum asserit existente proprio subjecto, necessario in eo esse habitum; vel ejus privationem; ubi æquè tribuit existentiam habitui, atque privationi.

Objicitur

Deinde esto hæc essent entia rationis, non rectè distinguerentur in duo membra; quia negatio, & privatio ejusdem formæ quatenus carentiæ quædam sunt vel confictæ entitates, sunt ejusdem speciei, solumque differunt per connotationem potentiæ ad illam formam; quia privatio eam connotat, non vero negatio. Quæ differentia est accidentaria, & non pertinet ad esse rationis, sed ad illud quocunque esse, quod negationes habent in subjectis. Videtur autem deficere, quia figmenta non habent aliud esse: quàm objici rationi: ergo sunt vera entia rationis: atque adeò constituendum vera entia rationis: atque adeò constituendum fuit quartum membrum. Primum antecedens patet: quia Hircocervus, Chymæra, & similia, etsi supponant partes animalium; ex quibus confinguntur, veras & reales, quatenus tamen composita, nec sunt, nec esse possunt nisi in solis nudisque conceptibus.

Satisfit primæ objectioni.

Approbanda nihilominus est communis divisio. Ad primam objectionem respondemus, negationes bifariam considerari posse. Primò: secundum id, quod à parte rei habent: & eo pacto sunt meræ carentiæ formarum, & non entia, ut de privatione docet Aristoteles 1. phy *Aristot.* sicor. cap. 8. Vnde meritò dicuntur à Cajetano *Cajetan.* 1. part. q. 48 art. 2. nec entia realia nec rationis.

In quo

In quo sensu accipiendus est Fonseca locis citatis cum idem asserit: & Aristoteles in cap. de Oppositis. Et sub hac consideratione concedit D. Tho. & reliqui, negationes convenire rebus à parte rei, non ponendo, sed tollendo: quod perinde est, ac non convenire à parte rei iisdem rebus formas negatas. Secundo accipiuntur, ut diximus, ad imitationem formæ realis, expellẽtis aliam sibi oppositam à subjecto: qua ratione non existunt, nisi cum mente concipiuntur, & idcircò participant naturam entis rationis. Quod attinet ad discrimen inter privationem, & negationem, fatemur illud non esse absolute, & simpliciter essentiale, propter rationem in argumento propositam, sed solum aliquando. Id verò ut explicetur, advertendum est, privationem, ex eo quòd dicat carentiam formæ cũ aptitudine ad eam habendam, necessariò concipi ad modum formæ in subjecto, cui talis potentia inest. At negatio, quia solũ dicit carentiam formæ, concipi potest, vel in subjecto, vel extra: ut concipitur nihil, vel spatium imaginarium. Et quoniam existere per se, & in alio, sunt modi diversi in ipsa essendi ratione, idcirco dicimus privationem & negationem habere essentiale discrimen, quando sic opponuntur, idque satis esse, ut constituant membra distincta. Posset quidem fieri ea divisio in ens rationis positivum, & negativum: primum membrum recurreret cum relatione: secundum subdivideretur in privativum, & negativum sub ea ratione, quam explicuimus. Verùm quia negatio, quatenus ens rationis, est aliquid positivum, ad tollendam confusionem, illa dividendi forma Philosophi uti maluerunt.

Satisfit 2. objectioni. Ad secundam objectionem dupliciter responderi potest. Primo admittendo figmenta, in toto rigore esse entia rationis: non fuisse tamen comprehensa à Philosophis in tradita divisione, quia nullum habent in natura fundamentum: ut notavit D. Thomas in 1. d. 2. q. 1. art. 3. & d. 19. quæst. 5. artic. 1. Quod latè explicat Fonseca citatus. In Philosophia verò non est usus, nisi earum rerum, quæ aliquam habent veritatem, cum de rebus in mundo existentibus affirmantur. Vnde à quibusdam addi solet in definitione entis rationis (quod de rebus veris dici potest.) Secundo modo respondetur figmenta comprehendi sub negationibus. Qui enim concipit Chymæram: apprehendit quidpiam negativam per modum entis positivi, excludentis illam distinctionem essentiæ, quæ est inter Capram, Leonem, & Serpentem. Quam responsionem eò magis approbamus, quia inter relationes, negationes aliquæ sunt fictitiæ, quæ de nulla re vera dici possunt: ut relatio identitatis inter Socratem & Michaelem, & negatio animalis in homine, quas oporteret extra divisum remanere, si figmenta sub eo non contineantur. Verùm ex hac doctrina rursum sequitur, non omnia figmenta pertinere ad negationes, sed aliqua fingi per modum relationis, ut patet in proposito identitatis exemplo. Aliæ quæstiones sunt in hac materia, quas in alium locum consulto remittimus: ne tyronibus confusionem patiant.

D. Thom. Fons.

ARTICVLVS III.

VTRVM VNIVERSALITAS RELATIVA existat in specie intelligibili, an in conceptu.

Prima opinio. Prima sententia asserit relationem Universalis existere in Natura ubi primũ repræsentatur præscissa à differentiis contrahentibus, sive in conceptu sive in specie intelligibili antecedente conceptum. Hanc indicat D. Tho. 1. p. q. 75. art. 3. cum dicit intentione Vniversalis provenire ex abstractione. Expressè eam tuetur Scotus in Prædicabilia q. 3. Toletus q. 2. à simili. Hervæus de Secundis intentionibus q. 2. art. 3. aut enim relationem intellecti resultare in objecto cum primùm intelligitur. Præcipuum fundamentum est hoc. Posito fundamento proximo, illico resultat relatio: sed abstractio est proximum fundamentum relatio Vniversalis: ergo, ea posita, pullulabit relatio. *D. Thom.* *Scotus* *Toletus.* *Herveus.*

Secunda opinio. Secunda sententia, omnino opposita; negat relationem universalitatis existere, aut convenire Naturæ, antequam proprio conceptu Natura & relatio apprehendatur. Hanc tenent aliqui Recentiores. Et quoad primam partem: probant. Quoniam, nullum ens rationis existit, nisi actu cognoscatur: sed per solam abstractionem Naturæ, sive in conceptu, sive in specie non cognoscitur relatio: ergo fieri non potest, ut existat. Confirmatur Primo. Quia ostendimus præcedenti art. ad existentiam relationis opus esse conceptu comparativo: qui nullus ibi intervenit. Confirmatur secundo. Vniversale & Particulare cum sint relata mutuo, debent esse simul natura. at per repræsentationem naturæ communis in specie non potest existere relatio Particularis; ergo nec relatio Vniversalis. Minor probatur, quia ad existentiam relationis exigunt ipsi Adversarii, ad minimum, repræsentationem fundamenti: qua de causa dicunt, repræsentata Natura communi in specie, consurgere relationem: sed in specie Naturæ communis non repræsentantur Particularia: ergo nec eorum relatio. Secunda pars ejusdem sententiæ probari potest. Omnis connexio prædicati cum subjecto provenit, vel ex natura extremorum eam propter rationes suas formales vendicantium; quo pacto asseri-

... risibile necessariò competere homini, quia ... usque essentia ex se est ita proportionata, ut quamvis non existant, se mutuò poscant: vel ... aliqua actione, qua prædicatum aut per se, aut ratione alterius subjecto conjungitur, Hoc modo convenit homini albedo, postquam in eo producta est. Prædicata primi generis sunt omnia necessaria: secundi contingentia. Atqui ens rationis neutro modo competere potest, antequam sit: non primò: quia cum sit ens fictum, non potest esse per se necessarium enti vero ut ejus proprietas: non secundo: quia adhuc non terminavit actionem intellectus: ut enim prædicatum reale contingens se habet ad actionem realem, ita prædicatum rationis ad actionem intellectus.

Tertia opinio. Tertia demum sententia credit Naturæ, in specie vel conceptu absque differentiis repræsentatæ, statim convenire relationem Vniversalis: at non existere, nisi cum apprehenditur proprio conceptu comparativo, quem in primo articulo explicuimus. Est opinio Cajetan. ca. 4. de Ente, & essentia. Soncin. 6. Met. q. 8. Expressiùs traditur à Fonseca, illo cap. 28. à q. 4. Secunda pars hujus opinionis evidenter ostensa est articulo præcedenti: & argumentis factis pro prima parte secundæ opinionis. Prima verò pars ita probatur. Quotiescunque in aliquo subjecto dantur omnia necessaria ad formam realem, & solum deest ejus productio, talis forma debetur subjecto, & consequenter potest de illo prædicari. Verbi causa, si in corpore esset ea proportio quatuor primarũ qualitatum, ex qua naturaliter resultat albedo, esto hæc nõ resultaret, subtrahente Deo concursum ad actionem, deberetur nihilominus subjecto, & quoad convenientiam de eo affirmari posset, nam albedo respectu illius subjecti, nõ aliter se haberet, quam proprietas comparatione subjecti naturalis: sed Natura in specie intelligibili habet omnia necessaria ad relationem Vniversalis, præter ejus productionem, ut manifestum est, ergo conveniet ei relatio. Et hanc vim habet illud argumentum de fundamento proximo, quo utitur Scotus; nam eo posito, necessarium saltem est, ut relatio competat. Secundo. Relatio Creatoris, est rationis (ut nemo præter Nominales inficiatur) sed convenit Deo post actionem creandi, esto nullus de ea cogitet intellectus; ergo idem asserendum est de relatione Vniversalis post abstractionem. Minor communi sensu approbatur: nam hæc prædicatio est formalis (Deus est creator) ergo sumitur à relatione saltem conveniente: aliàs enim prædicari non posset.

Tertia opinio antefertur, Hæc tertia opinio, ut rationi magis consentanea, & rationibus firmior defendenda est, Quare ad fundamentum primæ respondendũ est posito fundamento proximo, & spectata natura vi, nunquam deesse formam realem, quia ejus productio perpetuo conjuncta est cum productione fundamenti proximi: at in relationibus rationis aliter rem evenire: quoniam earum productio, etiam posito fundamento, fit per aliam actionem merè cõtingentem, hoc est per cognitionem. Responderi quoq; posset distinctione prioris propositionis: nam in relationibus rationis duplex est fundamentum: unum conveniendi, aliud existendi & in re præsenti abstractio est fundamentum solius convenientiæ, quam non negamus: existentiæ vero proxima conditio est intellectus apprehensio. Sed prima responsio aptior est.

& primæ fundamẽta evertuntur.

Enervantur vires 2. opinionis. Ad fundamentum secundæ opinionis, quo ad eam partem, quæ nobis adversatur, respondendum est, connexionem entis rationis cum subjecto ex utroque principio nasci posse. Ex primo oritur relatio identitatis inter duo Individua, quam plerique fatentur esse rationis, & convenit necessario extremis, sive existant, sive non. Ex secundo proveniunt aliæ relationes rationis, quæ supponunt aliquem actum, aut animæ, aut alterius potentiæ, veluti fundamentum proximum, cujus gratia conveniunt. Quales sunt relationes intellecti, visi, creantis, & ea, quam tractamus, universalitatis. Præterea, nec formæ reales, ut in argumento falsò assumitur: conveniunt ratione solius actionis, qua producuntur in subjectis: sed ratione etiam præcedentium (si quas exigunt) quæ ultimam secum afferunt, ob specialem connexionem, quæ inter eas visitur (ut in exemplo albedinis ostendimus) quæ non datur inter actionem constituentem fundamentum relationis rationis, & eam, qua relatio producitur.

Vrgeas, Ens rationis, antequam existat, nihil est: ergo nulli rei convenire potest; sin minus, explicetur, quid est id, quod convenit homini abstracto, quando asseritur ei competere relatio ad Particularia. Respondetur negando consequentiam: convenit enim homini sic abstracto, ut concipiatur tanquam potens esse in particularibus: quoad nos cum apprehendere soleamus, per modum respectus, meritò asserimus ei deberi relationem rationis.

Eadem omninò doctrina tradenda est de unitate, & aptitudine, prout entia rationis sunt (nam quatenus non entia, diximus suprà, quo pacto se habeant) convenire scilicet, sed non existere in Natura repræsentata per speciem intelligibilem. Est vero in his) quod attinet ad convenientiam) manifestior quædam ratio: quoniam eædem, prout negationes sunt, jam conveniunt, imò suo modo existunt in Natura: deinde verò postulant illum conceptionis modum, per quem emergunt entia rationis.

Vnde

Vnde facilè affirmare possumus non modo hæc, sed omnia entia rationis negativa (ut sic loquamur) antequam existant, rebus denominatis, ratione negationum & privationum, in iisdem existentibus, ex quibus quasi oriuntur, convenire.

ARTICVLVS IV.

VTRVM NATVRA COMMVNIS conservet universalitatem in actuali prædicatione?

DOcuimus in quo statu Naturæ, & per quos rationis actus, universalitas conveniat, vel existat. Nunc investigemus, an actus prædicandi repugnantiam habeat cum eo Naturæ statu, universalitatemque destruat, an secus?

Opinio Scoti negans. *Scotus.*

Occurrit statim sententia Scoti q. 9. in Porphyrium, & q. 16. ad 8. asserentis, in actu prædicandi extraneari (ut illius utamur verbo, sic enim loquitur, more suo) relationem a Natura. Est verò eadem ratio de relatione, atq; de unitate, & aptitudine. Probatur. Natura non retinet universalitatem nisi sit indeterminata ad omnia inferiora: sed in prædicatione addicitur Natura uni tantum Particulari, alioqui non erit vera propositio; quia prædicatio supponit identitatem prædicati cum subjecto; ergò amisit universalitatem.

D. Fonsec.

Secundò. Vniversalitas non convenit Naturæ, nisi in suppositione simplici: sed cum prædicatur, habet suppositionem absolutam, ergo non habet universalitatem. Major expositione vocabuli est manifesta: nam suppositio simplex datur, cùm Natura sumitur præcisa ab omnibus Inferioribus. Quam conditionem primam requisivimus ad universalitatem. Minorem latè explicat Petrus Fonseca 4. l. Metaph. c. 2. q. 2. sect. 7. ad 2. & probatur. Quoniam in hac propositione (Petrus est homo) nisi acciperetur (homo) in suppositione absoluta, illius sensus esset, Petrum esse hominem præcisum. Quod est manifestè falsum.

Opposita sententia affirmans approbatur. *Scotus. Capreol. Cajetan. Hervæus.*

Opposita sententia est verior, & communior, in quam lapsus videtur idem Scotus q. 8. dum explicans conditionem necessariam, ut Vniversale prædicetur, ait esse relationem Vniversalis. Eodem modo loquuntur Capreolus in 3. dist. 3. q. 3. fol. 31. Cajetanus de Ente & essentia c. 4. expressius eandem sententiam tradit Hervæus de secundis intentionibus q. 4. art. 2.

Natura cõmunis in actuali prędicatione servat unitatem pręcisionis.

Præsens controversia tota in eo est, ut explicetur, quo pacto se habeat Natura communis, cum de uno affirmatur. Si enim affirmari non potest, quin concipiatur contracta cum differentia illius Singularis, proculdubio universalitatem retinere non potest. Sin verò ita prædicatur, ut servet præcisionem à differentia, universalis sanè persistet. Scotus illud priùs asserit. Nos cum communi sententia, adhær[illegible]is posteriori. Quod sic ostendimus. [illegible] ctus conceptum Naturæ humanæ præcisæ ab omnibus Inferioribus: deindè efficiat alium conceptum Petri; nemo negabit posse intellectum, assumpta copula verbali, efficere propositionem enunciantem hominem de Petro: in eo eventu repræsentatio Naturæ manet eadem; ergo si ante prædicationem erat Natura universalis, vel quò ad convenientiam, vel quoad existentiam, eodem pacto in actu prædicationis habebit. Et confirmatur. Quia Natura in conceptu, quo de suis Inferioribus prædicatur, necessariò est abstracta: sed ubicunque Natura est abstracta, ei convenit universalitas, ergo, &c. Minor & consequentia patent. Major probatur. Si Natura in eo conceptu non esset abstracta, repræsentaretur utiq; conjuncta cum aliqua differentia: ac proinde non homo secundùm se, sed hic aut ille homo prædicaretur, verissimum igitur est actum prædicandi non subvertere universalitatem.

Objicitur adversus traditam doctrinã.

Oppones. Sint hæc vera in propositione enunciativa distinctâ judicio, si usquam datur; in propositione judicativa (quam solam probabilius est in nostro intellectu reperiri) longè absunt à verò: nam judicium est una simplex qualitas, promiscuè, & confusè repræsentans prædicatum, & subjectum: ergo in ea non relucet Natura à differentiis separata.

Satis fit objectioni.

Respondetur, manifestiorem quidem esse probationem in propositione enunciativa: verùm in judicio quoque vim habere, & in eodem Naturam repræsentari cum sufficiente præcisione à differentiis. Licet enim judicium sit formaliter simplex, est tamen virtute complexum, & non repræsentat prædicatum, & subjectum per modum unius simplicis objecti, sed tanquam complexum, cum distinctione prædicati à subjecto: ad eum penè modum, quo species Angelorum repræsentant Naturas communes, & singulares, ita inter se distinctas, ut communes servent perfectissimam præcisionem, non aliter, quam si referrentur in speciebus distinctis: ut Docet D. Thom. 1. p. q. 55. art. 2. Cajet. ibi. Capr. in 2. dist. 3. q. 2. Ferr. 2. contra gentes, cap. 96.

D. Thom. Cajetan. Capreol. Ferrar.

Solvitur I. Scoti arg.

Ad primam rationem pro Scoti sententia respondetur, determinationem esse duplicem: unam intrinsecam: aliam extrinsecam: illa tunc datur in repræsentatione (de qua tantùm disputamus) cum eodẽ conceptu repræsentatur Natura ut conjuncta, & constituens cum differentia unum quid: hæc cum natura communis in eodem vel distincto conceptu relucet, uti objectum separatum à particulari, ordinatum tamen ad aliud, vel in eodem conceptu, vel in alio. Ex iis determinationibus prima repu-

nat Vniversali: quia est conjuncta cum vera, & propria contractione. Secunda verò minimè; ob liberam Naturæ repræsentationem. Quod vel inde patet: quia in priori applicatur Natura ad differentiam: in secunda ad totum Petrum; & hæc sola datur in prædicatione.

Solvitur 2. Scoti arg. Ad secundum negandum est in sola suppositione simplici convenire rebus universalitatem; competit enim in quavis suppositione etiam personali, dummodo repræsentatio sit præcisa. Nam suppositio, cum sit acceptio conceptus ad libitum cognoscentis, est illi extrinseca: repræsentatio verò quoniam est ipsa ratio conceptus, est ei maximè intrinseca. Vnde conceptus hominis in cõmuni, in concreto sumptus, sive accipiatur pro immediato significato exclusis secundariis (Quæ est suppositio simplex) sive iisdem non exclusis (Quæ est absoluta) seu denique pro singularibus hominibus immediatè, semper retinet repræsentationem Naturæ absque differentiis contrahentibus, & consequenter universalitatem. Licet ergo Natura in prædicatione amittat suppositionem simplicem, induatque absolutam, vel personalem, non protinus ab universalitate decidet.

QUÆSTIO VII.

QVALIS SIT VNIVERSALIS DIVISIO IN VULGATAS SPECIES.

ARTICVLVS I.

NVM DIVISIO SIT ADÆQUATA.

Vniversale in quinque species distribuitur à Porphyrio. PORPHYRIUS in opere, quod exponimus celebrem assignavit Vniversalis divisionem in quinq; vulgatas species: Genus scilicet, Speciem, Differentiam, Propriũ, & Accidens. Quam non probavit: sed omnium veterum Philosophorum autoritate firmatam supposuit. At non ita Ioannes Major, Scoti discipulus in tractatu de Accidente, num. 11. *Ioann. Major.* existimat enim præfixum numerum haud ulla probabili ratione constitutum, sed pari facilitate posse plura, pauciora ve numerari.

Argumenta contra traditam divisionẽ. Quod igitur Vniversalia plura sint, ostenditur primò. Tot sunt Vniversalia, quot sunt modi prædicandi de prima substantia, ut inter omnes constat: sed modi prædicandi diversi sunt
1. argum. decem, ergo totidem erunt Prædicabilia. Probatur Minor. Modi prædicandi sequuntur modos essendi: sed hi sunt decem, ut ex Prædicamentorum collectione patebit: ergo & illi.

2. argum. Secundò. Non minus differunt modi essendi, & prædicandi intrinsece, & extrinsece, separabiliter, & inseparabiliter, aliiq; similes, quam necessario, & contingenter, cæterique, per quos Vniversalia distingui solent, ergo in [illegible] eorum numerum addenda erunt plura Vniversalia.

Tertiò. Prædicari in quid de pluribus differentibus specie, & differentibus solo numero, efficiunt duo Prædicabilia: Genus, inquam, & Speciem: ergo prædicari in quale de pluribus differentibus specie, & numero, constituent alia duo, cum par utrobique ratio cõnspiciatur. At si hoc dat, tres aliæ species admittentur: nam Differentia, Proprium, & Accidens, utroque modo prædicantur. 3. argum.

Quarto. Individuum vagum: (ut quidam homo) prædicatur eadem ratione de pluribus: ut consideranti patet: ergo constituit novum Prædicabile. Simile argumentum fieri potest de definitione, quam Aristoteles 2. Top. cap. 3. facit quoddam prædicabile: non est autem ullum ex quinque vulgatis. 4. argum.

Quintò. Sic objicit Scotus q. 12. Quot modis dicitur unum oppositorum, totidem dicitur aliud: sed Particularia sunt infinita: ergo erunt infinita Vniversalia. 5. argum.

Esse pauciora, quam quinque sic probatur, & sit sextum argumentum. Arist. 1. Top. c. 3. non plura numerat prædicata, quam tria, Genus, Proprium, & Accidens: Ex quolibet vero Prædicabili fit unum prædicatum: ergo si prædicata sunt tantum tria, & erunt plura prædicabilia. Simile est id, quod habet lib. 1. de Partibus animalium, cap. 5. quæ communitatem habent, aut esse Analoga, aut Genera, aut Species. 6. argum.

Septimò. Genus, & Species perperam dividuntur in duo: quoniam utrumq; eodem modo prædicatur, quod attinet ad completam, & incompletam prædicationem: animal enim dicitur incomplete prædicari, quia non dicit formaliter totam Naturam hominis: atqui homo etiam non dicit formaliter totam Naturam Socratis: cum ejus differentiam individuantem non oportet: ergò prædicabitur incomplete. Quod si ut homo complete prædicari censeatur, satis est dicere totam Naturam communem Socratis: satis quoque erit animas dicere totam Naturam communem hominis, si immediate subjecti, ut complete prædicari perhibeatur. 7. argum.

Statuenda est nihilominus hæc conclusio. Vniversalia nec plura, nec pauciora sunt, quam quinque. Sensus propositæ conclusionis, & si alius, quem statim prosequemur, esse possit, hic est. Hæc quinque membra, exhauriunt totam Vniversalis capacitatem, sive ulterius dividenda sint in alia, sive non. Eam recipiunt omnes antiqui Philosophi, tam Græci, quam Latini, speciatim Boetius in Porphyrium à se translatum cap. de Genere. Averr. ibidem, & in Epitome Logicæ cap. 1. Ammonius commento suo secun- Approbatur tradita divisio. *Boet.* *Averr.* *Ammon.*

Alb Mag. D.Thom. Scotus.

secundo. Albertus Magnus tractatu 2. in Prædicabilia cap. 9. D. Thomas in summa Logicæ cap. 1. Scot. q. 12. in Prædicabilia, & cæteri Recentiores.

Confirmatur ratio-ne.

Vt probetur, advertendum est, Vniversalium distinctionem non posse melius deprehendi, quàm ex ordine ad Singulare; seu, Individuum, in quo ultimo sunt, & de quo ultimo Vniversalia prædicantur, ita ut quot fuerint modi essendi, & prædicandi de Individuo, tot Vniversalia, & Prædicabilia constituantur. Etenim Vniversale, aut sumitur ut concretum à relatione, aut ab aptitudine: si priori modo, relatio, & si aliquo modo distinguatur ex terminis, præcipuam tamen distinctionis radicem habet ex proximo fundaméto, quod, in præsenti est aptitudo, quę cum potentia quædam sit, necessariò distinguenda est per suos actus, quos supra ostendimus esse identitates cum Inferioribus. Quare de primo ad ultimum, sive Vniversale sumatur ut relativum, sive ut absolutum, distinguendum est per varias identitates quas habet cum Inferioribus: eas verò esse numero quinque, sic deducitur. Quod est idem cum aliquo, aut est idem essentialiter, aut accidentaliter. Si essentialiter, aut est tota illius essentia, aut solũ pars, id est tota essentia & quidditas, est Species: si pars, aut est per modum potentiæ & materiæ, & est Genus, aut per modum actus, & formæ, & est Differentia, Si vero est idem accidentaliter: aut hoc habet necessariò, & inseparabiliter, & est Proprium: aut contingenter, & separabiliter; & est Accidens quinti Prædicabilis.

Eadem est de univer-sali & Præ-dicabili ratio quo-ad divisio-nem in Species.

Loquuti sumus in hac conclusione promiscuè de Vniversali, & Prædicabili, quoniam easdem est utriusque ratio. Quidquid nonnulli Recentiores reclament, opinantes Prædicabilia plura esse, quam Vniversalia; ea fortasse ratione, quod Individuum prædicari possit de multis, absque sui divisione, sine qua, Vniversale esse non potest. Sed non vident ea ratione, qua aliquid prædicatur de multis, eadem in multis esse: & nisi identitas sufficiat ad verum Vniversale, prædicationem non posse satis esse ad Prædicabile commune, quod solùm ab Autoribus æquatur Vniversali: sed ad Prædicabile singulare, aut Analogum: de quo postea dicemus.

Prima col-lectio Præ-dicabiliũ.

Verùm ne collectionem Prædicabilium omittamus, has communiter approbant Autores. Prædicabile, aut dicitur in quæstione quid est, aut in quæstione quale est, si primum, aut importat formaliter totam Naturam communem Individuorum aut partem; si dicit totam Naturam: est Species; si partem, est Genus. Si verò prædicatur in quale; aut prædicatur essentialiter: & est differentia, aut accidentaliter: & tunc: Si dicitur necessariò, est proprium; si contingenter, est Accidens.

Secunda collectio Prædicabi-lium.

Item. Quicquid affirmatur de pluribus aut essentialiter, aut accidentaliter affirmatur: si essentialiter: aut dicitur in quæstione quid est, aut in quæstione quale est: si in quæst. quid est, vel de pluribus specie differentibus, & est Genus: vel de differentibus solo numero: & est Species. Si prædicatur in quæstione quale est, vocatur Differentia. Sin autem affirmatur accidentaliter: aut necessariò, & est Proprium: aut contingenter, & est Accidens. Idẽ efficitur sumpto exordio à prædicatione necessaria, & contingenti ut cuivis facile est deducere.

Solvitur 1. argum.

Superest, ut argumentis in oppositum occurramus. Primò respondebis longè diversos esse modos, ex quibus eliciuntur Prædicamenta, ab illis; ex quibus colligimus Vniversalia. Hi namque afficiunt connexionem, sive identitatem Vniversalis cum Particulari, nihil curando terminos, qui connectuntur; identitas enim specifica, vel generica æquè reperitur in Substantia, & in Accidente; atq; hi modi sunt tantum quinque, ut explicatum est. Modi verò colligendi Prædicamenta, cum inventi sint ad distinguenda ipsa Prædicamenta materialiter sumpta, non afficiunt connexionem; sed prædicata ipsa immediatè: sunt enim modi prædicatorũ: licet in ordine ad subjecta, ut esse quantum, quale, relatum, &c. Deinde licet modi prædicamentales sint in ordine ad primam Substantiam, illi, qui distinguunt Vniversalia, accipiuntur respectu Individui, cum non minus proprie dicatur Species albedo respectum hujus & illius albedinis, quam homo cōparatione Platonis, & Socratis.

Solvitur 2. argum.

Ad secundum. Quidquid sit de antecedente, negandum est, modos, qui afferuntur, variare connexionem, seu identitatem prædicari cum subjecto. Nam pari contingentia affirmatur de subjecto actio immanens, atq; transiens, cum illa sit intrinseca, hæc extrinseca. Idem dicendum est de. modis separabiliter, & inseparabiliter, nisi idem valeant, atque contingenter, & necessariò.

Solvitur 3. argum.

Ad tertium dicendum est, prædicari de pluribus differentibus numero, vel differentibus specie, per se non efficere plures Species, sed aliquando esse notas diversarum differentiarũ: nimirum cum adduntur Prædicabili in quid.

Quando enim aliquid prædicatur in quæstione (quid est) de differentibus specie, necessario dicitur incomplete, hoc est, non dicit totam naturam communem Individui. Quando verò de differentibus solo numero, dicitur completè, hoc est, dicit totam Naturam communem Individui: quæ sunt propriæ, & intrinsicæ differentiæ Generis & Speciei. Animal enim cum prædicatur de Socrate, non significat formaliter rationale; quæ est differentia specifica hominis, homo verò formaliter eam im-

portat, cum de eodem Socrate affirmatur. Hæc diversitas non reperitur in tribus ultimis Universalibus: sive enim prædicentur de numero tantùm, sive de specie differentibus, semper dicuntur incompletè; cum formaliter significant solam differentiam, proprietatem, vel accidens, denotando aliquam individui partem. Cur verò magis faciant ad identitatem complerè, & incompletè, quam de numerò, vel specie differentibus prædicari, manifesta ratio est; nam major est identitas alicujus cum eo, cujus totam essentiam continet, quàm cum eo, cujus habet unam tantùm partem: siquidem cum priori est omninò idem, cum posteriori verò est idem secundum partem: at esse in differentibus specie, vel numero, non variat identitatem, cum nulla major connexio sit grammaticæ cum homine, quam albedinis cum animali, etsi illa conveniat solum Individuis unius speciei, hæc verò multis Speciebus animalis.

Solvitur 4. argum. Ad quartum, etsi totum concedat Cajetanus in cap. de Specie; nec omninò repugnet Scotus q. 12. Prædicabilium, negandum est Individuum vagum esse Vniversale: duplici de causa, prima. Quia non est unum per se; includit enim quidam homo Naturam humanam, & Differentiam individuantem indeterminatam, quam inducat particula (quidam) ex Natura autem communi, & Differentia incerta non coalescit unum per se, ut non coalesceret ex materia, & forma indeterminata. Secunda. Quia includit Differentiam individuantem; licet incertam, singularis verò Differentia in re communi inveniri non potest. Vnde nascitur, ut Individuum vagum notari nequeat signo universali, ut notatur quælibet res communis. Ad instantiam ex definitione, respondebis, Aristotelem eo loco partim latius accipere Prędicatum, quam nos hoc loco Prædicabile, quia comprehendit etiam complexa, cujusmodi est definitio; quæ proinde non auget numerum Prædicabilium; partim pressius; quia distinguit prædicata, non per modos prædicandi, ut fecimus: sed per communes locos, ex quibus soluuntur argumenta ad varias quæstiones cōcludendas. Et quoniam locus, unde eruitur quæstio Generis, inservit quæstionibus Differentiæ & Speciei ob earum affinitatem cum Genere, non oportuit eas distinctè numerare. Vnde patet solutio sexti argumenti; si addas in primo de Partibus animalium citato, solum numerari communia prædicata in quæstione quid est: quasi ea tantum prædicari simpliciter censeantur.

Solvitur 5. argum. & 6. Ad quintum respondet idem Scotus, illud pronunciatum esse verum de Oppositis formaliter, non autem materialiter sumptis, ut si album, & integrum contrariè opponuntur, non est opus, ut quot sunt res albæ, tot sint nigræ, sed ut albedinis Species non sint plures, nec pauciores, quam nigredinis. Et hoc modo res habet in præsenti; nam Particulari materialiter sumpta sunt infinita; at formaliter tot sunt Species Vniversalis, quot Particularis, saltem immediatè. Quod addimus, propter remotum Generis correlativum: de quo posteà dicendum est. Ad sextum jam respondimus in solutione 4. argum.

Solvitur 7. arg. Ad septimum ut respondeatur, hæc duo præmitti solent. Vnum. Prædicabilia non esse distinguenda penes modos prædicandi de quolibet, sed de primo subjecto, hoc est, de Individuo, in quod ultimò terminantur respectus Vniversalium. Alterum, nomine (essentiæ) significari a Pphilosophis solam communem, juxta illud Aristot. 5. Metaph. c. 8. Essentia est, cujus datur definitio. At definitio ex 1. Posterior. c. 7. non est Singularium, sed Communium. His præmissis, respondet i solet, Genus idcircò prædicari incompletè, quia non dicit formaliter totam Naturam communem; quod perinde valet, ac totam essentiam Individui; speciem verò completè prædicari, quia formaliter continet totam Naturam Individui, excepta Differentia individuante, quæ apud Philosophos essentiæ vocabulo non censetur. Quæ est doctrina Scoti in q. 12. Prædicabilium. Sed non caret aliquali difficultate, si diligentius perpendatur. Licet enim Differentia individuans non consideretur per se à Philosophis, nec appelletur quidditas, seu essentia, quia non attingitur à definitionibus; est tamen pars essentialis Individui; quemadmodum Differentia specifica suæ Speciei, ergo quidquid sit de usu Philosophorum, si Species non dicit formaliter individuam Differentiam, non continet totam essentiam individui, atque adeò incompletè prædicatur.

Sanè quidem, si quis ita opinaretur, & quatuor tantùm Species Vniversali adscriberet, non omninò aberraret ab scopo. Verùm ne communis sententiá, quam approbavimus, deseratur; sciendum est, de individua Differentia (quod attinet ad hunc locum) duas esse sentētias. Vnam Thomistarum existimantium, Singularia, præter Naturam specificam, non includere Differentiam individuantem, qua in sua essentia constituantur; sed per aliquid extrinsecum fieri Singularia, & se ipsis, seu per suas realitates sufficienter inter se distingui. Alteram Scoti, & Sectatorum asserentium, Speciem contrahi ad Individua per Differentiam singularem, quam vocant Hæcceitatem, pertinentem ad Singularis essentiam. Quemadmodum specifica Differentia pertinet ad constitutionem Speciei. Ac juxta priorem sententiam, nullam difficultatem continet Vniversalium divisio: nam Spe-

Species dicit, quidquid pertinet ad essentiā individui, cum Genus omittat Differentiam specificam. Iuxta secundam major est difficultas (ut ratio proposita indicat) quam tamen exhaurit communis solutio, si ita explicetur, ut prædicari completè nihil aliud sit, quàm dicere omnia prædicata individuo essentialia, præter illud, quo Singulare distinguitur à communi; quod si in prædicato formaliter contineretur, efficeret prædicationem identicam. Prædicari vero incompletè sit, nō dicere omnia prædicata præter illud, quo Singulare differt à communi. Et meritò quidem nō habetur ratio singularis Differentiæ, quia ut prædicatum à subjecto diversum esset, necessariò debebat illam excludere. Quare illud prædicatum jure dicitur completum, quod continet omnia, quæ possunt in communi prædicato contineri. Illud verò incompletum, quod aliquod, vel aliqua omittit, cujus modi est Genus; quod si est proximum, unicam Differentiam non importat; si remotum, plures, ut postea magis patebit.

ARTICVLVS II.

NVM PROPOSITA DIVISIO SIT Generis in Species.

Auctores qui negāt. *Boet.* *Ammon.* *Avicenn.* *Simplic.* *Alb. Mag.* *Clypeus.* *Thomist.* *Bruxel.* — Partem negantem sequuntur graves Autores, Boetius in Porphyrium capite de Genere, Ammon: ibidem, Avicenn. in sua Logica, Simplicius capite primo Antepraedicamentorum, Albertus Magnus ibidem tractatu secundò, capite nono, Clypeus Thomistarum q. 16. Petrus de Bruxellis, quæst. 2. artic. 1.

Argum. partis negantis. Primum: Argumenta sunt, primum ex Scoto. Vniversale non participatur æqualiter ab omnibus Speciebus; ergo non est verum Genus. Probatur antecedens Essentia Vniversalis in eo posita est, ut in pluribus insit; sed Genus in multo pluribus inest, quàm Species (ut per se constat) ergo magis participat essentiam Vniversalis: atque adeo inæqualiter.

Arg. 2. Secundum. Nulla ratio est univoca iis, à quibus participatur, partim simpliciter, partim secundum quid: sed Vniversale convenit simpliciter tribus prioribus, quæ essentialiter prædicantur; duobus verò ultimis secundum quid, Quod imprimis indicat Aristoteles capite de Substantia, ubi prædicationem essentialē simpliciter appellat univocam. Deinde hoc ipsum colligitur ex Vniversalis actu; identitas enim absolutè dicitur de essentiali: accidentaria verò (ut ipsum nomen indicat) non est simpliciter identitas, sed cum addito; ergo Vniversalia essentialia, & accidentaria univocè convenire non possunt. Confirmat hoc Argumentum Albertus Magnus loco citato. Quia ut substantiæ *Alb. Mag.* & accidenti nihil est univocum, ita non erit iis, quæ prædicantur substantialiter (id est essentialiter) & accidentaliter.

Tertium. Si Vniversale esset Genus, sequeretur aliquod Genus contineri sub sua Specie, & sub seipso: quæ sunt manifestè absurda. Probatur: quia Genus prædicatur de omnibus Naturis genericis; ergo prædicabitur de Vniversali, si illud est Genus, tanquam de parte sibi subjecta. Cum autem id, quod continetur sub Specie, necessario collocetur sub Genere talis Speciei: Vniversale verò ponatur Genus comparatione Generis, fit planè, ut sibi ipsi subjiciatur. Arg. 3.

Quartum. Si Vniversale sit Genus, hæc erit contingens (Vniversale est Genus.) Quod fieri non posse, ita demonstratur. Vniversale est Genus, colligitur ex hac necessaria (Genus est Vniversale) contingens autem non colligitur ex necessario; ergo Vniversale non est Genus, ut aliæ Naturæ genericæ, de quibus constat intentionem Generis contingenter affirmari. Arg. 4.

Quintum. Genus prædicatur directè de rebus substratis, ut de planta, animali, &c. sed de Vniversali ita prædicari non potest; quia Species semper dicitur indirectè de suo Genere. Genus autē, ut dicimus, est Species Vniversalis. Arg. 5.

Ad hujus difficultatis explicationem, advertendum est, tria reperiri in quolibet Vniversali; rem substratam) quæ Vniversalis denominatur) aptitudinem cum unitate (in quibus germanam Vniversalis rationē constituimus) Denique relationem rationis (quam vulgus universalitatem appellat.) De his omnibus dubitari potest quo pacto in partes sibi subjectas dividantur. Nos de singulis conclusiones proponemus. Advertitur.

Prima sit. Vniversale, sumptum pro re substrata, non est Genus ad quinque Vniversalia. De hac cōclusione nullus est, qui dubitet; tum quia inter res, quæ denominantur universales, quædam sunt substantiæ: quædam accidentia, ad quæ nihil univocum esse potest. Tum quia eadem res habere potest rationem plurium universalium; nam album respectu hujus, & illius albi, est Species: comparatione lactis, & marmoris est accidens, & eodem modo res habet in plerisque aliis. Prima cōclusio.

Secunda conclusio. Probabilius est Vniversale formaliter vel pro sola aptitudine, vel pro sola unitate, nō esse univocum, sed analogum. Dicimus (pro sola aptitudine, vel pro sola unitate) quia si accipiatur, ut utrumque simul includit, cum sit compositum per accidens, non potest venire in quæstionem, an sit univocum. De singulis igitur ostenditur conclusio non solum eo principio, quòd inter negationes nō Concl. 2.

 sint

ſint Genera, & Species (ut poſtea dicemus) ſed illo etiam argumento. Quod talis eſt potentia, ſeu aptitudo (ut de ea primam loquamur) qualis eſt illius actus : ſed actus eſſendi in multis quinque ſpecierum Vniverſalis eſt Analogicus, ergo & aptitudo. Probatur minor. Actus Vniverſalis eſt identitas , ſeu communicatio cum inferioribus : hanc vero in eſſentialem, & accidentalem univocè non dividi, oſtendit ſecundum argumentum initio propoſitum : cum altera ſit ſimpliciter communicatio, altera ſecundum quid tantum. Vnde Caietanus explicans Vnivocorum definitionem ab Ariſtotele traditam, dixit, quæ eſſentialiter conveniunt, ſimpliciter, & univocè convenire . quæ verò accidentaliter conveniunt, ſecundum quid tantùm convenire, hoc eſt, ſolo nomine. Id quod ab Ariſtotele didicit 2. Topic. capit. ſecundo. Vt enim doceret diverſitatem eſſe maximam inter prædicata eſſentialia , & accidentalia, dixit, hæc univocè non prædicari. Et quamvis Ariſtoteles de ſolo actu prædicandi loquatur , eſt tamen eadem ratio de actu eſſendi, qui eſt illius fundamentum. Quare ſi eſſentialis, & accidentalis prædicatio univoca non eſt , ex eo ſane provenit, quia ſimilis communicatio univocatione caret.

Cajetanus. *Ariſt.*

Secundò. Actus eſſendi Proprii, & Accidentis magis conveniunt inter ſe , quam cum actibus Generis, Speciei, & Differentiæ : cum hi ſint eſſentiales, illi accidentales, ergo non conveniunt univocè : nam Species alicujus Generis tanto diſcrimine non diſſident. Iiſdem rationibus concluditur, unitatem præciſionis non eſſe univocam ad unitates quinque Vniverſalium , ſiquidem omnis privatio diſtinguitur per formam negatam: forma verò , quam negat hæc unitas, eſt analogica ; ergo & ipſa analoga erit. Minor patet ex ſuperioribus, nam forma negata per unitatem præciſionis eſt contractio Naturæ ſuperioris : quæ in tribus primis univerſalibus eſt eſſentialis : in poſtremis duobus, accidentaria. Similiter unitates Generis, Speciei , & Differentiæ magis conveniunt inter ſe, quàm cum unitatibus Proprii & Accidentis. Inferes ex hac doctrina, ſaltem Vniverſale eſſentiale, acceptum pro aptitudine, vel unitate, univocum eſſe poſſe ad tres Species , & accidentale ad duas , ibi enim ceſſat ratio analogiæ hactenus inculcata. Reſpondemus, nullum apparere incommodum , ſed de hac re in articulo ſequenti : nunc ad Vniverſale relativum accedamus.

Tertia concluſio. Si Vniverſale conſideretur, ut relativum eſt ad Particularia, dividitur ut Genus in quinque Species numeratas. Eſt Scoti quæſtione octava in Porphyrium, Tartareti quæſtione ſecunda, Toleti ibidem, & communis Recentiorum. Ejus confirmatio præcipue ſumitur ex argumentorum quæ in oppoſitum objecta ſunt , reſponſione. Sic tamen confirmari poteſt. Vniverſale dicitur de quinque vulgatis , non ſolum eodem nomine, ſed etiam ratione: dicitur in quæſtione, quid eſt, non ut de pluribus ſolo numero differentibus : ſed ſpecie : ergo eſt verum Genus : quatenus ratio Generis inveniri poteſt in entibus rationis : quæ licet minùs perfecte eam participent, quàm realia , perfectius tamen illam habent, quàm negationes, & privationes : ut poſtea dicemus.

Tertia concluſio. *Scotus.* *Tartaretus* *Toletus.*

Iuxta has duas concluſiones, conciliari poſſunt diſcrepantes Veterum , & Recentiorum opiniones , dum hi univocum, illi analogum faciunt Vniverſale: nimirum alii de abſoluto, alii de relativo loquuntur.

Ad argumenta , quatenus contrà relativi Vniverſalis univocationem faciunt, ita reſpondendum eſt. Ad primum, negandum Vniverſale relativum inæqualiter participari. Ad probationem dicendum cum Scoto, Genus vocari poſſe majus, non autem magis Vniverſale: ſicut binarius (inquit) & ternarius ſpecies ſunt æque participes numeri , licet ternarius dicatur major numerus , quia habet plures unitates , quàm binarius. Ita res habet in præſenti : nam de eſſentia Vniverſalis in communi, eſt, ut ſit in multis, ſed quod hæc plura ſint, vel pauciora, ſi modus eſſendi [illegible] eſt , per accidens habet.

Diluitur argum. Primum. *Scotus.*

Secundum argumentum rectè concludit Vniverſale abſolutum non eſſe univocum : quod in ſecunda concluſione confeſſi ſumus. Quod ſi inde ſumas argumentum adverſus tertiam concluſionem in hunc modum. Relationes diſtingui ſolent per fundamenta proxima : ſed proximū Vniverſalis fundamenta ſunt aptitudines, & unitates Analogicè convenientes: ergo in relationibus univocatio eſſe non poteſt. Reſpondebimus non eſſe univerſim verū, tantam unitatem requiri in fundamentis, etjam proximis, quanta eſt in relationibus : cum Ariſtoteles dividat Prædicamentum relationis in tres Species. Quarum una in actione, alia in unitate , tertia fundatur in menſura : inter quæ nulla eſt univocatio. Et communi Philoſophorum conſenſu relatio cauſæ in communi , ſit univoca ad quatuor cauſarum relationes; quarum fundamenta proxima cauſalitates , ſcilicet perſpicua diſſident analogia : cum aliquæ ſint vera & completa accidentia : aliæ modi ſubſtantiales. Quamvis igitur proxima Vniverſalium relationum fundamenta univoca non ſint , non ſequitur neceſſario , ut relationes analogiam habeant , ſi in modo referendi , cæteriſque conditionibus

Diluitur 2 argum.

bus omninò conveniant: ut eas convenire asseveramus. Quæ verò sit germana ratio distinguendi relationes, non est hujus loci explicare, præsertim cum ad relationum rationis convenientiam pauciora sufficiant.

Diluitur 3. argum. Ad tertium dicendum, incommodum esse aliquod Genus essentialiter contineri sub sua Specie. quia oporteret, ut Species & Genus mutuò se includerent: accidentaliter tamen, & sub Specie, & sub seipso, prout in tali Specie inclu[illegible] collocari posse. Quod accidit in his intentionibus, ob reflectionem intellectus concipientis Speciem unius Generis, ut formam illius, quod satis est, ut forma esse dicatur.

Diluitur 4. argum. Ad quartum concedimus eam prædicationem esse contingentem: negamus verò tunc temporis colligi ex illa necessariam: quamvis aliàs colligatur. Quod vel inde patet: quia si utamur illa consequentia, semper hæc est vera (Universale est genus) quemadmodum hæc (animal est homo) [illegible] verò consequentia, tunc solùm admittenda est prædicatio, cum Universale per intellectum abstrahitur.

Diluitur 5. argum. Vnde etiam patet solutio quinti argumenti. N[illegible] Species prædicatur de suo Genere indirecte, cum propositio est necessaria, & ex v[illegible] [illegible] conclu[illegible]: cum autem [illegible] contingens, propter attributionem intellectus, est directa, & formalis.

ARTICVLVS III.

NVM PROPOSITAE SPECIES INfimæ sint, & respectu Vniversalis immediatæ.

Proponitur quæstionis status. Species infima est, sub qua non collocatur alia Species, sed sola Individua: cujusmodi est Species humana. Immediata verò comparatione Generis est, inter quam, & Genus nulla interponitur, quo pacto se habet eadem Species humana comparatione animalis. Quærimus igitur, an quinq; Species numeratæ ita se habeant, ut nec in alias dividantur, nec inter se, & Vniversale alias patiatur Species.

Opinio negantiū tres ultimas Vniversalis Species esse infimas. Quod attinet ad primum: Fuit quorundam sententia, Genus quidem & Speciem esse infimas Vniversalis Species, sed Differentiam, Proprium, & Accidens dividi posse unumquodque in duas Species, quod sic ostendunt. Prædicabile in quid distribuitur tanquam in Species infimas in id, quod prædicatur de differentibus specie, & in id, quod prædicatur de differentibus numero, hoc est, in Genus, & Speciem: ergo eodem pacto secari poterit Prædicabile in quale essentialiter, & in quale necessariò, & in quale contingenter: unde octo consurgent Universalis Species. Deinde (quidquid sit de relationibus) Certè unitas, & aptitudo generica non potest non dividi in varias Species: cum alia sit identitas animalis cum suis inferioribus, alia quantitatis, vel qualitatis: illa enim est substantialis, hæc accidentalis, & inter se longe diversæ, unitas vero, & aptitudo per identitates distinguantur: altera, ut potentia per suos actus, altera ut negatio per formas.

Asseritur opposita sententia. Opposita sententia est omnium pene Autorum calculo confirmata. Probari potest ex iis, quæ in secunda quæstione diximus: videlicet singulas Naturas genericas esse singula numero Vniversalia: vocamus enim animal unum Genus, plantam aliud, ex quibus dicimus fieri binarium Generum. Et eadem ratio est de omnibus Speciebus Vniversalis. Hæc autem numerandi ratio non fit in Speciebus, aut Generibus, sed in Individuis, ergo in qualibet Natura generica est una relatio Generis, solo numero distincta ab ea, quæ est in alia Natura.

Solvuntur argumẽta contraria. Primum. Nec argumenta in contrarium aliquid efficiunt: nam primum suprà solutum est, cum ostendimus Generis, & Speciei discrimen non esse, quod unum prædicetur de specie differentibus, aliud de illis, quæ differunt solo numero: sed quia Genus incomplete, Species vero complete prædicatur: qui modi in tria ultima prædicabilia cadere non possunt.

Solvitur 2. argum. Ad secundum negamus aptitudinem, & unitatem genericam Naturarum, quantumvis dissimilium, differre specie. Ad probationem fatemur identitates, & divisiones Naturæ substantialis, & accidẽtalis: imo etiam diversarum substantiarum, vel accidentium esse distinctas Species: sed unitas aptitudinis, & unitas non desumitur ab illis materialiter acceptis, sed formaliter: quatenus scilicet identitas Generis est actus essendi Naturæ in suis inferioribus incomplete: identitas vero Speciei actus essendi complete. Quo pacto omnes identitates Naturæ genericæ substantiæ, quantitatis, & qualitatis, sunt unius speciei infimæ, & omnes actus Naturæ specificæ alterius. Vnde aptitudo ad illos est unius infimæ Speciei. Quod pari modo dicendum est de unitate. Similitudo hujus doctrinæ est in potentia, quæ habet unitatem specificam ab actibus, qui secundum suam entitatem specie differunt, in quandam tamen formalitatem specificam confœderantur.

Prima ratio dividendi Vniversale. Quod ad secundum spectat, Quilibet suam fingit sententiam, sed omnes tamen suspiciunt [illegible] veterem. Sunt, qui primo dividant Vniversale in essentiale, & accidentale, tanquā in duas Species subalternatas: quarum prima continet tres infimas, Genus, Speciem, & Differentiam; secun-

secunda duas, Proprium & accidens. Potestque probari hæc sententia: quia primum, & maximum discrimen inter Vniversalia est convenientia essentialis, & accidentaria adeò, ut ostenderimus in fundamentis relationum efficere analogiam: ergo secundum illud primo different relationes, & consequenter prima divisio Vniversalis erit in illas duas Species subalternas.

Secunda. Alij dividunt in Vniversale in quid, & in quale: quoniam hi modi videntur maximam inter se habere distantiam, cum alter substantiam referat, alter accidens.

Tertia. Alij denique in necessarium, & contingens.

Quarta. Sed quo quisque modo loquatur, hoc argumento videtur concludi inter quamlibet Speciem ex enumeratis, & ipsum Vniversale plures interijci. Genus, v. c. definitur (Vniversale, quod est in inferioribus necessario, essentialiter, & in quid incompletè:) sed ex qualibet Differentia Speciei infimæ præter propriam, constituitur una Species subalterna: ergo inter Genus, & Vniversale est primo, Vniversale necessarium: deinde essentiale: postea, in quid, Quemadmodum ex eo quod homo definiatur substantia corporea, animata, sensitiva, & rationalis, colligimus inter hominē, & substantiam tria genera mediare, corpus, vivens, & sensitivum.

Quinque vulgatæ Species Vniversalis, etiam respectu illius sunt infimæ. Non est tamen propter hæc discedendum à communi sententia, quæ ut eas Species infimas constituit, ita respectu Vniversalis efficit immediatas. Præcipuum fundamentum est illud, quod in colligendo harum Specierum numero, in primo articulo indicavimus, & ex Adversariorum sententiis majus exurgit. Si enim Vniversale dividendum est primo in duo membra (ut omnes illæ sententiæ contendunt) oportet, assignetur aliqua ratio, cur potius in hæc quam in illa dividatur: quæ cum nulla sit: partietur quis Vniversale in essentiale, & accidentale: alius vero in Vniversale in quid, & in quale. Vnde illud sequeretur absurdum, ut una Species constituatur sub duobus Generibus non subalternatim positis. Nam differentia erit sub Vniversali essentiali, & sub Vniversali in quale, quæ subalternari non possunt: cùm nec omne, quod dicitur in quale, dicatur essentialiter: nec omne essentiale sit in quale: ut manifestum est. In hujusmodi autem divisionibus, ubi res à priori ostendi non potest, sat est ex incommodo evertere divisionem.

Quid ad propositas dividendi rationes dicendū. Hinc patet, quid respondendum sit ad omnes opiniones propositas. Nec primum argumentum concludit esse majorem aliquam rationem, ob quam Vniversale relativum dividatur in Vniversale essentiale, & accidentale: cum aliæ etiam divisiones sufficientes sint ad inducendū specificum discrimen, & relationes nō tanta necessitudine sequantur fundamēta.

Ad secundum argumentum respondetur, eas particulas, quæ sunt in definitione Generis, non esse Differentias sufficientes ad constituendas Species subalternas: quales sunt eæ, quæ ponuntur in hominis definitione: sed omnes simul efficere unam integram Differentiam Generis: per se vero si accipiantur, condere quædam prædicata analogica, ut Prædicabile in quid, in quale, essentiale, accidentarium, necessarium, contingens, &c. idque ob rationem adductam in nostræ sententiæ probationem.

QVAESTIO VIII.

DE PARTICVLARIBVS, QVAE Vniversali respondent.

ARTICVLVS I.

QVID, ET QVOTVPLEX SIT Particulare.

Cum eorum, quæ inter se opponuntur, cognitio ad eandem scientiam spectet, necesse est, ut post Vniversalis in communi tractationem, ad Particulare ex adverso illi respondens: accedamus. Atq; ut à vocabuli interpretatione ordiamur, tria sunt nomina, quæ, ob vicinitatem, confusionem pariunt, & aliquando pro eodem usurpantur (Individuum) (Singulare) & (Particulare.) Priora duo semper sumuntur pro re minimè communi. Licet Individuum formaliter significet negationem divisionis in plura, tum actualem, tū aptitudinalem oppositam aptitudini rei universalis. Singulare vero solitudinem, oppositam communitati ejusdem rei universalis.

Particulare (ut notat D. Thomas 1. Poster. lect. 12.) aliquando idem omninò significatum habet: frequentius tamen Philosophis usurpatur pro re subjecta Vniversali, sive sit communis, sive individua. Quo sensu non solum dicimus Socratem esse particularem respectu hominis, sed hominem etiam respectu animalis. In qua acceptione trifariam (ut diximus de Vniversali) usurpatur. Primò pro re denominata particulari, ut pro Socrate, vel homine. Secundo, pro aptitudine, ut subsit Vniversali conjuncta unitati. Tertiò, pro relatione ipsa, qua refertur ad Vniversale. De quibus acceptionibus eodem modo philosophandum, quo de Vniversali. Vnde iisdem definitionibus, quibus illud, explicari potest: nimirū (Particulare est relatum respiciens Vniversale.) vel (Est id, quod aptum est subesse Vniversali.) Quæ respondent secundæ definitioni, in qua Vniversale describitur per ordinem ad actum essendi. Deniq; (Particulare est id, quod aptū est subijci Vniversali.)

D. Thom. Traduntur particularis definitiones.

Quæ

Quæ est descriptio tradita per quandam Particularis proprietatem. Vt enim Vniuersale consequitur prædicabilitas, tanquam Germana passio, ita Particulare subiicibilitas. Ex quibus definitionibus tres colliguntur Particularium conditiones. Prima, vt aliquam habeant vnitatem; id enim significat pars, quæ ponitur loco generis. Secunda, vt apta sint subiacere. Tertia (quam exigunt ratione Vniuersalis) vt plura sint Vniuersalis participatione. De quibus in proximis articulis est disceptandum.

Particularis distributio. Diuiditur Particulare (si loquamur de illo, quod proximè ab Vniuersali respicitur) in membra quinque (Quæ vocabula accipiunt ab Vniuersalibus.) Primum dicitur Particulare in quid incompletè. Secundum. Particulare in quid completè. Tertium, in quale essentialiter. Quartum, in quale necessariò. Quintum, in quale contingenter. Quæ diuisio, si de particulari, in prima & secunda acceptione fiat, vniuoca non est ob easdem causas, propter quas simili Vniuersalium diuisioni vniuocationem denegauimus. Si autem pro relatione sumatur, est diuisio Generis in infimas Species, vt de Vniuersali dictum est; est enim vtrobique eadem prorsus ratio. Diximus diuisum in illa quinq; membra esse Particulare proximum: quoniam datur quoddam Particulare in quid incomplete remotum, de quo est controuersia, à nobis postea ventilanda, an contineatur vniuocè sub Particulari? &, an per se remotè terminetur ad suum Vniuersale, vel solum per accidens.

ARTICVLVS II.

QVAM VNITATEM REQVIRANT PARTICULARIA VNIUERSALI SUBIECTA.

De hac re veteres Philosophi nihil ex professo tradiderunt: ex iis tamen, quæ de veritate Propositionum de subiecto coniuncto apud ipsos inuenimus, verisimiliorem resolutionem desumemus. Igitur cum de re vniuersali ageremus, duplicem vnitatem postulauimus; vnam essentialem, & alteram præcisionis. In re tamen præsenti secunda locum non habet, tum quia Particulari non repugnat identitatem habere cum suo vniuersali: cùm ad veram Particularis rationem necessarium sit, vt Vniuersale participet (quod in capite de Accidente ostendemus) tum quia, quod præcisum est, sumi potest, absque eo, à quo præscindit: Particulare autem, saltem quod essentialiter subiicitur, absque suo Vniuersali sumi non potest: cùm illud in sui essentia, & constitutione includat. Tota contentio est de vnitate essentiali, quam constat non oportere in Particularibus formalem esse, cùm inter Particularia numerentur indiuidua, quibus vnitas communicabilis (cuiusmodi est formalis) prorsus repugnat. Quærimus ergo an sit necessaria vnitas essentiæ, siue communis, siue indiuidualis.

Opinione gantium requiri in Particulari vnitatem essentiæ respectu Vniuersalis. Negant aliqui Recentiores. Primò. Quoniam homo in communi prædicatur vniuocè, & in quæstione quid est, de homine albo, & de homine nigro: ergo si accipiatur in statu præcisionis, vbi cæteras conditiones ad Vniuersale requisitas habere possit, prædicabitur vt verum Vniuersale: nam complexio Particularium nequit officere repræsentationi, aut vniuocationi prædicati.

Secundò. Verum æqua ratione affirmatur de multis propositionibus veris: sed propositio est quid complexum: ergo vnitas essentiæ necessaria non est in omnibus Vniuersalium Particularibus.

Tertiò. Homo est Species respectu Christi seruatoris: sed in eo non est vnitas essentiæ: quamuis enim Christus, vt est hic homo, dicit constitutionem ex sola Natura humana cum Supposito Diuino, habeatque vnitatem entis per se: nihilominus, vt significat vtranque Naturam Diuinam, & Humanam subsistentes in Verbo Diuino, non habet vnitatem essentiæ: quia per diuinum Incarnationis mysterium non resultauit vna Natura, seu Essentia ex duabus: sed vna Persona in vtraque Natura: ergo non est necessaria in Particularibus vnitas essentialis.

Opposita priori sententia. *Scotus. Capreol.* Pro alia parte citari potest Scotus in 3. d. 22. q. 1. & illius sectatores: ad quos accessit ex Thomistis Capreol. ibidem q. vnica. art. 3. quatenus asserunt propositiones, in quibus prædicatur de aliquo composito contingenti vna pars, prædicationem esse contingentem. Cùm enim non pertineat ad quintum Prædicabile (quia non est in quæstione quale est) videtur ex eorum sententia extra numerum vniuersalium esse: sed nullum complexum, aut compositum per accidens habere posse rationem Particularis ostendi in hunc modum potest. Ratio, ob quā in Vniuersali exigimus essentiæ vnitatem, est, quoniam, quidquid ea vnitate caret, simpliciter est multa, & non vnum multis commune. Vnde fieri poterit, vel communicetur vna illius pars, aliis non communicatis: vt continget, si quis concedet hominem album esse vniuersalem: communicari enim poterit homo, & non albedo; quod repugnat æquabili Vniuersalis distributioni: debet enim fieri æqualiter omnibus secundum totam essentiam. Sed hæc ipsa ratio militat in Particulari: ergo requirit eandem essentiæ vnitatem. Probatur. Minor. Si Particulare multiplex sit, subiici poterit secundum vnam sui partem, aliis partibus non subie-

subjectis, quod si fiat; jam non dicetur totum per se Particulare, sed una pars per se, alia per accidens; cum tamen Particulare non minus, quam Vniversale æquabile esse oporteat in subjectione.

Conclus. 1. Sit prima conclusio. Particularia essentialiter participantia Vniversale, postulant essentiæ unitatem. Probatur. Hæc particularia non constituuntur, nisi per contractionem suorum Vniversalium, mediis Differentiis essentialibus: sed ex Differentia contrahente, & Natura contracta semper consurgit unum per se; ergo hæc Particularia necessariò sunt entia per se, sive unius essentiæ. Tota ratio est evidens, cùm Genus, Species, & Differentia nunquam habeant Particularia, nisi cum dividuntur per differentias sibi proportionatas. (Nam accidentia, quantumvis opposita, non multiplicant Naturam communem, videmus enim, cum duo contraria ponuntur à Deo in eodem subjecto singulari, non causare illius multiplicationem, ergo nec eam per se causabunt, si addantur Naturæ communi) At ex differentiis proportionatis oritur necessariò unum per se; ergo, &c. Hæc ratio non modo habet vim in Genere, & Specie, quæ per se subeunt contractionem, sed etiam in Differentia communi, quæ alterius beneficio contrahitur, quia saltem ratione Speciei, aut Generis efficit unum per se. Accedit: In quocunque Prædicamento ponitur Species, in eodem collocari ejus inferiora, quod secus accideret, si homo esset species hominis albi, & nigri, cum ille sit in Prædicamento Substantiæ, hi ab eodem exulent. Item natura specifica prædicaretur de specie differentibus; nam homo albus, & homo niger, si plura sunt respectu hominis; non numero, sed specie differunt: ut palam. Quæ tamen sunt manifestè absurda.

Conclus. 2. Secunda conclusio. Particularia Vniversalium accidentalium ex se non efflagitant unitatem essentialem, probatur. Hæc Particularia non constituuntur per contractionem sui Vniversalis, sed supponuntur in suo esse constituta, & ab eo solam denominationem sortiuntur: atqui subjecta complexa sortiri possunt denominationem ab Accidente communi: ergo & esse illius Particularia, Major, & consequentia patent. Minor probatur exemplo adducto in secundo argumento: quod saltem habet vim in opinione eorum, qui admittunt propositionem enunciativam, à judicativa distinctam. Præterea: esse cognitum prædicatur de tota domo, quando tota eadem cognitione adæquatè percipitur, domus verò complexa est. Diximus (quando tota domus adæquatè percipitur) quoniam est omninò necessarium, ut accidens, quod futurum est Vniversale respectu compositi per accidens, conveniat primo toti composito: alioqui si conveniat uni tantum parti: ut homo in communi, collatus cum hoc complexo (Petrus albus) convenit per se Petro, aut omnibus partibus per se, ita ut seorsim à toto illis conveniret: quo pacto se habet frigidum comparatione acervi lapidum frigidorum: ita enim competit singulis lapidibus totius acervi, ut quamvis separarentur, eo pacto eis conveniret, si, inquam, ita conveniat, non est Vniversale respectu totius, cum tale compositum per accidens illi non subjiciatur.

Conclus. 3. Tertia conclusio Licet in Particularibus Vniversalis accidentalis non sit necessaria unitas essentiæ (ut probatum est) rarò tamen absque illa inveniuntur. Hujus probatio patebit variis Accidentium gradibus enumeratis. Imprimis nullum proprium, vel Accidens reale, & intrinsecum habere potest subjectum complexum, causa est, quia Accidens commune est in subjecto per Accidens Singulare: sed unum numero Accidens singulare, & reale nequit intrinsece inhærere, nisi in uno numero subjecto: ut manifestum ex una inhærentia, per quam existit, complexum verò (ut diximus, & per se constat) simpliciter est multa: ergo hoc Accidentis genus, sive proprium, sive contingens, deposcit unius essentiæ Particulare. Inter extrinseca autem Accidentia, Tempus, & Locus semper denominant entia per se: nullum enim compositum per Accidens occurret, quod per se primo sit in loco, vel tempore, & non per suas partes. De Actione tametsi videri possit eam primò competere toti cōjuncto ex prima, & secunda causa, cum earum neutri absque alterius consortio tribui queat: verisimilius tamen idem, quod de præcedentibus, dicendum est. Quamvis enim ut effectus quidam est, & agendi principium, requirat utramque causam, conjunctam ad sui esse: nihilominus, ut est forma extrinseca, de alterutra causa sufficienter dicitur, cum simpliciter dicamus, Solem agere, Hominem intelligere. Eandem legem subeunt quam plurima rationis entia, & negativa, ut consideranti perspicuum erit. Ex quibus patet, quanto jure dixerimus rarò inveniri Particularia complexa. Quædam tamen esse constat illo exemplo de domo cognita; sive enim cognitum sumatur pro relatione rationis, sive pro conceptu intellectus, eadem ratione prædicari potest de domo, & aliis complexis. Quod pari modo asserendum est de hoc prædicato (amatum) vel (appetitum) & de aliis negationibus, entibus rationis, & realibus extrinsecè denominantibus.

Solvuntur arg. oppositæ sent. Ad argumenta primæ sententiæ, quatenus in omnibus Particularibus complexionem admittit,

Primum. mittit respondemus. Ad primum concedendum est, hominem in communi, cum repræsentatur abstractus in se, univocum esse, & Universale: sed neutrum habere respectu illorum complexorum: nec enim idem est prædicatum esse univocum, &, de aliquibus univocè prædicari: ut animadvertit Scotus in 3. d. q. 1. & patet in eodem exemplo. Nam homo in his prædicationibus (Animal est homo) (Quantum est homo) secundum se univocus, & universalis esse potest: prædicationes tamen univoci, & Universalis non sunt: quia indirectæ. Eæ vero, de quibus disputabamus, ideo non sunt univocæ, quia homo albus, & homo niger non sunt per se plura Particularia sub homine: cum albedo, & nigredo non multiplicent hominem, sed in eodem Singulari esse possint, aut simul per Dei potentiam, aut successive per potentiam naturalem: in quibus eventis perinde prædicaretur Singulare de illis duobus compositis, ac homo in communi: esse autem necessariam multiplicationem Naturæ per Inferiora ad prædicationem univocam, in sequentibus articulis ostendemus. Atque hæc erat vis illius rationis, qua primam assertionem comprobavimus.

Scotus.

Oppugnatur tradita solutio. Objicies tamen. Et si illa duo composita (homo albus) & (homo niger) non exigant per se hominis multiplicationem ad Universale necessarium, hæc (Socrates albus) (Plato niger) illam habere: hominem verò de illis prædicari cum conditionibus ad Universale necessariis: ergo, &c. Respondetur. Quemadmodum in his compositis multiplicato Naturæ non fit ratione accidentis adjuncti, sed facta supponitur in Platone, & Socrate ante omne accidens: ita hominem non prædicari de toto illo complexo (Socrates albus) sed de Socrate, cui per se convenit: sive sit albus, sive non. Admonuimus enim supra Naturam universalem nunquam cõpetere primo alicui parti, sed toti Particulari.

Solvitur 2. arg. Secundum argumentum confirmat secundam conclusionem, si verum est, quod supponit. dari, scilicet, enunciationem mentalem complexam.

Solvitur 3. arg. Ad tertium erit alibi fusior respondendi locus. Nunc dicimus idcirco hominem prædicari, ut Speciem, de Christo Domino, quia licet includat duas Naturas, quæ in unitatem unius essentiæ non coalescunt: non significatur tamen ut compositus ex illis. Quo solo modo dici posset compositum non per se, sed significari utramq; Naturam, ut subsistentem in Supposito Divino, cum quo utraque facit compositionem per se. Itaque Christus Dominus etsi habet duas Naturas, quæ in unam essentiam minimè uniuntur, est tamen unum ens per se in ratione subsistentis: non significatur, ut conflatum ex Naturis, sed tanquam subsistens per se in utraque.

Falsitatis arguitur tradita solutio. Dices, Si hæc significationis, & compositionis forma satis est, ut aliquid sit Particulare Speciei, si Natura Platonis assumeretur per Dei potentiam ad subsistentiam Michaelis (quidquid sit de rei possibilitate) & Michaeli imponeretur nomen significans illas Naturas in sua subsistentia, posset de eo prædicari Natura Angelica, vel Humana, ut Species de Individuo, est enim utrobique eadem ratio. Quæ illatio si concedatur, admitteretur sanè aliquid contra ea, quæ in 2. & 3. conclusione resolvimus, scilicet Particulare secundum se totum debere subjici Universali. Nam illud suppositum non subjiceretur homini secundum Naturam Angelicam, quemadmodum nec Christus Dominus homini subjicitur secundum Naturam Divinam.

Propugnatur veritas Respondetur: illationem admittendam esse, Ad impugnationem dicendum; Nos asseruisse totum Particulare subjici oportere, sed non secundum omnem formam, quam habet, ut cernere in hac propositione (Homo est formarus) in qua homo subjicitur formæ ratione animæ tantùm, & non ratione materiæ, quam tamen includit, & significat.

ARTICVLVS III.

VTRVM PARTICVLARIA CVjuslibet Vniversalis plura esse debeant?

Status quæstionis. Non disputamus, an oporteat Universali actu respondere plura Particularia: id enim inferius disquirendum est. Sed: utrum possit esse universalis Natura, quæ plura Particularia, vel simul, vel successivè habere nequeat.

Opin. Thomistarum negans. Non esse necessariam Particularium multitudinem ad Naturæ universalitatem opinatur D. Thomas 1. p. q. 50. art. 4. Et 2. contra Gent. c. 93. Et de Spiritualibus creaturis art. 8. de Ente & essentia cap. 4. & 5. Cajetanus eo loco, q. 9. Capreol. in 2. d. 3. q1.. concl. 5. AEgidius Quodlib. 2. p. 2. Soncin. 12. Metaph. q. 51. Et cæteri ferè Thomistæ, Abulens. Parad. 4. c. 34. & in c. 29. Numerorum. Asserunt enim omnes hi Autores singulas Angelorum Species unicum tantum Individuum habere posse, quare omnes Angelos, qui nunc existunt, differre inter se Specie. Hoc idcirco sibi persuadent, quia existimant adæquatum principium numeralis multiplicationis esse materiam quantitate molis affectam, quæ cum in Angelis nulla sit, sequitur, ut nulla sit Individuorum multitudo.

D. Thom. Cajetan. Capreol. AEgyd. Soncin. Thomistæ Abulens.

Quod si illis objicias, Naturam communem hoc differre ab individua, quod hæc propter singularitatem, quam includit, multis communi-

municari non potest, illa verò, quia nihil includit singulare, indifferens est ad multa Inferiora, in eaque dividi potest. Quare implicationem esse, Naturam specificam, aut alio modo communem, in multis Particularibus esse non posse. Respondet Cajetanus in illo cap. 5. q. 9. bifariam posse rem aliquam habere rationem Speciei. Primò ex parte rei, & intellectus: Secundò ex parte intellectus tantùm. Priori modo est Speciei ea Natura, quæ & secundum se est in multis Individuis, & per intellectum potest concipi absque Individuis conditionibus. Posteriori modo ea, quæ intellectu quidem apprehendi potest præcisa ab individualibus conditionibus: secundum se autem ita est in uno, ut in aliis esse non possit. Posse verò aliquam Naturam solius intellectus beneficio esse universalem, indicat etiam Avicenna lib. 5. suæ Metaph. cap. 1. cùm ait, Vniversale est, quod in intellectu non est impossibile prædicari de multis. Et confirmatur à Cajetano c. 4. de Ente, & essentia, hac ratione. Quæcunque res ita concipitur, ut sit indifferens ad unum, vel plura, habet rationem Vniversalis; sed Natura Michaelis ita considerari potest, ut in ejus conceptu nulla involvatur conditio singularis; ergò apprehendi potest ut indifferens ad unum, vel multa, sive hæc esse possint, sive non, id enim nihil immutat in Natura præcisè concepta.

Cajetan. *Avicen.*

Contraria sententia penitùs deserenda. *Scotus.* *Gabriel* *Carthusiã.* *Marsil.* *Argent.* *D Bonav.* *Alexand.* *Albert.*

Verum hæc Thomistarum sententia, cum Cajetani commento, jure optimo damnata est tribus Parisiensium articulis: & communi Autorum consensu in 2. distinct. 3. ubi oppositum de Natura Angelica tradunt Scotus, Gabriel q. 1. Carthusianus, & Marsil. q. 3. Argent. q. 2. Bonaventura d. 9. art. 1. q. 1. Præterea Alexander 2. p. q. 20. memb. 6. Albertus 2. p. tract. 2. q. 8.

Sed nobis animus non est ostendere sub quavis Angelorum Specie esse plura Individua; id enim alterius est instituti. Sed impossibile esse reperiri Speciem, quæ in plura Individua dividi nequeat; imò universum oportere sub qualibet Natura communi plura constitui Particularia. Cum hæc sit germana ratio, & proprium discrimen rei communis à singulari, quia communis ea solùm ratione talis est, quia ad multa diffundi potest: quod enim uni per se addictum est, omni communitate caret.

Deinde trifariam explicari potest ea repugnantia multiplicationis in aliqua Natura, sive Angelica, sive alia. Primò, eo modo, quo Natura Divina est indivisibilis per suammet entitatem infinitam: infinitæ enim perfectioni absque ulla compositione differentiæ singularis repugnat omnis Naturæ multiplicatio. Secundò, Quia Natura Angelica per se conjuncta alicui Differentiæ singulari ita, ut ei repugnet alteri conjungi, atque adeò ad plura contrahi. Tertiò, Quia licet Natura Angeli in eo quasi priori, quo præcedit actu, vel virtute sui contradictionem, indifferens sit, ut à qualibet Differentia singulari determinetur: tamen cumprimum alicui conjungitur, ita adæquate ad illud individuum trahitur, ut alteri Differentiæ conjungi, aliudque constituere non possit. Veluti si fingeremus aliquam materiam primam capacem alicujus formæ ex pluribus, sed cum aliqua informaretur, ita ab ea perfici, ac possideri, ut nec simul, nec successivè queat aliam admittere.

Sed quocunq; modo explicetur, non defenditur vera ratio Naturæ communis absq; multiplicatione. Imprimis enim Natura, cui repugnat communicabilitas ex priori capite, primum non est communis; quia Natura Divina, etsi non sit singularis per constitutionem ex Differentia individuante, est tamen per totam suam entitatem, cui non minùs repugnat communicabilitas, quàm Differentiæ singulari: natura verò eo pacto singularis nequit habere rationem Generis, vel Speciei, quemadmodum eam non habet Divina. Secundo non potest esse Natura creata: quoniam hæc necessariò est finitæ essentiæ, cui non repugnat habere aliam similem: Deo namq; idcircò repugnat habere aliud Individuum simile, quia continet infinitam perfectionem. Quam rationem ulterius persequi, hujus loci non est. Deinde si Naturæ Angelicæ non convenit multiplicatio propter conjunctionem necessariam cum aliqua singulari differentia; vel est: quia differentiam includit: vel quia necessario, sed extrinsece, ab illa determinatur: si primum detur, falsum est eam Naturam esse communem: cum non alio modo res sint individuæ quam per singularis differentiæ inclusionem. Si secundum, fingi quidem potest ea Natura, ut communis, re vera tamen communis esse non potest: quia quod per se & ab intrinseco est addictum alicui Singulari, non potest concipi cum indifferentia ad plura: alioqui cognosceretur cum conditione suæ Naturæ repugnante.

Denique. Si Natura fingatur incommunicabilis ex tertio capite, eo admisso concipi quidem poterit, ut indifferens: sed non indifferentia universali (hæc enim æqualis est ad multa) non ad alterum, ut enim ostendemus in art. sequent Vniversale reperiri debet in Particularibus ut sit in eis divisum, & multiplicatũ, id verò quod in multis esse non potest, divisionem non patitur: ergò illa indifferentia ad alterutrum nõ est sufficiens ad Naturam universalem. Mitto explicationem non esse verisimilem, cum non sit major ratio de una differentia, quam de alia, & quælibet ab æterno sit conjuncta Naturæ specificæ, à qua virtute tantum distinguitur: nec detur ea prioritas Naturæ, quam volunt.

Atque

Atque hæc demoliuntur opinionem Thomistarum absolutè propositam: commentationem verò Caietani sic evertes. Naturæ conceptæ duobus modis convenit universalitas: primo negative: quia nimirum repræsentatur Natura cui non repugnat esse in multis, deq; illis prædicari: secundo, positive, cum eadem Natura ab intellectu cum quadam amplitudine, & capacitate apprehenditur, sed Natura, cui secundum se repugnat communicatio, neutro ex his modis esse potest universalis: non primo, quia cum intellectu repræsentatur Natura secundum suam essentiam, ei conveniunt ea, quæ talem essentiam consequuntur: sed Speciem Angelicam sequitur (ut ajunt) incommunicabilitas, aut ratione sui, aut ratione differentiæ, ad quam per se copulatur; ergò quamvis in intellectu reluceat, non habebit oppositam non repugnantiam. Non secundo; quoniam etsi intellectus possit quamlibet Naturam, ut communem concipere: nequit tamen eam verè communem reddere, nisi cum ei communicatio non repugnat: alioqui fateamur necesse est, Naturā Divinam posse fieri per intellectum universalem, si apprehendatur ut communicabilis, licet revera talis non sit. Quam illationem tametsi Cajetanus concedat, ut aperte falsam rejiciunt non solum cæteri Doctores, sed etiam D. Tho. 1. p. q. 13. art. 9. & sæpe alibi. Quoniam Deo ob infinitatem repugnat alius Deus similis in essentia.

Ad rationem, qua ipse Cajetanus utebatur, respondemus, verum esse, Naturam, cui in conceptu convenit indifferentia ad unum, vel plura, universalem esse, falsum tamen hanc indifferentiam competere Michaeli, si ei repugnat in pluribus esse. Quod vero per modum confirmationis subjungitur, posse Naturam Michaelis concipi, quin reluceat in eo conceptu conditio singularis: absolute est falsum, supposito, quod ei repugnat cōmunicatio. Sed esto illud, demus juxta tertiam explicationem, satis tamen est, ut Natura non sit universalis, quod appareat cum sola indifferentia ad alterutrum ex multis: non autem ad ipsa. Avicen. dictum: solum significat universalitatem solius intellectus opera, rebus convenire. Fundamentum D. Tho. de principio individuationis, communiter rejicitur. Quod nobis satis est hoc loco, in quo eam quæstionem tractare non licet.

Quæ hactenus deservimus, ad Particularia Universalis substantialis, præsertim referuntur. Subjiciamus aliquid de accidentalibus. Est difficultas hodiè agitata de hoc concreto. (Creator) in communi sumpto (vel deducatur ab actu creandi, vel à relatione) est enim Universale, ut inde patet: cum tam actus creandi, quàm relatio in communi Singularia non sint: sed non habet plura de quibus prædicetur: ergo non cujusque Universalis Particula in plura esse debent. Probatur Minor, quia solus Deus est creator. Respondemus, illud concretum posse conferri vel cum Deo, de quo accidentaliter, & contingenter prædicatur, vel cum hac, & illa relatione creatoris concretè sumptis: quod appellamus cum hoc & illo creatore, de quibus prædicatur in quæstione quid est. Priori quidem modo creator ex se sufficiens esset ad habendam rationem quinti Universalis, si subjecta forent plura: sed de facto eam non habet, nec oportet, ut quoties aliqua Natura communis, & univoca affirmatur de aliquo, prædicatione pertinente ad aliquod ex Universalibus, universaliter prædicetur, si desint Particularium conditiones; ut visum est in ea prædicatione (homo albus est homo.)

Nec opponas Creatorem prædicari de Patre, Filio, & Spiritu Sancto, ergo dici de pluribus. Nam omnes tres Personæ Divinæ, ut unam numero potentiam habent, ita ab eadem numero relatione denominantur: cum ad Universale non sufficiat quælibet subjectorum pluralitas: sed ea, quæ conjunctam habeat multiplicationem formæ, quæ prædicatur. Vt articulo proximo differemus.

An Creator secundo modo sit vera Species, cum de hoc, & illo Creatore formaliter sumptis prædicatur? est gravis contentio. Atque pro parte negante pugnatur primò. Quia omnes illæ relationes efficiunt concreationem cum uno subjecto, ut dictum est. Vnde non possunt appellari multi Creatores: ergo vel dicendum est sufficere unum Particulare ad Genus, vel Speciem (quod hactenus negavimus) vel Creatorem non esse Universale.

Secundò. Si tres humanitates per Dei potentiam unirentur eidem Supposito, Homo in communi respectu illius non erit Vniversalis: ergò nec Creator, respectu hujus & illius creationis, est enim eadem ratio. Antecedens probatur, quia in eo casu non essent tres homines, ut docet Divus Thomas 3. p. q. 3. art. 8. Quem plures recipiunt Autores, quàm cum docuit oppositum in 3. d. 1. q. 2. art. 5. ad 2.

Multò tamen probabilior est opposita sententia, asserens Creatorem esse Genus, vel Speciem, si cum singulis creatoribus concretè sumptus comparetur, non secus ac est ipsa creatio in abstracto respectu singularū creationum. Fundamentum est; quia accidens in concreto, cùm prædicatur de inferioribus in quid, non sumitur subjectum ut inferius, sed tanquam extrinsecum præbens concreationem particularibus accidentibus, unde non formaliter, sed de connotato tantùm per nomen significatur: ergo quamvis illud sit unum numero si particularia

accidentia, quæ cum illo concrescunt, plura sint, poterit accidens in communi rite significatum, universaliter de illis enuntiari. Et hoc modo res habet in Creatore: licet enim solus Deus sit subjectum creationis, ipsæ tamen creationes multæ sunt & omnes in concreto accipiuntur. Hinc (Sciens) esse universale ad Logicam, & Metaphysicam in concreto, quamvis sit in eodem intellectu: sed respectu ipsius intellectus Universale non esse. Idem dices de idea comparatione plurium Idearum existentium in Mente Divina, & sic in similibus.

Ad primam rationem in oppositum dices, etsi non possint appellari multi Creatores, absolutè loquendo: probem tamen dici plures Creatores formaliter: idque satis esse, quando & Universale prædicatur, & Particulare subjicitur ratione formalis significati: id enim debet esse multiplex, quod subjicitur, subjectum verò in similibus prædicationibus haud subjicitur ut inferiùs.

Ad secundam concesso antecedente, neganda est consequentia. Ratio diversitatis est: quoniam concretum accidentale non includit subjectum, ut diximus: sed connotat. Substantiale verò concretum, saltem singulare, includit formaliter Suppositum: ut alibi latiùs probandum est. Unde substantialium concretorum multitudo dependet etiam ex multitudine Suppositorum.

ARTICULUS IV.

UTRUM QUODVIS PARTICULARE contineat Naturam communem diversam ab ea, quæ est in alio.

Proponitur pars negativa.

HOc aliis verbis proponi solet. An opus sit, Universale in Particularibus multiplicatum esse? Negativa pars colligi videtur ex Universalis definitione, in qua illud tantùm exigitur, ut in multis sit, & de illis eadem ratione prædicetur: sed hoc habere potest Natura communis absque alia sui divisione: ergo necessaria non est multiplicatio. Minor exemplis ostendi potest. Potest enim Deus eandem numero albedinem in tribus lapidibus collocare; ut concedit Cajetanus tertia parte, quæstione tertia articulo sexto. Et nemo inficiatur. *Cajet.* Item, Cum prima, & secunda causa operantur, unicam habent actionem: at tres lapides dicuntur plura alba, & prima, & secunda causa multa agentia; ergò non apparet, cur album, & agens in communi, Universalia non sint comparatione illorum subjectorum. Imò non desunt è Recentioribus, qui eodem fundamento existiment, ipsa singularia sortiri posse rationem Universalis, saltem quarti, & quinti: cum tam albedo illa in pluribus existens, quam actio ab utraque causa procedens de pluribus affirmari possint: quod exigit Universale. Idem dicunt de hoc prædicato (cognitum à Deo) quod cum ab unica Dei cognitione desumatur de infinitis tamen rebus necessariò, atque adeò in quarto Prædicabili, affirmatur.

Sit nihilominùs hæc conclusio. Opus est, ut omnia Particularia contineant Naturam universalem divisam, & multiplicatam. Traditur ab Aristotele 5. Metaph cap. 3. Singulare, inquit, exposuimus, quod numero est Unum: Universale autem, quod in his (intellige, divisum) alioqui ineptè opponeret Universale Singulari in eo, quòd hoc esset unum numero. Illud verò in multis, si in omnibus posset idem numero remanere. Supponitur ut communis à Scoto in 1. distinctione 1. quæstione 2. artic. 2. & cæteris Scholasticis. Unde Bargius ad locum Scoti adnotavit universalitatem involuere quandam imperfectionem, quam communitas, & communicabilitas non habent: nimirum, quia hæ non postulant Naturæ divisionem: sed in multis existentiam: universalitas verò maximè. Qua de causa dixit Scotus, omnem quidditatem etiam Divinam, de se esse communicabilem, at non universalem. Quæstionis resolutio. *Arist.* *Scotus.* *Bargius.*

Eandem conclusionem confirmat usus communis loquendi: dicit enim Universale in Inferioribus divisum esse: cum ab illis separatur, reddi unum. Quod incongruè diceretur, si in ipsis Particularibus unum esset, & non tam multa quam multa ipsa existunt. Præterea. Unitas rei universalis debet esse opposita unitati Singularis: sed unitas singularis negat omnem sui multiplicationem, secundum nomen, & rationem: ut docet D Thom. 1. p. q. 13. artic. 9. ergo unitas Universalis debet sibi associare divisibilitatem in plura sui nominis, & rationis. Quæ talia esse non possunt, nisi habeant in se divisam Naturam universalem: hac enim tantum de causa negant Doctores catholici tres Personas Divinas, esse tres Deos (quod fides docet) quamvis participent omnes Naturam Divinam. Et hinc sumitur ultima confirmatio. Si enim divisio Naturæ in Particularibus necessaria non est, ut quippiam sit Universale, cur non est Universalis Natura Divina, comparatione trium Personarum, in quibus perfectissimè est. Probatur ratione. *D. Thom.*

Si quam vim habent hæ rationes in omnibus particularibus, & universalibus idem conviucunt, licet in tribus primis illud existat speciale, quod cum pertineant ad suorum Particularium constitutionem si hæc inter se differre debent (ut probatum est) pari modo Universalia, quatenus sunt in uno, diversa erunt à se, quatenus existunt in alio.

Utrc-

Quid animadvertendum. D. Thom. Scotus.

Vt verò satis fiat objectionibus adversus quartum, & quintum Prædicabile, notandum est ex D. Thom. 1. p. q. 36. art. 4. & q. 39. art. 3. Scoto in 1. d. 12. q. 1. inter omnia concreta adjectiva, & substantiva hoc esse discrimen, quod concreta adjectiva, ut dicantur in numero plurali, solum exigunt suppositorum, seu subjectorum multitudinem, licet forma una sit minimè compartita: substantiva autem, & suppositorum, & formæ multiplicationem requirunt. Ratio hujus discriminis pro loco est: qui quia adjectivum cum significet formam ut adjacentē subjecto, ab eoque dependentem, modificatur ad modum subjecti: quocirca, si hæc plura sunt, dicitur adjectiva de illis in plurali, quantumvis forma sit una. At substantiva, quia significant situm significatum per modum formæ subsistentis, non modificantur à subjecto, sed à modo ipsius formæ. Vnde si hæc sit una, non possunt proferri in numero multitudinis. Dicimus, ad Vniversale præcipuè requiri hanc multiplicationem formæ, ut patere potest ex resolutione illius dubij de Creatore, quamvis ad obsolutum vocabulorum usum utraque requiratur.

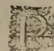
Diluuntur arg. contraria.

Nunc ad argumenta in oppositum respondemus, ita esse intelligendam definitionem Vniversalis, ut sub eo vocabulo (de pluribus) significetur hæc naturæ multiplicatio. Ad exempla verò, quæ in confirmationem Minoris afferuntur, dicendum est, subjecta alba, causas agentes, & res cognitas dici plura adjectivè tantum, & non substantivè: quod veræ universalitati non sufficit. Iam verò Recentiorum commentum de Vniversalitate Singularium, non eget alia responsione, quam qua fit satis ijs, qui omnia dicunt esse unum, etiam quæ contrariè opponuntur. Quid enim magis oppositum, quàm Singulare, & Vniversale? quæ in unum coalescent, si res individua propter solam in multis existentiam universalis censeatur.

EXPLICATIO CAPITIS PRIMI DE GENERE.

SVMMA CAPITIS.

Tres generis acceptiones.



Roponit primò tres Generis acceptiones: deinde tertiam (ut loci, & philosophorum propriam) latius explicat. Prima acceptio generis est pro multitudine hominum: ab uno progenitore, vel communi patria descendentium. A progenitore quidem, ut Genus Heraclidarum ab Herculē: aut Lusitanorum à Lusio. A patria verò dicimus Genus AEgyptiorum, aut Gallorum: Secunda usurpatio est pro natali principio, seu vi, quam aliqui trahunt à parentibus, vel patria. Quo sensu dicimus Orestem ducere genus à Tantalo: Pindarum genere fuisse Thebanum. Tertia denique usurpatio, Philosophorum propria est, qua Genus significat id, sub quo collocatur Species: vel quod prædicatur de pluribus specie differentibus in quæstione quid est.

CAPVT I.

COMMENTARIVS.

a *Videtur itaque*) Explicaturus Porphyrius singulas voces, quarum in præfatione meminerat, exorditur à Genere, eo quod & doctrinæ ordine, & naturæ sit prius: ut Boetius adnotavit. Doctrinæ quidem: quia Genus est Vniversalius, universaliora autem, teste Philosopho primo Physic. c. 1. sunt notiora: rectus verò doctrinæ ordo à notioribus incipit. Est etiam Genus natura, & origine prius, quia (ut postea tradet Porphyrius) de illius potestate educuntur Differentiæ, quæ cum Genere constituunt Speciem, compositione Metaphysica, sic ut Materia, & Forma constitutione Physica. Quare & Differentia, & Species posteriores sunt, quam Genus. Quod est intelligendum de ipsis Naturis: nam secundum rela-

D. Boet.

V*Idetur* § a *itaq; neq; Genus, neq; Species dici simpliciter.* § b *Dicitur enim Genus, & aliquorum hominum aggregatio, qui quidem ad unum quippiam & inter se habent respectum. Qua significatione Heraclidarum dicitur Genus, quod quidem ex respectu, qui est ab uno, id est, Hercule, & multitudine eorum, qui inter se eam habent conjunctionem, quæ ab illo profluxit, sic est nuncupatum, ut ab aliis generibus sit sejunctum* § c *Dicitur et alio modo genus uniuscujusq; principium ortus, tam ab eo, qui genuit, quam a loco, in quo est quispiam ortus. Sic enim Orestem quidem a Tantalo, Hylum autem ab Hercule dicimus genus habere: & rursus Pindarum quidem Thebanum genere, Platonem autem Athenensem dicimus esse: patria namq; principium est generationis cujusq; perinde ac pater.* § d *Hoc autem significatum usurpatum esse videtur: Heraclidæ nãque dicuntur qui genere descendunt ab Her-*

relationes simul natura sunt Genus, & Species; cum se mutuò respiciant. de Proprio, & Accidente res est planior, cùm supponunt essentiam Substantiæ ex tribus prioribus Vniuersalibus constitutam. Habetur vero hic prior substantiæ ratio; quia iste libellus ad Prædicamenta introducit, vbi primum occurrit Genus Substantiæ, deinde cætera.

Memor vero Porphyrius eius præcepti, quo Aristoteles in 6. Topic. cap. 2. iubet, vt ea quæ ambigua sunt, initio statim distinguantur; docet Genus, & Speciem æquiuoca esse; non à casu, vt ex contextu patebit; sed à consilio. Id vero significat illis verbis (non dici simpliciter) quamuis enim vocabulum (simpliciter) variis vsurpetur modis: aliquando enim significat sine adiectione; quo sensu dicimus hominem verum esse hominem simpliciter; interdum idem valet, ac dictio (vniuersim) alias indicat terminum, cui adiungitur, accipi pro minus præstanti significato: quo pacto vocamus bruta simpliciter animalia, quasi nullam præterea perfectionem habeant, quàm quod viuant, & sentiant. In eodem sensu dixit Porphyrius. 3. capit. Differentias communes & proprias appellari solitas à Veteribus simpliciter Differentias. Nonnunquam etiam accipitur pro (vniuoce) in qua acceptione opponitur vocabulo (multipliciter) quoad significandam æquiuocationem sæpè vtitur Aristoteles, vt Metaph. cap. 1. cùm ait, ens multipliciter dici. Quamuis, inquam, nomen (simpliciter) has omnes significationes habeat: in vltimo accipitur hoc loco à Porphyrio; ut sequentia verba demonstrant. Vtitur autem verbo (videtur) non quia dubitat nomina Generis, & speciei multiplicia esse sed (quod volunt Interpretes) vt Aristotelis modestiam imitetur. Arist.

Prima Generis acceptio. b *Dicitur enim Genus*) Proponit primam Generis significationem, qua dicitur de multitudine hominum habentium originem à communi parente, vel patria. In qua duos exigit respectus: vnum totius multitudinis ad communem progenitorem, vel patriam: alterum affinitatis eorum inter se; & hos significat formaliter nomen connotando multitudinem. Quod intelligendum est de frequentiori vsu vocabuli. Interdum enim (sed raro) peculiaris aliquis homo hac significatione Genus appellatur? iuxta illud Poetæ, Obruet ille agros, Agamemnoniasq; Mycænas, Ipsumque AEacida, genus Omnipotentis Vlyssis.

Subdit. præfatam multitudinem per habitudinem ad principium distingui oportere à quauis alia, vt Genus Romanorum à Genere Lysiadum. Vnde colligunt aliqui non rectè dici Genus hominum, aut Adamitarum. eo quod nullum relinquatur hominum Genus, à quo differat. Sed accidentarium videtur ad rationem Generis, hoc modo sumpti. Quod ille respectus distinctionem afferat, cùm constet Autores Latinæ linguæ non raro vocare humanum Genus. Quo etiam sensu

Actor. 17. dixit D. Paulus Actorum 17. Nos Dei genus esse; quod si illa distinctio tantoperè requiratur, sufficiat, vt per eum respectum distinguatur à generibus earum rerum, quæ homines non sunt; vt brutorum, aut plantarum. Quamuis harum & similium rerum genera non spectauerit Porphyrius hoc loco: vti nec eas hominum multitudines. qui secundum vitæ, aut doctrinæ rationem ab aliquo ducunt originem: veluti genus Phythagoreorum, Platonicorum, & Epicureorum, Quia solùm considerauit naturalem originem, quam genus in secunda acceptione, ex qua hæc prima deducitur, significat.

Secunda Generis acceptio. c *Dicitur & alio modo*) Non significari nomine Generis, hoc secundo modo, ipsum parentem aut patriam, sed principium inde deductum (quod vocare possumus originem, satū, stirpem, prosapiam, vel genealogiam) aperte indicat Porphyrius, cùm docet non Tantalum esse genus Orestis, & Herculem genus Hyli; sed illum à Tantalo hunc ab Hercule genus ducere. Quod vero addit, patriam esse principium generis cuiusque perinde ad patrem, idē valet, acsi dicat. Quemadmodū à patre, ita & à patria genus duci. Licet non eamus inficias, comprehendi aliquando hac generis significatione ipsos parentes, & patriā; sic enim accipit Virgilius. Tantane vos generis tenuit fiducia vestri? Et Ouidius, cū dixit. Nam genus, & proauos, & quæ non fecimus ipsi, Vix ea nostra voco. Nomine vero (patria) non intelligimus solū tantū: sed partē quoque cœli, & virtutes astrorum, illud respicientium. A quibus aliquid in generatione contrahi, latè comprobat Tiraquellus in L. 7. Connubiorum, præsertim u. 14. Et hac de causa dicimus

cule, & Cecropidæ, quia à Cecrope, et horū quoq; propinqui. Atq; prius sanè genus, generationis cuiusq; principiū dicitur, postea vero multitudo eorum, qui ab vno principio, ceu Hercule profluxerunt: quod quidē à cæteris seiungentes, ac separentes, totum Heraclidarū diximus genus. § c *Aliquo modo dicitur Genus, id sub quo Species collocatur.* § f *Accepta fortaßè similitudine à prioribus vocabuli eius significatis. Nā & principiū quoddam eorum, quæ sub se habent Genus, tale est · & præterea videtur multitudinē omnē amplecti, quam, scilicet, infra sese cōtinet.* § g *His igitur tribus modis dicitur Genus. De tertio verò genere Philosophorum est sermo. quod & describentes sic aßignarunt: Genus id esse dicētes, quod de pluribus specie differētibus hoc ipso, quid est, prædicatur, vt (animal)* § h *Eorum*

enim

ximus primam Generis usurpationem ab hac secunda promanasse: quoniam hominum multitudo idcircò genus nuncupatur, quia à parente, vel patria genus hoc 2. modo acceptum, in ortu contraxit. Unde secunda acceptio (inquit Porphyrius) prior est, & usurpatior.

Tertia Generis acceptio.

e *Alio modo dicitur*) Hæc est tertia Generis usurpatio, pro eo sub quo collocatur Species: vel cui subjicitur. Quā descriptionē desumpsit ex Arist. 1. Top. c. 4. queadmodū priores duas Generis significatiões acceperat ex eodē in 5. Met. c. 28. Sed hac de re in quæst. sequēti latè disputabimus.

f *Accepta fortasse*) Probabile est, quod Porphyrius conjicit; nomen scilicet Generis inditum fuisse rei, quæ sub se continet Species propter ejus cum Generibus 1. & 2. modo dictis, similitudinem. Ut enim Genus primo modo multitudinem complectitur, ab uno principio deductam, ita Genus tertio modo Species, quæ illi subjacent, cōtinet, ut etiam Genus secundo modo principium est hominum, qui Genus participare dicuntur: sic etiam res, sub se coercens Species, principium est earum constitutivum. Licet alioqui inter hæc magnum sit discrimen; ut ex iis, quæ de genere tertio modo sumpto, dicemus, palam erit.

Definitur Genus tertio modo acceptum.

g *Hæc igitur tribus*) Remittit hoc loco duas priores acceptiones ad Oratores, Poetas, & Historicos. Genus verò tertio modo sumptum ex sententia veterum Philosophorum (ad quos ait pertinere) sic describit. Genus est, quod de pluribus Specie differentibus, in quæstione quid est, prædicatur. Veluti animal, quod de homine, & bruto eo pacto enunciatur. Hanc definitionem (quam Porphyrius desumpsit ex Aristotele 1. Topic. cap. 4.) in quæstione sequenti expendemus, nunc illud advertimus, verbum (prædicatur) quod actum indicare videtur) more Logico, pro aptitudine esse accipiendum.

Quædam jacit fundamenta ad probandam descriptionem.

h *Eorum namq.*) Ut ostendat traditam definitionem cum Genere recurrere (quæ est prima descriptionum virtus, eorum quæ prædicantur) hanc proponit divisionem. Quædam prædicantur de uno solo, ut Socrates, cæteraque individua. Alia de pluribus. Sub quo membro omnia Universalia complectitur. Quæ deinde numerando subdividit in Genus, Speciem, Differentiam, Proprium & Accidens commune, & non cuiquam peculiare, id est, contingens.

Quæ per definitionis particulas excludantur.

i *Genus igitur*) Incipit ostendere traditam descriptionem Generi adæquari. Et cùm in ea tres sint partes: scilicet (prædicari de pluribus) (Specie differentibus) (in quæstione, quid est) per primam rejicit Individua, quia prędicantur de uno: eadem excluduntur omnia, quæ universalia non sunt, ut Complexa, Analoga, & alia hujusmodi. Per secundam rejicit Species & propria: utique specialia, quæ de pluribus quidem dicuntur, sed quæ solo differant numero. Per tertiam denique excludit Differentias, & Accidentia generica, eò quod prædicantur in quæst. quale est. Non meminit hoc loco differentiæ specificæ, nec Proprii generici: quæ tamen per hanc ultimam partem rejicere potuit: aut, quia hæc nulla esse credidit, aut alia de causa quam posteà subjiciemus.

enim quæ prædicātur, alia de uno solo dicūtur, ut individua, veluti (Socrates) & iste, & istud, alia de pluribus prædicantur, ut genera, species differentiæ, propria & accidentia communiter, sed non cuiquā propriè. Atq. Genus est, exempli causa (animal) Species (homo) Differentia (rationale) Proprium (risibile) Accidens (album, nigrum sedere) §. i. Genus igitur ab hisce quidē, quæ de uno solo dicuntur hoc sanè differt, quòd ipsum de pluribus prædicatur. Ab his autē quæ de pluribus prædicātur, hisce differre videtur. A Specie quidem, quòd Species & si de pluribus prædicatur, non tamen de pluribus specie, sed de plurib. differentibus numero prædicatur: homo namq. (qui quidem est Species) de Socrate & Platone dicitur, qui non specie sed numero differunt. At animal (quod est Genus) de bove, equo atq. homine prædicatur, quæ & specie, non autem numero solo differunt. A proprio verò quod proprium quidem de una specie, cujus est proprium, & de individuis hisce, quæ sunt sub illa specie prædicatur: ut risibile, de homine solo & de singulis hominibus dicitur. Genus autem non de una Specie, sed de pluribus, differentibusq. prædicatur. A Differentia quoq. communibusq. Accidentibus Genus differt. Et enim differentiæ communiaq. accidentia, quanquā de pluribus ac differētibus specie dicuntur: non tamē ita, ut quid sit quidq. sed ut quale quidque sit, innuant, dicuntur. §. k Rogitantibus n. quid nam illud sit, de quo hæc dicuntur, genus respondemus: differentias & accidentia: non n. de subjectis illa in quid, sed magis in quale quid dicuntur. Interrogāti namq. quale quid est homo, rationale dicimus: & quale quid est corvus, niger dicimus. Quorum rationale quidē est differentia, nigrū autem accidens. Sed cum quid est homo interrogamur, animal respondemus, quod quidem hominis genus est. Genus igitur, quod de plurib. quidē prædicatur, ab individuis quæ de uno solo dicuntur, differt: quod verò de pluribus prædicatur specie, differentibus, ab iis, quæ ut species propriave dicūtur, differt. Denique quid quidq. sit dicit, a differētiis, vulgo accidentib. differt, quorū unūquodq. [illegible] quid sit, sed quale sit, quōodove ad id de quo dicitur habeat, dicūt. Nihil igitur vero generis intellectu [illegible] generis descriptio habet

Quid censeatur prædicari in q. quid est.

k Rogantibus enim) Quoniam dixerat Genus prædicari in quæst. quid est, jam explicat ea, quæ sic prædicari censentur. Id, inquit, in quæstione quid est, prędicatur, quod apte redditur, cum quid res sit, petitur, Id enim, quod aptè redditur, cùm qualis sit res, petitur, in quæstione quale est, prædicatur. Quæ desumpta sunt ex Aristot. part. 1. Topic. cap. 4 part. 5 Metaph. cap. 14. Docet igitur Porphyrius Differentias, Propria, & Accidentia in quæst. quale est, prædicari. Genus in quæstione, quid est: Speciei non meminit: quia hanc distinxerat à Genere in eo tantum, quod de solo numero differentibus prædicetur: quasi supponat in quæstione, quid est, affirmari.

QUÆSTIO I.

VTRVM GENVS PROBE DEFINITUM sit à Porphyrio.

ARTICVLVS I.

EXPLICATVR, AC DEFENDITUR utraq; Generis definitio.

Prima Generis definitio.

PRima Generis definitio quā Porphyrius assignavit, ut similitudinem hujus terriæ acceptionis cū duabus prioribus ostenderet, ita se habet (Genus est, id, sub quo collocatur Species) cujus sensus duplex esse potest, juxta duplicem comparationem, quam efficere possumus inter Genus, & Speciem, quēadmodum inter quælibet duo relata. Accipere enim possumus Genus, vel ut refertur ad Speciem: vel quatenus terminat illius respectum. Quorum primum pertinet ad essentiā Generis, ut relativum est: secundum est proprietas cōsequens: nam relatum mutuum alterius correspondentiam necessariò exigit, & terminat. Primus igitur sensus est (Genus est universale, quod refertur ad Speciem) Secundus (quæ probare videntur communiter Autores, Alexander, Ammonius, Albert. & alii) Genus est universale, terminans respectum Speciei. Quadrat hæc definitio, utroque modo exposita, in solum Genus: quia cætera Vniversalia aut non respiciunt Speciem, ut Species: aut non per se, sed per accidens: ut Differentia, Proprium, & Accidens: quæ discriminatim se habent ad Speciem, & individuum. An verò adæquata sit, hoc est, perfectè explicans Generis naturam: an addendum sit individuum, in quod etiam Genus incurrit: quæst 2. ventilandum est. Nunc ad secundæ definitionis, hujus loci propriæ, explicationem accedamus.

Alex. Ammon. Albert.

Secunda Generis definitio.

Ea verò sic erat. (Genus est id, quod de pluribus Specie differentibus, in quæstione, quid est prædicatur) Locum generis habet in hac definitione (quod prædicatur de pluribus) quæ fuit definitio Vniversalis; cujus explicatio ex initio hujus tractationis petenda est. Reliquæ duæ partes sunt differētiæ, in quib. illud priùs advertendum est, non eundē esse ordinem in- [illegible] qui est scripturæ: licet Porphyrius [illegible] ultima pars (scilicet, in quæstio. quid est) præferenda est mediæ, hoc est. (de differentibus Specie) Quoniam in qualibet accommodata definitione prius apponendæ sunt differentiæ, quæ separant definitum à rebus, à quibus magis distant, quam ab iis, à quibus minus distinguuntur. Quare, cum Genus magis distet à Differentia, Proprio, & Accidente, quam ab Specie (ut palam est) & per partem illam (in quæstione quid est) à Differentia, Proprio & Accidente separatur: à Specie verò per illam (differentibus Specie) non est dubium, quin prius intelligenda sit ea pars (in quæstione quid est) quam (differentibus Speciε.) Partibus ita constitutis: per primam rejiciuntur Singularia, & cætera, quæ exclusa sunt à definitione Vniversalis: per secundam excluduntur Differentia, Proprium, & Accidens: per tertiam denique Species.

Quid prædicetur in q. quid est.

Sed meritò rogabis, Quid per duas illas Generis differentias intelligatur? non enim satis constat, quid sit (prædicari in quæstione quid est, &, quæ sunt Specie differentia.) Quod attinet ad primum. Porphyrius illud dixit prædicari in quæstione, quid est, quod aptè redditur, cum, quid res sit, petitur, Quod verò ad hāc postulationem aptè reddatur, non explicuit potest tamen hæc brevis regula assignari. Cum aliquid prædicatur, ut pars essentiæ, & non per modum adjacentis, censetur in quid prædicari: quæ vero aut accidentaliter, aut per modum adjacentis enunciantur, prædicantur in quale. Vocant enim veteres Autores prædicationem in quid, substantialem: prædicationem verò in quale, accidentariam: indicantes prædicatum in quid esse veluti subsistens, aliud tanquā adjacens. Explicemus id in ipso Genere: hoc enim primo dicitur ut aliquid essentiale, cum ad Speciei, & Individui constitutionem pertineat: deindè habet se per modum materiæ subsistentis, & sustinentis differentiam: quare servat rationem adæquatam prædicati in quid. Aliter res habet in rationali: licèt enim ad hominis essentiam pertineat, dicitur tamen, quasi aliquid adjacens animali: atque adeo in quæstione quale est.

Quid prædicetur per modū subsistentis, & vel adjacentis.

Quod si ulterius inquiras regulā dignoscendi, quando aliquid prędicetur per modum subsistentis, & vel adjacentis: ita accipe. Quando prædicatum est connotativū, & subjectum solum concretū, vel certè minus connotativum, prædicatio est in quæstione quale est. Hinc colliges rationale dici in quale de homine, quia homo

homo est nomen solum concretum, rationale autem connotativum (late accepto connotationis vocabulo) Eodem modo se habent Propria, & Accidentia, ut (risibile) vel (album) cõparatione Socratis. Cum vero prædicatum & subjectum, æquè concreta sunt, vel abstracta, signum est manifestum prædicatum accipi, ut per se subsistens, ideoq; enuntiari in quęstione quid est; veluti (animal) respectu hominis (coloratum) respectu albi, &c.

Quæ censeantur specie differre.

Secundæ differentiæ Generis cognitio facilis est. Duobus enim modis possunt aliqua differre Specie: primò, quia sunt ipsæ diversæ species, ut (equus) & (homo.) Secundo, quia continentur sub diversis speciebus, ut (Socrates) & Bucephalus, quorum ille sub humana specie, hic sub equina collocatur. Igitur cum definitio Generis habet (quod prædicatur de differentibus Specie) intelligenda sunt, quæ utroque differunt modo. Cognosces autem quæ Specie diversa sint, ex documento Arist. 1. Metaph. c. 1. *Arist.* quod ita habet. Ea differũt specie, quæ sub eodem Genere diversas habẽt definitiones essentiales. Quæ si demum in alias species dividi possunt, dicuntur differre specie subalterna: sin minus, differre specie infima. De quibus sequenti capite est dicendum.

Advertitur Genus summum simpliciter dici differre genere, subalternũ vero specie.

Illud interim advertimus, cum duplex sit Genus, aliud summum (supra quod nullum Genus collocatur: qualia sunt Prædicamentorum capita) aliud subalternum (id videlicet, quod cum sit species alterius Generis, ipsum etiam de specie differentibus prædicatur) illud primum dici simpliciter differre genere vel Prædicamento ab alio item Genere summo; quo etiam modo differunt omnia, quæ sub illis generibus continentur: hoc verò primum Genus subalternum non censeri differre Genere ab alio, sed specie. Et meritò, quia inter duo univoca nunquam est discrimen in tota entitate, sed in differentia contrahente, habere autem differentiam co[illegible]ahentem est proprium speciei inter res com[illegible]tes. Quare cum diversa appellantur, non genere, sed specie diversa censetur.

Objecta adversus traditam doctrinam Primum.

Supersunt nihilominus objectiones. Prima. Nullum Vniversale potest prædicari incomplerè, sed Genus incompletè prædicatur: ergo non est Vniversale. Minor patet ex supradictis, ubi ostendimus idem esse prædicari de Specie differentibus in quæstione quid est, atque prędicari incompletè. Major probatur. Quoniam id, quod incompletè prædicatur, dicit partem: si enim diceret totum, completè prædicaretur: sed pars per modum partis, de nulla re universaliter affirmatur (si verũ est quod supra docuimus, universale prædicari per modum totius.)

Occurritur.

Ad hoc argumentum, neganda est major. Ad probationem similiter negandum est præ-dicari incompl[illegible] partem, per modũ partis. Etenim [illegible] prædicari, est prædicatum non dicere expresse & formaliter totam Naturam communem subjecti, ut à nobis explicatum est: sed partim involute & veluti connotativè: prædicari verò ut partem est nullo modo dicere totum id, quod in subjecto; ut si quis dicat (Homo est animal) (Homo est materia) hæc enim prędicata unam partem præcise significant, non innuendo aliam. Porrò genus etsi incompletè prædicatur, non tamen ut pars: cum enim dicimus (Plato est animal) etsi prædicatum non significet formaliter rationale, defert tamen illud concernendo: estque hic sensus, Plato eadem entitate, qua est Plato, est animal: vel potius: idem suppositum, quod est Plato, est animal. Quod verissimum est.

Secunda. Forma prædicatur in quale de suo subjecto (ut videre est in Differentia) sed genus est forma suarum specierum, ut docet Arist. 7. Met. c. 12. confirmatque ratio causæ formalis, quæ convenit generi respectu speciei, causa enim formalis, vel ipso nomine forma est: ergo Genus non prædicatur in quæst. quid est. *Object. 2.*

Respondetur, Genus bifariam spectari posse, uno modo, quatenus est pars simul cum Differentia, componens totam speciem, & hac ratione potius dici materiam, quam formam: quæ est subjectum Differentiæ, ab eaq; determinatur, sicut Materia prima à formis substantialibus. Altero, ut est totum quoddam potentiale, speciem, tanquam partem subjectam coercens: atque hoc pacto censeri formam speciei, quatenus omne totum forma est suarũ partiũ; ut cum Philosopho superius diximus. At non prædicari in quale, eò quod non sit forma per modum adjacentis: sed subsistẽtis. Quare ad objectionem dices, formam adjacentem, prædicari in quale: formam verò subsistentem, non nisi in quid: ejusmodi autem esse Naturam Genericam. *Occurritur object. 2.*

Tertia. Genus non prædicatur semper de specie differentibus; ergo hęc definitionis pars non est universim tribuenda Generi. Antecedens probatur primo. Quando genus ab una tantum specie per simplicem præcisionem abstrahitur, non cognoscitur ut aliquid commune multis specie differentibus, ergo tunc prædicabitur de solo numero diversis, ut Species à qua præscinditur. Secundo. Cum ex phantasmate hujus animalis producitur animalis species, non repræsentatur animal, ut commune multis specie distinctis, sed similibus tantum Individuis: at in ea specie animal est genus: ergo Genus non semper prædicatur de specie differentibus. *Object. 3.*

Quid censeatur prędicari in q. quid est, *k Rogantibus enim)* Quoniam dixerat Genus prædicari in quæst. quid est, jam explicat ea, quę sic prædicari censentur. Id, inquit, in quæstione quid est, prędicatur, quod apte redditur, cùm quid res sit, petitur. Id enim, quod aptè redditur, cùm qualis sit res, petitur, in quæstione quale est, prædicatur. Quæ desumpta sunt ex Aristot. part. 1. Topic. cap. 4 part. 5 Metaph. cap. 14. Docet igitur Porphyrius Differentias, Propria, & Accidentia in quæst. quale est, prædicari. Genus in quæstione, quid est: Speciei non meminit: quia hanc distinxerat à Genere in eo tantum, quod de solo numero differentibus prædicetur: quasi supponat in quæstione, quid est, affirmari.

QUÆSTIO I.

VTRVM GENVS PROBE DEFINITUM SIT à Porphyrio.

ARTICVLVS I.

EXPLICATVR, AC DEFENDITUR utraq; Generis definitio.

Prima Generis definitio. PRima Generis definitio quā Porphyrius assignavit, ut similitudinem hujus terriæ acceptionis cū duabus prioribus ostenderet, ita se habet (Genus est, id, sub quo collocatur Species) cujus sensus duplex esse potest, juxta duplicem comparationem, quam efficere possumus inter Genus, & Speciem, quēadmodum inter quælibet duo relata. Accipere enim possumus Genus, vel ut refertur ad Speciem: vel quatenus terminat illius respectum. Quorum primum pertinet ad essentiā Generis, ut relativum est: secundum est proprietas cōsequens: nam relatum mutuum alterius correspondentiam necessariò exigit, & terminat. Primus igitur sensus est (Genus est universale, quod refertur ad Speciem) Secundus (quæ probare videntur communiter Autores, Alexander, Ammonius, Albert. & alii) Genus est universale, terminans respectum Speciei. *Alex. Ammon. Albert.* Quadrat hæc definitio, utroque modo exposita, in solum Genus: quia cætera Vniversalia aut non respiciunt Speciem, ut Species: aut non per se, sed per accidens: ut Differentia, Proprium, & Accidens: quæ discriminatim se habent ad Speciem, & individuum. An verò adæquata sit, hoc est, perfectè explicans Generis naturam: an addendum sit individuum, in quod etiam Genus incurrit: quæst. 2. ventilandum est. Nunc ad secundæ definitionis, hujus loci propriæ, explicationem accedamus.

Secunda Generis definitio. Ea verò sic erat. (Genus est id, quod de pluribus Specie differentibus, in quæstione, quid est prædicatur) Locum generis habet in hac definitione (quod prædicatur de pluribus) quæ fuit definitio Vniversalis; cujus explicatio ex initio hujus tractationis petenda est. Reliquæ duæ partes sunt differētiæ, in quib. illud prius advertendum est, non eundē esse ordinem in[illegible] naturæ, qui est scripturæ: licet Porphyrius [illegible] ultima pars (scilicet, in quæstio. quid est) præferenda est mediæ, hoc est. (de differentibus Specie) Quoniam in qualibet accommodata definitione prius apponendæ sunt differentiæ, quæ separant definitum à rebus, à quibus magis distant, quam ab iis, à quibus minus distinguuntur. Quare, cum Genus magis distet à Differentia, Proprio, & Accidente, quam ab Specie (ut palam est) & per partem illam (in quæstione quid est) à Differentia, Proprio & Accidente separatur: à Specie verò per illam (differentibus Specie) non est dubium, quin prius intelligenda sit ea pars (in quæstione quid est) quam (differentibus Specie.) Partibus ita constitutis: per primam rejiciuntur Singularia, & cætera, quæ exclusa sunt à definitione Vniversalis: per secundam excluduntur Differentia, Proprium, & Accidens: per tertiam denique Species.

Sed meritò rogabis, Quid per duas illas Generis differentias intelligatur? non enim satis constat, quid sit (prædicari in quæstione quid est, & quæ sunt Specie differentia.) Quod attinet ad primum. Porphyrius illud dixit prædicari in quæstione, quid est, quod aptè redditur, cum, quid res sit, petitur. Quod verò ad hāc postulationem aptè reddatur, non explicuit: potest tamen hæc brevis regula assignari. Cum aliquid prædicatur, ut pars essentiæ, & non per modum adjacentis, censetur in quid prædicari: quæ vero aut accidentaliter, aut per modum adjacentis enunciantur, prædicantur in quale. Vocant enim veteres Autores prædicationem in quid, substantialem: prædicationem verò in quale, accidentariam: indicantes prædicatum in quid esse veluti subsistens, aliud tanquā adjacens. Explicemus id in ipso Genere: hoc enim primo dicitur ut aliquid essentiale, cum ad Speciei, & Individui constitutionem pertineat: deinde habet se per modum materiæ subsistentis, & sustinentis differentiam: quare servat rationem adæquatam prædicati in quid. Aliter res habet in rationali: licèt enim ad hominis essentiam pertineat, dicitur tamen, quasi aliquid adjacens animali: atque adeo in quæstione quale est. Quid prædicetur in q. quid est.

Quod si ulterius inquiras regulā dignoscendi, quando aliquid prędicetur per modum subsistentis, & vel adjacentis: ita accipe. Quando prædicatum est connotativū, & subjectum solum concretū, vel certè minus connotativum, prædicatio est in quæstione quale est. Hinc colliges rationale dici in quale de homine, quia homo Quid prædicetur per modū subsistentis, quid per modum adjacentis.

homo est nomen solum concretum, rationale autem connotativum (late accepto connotationis vocabulo) Eodem modo se habent Propria, & Accidentia, ut (risibile) vel (album) cõparatione Socratis. Cum vero prædicatum & subjectum, æquè concreta sunt, vel abstracta, signum est manifestum prædicatum accipi, ut per se subsistens, ideoq; enuntiari in quæstione quid est; veluti (animal) respectu hominis (coloratum) respectu albi, &c.

Quæ censeantur specie differre.

Secundæ differentiæ Generis cognitio facilis est. Duobus enim modis possunt aliqua differre Specie: primò, quia sunt ipsæ diversæ species, ut (equus) & (homo.) Secundo, quia continentur sub diversis speciebus, ut (Socrates) & Bucephalus, quorum ille sub humana specie, hic sub equina collocatur. Igitur cum definitio Generis habet (quod prædicatur de differentibus Specie) intelligenda sunt, quæ utroque differunt modo. Cognosces autem quæ Specie diversa sint, ex documento Arist. 1. Metaph. c. 1. quod ita habet. Ea differũt specie, quæ sub eodem Genere diversas habẽt definitiones essentiales. Quæ si demum in alias species dividi possunt, dicuntur differre specie subalterna: sin minus, differre specie infima. De quibus sequenti capite est dicendum.

Arist.

Advertitur Genus summum simpliciter dici differre genere, subalternũ vero specie.

Illud interim advertimus, cum duplex sit Genus, aliud summum (supra quod nullum Genus collocatur: qualia sunt Prædicamentorum capita) aliud subalternum (id videlicet, quod cum sit species alterius Generis, ipsum etiam de specie differentibus prædicatur) illud primum dici simpliciter differre genere vel Prædicamento ab alio item Genere summo; quo etiam modo differunt omnia, quæ sub illis generibus continentur: hoc verò primum Genus subalternum non censeri differre Genere ab alio, sed specie. Et meritò, quia inter duo univoca nunquam est discrimen in tota entitate, sed in differentia contrahente, habere autem differentiam co[illegible]ahentem est proprium speciei inter res com[illegible]tes. Quare cum diversa appellantur, non genere, sed specie diversa censetur.

Objecta adversus traditam doctrinam Primum.

Supersunt nihi[illegible]ominus objectiones. Prima. Nullum Vniversale potest prædicari incompletè, sed Genus incompletè prædicatur: ergo non est Vniversale. Minor patet ex supradictis, ubi ostendimus idem esse prædicari de Specie differentibus in quæstione quid est, atque prędicari incompletè. Major probatur. Quoniam id, quod incompletè prædicatur, dicit partem: si enim diceret totum, complete prædicaretur: sed pars per modum partis, de nulla re universaliter affirmatur (si verũ est quod supra docuimus, universale prædicari per modum totius.)

Occurritur.

Ad hoc argumentum, neganda est major. Ad probationem similiter negandum est prædicari incompletè idem [illegible] partem, per modũ partis. Etenim incompletè prædicari, est prædicatum non dicere expressè & formaliter totam Naturam communem subjecti, ut à nobis explicatum est: sed partim involutè & veluti connotativè: prædicari verò ut partem est nullo modo dicere totum id, quod in subjecto; ut si quis dicat (Homo est animal) (Homo est materia) hæc enim prędicata unam partem præcise significant, non innuendo aliam. Porrò genus etsi incompletè prædicatur, non tamen ut pars: cum enim dicimus (Plato est animal) etsi prædicatum non significet formaliter rationale, defert tamen illud concernendo: estque hic sensus, Plato eadem entitate, qua est Plato, est animal: vel potius: idem suppositum, quod est Plato, est animal. Quod verissimum est,

Object. 2.

Secunda. Forma prædicatur in quale de suo subjecto (ut videre est in Differentia) sed genus est forma suarum specierum, ut docet Arist. 7. Met. c. 12. confirmatque ratio causæ formalis, quæ convenit generi respectu speciei, causa enim formalis, vel ipso nomine forma est: ergo Genus non prædicatur in quæst. quid est.

Occurritur object. 2.

Respondetur, Genus bifariam spectari posse uno modo, quatenus est pars simul cum Differentia, componens totam speciem, & hac ratione potius dici materiam, quam formam: quæ est subjectum Differentiæ, ab eaq; determinatur, sicut Materia prima à formis substantialibus. Altero, ut est totum quoddam potentiale, speciem, tanquam partem subjectam coercens: atque hoc pacto censeri formam speciei, quatenus omne totum forma est suarũ partiũ; ut cum Philosopho superius diximus. At non prædicari in quale, eò quod non sit forma per modum adjacentis: sed subſtãtis. Quare ad objectionem dices, formam adjacentem, prædicari in quale: formam verò subsistentem, non nisi in quid: ejusmodi autem esse Naturam Genericam.

Object. 3.

Tertia. Genus non prædicatur semper de specie differentibus; ergo hęc definitionis pars non est universim tribuenda Generi. Antecedens probatur primo. Quando genus ab una tantum specie per simplicem præcisionem abstrahitur, non cognoscitur ut aliquid commune multis specie differentibus, ergo tunc prædicabitur de solo numero diversis, ut Species à qua præscinditur. Secundo. Cum ex phantasmate hujus animalis producitur animalis species, non repræsentatur animal, ut commune multis specie distinctis, sed similibus tantum Individuis: at in ea specie animal est genus: ergo Genus non semper prædicatur de specie differentibus.

Occurritur Object. 3. Respondetur. Naturam genericam in quocunq; eventu prædicari posse de differentibus Specie, si præcisa est à Differentiis contrahentibus: idemque habere naturam animalis in propositis eventibus, quàvis ex vi illarum abstractionum cognosci nequeat, ut communis multis Speciebus, sed solum individuis. Vt enim intellectus cognoscat animal esse genus, haud sufficit repræsentatio naturæ in Specie cõmuni, nisi videat eam reperiri posse in multis Speciebus. Quod ex vi solius repræsentationis non assequitur. Vt tamen aptitudo, & relatio generis, atque adeo tota definitio conveniat, satis est illa præcisio.

Object. 4. occurritur. Quarta Arist. 7. Phys. c. 4. ait, in Genere latere æquivocationes: igitur non esse univocum, nedum Vniversale. Explicatur hic locus 1. c. Antepraedicamentorum. sed quod attinet ad præsens institutum D. Th. ita Philosophum interpretatur, ut velit Genus (physicè loquendo) nõ esse unum quid, quamvis sit Logicè. Quod clarius edisserens 1. p qu. 77. art. 4. ad 1. dixit Genus prædicari æqualiter de Speciebus secundũ intentionem, non verò secundum rem. *Cajet. D. Thom.* Cajetanus, & D. Thom. & Arist. sic intelligit, ut significent, Genus in Speciebus esse inæqualiter perfectum propter inæqualitatem perfectionis ipsarum Specierum: quæ tamen univocationẽ nõ impedita Petrus Fons. l. 5. Met. c. 8. q. 2. sect. 4. sic commentatur. *Pet. Fons.* In naturis cõmunioribus (cujusmodi sunt genericæ) majus periculum est incidenti in æquivocationes: quia facilè cõtinget, ut dum putamus nos aliquod Genus ex Naturis specialibus collegisse, imprudentes in Analogum incurramus.

ARTICVLVS II.

NVM PROPOSITAE DEFINITIONES essentiales sint, an descriptivæ.

Prior Generis definitio est descriptiva. Alex. Ammon. Alb. Mag. Nihil de hac quæstione foret dicendum præter ea, quæ in prima quæstione de Vniversalis definitione dicta sunt: nisi graves Autores secundam generis definitionem (ut proposita est) essentialem appellassent. Ac de prima quidem minor est contentio; resolvuntq; Alexand. Ammon. & Albertus esse descriptionem, eò quod assignetur per genus, & proprietatem, quæ est, terminare respectum Speciei: ut præcedenti articulo declaravimus. Ex hoc etiam constat pari probabilitate resolvi posse eam definitionem esse quidditativam, cum illa verba (sub quo collocatur Species) habere possint hunc sensum. Quod respicit Speciem. Prior tamen dicendi modus frequentior est, & expeditior.

Secundam definitionem essentialem esse defendunt Scotus q. 15. Prædicabilium, D. Thomas de Ente, & essentia cap. 4. Cajet. ibidem, & hoc capite. *Scotus. D. Thom. Cajet.* Scoti fundamentum est, in hac definitione esse verum genus, & veram differentiam; nam genus est universale; ratio autem Vniversalis (juxta Aristotelem 1. Periher. ca. 5.) est prædicari de pluribus: quod hic pro genere collocatur, differentia propria est: per quam hæc Species ab aliis separatur, scilicet (de differentibus Specie.) *Quiddicãt 2. Generis definitionem esse essentialẽ.* Constat ergo definitio assignata verò genere ac differentia; ac proinde est quidditativa. Idem penè est D. Thomæ, & Cajetani fundamentum: dicunt enim relationem prædicabilis, seu (ut ipsi loquuntur) prædicationis, esse ipsam formalitatem Generis, in præsenti verò relationem definiri formaliter; & per consequens definitionem esse quidditativam.

Opinio asserẽtium 2. Generis definitionem esse descriptivam. Ammon. Albert. Averroes. Ammonius tamen & Albertus, qui priorem definitionem descriptivam fecerũt, de hac posteriori idem docent: idem tenet Averr. commento Vltimo hujus capitis. Quos sequuntur communiter Recentiores, hoc solo fundamento. Vt se habet Prædicabile ad Vniversale; ita prædicabile de differentibus Specie ad Genus, sed Prædicabile, in cõmuni est passio Vniversalis (ut nemo inficiatur) ergo Prædicabile de differẽtibus Specie erit proprietas Generis atqui Genus definitur hoc loco per Vniversale & per hanc passionẽ; ergo describitur. Quod nõ obscurè indicasse videtur Porphyrius, cum definitionem assignaturus dixit, Quod scilicet Genus, describentes, sic assignarunt. Hinc ad fundamentum contrariæ opinionis negant relationem Prædicabilis, vel prædicationis esse de ratione Generis, vel universalis. Nec verò Aristoteles id significavit, sed loquutus est more Antiquorum, qui dicunt passionem esse de essentia rei, hoc est, essentiam inseparabiliter consequi.

Approbatur & explicatur proxima sententia. Hæc ut manifestiora sint, revocanda sunt in memoriam, quæ diximus illa quæst. 1. de Vniversalium definitionibus, nimirũ iis explicari vel aptitudines vel relationes: juxta varias Vniversalis acceptiones. At cũ definiuntur aptitudines, essentiales esse definitiones, si per actum proportionatũ assignentur. Cũ verò relationes explicãtur esse accidentales: ob rationes ibi assignatas, quæ non minus concludunt Vniversali communi quam in ejus Speciebus. Diximus (si per actum proportionatũ assignentur) quoniã, ut natura aptitudinis ad essendũ quidditativè definiatur, adhiberi debet actus essendi, non prædicandi. Veluti si Genus definiendo, dicas. Genus est unũ quid, aptũ esse in multis, differentibus Specie, per identitatẽ in quid. Et codẽ modo res habet in cæteris. Si vero proactum

actu essendi actum prædicandi subjicias, descriptio erit: quia aptitudo ad prædicandum de multis Specie differentibus, est passio aptitudinis ad essendum.

Meritò tamen rogabis, an saltem Prædicabili Generis, (hoc est illi Speciei Prædicabilis, quæ sequitur naturam Generis, essentialis sit definitio. Videbimus enim affirmandum; cùm quælibet potentia essentialiter definiatur per suum objectum & ordinem ad proprios actus: Prædicabile autem in præsenti sic definiatur. Distinctione tamen opus est. Si enim definitur Prædicabile Generis per Vniversale, & proprios actus: nō est essentialis definitio: quia loco generis non collocatur proprium, Prædicabilis fundamentum, quod est Genus, sed illius fundamēti Genus scilicet Vniversale. Nam simile definitionum Genus non est essentiale, nisi coadhibetur proprium subjectū. Nec enim quidditativè definias risibile, si ita proponas (Risibile est animal, aptum ad ridendū) Porphyrius autem posuit Vniversale in communi pro genere hujus definitionis. Sin genus hujus definitionis sit Prædicabile de pluribus (ut voluit Scotus) cum hoc sit proprium Genus Prædicabilis generici, & posteà addatur Germana differentia, negari non potest quidditativam esse definitionem.

D. Cajet. Vt leves quædam objectiones facilè diluantur: advertendum est cum Cajetano, dub. 1. hujus capitis: hanc, & similes definitiones, quæ primò, & formaliter cōveniunt formis: secundariò accommodari rebus substratis, cum quibus illæ concrescunt. Quod à Recentioribus dici solet, convenire formis in actu signato. subjectis in actu exercito. Aptitudo enim & relatio sunt id, mediante quo Natura est in multis, & ad multa refertur: sed actus essendi in multis, ad eaquè referendi, in ipsa Natura exercetur. Verbi caus. cum dicimus, Genus esse in pluribus Specie differentibus: planum est: id non exerceri in aptitudine, vel relatione: cum hæ sint infimæ Species, quibus repugnat in Specie differentibus inveniri. sed in natura animalis, aut plantæ, quæ multis animalium, aut plantarum Speciebus convenit. Vnde soluta manet hæc importuna cavillatio Intentio Generis est Species infima: ergò descriptio Generis in eam quadrare non potest; siquidem exigit in definito potentiam ad essendum in multis Specie differentibus, deque illis prædicandum. Sed facilè occurritur ex dictis, quadrare in intentionem in actu signato, &c. Vt quo: in rem verò substratam in actu exercito, & ut quod. Eodem pacto solvendæ sunt aliæ similes objectiones.

QUÆSTIO II.

VTRUM QUÆLIBET ENTIA sine discrimine rationem Generis, & Speciei suscipiant?

ARTICVLVS I.

QVID DICENDUM SIT DE IIS quæ realia entia non sunt.

Duo sunt rerum genera, de quibus dubitare possumus, an inducere valeāt rationem alicujus Vniversalis: præsertim verò Generis, & Speciei, in quibus ob immediatam contradictionem major inest difficultas. Primum eorum, quæ realem entitatem non habent, ut negationes, & entia rationis. Secundum Genus, est entium realiū. De utroq; breviter dicendum est sumpto à non realibus exordio.

Esse igitur in negationibus, & privationibus Genera, & Species, defendunt aliqui Recētiores Philosophi hoc fundamento. Negationes aliquæ distinguuntur inter se essentialiter, aut ratione formæ negatæ, aut aliter, & conveniunt in ratione negationis, vel communissimè sumpta, vel magis contracta: sed in cæteris entium generibus, hoc est judicium Generum, & Specierum: ergo non est, cur hæc negationibus denegentur. Confirmatur. Quia negationes possunt esse Propria, & Accidentia: ergo Genera etiam, & Species. Cōsequentia videtur bona: cum omnia Vniversalia parem requirant sui multiplicationem. Antecedens constat communi sententia, attribuente plerisque subjectis negativas proprietates, ut Enti unitatem, Substantiæ capacitatem suscipiendi contraria & similes. Huic sententiæ patrocinatur D. Thom. 1. 2. q. 72. art. 6. dum asserit peccatum cōmissionis, & omissionis (quæ negationes sunt debitæ rectitudinis) Specie differre, secundum quid, negatio, & privatio Speciem habere potest. — Opinio asserentium dari in negationibus & privationib. vera Genera, & Species. — D. Thom.

Opposita tamen sententia est omnium gravium Autorum Aristot. 4. Topic. tex. 67. & 1. de Partib. animalium c. 3. Priori enim loco ait, nō defenditur entis nullas omninò esse Species: posteriori privationis nō privatio est, nullas esse Differētias D. Thom. in 2. d. 28. q. 1. art. 1. & loco 1. 2. citato ubi ait, peccatum non habere Speciem ex parte aversionis, hoc est, quatenus negativum est. Vbi eū sequitur Cajet. art. 1. in fine, & in caput sequ. de Specie. Hervæi de secundis intentionibus, quæstione secunda, art. 5. Capreol. in primo: dist. 29. Solutione ad quintum argumē- — Contraria sententia. — Aristot. — D. Thom. — Cajet. — Capreol.

Hiſpal. tum contra tertiam concluſionem Hiſpal. ibidem Lovanienſ. in caput de Accidenti.

Oſtēditur rationib⁹. Præcipuum hujus ſententiæ fundamentum eſt (quod ex Ariſtotele deſumunt penè omnes citati Autores) Ad rationem Generis, & Speciei neceſſariam omninò eſſe aliquam entitatem poſitivam, quæ per differentiam contrahatur, conſtituatque metaphyſicè Naturam inferiorem. In entibus, inquit Capreolus, quibus repugnat realitas, neque eſt Genus, neque Species, cum nō dicant aliquam quidditatem, nec aliquid ponant. Ratio hujus rei eſt: quia Metaphyſica compoſitio fit per acceſſum formæ ad Genus, tanquam ad materiam: ſed niſi Genus concipiatur per modum entis, non eſt capax recipiendi formam, per quam determinetur, pari modo, niſi ipſa Differentia conſideretur, ut poſitiva, neutiquam habebit rationem formæ: ſed in puris negationibus, & privationibus, nihil eſt, aut concipitur per modum entis, ſed veluti pura entis remotio: ergo repugnat in iiſdem eſſe omnem rationem Generis, & Speciei.

Addere poſſumus hoc aliud fundamentum. Vt aliquid ſortiatur Generis, & Speciei rationem, multiplicari debet non modò adjectivè, ſed etiam ſubſtantivè (ut in quæſtione de Particularibus dictum eſt) ſed negationes non patiuntur multiplicationem: ergo nec Generis, nec ſpeciei ſubeunt rationem. Probatur Minor: Negatio ut ſpecie, ſic etiam numero multiplicatur per formas negatas: ſed hæc nō ſunt plures: ergo nec ipſæ negationes. Patet Minor in hac negatione, non homo, ubicunque enim ſit, ſive in lapide, ſive in ligno, negat eundem hominem. Sed hoc argumentum magni momenti non eſt, uti & illud, quo pleriq; utuntur. Si negationes ſunt genera, & Species, aut negationes ſuperiorum ſunt Genera negationum inferiorum (ut negatio hominis negationum Socratis, & Platonis) aut è contrario, negationes inferiorum ſunt Genera reſpectu negationum ſuperiorum. Neutrum tamen dici poſſe oſtenditur. Non primū: quia negaretur Genus de ſua ſpecie: nam Plato eſt non Socrates: & tamen non eſt non homo. Non ſecundum, quoniam, ſi negatio Platonis eſſet Species, vel Genus comparatione non hominis, idem foret aſſerendum de negatione Socratis, & cæterorum hominum: quidem omnium eſt eadem ratio. Illatio tamen eſt abſurda: cum unius rei neque ant eſſe plures ſpecies, vel Genera, non ſubalternatim poſita. Verum hæc argumenta à nobis etiam diſſolvenda ſunt articulo ſequenti.

Solvuntur argumēta partis affirmativæ. Ea, quæ in affirmantem quæſtionis partem adducta ſunt, ita diſſolventur. Primùm, concedendo, reperiri diverſitatem veluti eſſentialem inter aliquas negationes, itemq; convenientiā in aliqua ratione communi. Verùm eam rationem non eſſe genericam, vel ſpecificam: quia (ut dixi) eſt incapax contractionis per ſe, quam hæc Univerſalia depoſcunt: ſed vel analogicā, vel ſimilem albo: cum abſtrahitur ab albo Cygni, & nivis. Quemadmodum enim album Cygni, & nivis, non ſunt inferiora albi in communi per veram cōtractionem, quæ conſtituat Individua Speciei, ſed per determinationem ſubjectorum, ita non homo lapidis, & Non homo ligni, non addunt ſupra Non homo in communem differentiam per ſe contrahentem: ſed determinationem ſubjectorum.

Accommodatius exemplum eſt in differentia. Abſtrahimus enim Senſitivum in communi à Senſitivo hominis & bruti: & tamen hæc Senſitiva non ſunt inferiora contrahentia commune, ſed multiplicātur ratione differentiæ, qua determinatur animal: nec ipſum Senſitivum commune Genus, vel Species eſt (ut in tertio articulo oſtendemus) idem ergò reſpondemus ad negationes communes, & inferiores.

Hinc patet reſponſum ad confirmationem: conceſſo enim Antecedente, neganda eſt Conſequentia. Ad cujus probationem, hāc aſſignamus diverſam rationem. Vt aliqua Natura ſit Genus, vel ſpecies, debet immediatè contrahi per proprias differentias, conſtituereque cum illis aliquid inferius: ut verò cōſtituat aliquod Univerſale, ſatis eſt, quod ſit natura univoca, & multis eodem modo communicata, licet per ſe non contrahatur, nec conſtituat unam eſſentiam cum differentia ejus Particularis, in quo eſt. Quod manifeſtum eſt in differentia, quæ eſt univerſalis reſpectu eorum, à quibus immediatè non contrahitur. Veluti rationale comparatione Socratis, & Platonis: idem ergo accidere poteſt negationibus, ut ſint Propria & Accidentia.

Oppones. Differentiam contrahi ſecundario ad contractionem Naturæ: quia differentia inferioris attingit totum Genus, vel Speciem, cujus differentia eſt pars: at differētiam ſubjecti nullo modo attinere ad negationes, & tamē aliam numero negationem eſſe in Platone, aliā in Socrate: ergo habere ſuas proprias differentias negativas.

Reſpondetur, ad multiplicationem negationum pauciora ſufficere, quam ad diviſionem eſſentiæ poſitivæ: cujuſmodi eſt differentia: nec eſſe verum Non lapidem Platonis differre numero à Non lapide Socratis: ſed negative tantum ſe habere, id eſt, hunc, non eſſe illum. Quemadmodum Rationale Socratis propriè loquendo non differt numero à Rationali Platonis, ſed nō eſt illud, quamvis illud difficilius, quam hoc concipiatur. Non pertinebunt

negationes ad differentiam, quia hæc non invenitur, nisi ubi est copositio metaphysica per se. Quam negationibus non concessimus.

In entibus rationis, propriè dictis datur verum Genus,& Species.

Pro entibus rationis sit unica conclusio. Quælibet entia rationis, propriè dicta, Genera, & Species esse possunt. Hæc videtur esse omniũ communis. Asseritur enim ab omnibus, qui Vniversale verum Genus efficiunt (quos suo loco cõmemoravimus.) Qui tametsi de sola relationis ratione loqui videantur. Est tamen eadem omnium ratio in hunc modum constituenda. Entia rationis omnia concipiuntur per modum positivi, habentis aliquam entitatem: ergo potest intellectus plura entia rationis cõficere, ab illisque abstrahere unam rationem, in qua conveniant: sicut abstrahit ab entibus realibus. In qua abstractione, si ratio communis dicatur de numero tantum differentibus, dabitur Species: si de differentibus Specie, existet Genus. Cum vero Aristoteles, D. Thomas, & cæteri Autores negant Genera, & Species in negationibus, eas accipiunt, ut pura non entia (sicut nos fecimus in primo articulo) non verò, quatenus entia rationis.

In figmentis non datur vera ratio generis, & Speciei.

Diximus in conclusione (entia rationis propriè dicta) quoniam probabilius est, figmenta Generis, & Speciei relationem non adipisci, eo quod fingantur ab intellectu, ut impossibiliter conjuncta.

Quo pacto componantur genera & Species in entibus rationis

Hoc ita constituto, non est levis, aut parum Logico difficultas, horum entium Species inter se componere. Quidam ita rem astruũt. Ens rationis in commune dividitur ut Genus in relationem, & negationem communissimè sumptam. Deinde relatio tanquam Genus subalternum distribuitur in varias relationum Species, quas quilibet pro suo arbitratu effingit. Negatio vero, tanquam aliud Genus in privationẽ, & negationẽ presse sumptam. Vtrumque membrum deinceps in angustiores Species prolixè concidunt. Nos, ut breviter rem definiamus, primò statuimus, improbabile non esse ens rationis in communi Genus esse ad duas Species commemoratas, si tamen servanda sit proportio inter hæc entia, & realia, magis approbamus partem negativam: cum dicturi simus, Accidens reale non esse univocum ad relativũ, & absolutum. Quod vero attinet ad primam divisionem Relativi, eligimus illam trimembrem, quam Aristoteles lib. 5. Metap. attribuit relationi reali: videlicet in relationem causæ, & effectus: uniti, & discreti: mensuræ denique, & mensurati. Quas non opus est hoc loco diligentius explanare, nec persequi.

Quoad secundum membrum entis negativi, nullo modo probamus illam partitionem in privationem, & negationem presse sumptam, quoniam privatio, & negatio ejusdem formæ non differunt essentialiter, ut supra diximus, traditque D. Thomas 1. 2. q 71. art. 6. ad primum & confirmat ea ratio. Quoniam hæ privationes, & negationes distinguuntur per formas negatas: ergo quando forma fuerit eadem, non differet essentialiter ejus privatio ab ejusdem negatione. Sed qualecunque discrimen in eis visitur, est accidentarium, ratione subjecti. Nam eadem carentia visus, quæ in lapide est negatio, in homine, ob illius ad visum recipiendum capacitatem, censetur privatio. Quare longè aliter ordinandæ sunt hæ Species, ratione videlicet formarum, quas negant. Igitur vel negatio tollit formam determinatam, ut Non homo, Cæcitas, & similes: vel indeterminatam, ut negatio, & privatio in commune. Ac negatio formæ indeterminatę est tanquam Genus ad negationes, seu privationes, quæ tollunt formas determinatas. Efficimus enim eas prædicationes ad modum Generis (non homo est negatio, cæcitas est privatio) Diximus (tãquam Genus) quoniam probabile est non magis univocam esse negationem formæ in communi, quàm ipsam formam: hanc verò non esse univocam, per se constat: cum omnia entia, sive accidentalia, sive non accidentalia complectatur.

D. Thom.

De negationibus, quæ tollunt formas determinatas, censemus omnes esse Species infimas inter se disparatas: sive forma sit Genus, sive Species, aut etiam individuum. Idque ob illud argumentum, quo proximo articulo conclusimus: neque negationes, quæ auferunt formas superiores, esse Genera earum, quæ auferunt inferiores: neque è contrario.

Superfunt duæ objectiones breviter enodãdæ. Prima superius indicata, quæ sic habet. Si non homo in communi, prout est ens rationis, sit Species ad non homo, quod est in Angelo, & ad illud, quod est in Cœlo: oporteret, ut hæc Singularia includerent aliquid amplius, quàm non homo in communi: sed hoc est falsum: ergò & illud unde infertur. Major est clara: cùm Singulare addat suam differentiam supra commune. Minor probatur. Si aliquid includeret illud esset differentia singularis negativa: sed non homo Angeli nec plus nec minus negat, quàm non homo Cœli: & utrumque idem prorsus, quod non homo in communi: ergo nihil ei addunt, & per consequens illius individua non sunt.

Object. 1.

Secunda. Si non homo sit una Species, & non Socrates alia, sequitur duas Species disperatas prædicari quidditativè de se ipsis: nam vere dixeris (non homo est non Socrates) sequela autem videtur absurda.

Object. 2.

Ad primam concessa majori negetur minor, ad probationem negabis illud, quod includitur,

Solvitur objectio 1.

ditur esse negativum: Nos enim non dicimus negationes esse Species, ut negationes sunt: sed quatenus positiva entia rationis. Quare illa differentia potius est per modum contrarii, quam negativi. Quemadmodum ergò albedo in communi repugnat compleè nigredini, & hæc albedo præter communē Naturam, includit suam differentiam particularē, quæ nigredini etiam contraria tur, licèt incompletè: ita hoc non homo præter communem rationem includit propriam differentiam, quæ incomplete, & in actu exercito excludit hominem, quam non homo in communi complete, sed in actu tantùm signato excludebat.

Solvitur. object. Ad secundam resp. incommodum esse unam Speciem disparatam prædicari de alia in quæstione quid est: nullum verò esse prædicari in quale prædicatione, quasi disparata, & simili huic (non homo est non risibile) quæ magis est illatio, quàm affirmatio unius negationis de alia. Eatenùs enim verum est non hominem esse non risibile, quia homo est subjectum risibilitatis, & eo sublato nequit hoc remanere. Eodē modo, quia homo est subjectum differentiæ singularis Socratis, qui negat hominem, rectè etiam negat Socratem: non quod negatio Socratis prædicetur de negatione hominis, sed de subjecto, de quo dicitur negatio hominis.

ARTICVLVS II.

QVAENAM ENTIA REALIA, GENERA, & Species esse possint.

De entibus realibus, completis & quæ perfectam habent entitatē, nemo Vnquam dubitavit, quin Generis, vel Speciei notionē sortiantur, veluti de homine, animali, quantitate molis, qualitate perfecta, &c. Tota quæstio est de quibusdam incompletis, vel imperfectis entibus. Cujusmodi sunt differentiæ Metaphysicæ, substantiæ in abstracto sumptæ, partes integrantes, & modi entium, sed de differentiis, & substantiis abstractis in Metaphysica dicemus: supponunt enim pleraque ad Metaphysicam spectantia. De reliquis in præsenti breviter agendum est. Et quod attinet ad modos, illud est in confesso apud omnes, modos, qui constituunt Prædicamenta, verè, & propriè subire rationem Generum, & Specierum; cum Prædicamentum nihil aliud sit, quā superiorum, & inferiorum in recta serie commoda dispositio. Hi sunt Actio, & Passio, Vbi. & Situs, Quādo, & Habere. De cæteris ut de Subsistentia, Vnionibus, Causalitatibus, &c. vix possunt ad numerum redigi variæ Recentiorum opiniones: veteres enim Philosophi hac de re nihil expressè tradunt. Nobis tamen hæc universalis conclusio omninò vera esse videtur.

Entitas modi (nisi quid aliud obstet) satis est ad recipiendam rationem Generis, & Speciei. Hanc proculdubio recipient omnes illi, qui in entibus rationis Genera, & Species agnoscunt: inde enim sumitur evidens argumentum. Nam hi modi plus habent entitatis, quàm entia rationis: ergo si illa sunt idonea ad contractionem: & Metaphysicam compositionem, cur prædicti modi non erunt? Nec distinguendum putamus inter modos puros, & entitativos, (ut faciunt graves Metaphysici) cum omnes (quicunque illi sint) plus habeant entitatis, quam entia rationis. Concl. 1. In nobis realibus datur vera ratio Generis & Speciei.

Diximus tamen (nisi quid obstet) quoniam sunt nonnulli Philosophi, qui negant Genera, & Species in iis modis, quibus ultimò complētur & subsistunt Singularia, eò quod sequantur immediatè differentias individuantes, quæ non possunt illis modis majorem convenientiam tribuere, quàm habeant inter se: ipsæ autem analogicè tantùm conveniunt, Alii idem opinantur de existentia (si modus sit ab essentia actu distinctus) propterea quòd ultimò sequatur essentias admodum disparatas, sed de his agere altioris instituti est. Quamvis nobis videatur in utroq; modo commemorato perfectam univocationē reperiri posse: cum nihil implicet, ex omnibus subsistentiis humanis abstrahere unam communem rationem: & ex omnibus existentiis aliam: sicut abstrahimus ex singularibus Naturis unam communem Naturam humanam, Enimverò substantia non ita sequitur individuas differentias, ut non debeatur etiam Naturæ communi, cum ad Singularia determinatur. Iam existentia non constituitur Genus vel Species ad omnes rerum disparatarum existentias (licèt ita opinentur nobiles Theologi) sed quælibet in suo ordine, ut existentia substantialis Naturæ completæ ad omnes substantiales, & completas: existentia humana ad omnes humanas. Explanatur concl. Mol. 1. p. q. 3. art. 4. disp. 2.

Quod attinet ad partes entium, duo constitui possunt earum Genera, Quædam sunt partes essentiales, aliæ integrantes: essentiales rursum vel sunt physicæ, ut materia, & forma entis naturalis, quibus persimiles sunt aliæ, quasi physicæ, veluti punctum respectu lineæ: instās comparatione temporis: mutatum esse respectu motus. Aliæ sunt Metaphysicæ: differentiæ nimirum Generum, & Specierum, & ipsæ Naturæ genericæ, & specificæ sub quadam consideratione. Partes integrantes, caput, vel cor animalis, ramus arboris. De partibus Metaphysicis alibi differemus, de cæteris has subjicimus conclusiones.

Prima. Partes physicæ possunt esse Genera & Spe- Concl. 2.

Cõcluſ. 2. Partes phyſicæ poſſunt eſſe vera Genera & Species. Cajet. Sonc. Alb. Mag.

& Species: materia quidem ad cœleſtẽ, & ſublunarem: forma vero ad varias formarum Species. Eſt communis inter Recentiores, & per ſe manifeſta. Quia nulla apparet in his partibus ratio analogiæ, quæ impediat unius conceptus præciſionem ab utraque materia, & ab omnibus formis. Tenuit quidem oppoſitum Cajetanus in cap. de Specie. Soncin. 7. Metaph. q. 39. ubi multa profert argumenta ex Alberto Magno, tra. I. in Prædicabilia c. 8. quæ pro hac opinione vim habent. Primum eſt. Genus & Species, ſunt quædam tota; materia, & forma ſunt partes, ergo Generis, & Speciei rationem ſubire nequeũt. Secundum: Species prędicatur complete (ut eſt in ejus definitione) ergo materia, & forma, cum eſſentialiter ſint incompletæ, ſaltem nõ erunt Species. Nec videtur ab hac ſententia alienus D. Tho. in 3. d. 6. q. 1. art. 1. & 1. p. q. 76 art. 7. ad 3. ubi docet in his partibus non eſſe Genus, vel Speciem. Sed D. Thom. negat eſſe Genera, & Species reſpectu totius entis, quod componunt. Et hoc ipſum probãt adductæ rationes. Nos aũt ejus tribuimus rationem horum Prædicabiliũ comparatione inferiorũ.

Vnde ad primum reſpondemus, materiam, & formam eſſe partes reſpectu totius, at ſi ſumatur materia prima in cõmuni, & conferatur cum hac & illa materia, quas ſub ſe continet, & ſimiliter forma communis cum hac, & illa, tota quædam eſſe, perinde ac animale cum ad varias animalium Species comparatur. Ad ſecundum dicimus, materiam prædicari incomplete de toto, non vero de ſuis inferioribus. Neque enim idem eſt prædicari complete, & eſſe completum prædicatum: ad hoc enim exigitur, ut Natura non ſit pars alterius: ad illud ſat eſt, quod dicat totam Naturam inferiorum: ſive ea ſit completa, ſive incompleta.

Cõcluſ. 3. Partes quaſi phyſicæ ſortiuntur rationem Generis & Speciei.

Secunda concluſio, Partes quaſi phyſicæ (ſi quæ ſunt) rationem Generis, & Speciei ſortiuntur. Hæc manifeſte ſequitur ex præcedenti, cũ nulla maior difficultas in his partibus, quam in illis ſe offerat. Aſſerimus ergo punctũ eſſe infimam ſpeciem ad omnia linearum puncta: inſtans, & mutatum eſſe, Genere ad inſtantia, & mutata eſſe corporalia, & ſpiritualia. Dubitari tamen ſolet, an indiviſibile in communi ſit Genus ad hæc tria: vel ſecus. Nobis ſane videtur neutram partem convinci, neutram manifeſte oſtendi: præferri tamen poſſe affirmativã: quia ut quantitas permanẽs, & ſucceſſiva (ſi qua eſt) univoce conveniunt in quantitate communi, ita par eſt credere earũ indiviſibilia convenire. Nec refert punctum non eſſe in quantitate permanente in communi, quæ ſola convenit immediate, & univoce cum ſucceſſiva (quod aliquis fortaſſe opponeret) Primo. Quia nec inſtans, nec mutatũ eſſe reperiuntur in quantitate ſucceſſiva communi: ſed alterũ primo eſt in tempore: alterum in motu. Deinde. Quoniam ſatis eſt rationem permanẽtis, & ſucceſſivi poſſe univoce cõvenire: in hoc enim maxime differt punctum ab inſtanti, & mutata eſſe, quod illud permanens ſit, hæc fluxa, & ſucceſſiva.

Opponet alius: nullas duas formas phyſicas eſſe immediatas ſpecies alicujus Generis, niſi cum Species, quas conſtituunt, ſub uno etiam Genere proxime collocantur. Verbi c. animam rationalem, & equinam convenire immediate in anima ſenſitiva, uti in Genere, quia homo, & equus ſunt proximæ Species animalis (ut ſupponimus) hoc vero in indiviſibilibus non reperitur. Sed reſpondendum eſt in formis Phyſicis perpetuo reperiri aliquas genericas, per quas Genera conſtituunt: & ideo inveniri ſemper Genus proximum illarum Speciẽrũ, quas formæ ſpeciales componunt: at indiviſibilia immediate eſſe in ſpeciebus, & nulla ſupponere, quæ ſint in Genere: quia Genus iis non eget. Quare poſſe univoce convenire, eſto Species in quibus ſunt, ſub nullo Genere proximè collocentur.

Concluſio 4. In partibus integrantibus non reperitur ratio Generis vel Speciei.

Tertia concluſio, pro partibus integrantibus. Nulla pars integrans animalis poteſt eſſe Genus, vel Species reſpectu ſimilium partium: ut caput reſpectu capitũ: cor reſpectu cordiũ. De hac re nihil ab aliis dictum invenimus. Probatur tamen concluſio. Pars, eo modo accepta, eſt compoſitum per accidens ex forma, & certa portione materiæ cum quadam complexione, & figura: Genus vero eſt ens per ſe: ergo, &c. Quod ſi pars ſumatur ut cõpoſita ex materia, & forma, nullum accidens includendo, adhuc Genus eſſe non poterit: ſed ex alio fundamento, hoc nimirum Quia Genus contrahitur ad Speciem per ſe, & quatenus tale eſt: pars autem quovis modo accipiatur, ſemper contrahitur ratione totius: ergo nunquam eſt idonea ad ſubeundam Generis notionem. Idem omnino dicendum eſt de partibus reliquorum vivẽtium, & non viventium: in omnibus enim vim habet, vel utraque, vel altera iſtarum rationũ.

EXPLANATIO CAPITIS SECUNDI. DE SPECIE.

SVMMA CAPITIS

DIvidis Porphyrius hoc caput in tres partes. Prima tres ſpeciei ſignificationes enumerat, atque explicat: in ſecunda occaſione varii reſpectus Generis & Speciei, miſcet aliqua de ſerie

ſerie prædicamentali: In tertia differit de Individuo Prima Speciei acceptio eſt pro extrema rerũ forma, ſeu pulchritudine. Secunda acceptio Logici propria, eſt pro eo quod Generi ſubjicitur, & de quo Genus in quæſtione. quid eſt, prædicatur. Tertia demũ eſt pro Specie prædicabili Quã ſic definit. Species eſt id, quod de pluribus, ſolo numero differẽtibus, hoc ipſo, quid eſt, prædicatur,

Quod attinet ad ſecundam partem, docet in quovis Prædicamento eſſe Genus ſummũ, Speciẽ infimã, & res interjectas. Genus ſummum eſt ſupra quod nullum eſt Genus, Species infima, ſub qua nulla collocatur Species. Res interjectæ ſimul ſunt ſpecies ſuperiorum, & Genera inferiorũ.

In tertia parte (laudato Platone, quod vetuerit Philoſophis in deſcenſu ad Individua uſq; excurrere) definit Individuum, primo Id, quod de uno ſolo prædicatur. Secundo ex nominis etymologia, Quod dividi non poteſt. Tertio in hunc modum. Individuum eſt, cujus omnes ſimul proprietates alteri convenire non poſſunt.

CAPVT II.

SPecies §. a autem dicitur quidem & ad uniuſcujuſq; formã: qua ſignificatione dici ſolet, præſtantiſſimam formam dignum eſſe imperio. §. b Dicitur autem & de eo, quod ſub aſſignato Genere collocatur: qua ſignificatione hominem quidem ſpeciem animalis dicere cõſuevimus quod quidem eſt Genus, album aũt ſpeciem coloris, & triangulum figuræ ſpeciẽ, Quod ſi Genus aſſignantes, mentionẽ fecimus ſpeciei, Genus id eſſe dicentes, quod de plurib. differentib ſpecie, hoc ipſo quid eſt prædicatur: & nunc id eſſe dicimus ſpeciem quod ſub aſſignato Genere collocatur, ſciendum eſt, cum & Genus alicujus ſit Genus, & ſpecies alicujus ſit ſpecies, alterum alterius, utrũq; utriuſq; definitionib. adhibere neceſſe eſſe. §. c Aſſignant igitur ſpeciẽ & hoc modo. Species eſt id, quod ſubjicitur Generi, & de quo Genus, hoc ipſo quid eſt, prædicatur. §. d Inſuper hoc etiam pacto. Species eſt id, quod de plurib. differẽtib numero, hoc ipſo quid eſt, prædicatur. Verum, hæc quidem aſſignatio ipſius erit infimæ ſpeciei, & quæ tantummodo ſpecies eſt; cætera vero & hujce competent, quæ non infima ſunt §. e A'q; id quod dicimus, hoc pacto fuerit manifeſtum. In unoquoq; Prædicamento ſunt quædam ſumma Genera, & quædã infimæ ſpecies, & inter hæc media quædã ſunt, quæ Genera eadẽ ſpecieſq; dicuntur. Eſt autem id quidem ſummum Genus, ſupra quod nullum omnino Genus tranſcendit: infima verò ſpecies ea ſub qua nulla prorſus alia ſpecies collocatur. At inter hæc ſummum inquã Genus, ſpeciemque infimã, ſunt alia: quæ Genera ſunt eadem ſpecieſq; nõ ejuſdem tamen, ſed diverſorum reſpectu, explicatur autem id quod diximus uno in

COMMENTARIVS.

a *Species aũt dicitur*) In proponendis Univerſalibus, ordinem Naturæ ſequutus Porphyrius, antepoſuit Differentiã Speciei, ut partem toti. In eiſdem verò tractãdis, ut doctrinæ ordinem non dεſereret, Speciem prætulit. Quæ cum per Genus explicetur, ipſumque explicet, non poteſt commodius explicari, quam poſt Genus. Ordo vero doctrinæ is eſt, ut quam accommodatiſſimè tractentur ea, de quibus agẽdum eſt.

Ammon. *Boetius.* *Albert.* Quam rationem immutati ordidis afferunt Ammon. Boet. & Albertus. Cui addimus hanc tractationem magis attendere ad has Species formaliter, quã materialiter. Et eo modo Speciem eſſe priorẽ Differentia in prædicandi modo, & Generi propinquiorẽ. Quia Species prædicatur in quid: Differentia in quale.

Prima ſpeciei acceptio pro pulchritudine. Memor igitur Porphyrius ejus, quod initio primi capitis dixerat, nomen Speciei ſimpliciter non dici: adducit initio duplicem Speciei acceptionem.

Tullius. Prima eſt, qua ſignificat pulchritudinẽ: quæ eſt (ut definit Cic. 4. Tuſc. quæſt.) apta membrorũ figura cũ quadã coloris ſuavitate. Unde inquit eſt illud. Prima Species digna eſt imperio (ſic enim legendũ eſt in Græco, ubi habetur εἶδος nõ

Tiraquel. (Priami ſpecies) ut habẽt quidam codices, tueturq; Tiraquellus ex Euripide.) Ad quẽ ſensũ cecinit Regius vates de Chriſto Domino, ſpecioſus forma præ filiis hominũ, proſpere procede & regna.

Ariſt. *Pſal. 44.* Et Ariſt. 1. Polit. Si tantum (inquit) excellerent homines corpore, quantum imagines Deorum, digni profecto eſſent, quibus à cæteris ſerviretur, quod adeo verum eſt, & à natura ipſa profecta, ut vel ipſi Aethiopes, teſte Ariſt. 4. Polit magiſtratus nõ niſi corpore proceris, & pulchris deferant, atque adeo paucis: Cum exiguus, inquit, ſit numerus formoſorum, ac magnorum.

Theod. Quam cauſam reddit Theod. 1. Reg. q. 27. Cur Deus Saulem primum Regem creaverit: nimirum, quia Iudæi more cæterarum gentium corporis magnitudinem & externam formam, quæ in Saule maximè eminebant, admirabantur. Quod abſq; cauſa non ſit, cum dignitas corporis præſtantis animi indicium ſit: quemadmodum vitioſum corpus, animæ deformatæ imago eſt, quod Homerus in Terſite. & Cicero in Chærea obſervarunt in Zoilo quoque luſit Martialis: Crine ruber, niger ore, brevis pede, lumine luſcus: Rem magnam præſtas zoile, ſi bonus es.

Homer. *Cicer.* *Martial.*

Alias ejuſdem vocabuli ſignificationes Boetius, aliiſq; Autoribus familiares omiſit Porphyrius, & hanc commemoravit, non ſolum ut oſtenderet, vocabulum eſſe multiplex: ſed quia, ut pulchritudo rudi corpori affert decorem, ita Species Logica confuſioni Generis ornatum addit. Individuis confert ſplendorem, unde eorum forma nomina ...

b *Dici-*

Secunda Speciei significatio.

b *Dicitur* [illegible] secundum [illegible] significatum [illegible] quod sic describit. Species est id, quod sub Genere collocatur: seu id, quod Generi [illegible] sub Genere, inquit, [illegible] est, proxime [illegible] Ubi mone[illegible] [illegible] Genus per speciem, & modo speciem per genus: quoniam quæ mutuo se respiciunt, invicem absque vitio definiuntur: Quod æque verum est, constituta ratione formali Universalium in relatione secundum esse: ac in relatione secundum dici, vel transcendente (ut supra constituimus) E tribus exemplis, quæ subjicit ad speciei subjectionem judicandam, ultimum, ut magis dubiū, discuti hoc loco solet ab Interpretibus. Sed plane extra locum: præsertim, cum in exemplis satis sit vulgaris consensio, etsi veritas non sit exquisita.

Ammon. Albert. Cajet. Avicen.

c *Assignant igitur,* Secūdam speciei acceptionē iterum definit hoc pacto. Species est id quod subjicitur generi, & de quo genus in quæst. quid est, prædicatur. Ubi licet Ammonius, Albertus, Cajetanus, & alii duas definitiones distinguant: unam (Quod subjicitur Generi alteram (De quo Genus in quæstione quid est, prædicatur.) Consultius tamen Avicenna unicam credit. Quod trifariam patet. Primo, Quia verba Porphyrii unum definitionis modum indicant: ait, enim (assignant speciem hoc modo) secūdo, Quia iisdem verbis apertè significat Porphyrius, se velle assignare aliam ab ea, quam inter explicandam secundam acceptionem tradidit: id tamen falsum esset, si illa verba (quod Generi subjicitur) ut integra definitio ponerentur: idem prorsus continent ac illa (quod sub Genere collocatur.) Tertio. Quia ablata secunda definitionis parte, non satis intelligitur habitudo Speciei ad Genus, an sit in quid, vel in quale: in ea vero exprimitur. Et quanvis Porphyrius explicando vocabuli significationem, qualitatem respectus non expresserit, rem ipsam definiendo, absq; vitio nō tacuisset.

Tertia Speciei significatio.

d *Insuper hoc etiam pacto,*) Adducit tertium Speciei significatū, quod ita describit Species est id, quod de pluribus differentibus numero, in quæst. quid est, prædicatur. Ubi tātū sumitur Species, ut est secundum Prædicabile, hactenus enim explicata fuit, ut est Particulare Generis.

Aliud discrimen inter hanc, & priores definitiones cōstituit Porphyr[9]: videlicet eas cōpetere omnib Specieb. tā infimis, q̄ subalternis, hāc vero solis infimis. Quod postea explicabitur.

e *Atq; id quod*) In hac secunda capitis parte satis perspicue proponit seriem prædicamentalem, in qua tria collocat rerum genera: nimirū suprema Genera, infimas Species, & Intermedia: quæ vulgus appellat Subalterna. Non rejicit individua, quasi nō sint in Prædicamēto, atq; adeo in recta serie. sed q̄a hic loc[9] est Universalia explicā di. Adducit verò in exēplū Prædicamētū Substātiæ, nō solū quia nobilissimū sit, ac basis cæterorum: sed quia reb. constat notioribus, & proprio, peculiariq; vocabulo insignitis.

f *Sub quo rursus*) Quod Porphyrius hoc loco docet, animal rationis particeps esse Genus hominis, hausit à Magistro Platone in Thimæo. Quod censuerunt, non tantū Stoici, sed major Ethnicorū pars: qui sibi persuadebant, non modo cœlestia corpora, sed alia quoq; Numina esse rationalia: eoq; solū ab homini[9] differre quod sint immortalia. Cæterum de hac re lege quæ dicta sunt 2. lib. de Cœlo, c. 2. q. 1.

in Prædicamento, dilucidumq; fiat, hoc pacto. Substantia est quoddam & ipsa Genus, ut patet: atq; sub ipsa quidem est corpus. sub corpore vero est animatum corpus, sub quo animal cadit f. Sub quo rursus animal particeps rationis est, sub quod homo cadit: sub hunc Socrates, Plato, singuliq; homines collocantur, Horum igitur Substantia quidem Genus summum, maximeq; patens est, solumq; Genus: Homo vero Species ima. & Species solum. At corpus Species quidem est substantiæ, Genus autem corporis animati. Animatum vero corpus, Species quidem est corporis, Genus autem animalis rursus animal, Species quidem est animati, Genus autem animalis participis rationis. Homo vero Species quidem est animalis participis rationis, Genus aūt hominum singulorum non est, sed Species solū. Atq; omnino id omne, quod est ante Individua, & de ipsis sine ullo medio prædicatur, Species erit duntaxat, nullo modo Generis rationē subibit. Ut igitur Substantia, quæ supremū est, propterea quod nihil est ante ipsam, Genus est summum ut diximus: sic & homo, quia Species est sub qua nulla Species prorsus, nec quicquam eorum quæ dividi in Species possunt, sed Individuorum. Individuū enim Socrates, & Plato, atque hoc album est) Species erit profecto solum, ac ultima Species, specialissimaq; Species, ut diximus, Media vero Species eorū quidem erunt, quæ sunt ante ipsa: Genera autē eorum, quæ sub ipsa sunt collocata. Quare hæc quidē duos habet re-

g *Imaque; species*) Docet Speciem infimam unum tantum habere respectum ad superiora, nullum vero ad inferiora: sicut supremum Genus ex opposito solū respicit inferiora. Hoc, quod attinet ad Speciem, dubitatione non vacat, cum infra illam sint Individua, de quibus (ut ipse Autor fatetur) in quæstione quid est prædicatur. Sed nihil absurdi est in dictis: quia Porphyrius hoc loco non agit de quibusvis respectibus: sed de his, qui comparatione unius sunt respectus Generis, comparatione vero alterius, Speciei. Quos non habet Species infima. Cujus rationem reddens idem Porphyrius ait. Quia respectu etiam Individuorum est Species: cum tamen

Species intermedia ab uno respectu Species, ab alio Genus appellatur.

Definiuntur Genus summum, & Species infima. h *Definiunt igitur*) Assignat duas definitiones Generis summi: & tres Speciei infimæ: Prima Generis est: Genus summũ est, quod summus cũ sit, non est Species. Secunda est: supra quod nullũ aliud Genus transcendit, id est, collocatur. Prima Speciei est hujusmodi. Quæ cum sit: Species, nõ est etiã Genus. Secunda: Quæ in alias Species dividi nequit. Quæ ferè coincidit cũ prima. Tertia deniq; Quæ de pluribus differẽtibus numero in quæstione quid est, prædicatur. Texit deinde explicationẽ mediorum Generum, & totum deniq; Prædicamentum exemplo cujusdam familiæ declarat: in qua Iuppiter collatus cum Tantalo, Pelope, & Atride, & Agamemnone, sic est pater, ut non sit filius. Contra verò Agamemnon cum iisdem comparatus ita est filius, ut non sit pater. Cæteri tres, & parentes sunt posterorũ, & priorũ filii. Ita res habet in serie prædicamẽtali.

i *Verum in familiis*) Non sunt per omnia similes Prædicamentis familiæ: quoniam multæ sæpe familiæ ad unum principium referuntur: ut familia Agamemnonis, Atridis, Pelopis, & Tantali, ac rursus familiæ Pyrrhi, & Achillis, Pelei, & Æaci, ad unum Iovem patrẽ Tantali, & Æaci, ex quibus cæteri progeniti sunt: at non sic Prædicamenta omnia reducuntur ad unum principium: sed in quolibet suum est supremũ Genus. Quæ omnia sunt numero decem. Quod si persæpe hæc omnia diximus entia: non tamẽ Ens efficimus Genus, sed analogum. Quod probat primo autoritate Aristotelis: qui idcircò posuit decem Genera summa: quia Ens non est eorum Genus. Secundo: quoniam, si Ens esset Genus, prædicaretur univoce de rebus omnibus: sed prædicatur æquivocè: ergo non est Genus. Majorem ex definitione Generis perspicuam supponit. Minorem probat, tum ex Aristotele, (ut constat ex initio libri quarti 7. & 12. Metaph.) tum quia dantur decẽ summa Genera, quæ non possunt convenire ratione, sed nomine tantum, alioqui summa nõ essent. Sed hæc alio pertinent.

K *Genera igitur*) Statuit numerum eorum, quæ sunt in Prædicamentis: atque summa Genera esse decem: Species omnes, etiã infimas, aliquo numero comprehendi, licet nobis ignoto: Individua autem esse infinita. Qua de causa, inquit, Plato in Phædro præcipit, ut is, qui scientiam consequutus est, dividat summa Genera, sed usque ad Species infimas, ad Individua ne excurrat: quia, infinita cum sint, sub scientiam cadere non possunt.

Quo pacto verum sit, quod Porphyrius ait: Species certo numero comprehendi; Individua verò esse infinita: dubitant Autores: si enim loquitur de Speciebus, & Individuis existentibus, omnia sunt numero definita: si de iis, quæ esse possunt; ut Individua propagari possunt in infinitum, sic etiam Species, præsertim figurarum, & numerorum.

Lovanienses hoc posteriori modo Porphyrium interpretantur: sed existimant eum loqui in solo Prædicamento Substantiæ: cujus meminerat, in quo species etiam possibiles definitæ sunt. Id tamen verum non est, nisi habita ratione causarum tantum naturalium. Nam Deus

spectus, unum ad ea, quæ antecedunt, quo Species: alterum ad sequentia, quo Genera illorum esse dicuntur. Extrema verò unum habet duntaxat: summum n. Genus ad ea quidẽ, quæ sunt sub se collocata, respectum habet: est n. Genus, ut patet, ad superiora verò nullum profectò habet; cum supremum sit Genus, & ut principium primum, atq; (ut diximus) id, supra quod nullũ inveniri Genus omninò potest. §. g Ima quoq; Species unum habet respectum. Habet enim ad supera quorũ species dicitur: ad infera verò non diversum habet, sed Individuorum Species dicitur. Atq; Individuorum quidem Species dicitur: ut cõtinens ipsa: superiorum autem rursus species appellatur, ut continetur ab illis. h. Definiunt igitur Genus summum sic. Quod Genus cum sit: non est Species. Et rursus: Supra quod nullum aliud omninò Genus transcendit. Speciem verò imam hoc pacto. Quæ Species cum sit, non est Genus. Et rursus: Quæ Species cum sit, alias in Species dividi nequit. Et insuper. Quæ pluribus differentibus numero: ipsis quid est prædicatur. Media verò, quæ his interjacẽt, alia aliorum alternũ Genera, Speciesq; vocãt, atq; unũquodq; ipsorum Speciem esse Genusq; statuunt, non respectu tamẽ ejusdem, sed diversorum. Ea n. quæ ante Speciem imam usq; ad summũ Genus ascendunt, & Species & Genera alternis dicuntur: ut Agamemnon, Atrides, & Pelopides, & Tantalides, ac tandem Iovis filius. §. i Verum in familiis, quidem ad unum, velut Iovẽ plerumq; principium ipsum reducitur: in Generib. aũt & Speciebus non ita res sese habet: Non n. ipsum Ens unum omnium Genus commune est, nec universa Generis ejusdem supremo scilicet in Genere, ut Arist. inquit, evadunt, sed ut in Prædicamẽtis prima Genera decem, quasi principia decem prima ponantur. Et si enim omnia quis entia vocaverit, æquivocè (inquit) & non univocè vocabit. Nam si ipsum Ens commune omnium Genus esset, univocè universa profectò entia dicerẽtur: Cum autem sint decem prima: communicatio nomine tantum, haud verò & ratione ad id nomen accommodata est. §. k Genera igitur sunt summa quidem decem: Species autem imæ numero quidem sunt aliquæ, at non infinito: Individua verò quia sub imis collocantur, sunt infinita. Quapropter descendere à summis

Text. 1. Text. 6.

Deus Species in infinitum multiplicare potest. Iuxta quam verisimile est, locutum Porphyrium: si alioquin probabile est ipsum de solo Genere substantiæ loqui: videtur enim doctrinam universalem tradidisse.

Quare alii intelligunt. Species, & Individua actu. Verum vocabulum (infinita) non accipiunt secundum numerum: sed quasi dictum sit (non definita) Carent enim Individua definitione.

Verum Porphyrius propterea vetat ea in scholis Philosophorum explicari, & definiri: quia infinita sunt, & comprehendi non possunt. Quocirca placet eorum interpretatio, qui sententiam quidē accipiunt de Individuis actu: vocabulū verò (infinita) non interpretantur in philosophica significatione, sed ut idem valet, atq; (incerta, & indeterminata) cū enim perpetuò intereāt, & generentur, nunquā sub eodem numero conservantur: ut Species, quæ semper eædem perseverant.

l *Cum igitur ad imas*) Ostendit, quid accidat in ascensu, & descensu, de quibus hactenus dixit: aitq; in descensu ex uno fieri multa: in ascēsu è contrario, ex multis fieri unum. Ratio est facilis: quia descendimus superiora dividendo in Species, & Individua: ascendimus verò, hæc ipsa, vel in Specie, vel in Genere conjungendo. Et quia plura sub Genere, quam sub Specie continentur, subdit Genus magis congregare, quam Speciem. Vbi illam tradit sententiam. Plures homines communicatione Speciei sunt unus homo. Quæ quo pacto intelligenda sint, suprà exposuimus.

m *Assignato verò Genere.*) Circa prædicationes eorum, quæ sunt in Prædicamento hoc assignat documentū Genera prædicari de Speciebus, & de iis, de quibus species prędicantur: non autem è contrario. Probat: quia sola majora de minoribus, hoc est, universaliora de minus universalibus, aut paria de paribus prædicantur. Constat verò ex definitionibus. Genera universaliora esse (intellige prædicatione directa, & de toto subjecto) alias Species indirectè affirmatur de Genere, & grammaticum de homine: sed non de toto.

Traditur Individui definitio.

n *Individuum autem*) Hæc est tertia pars capitis, ubi differit de Individuo: tum quia non semel ejus meminit: tum quia omnibus subjicitur Vniversalibus: tum denique quia species, quatenus universalis est, per Individuum explicatur. Hoc igitur sic definit: Individuum est, quod de uno solo Particulari predicatur. Quod cum est Individuum substantiæ completæ, identice tantùm prædicatur. Quam ob causam Aristoteles in capite de substantia, negavit primam substātiam de ulla prædicari, directè scilicet, & naturali prædicatione.

o *Individuum autem dicitur*) Innuit Individua trifariam nominari posse. Primò nominibus propriis, ut Plato, ut Socrates. Secundò, Periphrasi nominis communis, & pronominis demonstrativi, ut hic homo: hoc album. Tertiò Periphrasi alicujus orationis quæ ex hypothesi uni tantum accommodatur: qualis est, Filius Sophronisci. Qua oratione Socrates tantum designatur.

p *Individua igitur*) Ex adjunctis ostēdit hæc omnia meritò dici Individua: quia eorū quod-

summu usq; ad ima Plato jubebat, absq; stare: descendere verò per media, differentiis specificis dividentes, infinita autem omittere: neque enim cadere sub scientiam posse § l. *Cum igitur ad imas descendimus Species, transire per multitudinem dividendo necesse est: aut cum ad summa ascendimus Genera, in unum multitudinem ipsam colligamus, oportet. Species enim in unam naturam multa congregat, & magis id etiam Genus. Particularia verò, ac Singularia unum è contra in multa: semper dividere videntur. Species quippè communicatione, homines complures homo unus sunt: at unus atq; communis, ipsis Particularibus plures. Singulare namq; divisum semper est: ipsum verò commune, collectivum, unius suapte natura efficax.* § m *Assignato verò Genere, Specieq; quidnam utrumq; ipsorum sit, cum Genus sit unum. Species verò plures (divisionamq; Generis in Species plures semper est, Genus quidem semper de Specie prædicatur, omniaq; omninò supera de inferis semper dicuntur. Species verò neque de de propinquo sibi Genere, neq; de ullo supero prædicatur: non enim convertitur. Nam aut paria de paribus, ut hinnibile de equo: aut majora de minoribus, ut animal de homine, prædicentur oportet: minora verò de majoribus non oportet: non enim animal hominem esse dixeris, qualiter hominem animal esse dicas: Atq; de quibus Species prædicatur, de his & Speciei genus, & Genus etiam Generis, usq; ad summum Genus necessario prædicatur. Nam si verum est dicere (Platonem hominem) & (hominem animal) & (animal Substantiam esse) verum & (Platonem animal) dicere, & (Substantiam) cum enim supera semper de inferis prædicentur, Species quidem de Individuo: Genus autem de Specie, ac Individuo: summum verò Genus, & de Genere, vel de Generibus, (si plura mediæ subalternaque sint) & de Specie, atque Individuo prædicabitur. Summum enim de Generibus, & Speciebus, ac Individuis omnibus prædicatur: illud autem, quod est ante infimam Speciem Genus, de universis imis, ac Individuis dicitur: ea verò, quæ est solum Species, de omnibus Individuis prædicatur.* § n *Individuum autem de uno solo Particulari.* § o *Individuum autem dicitur Socrates, & hoc album:*

que [illegible] ftum eft. [illegible] accider[illegible], & [illegible] propter tum con[illegible] [illegible] non [illegible]. Vnde hanc ef[illegible] [illegible] definitionem Individuum eft, cujus omnes fimul proprietates alteri convenire non poffunt.

q *Individuum igitur*) Explicuit individuũ in fe, & in ordine ad fubiectum de quo dicitur: nunc idem comparat cum Specie, cui fubjicitur, aitque ipfum effe Speciei partem: Speciem autem & effe partem Generis, & totum Individui. Loquitur de toto & parte potentiali, non actuali: ut perfpicuum eft.

atq; [illegible] hic [illegible] filius, [illegible] Socr[illegible] [illegible] S. p[illegible] [illegible] igitur ex eo talia dicuntur, quia ex proprietatibus quodq; conftat, [illegible] idem aggregatum nunquam in alio fit. Socratis nanq; proprietates nullo in alio Particulari eadem fient. Hominis autem, communis dico proprietates eadem in pluribus, imo vero in omnibus Particularibus hominibus quatenus homines funt, fiunt, atq; inveniuntur. S.q Individuum igitur a Specie, & Species à Genere continetur. Genus enim eft quoddam totum, Individuum autem pars. At Species & totum, ac etiam pars eft. Sed ut pars quidem ad aliud: ut totum autem non ad aliud dicitur, fed in aliis. Totum enim in ipfis partibus eft. De genere igitur, atq; Specie & quidnam fit fummum Genus, & quid ima Species, & quæ fint eadem Genera Speciesq́ue, quæ præterea fint Individua, & quot modis Genus Speciesq; dicantur, fatis jam explicavimus.

QUÆSTIO I.

VTRVM PORPHYRIVS DE SPECIE rectè cenfuerit?

ARTICVLVS I.

EXAMINANTVR DEFINITIONES Speciei fubjicibilis.

Argumẽta pro parte negativa. Primum. Non effe probe definitam Speciem fubjicibilem, fic probat Cajetanus hoc loco. Omnis definitio affignari debet per notiora: Sed Genus non eft notius Specie: ergo Species nõ rectè definitur per Genus: ut eam Porphyrius definivit: ac neceffario definiendam duxit. Major eft certa: cum definitio fit ad explicandam rei naturam. Minor probatur: quia ipfum Genus definitum eft in ordine ad Speciem tanquam ad notiorem: ergo, fi illud fit etiam notius, utrunque erit magis, & minus notum, quam aliud.

Secũdum argum. *Ariftot.* Secundò. Si Species definietur per Genus, idem conftituetur in fui definitione: fiquidem ex præfcripto Ariftotelis fecundo Topicorum, capite quinto, in qualibet definitione licet loco alicujus partis adhibere ejus definitionem. Cũ igitur Species definitur id, quod fubjicitur Generi, fi loco illius termini (Generi) ponatur ejus definitio, fic conftruetur Speciei definitio. Species eft id, quod fubjicitur ei, fub quo collocatur Species, quo facto jam Species erit in fui definitione.

Tertium argum. Tertiò. Vtraque Speciei fubjicibilis definitio convenit Individuis: quoniam hæc etiam fubjiciuntur Generi (ut præcedenti capite vifum eft. Quod fi refpondeas, fubaudiendã effe particulam (proximè) Individua autem collocari fub Genere remotè, & interventu Speciei, dupliciter impugnaberis. Primò: quia Individua Generis, ut (hoc animal) proximè fubfunt Generi: cum ex illius Natura, & Differentia fingulari, immediatè conftituantur. Secundò. Homo eft Species fubftantiæ: & proximè illi nõ fubjicitur: ergo data folutio partim deficit, partim redundat.

Quartò, Species fubjicibilis intrinfecè, & formaliter eft univerfalis: ergo definiri nõ debuit per ordinem ad fuperiora, fed ad inferiora, ut cætera Vniverfalia. Antecedẽs tradi videtur ab Avicenna in hoc capite: & probatur: quia fpecies fubjicibilis per fe proxime terminat Genus: fed Genus non terminatur immediate ad fingulare: ergo fpecies per fe eft univerfalis.

Advertuntur aliqua Priufquam ad hæc refpondeamus, recolere oportet ex Porphyrio, in fpecie infima effe duplicem refpectum, unũ Particularis ad Genus: alterum Vniverfalis ad individua. Ad quos nomen fpeciei perinde eft analogum, atq; ad fpeciem Logicam, & formam externam: nulla enim eft communis ratio hoc nomine fignificata, in qua conveniant: & alioqui maximè differunt, cum alter fit univerfalis, alter particularis: adeo, ut non incongruè à quibufdam cenfeatur fpecies, ut illos complectitur, æquivoca effe. Nobis tamẽ vifa eft analoga: quoniam ob eandem rationem impofitum eft vocabulum utrique fpeciei: nimirum, quia ratione Vnius habitudinis confert fpecies decorem Generi: ratione alterius Individuis. At nõ eft refpectus fpeciei fubjicibilis in fola Specie infima: fed etiã in fubalterna. Vnde deducitur Speciei fubjicibilis divifio, in infimam & fubalternam, nõ tanquã Generis in Species, fed Speciei infimæ in compofita per accidens: nam fubalterna dicit, præter relationem fubjicibilis aptitudinẽ, vel relationem Generis: infima vero horum negationem.

Hoc pofito, afferimus optimam effe utranq; definitionẽ fpeciei fubjicibilis: quæ pro una tãtũ habẽda eft: & bifariã explicari poteft Primo hoc modo. Species eft unum quid, nomine, & ratione, quod fubjicitur Generi in quæftione quid eft

est proximè, Prima pars est loco Generis: ut in Universalibus dictum est) Secunda intelligen- da est, secundum aptitudinem: quasi dicatur (aptum est subjici) & excludit omnia Univer- salia. Tertia rejicit Particularia Differentiæ, Proprii, & Accidentis: quæ non subduntur Generi in quid. Vltima (quam Porphyrius sub- intellexit) videlicet (proximè) excludit Indivi- dua: quæ remotè solùm Generi subjiciuntur. Atq; definitio, hoc modo explicata, est descri- ptiva: quia traditur per conditionē fundamen- ti, & per quandam Particularis proprietatem, quæ est aptitudo, ut in prædicatione subjicia- tur. Quam sanè intellexisse Porphyriū constat ex ultima definitionis parte, ubi per Generis prædicationem explicuit Speciei subjectionem esse in predicando. Secundò interpretari possu- mus definitionem eo pacto, ut essentialis eva- dat: si nomine Generis intelligamus Particula- re: pro Differentia verò constituamus vel re- spectum ad Genus, hoc modo Species est Par- ticulare proximè respiciens Genus: vel: apti- tudinem ad subjectionem in essendo, quæ est propius actus Particularis, quatenus Particu- lare est, hac ratione. Species est Particulare, a- ptum esse sub Genere.

Solvuntur argumēta. Primò. *Cajet.*

Argumentis in oppositum sic occurres. Pri- mò quidem (omissis aliis solutionibus) negan- do cum Cajetano, omnia quæ in definitione ponuntur, debere esse notiora definito nisi illi sint intrinseca. Cujusmodi non est unum rela- tivum alteri: quia solum ponitur, ut intrinse- cus terminus. Quod aliis verbis indicavit Al- bertus Magnus in tractatu relationis cap. 9. cum dixit, unum relatū non definiri per aliud, sed ad aliud. Vnde hanc distinctionem colligi- mus illius majoris propositionis (id quod po- nitur in definitione, est notius definito) si defi- nitum per illud definiatur, verum est: si ad il- lud falsum.

Alb. Mag.

Solvitur 2. argum.

Secundò, pari modo respondendum est, do- cumentum Aristot. esse verum in partibus in- trinsecis & per se definitionibus: nō verò in ex- ternis terminis: cujusmodi est Genus compa- ratione Speciei. Quare negandum est ipsius Generis loco adduci posse definitionem.

Solvitur 3. argum.

Tertiò respondet Albertus Magnus in hoc Opusc. tract. 4 cap. 1. Intelligi in definitione totalem dependentiam, quam sola Species ha- bet à Genere. siquidem constat genere, & diffe- rentia, quorum illud actu est ipsa essentia Ge- neris: hæc potentia saltem, in Genere contine- tur. Quo pacto Individuum non dependet à Genere: Quoniam etsi una ejus pars sit Natura generica, illius tamen singularitas non sumi- tur ex Genere, sed ex materia, & accidentibus. Verùm hæc solutio, nec verum sumit, quod attinet ad differentiam Individui (ut alibi ostē- dendum est (nec satis tuetur definitionem: quia non ostendit, quomodo in ea exprimatur illud Genus subjectionis. Quare magis approbamus responsionem ibi datam: meritò [illegible] ges nomine subjectionis absolutè proba[illegible] præ- cipuam, qualis est proxima.

Satisfit primæ solutionis impugnationi.

Ad primam illius impugnationem respon- detur, hoc animal, & similia Individua vaga trifariam accipi posse Primò, ut significat ani- mal contractum per Differentiam singularem, sed mediante specie: quo pacto idem est, ac Pla- to. Secundo ut dicit compositum ex animali: & hac Differentia singulari immediatè. Tertiò deniq; quatenus idem valet, ac quoddam ani- mal: quomodo est Individuum vagum. At- que hoc animal, primo modo, est quidem ens per se: sed proximè Generi non subest. ut patet. Secundò verò, & tertiò, est compositum per ac- cidens, ineptumque, ut Genus de illo, tanquam Vniversale prædicetur.

Satisfit secundæ solutionis impugnationi.

Ad secundam respondemus, ut aliquid sit species, sat esse, quod alicui Generi proximè subsit: esto sub aliis remotè collocetur: homi- nem verò immediatè respicere animal, quid- quid sit de aliis Generibus.

Solvitur 4 argum.

Ad quartum argumentum negatur antece- dens. Ad probationem dices, Speciem subjici- bilem, vel sumi formaliter, pro intensione: vel materialiter pro re: si posteriori modo acci- piatur, debet quidem esse res communis, & a- pta, ut fundet intentionem Vniversalis: at in- trinsecè universalem esse non oportet, quem- admodum nec Genus materialiter intrinse- cè est Genus. Si verò sumatur priori modo: non modo non est intrinsecè universalis, sed nec oportet aptitudinem habere, cum una nu- mero intentio speciei subjicibilis, terminare queat.

ARTICVLVS II.

SPECIEI PRAEDICABILIS DE- finitio explanatur.

Traditur speciei prædicabilis definitio & exponitur.

PORphyrius ita speciem prædicabilē defi- nit, Species est id, quod de pluribus nu- mero differentibus in quæstione quid est, prædicatur. Vbi priora verba locum habēt generis, & eodē modo, quo in cæteris ex- plicanda sunt. Cætera locū obtinent differen- tiæ ut per illam partem (in quæstione quid est) rejiciantur ab hac definitione Differentiæ, Propria, & Accidentia: per eam verò (numero differentibus) Genus. Dūmodo subintelligas (solo numero, vel proximè, sive completè) alioqui tota definitio quadrare in Genus: prædicatur enim animal de Platone, & So- crate, qui differunt numero. Verum quia non

solùm

solum prędicatur de iis, quę numero differunt, sed de aliis, quæ differunt Specie, per eam partem sic declaratam, excluditur. Vbi nihil jam opus est admonere, definitionem esse descriptivam, reddiq; posse essentialem si hoc modo construatur. Species est Vniversale, quod necessario, & secundum essentiam, & in quæstione quid est, potest esse in iis tantum quæ solo differunt numero, vel certè Species est Vniversale, respiciens tantum ea, quæ solo numero differunt.

Oppugnatur tradita definitio. Primò.

At non vendicant satis hæc definitionem à calumnia. Sic enim opponitur primo. Si quis cognoscat animal per ordinem ad solam Speciem humanam, & ignoret ipsum prædicari de aliis Speciebus: illud prædicabit de solo numero differentibus: ergo id genus prædicationis non convenit solis Speciebus.

Secundò.

Secundò. Si Deus efficeret, ut duæ animæ rationales informarent materias specie diversas, cœlestem, scilicet, & sublunarem: illa cōposita different specie, cum includerent partes essentiales specie distinctas: at homo posset de illis prædicari: cum ambo essent animalia rationalia: ergo prædicari potest Species plusquam de numero differentibus.

Tertiò.

Tertiò. Relatio prædicabilitatis in Specie oritur à relatione subjicibilitatis ad Genus: ergo si definitio tradita est per conditiones fundamenti, necesse fuit hanc ibi exprimi.

Quartò.

Quartò. Hoc discrimen est inter Genus, & Speciem, quod hæc in uno individuo conservari possit, illud in una Specie non possit: ergo frustra ponitur in Speciei definitione, (de pluribus numero diversis.)

Diluitur 1. object.

Ad hæc ita respondendum est. Ad primum Naturæ genericæ præcisè conceptæ, semper convenire relationem Generis (ut supra diximus) esto id ignoretur. Potest nihilominùs aliquis deceptus tribuere animali relationem Speciei comparatione singulorum hominum; sed hoc nihil officit definitioni Speciei: siquidem id, quod verè prædicetur de solo numero differentibus, est vera Species: id autem, quod falsò creditur de iisdem prædicari, habet per deceptionem Speciei prædicabilis habitudinem.

Occurritur secundæ objectioni.

Ad secundum, negamus in libris Physicorū ex anima rationali, & materia cælesti fieri posse unum per se, de quo aliqua Species, vel Genus prædicetur: & ita argumentū supponit falsum. Quod si aliquis suppositionem admittat, negabit eum hominem, qui de illis compositis prædicaretur, fore speciem infimam: esset enim quoddam Genus cum de Specie differentibus prædicaretur, licet alterius rationis, ac sunt Genera corporum nobis nota: hæc enim semper habent Species distinctas ratione formarum: illud autem haberet eas distinctas per materias; ut supponitur.

Diluitur 3. object. Cajet.

Ad tertium concedit Cajetanus hoc loco habitudinem universalis esse affectionem habitudinis Subjicibilis: & hanc solam esse de ratione Speciei (Quam doctrinam colligit ex Alberto Magno Tra. 4. c. 2.) probandam nihilominus esse hanc tertiam Porphyrii definitionem, quia traditur per quandam Speciei proprietatem. Sed non videtur tanta esse connexio inter hos respectus: cum nihil repugnet, aliquam Speciem prædicabilem inveniri, quæ Subjicibilis non sit: quod plerique opinantur de materia prima, alii de anima rationali. Quod enim absurdum sequitur ex eo, quod aliqua Natura sit prædicabilis de solo numero differentibus, & sub nulla alia collocetur? Quod si fiat, evidens est neutrū ex illis respectibus esse alterius proprietatem, sed per accidens connexos esse. Vel si aliqua inter eos dependentia visitur, hanc habere potius respectum Subjicibilis à prædicabili, quam è converso: cum præcedenti articulo ostenderimus subjectionem Speciei supponere in fundamento aptitudinem ad universalitatem. Quod solùm fortasse voluit Avicenna supra.

Occurritur 4. objectioni.

Quartum argumentum tangit difficultatē, in Metaphysica pertractandam: nunc (ut breviter respondeamus) advertendum est, tam Genus, quam Speciem trifariam considerari posse. Primo, quoad nudam essentiam rei substratæ, Verbi causa, animal, qua vivens sensitivum: & hominem, quatenus animal rationale. Secundo, quoad perfectionem quandam secundariam, quam Genera, & Species ex contractione per Differentias, & existentia in Speciebus accipiunt. Tertiò denique penes ipsam communitatem Generis, & Speciei: sive in capacitate, sive in relatione collocetur. An secundum primam considerationem dubium non est, æquè bene conservari genus in una Specie, ac Speciem in uno individuo: nam tota essentia superioris necessario includitur in quolibet inferiori. Quare, ut tota ratio hominis existeret in solo Platone, si ex hominibus hic solus viveret, ita ratio animalis integra conservaretur in homine, quamvis alia species animalium non existeret. Quoad secundam verò considerationem, etsi species in uno individuo cum tota illa perfectione secundaria conservari queat: Genus tamen in una tantū Specie non potest. Probatur. Hæc secundaria perfectio Naturæ communis consistit in eo quod actuetur per Differentias inferiorum, & illorum actiones exerceat: sed differentiæ & operationes omnium individuorum sunt æquales in perfectione essentiali: differentiæ verò, & ope-

operationes specierum sunt inæqualiter perfectæ (ut partim in 7. Metaphys. partim in tertio de Anima explicabitur) ergo Natura specifica tantam perfectionem intensivam habet in uno Individuo, quantam in omnibus: Genus autem plus perfectionis habet in pluribus speciebus, quàm in una tantùm. Qua de causa docuerunt aliqui, in quibus sunt Albert. Magnus tract. 4. de Genere cap. 6. D. Thom. 2. Poste. lectione 13. in prima dist. 19. quæst. 4. art. 2. Speciem in uno tantùm Individuo conservari posse. Genus autem in una specie non posse.

Denique si loquamur de Genere, & Specie secundùm postremam considerationem, nec Genus perfectè esse potest in una Specie, nec Species in uno Individuo. Nam cōmunitas seu universalitas aut consistit in aptitudine, vel relatione, aut in actu aptitudini adæquato: sed aptitudo, & relatio non conveniunt Naturæ existenti, sive in uno, sive in pluribus (ostendimus enim solius intellectus beneficio rebus convenire) actus verò adæquatus, cū sit esse in omnibus Inferioribus, fieri non potest, ut detur existente Genere in una specie, aut specie in uno Individuo. Et hinc patet argumenti dissolutio.

QUÆSTIO II.

VTRVM SPECIES SIT PRIMVM Generis correlativum.

ARTICVLVS I.

GENVS TERMINARI PROXIME ad Speciem, remotè ad Individuum.

Status quæstionis.

GEnus non modò ad Speciem, sed etiam ad Individua sub specie contenta referri, certum est: tùm communi omnium existimatione: tum etiam vera, & directa prædicatione, quâ non minùs de individuis, quàm de Specie Genus prædicatur. Sed quo pacto ad utrumque se habeat, id jam in controversia, pro re non exigua, positum est.

Advertuntur aliqua.

Quia vero hæc disputatio est de Genere, & Specie, ut relativa sunt, præmittendum est, omne relativum, cum non sit aliud, quam respectus ad terminum, habere necessariò alterum sibi correspondens, in quo talis respectus terminetur. Quod prout respectum terminat, nominatur terminus: quatenùs verò ad primum relativum reciprocatur, correlativum appellatur. Hic terminus, seu correlativum, aut est primum, & immediatum: aut adæquatum. Primum est, quod immediate terminat respectum relativi, ut actus videndi terminat respectum visus. Adæquatum est, quod ita terminat respectū sui relativi, ut præter illud, nihil aliud eum terminet, cujusmodi est actus, & objectum respectu ejusdem visus. Nam potentia videndi, etsi primò refertur ad visionem, non ibi sistit, quousque ad objectum pertingat. Vbi est advertendum, aliquando unum, idemque correlativum esse primum, & adæquatum (cujusmodi est filius respectu patris) aliquando verò primum non esse adæquatum (quod patet in visione, quam diximus terminare immediatè respectum potentiæ, non tamen adæquatè, cum is se extendat in objectum.) Quare adæquatum correlativum potentiæ, sed non primum, est actus, & objectum, Primum, & non adæquatum est solus actus.

De Generis correlativo. Prima opinio astruit, esse Speciem primum, & adæquatum.

His leviter animadversis, vocamus in quæstionem, quod nam sit primum, quod adæquatum Generis correlativum? Qua in re duæ sunt celebres opiniones. Prima Lovaniensium, hoc loco asserentium, Speciem esse primum, & adæquatum Generis correlativum. Ad individuum verò, referri quidem Naturam genericam; sed alia relatione specie diversa, quæ constituit sextum Vniversale. Cujus opinionis idcircò non meminimus in quæstione de numero Prædicabilium: quia hoc loco ex professo tractanda erat. Hujus sententiæ non aliud afferunt fundamentum, quàm, Porphyrium, cùm dixit Genus necessariò definiendum esse per ordinem ad Speciem, nullam individuorum mentionem fecisse. Quod non careret vitio, si hæc ad integrum Generis correlativum pertinerent.

Opinio 2. asserit, esse Subjicibile in quid incompletè.

Secunda sententia est quorundam, quos Lovanienses referunt, existimantium, admittendum esse aliquid commune Speciei, & individuo, in quod primò incurrat relatio Generis, & inde secundariò referatur ad Speciem, & individuum Illud commune appellant Subjicibile in quid incompletè.

Fulcitur rationibus.

Probant suam sententiam, primò Species, & individuū conveniunt in subjectione in quid incompletè respectu Generis, ergo Subjicibile erit aliquid utrique cōmune, & prius utroque: ergò in ea prioritate terminabit relationem Generis ante Speciem, & individuum. Quod si respondeas, Subjicibile in quid incompletè esse Analogum, & idcircò non esse prius specie, & individuo; quoniam Analogum, cùm non præscindat à suis inferioribus, non est prius, quàm illa, ut in capite de Aequivocis ostendemus. Quare nec posse respectum Generis priùs natura terminare. Opponent. Primò assumptū esse falsum; nam si qua esset causa, ob

quam Subjic[illegible] non esse univocum, cùm maximè foret quia prius dicitur de Specie, quam de Individuo. Sed hanc rationem non esse magni momenti inde patet, quia animal prædicatur univocè de homine, & de Platone: & tamen homo subjicitur animali, prius quàm Plato: ergo licèt Subjicibile prius dicatur de Specie: posteriùs de Individuo, non desinet esse univocum. Et confirmatur. Individuum, & Species univocè conveniunt in subjicibili in communi: ergo & in subjicibili in quid incompletè. Consequentia est bona: quoniam ea, quæ in aliquo prædicato proximo conveniunt analogicè, nequeunt in remoto univocè convenire. Antecedens probatur ex communi sententia asserente, subjicibile dividi univocè in sex Species, quemadmodum Prædicabile in quinque. Enimverò cum relatio Individui generici sit Species quædam entis rationis, nullum apparet genus quod ei commodiùs assignari possit, quàm subjicibile in communi. Secundo, quamvis subjicibile univocum non sit, terminabit primo respectum generis: nam ens est analogum, & nihilominus terminat respectum Metaphysicæ, quæ est ima Species.

Primæ conclusio. Genus & ad speciem, & ad individuum refertur.

Sit tamen hujus quæstionis prima conclusio. Genus, quatenus genus, non solum refertur ad speciem, sed etiam ad Individuum. Probatur primo ex Porphyrio definiente genus per ordinem ad Speciem differentia: quæ non modo sunt diversæ Species, sed earum quoque individua (ut proxima quæstione dictum est.) Quam definiendi formam nullus Philosophus non usurpat, ergo omnes arbitrantur, genus ad utraque terminari. Secundo. Fundamentum relationis generis est aptitudo, ut communicetur suis Inferioribus in quid incompletè: sed Natura generica hoc pacto communicatur Individuo æquè, atque speciei (licèt huic proximè, illi remotè) ergo eadem relatio generis terminatur primo ad speciem, secundo ad Individuum.

Nec [illegible] endum est (quod fortassè movit Lovanienses) ne in primo termino, tota relatio [illegible], ita ut nihil supersit in secundum. Haud enim defertur more aquæ ductus: sed tota ferit primum terminum, tota secundum: ut transcendens habitudo potentiæ, fertur in actum, postea in obiectum. Hinc patet, quam absurdè fingatur in genere secunda relatio innominata: cum una satis sit, ad speciem, & Individuum. Præsertim cum Philosophi omnes existiment, se adæquatè divisisse Universale in quinque Species.

Concl. 2. Immediatum genus correlativum est species, non adæquatum.

Secunda conclusio. Species est immediatum generis correlativum: sed non adæquatum. Est communis Autorum: & quoad secundam partem probata relinquitur ex probatione primæ conclusionis. Si enim recte co[illegible] relativum genus ad Individuum etiam terminatur: species [illegible] specificum est, non finiri ejus respectum in Specie [illegible]. Prima pars confirmatur [illegible] [illegible] sio: ait enim, se necessitate compulsum definisse genus per speciem: relativum autem non definitur necessario, nisi per suum terminum immediatum, ut docet Aristot. 6. Topic. cap. 2. Secundo. Genus refertur ad Inferiora: quia ab illis participatur: ergo si refertur prius ad aliquid, quam ad speciem, prius ab alio, quam à specie participatur. Quod per se apparet satis absurdum. Tertio. Non est major ratio, cur admittatur Subjicibile commune speciei, & individuo, quam Prædicabile in quid commune speciei, & generi: atque supra ostendimus, hoc nullum esse, ergo nec subjicibile admittendum est. Tota ratio est perspicua. Denique Ostendant, cujusmodi Univocum sit, genericumnè, an specificum: si genericum: quo pacto terminabit relationem generis, quæ est species infima, asserente Philosopho 1. Top. cap. 13. eodem modo se habere, quoad rationem generis, & speciei unum oppositum, atque aliud. Dicent esse infimam speciem, relationemque speciei, & individui esse individuas, sed repugnant communi sensui Philosophorum asserentium, speciem subjicibilem perinde universalem esse, & univocam, ac prædicabilem. Repugnant rationi quoniam duo Individua ejusdem speciei, non habeant conditiones adeò inter se repugnantes, ut in his relationibus reperiuntur. De quibus articulo secundo ex professo disputabimus nunc argumentis aliarum opinionum respondeamus.

Respondetur. arg. opinionis.

Ad argumentum Lovaniensium respondemus, in definitione relativi omninò requiri correlativum immediatum: adæquatum vero conducere ad perfectiorem, absolutioremque cognitionem: sed prorsus necessarium non esse. Et idcirco Porphyrium de sola specie expressè docuisse, necessario collocandam in definitione generis: quamvis dum ipsam definitionem assignavit, Individuorum quoque meminerit: ut in prima conclusione diximus.

Respondetur. arg. 2. opinionis.

Ad aliorum argumentum benè respondebatur. Et ad primam responsionis impugnationem dicamus: esto, antecedens verum sit, nō valere consequentiam: quoniam fieri potest, ut prædicatum ex parte sui univocè prædicetur: & tamen ea, quæ subjiciuntur in ratione subjectionis inæqualiter se habeant. Album enim univocum prædicatum est in papyro & illius superficie: sed papyrus, & superficies in ratione subjiciendi univoca non sunt: quia superficies proximè, & per se subjicitur, ut quo papyrus

rus autē [illegible] ne superficiei, & ut quod. Ita res habet in Specie,& Individuo,illa enim primò, & per se hoc ratione illius Genus participat: cū tamen ipsum Genus univocum prædicatum existat. Manifestius tamen respondeas, concessa majori, negando minorem.

Ad probationem, simul junctam, negabis animal univoce prædicari de homine & Platone; aliud quippe est esse prædicatum in se univocum, aliud univoce prædicari. Primū habet res secundum se; secundum non nisi congruè comparetur, hoc est, cum pluribus, in quibus prædicatum multiplicetur. At animal nō multiplicatur in homine,& Platone. Quare totum argumentum nihil concludit.

Sed instabis; saltem sequitur subjicibile in se esse aliquid univocum, etsi prius dicatur de uno, quam de alio. ut diximus de Prædicabili. Negatur illatio;quia participatio per prius, & posterius tunc solum non impedit univocationem, quando Natura, mediante uno, descendit in aliud : quo pacto se habet animal ad hominem,& Platonem, nō autem Subjicibile. Quoniam ratio subjicibilitatis dividitur tanquam in duo membra opposita, in subjicibilitatem Speciei, & subjicibilitatem Individui, & prius descendit in speciem. Vnde sequitur, non modo participationem æqualem non esse, sed ipsā Naturam participatam esse multiplicem: quia prout est in una Specie, supponit aliam sui partem in alia. Quod perfectæ univocationi repugnat.

Ad confirmationem negabis, hæc duo Subjicibilia univoce convenire in Subjicibili in communi. Nec affirmativa sententia est communis: sed negativa. Vbicunque enim comparatio fiat, semper subjici proximè, & remotè, modo paulò ante explicato, inducit analogiam; quamvis alioqui non repugnet aliquas Species cōvenire univoce in Prædicato remoto, analogicè verò in proximo : ut dici solet de Scientia Quia,& Propter quid, in Qualitate enim,vel Habitu specificè consentiunt. in Scientia verò, analogicè, quia altera simpliciter scientia dicitur, altera secundum quid, cum tamē utraque absolutè nominetur Habitus, & Qualitas. Neque id est difficile intellectu : cum fieri possit, ut duæ Differentiæ contrahentes Genera,& constituentes diversas Species, habeant idem nomen, & eandem quodammodo rationem, simpliciter tamen diversam. Tunc verò, si tales Species comparentur in eo prædicato, non conveniunt univoce, licet in superioribus conveniant.

Diluitur 2. argum. Ad secundum, negandum est, Subjicibile analogum posse terminare relationē Generis, ob rationem assignatam. Ad instantiam Metaphysicæ dices primo totam Metaphysicam nō terminari ad ens re[illegible] eo, quo singuli habitus ad sua propria objecta terminantur. Sed quoniam singulorum etiam habituum objecta possunt esse analoga, [illegible] ò totum Ens. Dices secundò ex Relatis transcendentibus nihil colligi ad Relata secundum esse, quia illa referuntur ad termines sub quibusdam rationibus formalibus, quæ possunt esse specificæ, quamvis termini materiales sint generici, vel analogici. Relata verò secundum esse aut terminantur ad se mutuò, aut certè absque ulla ratione formali superaddita, ut est communis Autorum sententia. Deniq; responderi potest ad argumentum, nihil distinguendo ad hunc modum. Metaphysicæ respectum primò & immediatè terminari ad Deum optimum maximum : deinde ad substantiam creatam univocam : deinceps ad alia. Cum verò Metaphysica dicitur terminari primò ad Ens, id intelligendum est negativè: quasi dictum sit, ad nihil aliud priùs terminari.

ARTICVLVS II.

VTRVM INDIVIDVVM PECVLIARI relatione à cæteris distincta referatur ad Genus?

Prima opinio. HActenus supposuimus Individuum referri ad Genus relatione specie distincta à cæteris Particularibus : & analogicè tantùm cum illis conveniente. Id modo in quæstionem vocamus. Et tres ea de re sententias reperimus. Prima asserit, Individuum referri ad Genus eadem relatione, qua refertur Species. Probatur rationibus. Quando ratio fundandi est eadem, relatio nequit esse diversa: sed in Specie,& Individuo est una fundandi ratio, participatio, scilicet, incomplexa, ergò eadem erit relatio. Si verò petas ab his Autoribus, an identitas illius relationis sit specifica, an numerica. Vtrumq; diversi astruunt, quidam existimant eadem numero relatione referri ad Genus, Speciem, & Individuum: illā intrinsecè,& per se, hoc extrinsecè, & ratione Speciei. Vtuntur exemplo vocis, & scripturæ, in quibus dicemus unam esse relationem, quēadmodum est unica impositio, per quam vox per se,& intrinsecè dicitur significare rem: scriptura verò extrinsece,& ratione vocis. Qui solam identitatem specificam agnoscunt,& relationes numero distingunt, id suadent ex distinctione extremorum, quæ referuntur: cum enim relationes rationis per intellectus conceptiones multiplicētur,& intellectus soleat per diversos actus relationes Individui, & Speciei contribuere, illas numero saltem diversas concedere.

Secunda opinio.

Secunda ſententia agnoſcit quidem in Individuo comparatione Generis reſpectum ſpecie diverſum ab eo, quem habet Species ſubjicibilis: ſed eſſe illum, quo ipſum Individuum tendit in Speciem, Qui per ſe quidem eſt reſpectus ſubjicibilitatis completæ comparatione Speciei: extenſione verò ad Genus, fit incompletus. Nec reputant incommodum completè & incompletè ex parte Prædicabilium inducere diſcrimē ſpecificū, ex parte verò Subjicibilium in eandem relationem incidere. Quoniam reſpectu Prædicabilium ſunt differentiæ per ſe: comparatione autem Individui ſubjicibilis completa ſubjectio eſt per ſe. Quia Individuum neceſſariò ſubditur ſpeciei: incompleta verò per accidens: quoniam multa ſunt Individua Generis expertia: cujuſmodi plerique faciunt hoc punctum, hanc materiam primam: poſito, quod punctum, & materia prima nullum ſupra ſe Genus agnoſcāt. Porrò neceſſarium eſſe, ut Individuum eadem relatione, qua ferit Speciē, deducatur ad Genus, ſic oſtenditur, & ſit ſecundum argumentum.

Relativa mutua eodem modo ſe reſpiciunt: ſed Genus eadem relatione fertur in Individuum, qua veluti pertranſit Speciem; ergo Individuum reciprocabitur unico reſpectu in Genus per ſuam ſpeciem. Confirmatur, quia Individuum eſt ſubjicibile remotum: ergo prius ferit alium terminum, quam Genus (ſi enim primò in Genus tenderet, proximè illud reſpiceret.) hic nō eſt aliter, quam Species; ergo qua relatione reſpicit Speciem, reſpicit etiam Genus.

Tertium Si Individuum haberet diverſas relationes ad Genus, & Speciem, & Species etiam poſtularet diverſas ad Genera proxima, & remota; quod nemo concedit, repugnatque doctrinę à nobis traditæ de numero Particularium. Sequeretur præterea, idem Individuum habere diverſam relationem ad Differentiam proximam, & remotam, cum ſit penitus eadem ratio, quæ de Specie, & Genere. Tradit hāc ſententiam Petrus Fonſ. lib. 5. Met. ca. 23. qu. 14. ſect. 4.

D. Fonſec.

Tertia opinio.

Tertio opinio, hac ætate communis, aſſerit, Individuum referri ad Genus per relationem diſtinctam Specie ab ea, quam habet Species, & ab illa, qua ipſum ad ſpeciem terminatur. Ratione cujus opinionis hactenus appellavimus Individuum Generis Subjicibile in quid incōpletè remotum.

Secunda hujus ſententiæ pars ita probatur. Hæ relationes multiplicantur per fundamenta proxima: ſed hæc in Individuo ſunt omninò diverſa reſpectu Generis, & Speciei: ergo & relationes. Probatur Minor. Quia Individuum Generi ſubjicitur incomplete. Species verò completè. Quæ differentiæ non minus efficaces ſunt ad diſcriminanda Prædicabilia, quam ſubjicibilia: Sed Prædicabilia differunt Specie per completè, & incomplete prædicari: ergo, &c. Deinde. Species non aliter impertit Genus Individuo, quam ſibi communicatum ſit: ſed Genus communicatur Speciei incompletè; ergo incompletè transfertur in Individuum. Quare non poterit hoc per ſubjectionem completam Generi reſpondere. Denique. Si relatio completæ ſubjectionis ad Speciem ſatis eſt, ut Individuum extendatur ad Genus, ſatis quoque erit, ut referatur ad differentiam ipſius Generis: conſequēs eſt apertè falſum; ergo & antecedens. Illatio probatur. Tota ratio aſſignandi unam Individuo relationem ad Speciem, & Genus, eſt, quia participat Genus interventu Speciei, & illa eadem participatione, qua totam ſuſcipit Speciem: ſed eodem omninò modo participat genericam differentiam; ergo ſufficiet eadem relatio. Reſpondetur eſſe majorem rationem, cur una relatio ſufficiat ad Speciem, & Genus: non autem ad Differentiam; quia nimirum, Genus prædicatur in quid, quemadmodum Species, Differentia verò in quale. Sed non advertunt illam ſimilitudinem eſſe ſolum analogicam, proprium verò, & ſpecificum diſcrimen tantum eſſe inter Genus, & Speciem, quantum inter eandem Speciem, & Differentiam; cum omnes tres ſint Species infimæ, & immediatè contentæ ſub Vniverſali in communi.

Prima pars ejuſdem ſententiæ ſuadetur. Individua ejuſdem Speciei omnia habent eaſdem eſſentiales conditiones: ſed non ita ſe habent relationes Speciei, & Individui ad Genus: ergo differunt ſpecie. Major eſt certa, cum Individuis nec diverſas proprietates attribuam', ne dum eſſentiales conditiones. Minor probatur. Quia relatio individui per ſe, & eſſentialiter ſupponit relationem Speciei prius tendentem ad Genus: relatio verò Speciei nihil Supponit. Reſpondent hoc indicium ſatis non eſſe ad colligendū ſpecificum diſcrimen: quoniam juxta probabilem ſententiam inter Individua humana, v. g. eſt ſimilis ordo; filius enim per ſe ſupponit parentem: hic avum: & ſic de cæteris. In gradibus item qualitatū, primus ſupponitur à ſecundo, hic à tertio uſque ad octavum: & tamen ſervatur identitas ſpecifica; ergo idem accidere poteſt in his relationibus.

Verum nec exempla omnibus placent, nec qui ea recipiunt, majorem agnoſcunt dependentiam inter illa Individua, quam phyſicam, quæ non attingit rei eſſentiam: at relatio individui ſecundum eſſentiā ſuā dependet præſup-

ponitque relationem Speciei. Quod vel inde patet: quia essentia relationum posita est in respiciendo: sed relatio Individui in ipso respectu prærequirit aliam: ergo in essentia ab eo depēdet. Accedit, contractionem Generis ab Individuo esse remotam: quia primo, & per se cōtrahit Naturam completam, cujus pars est Genus: contractionem verò Speciei esse proximam, & primo terminari ad Naturam cōpletam. Quod non est leve indicium essentialis distinctionis.

Solvuntur argumēta primæ sententiæ. Hinc patet responsio ad argumentum primæ sententiæ. Negandum scilicet est, idem esse utriusque relationis fundamentum secundum Speciem infimam. Licet enim utriusq; participatio sit incompleta, sunt tamen essentialiter subordinatę, & una proxima, altera remota. Vnde satis colligitur essentiale discrimē. Reliqua ejusdem argumēti pars, cum ex falso procedat fundamento, nō est, cur explicetur. Illud tamē addimus, supposita ea sententia, probabilius sentire eos, qui numero saltem relationes multiplicant, cum etiā contractiones multiplicentur, & Genus per se includatur non modo in Specie, sed etiam in Individuo. Quod non vitiatur in voce & scriptura, est enim impositio unica, & scripturæ minimè applicata.

Solvuntur argumēta secundæ sententiæ. Primum. Ad primum fundamentum secundæ sentētiæ negandum est, per accidens esse in Individuo extensionem ad Genus: quamvis enim accidere possit, ut aliqua Individua nō subjiciantur Generi: cum tamen subjiciuntur per se habent diversum modum illius participandi, à modo participandi Speciem. Quemadmodum contingens est, hominem esse album, si tamen albus est, necessariò subjicitur in quale albo in communi. Quod si totam vim in eo ponant, quod, absolute loquendo, non est necessarium, ut Individuum respiciat Genus: indeque colligant, eum respectum esse per accidens: idem asserere coguntur de respectu ad Speciem. Nā Deus Opt. Max. Individuum est, sub nulla Specie contentum.

Solvitur 2. argum. secundæ sententiæ. Ad secundū neganda est Major propositio, si comparatio fiat cū remoto correlativo: hoc enim potest aliter se habere ad proximū, quā ad remotum relativum: ut ostendimus accidere in Individuo, quod Speciem, qua mediante respiciendum erat Genus, complete participat: Genus vero incompletè. Ad confirmationem ut respondeatur, advertendum est, correlativum dici posse remotum, vel in terminando, vel in referendo: est remotum in terminando, quando respectus relativi prius defertur ad aliud: quo pacto se habet objectum comparatione potentiæ: mediat enim actus, in quem prius fertur habitudo potentiæ. In referendo est remotum dupliciter: uno modo, quia prius tendit in unum, postea in aliud: altero, quia licet immediate feriat suum terminum, supponit tamen aliud relatum ad eundem terminum jam pervenisse. Inter quę relata remota, hoc est discrimen. quod relatum priori modo remotū simul est proximū, si cum primo termino conferatur: at remotū posteriori modo, perpetuò differt à proximo, secundum Speciem: ob rationem paulo ante commemoratam. Dicimus ergo Individuum esse remotum in terminando, & in referendo posteriori modo.

Sol. 3 arg. 2. sentētię. Ad tertium neganda est utraque illatio. Prima: quia Species, cum quovis Genere conferatur: incomplete illud suscipit: Ipsa vero in Individuo complete inest. Secunda autem: quoniam omnis Differentia, tam specifica, quàm generica incomplete est in Inferioribus. Quod si instes, hoc saltem habere, quod generica remote sit in Individuis: specifica proxime. Negandum est etiam in Differentia reperiri proxime, & remote in ratione Vniversalis. Nusquā enim Differentia est Vniversalis respectu ejus Naturæ, cui proxime communicatur, cū æquè late pateat, atque illa: sed comparatione Inferiorum, quæ cum remote suscipiant Differentiam: & diversitas inter genericam, & specificā, solum sit secundum magis, & minus, non est, cur novas inducamus relationes.

QVÆSTIO III.

DE NATVRA, ET PARTITIOnibus Individui.

ARTICVLVS II.

TRES INDIVIDVI ACCEPTIOnes, & definitiones explicantur.

Trifariam accipitur Individuū. Primo. Individuū tribus accipitur modis. Primo significat formaliter aptitudinem, vel relationem, comparatione rei communis, & denotat ipsum Singulare, quod subjicitur, v. g: Platonem. Qui si conferatur cum homine, dicitur Individuum Speciei, & definitur (Particulare speciei) seu (Quod Speciei subjicitur) si cū animali: nuncupatur Individuū Generis, quod paulo ante explicuimus, qua ratione differat ab Individuo Speciei, & suum Genus respiciat. Vtuntur hac acceptione frequenter Logici: eā tradunt Alensis 1. p. q. 43 art. 1. ad 2. D. Thom. in 3. d. 6. q. 1. art. 1. quæstiunc. 1. *Alensis.* *D. Thom.*

Secunda acceptio hujus loci propria est, in Secundo, qua Individuum formaliter dicit negationem divisionis in plura. Quod D. Thom. 1. p. qu. 29. art. 4. definiens ait (individuū est, quod est indivisum in se, & divisum à quovis alio ultima divisione.) juxta quam acceptionem definiri solet *D. Thom.*

solet à Logicis ex Porphyrio (id cujus omnes simul proprietates alteri convenire non possunt.) Quarum definitionum discrimen inde ortum est, quia individuum nunc spectatur secundum essentiam suam: nunc secundum effectiones, quæ illi accidunt, & utroque modo est incommunicabile, primo quidem modo, ratione Differentiæ numericæ, quæ est principium omnis indivisionis in plura ejusdem rationis, in illa enim fundatur unitas individui, quæ est negatio divisionis actualis, & potentialis: ut supra diximus. Secundo ratione collectionis omnium accidentium: quāvis enim hoc, vel illud hujus Individui accidens in aliud cadere possit: integra tamen collectio non potest. Harum proprietatum summa comprehenditur à Boetio, & Alberto Magno tractatu 4. ca. 7. numero septenario: quem gratia commoditatis versibus complexi sumus.

D. Boet. *Alb. Mag.*

Forma, Figura, Locus, Stirps, Nomen, Patria, Tempus.

Vnum perpetua reddere lege solent.

Ex quibus accidētibus aliud colliges discrimen inter assignatas definitiones: nam quæ desumpta est ex D. Thoma, competit omnibus Individuis, sive substantiarum, sive Accidētiū: quæ verò à Porphyrio accipitur, solis Individuis Substantiæ accommodatur: ut fere omnes expositores advertunt.

Tertia Individui acceptio.

Tertia demum acceptio est, in qua Individuum significat de formali aptitudinē, vel relationem ad prædicandū de uno tantum, connotando similiter rem singularem. Hanc usurpat Alensis loco citato in corpore: expressit in contextu Porphyr. juxta quem sic Individuum definitur (Individuum est, quod de uno solo prædicatur.) Vbi eodem modo philosophandum est, atq; in Vniversali: tripartitam, scilicet, esse hanc acceptionem, ut erat illa Vniversalis: aut pro re materiali, ut Socrate: aut pro aptitudine, ut sit in uno, vel de eo prędicetur cum sua unitate: aut denique pro relatione in ea aptitudine fundata.

Alensis. *Porphyr.*

Atque hoc ultimo modo Individuum est Genus (ut de Vniversali dicebamus) ad varias Individui Species, de quarū numero est dissentio. Averroes enim duas tantum videtur admittere: nimirum Individuum contingens, & necessarium: cum hanc definitionē, solis accidentibus accommodet, Porphyriumq; reprehendat, eo quod illam substantiis attribuerit: cum Individuum Substantię de se solo affirmari possit: quæ est ineptissima prædicatio. Communis tamen sententia quatuor agnoscit Species, quæ ejusmodi sunt, Individuum in quid, completè: in quale, essentialiter: in quale necessariò, & in quale, contingenter. Primę exemplū est Socrates comparatione sui. Secundæ Differentia individuans ejusdem Socratis, cum eodem collata. Tertiæ hoc risibile, vel hoc non lapis. Quartæ hoc album. Omnia enim hæc Individua eo, quo diximus, modo de Socrate prędicantur, licet prima species identica prædicatione affirmetur: quæ tametsi, artificiosa nō est, suam tamen continet veritatem, & non minimum usum apud Philosophum, ut ostendit D. Thomas in 1 dist 9. quæst. 4. art. 2 adducens ex Aristotele has propositiones (Bonum est per se bonum, & (Homo est per se homo) posuimus in tertia specie exemplum etiam negativum: quia multis placet nullam proprietatē singularem esse Logicè necessariam. De qua re non est hic disputandi locus.

Quatuor sunt Individui Species.

His quatuor relationibus essendi, & quatuor prædicandi de uno, respondent in eodem Socrate totidem subjicibilitatis respectu unius. Prima, subjicibilis in quid, completè, qua sibi subjicitur. Secunda, in quale essentialiter, qua respondet suæ Differētiæ singulari. Tertia, qua subjicitur huic proprietati. Quarta, huic accidenti. Quæ subjicibilitatis relationes univocè conveniunt in relatione subjicibilis, uni tantū: ut diximus de relationibus prædicabilis.

Illud verò prætermittendum non est: ut in re universali, & particulari ei opposita sunt suę aptitudines, & duæ relationes: una propter actū essendi, quæ propriè dicitur universalis & particularis: altera propter actum prædicandi, quę idcirco prædicabilis & subjicibilis dicitur, unaquaq; in suo extremo. Ita in re Individua duas esse aptitudines, duasque relationes: alterā ad essendum: alteram ad prædicādum, quibus totidē respondent in Individuo, quod subjicitur.

De quibus omnib. aptitudinibus, & relationibus, illud certum habeatur, Prædicabile de uno in quid complete, & in quale, essentialiter, subjicibiliaq; eis correspondētia, esse secundas intentiones: reliquas verò species esse primas. Cujus ratio in promptu est: nam prima & secūda species Individui Prædicabilis secundum se nihil differunt à subjecto: quare egent actione intellectus, quæ distinguendo Prædicatum à subjecto præbeat fundamentum relationi. Cæteræ verò cū à parte rei differant à subjecto, & nulla indigeant precisione habēt sufficiēs aptitudinis, & relationis fundamentum. Nisi contingat Prædicatum solam virtualem distinctionem sortiri: quod tamen est per accidens, & non ex ratione ipsorum Prædicatorum. Quemadmodum etiam fieri potest, ut aliquod Prædicabile in quale, essentialiter, differat actu à subjecto (ut de Personalitate dicemus articulo sequenti) & relatio sit prima intentio.

ARTI-

ARTICVLVS II

NONNVLLA OBIECTA ADVERSUS EA QUÆ CONCLUSA SUNT, DISSOLVUNTUR.

Argumenta adversus traditam doctrinam. Primum. *Arist.* *D. Thom.*

QVæ adversus Individuũ speciei, & Generis opponi possunt, in præcedenti quæstione sunt explicata. Cõtra cæteras individui acceptiones, seu definitiones objicimus. Primò adversus ipsam volitionem, illud definiendi. Nam Arist. . Metaph. c. 15 vetat individuum definire, quemadmodum: & de eodem aliquid per scientiam demonstrare. Idem sentit D. Tho. 1. p. q. 25. art. 1.

Arg. 2. Secundò adversus primam definitionẽ sumptam ex D. Thom. Quædam portio aquæ, vel terræ est individuum. & tamen dividi potest in duas dimidietates ejusdem rationis, ergò perperam definitum est individuum (id, quod non potest dividi.)

Arg. 3. Tertiò Cùm dicitur (omnes individui proprietates alteri convenire non posse) aut sumuntur proprietates in specie, aut in individuo. non secundum speciem: quoniam omnia accidentia, quæ sunt in Platone, eadem in specie reperiri possunt in Socrate (ut palam est.) Non secundum individuum: quoniam hac ratione satis esset dicere, cujus nulla proprietas in alio esse potest, cum idem accidens numero non potest esse in duobus subjectis.

Arg. 4. *Arist.* Quartò adversus ultimam definitionem Aristot. 2. cap. Antepræd docet, individuum de nullo prædicari: ergo falsò dicitur prædicari de uno. Ex alia verò parte individuũ de pluribus affirmari: enim vero hæc materia prima, quam nemo ambiget individuum esse, prædicatur de Socrate, & postea de ejus cadavere: quæ non modo numero, sed specie diversa sunt, cũ formas habeant insigniter dissidentes. Quod si respondeas, subintelligendam esse in definitione particulã, simul, illam verò materiam, non nisi successivè de illis pluribus prædicari, Imprimis nullam hujus conditionis afferes rationẽ, cùm ad hoc, ut aliquod accidens sit universale, satis esse videatur, quod successivè in multis existat. Deinde non declinatur argumentum, cum eadem numero actio simul enuncietur de prima, & secunda causa: idem locus de pluribus Angelis in eo simul existentibus

Arg. 5. Denique contra aliam individui prædicabilis divisionem sic objicitur. Socrates est cõpositus ex hac humanitate, & ex hac personalitate (quæ est modus substantialis additus Naturæ singulari) ergo si hæc humanitas, vel hæc personalitas prædicentur de Socrate nominibus concretis; unam tantũ partem formaliter significantibus, connotando alia, erit prædicatio in quid incompletè de uno: ejusmodi esse videntur hæ propositiones. Socrates est hic homo) (Socrates est suppositum, vel, est suppositatus. addenda ergo fuit quinta Species individuo.

Diluitur 1. arg. Ad hæc ita respondendum est. Ad primum. Individuum considerari posse vel materialiter, ut est res singularis: vel formaliter pro aptitudine, vel relatione (quo pacto est res cõmunis, & universalis Aristoteles igitur cum prohibet individuum definiri, aut in scientiam vocari, non intelligit formale (quod solũ Porphyrius definit) sed materiale (de quo etiã Porphyrius ex doctrina Platonis agendum esse inficiatur.)

Diluitur 2. arg. Ad secundum negandum est, partes aquæ esse ejusdẽ omnino rationis cum totali aqua, quæ divisa est. Licet enim sortiantur idem nomen, & communem rationem, id provenit ex convenientia cum illa prima aqua in ratione communi aquæ: non in propria illius essentia: sunt enim alia individua totalia, & prioris rationem minimè participantia Quare probe dictum est in definitione, quòd individuum sit impartibile in plura ejusdem rationis, hoc est, in quibus tota illa ratio includatur.

Diluitur 3. arg. *Albert.* Ad tertium respondemus, cum Alberto Magno tract. 4. c. 7. primò nomine proprietatum non esse intelligendas affectiones in rigore proprias: cum probabilius sit individuum nullas habere: sed accidentia (ut indicant Autores omnes) cum inter proprietates numerent patriam, nomen, & cætera: quæ nemo dubitat esse accidentia. Deinde, hæc sumi in individuo. Ad impugnationem verò negandum est nullum accidens unius subjecti in individuo posse alteri convenire, cum sint multa extrinseca, & multis communia: ut patria, sanguis, nomen, &c.

Diluitur 4. arg. Ad quartum respondetur Aristotelẽ eo loco solum negare, substantias, & accidentia singularia prædicari de aliquo essentialiter, & tanquam de suo inferiori (ut ibidem cum probatiori interpretum parte commentamur) non de qualibet prædicatione etiam identica, vel accidentali: quibus in præsenti contenti sumus. Ad secundam argumenti partem respondemus in definitione individui esse particulam exclusivam (solo) quæ cogit definitionem explicare per duas propositiones, unam affirmantem, alteram negantem, hoc pacto. (Individuum prædicatur de uno, & non de pluribus) vel certè (non prædicatur de pluribus, quàm uno.) Quam propositionem negativam interpretari debemus opposito modo, ac in definitione Vniversalis explicuimus affirmativam illi oppositam: ut perfectè repugnent commune, & Singulare. Cum ergo de Vniversali dixerimus, quod prædicetur de pluribus substantivè idipsum negandum est de Singulari: quare sensus definitionis erit, Individuũ

est

est, quod non prædicatur de pluribus substantivè, Cui non obest, quod adjectivè de multis enuncietur, ut contingit huic materiæ primæ, adjectioni & loco.

Diluitur ultimum arg. Ad ultimum, negandum est, ullum esse prædicatum, in quid incompletè de singulari. Ad exemplum verò concedatur id, quod de Socratis constitutione asseritur: negetur verò ullam ex adductis prædicationibus esse in quid incŏpletè: primam quidem, & quia probabile est, hunc hominem dicere de formali personalitatem: & quia, licet eam concerneret, dicit tamē totam Socratis Naturā. Prædicatio verò completa est, in qua tota rei natura formaliter affirmatur. Secundam verò: quia suppositum duobus modis accipitur: primò, ut æquè primo dicit modum, & naturam: secundo, ut formaliter importat solum modum suppositi, hoc est personalitatem concernendo naturam. Ac primo modo constat prædicari completè: cum tantundem valeat suppositum, ac Socrates: secundò fieri potest prædicatio, aut de Natura, aut de Socrate: si fiat de natura, est prædicatio in quale necessariò, pertinens ad tertiam Speciem (si admittamus aliquod propriū reale) si de Socrate, spectat ad secundam Speciem Prædicabilis de uno essentialiter, & in quale: quoniā ille modus etsi non pertineat ad essentiam naturæ, Socratis tamen rationem ingreditur (ut probabilior sententia decernit) Quod verò ea prædicatio sit in quale, indicat apertè modus significādi, qui est permodū adjacentis.

EXPLANATIO CAPITIS TERTII. DE DIFFERENTIA.

SVMMA TOTIVS CAPITIS.

Partitur capitis doctrina. In 1. parte traduntur Differentiæ partitiones.



IN duas partes divisit Porphyrius hoc caput. In primā quinque proposuit Differentiæ divisiones: in secundā totidem assignat definitiones. Prima divisio est Differentiæ communissimè sumptæ, in communem, propriam, & maximè propriam. Communis Differentia, est forma, qua aliquid à se in alio, atque alio tempore, vel ab alia re differt: ut moveri, ægrotare. Propria est forma accidentaria re ipsa inseparabilis, qua unum differt ab alio: ut risibile, color cæsius oculorum. Maximè propria, est forma, qua unum ab alio essentialiter diffidet: ut rationale, separans hominem ab equo. Secunda divisio. Differentiarum, quædam faciunt unum ab alio per accidens diversum: ut communis, & propria: quædam per se, ut maximè propria. Tertia. Aliæ Differentiæ sunt separabiles, scilicet, communes: aliæ inseparabiles: propriæ videlicet, & maximè propriæ. Quarta, in Differentiam per se: ut rationale: & per accidens: ut aquilinum, aut simum esse. Quinta, est in Differentiam divisivam Generis, & constitutivam Speciei.

In 2. p. cap. definitur Differentia. Quod attinet ad secundam partem capitis. Prima definitio sic habet. Differentia est, qua Species suum Genus excedit. Secunda. Differentia est id, quod prædicatur de pluribus Specie differentibus in quæstione quale est, essentialiter. Tertia. Differentia est, quæ dividit ea, quæ sub eodem Genere collocantur. Quarta. Differentia est, qua differunt à se singula. Quinta. Differentia est, qua distinguitur una Species ab alia, ita ut sit illius pars essentialis.

CAPVT III.

Differentia verò, & communiter, & propriè, propriissimè dicatur. Differre namque quippiam communiter dicitur, cū diversitate aliqua quovis modo aut à seipso, aut ab alio differt. A Platone nāque Socrates diversitate aliqua, atq; à seipso puero vir factus & agente nō agens differt. Et semper hæc differētia in iis sane diversitatibus, quæ consistunt in hisce, quæ, cum interrogamus, quomodo res se habet, assignari, reddiq; solēt. Proprio verò aliqua differre dicuntur, cū inseparabili differunt accidenti: Et inseparabile quidem accidēs est, ut cæruleus oculorū color, ut simitas, ut cicatrix callo ex vulnere inducto. At propriissimè quippiam

COMMENTARIVS.

Traditur doctrina de prima divisione Differentiæ. Avicenn. a *Omnis igitur*) Docet trium Differentiarum, quæ ex prima divisione consurgunt, tum convenientiam, tum multiplex discrimē. Complectitur verò in tractatione omnes Differentias: quia omnes ad Logicum spectant. In quo, inquit Avicenna, discrepant acceptiones Differentiæ ab acceptionibus Generis, & Speciei: quarum aliquæ hujus instituti non erant.

In quo cōveniant Differentiæ. Porrò convenientia inter Differentias est, quod omnes efficiāt id, in quo sunt diversum. Unde colligere licet hanc generalem Differentiæ definitionem. (Differentia est forma, qua aliud à se in alio, atque alio tempore, vel ab alia

alia re differt) quam postea examinabimus.

In quo Differentiæ differant inter se. Discrimina tria constituit. Primum, quod Differentiæ communes, & propriæ efficiunt accidentale discrimen: maxime propriæ, essentiale. Id quod propterea accidit: quia hæc est de essentia rei: illæ vero accidunt.

Secundum, quod maxime propria Differentia, & quæ facit simpliciter aliud, specifica dicitur, cæteræ solo communi vocabulo Differentiæ contentæ sunt. Quasi dixerit, has non habuisse apud Veteres propria vocabula: illam vero appellatam fuisse specificam.

Discrimen 1. Cujus appellationis rationem tendit assignãdo tertium discrimen. Differentiis, inquit, maxime propriis fiunt Generum divisiones, & Specierum definitiones assignãtur. Cui muneri propriæ, & communes, haud serviunt: cum extra essentiam sint. Vbi observandum est vocabulum habens plura significata, non semper accipi pro præstãtiori, cum simpliciter profertur: sed aliquando pro deteriori: ut vides accidere in vocabulo (Differentia) & in his (vivẽs) & (anima) quæ cum absolute proferuntur, imperfectionibus significatis accommodantur.

Discrimen 2.

Discrimen 3.

Discrimen 4. Boetius, veluti quartum addens discrimen, ait Differentiam propriam & communẽ competere individuis: maxime propriã Speciebus. Quod licet verũ sit de communibus, & iis propriis, quarum exempla Porphyrius adduxit: absolute tamen verum esse non potest. Nec juxta mentem Porphyrii: quoniam proprietates simpliciter necessariæ primo cõpetunt Speciebus, & earum merito, Individuis. Vt in capite de Communitatibus cum Autore videndum est.

Traditur 2. & 3. Differentiæ divisio. b *Rursus igitur*) Proponit secundam, & tertiam divisionem. Inter quas illud dissidii est, quod secunda omnem complectitur Differentiam. Tertia est subdivisio alterius membri, scilicet Differentiæ re ipsa inseparabilis. Quam partitur Differentiam per se, & per accidens. Vbi vocabulum (per se) accipit priori modo posterioristico (ut vocant) Docet enim Aristoteles in capite 4 primi Posteriorum, duplex esse genus eorum, quæ per se alicui conveniunt: quædam pertinent ad essentiam: ut animal comparatione hominis: quædam ab essentia fluunt, ut risibile ex natura hominis. Porphyrius vero hoc loco solum priorem convenientiam vocat per se.

Exempla à Porph. adducta Differentiæ per se falsa sunt. c *Mortale susceptivum*) Affert Porphyrius duo exempla Differentiæ per se: unũ esse mortale: alterum, esse capax disciplinæ. Neutrũ est verum: quia esse mortale, nec pertinet ad essentiam humanam, nec ex ea oritur: cum sit omniũ viventium defectus. Capax verò disciplinæ non est essentia, sed potentia hominis.

Quid Porphyrium deceperit ad usum exempli. Attulit tamen Porphyrius primum ex errore, quo supra credidit animal rationale esse Genus ad hominem, & Deos, vel Dæmones. Secundũ, exempli tantum gratia: utpote qui norat Philosophi sententiam in priorum, cap. 39. exemplum non semper adhiberi, ut ita esse credatur, sed ut res explicetur.

piam à quopiã differre dicitur, cũ specifica differentia differt: qualiter ab equis homines specifica rationalis Differentia Differunt §. *Omnis igitur in universum Differentia, diversum alicui adjuncta facit sed cõmuniter quidẽ & propriè Differentia, diversum per accidens faciũt: propriissimè vero diversũ per se, quod quidẽ & aliud dicitur. Differentia igitur, quæ diversum per accidens faciunt, tantũ Differentiæ: quæ vero aliud ac diversum per se, Differẽtia specifica nuncupãtur. Animali namq; Differẽtia rationalis adjuncta, aliud sanè, ac animalis speciem fecit: motus autẽ additus diversum à quiescẽte tantummodo facit: hæc igitur aliud, illa diversum tantum fecit. Differentiis igitur hisce quæ faciunt aliud, divisiones generũ in species fiũt, & definitiones etiam assignantur, quæ quidẽ ex Genere talibusve Differentiis constant: cæteris vero diversitates per accidẽs tantũ emergunt, ejus quo de qualiter sese habet interrogatur.* § b *Rursus igitur à principio Differentiam dividentes, Differentiarũ alias separabiles, alias inseparabiles dicimus esse. Moveri namq; quiescere, & valere, ac ægrotare & quæ sũt similis generis separabilia sunt: aquilinũ autẽ esse vel simum, & rationale & irrationale, inseparabilia sunt. Inseparabiliũ rursus alias per se, alias per accidens esse. Rationale namq;, &* § c *Mortale, & susceptivum esse scientiæ per se homini competunt: at aquilinum, vel simum per accidens, & non per se competit.* § d *Quæ igitur per se cõpetunt in substantiæ ratione sumũtur, & aliud faciũt. quæ vero per accidẽs cõpetunt, nec in substãtiæ ratione sumũtur, nec aliud faciunt, sed per accidens diversum. Et hæ quidẽ, quæ per se cõpetunt nec intendi, nec remitti volunt: quæ vero per accidens, & si inseparabiles sunt, intensionẽ, remissionemve suscipiũt. Neq; enim Genus magis minusve de eo, cujus est Genus, dicitur, neq; Generis Differentiæ, quibus in species genera dividuntur. Hæ namq; sunt quæ cujusq; rationẽ cõficiũt. At uniuscujusq; ratio una est, eademq;, nec intensionẽ nec remissione ullã suscipiens. Aquilinũ autẽ esse aut simum, aut coloratum, intenditur, atq; remittitur.* § e *Cũ igitur Species Differẽtiarum tres ita appareãt & earũ aliæ sint inseparabiles, aliæ separabiles: & inseparabiliũ quidẽ aliæ per se, aliæ per accidens, Differentiarũ per se rursus aliæ sunt, per quas in Species dividimus genera, aliæ per quas ea, quæ sunt divisa, construuntur, Veluti*

Text. 2.

Text. 3.

Text. 4.

Text. 5.

Discrimina inter Differentias per se & per accidens.

d *Quæ igitur per se,)* Assignat tria discrimina inter Differentias per se, & per accidens. Vnum, quòd illæ in essentialibus definitionibus assumuntur: hæ minimè. Alterum, quod illæ faciunt aliud, hoc est essentialiter differre: hæ nequaquam. Tertium, quod differentiæ per se nec intendantur, nec remittantur: Differentiæ vero per accidens utrunque subeant. Quod sic interpretamur, Differentias per se, quatenus tales sunt, repugnat intensio, & remissio. Differentia verò per accidens, prout ejusmodi sunt, neutra repugnat: licet quædam sint, quæ ex suis naturis intensionem, ac remissionē respuunt, ut multæ potentiæ, ac relationes. Est vero intensio, & remissio, apud Philosophos idem, quod apud Logicos (suscipere magis & minus) Illud enim dicunt intendi, aut remitti, quod cū adverbiis (magis) & (minus) dici potest, ut magis, & minus album. Et quia essentia cum ejusmodi adverbiis enunciari nō potest, cum eadem perpetuò duret (ut docet Aristoteles 8. Metaph. ca. 5 & 6. Top. ca. 3.) idcircò Differentia, quæ ad essentiam rei pertinet, intendi & remitti negat. Et hæc est secunda ratio ex duabus, quibus Porphyrius ostendit, Differentiam per se, non suscipere magis, aut min⁹, quæ inchoatur illis verbis (Hæc nanque sunt) Primò verò hęc est. Genus non admittit magis aut minus in Specie, quam constituit: ergo nec Differentię per se: est enim par ratio: cum utrūque ad rei essentiam spectet. Differentiam per accidens intendi, & remitti, exemplis tantum probat. Est aliquis, inquit, magis aut minus simus, vel coloratus. Vbi etiam advertendum est, non curari à Porphyrio proptiam intensionem, quæ gradus deposcit: sed eam, quæ sufficit: ut forma secundum magis, & minus affirmetur: cum simitas figura sit, cui nemo intensionem, & remissionem concedit.

e *Cum igitur Species)* Vt quintam divisionē subjiciat, recolit præcedentes, ut tandē ultimū membrum quartæ divisionis distribuat. Congruit n. hæc postrema divisio Differentiæ tantū per se: quā partitur in eas quæ dividunt Genus: & eas, quæ constituūt Speciē. Quæ divisio, si referatur ad Differētias ejusdē Generis, est in Differentiis distinctis: aliis n differentiis cōstituitur animal: aliis dividitur in hominem, & brutum, ut specificum est. Si vero ad idem Genus minimè referantur, divisio erit diversorū munerum earundē Differentiarū. eædem quippè Differētiæ dividunt animal in hominem, & brutū, & ipsas Species cōstituūt: ut videre est in rationali & irrationali. Vtroq; modo explicuit divisionē Porphyrius, ut patebit consideranti.

Differentiæ per se animalis hæ sunt omnes: animatum sensitivum, rationale ac irrationale & mortale, ac immortale: atq; animati quidē & sensitivi Differentiæ constitutivæ sunt substantiæ animalis. Est enim animal substantia animata sensitiva. Mortale vero ac immortale, rationale ac irrationale. animaliū sunt Differentiæ divisivæ. Per has n. in species genera dividuntur. Verum hæ, quæ sunt generum divisivæ, constitutivæ sunt specierum: nam animal per rationale, ac irrationale per mortale rursus immortale dividitur: sed mortalis quidem rationalisve Differentiæ constitutivæ sunt hominis, rationalis vero, ac immortalis, Deorum: irrationalis autem. atq; mortalis, animaliū expertiū rationis. Sic & substātia suprema, animatum atq; inanimatum sensitivum, atq; insensitivum: Differentiæ cum sint, animatum & sensitivum una cum substātia sumpta animal confecere; animatum atq; insensitivum plantam. Cum igitur eadem Differentiæ partim cōstitutivæ sint, partim divisæ, universæ specificæ nuncupantur. Atq; his opus est maximè ad generum divisiones & ad definitiones conficiendas. Sed non illis aliis quas separabiles esse aut inseparabiles diximus. §. f Has itaq; definiētes Differentiā inquiunt ea esse, qua Species genus excedit. Text. 6.
Homo nāq; supra animal, rationale mortaleq; habet. Animal n. neq; nihil istorū est (unde enim Differētias species haberēt, neq; oēs oppositas habet. idē n. opposita nimirū haberet. Sed ut censent, potentia quidē omnes eas Differentias habet, quæ sub se sunt, actu aūt nulla. Atq; hoc pacto neq; ex non entibus fit, neq; cir- Text. 7.
ca idem opposita simul erunt §. g Definiūt aūt ipsas & hoc pacto: Differentia est id, quod de pluribus & Differentibus specie, hoc ipso quale quid est prædicatur. Rationale enim & mortale de homine hoc ipso quale quid est homo? sed non hoc ipso quid est, prædicantur. Nam si in-

Definita Differētia maximè propria. Primò.

f *Has itaq; definientes)* Differentiis communibus, & propriis valere jussis, maximè propriam suscipit, quinque definitionibus à Veteribus inculcatis describendā. Quarum prima, in hoc textu desumpta (ut monet Scotus) ex officio constituendi Speciem, sic habet. Differētia est id, quo Species suū Genus excedit. Subintelligendum est (excessu essentiali) ut rejiciantur Differentiæ proprię, per quas etiā Species Genera excedūt, ut homo per risibile superet animal. Dicitur verò Species per Differentiā excedere Genus secundum essentiam: quia Species coalescit ex Genere, & Differētia. Quemadmodū ens naturale ex materia & forma (qua similitudine paulò post utitur Porphyri⁹) ita ut Genus habeat instar materiæ, & Differētia instar formæ: ut ergo totū ens naturale plus includit in essentia, quā sola materia: ita Species amplius habet, quam Genus, Differentiā nimirum specificā. Qua materię similitudine perfacile explicatur, quod Porphyri⁹ subdit (Differentias, & si non sint in Genere actu, esse tamen potestate) Vt formæ rerum naturalium dicūtur essen-

esse in materia, potestate, quia per virtutem agentium naturaliū ex illa eruuntur, in eademq; sustentantur: ita Differentiæ, si non re ipsa, ratione saltem excitantur à Genere, in eodemq; veluti formæ in subjecto recipiuntur. Vnde merito dicuntur esse potētia in Genere. Quod Porphyrius, inter hanc rem declarandam, ait Genus non posse habere opposita actu recte ex[ponit] Cajetanus (per modum inclusionis) ita scilicet, ut ea in sua essentia includat: quanvis per modum cōjunctionis nullum sit incommodum, eandem rem specie, vel genere opposita simul habere: cum homo sit albus simul, & niger, per Belgam & Aethiopem, animal rationale, & irrationale, per brutum, & hominem.

2. g *Definiunt autem ipsum*) Secunda definitio quæ Differentiam explicat, ut est tertium prædicabile, hæc est. Differentia est id, quod de pluribus Specie differentib. in quæstione quale quid est, prædicatur, hoc est in quæstione quale est essentialiter: cæterę definitionis partes ex superioribus patent.

3. h *Describunt tales*) Tertia definitio Differentiæ, ut causa est differendi, sic habet. Differentia est id, quod suapte natura ea, quæ sunt sub eodem Genere, separat: hoc est, differre efficit essentiali discrimine. Vt excludatur communis, ac propria Differentia.

4. i *Insuper hoc modo*) Quarta definitio, verbis tantum differens à præcedente, sic habet. Differentia est id, quo singula differunt. Adde (secundum essentiam.)

5. K *Exactius autem*) Profert quintam definitionem, eamque omnibus connumeratis præfert: quoniam illæ si, ut verba sonant, accipiantur, in communes, & proprias Differentias haud dubie cadunt: hęc vero solis specificis accommodatur. Ea vero est hujusmodi. Differentia est id, quod separat ea, quæ sub eodem Genere collocantur, & ad substantiam ejus rei pertinet, cujus Differentia dicitur, ejusq; pars est. Brevius reperitur in fine capitis hoc modo. Differentia est id, quod diversam facit Speciē, & in ratione essentiæ sumitur. In qua definitione exprimitur essentialis excessus, & incluso in Specie: essentialis item distinctio ab alia: quæ superioribus addebamus.

terrogabimur quid est homo? accomodatę dicemus, animal. At si quale animal est interrogabimur? rationale, mortaleq; accommodatissime respondebimus. Nam cum res è materia, formaque constent, aut ex talibus quæ instar illarum sint, ut statua ex ære quidem, ut ex materia cōstat, ex figura autem ut ex forma: sic & homo communis, qui quidem est Species, ex genere, differentiaq; constat, similitudinem rationis subeuntibus cum materia atq; forma. Totum Tex. 8.
autem hoc animal rationale mortale, est homo, ut istic est statua. §. h Describunt tales Differētias & hoc modo Differentia est id, quod suapte natura, ea, quæ sunt sub eodem genere separat. Rationale enim, atq; irrationale equum & hominem, quæ sub eodem, ut patet, genere, quod quidem est animal, collocantur separat. §. i In- Tex. 9.
super & hoc modo assignant: Differentia est id quo singula differunt. Homo enim & equus genere quidem non differunt, & nos enim animalia sumus, & ea, quæ sunt expertia rationis, sed additum rationale, nos ab illis sejunxit. Dū quoq; & nos rationis participes sumus, sed mortale adjunctum, nos ab illis distinxit. §. K Exa- Tex. 10.
ctius autem ea quæ ad Differentiam pertinent, pertractantes, Differentia inquiunt non quodvis eorum esse quæ separant ea, quæ sub eodem genere collocantur, sed id quod ad substantiam rationemq; confert, & quod pars ejus est rei, cujus Differentia dicitur esse. Non enim aptū ad navigandum esse, hominis est Differentia, etsi ejus proprium est. Dicere namq; possumus animalium alia esse apta, alia nō esse apta ad navigandum hominem à cæteris sejungentes. At aptum esse ad navigandum, ad substantiam sane non confert, neq; pars est ipsius, sed aptitudo solum. Propterea quod non est tale, quales sunt hæ Differentiæ, quas specificas appellam⁹. Erunt igitur eæ specificæ Differentiæ, quæ diversam faciunt speciem, & quæ in ratione sumuntur. Atq; de Differentia quidem hæc satis sint dicta. CAP.

QUÆSTIO I.

VTRVM DIFFERENTIA IN COMmuni recte definita, ac divisa sit.

ARTICVLVS I.

DEFINITIO DIFFERENTIÆ IN communi defenditur.

Definitur Differētia in cōmuni

EX convenientia, quam Porphyrius inter omnes Differentias agnoscit, colligi solet (ut diximus) hæ differentia in communi definito. Differentia est forma qua aliquid à se in alio, atq. alio tempore, aut ab alia re differt. Quam iisdem penè verbis Porphyrius attribuit Differentiæ communiter dictæ. Argumēta

Sed quod idonea non sit, ostenditur, primo adversus Genus hujus definitionis est forma: sed hęc recurrit cum definito: ergo definitio est vitiosa. Probatur Minor: quia omnis forma est causa, ut id, in quo est, distinguatur ab alio: ergo idē nem. planę est forma, ac Differentia. Argum. 1.

vu garem Differētiæ definitio-

Argum. 2. Secundo. Homo differt à lapide per animal; & Cœlum ab elementis per materiã: & tamen animal non est Differentia hominis, nec materia forma Cœli (ut conspicuum est) ergo aliis convenit Differentiæ descriptio.

Argum. 3. Tertio, Homo, & linea specie non differunt: sed conveniunt in aliquo uno (in ente scilicet) & differunt per adjunctas Differentias: ergo nõ satis explicata est Differentiæ natura. Major probatur. Quia eodem modo affecta sunt Homo, & Linea, quo Substantia, & Quantitas ipsorum Genera: sed hæc sunt primo diversa: ergo & illa.

Argum. 4. *Arist.* *Alex.* Quartò. Saltem illa pars definitionis (vel à se in alio, atque alio tempore) expungenda est: nam Aristoteles 5. Metaph. ca. 9. juxta expositionem Alexandri docet, quæ sunt eadem numero, non posse esse differentia. Deinde Socrates Grammaticus differt à se musico in eodem tempore: cur ergo additur (in alio tempore) Demum. Relata simul natura esse oportet: at quæ differunt diversis temporibus, naturæ simultatem non habent: ergo nequeunt relationibus Differentiæ inter se opponi. Minor constat, cum Socrates in eodem tempore senex, & puer non sit: quo tamen exemplo utitur Porphyrius.

Adverti-tur 1. Tametsi Porphyrius vocabulum Differẽtiæ in varias significationes non distinxerit: Plures tamen habet necessario explicandas. Aliter enim sumitur hoc vocabulum ex vi nominis, aliter ex usu Philosophorum. Ex vi nominis Differẽtia significat primo relationem rei differentis, quatenus differens est; quemadmodũ similitudo est nomen abstractum significans eam relationem, qua unum simile refertur ad aliud simile. Hujus relationis extrema sunt, v. c. homo, & brutum: fundamenta remota ex una parte rationale, ex altera irrationale. Proxima verò (quæ & rationes fundandi nuncupantur) sunt divisiones, quibus homo, & brutum rationale illarum formarum separantur. Quoniam verò ea relatio fundatur in forma, quæ est causa discrepandi, accipitur idem vocabulum in abstracto pro ipsa forma (quam appellamus Differẽtiam materialem) scilicet rationale, vel risibile. Quas significationes, ut communes supponunt sane omnes: nuncupatim Scotus quæst. 24. Prædicabilium, Cajetanus in hoc caput.

Scotus. *Cajet.* Adverti-tur 2.

Lovan. Sumitur etiam hoc vocabulum (ut annotarunt Lovanienses initio hujus capitis) ut nomẽ concretum, idem significans, atque (faciẽs differre) quod formaliter dicit relationem facientis, seu causantis Differentiã & cõnotat formã, quæ facit differre: ut rationale candorem, &c.

Adverti-tur 3. Ex usu Philosophorum sumitur Differentia pro tertio Prædicabili. Placuit enim Philosophis hoc Universale appellare nomine fundamenti. Est igitur in hac usurpatione Differentia concretum vocabulum, de formali significans aptitudinem, vel relationem ad essendum in pluribus in quale essentialiter, denotãs, rem substratam (ut diximus de Genere, & Specie.) De hac tertia acceptione in quæstione sequenti agendum est, ex primis duabus secundum accipit Porphyrius in tota prima parte capitis (ut bene tradunt Lovanienses) quod ex contextu facile deprehẽditur: sic enim loquitur (Omnis in universum Differentia diversum alicui adjuncta facit.)

Sed inter quæ extrema, & in quibus fundamentis sit relatio faciẽtis differre, nõ facile cõstat. Occasio vero dubitandi est: quoniam homo (ut in hoc exemplo rem totã explicemus) fit differens à bruto formaliter per relationem Differentiæ fundamẽtaliter per rationale. Vnde aliqui opinantur, extremum, quod denominatur causans hominem differentem, esse relationem Differentiæ: sicut relatio facientis simile, denominat ipsam similitudinẽ, eo quod homo relatione similitudinis reddatur similis. Alii vero hanc causalitatem tribuunt rationali, à quo profluxit relatio differẽtię, qua homo, efficitur formaliter differens: quemadmodum relatio efficientis album, denominat, tanquam extremum, id, quod albedinem producit. Atq; opiniones quidem de extremo relationis, causantis differentiam ita se habent.

Sed de opposita quoq; relatione altercãtur. Quidã volunt illius fundamẽtum, & extremũ, esse relationẽ Differentiæ, quoniam relatio facti debet recipi in effectu, illumq; denominare: sed quando homo fit differens, non fit homo, sed relatio differentiæ: ergo illa est extremum relationis facti differentis. Cũ verò inter ipsum, & relationem, quã fundat, nihil mediet, eadem erit extremum. Alii econtra, cum efficiant ipsam relationẽ Differentiæ causam, fundamentũ, & extremum relationis facientis differre, dicunt hominem esse fundamentum relationis facti differẽtis: is enim immediate afficitur à relatione. Alii deniq; hominẽ pro extremo, relationem differentiæ pro fundamento constituunt. Eorum ratio est. Homo ultimo denominatur factus differens à bruto: ergo est extremum illius relationis: cum hæc sit extremi natura. Id vero cujus gratia factus denominatur, est relatio Differentiæ: ergo hæc erit talis relationis fundamentum. Advertitur 4.

Nobis placẽt opiniones ultimo loco propositæ. Videlicet fundamentum, & extremũ relationis faciẽtis differre, esse differentiã materialẽ, scilicet (rationale) relationis vero facti differre, extremum esse hominem fundamentum, relationem Differentiæ. Quæ magis pate-

patebunt, cum Adversariorum conjecturis occurremus. Ad fundamentum eorum, qui relationem facientis differre collocabant in relatione differentiæ, dicimus, illo revera probari inter relationem Differentiæ, & hominem mediare aliquem respectum formæ ad subjectum: omnis enim forma habet respectum talis causę formalis, qualis ipsa est ad suum subjectum. Verùm hujus relationis doctrina ad hunc locum nō spectat: sed ad communem doctrinam relationū: ubi varia earum fundamenta perquiruntur. Hic verò solum investigatur radix, unde pullulat relatio differentię inter aliqua duo. Id enim difficultatem habet. Cætera namque lippis nota sunt, & tonsoribus.

Atque hanc fuisse Porphyrii mentem, evidens est iis, qui admittunt (ut omnes, qui rectè sentiunt admittere debent) ipsū in prima parte capitis Differentiam accipere in hoc secūdo sensu. Nam membrorum dividentium exempla proponēs, semper adducit ipsas materiales Differentias tanquam immediatè connotatas, eisque efficiendæ diversitatis vim tribuit.

Ad id verò, quo Posteriores probabant, relationem Differentiæ esse extremum relationis facti differentis, negandum est, ipsam relationem fieri: quoniam (ut docet Arist. 7. lib. Meta. cap. 8.) per generationem nec fit subjectum (quod præerat) nec forma) quæ de novo incipit, sed totum compositum. Quare in præsenti, non fit Differentia: sed homo differens, isq; à relatione facti denominatur. Eorum ratio, qui constituebant hominem extremum, & fundamētum hujus relationis, procedebat fortasse in sententia asserēte, oppositæ relationis extremum esse relationem Differentiæ. Quod cum à nobis negatum sit, non est, cur ipsam relationem diluamus.

Explanatur Differentiæ definitio. His explicatis, facilè est propositam definitionem à calumnia defendere. Sed antequam id prę̄stemus, adverte in ea loco generis esse illam partem (forma) cujus nomine intelligimus formam adjunctam alicui naturæ, in qua conveniunt ea, quæ distinguenda sunt: quo pacto se exposuit Porphyrius, cum dixit (omnis igitur in universum Differentia diversum alicui adjuncta facit) cum additur (qua aliquid differt, intelligēdum est (causaliter) id est, quæ est causa, ut aliquid differat: ut definitio tribuatur Differentiæ materiali. Cæteræ partes expositione non indigent.

Solvuntur argumēta 1. Quare ad primū argumentum in oppositū, negandum est omnem formam esse differentiam, quia genus est forma suarum specierum, non verò differentia.
2. Ad secundum, negandum est, hominem differre à lapide per animal: id enim per quod unum differt ab alio: nihil continere debet, in quo illa duo conveniant Si enim aliquid contineat utrique commune, jam non differat ratione totius, sed illius tātum partis, quæ communis non est. Cum igitur in animali includatur corpus, secundum quod homo convenit cum lapide, nō potest animal esse ratio differendi à lapide, quamvis illā continuat. Secunda ejusdem argumēti pars soluta manet ex definitionis explicatione. Non enim omne id, quo duo quæpiam distinguuntur, Differentia est: sed quod ita separat, ut formę rationem induat. Responderi etiam potest. Cœlum non differre à sublunaribus per materiā: cum hæc etiam in illis includatur: sed per incorruptibili tatem in cœlesti materia contentam: hanc verò, & formam esse, & meritissimo differentiam nominari.

Munitur via ad solutionem 3. argum. Vt respondeamus tertio argumento, advertendum est ex communi Autorum sententiā, Diversum, & Differens in hoc inter se distingui: quia Diversum dicitur id, quod in nullo gradu communi convenit cum alio, sed secundum se totum ab eo distinguitur: unde quæ ita discrepant, primò diversa nuncupantur: cujusmodi sunt Genera summa, & Differentiæ omnes, quæ in solo Ente conveniunt. Differens verò appellatur id, quod convenit cum alio in aliqua re universali, vel singulari: utrique tamen communi: & differt ab illo per aliquam formam illi prædicato adjunctam. Hoc modo distinguuntur corpus, & spiritus: quia conveniunt in Substantia, & dissident propriis Differentiis: Corvus, & Cygnus: quoniam conveniunt in bruto, & distinguuntur albo, & nigro: Belga, & Aethiops, eò quòd consentiunt in natura humana, cui addunt alborem & nigrorem: demùm Socrates senex, & puer: qui participant eandem numero entitatem: & accessu ætatum discriminantur.

Ex quibus inferre licet unitatem ejus, in quo res differentes consentiunt, debere esse genericam, specificam, aut numeralem: siquidem analogica reperitur in Ente, & non sufficit, ut prima genera per modos, Enti quasi adjunctos, propriè differant. Adhibent tamen aliqui hanc moderationem, ut ea, quæ immediatè cōveniunt in analogo, defectu Differentiarum non differant: ea tamen, quæ remotè conveniunt, cùm habeant Differentias propriè dictas, non impropriè differant. Vt lineam, & scientiam: conveniunt enim in Ente, & differunt per Differētias, quibus sua genera contrahunt. Favetque Aristoteles 5. Metaph. ca 9. asserens, differentia esse ea, quæ numero, specie, genere, aut proportione, id est, analogia conveniunt. *Arist.* 7. Verisimilius tamen judicamus, nec proximè, nec remotè convenientia in analogo propriè differre: quoniam lineæ, & scientia (ut in his rem explicemus) non differunt per totas Dif-

ferentias, quas Enti addunt: cum Differentiæ ipsæ in Ente conveniant: Differentia autem ita opponi debent sub eo, quod contrahunt, & in quo res differentes conveniunt, ut nullo pacto illud includant. Qua ratione se habēt rationale, & irrationale sub animali, corruptibile, & incorruptibile sub corpore. Hæc quāvis ita sint, docet Arist. 5. Met. ca. 9. & lib. 10. c. 5. Differens, interdum tam latè accipi, ut Diversum etiam complectatur.

Aristot.

Solvitur 3. argum. Ad tertium igitur argumentum negandum est, hominem & lineam differre per Differentias, extra quas omninò sit illud, in quo conveniunt: quo pacto intelligenda est definitio. Ad quartum negandum est, eam definitionis partem, aut superfluè, aut falsò addi. Ad primam

Solvitur 4 argum. impugnationem respondemus juxta antiquā versionem, non excludi à propriè differentibus ea, quæ numero conveniunt: sic enim habet (Differentia sunt, quæ ita sunt diversa, ut sint aliquod idem, non solum numero, sed & specie, aut genere, aut proportione) sin expositione Alexandri adhærcamus (quam in suis versionibus secuti sunt Argyropilus, & Perionius) dicemus loqui Philosophum de discrimine essentiali, quo dissidere non possunt, quæ numero consentiunt. Porphyrium verò accidētale etiam spectasse. Ad secundam respondemus, in summo rigore posse idem in codē tempore à se differre, verum simpliciter loquendo, non vocari differentia nisi ea, quorum unum repugnat alteri, & illius infert negationē Quomodo se habere non potest Individuum in eodem tempore, ratione diversarum formarum: in diverso tamen potest, ut patet in Porphyrii exemplis, vir, & puer, æger, & sanus, quæ hoc animo adhibuisse credendus est. Ad tertiam respondet Scotus q. 24. Socratem senem, & puerū simul esse, si minus in existendo, saltem in referendo, quia tum Socrates concipitur, ut sibi oppositus, simul apprehenditur ut senex, & puer. At quo relata sunt, hoc est, in referendo, simul sint.

ARTICVLVS II.

NVM PRIMA DIFFERENTIAE divisio exacta sit?

INconcinnè distributam fuisse à Porphyrio Differentiam in communem, propriam, & maximè propriam, ostendit primo Scotus q. 23. Membra divisionis opposita esse debent: at unum uni tantum opponitur, nō duobus: ergo ineptè divisit Porphyrius Differentiam in tria membra: oportet enim unum esse medium, & nulli oppositum.

Scotus.

Secundò argumentatur idem Scotus. Quæ differunt maximè propriè, differūt etiam propriè, & communiter (ubicunq; enim reperitur Differentia essentialis diversa, ibi sint proprietates, accidentiaq; distincta, necesse est) sed hęc efficiunt Differentias proprias, & communes: ergo unum membrum involvit reliqua.

Tertiò. Eadem Differentia est communis, propria, & maximè propria: ergo divisio non fit in membra distincta, contra bonam dividendi formam. Antecedens patet. Quoniam disgregativum visus est Differentia maximè propria albedinis: at eadē est propria respectu Cygni, communis verò comparatione ejus, qui metu albescit.

Nullus tamen Interpretum est, qui propositam divisionem, uti accommodatam, non recipiat. Atq; hac sola perbrevi ratione abunde confirmatur. Omnis forma alicui conveniens, & ab alio secernens, aut illius essentiam ingreditur, aut extra illam manet: si primum concedas, est maximè propria differentia: si secundum, vel ita conjūcta est cum re, ut ab ea separari ipsa non possit: & est propria: vel ita adhæret, ut divelli ab ea patiatur: & est cōmunis. Nec reperietur forma alicui naturę, veluti charactēr adjuncta, quæ alio modo se habeat.

Multiplices propositiones opiniones.

Atque hucusque omnes consentiunt: de genere tamen divisionis, nimirum: utrum sit univoca, an æquivoca: & de iis, quæ in singulis membris collocantur, nonnihil addubitant. Et quoad primum, Antiquiores simpliciter asserunt, divisionem esse æquivoci, seu analogi. Ita Albertus tract. 5. cap. 1. Scot q. 23. Cajetanus hoc loco. Recentiores è converso univocam faciunt, Lovanien. in utramque partem opinandi optionem concedunt. Nobis videntur ferè omnes per sequentes conclusiones conciliari posse.

Albertus. Scotus. Cajet. Recent. Lovan.

Conclusio 1. Prima sit. Si divisio accōmodetur Differentiis materialiter sumptis, est analogi in analogata, Probatur: Quoniam inter Differentias quædam sunt Substantiæ: ut (sensitivū, & (rationale) quædā Accidentia: ut (risibile) & (album) nonnullæ incompletæ: ut (quæ priori loco numeratæ sunt) aliæ completæ, quas posteriori loco recensuimus: at hæc univocè convenire nequeunt (ut apertum est analogicè verò conveniunt, aut in natura entis, aut in officio contrahendi communia, & distinguendi ea, in quibus sunt. Atq; ad sensum hujus conclusionis locuti videntur majores Philosophi.

Conclusio 2. Secunda conclusio Si divisio tribuatur differētiæ formaliter sumptæ, hoc est, relationi facientis differre (quam diximus esse formale significatum divisi (probabilius est univocam esse. Hoc sensu intelligendi sunt recentiores, quicunque asserunt, partitionem esse univocā.

Qui-

Quibus favet Porphyrius: cum repetens membra hujus divisionis, ea vocat Species. Dissentit verò expressè Cajetanus. Cujus causa non diximus absolutè, omnes Autores conciliari posse. Probatur conclusio ex commoda similitudine hujus divisionis, cum ea, qua Universale in quinque Species distribuitur. Quemadmodum enim relationes Universalis fundantur in identitate: ita hæ in divisione, & perinde ac divisio essentialis, & accidentalis, non convenit univocè, ita diximus non convenire identitatem essentialem, & accidentalem: ergò si hæc fundamentorum analogia non tollit univocationem relationum Universalis, non impediet similem inter relationes Differentiæ.

Objicitur contra 2. conclusionem. Primò. Oppones, esse majorem rationem in Universalibus. primò, quoniam omnia Universalia æquè participant communem illam rationem prædicandi de pluribus: at inter Differentias (ut vel ipsa vocabula indicant) quædam magis, quædam minus participant: unde aliæ propriissimè Differentiæ vocantur, aliæ minus, ac minus propriè.

Secundò. Secundò. Quia Porphyrius fatetur Differentias maximè proprias esse, Differentias per se: per se proprias, & communes per accidens: at in ore Dialecticorum nihil communius, quam & per se, & per accidens non esse univocum.

Tertiò. Tertio Omnes relationes Universalis sunt rationis: sed in relationibus facientis differre non ita res habet. Cum enim exerceantur inter materialem Differentiam, & subjectum: quando hæc realiter differunt, ut (risibile), & (homo) (album) & (cygnus) relatio erit realis: quando minus distinguuntur, ut (rationale) & (homo) (disgregativum visus) & (albedo) erit relatio rationis. Quibus nihil commune univocum admittendum est.

Expediuntur priores duæ objectiones. Sed priores duæ objectiones eandem vim habent contra univocationem Universalis. Nã Differentiæ essentiales dicuntur propriissimè, & per se Differentiæ, quia efficiunt aliud reliquæ verò minus propriæ, quia efficiunt alterũ, hoc est, distinctum secundum terminum relationis, qui est aliquod accidens: at hoc eodem modo loqui possumus in Universalibus: essentialia enim propriissimè, & per se habent identitatem: accidentaria minus propriè & per accidens.

Occurritur 1. arg. Ad primum igitur negamus membra dividentia participare inæqualiter communem rationem differentiæ: hæ enim abstrahit ab essentiali, & accidẽtali, nec duo posteriora membra dicuntur minus propriè differentiæ habito respectu ad communem rationem differentiæ, cum Porphyrius dicat nomen differentiæ absolutè prolatum pro illis usurpari: sed ut significentur speciales differentiæ, perindè, ac si diceres, aliam differentiam esse essentialem, aliam necessariam, aliam denique contingentem.

Ad secundum similiter respondetur, alio sensu accipi per se, & per accidẽs hoc loco, quã in illo Dialecticorum proloquio, ubi est sermo de iis quæ ita participant aliquam formam, ut unum per se illã participet, aliud per accidens, ut esse per se extensum, cum dicitur de substãtia, & de superficie, quarum hæc ratione suæ essentiæ est extensa, illa beneficio ejusdem superficiei extrinsecus adjunctæ. Sed differentiæ omnes per se hauriunt communem differẽtiæ rationem, & solum dicuntur per se, & per accidens convenire respectu subjecti, quod faciunt differre. Ad tertium neganda est minor. Cum enim dixerimus fundamentum relationis facti differre, esse relationem differentiæ: hanc verò esse in differentia materiali, tanquam in fundamento, fieri non potest, ut ulla relatio facientis differre sit realis, cum exerceatur inter differentiam materialem, & ipsam relationem differentiæ, quæ re ipsa differre non possunt. Quare omnes relationes facientis differre sunt rationis. Occurritur 2.

Quod attinet ad secundum, in confesso est apud omnes, in primo mẽbro esse omnes formas accidẽtarias, quæ re ipsa separari possunt: In tertio verò omnes Differentias constituentes aliquod genus, speciem, vel individuum, nam huic etiam concedit propriissimam Differentiam D. Thom. in primo, distinctione vigesima prima, quæstione prima, articulo secundo, cum ait, in humanis patrem esse aliud à filio, quem effectum soli differentiæ essentiali Porphyrius ascribit. De iis, quæ sunt in secũdo membro, ambigitur. Dominicus Soto solo accidentia inseparabilia, quæ primo competunt individuis, in eo constituit: proprias verò passiones ad quartum prædicabile pertinentes excludit. Consentire videtur Boetius supra, quatenus docet, omnes differentias communes, & proprias individuis primo convenire: colligitur ex Porphyrio, & quia nunquam meminit in hoc membro alicujus propriæ passionis: & quia asseruit, quæ in illo sunt, magis, & minus suscipere, quod in has passiones haud quadrat, tum etiam quia docuit, convenire per accidens, cum Aristoteles 1. Poster. capit. 4. dicat, proprietates competere per se secundo modo: tum denique quoniam in tertio membro collocavit aptum ad capessendas disciplinas, quod proprium est. D. Thom. Sotus. Boetius.

Verissimum tamen est, omnes passiones ad quartum universale spectantes in secundo mẽbro contineri, cum sint accidentia inseparabilia

bilia, quod Porphyrius postulavit, alioqui mutila erit divisio, cum has differentias non comprehendat. Quod enim aliqui respondent, eas revocari ad tertium, pugnat cum Porphyrio, qui omnes differentias tertii generis vocat essentiales, pugnat cum veritate, cum nulla earum definitionum, quæ propriissimis differentiis adscribuntur, in eas quadret: imò addendũ putamus vix distingui posse essentialiter relationem differentiæ propriæ à communi, nisi ratione passionum logicè inseparabilium: nam inseparabile per communem naturæ cursum non evertit rationem contingentiæ simpliciter, ut sequenti capite ferè demonstrabimus: ergo non præbet sufficiens fundamentum relationes specificè diversæ. Conjecturæ ex Porphyrio levissimæ sunt, causa enim, cur non meminerit alicujus passionis, est, quia vulgares differentias, & omnibus obvias recensere voluit, unde & capax disciplinæ posuit loco differentiæ essentialis, quia est manifestius distinctionis signum, ut graves interpretes advertunt. Iam verò cum dixit proprias differentias suscipere magis, & minus, non asseruit hoc omnibus convenire, sed illi generi non repugnare, ut in commentario diximus: per accidens autem competere subjectis appellat, in essentia non includi: sed Aristoteles latius loquutus est: vocat enim prædicatum per se, quod contingens non est.

Nihil hactenus de relationibus differentiæ, dictum est: cum plerique opinentur divisum esse relationem differentiæ, & membra dividẽtia relationes differentiæ communis, propriæ, & maximè propriæ: immeritò quidem si ad mentem Porphyrii attendamus: at si hoc etiam modo dividere libeat, dicendum videtur, divisionem esse analogam, cum multæ ex illis relationibus sint reales, multæ rationis defectu fundamentorum, & plures species, aut non distinguantur in se realiter, aut simul non existant ad fundandam realem relationem: quando autem relatio fit realis, vel rationis, non est hujus loci disputare. Illud certum statuimus, relationem differentiæ realem esse genus ad relationes differentiæ communis, propriæ, & maximè propriæ, si reales sint, & relationem rationis ad easdem: si fuerint rationis, cum nulla ratio analogiæ in his magis quam in relationibus facientis differre se offerat: nisi obstet earum inter se identitas, de qua in solutione argumentorum dicendum est.

Respondetur 1. arg.

Ad primum respondet Scotus, & alii, prædictam divisionem reducendam esse ad bimembrem, hoc modo: differentiarum quædam sunt maximè propriæ, quædam non, ex quibus rursus aliæ sunt propriæ, aliæ communes: quæ sola oppositio requiritur in membris dividentibus videlicet, ut ex una parte, unum exprimatur [illegible] negatione [illegible] comprehendantur: alioqui si nullum genus pluribus differentiis, quam duabus immediatè contrahi patiatur, quo pacto Aristoteles divisisset qualitatem in quatuor species, & omnes Philosophi universale in quinque? Ad secundum respondet idem Scotus, membra esse accipienda cũ præcisione, hoc est sumendum esse quodvis membrum, secundum id, quod formaliter præstat, quo pacto constat, unum non includere reliqua: nulla enim res eadẽ forma præcisè sumpta, differt maximè propriè, propriè, & cõmuniter: licet ubi est differentia maximè propria, cæteræ quoque existant.

Respondetur 2.

Ad tertium, qui dividunt materialem differentiam, respondent eãdem sortiri tres illas denominationes, non respectu ejusdem, sed respectu diversorum, ut in eodem exemplo videre licet, nã disgregativum visus respectu albedinis solum est differentia maximè propria, respectu cygni tantum propria: respectu hominis est communis duntaxat, dubium tamen est, an in eo casu relationes differentiæ sint distinctæ, atque adeò cum divisio sumitur formaliter, semper fiat in membra, quæ non solum respectu diversorum, sed in se distinguantur.

Respondetur 3.

An relationes differentiæ maximè propriæ, communis, & propriæ distinguantur.

Quorundam sententia est negativa: quæ ita suadetur. Eadem omninò forma differt subjectum album à nigro, qua albedo à nigredine, ergo eadem relatione referuntur: consequẽtia est bona, quia relationes per fundamenta distinguuntur. Antecedens probatur. Forma qua differt albedo à nigredine, est propria illius differentia, quam addit colori, nam in colore cum nigredine consentit, sed subjectum album eadem differentia dissidet a nigro, quandoquidem in colore ab eo non dissentit, igitur eadem forma differunt, & consequenter per eandem relationem referuntur, quæ cum albedine comparata erit maximè propria, cum subjecto, propria, vel communis, prout albedo illi convenerit.

Proponitur sententia negativa.

Licet hæc opinio admodum probabilis sit, opposita nobis prǽferenda videtur. Primò, quia plures eam indicant interpretes, cum divisionẽ sic exponant: ut doceant, omnes tres denominationes, communis, propriæ, & maximè propriæ differentiæ respectu diversorum incidere in eandem differentiam materialiter, non formaliter sumptam. Secundo, quia ad explicationem aliarum difficultatum præsertim in prædicamentis aptior est hæc sententia, quæ relationes inter se distinguit. Tertiò, quia relationes non discriminantur per fundamenta remota absolutè sumpta, sed prout stant sub proximis, at fundamenta proxima harum relationum sunt inter se distincta, siquidem relatio-

Præfertur opposita sententia.

latio differentiæ maximè propriæ fundatur in diuisione essentiali, quam differentia albedinis in ipsa tantum albedine efficit, relatio differentiæ propriæ, & communis in diuisione accidentali separabili, vel inseparabili, quam solam eadem albedinis differentia in subiecto causat, ergò relationes inter se distinguuntur. Simili de causa dici à plerisque solet, in Socrate esse tres relationes, producti respectu parentis, Solis, & Dei, quamuis actio sit eadem, quia diuerso modo impenditur. Idem relatio differentiæ maximè propriæ præter diuisionem essentialem, postulat ex parte fundamenti conuenientiam in genere, quam relatio conuenientiæ propriæ, & communis non postulat. Nec est quod ab aliquo obiiciatur, subiectum album, & nigrum non conferri secundum proprias naturas, quarum respectu albedo, & nigredo accidentales diuisiones inducunt, sed quatenus alba, & nigra sunt, quomodo non aliter diuiduntur, quam ipsæ qualitates, nam si eo modo conferantur, maximè propriæ differunt. Confirmatio primæ sententiæ ex tertio fundamento nostræ soluta manet, nam differentia essentialis albedinis est fundamentum remotum, ex quo relationum distinctio adæquatè non sumitur.

QVÆSTIO II.

VTRVM DIFFERENTIA *Maximè propria rectè definiatur, ac diuidatur?*

ARTICVLVS I.

EXPLICATVR, AC DEFENDITVR differentiæ definitio.

QVanuis Porphyrius pluribus definitionibus differentiam maximè propriam explicarit, vnam tantum examinandam assumimus, qua dixit differentiam esse id, quod prædicatur in quæstione quale est essentialiter de pluribus specie differentibus, & quia hæc est huius loci propria, & quia cæteræ, quæ aliquam expositionem desiderabant, in commentario acceperunt. Hanc igitur non fuisse rectè assignatam probatur, primò, illud prædicatur in quale, quod ei adiacet, de quo prædicatur, sed differentia non adiacet speciei, nec illius indiuiduis, sed generi, ergò non prædicatur in quale, nisi de genere, cuius respectu vniuersalis esse non potest. Probatur Minor, quia differentia constituit speciem, & indiuidua, id autem quod alicui adiacet per modum formæ, supponit illud in suo esse constitutum. Confirmatur, quia Arist. 7. Topic. cap.

3. docet differentiam in quid prædicari. Secundò non modò species subalternæ per differentias constituuntur, sed etiam infimæ: ergò sicut differentiæ genericæ prædicantur de differentibus speciei; ita specificæ de iis, quæ numero differunt; ergò Prophyrii definitio est diminuta. *2. argum.*

Definitur hoc loco Differentia in tertia acceptione à nobis posita, qua sumitur, vt tertiū prædicabile est, & de formali continet aptitudinem, vel relationem ad plura, in quibus esse potest. Vt verò tota definitio perspicua sit, explicanda sunt illa duo, quæ in argumentis proponuntur; cæteræ namque definitionis partes ex superioribus liquent. *In qua receptione differentia definiatur.* Quod ergò ad primum attinet, illud dicitur prædicari in quale, quod alicui adiacet tanquam forma, & significatur nomine connotatiuo significante primo formam, & innuente subiectum. *Quid dicatur prædicari in quale.* Potest verò differentia referri ad genus, quod diuidit, & ad speciem, quam constituit, ac demum ad indiuidua, de quibus prædicatur: & quidem respectu generis se habet differentia, vt forma, quæ de illius potentia non re, sed ratione quasi educta, primo ipsum perficit additione suæ entitatis; deinde illud diuidit, non quidem secundum essentiam, nam tota essentia generis est in qualibet specie; sed quoad potentialitatem: quatenus hæc differentia specifica adiuncta generi efficit, vt illa natura, quæ de se habebat capacitatem ad essendum in varijs speciebus, prout illi differentiæ coniuncta est; nequeat plus, quam in vna specie consistere: prout verò coniuncta alij differentiæ, in alia. Denique prædicatur differentia de genere prædicatione naturali, & in quale, vt forma de subiecto; sed quia non prædicatur vniuersaliter respectu illius, ad nullum prædicabile pertinet. Comparatione quoque speciei plura munera exercet differentia; nam illam constituit, ab aliis distinguit ac de illa prædicatur: & de primis duobus nihil dicendum occurrit; circa tertium dicimus, vt differentia censeatur forma speciei, & de illa in quæstione quale est affirmetur, satis esse quod generi adiaceat; nam pars eodem modo est in toto quo illud componit, sed differentia componit speciem adiacendo generi, tanquam forma subiecto; ergò per modum formæ est in specie. Exemplum huius est in compositione physica, vbi quia forma actuando materiam constituit ens naturale, respectu ipsius entis naturalis est actus, & forma, sed non est differentia vniuersalis, cum prædicatur de specie, quia vtraque æquè latè patet. Hoc ergò habet, cum dicitur de Indiuiduis, quibus latius patet, & eodem modo conuenit, atque speciei, licet non æquè immediatè. Posuimus indiuidua; vt res pateret in

Differentia specifica: alioqui eadem ratio est de generica ad species comparata. Hinc patet solutio primi argumenti. Ad confirmationem respondemus, Aristotelem asserere, Differentiam prædicari in quid, cum ponitur in definitione: at hoc etiam convenit accidentibus, cum in descriptione sumuntur: genus enim in definitione positum efficit, ut omnia illius more prædicentur.

Quod ad secundum spectat, nonnulli Philosophi apud Albertum Magnum existimant, genera constitui per differentias simplices, quæ veræ differentiæ sint, ut animatum, sensitivum, &c. Species verò infimas non habere simplices differentias, quibus constituantur, sed differre per complicationes communium, v. g. hominem distingui à cæteris animalibus, quia est rationalis, mortalis, & similiter rem habere in aliis infimis speciebus: quam opinionem credunt se desumere ex Porphyrio hoc loco: tum ex definitione, qua, cùm describere vellet omnes differentias prædicabiles, solas genericas complexus est: tum ab exemplis: nunquam enim attulit exemplum simplicis differentiæ specificæ. Favet Aristoteles multis in locis 2. Post. c. 24. ait in definitione speciei infimæ adhibendas esse plures differentias, quarum quælibet latius pateat quam species: omnes simul junctæ cum ea recurrant quod repetit 7. Met. text. 43. Top. c. 3. jubet differentiam revocari ad genus, eò quod generalis sit, lib. 6. cap. 3. asserit differentiam de pluribus, quam speciem prædicari, quod docuerat lib. 4. c. 6. Attribui solet hæc sententia Averroi, quam satis significat 7. Metaph. illo textu 43. Themistio, Philopono, & Alexandro: sed nihil amplius significāt, quam loca Aristotelis à nobis adducta, quæ interpretantur.

Averroes. *Themist.* *Philopon.* *Alexand.*

Simpliciter differentiæ infimis speciebus tribuuntur.

Opposita tamen sententia, quæ simplices differentias attribuit infimis speciebus, esi communissima, ut docet Albertus tract. 5. capite sexto. ubi multos refert, eam exprimit Divus Thomas & Scotus in 2. Poster. ille lect. 13. hic quæstion. 52. Cajetanus hoc loco, & omnes recentiores. quorum auctoritati, quæ nobis hoc loco disputandæ hujus quæstionis minimè idoneo, satis esse debuerat, has addimus rationes. Prima. Quælibet species infima habet certam essentiam, qua à cæteris speciebus sub eodem genere contentis, & ab aliis entibus separatur: sed hæc essentia provenire non potest, nisi ab aliqua differentia simplici specifica. ergo habet propriam differentiam. Probatur minor differentiæ genericæ, non efficiunt aliam essentiam à genere distinctam. Respondent unam quidem differentiam genericam non efficere novam essentiam, at duas simul constituere quandam naturam diversam ab ea, quam unaquæque per se causabat: sed non vident hanc responsionem mille patere calumniis: rogabimus enim, an genera constituta per illas differentias, sint disparata, an subalterna: si dent primum, explicent necesse est, utra illarum deserto suo genere transferatur ad aliud (id enim omninò admittere oportet, ne species sub utroque genere disparato constituatur) & cum explicare nequiverint, cur potius hæc, quam illa ad alienum migret domicilium: fatebuntur, differentiam, quæ ad componendam speciem uni generi advenit, ad aliud minimè pertinere. Si dent genera esse subalterna, major incumbit labor explicandi, quid amplius habeat species, quam ultimum genus: siquidem in illo sunt illæ duæ differentiæ, è quibus fingunt speciem pullulare.

D Thom. *Scotus.* *Cajetan.* 1. ratio.

2. ratio. Secunda: natura generica in specie est contracta: sed differentiæ genericæ etiam conjunctæ non contrahunt naturam ad speciem, ergo datur specifica differentia.

3. ratio. Tertia, ut se habet genus inferius respectu superioris: ita species infima comparatione subalternæ, ergo si genus inferius propriam habet differentiam, cur eam negent speciei: nec latuit hoc Aristotelem, cum 7. lib. Metaph. text. 43. perspicuè doceat, ultimam differentiam constituere ultimam speciem.

Explicantur Arist. loca allegata pro contraria sententia.

Locis verò allegatis, partim nomine differentiæ intelligit accidentia quædam, quibus in describendo utimur, ut 2. Poster. partim loquitur de solis differentiis genericis, eadem fortasse de causa, qua Porphyrius, quem non dubitamus in nostra fuisse sententia, ut facilè colligi potest ex cap. 2. de specie, & ultimo de communitatibus.

Cajetan.

Qua sententia, utcunque supposita, videtur angustam definitionem assignasse, ut potè, quæ differentias specificas non comprehendat, Cajetanus tamen defendit omnes differentias complexum fuisse Porphyrium: sed definitionem sic esse intelligendam, quasi dictum sit, differentia est, cui non repugnat prædicari de specie differentibus: quod verum est etiam de specificis: si enim illis, quatenus differentiæ sunt, repugnaret de specie differentibus prædicari, nec genericis id conveniret: nihil vero mirum esse si non explicuit determinate proprium modum prædicandi differentiæ; cum eam non definiat, ut prædicabilis est, sed ut differentia genus dividens: & constituens speciē. Verùm in utroque graviter peccat Cajetanus, & quò ab ultimo incipiamus: si Porphyrius hoc loco differentiam non definit, ut est tertiū prædicabile, nullibi sanè hoc præstat, cū tamen hujus tractationis scopus sit de his agere, ut prędicabilia sunt. Deinde sive hac sive alia consideratione differentia spectetur: quis credat eam definiri per id, quod sibi non repugnat, non autem,

autem per id, quod sibi vendicat? Alioqui si ille definiendi modus admittatur, licet affirmare definitiones hominis, & bestiæ convenire animali, quatenus animal est; siquidem ei, qua tale est, non repugnat, bestiam, & hominem esse; unde rursus sequitur bestiæ definitionem homini convenire: siquidem definitio generis Logicorum sanctione cadit in speciem; ergo si bestiæ definitio animali competit homini tribuetur.

Minus violenta erat eorum responsio, quam Avicenna appellat extortam, qui dicebant non asseruisse Porphyrium omnem differentiam prædicari de multis, quæ inter se differant specie, sed quæ differant specie, vel inter se, vel ab aliis; quod verissimum est: Omnia enim, quæ constant differentia generica, vel specifica, distinguuntur specie ab aliquo. Merito tamen rejicitur hæc responsio, quia illa verba (differentibus specie) aliter intelliguntur in definitione generis: cum tamen Porphyrius in cap. ult. asserat genus, & differentiam in prædicando de specie differentibus convenire: adde eo pacto speciem prædicari de specie differentibus: nam individua ab aliquo differunt. Quare dicendum est, cum communi sententia, definitas fuisse à Porphyrio solas differentias genericas, aut quia earum tantum definitionem invenit apud veteres; ex quibus profitetur se has descriptiones accipere, vel quia in scholis Philosophorum quibus hoc opus dicabat, generalium differentiarum usus, aut frequentior, aut solus erat, erit verò exacta differentiæ definitio, si detracta illa particula, de qua contendimus, ita conficiatur; Differentia est id, quod prædicatur de pluribus in quæstione quale est necessariò, & essentialiter.

cta dif ntiæ nitio.

ARTICVLVS II.

NVM DIFFERENTIA DIVIDENda sit, in Physicam, & Metaphysicam.

Divisit Porphyrius Differentiam maximè propriam in divisivam generis, & constitutivam speciei; sed quoniam hæc divisio non pertinet ad differentiam, ut tertium prædicabile est, & si quid habet difficultatis, in commentario, & in præcedenti articulo expeditum est; examinandum suscipimus propositam divisionem, quæ à Recentioribus præsertim celebratur; appellant differentias Metaphysicas eas, de quibus hactenus dictū est, quod genus contrahant, speciem constituant, inter se verò, nec genera habeant, nec species: Physicas vocant materiam, & formam comparatione entis naturalis. Ratio dubitandi

dicā- fferē hysi- uæ phy-

ex altera parte est, quoniam differentia constituens tertium prædicabile accidit alicui generi per modum formæ, illudque determinat, sed nec materia, nec forma physica adduntur alicui generi, quod contrahant, ergo non possunt esse differentiæ. Minor patet; nam forma actuat quidem materiam primam, at genus nullum informat, aut contrahit, quod manifestius est in materia cui, ut esse formam: ita illius officio fungi prorsus repugnat. In qua illud efficit specialem difficultatem, quod non possit directè, & ut forma prædicari. Ex alia verò parte est, materiam, & formam nominibus concretis significatas, prædicari essentialiter, & in quale, & uti prædicata communia, & univoca: essentialiter quidem, eò quod sint illius partes componentes, in quale verò quoniam ad interrogationem, qualis sit homo, v. g. rectè respondemus esse formatum, aut materiatum; quo indicio usus est Porphyrius ad colligendam prædicationem differentiæ. Esse denique prædicata communia univoca patet, cum supra ostenderimus materiam esse genus ad varias materiæ species, & formam ad multas species formarum: quoties abstractum est unius essentiæ, concretum quoq; simplex est, nisi aliquid extraneum admisceatur.

Propter hæc argumenta in tres opiniones abière Recentiores; Primi negant materiatum, & formatum habere ullius universalis rationem comparatione compositi naturalis, sed esse prædicata analoga, eò quod prædicentur prædicatione essentiali, quæ non pertineat ad tertium prædicabile, ut ostensum esse putant. Verum absque fundamento negant prædicata in se univoca, & accommodate significata. vendicare universalis rationem. Quamobrem alii dicunt, hæc prædicata esse genera, & species Physicas, quoniam prædicantur essentialiter, ut visum est, & non in quale, cum habeant modum substantiæ, ergo in quid physice tantum. Quod verisimilius apparet in materia, cui Porphyrius sæpè contulit genus metaphysicum; de forma enim vix hoc explicatur: & magis fortasse ad rem dixissent, eam esse differentiam physicam; quoniam ita se habet ad genus physicum, ut Metaphysica differentia ad genus metaphysicum: sed hæc quoque sententia, quatenus aut utramque aut alteram partem physicam genus constituit: nobis abunde confutata videtur, ea sola ratione, quod hæc prædicata inconcinne redduntur ad interrogationem quid res sit; si enim rogeris quid sit homo, desipis respondendo materiatus, aut formatus.

Prima opinio negās Vniversalis rationē materiato & formato.

2. opinio.

Maneat ergo tertia sententia omnino vera, materiatum, & formatum respectu compositi naturalis pertinere ad tertium prædicabile quamvis multa, quæ de differentiis à Porphyrio-

3. opinio vera astruitur.

phyrio dicta sunt in eas minimè quadrent, primam huius sententiæ partem credimus satis esse confirmatam illa ratione secundo loco posita. Neminem verò turbari oportere; si quæ Porphyrius in differentia exigit, in his differentiis omnia non sint, inde colligimus, quia ipse anguste differentias pertractauit, cum ex Metaphysicis infimas prætermiserit. Diximus (etsi omnia non conueniant) quoniam pleraque in eius reperiuntur. Imprimis per materiam, & formam contrahitur aliquod genus, & constituitur species; nam corporeum contrahens substantiam in communi ad corpus, ex materia, & forma componitur; quare ipsa materia & forma censeri possunt differentiæ contrahentes remotè substantiam, & constituentes corpus, ambæ simul adæquatè, singulæ verò per se inadæquatè, in quo deficiunt à differentia metaphysica; quæ proximè & adæquate genus ad vnam speciem determinat, eamque componit. Deinde corpus per materiam & formam excedit substantiam distinguitur ab spiritu, licet eadem semper limitatio adhibenda sit. Hinc patet responsio ad rationem dubitandi pro parte negatiua, negamus enim materiam, & formam non addi alicui generi, quod contrahant ad speciem. Negamus non prædicari directè, quia cum sint partes essentiales, pertinent ad genus causæ formalis: & alioqui prædicantur per vocabula connotatiua, quæ ex genere suo dicunt formalia significata ad modum formæ. Quod dictum est de partibus Physicis, materiato, & formato intelligendum volumus de partibus, quas velut Physicas appellamus; vt punctato respectu lineæ, lineato comparatione superficiei, & cæt. Nec immoramur in ostendendo determinatam materiam pertinere ad essentiam huius compositi, & certa, ac definita puncta ad hanc lineam, quoniam hæc non pertinent ad hunc locum.

Responsio ad rationem contrariam.

EXPLANATIO CAPITIS QUARTI, DE PROPRIO.

SVMMA TOTIVS CAPITIS.

Proponuntur quatuor proprii sig.

Pro.1.mod

Pro. 2. mod.

Pro.3.mod

Pro. 4. mod.



PRoponit quatuor proprii significationes, explicat singulas, præfert omnibus vltimam. Proprium primo modo dicitur id, quod conuenit alicui speciei, sed non omni, vt homini conuenit geometram esse. Secundo modo id, quod omni quidem inest, sed non soli; veluti homini bipedem esse. Tertiò, quod omni, solique debetur, sed non semper, quo pacto homini conuenit canescere. Quartò denique quod omni, soli, semperque conuenit, vt homini risibilem esse, atque hoc inquit esse verè proprium: eo quod recurrit cum specie.

CAPVT IV.

PRoprium §. a aũt quatuor diuiditur modis. Nam proprium est id, quod soli cuipiam accedit speciei. & si non omni vt homini accidit §. b mederi, aut metiri §. c Et id item, quod vniuersæ accidit speciei, & si non soli: vt hominem bipedẽ esse. Et etiam id, quod soli accidit, & omni, & quandoque: vt omni homini in senectute canescere. Quartum autem est id, in quod omnia conuenerunt, vt soli, & omni, sem-

COMMENTARIVS.

a. *Proprium autem.*) Postquam Porphyrius explicuit tres vniuersalium species, quæ rei essentiam ingrediuntur; accedit nunc ad duas vltimas, quæ in rei natura minimè continentur, differit autem prius de proprio, quam de accidente, quoniam illud maiorem habet cum essentia connexionem, vtpote quod necessario prædicatur. Cum ergo docet proprium competere speciei, intelligit infimam; certum enim videtur ex contextu in omnibus proprii acceptionibus speciei vocabulum eodem modo vsurpari, vt verborum contextus ostendit; sed in quarta accipitur pro sola specie infima, vt ex capite primo de genere, & vltimo de communitatibus compertum est. Tunc autem omni, hoc est, toti alicui speciei aliquid accidere intelligitur, cum omnibus illius indiuiduis inhæreſcit, tunc non accidere toti speciei, cùm in aliquo indiuiduo desideratur.

Proprium speciei infimæ conuenit.

b. *Mederi, & metiri.*) Non intelligit solas medendi actiones, sed ipsam etiam artem iam comparatam; quod idcirco addimus ne aliquis intelligere velit, naturales propensiones ad eiusmodi artes, quæ cum omnibus insint, ad proprium quarti generis reuocantur, vt docuit idem Porphyrius cap. superiori de aptitudine ad nauigandum; & Aristoteles lib. 1. Topic. cap. 4. de capaci-

tate

tate ad grammaticam perdiscendam. Nisi loqu... de peculiaribus quibusdam propensionibus, quæ aut certam complexionem, aut determinatum hominum genus consequuntur. has enim cum propriis primi generis apposite numerabis.

Vt propria toti speciei conueniunt, auferenda sunt impedimenta.

c *Et id item quod vniuersæ*) Numerat secundam, & tertiam proprii acceptionem, in quibus illud est observandum, vt hæc propria toti speciei conueniant, auferenda esse impedimenta, alioqui; nec omnes homines bipedes sunt, nec omnes canescunt, quoniam prioribus, aut materiæ abundantia, siue defectus, aut alterius causæ inefficacia : posterioribus mors præmatura obstiterunt. Quocirca Aristoteles 5. lib. Topic. cap. 3. proprium secundo modo appellauit proprium secundum naturam, hoc est, quod naturæ recte se habenti semper contingit : quoad exemplum proprii tertii generis non repugnat Prophyrio Aristoteles 5. de gener. Animalium, cap. 5. vbi ait, inter cætera animalia equum maxime canescere : id enim non absolute, sed quodam modo asserit, initio enim eiusdem libri docet solum hominem manifeste, & toto capite canescere, quod etiam docuerat in problematis sect. 10. q. 64.

Proprium secundum naturam.

Sola propria 4. modo sunt vere propria.

d *Hæc verè propria*) Docet sola propria quarti generis esse vere propria, quia reciprocantur cum rebus, quarum sunt propria : cum enim proprium his omnibus acceptionibus sumatur, vt opponitur communi, eo aliquid melius hoc nomen merebitur, quo magis addictum alicui fuerit : id vero habet proprium, quod cum specie reciprocatur : quoniam secundum omnem considerationem illi coniunctum est. Volunt aliqui interpretes, indicasse Porphyrium iisdem verbis proprium, quatenus ad quartum spectat vniuersale : idem quippe valere autumant reciprocari cum specie atque de illa prædicari : cum igitur asseruerit proprium quarto modo reciprocari cum specie, prædicabile esse indicauit. Verùm si hæc interpretatio vim habet, probat etiam speciem hoc loco definitam fuisse, vt prædicabile : cum de illa etiam dictum sit, quod cum proprio conuertatur. Præterea ex illis verbis oppositam consequentiam elicere oportebat : quæ enim reciprocantur, æque late patent, ergo neutrum alterius vniuersale esse potest, verisimile tamen est, supposuisse Porphyrium, vt rem Chrysaorigo notam, & in eius æui scholis peruulgatam proprii, vt vniuersalis est, descriptionem : quam nos in quæstione simul cum diuisione, in genericam, & specificam, quam etiam omisit, exponemus.

semperq; accidat, quale est risibile respectu hominis. Nam homo, & si non semper ridet, risibilis tamen dicitur : non ex eo, quia semper rideat, sed quia aptus est ad ridendum. Hoc autem ipsi semper est insitum: quemadmodum & equo ipsum hinnibile. §. d Hæc verè propria inquiunt esse, quoniam his ipsis fit & conuersio. Si est enim homo, est risibile : & si est risibile, est etiam homo.

CAP.

QUÆSTIO I.

VTRVM PROPRII DIVISIONES ac definitiones probandæ sint?

ARTICVLVS I.

EXAMINATVR DIVISIO A Porphyrio constituta.

Proprium bifariam dicitur.

PRoprium bifariam nominatur, vno modo ex vi vocabuli, altero ex vsu Philosophorum : ex vi nominis significat proprium id, quod est alicui peculiare, & quasi appropriatum, vnde formaliter refert relationem conuenientiæ alicui, cum negatione conuenientiæ respectu alterius, quam expressit Aristoteles 1. Topic. cap. 4. cum ita ait : Nemo proprium alicui dicit, quod aliis conuenire potest : denotat verò rem, quæ proprium nominatur, vt risibile, & hinnibile. Ex accommodatione Philosophorum sumitur proprium pro quarto prædicabili, & de formali significat relationem, vel aptitudinem essendi in multis accidentaliter, & necessario. De hac vsurpatione postea dicemus : nunc quadrimembrem Porphyrii diuisionem in primo sensu traditam discutiamus: eam igitur idoneam non esse ostenditur primo. Aristoteles lib. 1. Topic. cap. 4. tria tantum membra assignauit : proprium per se, proprium semper, & proprium aliquando, ergo plura constituenda non sunt. Secundo sub proprio primo modo constitui possunt duo membra : alterum conuenit semper, vt bipedem esse respectu animalis, aliud quod non ita se habet, vt grammaticum respectu hominis. Tertio proprium secundo modo non continetur sub diuiso diximus enim proprium in communi, non solum dicere relationem conuenientiæ : sed etiam negationem communitatis cum aliis, sed proprium secundo modo conuenit aliis speciebus : ergo non est sub diuiso, atque adeo nec proprium.

Obiect. 1. cōtra quadrimembrem proprii diuisionem.

2. Obiect.

3. Obiect.

4. Obiect.

Quarto. Aduersus proprium tertio modo sumptum, cum dicitur hoc proprium non conuenire semper, vel negatur conuenientia : vel

existentia. Primum est falsum : quoniam homini perpetuo conuenit canescere : si detur secundum nullum erit proprium quarto modo: nam hæc etiam non existunt perpetuò in subjectis : risibile enim non existit, nisi cum homo ipse existens est, & ab existente separari poterit à Deo : calor autem, & cætera elementorum qualitates per causas naturales separantur ab ipsis elementis, quorum sunt proprietates.

5. Objectio. Quintò, vt Visus, auditus, & cæteræ potentiæ sentiendi sunt proprietates, vt facilè quiuis admittet, at in nullo sunt membro : maximè enim continerentur in quarto, cum omni, soli, ac semper animali competere videantur : sed hoc esse falsum duplici constat ratione : prima, quia multa sunt animalia, quæ aliquo ex prædictis sensibus carent : secunda, quia non semper conueniunt iis, in quibus insunt : amittuntur enim persæpè videndi, audiendique potentiæ, vt multorum questus attestantur.

Approbatur proprii divisio tradita à Porphyrio. Approbanda nihilominus est Porphyrii diuisio, quam alia forma, sed eodem sensu tradidit Aristoteles lib. 5. Topicor. cap. 1. ait enim primum proprium esse per se, secundum semper, tertium ad aliud, quarum aliquando. Per se proprium vocat, quod Porphyrius quarto modo proprium, semper, quod ille primo modo, vt grammaticum esse, ad aliud, quod Porphyrius secundo modo, quia vt inquit 1. Topicorum habere duos pedes non est proprium hominis absolutè loquendo, cum id multis conueniat animantibus : at si homo conferatur cum quadrupedibus, quodammodo proprium illius est duos pedes habere. Proprium aliquando vocat Aristoteles, quando semper conuenit, & Porphyrius dixit tertio modo: nec aliud sentit Aristoteles 1. Topicor. cap. 4. cum tria tantum membra numerauit, quoniam sub proprio aliquando complexus est, & quod conuenit, in parte temporis, & in parte speciei hoc est proprium primo modo, & facilè idem numerus colligi potest perspectis conditionibus, quas uterque sed expressius Porphyrius proprio assignat, sunt enim numero tres, omni, soli, ac semper : id ergo cui omnes insunt perfectè, proprium est, cui aliqua deest, imperfectum : potest verò ex tribus quælibet deesse, ergo efficietur ternarius numerus imperfectè propriorum. Hinc non solum habemus adæquatam esse divisionem, sed etiam analogicam existere, cum solum proprium quarto modo participet omnes proprii conditiones, unde aliter vere proprium, aliter proprium per se appellat : sed nec inter imperfecta propria est perfecta similitudo, plus enim de illius ratione communicat proprium tertio modo, quàm secundo, & primo, & hoc plusquam proprium secundo modo : eo quod cætera absolutè propria dici possunt : hoc verò non nisi respectu aliquorum, ut fecit Aristoteles. Vnde hanc proprii partitionem hoc modo instruere possemus : proprium aut est simpliciter, sive sine adjectione, aut secundum quid illud est, cui absolutè sumpto convenit formale significatum proprii ex relatione, ac negatione conflatum, quod dividitur in id, quod convenit omni, soli, & semper : & quod convenit omni, soli licet non semper : ac demum in illud, quod convenit soli, & non omni, sive conveniat semper, ut animali bipedem esse, sive non, ut homini esse grammaticum, hæc enim varietas non constituit diversum membrum. Proprium secundum quid, ut sæpè diximus est, cui totum formale significatum proprii non competit absolutè, sed respectu alicujus, in quo tale proprium non invenitur.

Arist. in proprii divisione cũ Porphyrio consentit.

Divisio proprii analogica est.

Solutio 1. objectionis. His positis nihil est, quod primo argumento respondemus, cùm ostensum sit, Aristotelem cum Porphyrio consentire.

Solutio 2. objectionis. Secundo negandum est, illam distinctionem efficere diversum proprium : quod si opponas : quando aliquod prædicatum convenit omni, & soli, distinguitur in duo membra ex eo quod conveniat semper, aut non conveniat : ergo idem discrimen sufficiet, quando prædicatum inest soli, & non omni. Respondetur non omninò incongruè ita dici posse : verum adhuc in uno, quam in altero majorem esse rationem : nam in priori casu, utrumque prædicatum habet proportionem cum tota natura subjecti, cui attribuitur, cum omnibus sub ea contentis, solisque debeatur, & merito dicitur proprium, quamvis ob illud discrimen in diversis gradibus constituatur: at in posteriori solum id habet proportionem cum tota natura subjecti, & consequenter proprium comparatione totius appellatur : quod inest soli, & non omni, neque semper : cujus exempla addit Porphyrius, id enim, quod semper inest, habet determinatam habitudinem ad unam generis speciem, cujus comparatione proprium secundo modo est : ut patet in eodem bipedis exemplo, & idcircò respectu totius generis, minus accommodatè proprium dicitur, quod in causa est, ut illa distinctio à Philosophis minimè curetur.

Solutio 3. objectionis. Tertio jam respondimus : proprium secundo modo esse sub diviso late sumpto, seu prout abstrahit à proprio simpliciter, & secundum quid.

Solutio 4. objectionis. Ad quartum dandum est primum membrum : ad impugnationem negandum est, homini convenire semper, id est in quocunque tempore canescere : quamvis enim semper aptus sit, ut canitiem habeat, non tamen, vt in omni tempore illam habeat : quo modo

eadem

eadem particula intelligitur in propriis quarti generis, quæ in quovis tempore ita subjecto conveniunt, ut ei tunc debeantur. Ad quintum

Solutio 5. objectionis. respon. ex sensibus tactum & gustum esse proprietates quarti generis, respectu animalis, cum ab illius essentia fluant, & omnia animalia consequantur, ut ex Aristotele traditum est in 3. de anima capite 1. quæstione 1. ubi etiam attingitur difficultas, quæ in cæteris sensibus est major, & hujus loci minus propria: ea tamen prætermissa supponimus cum Aristotele eodem libro capite 12. & 4. de historia animalium capite 8. reliquos tres sensus, visum, auditum, & odoratum competere necessariò animali progressivo, sive hoc sit genus sub animali contentum, sive compositum per accidens: ad hunc enim effectum non videtur omninò necessarium constituere naturam univocam, cui primò debeantur hi tres sensus: quemadmodum nullam constituimus, cui primò insit respiratio: sed eam tribuimus animali pulmones habenti. Respondemus igitur gustum, & tactum esse propria quarto modo respectu animalis in commune, alias tres potentias comparatione animalis progressivi (nisi quod imperfectum sit adeò, & lacessitum, ut verbis utamur Arist. eo loco de historia animalium, ut aliqua destituatur, tunc enim addere licebit, comparatione animalis progressivi perfecti.) Ad primam impugnationem patet, quo pacto sensus accommodandi sunt, ut proprietates evadant. Ad secundum non est facilis responsio propter varias auctorum sententias, quas hic agitare operæpretium non est, quidam enim negant potentiam sensitivam unquam aboleri, sed propter organi indispositionem impediri ne exeat in actum, quibus favere videtur illud Aristotelis 3. de anima,

D. Thom. quod Divus Thomas ad hanc ipsam rem affert quæstione de anima articul. 19. ad 20. si senex accipiat oculum juvenis, quemadmodum ille, videbit: sed admittamus, quod ex eodem Divi Thomæ loco non obscurè colligitur, & alii opinantur, corrumpi sensum simul cum organo: negamus non esse proprietatem, & de animali secundum convenientiam affirmari non posse, & si quoad existentiam negetur: quemadmodum enim formæ necessariæ verè prædicantur de natura non existente, quin illi conjunctæ sint, ita de existente, cui per accidens non conjunguntur, ut contingit his potentiis, si penitus elabuntur: pereunt enim non per se, sed ratione organi, in quo residebant.

* *

*

ARTICVLVS II.

EXPENDITVR PROPRII QVARTI generis definitio.

Verè proprium sic Porphyrius definivit: est quod omni, soli, ac semper accidit speciei: intelligit verò nomine speciei, infimam, ut in commentario probatum est: ubi primò reprehendi potest definitio. Nam sensitivum est proprium quarto modo, & tamen cum infima specie non recurrit: ergo vitiosa est definitio. Secundò, cum dicit hoc proprium semper convenire, vel intelligitur in omni tempore, quo subjectum existit, vel in quavis duratione, sive subjectum existat, sive non: atque adeo idem valeat semper ac necessariò convenire: sed neutrum dici potest: non primum, quoniam albedo, & nigredo perpetuò conveniunt Cygno, & Coruo, dum existunt, & tamen propria quarto modo non sunt: non secundum, quoniam comparans proprium Porphyrius quarto modo cum accidente inseparabili, in hoc paria facit, quod semper conveniant: distinguit verò in eo, quod unum soli, alterum non soli conveniant: sed accidens inseparabile non convenit necessariò, ergò non æquipollent semper, & necessariò. Confirmatur: esse figuratum est proprium corporis quantitate affecti: sed non dicitur de illo necessariò, ergò non oportet proprium quarto modo necessariò convenire. Major est certa, quia implicat, aut corpus quantum sine figura esse, aut figuram alibi, quam in quantitate existere, cum sit terminus illius. Minor probatur: quoniam genus, cuius omnes species contingenter prædicantur, non potest necessariò prædicari: sed omnes species figuræ contingenter affirmantur de corpore: siquidem multæ naturaliter, divinitus omnes permutari possunt, ergo figura contingenter corpori attribuitur. Tertiò, quatuor elementorum qualitates sunt eorum propria, ut tum vel communis loquendi usus testatur, & tamen nec solis elementis, nec semper conveniunt: ergo reliquæ etiam definitionis partes minùs rectè adhibentur. Probatur minor, quia calor non solum est in igne, sed etiam in mixtis: frigus verò plerunque ab aqua separatur, & negatur: cum enim ex regula Arist. unum contrarium inferat negationem alterius, si aqua sit interdum calida, probe inferes negationem frigoris: fieri autem non potest, ut forma, & ejus negatio, de eadem re simul affirmentur: ergo primæ qualitates nec solis nec perpetuò competunt elementis.

Proprii germana definitio. Impugnatur 1. tradita definitio. Impugnatur 2. Impugnamentum 3.

Vt:

Advertēda nōnulla ad maiorem definitionis explicationem.

Vt definitio explicetur, & hæc argumenta dissoluantur, aduertendum est primo Porphyrium præsenti accepisse proprium in hoc loco, quam Aristotelem in primo Topicorum: nam Aristoteles comprehendit simplicia, & complexa, vnde inter propria enumerat descriptionem, Porphyrius verò de simplicibus tantum agit, cum in ordine ad vniuersalia, quæ omnia simplicia esse necesse est, de propriis disserat. Hinc reiiciuntur à definitione multa contrariorum paria, siue disiuncta, quæ alioqui totam definitionem vsurpabant, vt par, vel impar respectu numeri, curuum, aut rectum comparatione lineæ, & similia.

Aduertendum. 1.

Aduertendum. 2.

Aduertendum est secundo Porphyrii definitionem solum accommodari propriis specificis, non quod existimarit nulla esse generica, sed quoniam specifica rem facilius explicant, & facilis inde assensus in vniuersaliora patebat.

Aduertendum. 3.

Tertio denique aduertendum est, non constare inter expositores, quo pacto in ea definitione accipiatur verbum, semper: quidam enim arbitrantur idem valere, atque in omni tempore, quo subiectum existit: alii æquipollere necessariò: priores vtuntur ea coniectura, quæ est in secundo argumento: posteriores hac ratione: omne proprium quarto modo pertinet ad quartum prædicabile, quod Porphyrius significauit, cum dixit hæc esse verè propria, hoc est huius instituti, vt graves Philosophi interpretantur: sed quartum prædicabile non solum convenit in omni tempore existentiæ subiecti, sed simpliciter necessariò, vt sequenti articulo ostendemus: ergo omne proprium quarto modo necessariò inest subiecto. Atqui Porphyrius tacere non debuit præcipuam huius proprii differentiam: ergo par est credere illo verbo fuisse explicatam. Nec alterius partis coniectura multum habet momenti: quoniam Porphyrius conferens differentiam cum proprio, ait in eo convenire, quod semper insint. Nec tamen inde rectè colligitur satis esse ad differentiam maximè propriam quod in omni tempore existentiæ conueniat: ergo neque ex collatione proprii cum accidente illud de proprio rectè concluditur.

Quo pacto in proprii definitione accipiatur particula semper.

Hæc dissensio ita componenda est: verbum, semper, ex sua institutione, & primo auctoris instituto idem valere, atque in omni tempore existentiæ, vt manifestè colligitur tum ex hoc cap. tum ex illa comparatione proprii, & accidentis in cap. 6. tum denique ex Aristotele. 1. Topicor. capite 4. vbi nihil aliud ad proprium exigit, quam vt sit accidens reciprocum cum subiecto. Vnde patet ipsum Aristotelem, & Porphyrium in ea fuisse sententia, vt existimarint omne accidens, quod omni, soli & semper convenit, ex principiis essentiæ dimanare, & per consequens necessario conuenire. Hinc colligitur responsio ad secundum argumentum initio propositum: dandum enim est verbum, semper, ex prima authoris intentione idem valere, ac in omni tempore: consequutiuè autem idem, quod necessariò: nec contra primam partem facit instantia de albedine Cygni, & nigredine Corui, quia non conueniunt soli: nec contra secundam, comparatio proprii cum accidente inseparabili: conferuntur enim in primario significato verbi, semper, non in secundario.

Occurritur 2. impugnationi.

Ad confirmationem concedenda est maior iuxta communiorem sententiam, asserentem implicari contradictionem, produci quantitatem indeterminatam quæ sola careret figura: quam præter alios indicat D. Thom. quod l. 9. art. 1. defendit Capreol. in 2. d. 18. q. 1. art. 3. ad 6. Ad min. Minor verò neganda est, ad cuius probationem negandum est, non posse competere necessariò genus, cuius omnes species contingenter insint: fieri enim potest, vt genus sit omninò inseparabile: suum tamen effectum æquè bene præstet per quancunque speciem, quemadmodum contingit in forma substantiali respectu materiæ primæ: poscit enim materia aliquam formam: sine qua subsistere non potest: quia tamen à qualibet subsistentiam habet, nullam postulat determinatè. Accommodatius exemplum est in specie, & indiuiduis: Petro enim necessariò conuenit risibilitas: sed hæc, Vel illa minori necessitate debetur. Probabilius enim cum excellentis ingenii philosophis existimamus, separata à Deo risibilitate, aliam numero distinctam, quam prima causa determinaret, continuò emanaturam: quod omninò consequens est ad ea, quæ docentur in secundo Physic. cap. 7. q. 15. art. 2. de determinatione causæ secundæ per primam, quo ad indiuiduum: nam in productione proprietatis, intercedit hæc determinatio: ergo si Petrus nequit hanc numero determinare, ut suum effectum, neque ut passionem determinabit.

D. Thom.

Capreol.

Occurritur 1. impugnationi.

Ad primum argumentum patet solutio ex secundo advertendo: maioris tamen explicationis gratia admonemus, proprium esse quodammodo fætum coniugii, inter genus, & speciem initi. Cum enim differentia perfectio quædam sit essentialis, necessario secum defert aliquam accidentariam tanquam sui indicem, ornamentum, vel operationis organum: alioqui cum nostra omnis cognitio ab exterioribus originem ducat, in illius essentiæ cognitionem deuenire non possemus. At non sola species infima, sed intermediæ etiam differentiæ constituuntur, quare omnes suas habebunt passiones præter suprema genera, quæ vt dif-

ut differentia non constant, ita reali proprietate, saltem quæ pertineat ad genus qualitatis non afficiūtur. Diximus, reali proprietate, quoniam negativā habere nihil vetat: nā substantia in cōmuni susceptiva est contrariorum: additū est (quæ pertineat ad genus qualitatis, quia genus quantitatis, & qualitatis fortasse vendicant relationes. Ex hac doctrina illud fortè quis inferat, nō modo species, & genera, sed ipsa quoque singularia suas habere passiones, siquidem coalescunt ex natura superiori, & differentia, quarū complexu oriri diximus passiones: quæ enim major ratio fingi potest, cur ex conjunctione generis cum differentia specifica, quam ex conjunctione speciei cum differentia numerica, passio producatur? præsertim cum hæc nobilior sit quam specifica differentia: atque ita philosophi non ignobiles opinantur.

Alb. Mag. Satisfit illationi. Probatur primo singularia nō habere singulares proprietates.

Respondendum tamen est cum Alberto Magno tract. 6. cap. 1. illationem nullam esse, quod vel ex ipsa ratione, quam ad ostendēdam proprietatum originem adduximus, probari primum potest: diversæ enim proprietates, idcò à natura procurantur, ut specierū diversitas, & essentiæ inæqualitas innotescant: operationumque distinctio exerceatur: sed omnia ejusdem speciei individua ejusdem sunt essentiæ, æqualisq; perfectionis essentialis, & nullā habent, ut experientia testatur, operationum diversitatem: nihil enim efficit unum alicujus speciei individuum: quod ab alia præstari nequeat, licet unum perfectius id exhibeat, quam aliud, ut singulas percurrenti species manifestum erit.

Diversæ proprietates specierum diversitatem indicant. Probat. 2.

Secundo, Si ex singulis hominibus v.c. singulæ proprietates nascerētur, aut essent numero, aut specie diversæ, Si primum, frustra ponerentur aliæ à proprietatibus speciei, cum hæ in singulis numero differant, & non evitaretur ipsam proprietatem in communi sumptā primo convenire speciei. cum enim omnibus individuis per sua inferiora conveniat, aliquid reperiatur in singulis, necesse est, cujus meritò proprietates omnibus debeātur: id vero nō est aliud, quā natura specifica: at hoc est, proprietates primo, & per se convenire speciei. Si specie diversæ ponantur, id primo repugnat, quia omnes species essentiali perfectione se excedunt: at inter illas species non poterit esse inæqualitas: nam differentiæ individuales, unde ea inæqualitas sumenda foret, sunt nobilitate pares. Secundò, quia infinitæ essent species entium realium per vim naturæ possibiles, cum individua cujusvis speciei infinita sint. Tertio, quia omnia individua, contra suppositionem, specie distinguerentur: nos enim ex diversis proprietatibus specierum distinctionem indagamus. Hæ rationes concludunt individuis non inesse peculiares proprietates reales, & distinctas: negationes enim, & relationes fortasse habere non repugnat: convenit enim Socrati hæc cœli negatio, hæc veritas ad mentem divinam, &c. Ad probationem patet, cur differentia individuans effæta sit, nec major præstantia semper confert ad fæcunditatem, nisi à determinatione, & materialitate abstrahat.

Occurritur tertiæ impugnationi.

Ad tertium concedendum est, primas qualitates esse proprietates elementorū: negandum verò aut aliis eo modo, quo elementis appropriantur convenire, aut de elementis vere negari: quam sententiam tradit primo Aristoteles de sensu, & sensibili cap. 4. indicat 5. Topic. 3. D.Thom. c. 7. de ente, & essentia ait, calorē ex principiis essentiæ ignis emanare, quod ibidem docet Cajetanus, & Ferrar. 1. contra Gent. c. 11. idem verò D.Tho. & Cajetanus multis locis primæ partis inferius citandis hoc discrimen statuit, inter propria, & communia accidentia: quod hæc nō profluant ab essentia subjecti, illa verò maxime: idem asserūt hodie penè communi consensu recentiores: ut autem explicemus cur dictum sit, has qualitates non convenire aliis, eo pacto, quo insunt in elemētis, sciendum est calorem (idem intellige de cæteris qualitatibus) spectari posse, vel absolutè, id est, in quovis gradu, & quomodocunque efficientem, vel in summo, & tanquam naturaliter debitum. Ac priori modo, certū est, calorem non esse proprietatem ignis, ut exemplū de mixtis cōcludit. Posteriori modo asserimus proprietatem esse quarti generis; nam calor in summo non convenit mixtis corporibus, secundum eorum naturam; alioqui mixta non essent, quod si aliquando in iisdem existit, ut probabile est esse in ferro candenti circa formam ignis, non est naturaliter debitus, sed ab extrinseco proveniens, & facile transiens; quod iisdem penè verbis edisserit Cajet. de luce solis 1. p. q. 12 art. 5. in fine, si lux ponatur propria qualitas Solis, tota latitudo lucis est connaturalis Soli tantum, sed in summo incommunicabiliter; citra summum verò communicabilis, non ita ut sit naturalis aliis. Imo vero mixtis corporibus calor non convenit, nisi quatenus participant ignē, cui is primò debetur; at prædicatum, quod alicui primo convenit: & meritò illius aliis communicatur non desinit cum priori reciprocari, ut docent Ferrar. 1. contra Gent. c. 15 Cajet. 1. poster cap 4 unde D Thomas loco contra Gent. citato, concedit, esse reciprocari cum Deo juxta illud Exod. 3. Ego sum qui sum, quia aliis non convenit, nisi per participationem.

D.Thom. *Cajet.* *Ferrar.* Discrimen inter propria & cōmunia accidentia. *Cajet.* *Ferrar.* *D Thom.* *Cajet.*

Satisfit secundæ argumenti parti.

Ad secundam argumenti partē respōdemus, frigus negari posse de aqua, quoad existentiā non quoad convenientiam; de aqua n calidissima verum est quod sit frigida secundū conve-

nientiam: quo pacto negatio, & affirmatio minimè opponuntur: neque his officit, quod Porphyrius dixit, propria non admittere magis, & minus: primas autē qualitates, esse capaces intentionis, & remissionis: quoniam Porphyrius loquitur de susceptione magis, & minus in prædicatione, quoad convenientiam, secundum quam non dicitur minus calida aqua cum frigore, ut duo, quam cum eodem, ut quatuor, vel sex, semper enim denominatio sumitur à summo frigore: loquitur item conferendo unum individuum particeps proprii cum alio: omnia enim secundum naturam, æqualem postulant proprii portionem.

ARTICULUS III.

NUM PROPRIUM UNIVERSALE esse queat.

1. Ratio pro parte negativa quæstionis. 2. Ratio.

Pars negativa, multis rationibus ostendi potest. Prima: proprium, & commune, ut confessi sumus, opponūtur: atqui universale necessariò est aliquid cōmune, ergo propriū non potest esse universale. Secunda, vel propriū esse universale comparatione speciei, cum qua reciprocatur, vel comparatione individuorum, quæ sub illa continentur. nihil enim superest de quo proprium verè, & secundū naturam prædicatione accidētaria affirmetur: sed cum proprium enunciatur de specie, non prædicatur de inferiori: recurrunt enim inter se: at universale semper de inferiori, seu minus late patente prædicatur: cum verò dicitur de individuis, non prædicatur per se sed ratione speciei, cui primo convenit, nos autem quærimus, num sit Universale per se: ergo proprium non est inter universalia numerandum.

Statuitur proprium esse verè universale, Definitur proprium ut est quartum prædicabile. Quid sit prædicari accidentaliter.

Dicendum nihilominus est cū Porphyrio, & communi Philosophorū sententia, propriū esse verè universale: cū de pluribus eadē ratiōe prędicetur, Dignitate verò esse quartū, ob rationē à nobis assignatam: Definitur in hunc modum: propriū est id, quod prædicatur de pluribus, in quæstione quale est accidētaliter, & necessariò. Priores definitionis partes ex cæteris universalibus perspicuæ sunt: duæ extremæ, accidentaliter, scilicet, & necessario, hunc habēt sensum: prædicari accidentaliter est aliquid verè affirmari de re quapiam cujus essentiam nō ingrediatur: sed illi adjaceat tanquā forma subjecto, quod non fit, nisi prædicatio efferatur in quale est, per hanc definitionis partem excluditur à proprii ratione, differētia: genus enim, & species per superiora sunt exclusa: accidens vero quintum prædicabile excluditur per ultimam partem: necessario quam ut explicemus advertendū est in prædicatis accidentariis duplicem intervenire posse necessitatē. Prima ducitur ab essentia subjecti. quādo nimirum prædicatum, non attēta exteriori causa, ab illius essentia indissolubili nexu dimanat, quo pacto risibile fluit ab homine, aut cùm essentialiter continetur in eo, quod ita emanat, ut in risibili continetur quale in communi.

Quid sit prædicari necessario? Duplex est necessitas in prædicatis accidentalibus.

Secunda necessitas provenit ab extrinseco, à concursu scilicet, causarum naturalium: quæ hanc, vel illam complexionem, unum aut alterum accidens rebus imprimunt. Qua ratione convenit album nivi, & Cygno, nigrum Corvo, & hebeno. nunquā enim hæc subjecta producuntur, nec produci naturaliter possunt nisi cum eo causarum concursu, qui prædicta accidentia inurat.

Quæ necessitas intelligatur in proprii definitione.

His positis dubitatio est, quæ necessitas intelligenda sit in proprii definitione: primane, quæ ducitur ab essentia, an secunda ex influxu causarum? sat esse hanc secundam multis rationibus ostendi potest. Prima, quia quod satis est, ut aliquid sit proprium, quarto modo, superest ut sit quartum prædicabile: idcircò enim Porphyrius propria quarti generis simpliciter propria appellare videtur: & communiter dici solet hæc omnia ad quartū prædicabile pertinere: sed proprium quarto modo non vendicat majorem necessitatem, quam physicam, ergo nec quartum prædicabile majorem efflagitabit.

Suadetur argumentis satis esse hanc secundam necessitatem. 2. argum. 3. argum.

Secunda quæ hac necessitate conveniunt, simpliciter necessaria nuncupātur, ergo pertinent ad hoc prædicabile. Probatur antecedens: hæc prædicata physica saltem demonstratione de subjectis ostenduntur: demonstrant quippè philosophi albū de nive, moveri de cœlo: quiescere in centro de terra, &c. At quę sub demonstrationē cadunt, necessario convenire perhibentur. Tertia negatio lapidis, esse cognitum à Deo, relatio identitatis cum equo, nemine dissentiente pertinent ad quartum prædicabile respectu hominis, sed non possunt ab essentia dimanare, cum partim sint negationes, partim relationes, quæ per se ab essentia non fluunt, licet cum illa arctissimo vinculo copulentur.

Opposita sententia statuitur. Alb. Mag. D Thom.

Verisimilior tamen est opposita sententia, quæ primā, & absolutam necessitatē exigit: ita sentiunt expresśè Albert. tract. 6 c. 1. D. Tho. 1. p. q. 67. art. 1. ad 1. q. 77 art. 6. ad 3. & in corpore, & pleriq; omnes graves Autores, cum simpliciter asserunt, proprium emanare ex principiis essentiæ subjecti: quin idem ex Porphyrio evidenter convinci potest, comparans enim in c. 6. proprium cum accidente in hoc differt ait, quod proprium primo convenit speciei, & ratione illius individuis: accidēs, è cōtrario prius insit individuis, & eorum interventu de specie affirmetur: quod discrimen omnes approbant cum Arist. in prædicamentis c. 5. D. Thoma de ente, & essentia, c. 7. sed quod primo convenit speciei, necessario manat ex illius essentia, cō-

petit

petit enim ante omnem existentiam, & absque respectu ad ullam causam extrinsecam, ergo proprium strictã illam necessitatem deposcit. Deinde numerat in accidentibus albũ, & nigrũ comparatione corvi, & Cygni, quibus physica necessitate debentur, ergo Porphyrius desiderat logicam. Rationibus quoque idem confirmatur: primo, proprium negari non potest de subjecto absq; illius eversione, hoc est essentiæ destructione: accidens vero negatur, ut cap sequenti videbimus. sed id quod cõvenit per causas solũ naturales, & supposita existẽtia licet negetur, essentiã non evertit, ergo propriũ majorem habet necessitatem, quam per causas naturales. Minor est clara: quia licet existentia de re aliqua negetur, ejus essentia non destruitur: ergo minus destruetur negatione eorum, quæ existentiam consequuntur. Vnde existit secũda ratio: existentia simpliciter convenit contingenter, ergò omnia, quæ conveniunt supposita existentia, eandem contingentiam sortientur: at proprium cõvenit simpliciter necessario, ut illius definitio ostendit: ergò verè proprium secunda illa necessitate contentum nõ est: siquidem hæc nõ excedit absolutam contingentiã,

Probatur 1.

Probatur 2.

Respondetur 1. argumento pro alia parte. Ad primam rationẽ alterius partis concessa majori, negamus minorem, cum ostenderimus sub particula, semper, hãc quoq; necessitatem strictè sumptam à Porphyrio subintelligi: quare fatemur omne proprium quarto modo spectare ad quartum prædicabile: licet è contrario non omne quartũ prædicabile sit propriũ quarto modo; nam intellectivum prædicatur de homine, more quarti prædicabilis: & tamen est proprium secũdo modo quod multis aliis exẽplis ejusdem proprii secundo modo ostẽdi potest.

Respondetur 2. argumento. Ad secundam negandum est, ea quæ conveniunt per causas naturales, & physice demõstrantur, esse simpliciter necessaria: ut plurimũ enim appellantur necessaria physice, & eodem modo propria vocantur, cujusmodi sunt, quæ in argumento referuntur: ex quibus colores nullius omninò rei proprietates esse videtur: cum maxime pendeant ex qualitate ciborum, ex situ regionis, & primarum qualitatum temperamento, quæ pro tempore, & ætate maxime variantur, ut in secundo de generatione latè ostenditur.

Respondetur 3. arg. Ad tertiam dicendum est, cum philosophi asserũt proprium ab essentia dimanare, late accipere verbum emanare, pro eo, quod est immediate essentiam comitari, non ratione existentiæ, nec dependenter à causa physica externa, sive propriè fluat, ut reales proprietates, sive tantum consequatur, ut prædicata extrinseca, entia rationis, & negativa in argumento commemorata.

Advertendum est. Deinde advertendum proprium, ut est quartum prædicabile, eodem pacto dividi in generale, & speciale, atq; ut sumitur ex vi nominis: propriũ generale hoc modo sumptũ est, quod prædicatur de pluribus specie differentibus in quæstione quale est accidentaliter, & necessario: propriũ speciale, quod prædicatur de pluribus solo numero differentibus, &c. Sed rogabis, num proprium generale semper sit genus respectu suorum inferiorum, & specificum species infima, an oppositum accidere queat? Respondetur illud minimè necessarium esse: imò plerunque fieri, ut proprium genericum sit infima species: & nõ raro, ut specificum sit genus: nam visivum, tactivum, & similia sunt propria generica, cum de pluribus specie differentibus affirmentur: at secundũ se sunt species infimæ, è contrariò verò intellectivum humanum, ut est commune ad intellectum agentem, & patientem est quoddam genus: & homo, de quo prædicatur, species infima: quod pari modo cõtingit in accidente: nam hoc, & illud album numero tantum differunt, proindeque album est ima species: accidens verò generale, cum de Cygno, & nive quæ species discrepant, prędicetur. Sciens verò est genus ad Metaphysicum, & Physiologum: at respectu subjecti est accidens specificum cum de solis hominibus enũtietur.

Num proprium generale semper genus sit: & specificum species infima.

Ad argumenta initio proposita ita respondendum est. Ad primum cõmune & proprium respectu ejusdem subjecti esse opposita: at respectu diversorum in idem consentire: atque hoc secundo modo appellari eandem rem proprium, & universale: proprium enim dicitur respectu naturæ genericæ, vel specificæ secundum se consideratæ, universale autem comparatione eorum, quæ sub tali natura continentur, v. g. risibile dicitur proprium hominis, cui primo convenit: universale verò comparatione Socratis, & Platonis: unde patet ad secundum argumentum dandum esse posterius mẽbrum, ad cujus impugnationem respondet Magnus Albertus in fine illius cap. 1. proprium respicere naturam cõmunem, prout est in materia: atq; adeò prout reperitur in singularibus, & consequenter per se respicit singularia, & nõ est universale per accidens. Non est tamen cur vereamur admittere proprium primò prędicari de natura communi: secundario verò de individuis. & ratione hujus secundariæ prædicationis esse universale, quod non est esse universale per accidens, cum per se secundo modo de individuis prædicetur: nec enim idem est prædicari ratione alterius, & prædicari per accidens: alioqui vivens non esset genus hominis: quia ratione animalis de illo affirmatur.

Solvuntur rationes initio positæ pro parte negativa.

Solvitur 1. ratio.

Solvitur 2. ratio.

Alb. Mag.

EXPLANATIO CAPITIS QUINTI, DE ACCIDENTE.

SUMMA TOTIUS CAPITIS.

Proponuntur tres accidētis definitiones, & divisio unica

PRoponit tres accidentis definitiones, & unam divisionem. Prima definitio est; Accidens est id, quod adest, & abest sine subjecti corruptione; ejus occasione dividit Accidens in inseparabile, & separabile. prioris exemplum sit nigror Aethyopis; posterioris, rubor ex verecundia contractus. Secunda definitio: Accidens est id, quod eidem inesse, & non inesse potest. Tertia, Accidens est, quod nec est genus, neque species, neque differentia, neque proprium, semper autem est in subjecto.

1. definitio accidētis. 2. definitio accidentis 3 definitio accidētis

COMMENTARIUS.

Tres accidētis significationes omissæ à Porphyrio proponuntur,

POtuit *a* Porphyrius nisi multum compendio studeret aliquas accidentis significationes, quod in cæteris universalib. fecerat, initio inculcare: præsertim has tres usu frequentiores. Primam pro re, quæ suapte natura inest in subjecto, ut frigore, quantitate: qua acceptione distinguitur accidens secundum essentiam à substantia. Secundam pro quolibet prædicato secundum naturam accidentario, sive sit necessarium, sive contingens. Tertiam denique pro eo, quod accidentaliter, & contingenter alicui convenit: sive sit accidens, ut album, & nigrum: sive substantia, ut vestitum, & auratum, quæ est propria hujus loci acceptio, ut ex Porphyrii descriptionibus apertum est.

1. accidētis significatio 2. accidentis significatio 3. accidentis significatio quæ est propria hujus loci

A*Ccidens autem est, quod adest, atq; abest sine subjecti corruptione. Dividitur autem in duo. Aliud enim est separabile, aliud inseparabile: atq; dormire quidem accidens separabile est: nigrum autem esse Corvo, Aethiopi-ve inseparabiliter accedit. §. b. Mente tamen cogitatione-ve corvus albus, & Aethiops non niger sine subjecti corruptione concipi potest. §. c Definiunt etiam & hoc pacto. Accidēs est, quod inesse, ac non inesse eidem potest. Et quod neq; genus, neq; species, neq; differentia, neq; Proprium est: semper autem est in subjecto.*

Definitio accidentis Divisio accidentis Quo pacto intelligendum accidens sine corruptione subjecti abesse posse.

Mente autem) b Quia definiendo accidens dixerat accidens adesse, & abesse posse, deinde in divisione constituerat unum accidens separabile; aliud inseparabile; ostendit quo pacto hæc inter se non repugnent: nam cum omne accidens, sine corruptione subjecti abesse posse dicitur, intelligendum per cognitionem aut præscindentem, aut negantem; si quis enim neget corvum esse nigrum, non continuò corvū esse negat: at quādo asseritur aliquod accidens esse inseparabile, intelligitur de separatione reali qua constat per vim naturæ, aut nunquā aut raro si credere volumus Alberto Magno, à Corvo separari posse nigredinem.

Definiunt autem) c Assignat secundam, & tertiam definitionem, quas sumpsit ex Aristotele lib. 1. Top. cap 4. ac secunda quidem partim superat primam, partim ab ea superatur, præcellit qu idem, quatenus expresse traditur per aptitudinem ad essendum, & non essendum in subjecto, quam prima obscurè indicabat verbis actum significantibus: cedit verò primæ ratione illorum verborum, sine subjecti corruptione, quæ in prima perspicuè collocantur: in secunda subintelliguntur in particula, eidem: quoniam si accidens eidem inesse, & non inesse potest: colligitur plane idem subjectum amisso uno accidente permanere.

Quomodo dicatur accidēs inseparabile esse.

Et quod nec Genus) Hoc definiendi genus per negationem aliorum membrorum tunc probandum censet Arist. 1. Topic. citato: cum cætera membra explicata jam sunt, quod in causa fuit, ut Porphyrius in ultimum locum hanc rejecerit definitionem. Cum autem Porphyrius addit, accidens semper in subjecto, ne sibi repugnet, intelligendum est illius subjecti accidens, alioqui abesse potest: sed non ita, ut subjecti accidens appelletur.

Explicatur 2. & 3. definitio accidētis. *Aristot.*

QUÆSTIO I.

RECTE NE SIT EXPLICATUM *Accidens à Porphyrio.*

ARTICULUS I.

PROBANDAE NE SINT PORPHYrij definitiones.

Impugnatur Porphyrii doctrina.

A Dversus Porphyrii doctrinam illud imprimis opponitur. tam in definiendo quam in dividendo diminutum extitisse. Omisit enim definitionem, & divisionē accidentis, ut constituit quintum universale; cum tamen præcipuum illius institutum sit de hisce rebus sub hac consideratione disputare. Deinde prima ejusdem definitio non constat ea parte, qua asserit accidens abesse posse sine subjecti corruptione: aut enim intelligit accidens separari posse sine corruptione existentiæ, aut essentiæ,

sentiæ. Primum est falsum: nam mors est accidens hominis: & combustio domus: & tamen cum adveniunt eversionem subjecti secum afferunt. Secundum etiam dici non potest, quoniam vel intelligitur seperatio realis, vel intellectualis, id est, per intellectum negantem: realis nec convenit omnibus accidentibus, ut Porphyrius fatetur: nec si conveniret, propria esset accidenti, cum pleraque propria re ipsa à subjectis divellantur, ut frigus ab aqua & cætera. Intentionali verò separatione propria etiam negari possunt absque essentiæ destructione: cur enim negato risibili illæsa non maneat hominis essentia, si hoc illius Pars non est, sed extrinseca forma? Confirmatur: quia subjectū est prius natura sua proprietate, ergo in eo priori eam non habet: ergo remanente essentia tunc poterit proprietas denegari. Præterea, albedo in abstracto non accidens quinti prædicabilis, cum sub ea forma de nulla re prædicari possit, sed illi convenit prima definitio, adesse enim, & abesse Potest. & cæt. Ergo non est bene assignata.

Impugnatur 2.

Impugnatur 3.

Quarto in secunda definitione perperam adhibetur particula, potest si enim accidens definiatur per potentiam ad essendū, & non essendum in subjectis, album erit nunc accidēs Antichristi, habet enim potētiam, ut in eo existat consequens tamen est aperte falsum, cum album de Antichristo vere prædicari non possit, ut ad universale opus erat.

Impugnatur 4.

Quintò adversus tertiā definitionem, quale respectu hominis est simul accidens, & proprium: ergo malè definitum est accidens per aliorum negationem. Antecedens probatur: quale ratione alibi prędicatur de homine contingenter, ratione risibilis necessario: ergo simul est proprium, & accidens.

Impugnatur 5.

Propter hæc negādum non est, probe explicatum fuisse accidens à Porphyrio: prima enim & secunda definitio, quę eundem pene sensum habent, parum differunt à vulgata Dialecticorum definitione, si hoc modo cum Magno Alberto tractatu septimo, capite secundo: Scoto quæstione 34 & Cajetano in hoc caput intelligatur: accidens est id, id est, universale, quod adest, & abest, seu adesse, & abesse potest per identitatem, scilicet cum suis particularibus, sine subjecti corruptione, hoc est contingenter. In cuius expositionis gratiam duo advertenda sunt: alterum verba, adest, & abest, inesse, & non inesse, haud significare inhærentiam propriè dictam, sed identitatem contingentem, quoniam, ut jam diximus, inter accidentia quinti prædicabilis, numerantur substantiæ, ut informatum, aut ignitum esse, quibus inhærentia propriè dicta repugnat,

Approbatur Porph. doctrina de accidente. *Alb. Mag. Scotus. Cajet.*

Advertitur 1.

Alterum est, nomine subjecti, non intelligi subjectum inhæsionis etiam improprię, sed inferius, seu particulare: si definitio accommodanda sit accidenti, ut universale est: siquidem universalia per ordinem ad particularia definienda sunt: quæ est interpretatio Autorū quos proximè citavimus: ita patet, non fuisse diminutum Porphyrium in definiendo accidente. Quod attinet ad divisionem, non fuit cur magnoperè eā curaret, cum facilè ex dictis colligi posset. Fatemur nihilominus expeditiorem esse eam definitionem, quam Dialectici in hūc modum fabricātur. Accidens est id, quod prædicatur de pluribus in quæstione, quale est, accidentaliter, & contingenter, in qua nihil explicandum supererat præter ultimam particulam, sed eam abunde Porphyrius suis definitionibus enodavit. Divisioque accidentis in generale, & speciale commendanda est: & eodem prorsus modo, quo similis divisio proprii explicanda. Hinc patet solutio primi objecti.

Advertitur 2.

Proponitur expeditior accidentis definitio & occurritur 1. objectioni.

Ad secundum dandum est secundum membrum juxta communem interpretationem, quam eleganter locupletat Cardinalis Bellarminus tomo tertio libro de amissione gratiæ capite tertio, objectione sexta, & dicēdum esse sermonem de separatione intellectuali negativa, qua accidentia sejungi posse certum est: cū enim cōtingenter inhæreant rei, natura penitus immutata removeri possunt saltē per cogitationem: at propria cum necessario connexa sint cum essentia, si negantur secum deferunt essentiam, saltem secundario. Quod ut manifestius sit, advertere oportet, essentiam aliquam duobus modis everti posse alicuius prædicati negatione: altero primo, & per se: altero, secundariò, & consequenter: Priori modo destruitur essentia: negatione prædicati essentialis: ut si quis neget rationale de homine,

Occurritur 2. objectio. *Bellar.*

Quo pacto essentia aliqua evertatur negatione alicujus prædicati?

Posteriori negatione prædicati necessarii, licet enim negato risibili nulla pars essentialis hominis primò, & immediate auferatur: secundariò tamē & cōsequenter negantur principia hominis: ut enim dixit Avicenna, & refert Albertus tractatu sexto capit. primò: homo quatenus est animal rationale, est principiū risibilitatis: ergo si de illo negetur quod sit resibilitatis principium: negatur etiam quod sit animal rationale. Intelligimus verò negationem convenientiæ nam realem proprii existentiam integra subjecti essentia denegari posse, millies concessum est. Hinc respōdemus ad confirmationem in eo priori nullo modo negari posse proprietatem secundum convenientiam: quāvis enim propter naturæ prioritatem nō sit ne-

Avicen. Albert.

eſſe tunc paſſionem in eſſentia apprehendere, nunquam tamē licet eam negare, cum homo, qua homo eſt, illam depoſcat.

occurritur 3 obiect.

Ad tertium negandum eſt, definitionem explicatam per identitatem ſuperioris cum inferiori cadere in albedinem abſtracte ſumptam, quamvis enim in ſubjecto inſit, cum illo non identificatur.

4. objectioni occurretur art. 3.

Quartum argumentum attingit longiorem difficultatem articulo tertio expediendam.

5. objectioni.

Ad quintũ negandum eſt, quale induere rationem proprii, & accidẽtis, comparatione hominis: quamvis enim inconveniens non ſit, ut utraq; denominatio, imò plures aliæ Generis, Speciei, & Differentiæ, in idem prædicatum reſpectu diverſorum ſubjectorum cõcurrant reſpectu ejuſdem repugnat: id enim quod eſt accidens poteſt ſimpliciter non convenire, quod eſt proprium non poteſt non convenire: quæ manifeſtam repugnantiam involuunt: dicimus igitur, quale eſt proprium hominis, & non accidens. Dices, quale prædicatur neceſſariò de homine, quia una illius ſpecies neceſſariò eidem convenit: ergo, quia alia ſpecies contingenter ineſt, contingenter etiam affirmabitur. Negatur tamen conſequentia: quia prædicari contingenter involvit negationem prædicationis neceſſariæ, quæ cum alioqui tribuatur quali, efficitur, ut nullo modo contingenter affirmetur.

ARTICVLVS II.

VTRVM ACCIDENTIA QVINTI prædicabilis, ut ſubjectis conveniant, indigeant ſua, & ſubjectorum exiſtentia.

Præmittũtur aliqua ad quęſtionis reſolutionem.

VT ſatisfiat huic dubitationi præmittẽdum eſt, accidentium genera eſſe tria: quædam ſunt realia, ut albedo, quantitas, & cætera. Alia rationis, & intentio universalis, prædicati, ſubjecti, & ſimiles. Vltima denique negativa, cujuſmodi ſunt, non homo, cæcitas, &c. His poſitis aliquot pronuntiatis rem totam definiemus.

Prima concluſio. Accidẽtia realia, & intrinſeca, ut conveniant, realem ſui ſubjectorumque vendicant exiſtentiã. Extrinſeca realem ſui ſubjecti: objectivã.

Primum pronuntiatum ſit. Accidentia realia & intrinſeca non conveniunt absque propria ſui, & ſubjectorũ exiſtentia: extrinſeca propriã tantum exigunt realem, ſubjectorum objectivam. Prima hujus pronuntiati pars communis eſt inter Autores. Probatur. Totum fundamẽtum conveniendi horum accidẽtium, eſt actualis inhærentia, ſeu conjunctio cum ſubjectis: ſed antequam utraque exiſtant, non poſſunt realiter conjungi, ut manifeſtum eſt: ergo nec unum alteri convenire. Major facile probatur, cum accidens quinti prędicabilis in eo maximè differat à proprio, ut præter alios docet Albertus tractat. 7. cap. 1. quod natura proprii adæquatur, ſeu correſpondet naturæ ſubjecti: natura verò accidentis non adæquatur, nec habet ſpecialem habitudinem ad ſubjectum, in quo eſt: ſed per accidens in eo reperitur: proportio verò, quæ fundatur in rei natura, & eſſentia, exiſtentiam nõ exſpectat: at quæ provenit ex cauſis actu operantibus, neceſſariò exiſtentiam præſupponit, cum circa ea, quæ non exiſtunt actio verſari non poſſit. Secunda pars apponitur propter actus intellectus, & voluntatis, qui res objectivè tãtum exiſtentes extrinſecus denominant: dicitur enim cognitio mathematici de Eclypſi futura, & militis appetitio de victoria, quæ nunquam exiſtet.

Albert.

In quo 5. prædicabile maximè differat à 4.

2. Conclu. Entia rationis contingentia non conveniũt, quin exiſtant objectivè: ſubjectivè vero, vel realiter, vel aliquo modo objective.

Secundum, entia rationis purè contingẽtia, ut ſubjectis cõveniant, requirunt ipſorum exiſtentiã, vel realem, vel aliquo modo objectivã ſui vero objectivam tãtum: probatur quoad omnes partes: quoniã ubi primum accidens convenit ſubiecto poteſt de illo affirmari: ſed in omni prædicatione cõtingente verbum eſt, importat aliquam differentiam temporis, in qua ſignificat prædicatum actuare ſubjectum: ergo ſi prædicatum nõ actuet ſubjectum ſecundum proportionem naturæ, ut diximus de proprio, ſed ratione actualis informationis: fieri nullo modo poterit, ut conveniat, & prædicetur de ſubjecto niſi actu exiſtat, ut actuet & informet: exiſtentia tamen proportionata, hoc eſt reali, vel rationis pro accidentis natura.

Objectio.

Oppones relationem univerſalis contingenter ineſſe naturæ communi: at non requirere ſui exiſtentiam, cui ſuperius dictum ſit eam relationẽ in ſpecie intellectus agentis miniſterio producta cõvenire naturæ, & nõ exiſtere: quod evenire etiam diximus in relatione prædicati, & in relatione dextri, vel ſiniſtri, quæ convenit columnæ, cũ aliquis illi ſit dexter, aut ſiniſter, quantumvis nullus de ea cogitet intellectus.

Objectionis ſolutio

Reſpondetur, relationẽ univerſalis & reliquas enumeratas, etſi abſolutè loquendo, cõtingenter competant rebus denominatis: poſito tamẽ fundamento proximo, ut in illis eventis, ponitur neceſſario cõvenire: quare non eſſe incommodum ſi competant priusquam exiſtant, idcircò enim in pronuntiato adhibuimus purè contingentia, quemadmodum etiam adpoſuimus, ſufficere in ſubjectis exiſtentiam aliquo modo objectivam, quæ relatio particularis cõvenit per ſolam univerſalis abſtractionem & repręſentationem, quę aliqua ratione cenſetur ad particulare pertingere.

3 Conclu. Puræ negationes contingentes abſq; ulla exiſtentia.

Tertium. Puræ negationes quantumvis cõtingentes conveniunt rebus abſq; ulla exiſtẽtia vel ſua, vel ipſarũ rerũ Hujus probatio petẽda eſt ex imperfectiſſimo modo, quo ejuſmodi negationes in rebus eſſe dicuntur: Eatenus n. sũt,

qua-

rebus conveniunt.

quatenus formæ negatæ in eisdem non reperiuntur. Vnde nullus dubitaverit has esse veras: Socrates non sedet, Adamus non loquitur: & similes, in quibus affirmantur negationes de rebus non habentibus formas negatas. Nec in ejusmodi propositionibus verbum, est, significat aliquam existentiam (quod obstare videbatur) quia particula, non, eam evertit. Quartum.

4. Conclusio. Reales privationes propriè dictæ non conveniunt sine reali subject. existentia, sui verò negativa.

Privationes reales propriè dictæ, & contingentes non conveniunt rebus, nisi utraq; existant subjecta reali existentia, privationes negativa. Probatur, quoniam privatio est negatio formæ in subjecto apto, & tempore idoneo ad habendam formã: sed nullum subjectum habere potest talem aptitudinem, nisi realiter existat: si verè diximus in primo pronunciato, formam, quam privatio tollit, deposcere existentiam subjecti, ut in eo sit. Deinde existit sine forma: ergò cum privatione illius: atq; adeo existit eo modo, quo potest privatio: rectè igitur dicebamus, & subjecti, & privationis existentiam flagitari. Diximus privationes reales, id est quæ præter intellectum conveniunt, ad excludendã unitatem præcisionis, & similes quibus sat est existentia objectiva. Addidimus, propriè dictę, & contingentes, ad rejiciendam unitatem entis realis passionem, quæ etiam necessariò convenit, & impropriissimè privatio nominatur, cùm neget formam subjecto impossibilem.

Proponitur objectio contra superiorem conclusionem.

Superest adversus hoc ultimum pronunciatum communis objectio. Mortuũ esse est realis, & propria vitæ privatio sed tantum abest, ut existentiam sui, vel subjecti desideret, ut utramque subvertat: ergo fal sum est, realẽ privationem deposcere existentiam: idem dicendum est de combusto, respectu ædificii, de corrupto comparatione naturalis compositi, & multis aliis.

Munitur via ad objectionis solutionem.

Ad hujus objecti solutionem advertendum est, mortuum bifariam usurpari, uno modo, ut participium significans vitæ separationem factam in tempore præterito: altero, ut nomen quo pacto significat privatum vita, quæ duplex est: una essentialis, alia accidentalis: essentialis est ipsa anima: accidentalis, ejus operationes, ut crescere, nutriri, sentire, &c. Si ergò mortuum sumatur ut participium, & significet separationem vitæ accidentalis: verè nunc affirmatur de Socrate, quia Socrates, dum in tempore præterito animam agebat, vitæ accidentalis separationem patiebatur: Si verò accipiatur, ut dicit separationem vitæ etiam essentialis, dicitur de corpore Socratis, quia dum extremo spiritu laborabat, paulatim à corpore anima recedebat. In quo sensu, nihil mirum est, si nec Socrates, nec vitæ separatio existant, cùm propositio sit de præterito ad cujus veritatem satis est, ut in tempore præterito utrumque extiterit.

Diluitur objectio.

Quod si mortuum sumatur, ut nomen est, sive significet privationem vitæ essentialis, sive accidentalis, falsò de Socrate affirmabitur. Nam Socrates componitur essentialiter ex corpore, & anima: ergo non potest esse subjectum carentiæ, ejusdem animæ. Deinde privatio nõ est nisi in subjecto formæ capaci: at Socrates non existens, non est capax operationum vitalium: ergò mortuum, ut privatio est, non convenit rei non existenti: quod de reliquis exemplis eodem modo asserendum est. Non diffitemur, accepto Socratis vocabulo per Synecdochen pro corpore, verè de illo enunciari mortuum, ut dicit privationem vitæ esse essentialis, non proximam sed remotam, qui loquendi modus non est infrequens: dicimus enim Christum Dominum triduò jacuisse in sepulchro: domum esse dirutam, &c.

ARTICVLVS III.

POSSIT NE ACCIDENS REALE, & internum esse quintum universale, comparatione subjectorum, in quibus non est.

Proponitur pars affirmativa.

PRoponimus quæstionem in accidenti reali, & intrinseco veluti albo, aut frigido: quoniam ex præcedenti articulo constat, hoc Accidens nullo modo convenire subjecto, in quo non existit. Partem affirmativam: sequuntur graves recentiores, quam ut astruant, duplex distinguunt universale: unum actuale, alterum potentiale: actuale vocant naturam communem, cum jam est in multis: potentiale verò, eandẽ naturam nondum in multis constitutã, sed aptam tamen in illis esse, & ejusmodi esse accidens, v g. album antequam existat in Antichristo, aliisq; subjectis, in quibus esse potest. Probant hanc suam opinionem tum.

Dividitur universale in actuale, & potentiale.

Primum partis affirmativæ fundamẽtum.

primò ex definitione universalis: dicitur enim unum quid aptum esse in multis: sed album, antequam in ullo subjecto existat, aptum est esse in multis, ergò est universale potentiale.

Secundũ.

Secundò si ad universale necessariũ esset in particularibus actu existere, id requireretur, quia est actus universalis: sed actus adæquatus universalis non est esse in uno, vel aliquibus, sed in omnibus, ergò ut aliquid esset universale, oporteret in omnibus suis inferioribus simul esse: sed D Thom 7. Metaph. & omnes penè interpretes tum ibidem, tum aliis locis apertè asserunt, ut natura sit universalis, non esse opus, ut simul sit in multis, sed ut saltem successivè esse possit, ergo &c. Et confirmatur quia homo est universalis comparatione verbi divini, & tamen eo modo non est actu in pluribus.

D. Thom.

In hac quæst. ex antiquioribus philosophis,

nihil

Antiquiores philosophi in partē negativam videntur propendere.

nihil expresse habemus sed si ea, quæ in hac materia tradunt, profundius eviscerentur, ad oppositam partem inclinare haud dubiè reperientur. Arist. c. ult. 2. libr poster. ait universale esse unum præter multa, in quibus tamen inest, ubi non obscurè indicat universale habere actualem cum suis particularibus conjunctionem, 1. Physicorum appellat universale quoddam totum: sed totum nihil est, nisi quod actu continet suas partes: sed nisi universale actu sit in inferioribus, nullas continet partes: nec minuit hujus conjecturæ vim, ut aliqui opinantur, quod universale appelletur totum potentiale, quoniam non dicitur à potentia essendi in particularibus, sed, à potestate, qua illa sub se, tanquam proprias partes coercet, ut explicatum habes initio Physicorum c. 1. quæst. 1. unde primò colligimus exterminandam esse illam divisionem universalis in actuale, & potentiale: potentia enim ad essendum in multis, cum quibus nullum adhuc natura habet commercium, non reddit naturam universalem, sed potentem, ut sit universalis, cum particularia vendicaverit: atqui illud universale potentiale nulla vendicat particularia, ergo nullum omnino est.

Exterminatur universalis divisio in actuale, & potētiale.

Quæstionis resolutio.

Quare ad propositam quæstionem respōdemus accidens reale nullo modo esse universale comparatione subjectorū; in quibus nō existit quod præter hactenus dicta confirmatur 1. Aptitudo quinti prædicabilis ad essendum in suis inferioribus est contingens: sed illa aptitudo, qua album respicit corpora, in quibus esse potest, est illi essentialis, ergo nō constituit quintum prædicabile. Major est clara, cum hoc sit præcipuum discrimen inter hoc, & cætera universalia. Minor probatur, quoniam essentia accidentis magna ex parte consistit in respectu transcendentali ad subjectum, tanquam ad causam materialem, ut docet Arist. 7. Metaph. text. 2. & omnes illius interpretes: sed hic respectus non est aliud: quam aptitudo ad essendum in subjecto, ergo hæc aptitudo est essentialis accidenti. Si respōdeant hujusmodi habitudinem essentialem esse ad subjectum in communi, cujus comparatione accidens non est universale: ad subjecta autem particularia esse accidentariam, cum natura accidentis non magis expetat esse in hoc, quam in illo particulari, non diluent argumentum, sed novo materiam exhibebunt. Nam quemadmodum materia prima, uno, & eodem respectu primò tendit in formam substantialem in communi, secundario verò in hanc, & illam: ita accidens eadem aptitudine fertur per se. 1. in substantiam secundariò in particulares substantias, in quibus esse potest: quamvis ad has contingenter se habeat: unde sic denuò licet argumentari.

Reale accidens nō est universale respectu subjectorum in quibus nō existit.

Prima ratio.

Arist.

Rejicitur quædā. 1. rationis solutio.

2. Ratio.

Respectus habitualis accidentis ad subjectum primo tendit in naturam communē, & ratione illius se extendit ad singularem: sed accidens quinti prædicabilis primò respicit singularia, & eorum merito naturam communem, ut docuit Porphyrius: ergo fieri non potest, ut illa habitudo sit, per quam constituitur 5. universale. 2. Albedo in communi priusquam sit in aliquo subjecto, est abstracta: sed accidens in abstracto non potest habere relationem hujus universalis: ergo albedo ita sumpta universalis non est. Minor & consequentia patent. Major probatur primò, accidens non suscipit concretionem, nisi à subjecto: ergo quamdiu in illo non est, abstractum manet. 2. Accidens eo modo est aptum esse in subjecto, quo postea in illo subsistit: sed est in subjecto in abstracto, ergò eodem pacto sumebatur cum erat aptum ad existendum: probatur minor quia solum accidens est in subjecto: concretum verò non dicit solum accidens, sed devoluit ipsum subjectum, at solum accidens abstractum quippiam est. 3. Probatur eadem Major: nam accidens eo modo tunc est, quo ab intellectu vere concipi potest, sed non concipitur verè, antequam in subjecto sit, nisi in abstracto: ergo sic esse credendum est: quæ ratio, si diligenter consideretur, rem penitus demonstrat.

Confirmatur major 2. rationis, Primò,

Secundò,

Tertiò,

Ad primum alterius partis argumentum respondetur universale definiri, Vnum aptū esse in pluribus, non quibuscunque, nec quovis modo sed per modum totius in iis, quæ sint ejus particularia: at albedo antequam sit in ullo subjecto, nec habet particularia, nec aptitudinem, ut sit per modum totius in inferioribus: sed tanquam forma in subjecto: sin minus construamus idem argumentum de albedine abstractè sumpta: est enim apta in multis existere, ergo erit universalis: & quam ipsi huic argumento responsionem dederint, nos eorum argumento accommodamus, cum demonstratum sit, accidens, antequam denominet subjectum, in abstracto esse.

Solvitur 1. argum. pro parte affirmativa adductum,

Ad secundum fatemur ingenuè necessarium esse, ut universale in multis sit: quia est unum quid continens partes potentiales, quarum comparatione est totum. negamus verò Divum Thomam, aut alium de philosophis oppositū asseruisse: nam loco citato est sermo de specie, quæ parum refert, existat ne in uno tantum, an in multis: quia ejus actus, cum sit essentialis identitas, non supponit existentiam: at actus quinti prædicabilis exercetur mediante existētia, & iccircò eget actuali existentia in multis: non tamen in omnibus, quia ad rationem universalis per se requiruntur multa: quod autem ea sint plura, vel pauciora, est merè per accidēs Confirmatio diluenda est negatione majoris:

Solvitur 2.

nec

nec Philosophi, aut Theologi alii sentiũt, cum simpliciter docent, hominem esse universalē, respectu verbi divini; solem enim investigant, ad quod genus pertineat ea prædicatio, quod à nobis in Metaphysica explicandum est.

CAPVT VI.

De communitatibus, &c.

DEfinitis autē universis, quæ erant proposita, genere inquã, specie, differētia, proprio & accidente, dicendũ est quænam communia, & quæ propria unicuiq; sint. Commune hoc itaq; omnib. inest, de plurib. prædicari, sed genus quidē de omni specie sua, & de individuis quæ sunt sub unaquaq; specie, prædicatur. Et differentia simili modo. Species autem de individuis, quæ collocantur sub ipsa. Propriũ vero de specie & individuis speciei: & accidēs de speciebus, & individuis prædicatur. Animal n. de equis, bobus, atq; hominibus, quæ quidem sunt species, prædicatur: & item de hoc equo, de hoc bove, atq; de hoc homine, quæ individua constat esse. Irrationale autem de bove, de equo, & de singulis similiter prædicatur. Homo vero, qui quidē est species, de singulis solum hominib. dicitur. Et propriũ de specie, cujus est proprium, & de individuis, quæ collocãtur sub ipsa: risibile n. de homine, & de singulis hominibus prædicatur. Nigrum autē de corvorũ specie, & de singulis dicitur corvis, atq; de Aethiopib. simili modo, quod quidem inseparabile accidēs est, ut patet. Moveri quoq; quod accidēs est separabile, de equo, atq; homine, & de horũ individuis dici solet, verum primo quidem de individuis, ratione vero secunda de speciẽb. etiã, quæ individua continēt prædicatur. Cõmune est generi ac differentiæ, species cõtinere. Continet n. & differentia species, & si non omnes eas, quas genus cõtinet. Rationale nãque, & si nõ expertia rationis, ut animal, Deum tamen, ac hominem, quæ sunt species, continet. Præterea ut quæ de genere, ut genus est, prædicantur, & de speciebus quæ sub ipso sunt prædicatur: sic quæ etiam de differentia, ut differentia est, dicuntur, eadem de specie, quæ ex ipsa constat, similiter prædicantur. De animali namq; quod quidem genus est, & substantia, & animatum, & sensitivum ut de genere cum dicantur, eadem & de universis, quæ sub animali usq; ad individua sunt, prædicatur. De rationali quoq; quod quidem est differentia, hac ratione inquam uti, identidem cum prædicetur, idem non solum de rationali, sed etiam de specieb. rationalis, atq; individuis prædicabitur. Commune insuper illud etiam esse patet, ut si genus tollatur, vel differentia, universa continuo, quæ posita sub ipsis sunt tollantur. Etenim ut si nõ sit animal, homo non est, neque etiam equus: sic si non sit rationale, nullum animal prorsus erit quod particeps sit rationis. Proprium vero generis est, de plurib. quã differentia, species, proprium, atq; accidens, prædicari. Nam animal quidē de homine dicitur equo, ave, atq; serpēte: quadrupes autem, de hisce tantum modo dicitur quæ quatuor pedes habent: homo vero de individuis solũ humanis: & hinnibile de solo equo, ac singulis equis: & accidēs de paucioribus simili modo. Atq; sumenda sunt ea differētia quib. dividitur genus, nõ ea ex quib. generis substãtia cõstat. Præterea genus quidem potentia differentiã continet, animal n. partim particeps, partim expers est rationis. At differentia non continet genera. Præterea genus prius est hisce differentiis, quib. dividi solet: idcirco secũ ipsas tollit, sed ab ipsis non tollitur. Nam si animal tollatur, rationale simul irrationaleve continuo tollitur. Differentiæ vero genus non tollunt: nam si universa quoq; tollatur, substantia animata, sensitiva, mente cogitationeq; concipitur, quæ quidē animale est, ut patet. Præterea genus quidē hoc ipso quid est: differētia vero hoc ipso, quale quid est, ut dictũ est, prædicatur. Præterea genus quidem unum in unaquaq; specie est, ut est in homine animal, differentiæ vero plures, ut rationale, mortale, mētis atq; scientiæ susceptivum, quibus ab expertib. rationis animalib. differt. Genus præterea simile materiæ est, differentia formæ. Sunt & alia cõmunia propriaq; generis & differentiæ: hæc tamen, quæ sunt enumerata, sufficiant. Genus & species hoc habent commune, de plurib. inquam, uti diximus prædicari. Species autem ut species solum, non ut genus, quoq; sumatur, siquidem sit idem species atq; genus. Commune est etiam ipsis, & iis esse priora de quib. dicuntur, & insuper utrunq; totum quid esse. Differunt autem quod genus quidem species continet, species autem continentur & non continent genera. Genus enim ad plura, quã species pertinet. Præterea genera prostrata oportet, ut quæ quidem & differentiis specificis informata, species nimirũ efficiat. Quapropter & priora genera sunt natura, & secum species tollunt, & ab illis non tolluntur. Nam si species quidem sit, erit & genus omnino: sin vero sit genus, non protinus & species est. Et genera quidem de quaq; specie sua univoce prædicantur: species autem de generib. non dicũtur. Præterea genera quidem ambitu specierũ, quæ sunt sub ipsis, speciem quamq;. Species autē genera differentiis suis exuperant. Præterea neq; species summum genus, neq; genus infima species unquam fieri potest. Generi commune cum proprio est, species sequi. Nã si homo est, animal est: & si homo est, risibile est. Commune etiam est prædicatio æqua: æque namq; genus de speciebus, & pro-

propriũ de individuis quorum est propriũ, prædicatur. Etenim æquè bos & homo est animal, & Socrates atq; Plato risibile. Cõmune insuper est & univoca prædicatio. Et genus enim de speciebus suis & propriũ de hisce, quorum est proprium, univoce prædicatur. Differunt autẽ: genus enim est prius, proprium verò posterius. Esse n. animal, deinde dividi differentiis, propriisq; oportet. Et genus quidem de pluribus speciebus, quarum est genus. Proprium autẽ de una specie tantũ cujus est proprium prædicatur. Præterea propriis quidem fit mutua prædicatio generis aut nõ fit. Neq; n. si animal est, homo est neq; si animal est, risibile est: sin vero homo est, risibile est, et è contra. Præterea propriũ quidẽ omni speciei inest, cujus est propriũ, & soli ac semper. Genus autem omni quidẽ speciei, cujus est genus, & semper inest, non tamen soli. Præterea si propria tollantur: genera nõ tolluntur, sin vero genera tollantur species continuo simul tolluntur: quibus peremptis, & propria simul pereunt.

Generi autem & accidenti commune est, de pluribus, uti dictum est, prædicari sive accidẽs sit separabile, sive inseparabile. Moveri namq; de pluribus. & nigrũ de corvis, Aethiopibus ve, et quibusdã etiam expertibus animæ prædicatur. Pluribus autẽ genus, atq; accidens differre videntur. Genus enim species, ut patet, præcedit: accidens autem posterius ipsis est, etiã si accidẽs inseparabile sumatur. Prius enim natura id, cui accidit, accidente est. Et hisce quidẽ quibus genus communicatur, æquè generis communicatio competit: hisce vero, quibus accidens communicatur, non æquè cõmunicatio competit. Intensionem enim remissionẽve communicatio accidentium suscipit: generũ vero non suscipit. Et accidentia quidẽ in individuis primò sunt: genera verò ac species individuis substãtiis natura priora sunt. Et genera quidẽ de hisce, quæ sunt sub ipsis, hoc ipso quid est prædicantur: accidentia autẽ hoc ipso quale quid est, aut quomodo sese habet res, prædicãtur. Qualis n. est. Aethiops si interrogatus fueris, niger dixeris. & quomodo sese habet Socra. ambulat responderis, aut sedet.

Genus igitur quonam pacto à cæteris differret: jam diximus. Est autem ut unumquodque etiã cæterorũ à cæteris quatuor differat. Quare cum hæc quinque quidẽ sint, unumquodq; verò à cæteris quatuor differat fit ut viginti omnes ipsorum differentiæ sint. Quater enim quinque numerũ dictũ conficiunt. At nõ ita est sed cùm si ordine numeres: quod secundo quidẽ loco numeras, una deficiat differentia propterea quod est ea jã sumpta: quod tertio verò duab. & quod quarto tribus & quod quinto quatuor. decem istorũ universæ profectò differentiæ sunt quatuor tres, duæ una. Genus n. quonam pacto à differentia, specie, proprio, accidentiq; differt, jã dictũ est. Sunt igitur hæ quatuor differentiæ. Differentia vero quo pacto quidem differt a genere dictum est, cum dicebatur quonam modo genus ab ipsa differret. Restat autem, ut quonam modo differt à specie, proprio, accidenteq; dicatur. Atq; tres hinc differentiæ emergunt, ut patet. Species rursus quo quidem modo à differentia differt, dictum est, cum quonã pacto differret à specie differẽtia dicebatur: quo vero modo a genere differt, dictũ est etiã, cum quonã pacto genus differt ab ipsa specie dicebatur. Restat igitur, ut quonã modo differt à proprio atq; accidente, dicatur. Atq; duæ jam & hæ differentiæ hinc oriuntur. Propriũ igitur restabit, ut quonã pacto differt ab accidente, dicatur: nam quo pacto a specie, differentia genereq; differt, dictum est antea, cum illa differre ab hoc dicebantur. Cum igitur generis ad cætera quatuor differentiæ sumantur, ut diximus, differentiæ tres speciei, duæ proprii, unaq; est accidentis, decem omnes istorum profectò differentiæ erunt. Quarum quatuor quæ sunt generis ad cætera diximus nunc, deinceps cæteras afferamus oportet.

Commune id itaq; differentiæ est cum specie, æque esse cõmunicata. Singuli enim homines æquè sunt homines, atq; rationis participes. Est etiam & hoc cõmune semper iis adesse quibus cõmunicatur. Sẽper enim Socrates rationalis est, semperq; homo. Propriũ differentiæ quidem est semper hoc ipso quale quid est prædicari. speciei autem hoc ipso quid est prædicari: nã si homo, ut quale quid sumitur, nõ tamẽ est simpliciter quale sed ea ratiõe, qua differentia generi cõjuncta ipsum constituerũt. Præterea differentia quidẽ in pluribus sæpè speciebus videtur esse, ut quales pluribus animalibus specie diversis inest. Species autem individuis solis inest, quæ sub ipsa sunt collocata. Præterea differentia prior est specie, quæ ex ipsa constat: tollit n. rationale hominem si ipsum tollatur, at homo si tollatur, rationale non tollit: est enim & angelus. Præterea differentia quidẽ cum alia cõponitur differentia rationale nãque atq; mortale, ad cõstituendum hominẽ cõponuntur. Species autem cũ specie non cõponitur, ut alia quædã species oriatur: quidam enim equus cum quadã asina ad muli generationem cõcurrit: equus autẽ simpliciter cum asina cõpositus nõ effecerit mulum. Differentia, & proprium commune quidem habent, æquè cõmunicent his quibus communicantur: æquè n. rationalia sunt rationalia, & æquè risibilia risibilia. Et sẽper ac omni speciei adesse: nam si diminutus etiã fuit bipes ratiõe tamen aptitudinis semper dicitur bipes quoniã & risibile per aptitudinẽ n semper dicitur tale, non quia sẽper ridet. Propria autẽ hæc. Nã differentia quidẽ persæpe de speciebus pluribus dicitur: rationale n. de angelo dicitur, & de homine. Pro-

prium

priũ autem de una tãtummodo specie, cujus est proprium prædicatur. Et Differentia quidem sequitur ea, quorum est differentia, non tamen convertitur. In propriis vero fit mutua prædicatio, propterea quod convertuntur. Differentiæ cum accidente commune est de pluribus prædicari: & item semper, ac omni adesse, si modo inseparabile sit accidens. Nam bipes cum omni semper homini competit, corvis idem, & nigrũ esse, omnibus similiter competit. Differre autem hisce videntur. Differentia namq; continet species, & non continetur: etenim rationale continet hominem & angelum. At accidentia tum continent, ex eo scilicet, quia in pluribus sunt: tũ continẽt, ex eo scilicet, quia in pluribus sunt: tum continentur, propterea quod subjecta non unius accidentis sunt, sed susceptiva plurium. Et differentia quidem expers est intensionis, atq; remissionis: accidentia autem gradus suscipiunt, ac magis talia minusve dicuntur. Præterea contraria quidem differentia misceri nõ possunt: accidentia vero contraria nonnunquã miscentur. Et hæc quidem communia propriaq; differentia cum cæteris sunt: species autem quo pacto a genere differentiaq; differt quidem, dictum est tum, cum quo pacto genus, & differentia a cæteris differrent, diceretur. Reliquum, ut à proprio accidenteq; differat, consideremus. Species itaq; cum proprio est commune, mutua prædicatio. Nam si homo est, risibile est: & si risibile est, homo est: atq; risibile, ut aptum est ad ridendum, sumere, ut sæpenumero diximus oportet. Atq; præterea species adsunt hisce, quib. communicantur: & propria hisce quorum propria esse dicuntur. Differre autem hisce videntur. Species enim & aliorum genus esse potest. Proprium vero aliorum proprium esse nõ potest. Et species quidem proprium antecedit: propriũ autem advenit speciei. Si enim homo oportet, ut & risibile sit. Præterea species quidem semper actu subjecto adest, proprium autem interdum & potentia inest. Socrates enim actu quidem semper est homo non autem semper ridet, quanquam semper ad ridendum est aptus. Præterea quorum definitiones sunt diversæ, [illegible] sunt diversa. Deniq; speciei quidem definitio est, sub genere esse, & de pluribus differentibus numero, hoc ipso quid est prædicari, & quæ sunt similia: proprij vero, soli, & semper, atq; omni inesse.

Speciei vero, & accidenti commune est, de plurib. prædicari. Per pauca autẽ sunt reliqua, quib. conveniunt: propterea quod plurimum inter sese accidens, & id cui accidit, distant. Propria autem utriusq; hæc sunt. Species quidem de hisce quorum est species, hoc ipso quid est, prædicari: Accidentis autem hoc ipso quale est, aut quo modo se habet. Et quæq; substantia unius quidem speciei, plurium autem accidentium, tam inseparabilium, quã separabilium particeps est. Deinde species quidem ante accidentia mente concipitur, etiamsi inseparabilia sunt. (sit enim subjectum oportet, ut illi quippiam accidat:) accidentia autem posteriora sunt, & adventitia natura. Præterea speciei quidem cõmunicatio æqua est: accidentium autẽ, etsi inseparabilia sũt, æqua nõ est. Aethiops enim aut magis, aut minus niger Aethiops esse potest. At enim restat, ut de proprio, & accidẽte dicamus: quo enim modo proprium a genere, & specie, & differentia differat, ante diximus. Comune itaque proprio cum accidente inseparabili est, sive ipsis non esse ea, in quib. insunt. Vt enim sine risibili non est homo, sic & sine nigro Aethiops esse non potest. Et quemadmodũ omni semperq; proprium adest, sic & ipsum inseparabile accidens adest. Differunt autem hisce. Proprium uni soli speciei inest, ut risibile homini. inseparabile autem, accidens seu nigrum, non Aethiopi solum, sed corvo etiam, & pici, & hebeno, cæterisq; compluribus inest. Quapropter proprium quidem convertitur cum esse: cujus est propriũ, & ipsi æquale: inseparabile autem autem accidens non convertitur. At propriorum quidem communicatio æqua est, accidentium autẽ suscipit gradus. Sunt & alia communia hisce, quæ dicta sunt, atq; propria. Verum & hæc ad ipsorum distinctionem, communicationemque demonstrandam sufficiunt.

EXPLANATIO CAPITIS SEXTI, ET VLTIMI DE COMMVNITATIBS & differentiis prædicabilium.

POstquam Porphyrius quinq; universalium Naturam, quatenus introductionis ratio permittebat, prosequutus est, memor illius sententiæ Aristotélicæ in primo Topicorum capite ultimo ex similium dissimiliumq; consideratione magnam percipi in doctrina utilitatem: confert eadem inter sese, ut ea, in quibus consentiunt, & discrepant, sub unum quasi aspectum subjiciat. Id verò tanta efficit verborum copia, tanta perspicuitate, ut interpretis opera non indigeat, præsertim cum nos universalium convenientiam ante primi capitis ingressum, Differentiam in toto opere, prolixius forte, quam res postulabat excusserimus. Proponemus discursum totius capitis, non nihil ad illius intellectum addentes: postea duo proloquia à Porphyrio inducta, ab aliis usu trita recensebimus.

Decem modis cõfert Porphyrius univerſalia inter ſe.

Continet ergo totum caput decem horum univerſalium comparationes, quæ nec plures, nec pauciores eſſe poterant, ſi ſingulis omnia eſſent conferenda. Cum enim ſint numero quinque: primum cum quatuor ſequentibus conferri oportet. Secundum cum tribus tantum: ſi enim ad primum iterum conferatur, fit inanis repetitio. Tertium cum duobus: quartum cum ultimo: quod cum ultra ſe nullum habeat, ad priora verò jam fuerit comparatum, nulli conferendũ eſt: unde conſtitutus manet denarius comparationum numerus. Mutavit autem ordinem univerſalium Porphyrius præferendo differentiam ſpeciei: & quia ſtudere voluit ordini naturæ, & quia differentia in pluribus, quam ſpecies, cum genere conſentit. Ad intellectum verò eorum, quæ de differentia, & proprio inculcantur, memoria tenendum eſt, Porphyrium perpetuo loqui de differentiis tantum generum, & de propriis ſpecierum infimarum.

Convenientia & diſcrimẽ ſpecierum univerſalis aſſignatur.

Deinde convenientiæ univerſalium, & diſcrimina hæc numerantur: genus cum differentia, ſpecie & proprio in tribus conſentit, cum accidente in uno tantum, diſcrimina verò habet à differentia ſex, ſeptem ab ſpecie, quinque à proprio: quatuor tantum ab accidente. Differentia verò cum ſpecie, proprio, & accidente in duobus conſentit, diſcrepat verò quater ab ſpecie, bis à proprio, ter ab accidente. Species, & proprium conveniunt in duobus, & bis totidem diſcriminantur: ſed cum accidente ſemel concordat, diſcordat verò quadrifariam. Deniq; proprium, cum accidente in una, altera conditione ſimile exiſtit, in tribus diſſimile, quæ omnia legenti perſpicua erunt: dummodo illud præ oculis habeatur, quæ hoc loco traduntur à Porphyrio, magis proprie cadere in res materiales, ut hominem, animal, riſibile, &c. quam in earum intentiones.

Effata duo ſunt. Primum accidentia quinti prædicabilis, primò, & immediatè convenire individuis. ſecundario & eorum interventu ſpeciebus. verbi gratia equum moveri, quia Bucephalus movetur, hominem eſſe album: quia Socrates eſt albus, quo utitur Ariſtoteles: utrobique tamen eſt intelligendum de realibus accidentibus, nam quæ pendent ab intellectu, ſecus habere poſſunt, ut eſſe genus, vel ſpeciem, & ejuſmodi alia. Cujus ratio in promptu eſt, idcirco enim contingentia primo conveniunt ſingularibus, quia cum ex ſua natura in ſubjecto connexa non ſint, egent actione cauſæ extrinſecus influentis, actio verò cauſæ, ſi realis eſt, non tendit, niſi ad ſingularia: intentionalis in communia etiam ferri poteſt. Secundum in ultima parte textus ſexti ſic habet, ex duabus ſpeciebus non componitur tertia, cuius ſenſum egregie explicat Albert tractation. 8. cap. 8. ex verbis præcedentibus, oppoſuit enim Porphyrius differentiam, & ſpeciem in hoc, quod duæ differentiæ conſpirant in unius compoſitionem, non autem duæ ſpecies. Perſpicuum enim eſt, non loqui autorem de differentiis æqualibus, ut inquit Avicenna, ſive æque ultimus, ſed de ſuperiori, & inferiori, hæ namq; in unius ſpeciei conſtitutionem venire poſſunt,

Secundũ. Exponitur oppoſitio Differẽtiæ & ſpeciei.

non per immediatam contractionem, vel informationem unius ab alia, ſed quia inferiora actuando, & contrahendo genus, contrahit etiam differentiam ſuperiorem, ad quam comparatur, vel ut actus ad potentiam. At ex duabus ultimis ſpeciebus, neutra eſt actus, neutra potentia, & idcirco Metaphyſica compoſitione in unius eſſentiæ compagem venire non poſſunt, & hoc ſignificavit Porphyrius, cum dixit, in concurſu equi, & aſinæ non concurrere ſimpliciter equum ad muli compoſitionem, quia licet equus, & aſina mulum generent, non propterea mulus ex utraq; ſpecie compactus eſt. Quare immerito Porphyrium carpit Albertus.

Enodãtur aliquot dubia contra propoſitam explanationem.

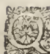
Eadem expoſitio de Metaphyſica compoſitione jugulat has quorundam Dialecticorum inſtantias, materia prima ſublunarium, & anima rationalis ſunt ſpecies infimæ, & tamen componunt tertiam ſpeciem, videlicet hominem. Item linea & ſuperficies ſunt ſpecies quantitatis, & eorum complexu fit corpus, neutra enim ex his compoſitionibus Metaphyſica eſt. Adde Porphyrium videri de ſpeciebus tantum completis loquutum fuiſſe, enumeratas autem vel ſimpliciter vel ex parte incompletas eſſe, ſed ne aliqua ſubſit liberæ interpretationis ſuſpicio ex eodẽ contextu colligit Albertus hanc propoſiti axiomatis moderationem, non fieri ex duabus ſpeciem tertiam, cujus ſuppoſita ſint eadem cum ſuppoſitis alterius ſpeciei componentis, ſic enim perfecte opponitur ſpecies differentiæ, nam duæ differentiæ cum unam conſtituunt ſpeciem, ita ſe habent, ut una earum eadem ſub ſe contineat ſuppoſita, atque ſpecies conſtituta, nam ſuppoſita hominis, & rationalis eadem ſunt, licet aliter ſub ſpecie, aliter ſub differentia conſtituantur.

COM-

IN LIBROS CATEGORIARVM ARISTOTELIS STAGIRITÆ.

Procemium.

DE HVIVS LIBRI AVCTORE, & inſcriptione.



Væ in hac prima aggreſſione ad libros Ariſtotelis, de illius cum docendi, tum ſcribendi ratione dicenda videbantur: partim initio Dialectæ, partim in procemio Phyſicorum, generatim inculcata ſunt. Quare in ſingulorum operum explanatione, is tantum ſupereſt labor, ut quis ſit eorum autor, & peculiaris inſtitutio oſtendatur. Porrò hujus libri autorem eſſe Ariſtotelem Stagiritam, licet (autore Boetio) Iamblicus dubitaverit, & hujus libri quidam minoris notæ Auctores inficiati ſint, eſt tamē communis omnium Peripateticorum conſenſio, quam Boetius hoc loco triplici ratione confirmat. Prima, quia cæteris in operibus ſecum maximè conſentit Ariſtoteles in hoc opere. Secunda, quia ſtyli brevitas, & hujus libri ſubtilitas Ariſtotelem redolent. Tertia, quoniam aliter imperfectum opus ediſſet, ſi de ſyllogiſmis ſcripturus, aut propoſitiones, ex quibus illi proximè, aut ſimplices voces, ex quibus remotè coaleſcunt, omiſiſſet.

Ariſtotelē hujus libri auctorem fuiſſe aliqui negant. Ariſtotelē hujus libri fuiſſe auctorem triplici ratione à Boetio oſtenditur.

Extiterunt quidem ſimilia de prædicamentis opera ab aliis Auctoribus confecta, quæ multis errandi occaſionem prębere potuerunt. Nam, ut Architam Tarentinum omittamus, qui primus omnium ens in decē claſſes diſtribuit, hujus opus lingua Dorica ſcriptum adhuc extare tradit Mirandula in lib. 4. de examine veritatis: Theophraſtus, Eudemus, & Phœnia Ereſſius Ariſtotelis auditores, ad ejus exemplum de ſummis decem generibus ſcripſerūt: & Araſtus Aphrodiſæus alium de eodem inſtituto librum pro Ariſtotelico oſtentari ſolitum prodidit. In Philadelphi etiam Bibliotheca duo inventi ſunt auctore Ammonio, qui hunc ſolum Ariſtotelis eſſe affirmat.

Varia prę dicamētorum opera à variis oſtendūtur *Mirand.*

Operis inſcriptio, etſi à quibuſdam, auctore Porphyrio, alia atque alia afferatur, vulgata tamen, & recepta eſt Ariſtotelis Categoriæ: quod vocabulum Porphyrius traductum credit ab Ariſtotele à forenſi uſu ad gymnaſia: κατηγορία enim ſignificat eam accuſationem, quæ criminando in judiciis verſatur, nam κατηγορέω, accuſo ſignificat, nec eſt inuſitatum magnis Philoſophis (inquit Porphyrius) ut cum aliquid ignotum patefaciunt, aut vocabula innovent, aut uſitata transferant, & nova ſignificatione afficiant. Mitior tamen eſt aliorum interpretatio, qui cum videant verbum κατηγορεῖν ſignificare idem, quod prædico, & enuntio, exiſtimant κατηγορίαν idem eſſe, ut enuntiationem unius de alio, & quia res in his decem claſſibus ideò diſponuntur, ut ſuperiora de inferioribus, juxta naturæ ordinem, affirmentur, meritò ipſæ claſſes græcè Categoriæ appellantur, latinè Prædicamenta, cujus vocabuli auctor inter Latinas fuiſſe videtur Boetius. Sumitur autem, ſive Categoria, ſive Prædicamentum, aliquando pro tota ſerie ex ſuperioribus & inferioribus conſtituta, aliquādo pro ſupremo tantum genere cujuſque prædicamenti: quid verò Prædicamentum formaliter ſignificet, in quæſtionibus expendemus.

Operis vera inſcriptio. Categoriæ nomē unde dictū.

Categoriæ ſive Prædicamenti nomen variè accipitur.

HVIVS LIBRI MATERIA, ORDO, commoditas, & partitio.

Qvam certū eſt inter omnes interpretes hoc libro agi de prædicamentis, tā eſt apud eos ambiguum, an præcipua materia ſint voces, vel res Averroes, & Cajetanus hîc, Avicenna initio ſuæ Logicæ, affirmāt eſſe res. Primò, quia de illis differitur, ex quibus prædicamenta coaleſcunt, ſiquidem tractatus eſt de prædicamentis, ſed prędicamēta ex rebus tantum coaleſcunt, res enim, & non voces dicuntur genera, ſpecies, & individua. Secundò, de his præcipuè agitur, quorum traduntur proprietates, ſed proprietates, quæ ſingulis prædicamentis aſſignantur, rebus conveniunt, non vocibus, ergò res ſunt præcipuum ſubjectum. Oppoſitum docent Alexander, Simplicius, Ammonius, Porphyrius, Syrianus, & Boetius, primariam, ſcilicet, materiam eſſe voces, quod ſignificaſſe videtur Ariſtoteles ca. 4. ejuſdem operis, cum prædicamenta diſtinguens

De hujus libri materia duplex sēt. Prima ſen. 1 argum. 2. argum. 2. Sentētia

guens, per voces id exequatur, sic enim ait, eorum, quæ nulla complexione dicuntur, singula aut substantiam significant, aut quantitatem, aut qualitatem, &c.

Posterior sententia præoptatur.

1. ratio,

2. ratio,

Posterior sententia multò verior est, dummodò non neget in præsenti opere de rebus etiam, quæ prædicamenta constituunt, secundaria ratione disputari. Prima hujus resolutionis pars suadetur. Primò, quoniam Dialectica universa est scientia sermocinalis, ergo omnes ejus partes, qualis est hæc, ad sermonem præcipuè attendunt, maximè ad internum. Secundo, hoc loco traduntur elementa ad propositiones, syllogismosq; conficiendos: propositiones verò & syllogismi constant verbis significantibus, non rebus significatis, ergo in hoc opere verba præcipuè tractantur. Secunda pars inde constat, quia nec verba, quæ significativa, sufficienter intelligi possunt, nisi aliqua rerum significatarum declaratione, nec Aristoteles in sequentibus capitibus aliter eadeclaravit, nam explicatione substantiæ quantitatis, &c. exposuit, quæ essent vocabula simplicia eorum significativa.

Solvuntur 1. sent, arg.

Ad 1.

Ad 2.

Ex quibus patet responsio ad rationes prioris sententiæ, quatenus posteriori adversantur. Ad primam enim, concedimus in Prædicamētis præcipuè res collocari: negamus tamen hāc tractationem esse de iis, quæ præcipuè in Prædicamentis ponuntur sed de signis, quibus exprimuntur, quæ etiam sortiuntur appellationē generum specierum, &c. Ad secundum. negādum est ea primo tractari. quorum proprietates explicantur, nam ut verba simplicia melius perfecta sint, eorum significata non solum per partes essentiales, sed etiam proprietatibus explicantur. Adde non modo rerum, sed etiam verborum proprietates in hoc opere tradi, nam cap 5. ait Aristoteles, proprium esse substantiarum significare hoc aliquid, quod in sola verba quadrare potest.

Quem locum in ordine artiū hic liber obtineat.

Certū locū habere multi negant & rationibus probant.

1. Ratio.

Quod attinet ad ordinem, hic liber conferri potest, vel cum aliis partibus Philosophiæ vel cum cæteris partibus Logicæ: si priori modo consideretur, non desunt, qui ultimum ei locū adscribant, eundem scilicet, quem Metaphysicæ (cujus pars hic liber ab his autoribus esse creditur) attribuunt Alii nullū ei definitū locū in Artium ordine concedunt, sed ad omnes simul artes pertinere asseverant. Primi utuntur his rationibus. Prima. Sola Metaphysica ex propriis cōsiderat ens ut proportionatum objectum, ergo eadem sola considerare debet immediatam entis divisionem in decem genera, quæ hoc in opere pertractatur, nā cujus est explicare aliquam naturam, ejusdē est proxima illius in inferiora partitionem perscrutari. Secunda. Modi prædicandi, quibus Aristoteles, cæterique Philosophi hoc loco Prædicamenta colligunt, fundatur in modis essendi, ut apud Porphyrium dictum est, sed modi essendi pertinent ad Metaphysicum, non ad Logicum, ergo ad eundem spectabunt modi prædicandi, alioquin inversionis ordine artes procedent, si à priori arte explicetur forma, & à posteriori fundamentum, sine quo ea forma intelligi perfectè non potest: Tertia. Dialecticus non considerat qualia sint materialia prædicata, sed qui, & quot sint modi prædicandi formales, & à quavis materia præcisi, ergo inquirere quot sint genera earum rerum, quæ prædicantur, ad ipsum minime spectat, sed ad Metaphysicum.

2. Ratio.

3. Ratio,

Prædicamentorū tractationem ad nullum determinatum artificem pertinere aliqui putant.

Qui negant Prædicamentorum explicationem ad ullum determinatum artificem pertinere, ita arguunt Nulla est scientia vel ars, quę omnia rerum genera versat, sed quælibet certā etiam partem expendendam assumit, ergo labor explicandi omnes Categorias, quæ res omnes continent non ad unam aliquam, sed ad omnes simul artes pertinebit.

Prædicamenta ad Metaphysicum, & Logicum alia, atque alia ratione spectāt.

Res, quæ in prædicamentis locantur trifariam spectari possunt.

Communis tamen sententia omnium gravium interpretum est, Prædicamenta, ad Metaphysicum simul, & Logicum, alia atque alia ratione pertinere: quod uti manifestum sit, & cōtrariis opinionibus satisfiat, advertendum est, res, quæ in prædicamentis collocantur, trifariā spectari posse. Primo, quoad ipsarum naturas: veluti si in prima Categoria consideres naturā substantiæ, corporis. &c. Secundo, quatenus sunt universales, & particulares in essendo, id est, quatenus particularia includunt communia, & ab ipsis non includuntur. Tertio, prout aptæ sunt in enuntiatione subjici, & prædicari. Ac prima quidem consideratio, nullius determinatæ scientiæ est, sed omnium realium, & hoc tantum convincit secunda opinio: inde tamen non sequitur, doctrinam Prædicamentorum spectare ad omnes scientias, quia prædicamentorū non est sola rei natura, sed involvit seriem. Secunda planè est Metaphysica, ut primæ opinionis argumenta convincunt. Tertia merito ascribitur Logicæ Nam tota consideratio, quæ ad prædicationes instituitur, est Dialectica, ut nullus diffitetur, ejusmodi verò esse tertiam, de qua agimus, ex ipsis declaratione compertum est.

Solvuntur oppositæ partis rationes.

Ad 1.

Ad 2.

Ad rationes in oppositum respondetur. Primam primæ sententiæ nihil nobis adversari Ad secundam respondetur, sæpe necessarium esse ad rectum doctrinæ ordine explicare, quæ sit vis, & munus alicujus formæ, non explicato, sed supposito fundamento quod velin pueris elementariis apparet, docentur enim virtu

tem

tem, & potestatem literarum, ignorata earum natura, ita Logici cognoscunt vim prædicationum, supposito earum fundamento quod Metaphysici exponunt. Ad 3. Ad tertiam respondetur opus esse Dialectico, omniū rerū genera, quoad rationem prædicandi, & subjiciendi, cognoscere, non ut earum rerum notitiam per se cōparet, sed ut mediis abundet, ad quamcunque de re proposita quæstionem pertractandam. Argumentum secundæ resolutum jam est.

Ad varias intellectus operationes variæ quoque Logicæ tractationes ordinantur.

Hactenus de ordine hujus tractationis ad cæteras disciplinas, nunc de illo, quem ad alias Logicæ Aristotelis partes obtinet: is vero est idem, qui in operationibus mentis cōspicitur. Nam primæ operationi, qua simplicia apprehenduntur, respondet hæc prædicamentorum doctrina, ubi simplicia nomina in classes rediguntur. Secundæ, qua componimus, & dividimus, aptantur libri de interpretatione, in quibus de enunciatione disputatur. Tertiæ qua ratiocinamur, congruunt Analytica, & Topica, ubi consequentiæ, argumentationes, syllogismique fabricantur.

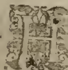
Hæc doctrina ad omnem usum dialecticum est maximè necessaria.

Hujus doctrinæ commoditas, & utilitas est quam maxima ad omnem usum Dialecticum, nam ad divisiones, definitionesque conficiendas expeditam præbet materiam, Genera, Species, Differentiasque distinguendo. Ad argumentationem vero de quacunque re instituendam, omnem subjicit naturam, omnem proprietatem. Distributio operis est in tres partes, in ante Prædicamenta & post Prædicamenta. Prima quatuor capitibus continetur. Secunda. quæ præcipua est, quinq; sequentibus. Tertia, ut ordine, ita utilitate, & dignitate ultima, totidem extremis.

Tractatio Prædicamentorū in tres partes dividitur.

EXPLANATIO CAPITIS PRIMI, DE AEQVIVOCIS, VNIVOCIS, ET Denominativis.

SVMMA CAPITIS.



Definitio Acquivoc.

Hoc caput tres continet definitiones, & totidem in partes dividi potest. Prima est Aequivocorum in hunc modum: Aequivoca sunt ea, quorum nomen commune est, ratio vero substantiæ nomini accommodata, diversa: hoc est, quæ nomine conveniunt, conceptibus autem, vel essentia discrepant. Secunda est Vnivocorum, & sic habet: Vnivoca sunt, quorum & nomen commune est, & ratio substantiæ nomini accommodata, eadem, seu quæ & nomine, & essentia conveniunt. Tertia, describuntur Denominativa hac ratione. Denominativa sunt, quæ ab aliquo nominis habent appellationem solo differentiæ casu: hoc est, quæ tribuunt subjecto appellationem alicujus formæ, quæ afficitur vocabulo initio eodem, fine tamen diverso.

Definitio Vnivoc. Definitio. Denominativi.

COMMENTARIVS. CAPVT I.

a *Aequivoca dicuntur ea.* b *Quorum nomen solum commune est:* c *ratio vero substantiæ.* d *Nomini accommodata, diversa: ut animal dicitur, & ipse homo & id, quod est pictum. Horum enim nomen commune tantummodo est, ratio vero substantiæ nomini accommodata diversa. Si quispiam enim, quænam sit utriusq; ratio animalis voluerit assignare, rationem utriusq; profecto propriam assignabit.* e *Vnivoca ea dicuntur, quorū & nomē com-*

a *Aequivoca dicuntur)* Quoniam hujus primæ partis doctrina eo tendit, ut nonnulla explicemus ad prædicamentorū intelligentiam necessaria. quæ si postea traderentur, inchoatam disputationis seriem interruperent, idcirco primis quatuor capitibus, quædam, omnibus, vel pluribus Categoriis, partim repugnantia, partim convenientia, edisserit. Hujus consilii ratio, ut in hoc primo capite eluceat, advertit Albertus Magnus [illegible] primo, capite 2 A [illegible] [illegible] posse Prædicamenta. Primo, omnia cum Ente, cujus mem[illegible] sunt. Secundo [illegible] inferioribus. Tertio, quædam ad alia, verbi causa, [illegible] accidentium ad [illegible]. Si comparatio fiat primo modo, omnia sunt Aequivoca, [illegible] causa [illegible] hoc loco de Aequivocis, adde etiam, ut ostendat ea [illegible] Si secundo modo omnia conveniunt univocè, ut planum est. Si denique tertio, singula novem Categoriarum accidentia dicuntur de substantia, non æquivocè, quia [illegible] possunt eadem ratione, ut in Prædicabilibus visum est: non univocè, quia non

Alb. Mag. Aegid.

Trifariam [illegible] posse [illegible] prædicamenta.

affi-

Triplex cujusque rei consideratio esse potest.

affirmantur essentialiter, sed denominativè, & accidentaliter, quod etiam convenit iis substan-
tiis, quæ aliarum respectu accidentis modum imitantur, ut auratum comparatione ligni. Ratio
propositi ab Aristotele ordinis in præfatis collationibus recensendis est, quia prima rei conside-
ratio est in ordine ad superius, quo constat, secunda ad inferius, quod constituit, tertia ad extre-
mum, quod afficit, vel à quo afficitur.

Quadrifariam se possunt habere aliqua duo penes nomen & rationem.

Ammonius, Boetius, Simplicius, & alii notarunt quadrifariam se habere posse aliqua duo
penes nomen, & rationem, finitionemvè: aut enim conveniunt nomine & ratione, & dicun-
tur synonyma, seu univoca: aut utroque dissident, vocanturque Eteronyma, seu diversivo-
ca: aut nomine quidem conveniunt, ratione verò discrepant, & appellantur Homonyma, id
est, Aequivoca: aut denique ratio utriusque est eadem, nomina autem plura, quæ dicuntur Po-
lyonyma, sive Multivoca, ut gladius, & ensis. Ex his quatuor generibus, primum duntaxat,
& tertium explicat hoc loco Aristoteles: vel quod cæterorum nullus in hoc opere usus est, vel
quod ex his reliqua facile dijudicantur. Notandum præterea est, Aequivoca (idem de Vnivocis,
& Denominativis) alia esse æquivocantia, alia æquivocata: illa sunt vocabula significantia:
hæc res ipsæ significatæ: de prioribus dictum est in libro institutionum: posteriora definit hoc
loco Philosophus. Cæterum ut vera Homonymia servetur, necesse est, Auctore Ammonio, ut
vox omnibus grammaticis accidentiis eadem sit. Vnde, malus, non est nomen Aequivocum
respectu arboris, & hominis vitiosi, quia pro arbore priorem producit, pro homine eandem
corripit.

Vt nomen sit æquivocum eadem grãmatica accidentia habere debet.

Definit igitur Aequivoca in plurali, quia circa multitudinem rerum, æquivocatio esse non
potest. Cur verò usus sit verbo (dicuntur) & non verbo, sunt, ea causa est, inquit Boetius, quia res
non sunt æquivocæ secundum se, sed per ordinem ad nomen, quo appellantur: quare æquivoca-
tio in appellatione consistit.

b *Quorum nomen*) Nomen hoc loco, ut Boetius annotavit, latè accipitur, ita ut non ea tantum, *Boet.*
quæ propriè nomina vocari solent, sed etiam verba, & participia, & quamvis orationis partem
comprehendat: qua nominis significatione usus est idem Aristoteles initio primi libri Elencho- *Arist.*
rum. & alibi: vocabulum, solum, non excludit omnem convenientiam: fieri enim potest, ut ali-
qua æquivoca in multis, præter nomen, conveniant, ut Gallus homo, & Gallus avis, qui præter
ultimas differentias, cætera omnia prædicata habent communia: sed excludit convenientiam in
ratione sub illo nomine: quo pacto dicere consuevimus, relictum alicui in prælio solum ensem,
ad distinctionem videlicet clypei & hastæ.

Quid in definitione nomine rationis & substantiæ intelligitur.

c *Ratio substantia*) Ratio græcè hoc loco dicitur λόγος, quod significare potest conceptum
mentis, vel simplicem, vel definitivum vel etiam conceptum objectivum rei significatæ, ut in
quæstionibus explicabitur. Substantia non ponitur pro ea, quæ ac accidentibus distinguitur,
propriumque Prædicamentum constituit, sed pro quavis Natura, quæ possit ratione explicari, *Sergius.*
nam græcè habetur, οὐσίας, quod nomen, Autoribus Sergio Flavio apud Fabium lib. 2 c. 15. & lib. *Quintil.*
5. cap. 7. & lib. 8 cap. 3. Boetio hîc, & Macrobio libro primo in somnium Scipionis ca. 14. propriè *Boetius.*
significat essentiam: quæ non minus in accidentibus, quam in substantia reperitur, unde in utris- *Macrob.*
que est propria Homonymia, seu Aequivocatio.

d *Nomina accommodata*) Hoc est Aequivoca non conveniunt in ulla natura communi, quæ
significatur eo vocabulo, in quo Aequivoca dicuntur, licet alioqui participent eandem naturam
alio nomine significatam, ut patet in proposito exemplo Galli: quanvis enim homo, & avis non
uniantur in aliqua natura expressa nomine, Gallus; uniuntur tamen in natura significata per no-
men (Animal) Totius ergo definitionis sensus est, Res æquivocas appellari illas, quæ habent
idem vocabulum extremum, diversam tamen essentiam, seu essentialem definitionem.

Quæ sint Vnivoca.

e *Vnivoca ea*) Quæ Latinè univoca, græcè συνώνυμα dicuntur. Quæ autem nunc apud Gram-
maticos synonyma propriè πολυώνυμα vocantur. Cætera vocabula, quæ in univocorum defini-
tione ab Aristotele ponuntur, ex Aequivocorum declaratione perspicua sunt.

Denominativa sũt media inter Aequivoca & Vnivoca.

f *Denominativa*) Definit Denominativa: quæ ut notavit Augustinus in Categoriis, Damasc. *August.*
in sua Logica cap. 35 & Simplicius hoc loco, media sunt inter Aequivoca, & Vnivoca quia Vni- *Damasc.*
voca totum nomen, totamque rationem illi respondentem habent eandem: Aequivoca nomen *Simpl.*
quidem totum, sed non rationem: Denominativa verò non habent eandem prorsus rationem,
& idem nomen, ut Vnivoca, item nec nomen prorsus idem, & rationem omninò diversam, ut
Aequivoca, sed tam nomine, quam ratione, partim conveniunt cum forma, partim ab ea dissen-
tiunt, ut videre est in candore & candido: nam candidum tum initio vocabuli, tum re significa-
ta consentit cum candore, differt autem & in fine vocis, & in modo essendi formæ, quia candor
dicit formam nude acceptã, candidum verò adjungit modum essendi in subjecto. Ad uberiorem
hujus-

hujus explicationem, oportet in quovis Denominativo tria considerare formam per se sumptam, ut albedo, subjectum formæ, ut Cygnus, & concretum ex forma, & subjecto, seu modo, quo forma subjecto inhæret, ut album: forma dicitur denominans, subjectum res denominata, mediū illud concretum denominativum. Cæterum hęc considerari possunt, vel in vocibus, vel in rebus: si spectentur in vocibus, forma denominans est nomen, Albedo denominativum, nomen Album, quod recentiores Dialectici vocant Denominativum denominans, subjectum, Cygnus: si in rebus, forma denominans est albedo realis, Denominativum, concretum reale ex albedine, & subjecto, quod vocant Denominativum denominatum, subjectum, idem Cygnus.

Tria Denominativorum genera.

Adhæc. Tria commemorari solent denominativorum genera. Quædam derivantur ex forma re, & non voce; ut studiosus à virtute, utrunque enim significat eandem formam, sed voces longe sunt diversæ. Alia voce, & non re, ut officiosus ab officio, nam vocabuli initium est idem, res verò significata alia, & alia. Alia denique derivantur, & voce, & re, ut Grammaticum à Grammatica, quod quanto rigore accipiendum sit, in quæstione explicabitur. Hæc ultima tantum propria, & vera denominativa censentur à Dialecticis, queis proinde solis aptanda est proposita definitio ad hunc modū. Denominativa sunt res, quæ ab aliqua priori forma re ipsa derivatæ, ab eadem nomen accipiunt, initio idem cum nomine formæ, in fine tamen diversum: id enim significant illa verba contextus, solo differentia casu.

Quæ propriè denominativa à Dialecticis censeantur.

commune est, & ratio substantiæ nomini accōmodata eadem est: ut animal dicitur & ipse homo: & equus: nomine namq; communi & homo, & equus animalia nuncupātur, & ratio quoq; substantiæ utrūq; eadem est. Si quispiam enim utrimq; rationi voluerit assignare, quænam sit utrimq; ratio animalis, eandē ratione omninò reddet. §. Denominativa ea dicuntur, quæ ab aliquo nominis appellationem habent solo differentia casu, ut à Grammatica Grammaticus appellationem habet, & à fortitudine fortis.

CAP.

QUÆSTIO I.

QVID SIT AEQVIVOCVM, ET quotuplex.

ARTICVLVS I.

MVLTIPLEX AEQVIVOCORVM divisio.

Etsi profundior analogiæ perscrutatio metaphysica sit: non fuit tamen hoc loco omninò prætereunda nonnulla ejus investigatio, ut Philosophi mens, & prædicamentorum series explanentur. Igitur ut missam faciamus divisionem æquivoci in æquivocans & æquivocatum, de qua in cōmentario capitis, celebris est ea, quam Aristoteles septimo Physicorum capite quarto tex. 31. proposuit his verbis: æquivocationum aliæ nimiū distant, aliæ similitudinem quandam habent. Hoc est ut interpretatur D. Tho. & cæteri eo loco, quædam sola conveniunt voce, aliæ præter vocem in re significata similitudinem habent. Eandem prosequitur Cajet. tract. de analogia nominum sub his terminis à veteribus, & recentioribus usurpatis, æquivocorū alia sunt à casu alia à cōsilio, quorum illa simpliciter æquivoci nomen, ut sibi propriū vendicarūt: hęc speciali etiam vocabulo analogia dicūtur. Quæ divisio æquè cadit in nomina atq; in res, ac prout nominibus accommodatur exposita, est in institutionibus; quatenus in rebus invenitur, sic

Divisio æquivocationum. *Arist.* Explicatio divisionis. *D. Thom.* *Cajet.*

habet: æquivoca à casu sunt, quæ habent commune nomen, rationē verò tali nomini respondentē omninò diversā, cujusmodi sunt homo Francus, & avis sub hoc nomine, Gallus, quāvis enim illa duo secundū naturam genericā animalis conveniant in una ratione univoca, & secundum specificas differentias conveniant saltem analogicè, ut postea patebit, non significātur tamen illo vocabulo, quasi convenientia, sed perinde ac si commercium non haberent.

Definitio æquivocorum à casu.

Consilio æquivoca, seu analoga, idem quoque nomen habent, & rationem aliquo modo eandem, simpliciter tamen diversam, ut homo verus, & depictus. uterque enim formam hominis participat, tametsi unus veram, & essentialem, alius adumbratam: quod est in causa, ut hæ rationes hominis sint absolutè diversæ. Hinc etiam est, ut analoga meritò censeantur media inter casu æquivoca, & univoca, siquidem vendicant rationem quodammodo unam; ut univoca, simpliciter tamē diversam, quemadmodum æquivoca, cum quibus deinde majorem habent necessitudinem.

Definitio analogorum.

Prosequitur Aristoteles eodem loco subdivisionem alterius membri propositæ divisionis; nimirum analogi, quam illustriorem reddidit Cajet. in eo opere ex divo Thom. & aliis. Analoga quædam sunt secundum inæqualitatem, alia secundum attributionē, alia demum secūdum proportionem. Analoga inæqualitatis sunt, quorum nomen, & ratio est omninò eadem, inæqualiter tamen perfecta in inferioribus: hujusmodi sunt genera omnia, quæ licet

Divisio analogorum. Analoga inæqualitatis.

ſecundum rationem objectam ab inferioribus præſcin- nullam habeant diverſitatem, & idcirco ſimpliciter ſint univoca, nihilominus ob inæqualitatem differentiarum contrahentium perfectius exiſtūt in una ſpecie, quam in alia Quamobrem D. Thom. in 1. diſt 19. quæſt. 5. artic. 2. vocavit hæc analoga ſecundum eſſe, quoniam eatenus ſunt inæqualia, quatenus perficiuntur differentiis ſpecierum, quarum una ſemper excedit aliam, quam Aver. 2. Metaphyſ. com. 2. cenſuit ſufficiens fundamentum aſtruendi genus proprius dici de una ſpecie, quàm de alia, quod autem ſic dicitur, analogum exiſtimatur.

D. Thom.

Averr.

Hac expoſitione præcluſus eſt aditus illi objectioni, qua opponeretur ſpeciem quoque fore analogam ſecundum inæqualitatem, prout eſt in variis individuis. Negabis enim illationem, quia juxta ſententiam magis approbandam in libris de anima, omnes differentiæ individuæ ſub una ſpecie ſunt æquales in eſſentiali perfectione, & ideo æqualiter perficiunt ſpeciem Gravior eſt eadem objectio in ſententia Pariſienſium, qui imparitatem admittunt in individuorum differentiis: inæqualiter enim perficietur natura ſpecifica in individuis, quemadmodum generica in ſpeciebus: concedent fortaſsè totum Pariſienſes, aſſerentque hanc ſpecierum analogiam ideò prætermiſſam à Philoſophis, quia viſitur in individuis, de quibus ipſi minimè differunt.

Analoga per attributionē.

Analoga per attributionem ſunt, quorum eſt idem nomen, eademq; ratio ſecundum terminum, diverſa tamen ſecundum habitudines ad illum: explicatio hujus definitionis, quam recipiunt omnes hodieq; probant ex Cajetano c 2. de analogia nominum, hæc eſt. Analoga omnia hoc conveniunt cum univocis, & æquivocis, quod eodem nomine ſignificantur, ut Ariſtoteles in ſua definitione teſtatur. Habent verò hæc, de quibus diſputamus, eandē rationem ſecundum terminum, quoniam omnia reſpiciunt unam formam inventam in primo analogato, ut videre eſt in ſano. Etenim quæcunque ſana vocantur, ab una ſanitate, quā reſpiciunt, ſortiuntur appellationem, quod quia diverſis modis præſtant, additur in definitione analoga reſpicere per diverſas habitudines: nam animal ſanitatem ſuſcipit, ut ſubjectum, pulſus indicat, ut ſignum, cibus conſervat, ut cauſa: quia vero nomen connotativum primo, & per ſe denotat ſubjectum formæ, quam ſignificat, primum analogatum ſani eſt Animus, in quo reperitur proportio quatuor humorū, quæ eſt ſanitas, cætera verò ut pulſum, & cibū importat magis ſecūdario, & remotè, ut reſpicientia primum analogatum, quæ idcirco abſque reſpectu ad primum, nec definiri, nec probè intelligi poterant, ut in eodem ſano, & in cæteris eſt manifeſtum. Quo enim pacto explices, vel mente capias pulſum, ut ſanum, non comparando illum ad ſanitatem animalis, cujus meritò terminativè & extrinſece ſanus dicitur, quatenus eſt illius index? Ita docet D. Thom. prima parte q 13 art 6. in corpore.

Cajet.

D. Thom.

Porrò autem Princeps analogum, quod cætera reſpiciunt, & à quo derivatam habent appellationem, eſt illorum cauſa, uno ex quatuor vulgaris generibus nimirū finalis, aut efficiēs, formalis, aut materialis. Finalis cauſa eſt animal ſanum comparatione medicinæ, & dietæ, quæ propter ſanitatem animalis, ut propter finem inſtituuntur. Cauſa efficiens eſt Medicus, à quo inſtrumenta denominantur medica, ut à cauſa effectiva principali Cauſa formalis, quæ hoc loco ab exemplari non diſtinguitur eſt v. c. homo verus, ſi referatur ad pictum, quoniam pictus per imitationem formæ veri hominis ut proprii exemplaris homo nominatur. Denique materialis cauſa eſt ſubſtātia collata cum accidentibus ſub ratione entis: nam ens primò dicitur de ſubſtantia, quæ ſimpliciter, & per ſe eſt, de accidentibus verò cum reſpectu ad ſubſtantiam, cujus ſuſtentatione exiſtunt.

Analoga unius ad alterum.

Quod ſi illud principale quo cætera referuntur, eodem nomine ſignificetur, quo minùs præcipua, dicuntur analoga unius ad alterum, cujuſmodi eſt ſanum, eodem namque vocabulo deſignatur & animal, quod præcipuè ſanum eſt, & reliqua minus præcipua: intelligimus autem nomine unius omnia ſecūdaria, & minus principalia, nomine verò alterius Princeps analogatum. At ſi illud non ſignificetur eodem nomine, vocantur analoga duorum ad tertiū. Hac ratione eſt analogum ſalutare, dicimus enim ſalutaria deambulationem, potionem, & dietam gratia animalis, cui ſalutem afferunt, cùm animal ipſum, quod ſalutaria reſpiciunt, haud eo nomine cenſeatur. Hic etiam ut in præcedenti membro, nomine duorum intelligi volumus omnia analogata ſecundaria, ſive duo tantum exiſtant, ſive plura, nomine alterius primarium. Eſt hæc doctrina D Thom. eadem quæſt. art. 5. quæſt. prima de potentia artic. 7. primo contra Gent. cap. 34. ubi eam explicat Ferrar. & poteſt tradi per modum alterius univerſalis diviſionis analogi ſecundum attributionem: ut aliud dicatur unius ad alterum, aliud duorum ad tertium.

Analoga duorū ad tertium.

D. Thom.

Ferrar.

Analoga ſecundum proportionem.

Analoga ſecundum proportionem ſunt ea; quorum eſt idem commune nomen, & eadem ratio proportionaliter, ſeu & ſimilis ratio, ita ferè Cajetan. cap. illius tractatus juxta Philoſophum ſupra citatum. Sed quoniam plerique veteres, & recentiores appellant hæc analoga proportionalitatis, alii proportionis

tionis

tionis, quo vocabulo nos libentius utimur, est advertendum proportionem esse habitudinem unius ad aliud, qualis est inter quatuor, & octo, est enim proportio dupla: proportionalitatem verò juxta usum perspectivorum esse comparationem, sive similitudinem duarum proportionum inter se, verbi gratia proportionis quatuor ad octo, & octo ad sedecim: nam utraque est dupla proportio, & in hoc habet similitudinem. Idem cernitur in quibusdam analogis, veluti in principio, quoniam ut se habet ratio præbendi initium sanguini in hepate, ita se habet in fonte ratio conferendi initium flumini, unde hæc analogia consistit in similitudine proportionum. Verum melius designatur hæc eadem similitudo nomine proportionis, quod licet formaliter non significet illam relationē habitudinis, quæ inter proportiones exercetur, ut proportionalitas significat, satis tamen indicat illius fundamentum, quod est ratio totius analogiæ.

Proportio quid sit.

Ita patet ratio nostri consilii in usu vocabuli, & explicatio postremæ partis definitionis, in qua hujusmodi analoga distinguuntur ab analogis attributionis: illa enim habent unam simpliciter rationem, quam respiciunt, hæc habent plures diversas, non omninò ut æquivoca, sed proportione similes, ut videre est in principio: alia enim ratio principii est in fonte, alia in corde, alia in instanti, quod dicitur principium temporis: item alia ratio entis est in substantia, alia in accidente, alia forma hominis in vivo atque in demortuo: cum interim non sit alia sanitas, quæ denominatur animal, alia, qua pulsus, vel cibus. Subdividuntur hæc analoga in ea, quæ sunt per proportionem propriam, & quæ per impropriam, priora sunt quæ vere, & propriè participant formam nomine analogo significatam, ut cor, fons, & instans in ratione principii, substantia, & accidens in ratione entis. Posteriora ita se habent, ut forma in uno sit per se proprie, in alio per metaphoram, quomodo est analogum risus ad risum hominis, & prati, in homine enim est propriè, in prato per translationem, dum herbarum virore, & florum amænitate vultus hilaritatem æmulatur.

Analoga per proportionem propriam, Analoga per proportione impropriam.

Hæ sunt præcipuæ analogorum divisiones, alias minoris momenti facile quivis interpretabitur, uti illam in analoga essentia, & accidentalia: priorum exemplum est ens ad substantiam, & accidens, est enim ens de illorum essentia, posteriorum est principium, quod accidentaliter prædicatur de corde, & instanti. Atque facilis est illa in analoga quo ad naturā, & quoad modum; analogum quoad naturam est illud, quod in seipso est multiplicis rationis & ens, principium, &c. nam hæc in ipso formali significato habent diversas rationes. analogum quoad modum est, quod in se est natura univoca, & in solo participandi modo habet diversitatem, quia prius, vel intensius communicatur uni, quam aliis, hujusmodi est calidum respectu elementi ignis, & cæterorum, prius enim per se, & perfectius igni convenit, cæteris rebus secundariò, ratione ignis, & imperfectius.

Si animum diligēter advertas, facile perspicies, has divisiones, per se solum cadere in analoga secundum proportionem, quia in his forma, penes quam analoga dicūtur, semper multiplicatur, & intrinsece in ipsis analogatis invenitur, quamobrem vel erit, de eorum essentia, vel non; similiter aut erit ejusdem rationis in omnibus, & in modo tantum diversa, aut diversæ simpliciter rationis cum quadam similitudine, & ita constabunt præfatæ divisiones: at in analogis secūdum attributionem per accidens tantum inveniuntur eædem divisiones, quoniam cum non exigant formam intrinsecè multiplicatam in membris dividentibus, necesse non est, ut forma sit illis essentialis, nec ut sit multiplicis rationis in se ipsa, sed sufficiat univoca, ut patet in sanitate.

ARTICVLVS II.

EXPENDVNTVR ALIQVAE DIFficultates obvia in præcedenti doctrina.

Naloga attributionis hoc præcipuè à cæteris differre tradidimus, quod respiciant primarium analogatum, in quo forma intrinsecè reperitur ut palam fecit exēplūm sani. Verū in hac doctrina, duplex est objectio, unica dubitatio Prima objectio, omnia sana solum dicunt attributionem ad id, à quo talia denominantur, sed denominantur à sanitate, non ab animali, ergò omnia tam minus principalia, quam principale dicunt habitudinem ad solam sanitatem, non autem ad animal, & consequenter analoga attributionis (nam de cæteris idem est judicium) solum dicunt ordinem ad formam, non ad primū analogatum. Confirmatur, hujusmodi analoga à sola forma pendent in sui cognitione, & definitione, ergò ad eam tantum ordinantur. Secunda, etsi demus analoga attributionis propendere in unum primarium, nihil in hoc different ab analogis proportionis, saltem impropriæ: nam homo pictus dependet à verò, ut à causa formali externa, sine qua intelligi, definirique nequit, & tamen est analogum proportionis impropriæ, ergo &c.

Prima objectio.

Secunda objectio.

Dubitatio verò est, an opus sit ad tuendā analogiam attributionis, ut forma in uno tantum sit

... aliquis per solam extrinsecā ... nem. Ratio ambiguitatis ex una parte est, analoga attributionis accipere appellationem à principali, vocarique eodem nomine, non propter similitudinem cum illo, sed propter respectum, quæ vera non essent, si forma in omnibus existeret, ab ea namque intrinsece denominarentur, & ob eandem dicerētur similia principali analogo quod est proprium analogiæ proportionis. Ex alia parte ens, ut cōmune ad Deum, & creaturas, vel ad substantiā, & accidens est analogum per attributionem unius ad aliud, & nihilominus ejus forma invenitur formaliter in creatura, & in accidēte, quæ dicunt attributionem, ergo nihil refert formā esse intrinsece in omnibus analogis per attributionem.

Adversus secundum divisionis membrū.

Hæc adversus primum divisionis membrum. Adversus secūdum de analogis secundū proportionem se opponit Ochamus quodlibeto quarto quæst. 16 existimans nullum esse analogum proportionis propriè dictæ; sed solū metaphoricę, ea verò quæ nos vocamus analoga proportionis, esse univoca.

Prima objectio.

Primo quoniam analogum, non debet eodem modo participari ab inferioribus, id enim indicavit Aristoteles in definitione, cum dixit æquivoca habere diversas rationes, at hæc proportionalia æquè primò & principaliter dicuntur de suis inferioribus, ut patet in principio comparatione fontis, cordis, & auroræ: in accidente respectu accidentium realium, & completorum, ergo hujusmodi sunt univoca. Major probatur communi effato philosophorum asserentium, analoga dici prius de uno, quam de alio, quod videtur desumptum ex illo Philosophi in postprædicam. c. de modis simul, omnes species sub uno genere esse simul natura, sequitur enim è converso hac ratione, quæ sunt simul natura sub aliquo gradu communiori quam specifico, esse illius species.

Secunda objectio.

Secundo, analogum postulat diversas impositiones, & diversos conceptus illis respondentes, sed quæ vocantur analoga per proportionem, hoc non habent, nam vocabulum principium semel impositum fuit ad omnia sua significata, & ita res se habet in cæteris, ergò non sunt analoga. Major patet. Primò, explicatione vocabuli, quo, juxta graves interpretes, afficimus analoga, idem valet æquivocum à consilio, ac nomen habens multas significationes non temerè, ut æquivocum à casu, sed attenta similitudine rei secundò significatæ, ad eam, quam prius significabat: patet secundo ex discrimine inter analoga, & univoca, quod nullū est illustrius, quam quod hæc una, illa pluribus significationibus sint affecta.

Tertia objectio.

Tertio, si ad analogiam sufficeret ea comparatio, ut sicut se habet unum ad suam formam, ita se habeat aliud ad suam, esto non interveniat dependentia, omnes species unius generis erūt analoga, quoniam ut se habet una ad suum esse, vel proprietatem, ita alia, v. g. ut se habet homo ad suum esse animalis, ita equus ad suum.

Ad primā objectionē contra analoga attributionis,

Rata nihilominus sint, quæ docuimus, & ad primam objectionem, contra analoga attributionis dicendum est, ea denominari quidem à forma, non in abstracto, sed in concreto, quoniam analoga secundaria respiciūt prædictam formam per modum causę, aut effectus, omnis autem actio, aut modus actionis proficiscitur, & terminatur ad concretum, non ad formam præcisam quia hæc per se sumpta, nec causatur nec causat. Exemplum sit in pharmaco, & medicina, quorum primum respicit sanitatem, ut effectum, secundum, ut causam finalem, utrunque vero ad eam dirigitur, ut in animali cōstituendam, quod est ordinari ad animal sanum. Porrò hoc concretum semper esse præcipuum analogatum, liquidū est, cum illud participet formam primo, & extrinsece, & ab eo derivetur in cætera, quod supra explicatum.

Hinc patet ad confirmationem distinguendum esse, quod ibi assumitur, à sola forma pendere analoga in cognitione, & definitione, si enim intelligitur de forma abstractè sumpta, est falsum, si de forma in concreto, verum; sed tūc nihil repugnamus.

Ad secundam objectionem.

Ad secundam respondendū eandem formam posse nonnunquam esse fundamentum utriusque analogiæ, verum formaliter diversas esse rationes analogiæ, ut evenit in proposito exemplo, bifariam namque spectari potest homo depictus, primo ut ejus forma exemplariter causatur à forma veri hominis, secundo ut imitatur verum hominem, quatenus ita se habet homo pictus ad suam formam, ut verus ad suā, primo modo est analogū attributionis, secūdo proportionis improprię.

Solutio dubitationis.

Ad dubitationem respondet Cajet. c. 2. de analogia nominum, eo penè modo, quo nos ad proximam objectionem, fieri nimirum posse ut forma analoga intrinsecè in omnibus, quod necessario fatendum est de ente, sed analoga secundaria nō denominari à forma, prout est in ipsis, sed quatenus existit in termino, quē respiciunt idem tenet Ocha. quodlib. 4 quæ. 6. & D. Tho. 11. Metaph. lect. 3. ubi ad salvandam analogiam attributionis inter accidens, & substantiā, ait accidens nō dici ens, eò quod habeat entitatem, sed quia modo aliquo afficit substātiam, quæ est ens, qua loquendi forma utitur Arist. 3. Metaphys. text. 2. & 15. & libro 4, cap. 2. idem indicat, conferens ens cum sano, in modo analogiæ: consentit Plato, loquens de ente, ut cummuni Deo & creaturis, ait enim in Sophista, illud simpliciter esse ens, cum nihil desit.

Cajet.

Ocham.

D. Thom.

Plato.

sed

ſed omnes cohibet perfectiones. Accedit lite-
rarum divinarum atteſtatio, Exod. 3. ubi Deus
Exod. 3. optimus maximus, quaſi aliquid proprium de
ſe profert, quod ſit ipſum eſſe, ſeu ens. Docet
ergo hæc ſententia, ut creaturæ dicantur com-
municare cum Deo in ente, per analogiam at-
tributionis, non eſſe denominanda à propria
entitate, ſed à divina, cuius ſunt participatio-
nes, pari modo accidentia, cum dicunt attribu-
tionem ad ſubſtantiam, appellari entia ab eſſe
ſubſtantiæ, cuius ſunt effectiones, non autem
à proprio, & eſt probabilis ſententia.

Nihilominus communior opinio eſt, ad ve-
ram attributionem ſolum exigi, ut ſecundum
analogum accipiat formam à primo, ſive ſit
per denominationem extrinſecam, relicta for-
ma in ſolo principali: ſive per realem ejus cõ-
municationem, cum dependentia tamen à pri-
mo: utroque enim modo ſervatur eſſentialis
reſpectus ad principale analogum, in quo po-
ſita eſt vera attributio.

Opinio cõmunis. Quod ut planius ſit, animadvertendum eſt,
analoga attributionis eſſe in duplici differen-
tia, quædam ſimul habentia analogiã propor-
tionis, alia, in quibus eſt nuda analogia attribu
tionis, quibus hoc eſt commune, quod in
habenda forma pendeãt à principali. Hoc verò
peculiare, quod in poſterioribus reſpectus ad
terminum fundatur in aliqua conditione pro-
prias ipſorum analogorum, non autem in for-
ma, quamvis denominatio analoga ſumatur ex
forma, prout illis diverſis modis reſpicitur: in
prioribus verò fundatur in eadẽ forma, imò eſt
ipſamet forma, quæ prout in uno eſt eſſẽtialis
reſpectus ad aliud, præbet tamen per ſe deno-
minationem, licet minus præcipuam, & reſpe-
ctivam, unde provenit analogia. Nec ulla pote-
rit excogitari ratio, cur forma ſub illo reſpectu
non poſſit ſignificari communi nomine, & de-
nominare ſecundarium analogum, atque adeo
conſtituere veram attributionem.

Reſponſio ad rationẽ dubitãdi. Ad rationem dubitandi initio poſitam re-
ſpondetur, quod attinet ad appellationẽ illud
tradi de analogis negativè, quaſi ſignificetur
ad illius generis analogiam ſufficere externam
denominationem, quãvis interna non officiat,
Adde hanc denominationem, cum ſit reſpecti-
va, nunquam eſſe ita internam, quin involvat
extrinſecum terminum. Quod ad ſimilitudinẽ
pertinet, concedimus attributionem non fun-
dari in ſimilitudine, quamvis ſimul detur, ſed
in reſpectu jam explicato, quocirca diſtinctæ
manent adhuc formales rationes analogiæ,
Circa definitionem eſt longa diſceptatio hu-
jus loci aliena; an ens, & cætera analoga per
proportionẽ propriam habeant unum conce-
ptum objectivum, ſimpliciter præciſum ab in-
ferioribus, aptum ut diſtinctè cognoſcatur, an

verò nõ detur ejuſmodi conceptus diſtinctus,
ſed ratio quædam confuſa: quam ſi explicare,
ac definire velimus, oporteat ad ſingula mem-
bra deſcendere.

Qui priori modo opinantur, negant eſſe u-
niverſaliter verum, analogum attributionis
definiri per terminum, nec D. Thom. cũ oppo- *D. Thom.*
ſitũ aſſerere videtur, loquitur niſi de analogis
puræ attributionis, non autem de miſtis Qui
poſteriori, & probabiliori ſententiæ adſcribũt,
fatentur analoga minus pręcipua, eſto habeant
formam internam, definienda eſſe per princi-
pale, definitione diſtincta, & perfecta. v. g. crea-
turas in ordine ad Deum: accidentia in ordine
ad ſubſtantiam, quia ratio illa etiam in cõmu-
ni eſt multiplex, & ita non poteſt explicari per-
fectè, niſi in uno explicetur abſolute, in alio
per reſpectum: de his latius in Metaph. diſſe- *Ariſt.*
rendũm. Ariſtot. & D. Thom. cum negare vi- *D. Thom.*
dentur accidens dici ens, loquuntur de angu-
ſtiori ſignificatu ẽtis, in quo ſignificat id, quod
abſolutè, & per ſe eſt, & in eo ſenſu procedit cõ-
paratio ſani adducta ab Ariſtot. & in eodem eſt
probabilis illa ſentẽtia de analogia attributio-
nis ad formam externam, licet minus frequẽs
ſit. Non aliter explicandus eſt locus Platonis,
& Sacræ Scripturæ, cum ſolum Deum appellat
ens, ſignificat enim eſſe ens maximè excellens,
& ab omnibus independens, ut explicat Dio- *Dioniſ.*
nyſi c. 5. de divinis nominibus.

Veniamus ad objecta adverſus analogiam Solutio
propriè dictam, quæ tametſi rem faciũt ambi- objectorũ.
guam, diſſolvenda ſunt, præſertim ob autori-
tatem Philoſophorum, ac Theologorum, qui
omnes analoga proportionis accipiunt. Primò
Ariſtoteles non modo ea cognoſcit, ſed per an- *Ariſt.*
tonomaſiam vocat analoga, ut Cajetan. anno- *Cajet.*
tavit, qui ulterius addit cætera abuſivè tantum
vocari analoga, fortaſſis quia ab Ariſtotele per-
petuò nuncupãtur ea, quæ habent eſſe ab uno,
vel ad unum, quomodo ferè loquuntur Græci
interpretes, loca habes apud Cajet. cap. 3. illius *Cajet.*
tractat. & Fonſecam 4. Metaph. c. 2. q. 1. Sect. 6. *Fonſec.*
inſignis locus eſt in 1. Ethicor. cap. 6. ubi docet
rationem boni non eſſe univocam, non æqui-
vocam à caſu, nec ab uno, vel ad unum, id eſt,
analogum attributionis, ſed magis per propor
tionem, quemadmodum, inquit, viſus ad vi-
ſum corporis, & animi, inter quos conſtat nul-
lam eſſe attributionem, ſed meram proportio-
nem propriam, nam utrique ineſt virtus vi-
dendi, perindè ac bonis omnibus ineſt intrin- *Averroes.*
ſeca bonitas. Idem ſentit eo loco Averroes, & *D. Thom.*
D. Thom. præterea quæſt. 2. de veritate art. 11.
loquens de relationibus, & perſonis divinis,
eas vocat analogas, non aliter quam propor-
tione propria, ita habet 1. parte qu. 42. art. 4. ad
tertium, eadem eſt ſententia Ferrar. 1. contra *Ferrar.*
V 3 gent.

gent. c. 34. Ioan. de Gaud. 7. Physicor. Venetti tex. 13 Zimar. verbo analogum.

Analogia proportionis probatur. Prima ratio pro hac sententia duci potest ab ipso vocabulo, nam analogia vocatur a Cicerone proportio, comparatio, & convenientia, quæ magis denotant similitudinem, quam dependentiam, & attenta origine, quæ videtur esse verbum ἀναλογίζομαι, hoc est ratiocinari, consistit enim illa similitudo in quadam mentis collatione. Probatur 2. Secunda, hæc analoga distinguuntur ab univocis: ergo sunt constituenda. Consequentia est bona ex adversariorum concessione, qui cum univocis ea confundunt. Antecedens ostenditur, natura univoca est adeò una, ut concepta præcisè à suis inferioribus nullo modo ea includat, ab ipsorumve differentiis includatur, & adversarii concedunt, sed hæc analoga non ita se habent, quod docuit *Arist.* Aristoteles loco citato: ut enim ostenderet bonum non esse rationem univocam, sicut albũ, subjecit, bona qua bona, id est, secundum communem rationem, esse multiplicia, & ratione probatur in ente, quod cum sit prædicatum transcendens, non potest ita abstrahi à modis, quibus contrahitur ad substantiam & accidẽs, quin includatur in iisdem, quoniam si conceptus entis in communi non includeret etiam illum modum, sequeretur modum non esse ens, quod est falsum.

Solutio primi argumenti. Ad primum argumentum distinguenda est major, analogum enim non participari eodem modo ab inferioribus, vel significare potest nõ participari sub eadem omninò ratione, & in hoc sensu vera est major, minor verò falsa, quia principium non dicitur prius de uno, quam de alio, est tamen adeo diversum in singulis principiis, ut nequeat in uno simplici nomine uniri, ut Aristoteles dixit de bonis. *Arist.* At si participari eodem modo significet idem, atque primo, & absque dependentia unius ab alio, negandũ est cum Caietano, analogum nõ posse hoc modo communicari, & ad subiunctam probationẽ ex Aristo. respond. in definitione Aequivocorum solum significari diversitatẽ rationis communis proximè explicatæ, non autem prioritatem. Ad primã probationem. Ad secundum. Ad aliam probationem dicimus illud effatum, aut non esse universale, sed proprium relatis per attributionem, & proportionem impropriam, aut juxta Caiet. intelligi de priori, & *Cajet.* posteriori, secũdum nobilitatem, id enim perpetuò est verum, ut inter analoga unum emineat excellentia alius formæ, in qua conveniunt, ut inter principia effectivum, inter entia substan[...]m &c. Quod affertur ex postprædicamentis, nihil efficit, qu'a fit consecutio ab inadæqu[...]ta ratione: nam causa totalis, cur aliquę sint species unius generis, non est simultas naturæ, sed ulterius identitas in ratione omnino una, quam analoga desiderãt. Ad secundum arg. respond. artic. sequenti. Ad secundum arg.

Ad tertiũ. Ad tertium respond. non sufficere ad analogiam quamvis comparationem, sed eam, quæ fit in natura transcendente inclusa non solum in inferioribus, quę comparantur, sed etiam in rationibus differendi. Causa hujus rei est, quoniam si cõferantur duo inferiora in aliqua natura communi, non inclusa in differentiis, inveniuntur perfectè una, absq; ulla diversitate: at si illa natura, in qua fit comparatio, inclusa est in differentiis, cum hæ sint omninò simplices, & per se totam afferant distinctionem inferioribus, necesse est ut ratio communis in differentiis inclusa causet etiam illam distinctionẽ, & consequenter prædicta inferiora collata in ratione communi, non sint perfectè una, sed aliquam habeant diversitatem, ut manifestum relinquitur: hoc ergo differunt comparatio in natura univoca, & analogica, quod illa fiat in ratione non transcendente, hæc vero maxime, quod adversarii cum concedant in ente, non est cur negent in principio, & cæteris analogis per proportionem. Discrimen inter univoca & analoga.

Objectia contra superiorem doctrinã. At oppones sublata dependentia, nullam superesse regulam discernendi proportionem univocam ab analogica. Respondemus primo dependentiam non esse sufficientem regulam, ut enim dependentia faciat analogiam, debet esse ratione prædicati communis, non autẽ ratione differentiarum: nam potentia dicit habitudinem essentialem ad actum, & tamen univoce conveniunt in qualitate, quia dependentia est ratione propriæ naturæ, non communis, quare nec ipsis adversariis est certa nota illius distinctionis. 2. Solutio. Respondemus secundo notam à priori nullam esse, quia ut bene notavit Cajet. *Cajet.* esse unius, vel diversę rationis, provenit ex ipsa natura rei, quæ talis est ut sit perfecte una, aut multiplex, à posteriori verò illud colligendum est ex effectibus præsertim formalibus, si enim sint ita diversi, ut nullo modo identificari videantur, arguunt analogiam: sin minus univocationẽ. Verbi gratia actiones omnes tam substantiales, quam accidentales afficiunt substantiam uno modo, videlicet ut principium activũ influens esse: quantitas, & qualitas longe diversis modis, unde horum analogia, illarum univocatio à Philosophis deprehensa est.

ARTICVLVS III.

EXPLANATVR, AC DEFENDITUR Aequivocorum definitio.

DVas conditiones AEquivocorum expressit Arist. in sua definitione, altera est eorũ convenientia in vocabulo. altera

tera diversitas in natura. Prima significatur illis verbis, quorū nomen commune est. Secūda verbis sequentibus, ratio vero substantiæ diversa, utraque videtur esse relatio. Et quidem de prima non est dubitatio, quia cōveniens pręse fert habitudinē unius ad aliud, conveniens enim, cùm aliquo est conveniens: de diversitate idem eo modò dici potest, juxta ea, quæ dicta sunt cap. de Differentia, quamvis nonnullis magis probatur diversitatem formaliter esse negationem: utrovis tamen modo sit, AEquivocum AEquivocatū dicit formaliter has duas intentiones, adjunctis relationibus significati: Aequivocum autem æquivocans dicit diversas relationes significandi. Id explicatione rei planum fiet, quando plures res natura dissidentes significantur eodem vocabulo, prout ita dissident, habent omnem formam, quæ necessaria est, ut censeantur perfectè æquivocæ: pari modo vocabulum, significans plures res inter se discrepantes per plures significationes, nihil desiderat, ut Aequivocum sit. Frustra igitur cōminiscamur alias relationes in connumeratis fundatas, cum quibusdam Neotericis, qui existimarunt æquivocatum formaliter importare simplicem relationem ad vocem, iis, quas diximus, superadditam: cui respondeat in voce alia in relationibus significandi fundata.

Aequivocum æquivocatum quid formaliter sit, & æquivocās.

Immeritò sanè cum vox non dicatur Aequivoca: nisi quia multa significat, ad multa verò significanda nihil opus sit præter multas significationes: & idem est de re appellata nomine Aequivoco. Deinde quot sunt illæ relationes Aequivoci ex parte vocis? totné quot sunt significationes? at si ita est, non manet Aequivocum simplex, quod volebant, si vero una tantum est relatio, in quanam ex significationibus fundatur, & in quem terminū tendit? sunt enim plures præsertim in Aequivoco à casu, non fundatur in omnibus significationibus, nec tendit in omnes terminos, quia una relatio non est in multis simul fundamentis, nec tendit in plures terminos disparatos, quales sunt res nomine Aequivoco significatæ: non in una tantùm significatione, & in unum solùm terminum, quia de omnibus est eadem ratio. Demum Canis terrestris non accipit aliam denominationem, quando ejus vocabulum imponitur ad significandum sydus, nisi consignificati eadem voce, ergo non acquirit respectum primariò terminatū ad vocem, sed ad sydus, quod est aliud consignificatum, hanc nos appellamus relationem convenientiæ in voce.

Contra definitionem æquivocorum.

Vt pateat quam apte Philosophus in sua definitione has conditiones comprehenderit, nonnulla objicienda sint. Primum sit contra ipsum institutum definiendi Aequivoca, quod damnatum est ab eodem Aristotele 6. Topic. cap. 2. & 3. & a cæteris, quorum est pene proloquium, Aequivocum prius dividendum, distinguendumve esse, quam definiatur: cujus ratio in præsenti est manifesta: quoniam Aequivoca materialiter pro rebus significatis sunt plures res, formaliter verò plures relationes: at quæ plura sunt, una definitione explicari non posse colligi solet ex doctrina Philosophi 7. Metaphysicorum capite duódecimo, text. 42. ergo repugnat sibi, & Philosophiæ Aristoteles Aequivoca definiendo.

Object. 1. Arist.

Secundum est, inepte traditum videri, Aequivoca habere unum nomen: etenim unitas nominis ex significatione potius, quæ ejus est forma, quam ex sono, qui habet vicem materiæ, spectanda est: sed Aequivocis sola vox est una, significatio multiplex, ergo Aequivoca simpliciter carent uno nomine.

Object. 1.

Tertium adversus secundam definitionis partem, nomine rationis, vel intelligitur rei definitio, vel mentalis conceptus, sed neutrum vere dicas: non primū, quia multa sunt Aequivoca, præsertim à consilio, definitione carentia, ut omnia summa genera, & Metaphysicæ differentiæ, quæ generis, & differentiæ expertia cum sint, proprie definiri non possunt. Non secundum, quoniam & si casu Aequivoca multis conceptibus apprehendantur, analoga tamen uno percipiuntur, sic apprehendimus omnia entia, quatenus entia sunt, & omnia principia, & nemo diffitetur: ergo Aequivoca non habent rationem substantiæ diversam.

Object. 2.

Ad primam objectionem.

Pro solutione primi notandum, Aequivocum sumi posse in genere, vel in specie: in genere sumitur confusè, ut quoddam commune prædicatum, ad hoc, & illud Aequivocum: in specie sumitur pro aliquo determinato, ut pro cane, aut gallo: cum ergo Aristoteles docet Aequivocum esse distinguendum antequam definiatur, loquitur de quovis Aequivoco in specie, quia hoc simpliciter est multæ res, Si enim quis velit definire gallum cogitur prius dividere autem ab homine: ut unum definiat rationale, alterum irrationale: secus res habet de Aequivoco in genere, quod non dicit determinate multas res, sed conditiones rerum Aequivocarum in confuso, quæ sub una ratione explicari possunt, ut domus, exercitus, aliaque complexa.

Aequivocum in specie dividendū antequam definiatur.

Non ita Aequivocum in genere.

Eadem responsio erit, si interpreteris proloquium de Aequivoco materiali, non de formali, illud enim est absolutè multa, hoc aliquā habet unitatē, nam illi respectus convenientię, & discrepantiæ supposita significatione aliquo modo sunt subordinati, sed tunc urget alia difficultas ejusdem argumēti, quod cōposita per accidens non possint una definitione explanari, Aequivocū autem sive in communi, sive formaliter

Object.

maliter

maliter acceptum nunquam compositum esse per se, cum dicat complexionem plurium formarum: Respondendum tamen est non esse incommodum, complexum definiri definitione etiam complexa, & descriptiva, cujusmodi est definitio Aequivoci. Hæc doctrina intelligenda præcipuè est, de Aequivocis à casu: nam analoga tametsi, ut accuratissime definiantur, dividenda sint, ut præstitit Aristoteles in 5. lib. consueverunt tamen absque partitione quoquo modo definiri, ut videre est in eodem Philosopho 2. Phys. c. 1. ubi unica definitione explicat naturam, quæ est prædicatum analogum ad materiam & formam.

Responsio ad secundam objectionem. *Arist.*

Ad secundum, ut respondeat Magnus Albertus hic tract. 1. cap. 2. tria distinguit in nomine, sonum, dearticulationem, & significationem: ad sonum quidem ait esse materiam, dearticulationem, formam, significationem verò esse actum secundum, & extra essentiam nominis. Hinc, quia vocabulum Aequivocum, & sono & dearticulatione, est idem respectu omnium significatorum, docet Aequivoca simpliciter habere unum tantum nomen, etsi multæ existant significationes. Hæc doctrina quæ ex parte videtur negare significationem ullo modo esse de essentia nominis, facilè confutatur, tum quia Aristot. lib. 1. Periher cap. 2. apertè indicat significationem esse de essentia nominis, cum illud definiens ait, nomen esse vocem significativam: tum quia nomen est quoddam signum, nihil autem magis propriū signi, quam significatio. Verum nihilominus videtur aliquando sumi materialiter pro voce tantum dearticulata, ut distinguitur contra sonum temerè effusum, alias & frequentius pro voce cum significatione, ita ut nomen formaliter significet utrumque, non vero unum connotando aliud, in qua acceptione definitum est ab Arist. in lib. Periher. Addunt alii tertiam significationem, qua directo significet ipsam significationem, & innuatur vox more connotantium, quæ non important subjectum, nisi in obliquo.

Rejicitur Alb. Mag. doctrina. Significatio est de essentia nominis. *Alb. Mag.* *Arist.* *Nomen aliquando sumitur pro voce tantum.* *Aliquando pro voce & significat.*

Igitur nomen Aequivocum in prima, & tertia acceptione, etsi plures habeat significationes, potest appellari simpliciter unum nomen, primo quidem modo: quoniam sonus, & dearticulatio est unica perinde, atque in univoco: secundo verò, quia, ut notavimus apud Porphyrium, nomen connotans subjectum, non dicitur in numero plurali propter multiplicitatem formarum, nisi subjecta multiplicentur ex D. Thoma 1. part q. 39. art 3. unde est, ut hominem affectum pluribus potentiis, non appellemus plures potentes, sed unum. Vtrovis modo ex prædictis interpretare Aristotelem, cum ait Aequivoca habere idem nomen.

Aliquando pro significatione connotando vocem. Acquivocum nomen est simpliciter unum. *D. Thom.*

In secunda usurpatione constat Aequivocorum nomen haud esse unum, si habet plures significationes. Ratio est, quia duæ formæ in eadem materia efficiunt duo composita diversa, nemo quippè dixerit eundem hominem esse, qui constiterit ex certa materia, & forma A. & qui coaluerit ex eadem materia & forma B. igitur si nomen dicit formaliter constitutum ex voce & significatione, quot fuerint significationes diversæ tot erunt distincta nomina, qua de causa dixit Aristoteles primo Periher. cap. 4. orationem conflatam ex nomine Aequivoco esse multiplicem. Dixi si Aequivocum habeat plures significationes, quoniam in hoc non sunt omnia æqualia, nec eadem omnium existimatio, Imprimis Aequivoca à casu tot habent impositiones & relationes, quot sunt res significatæ, ut per se liquet: Aquivoca verò à consilio, quæ sunt per proportionē propriam, unica impositione, & relatione significant, ut constat in his vocabulis, ens, principium, &c. Et ratio est, quia significant omnia sua significata, quatenus sunt similia, & ita habent rationem unius termini, cui sufficit unus respectus, qui adhuc differt à respectu univoci: quoniam respectus analogi terminatur immediatè ad plura, prout aliquo modo similia, respectus verò univoci remotè tendit in inferiora, proximè vero ferit unam simplicem naturam, quæ eadem est in omnibus.

Aequivocorum nomen in secunda significatione est multiplex. *Arist.* *Aequivoca à casu impositione, & relatione multiplicia sunt. Non ita Aequivoca à consilio per proportionem.*

De cæteris analogis per solam attributionē, & proportionem impropriam, probabilior est sententia Cajet. in eo opusculo c. 2. & sequent. Ochami quodlibet. 4. quæst. 6. Fonsec. 4. Metaphysic. quæst. 2. Soar. tom 2. disput. 32. sect. 2. habere duplicem impositionem, & relationem. Vnam ad primarium, aliam ad secundaria analogata. Quod vel inde ostenditur, quia analoga, ut cætera nomina, imponuntur ad significandum id, quod simpliciter habet formam: deinde vero ob similitudinem, vel habitudinem aliarum rerum ad illud significatum, ad eas extenditur, cum aliquo Tropo, & impropriètate, quæ extensio à nobis dicitur Secunda impositio: quam cum neget Sotus hic quæst. unica, non est cur asserat nomen analogum significare duplici impositione hoc modo exposita.

Analogia per proportionē impropriā duplicem habent impositionem & relationem. *Cajet.* *Ocham.* *Fonsec.* *Soar.* *Sotus.*

Vbi duo advertenda sunt, unum adhuc manere sufficiens discrimen inter hæc, & casu Aequivoca, licet enim utrisq; insitat plures relationes, & respondeant mente plures conceptus: attamen in casu Aequivocis sunt temerè & absque ulla subordinatione, in quo erravit Venetus hoc loco ad quartum oppositum asserens contra omnes Veteres: in consilio autem Aequivocis cum subordinatione & consensione. Alterum advertendum est extensionem

Discrimē inter analoga, & casu Aequivoca. Extensio ad secundaria significata una tantum est. *Venet.*

nem ad secundaria significata non multiplicari pro illorum multitudine, sed esse unam in genere ad omne id, quod respicit primum analogatum, modo illo metaphorico, ut bene notavit Sotus, quamvis oppositum qui tuebitur, non facilè expugnabitur, habebitque patronum Cajet. cap. 4. Ex his patet solutio secundi argumenti præcedentis lectionis.

Sotus. *Cajet.*

Ad 3 objectionem. De materia tertii argumenti prolixior est dubitatio à nobis angustè tractanda. Primo enim negari potest nomine rationis, intelligi mentalem definitionem, aut conceptum, sed objectivum, quod Boetius hoc loco opinatur, Hervæus quodlibet 2. quæst. 7. Sotus 5. ad evidentiam, & ante aliquot annos cœpit placere recentioribus, eritque sensus definitionis, Res Aequivocas esse, quæ significantur eodem vocabulo, habent verò diversas essentias. Neque id, quod additur, ratio substantiæ nomini accommodata, cogit ad interpretandum de definitione, aut conceptu mentis, nam ut ratio concipiens respondet nomini, ita ratio concepta, seu significata. Cum dicimus Aequivoca habere diversas essentias respondentes vocabulo, haud significamus proprias essentias: satis quippe est habere diversos modos, ut cernitur in prædicamentis, quæ cum Aequivoca sint à consilio, non omnia propria, & rigorosa fruuntur essentia, sed pleraque modi sunt aliorum, verum in suo genere essentiæ minus proprie dici possunt. Hæc explicatio omnino vera à nobis existimatur, non est tamen rejicienda communis veterum Ammonii, Simplicii hic, Alberti tractat. 1 cap. 2. Damasc. in Dialectica cap. 31. quam probarunt Lovanienses, hoc loco nomine scil. rationis indicari, vel mentalem conceptum vel definitionem ut vertit Perionius, & ad oppositionem contra definitionem respondemus cum Alb. Magno tract. 1. cap. 2. verum esse pleraque non habere perfectas definitiones, sed hoc loco intelligi quancunque, etiam descr. privam respondentem nomini, ut intellexit D. August. libro. 10. Categoriarum cap. 2. & hac nullum simplicem gradum, nullum summum genus destitui, ut in singulis explicandis patebit.

Boetius. *Herv.* *Sotus.* Aequivocorum definitionis explicatio. *Ammon.* *Simplic.* *Albert.* *Damasc.* *Lovan.* *Cajet.* *August.*

Ad 2. partē 3. objectionis. Aliud membrum de conceptu tangit præcipuam difficultatem analogiæ, & imprimis metaphysicam, quam proinde hoc loco explicare nō libet: sufficiat objectioni indicare probabiliorem doctrinam alibi confirmandā. Respondemus igitur non solum casu Aequivoca, sed etiam analoga per solam attributionem, & proportionem impropriam vendicare in mente plures conceptus respondentes pluribus impositionibus, & significationibus vocis, ita significant AA. pro significationibus citati, & videtur esse ratio à majori pro conceptibus, nam impositio fit mediante conceptu, ergo si datur nova impositio nominis, provenit ex novo conceptu mentis. Confirmatur, quia in prædictis analogis, non reperitur absoluta similitudo, cujus possit formari una conceptio, cum in quibusdam forma sit solum extrinsece, & per metaphoram, ut ex dictis est manifestum. Cajetan. ut declaret quid sentiendum sit de analogis proportionis propriæ, distinguit duplicem conceptum in analogis, unum perfectum, alterum imperfectū, perfectum vocat, qui est proprius ipsius rei, ut est conceptus substantię, quando cum illa confertur, imperfectum appellat conceptum unius membri comparatum cum alio. Ver. g. conceptum ejusdem substantiæ respectu quantitatis, cum enim ens non sit aliud, quam sua analogata, ut proportione cōveniunt, conceptus unius membri propter similitudinem dicitur conceptus entis, & alterius membri quatenus utrumque simile est in ente, docet ergo analoga simpliciter habere multos conceptus, quia habent multos perfectos, licet obtineant unum imperfectum.

Aequivoca à casu & analoga per attributi, & propor. imp plures habent similiter cō eeptus. Duplex in Analogis cōceptus.

Hoc ut verum sit, non satisfacit plenè quæstioni, & experientiæ: nam conceptus unius membri, etsi aliquo modo censeri potest conceptus totius analogi ob rationem Cajetani, non est tamen adæquatus conceptus nominis, neque haurit totum objectum impositionis illius, quod est analogum, secundū omnia membra de quo est quæstio. Deinde nos experimur audito nomine entis formari unum conceptū respondentem primo analogo communi, non alicui membro determinato. Quare aliter uti possumus eadem Cajetani distinctione, ipso minimè repugnante in c. 5. & 6. si nimirum appellemus conceptum perfectum illum, quo distinctè percipiuntur omnia immediata significata analogi, imperfectum, quo apprehenduntur omnia confusè, quatenus aliquam habent convenientiam. Porro Aristoteles habuit rationem perfecti conceptus, cum asseruit Aequivocis respondere plures, & meritò non curavit confusum quia Aequivoca differant ab Univocis, quod Aristoteles in præsenti ostendere conabatur, satis est quod hæc prout conveniūt, uno conceptu distinctè, & perfecte concipi possint, illa non nisi pluribus.

Cajet. Conceptus perfectus, & imperfectus quis.

Petrus Fonseca non contentus hac explicatione in 4. Metaphysic. cap. 2. quæst. 2. sect. 5. investigavit novum modum satis Metaphysicum, quo, ratione illius conceptus confusi, quem diximus esse unicum, dicatur analogum habere multos conceptus. Docet ergo bifariā conceptum esse unum, primo re, secundo ratione, conceptus unus re dicitur ille, qui est una numero qualitas realiter distincta ab aliis, ut conceptus Solis: unus ratione dicitur, qui præ-

Cōceptus unus re. Cōceptus unus ratione.

Cõceptus unus re, & non ratio-ne.

præterea repræſentet uniformiter, & eadem ratione ſuum ſignificatum, hujusmodi eſt conceptus hominis, qui non ſolum eſt una qualitas, ſed repræſentat naturam ſimplicem eandem in omnibus hominibus: unus conceptus re, & non ratione eſt, qui tametſi eſt una numero qualitas, repreſentatione tamen exiſtit multiplex, quia repræſentat aliquam rationẽ communem minimè ſimplicem, ſed in ipſa communitate diverſam, & ſolum proportione ſimilem, & hujus generis eſſe conceptum analogi, quem proinde Philoſophus appellavit multiplicem: non re ſed ratione formali, ſeu repræſentatione, quæ fuſius explicanda fuat quarto Metaphyſic.

Objectiones in ſuperiorem doctrinã. Prima objectio.

Duo tamen pro loco objici poſſunt adverſus hanc expoſitionem. Primum eſt, ſi detur conceptus repræſentatione multiplex, nullam ſupereſſe rationem ob quam, idem non appelletur analogus, ſicque non in vocibus tantum, ut dici ſolet, ſed in conceptibus etiam analogiam reperiri: illatio conſpicua eſt: Nam vocabulum ex eo contrahit analogiam, qui unum cum ſit, diverſas rationes objectivas ſignificat, non convenientes in aliqua natura ſimpliciter una. ſed hoc ipſum cernitur in conceptu. Quod ſi hoc admittitur, perget aliquis ulterius oſtẽdere poſſibilem eſſe conceptum caſu Aequivocum, ſi nimirum quis formet unum conceptũ immediate repræſentativum canis marini, & terreſtris, qui ſaltẽ Angelo poſſibilis videtur. Is ergo conceptus eodem modo, quo vox, eſſentias omninò diverſas ſignificabit, quod Aequivocationi ſufficiens eſt.

Secunda objectio.

Secundũ objectum eſt, prædictum conceptum, etſi detur, non poſſe in præſenti plures nuncupari, cum Ariſtoteles in eadem definitione appellat unum nomẽ, id quod habet æqualem, aut majorem diverſitatem in ſignificando, alioquin in eadem definitione committet Aequivocationem.

Reſponſio ad primã.

Sane quidem primum objectum rectè videtur concludere inſtitutum, niſi fiat vis in vocabulo, videtur enim Aequivocum ipſo nomine importare non ſolum vocem, ſed etiam impoſitionem, ut patet in ſingulis membris, nam caſu Aequivocum non dicitur, niſi quod ex libito imponentis plures accepit ſignificationes: conſilio verò Aequivocum, quod de induſtria impoſitum eſt ad ſignificanda diverſa ob aliquam ſimilitudinem, impoſitio autem ad placitum omninò eſt aliena à conceptibus. qui ex natura ſua vim habent ſignificandi omnia, ad quæſe extenduot. Verum ſi Aequivocum appelletur, quod ſignificat plura aut nullo modo, aut ſecundũ quid tantum denegetur, non eſt iur id conceptibus tantum denegetur, cum re vera hanc habeant repræſentationem, licet natura in ſitam,

Cõceptus quomodo æquivoci dici poſſint.

Quæſtio de re ipſa, videlicet an ejusmodi conceptus, præſertim repræſentans res omnino diſparatas, admitti oporteat: alterius loci eſt.

Ad ſecundum reſpondetur eſſe majorem rationem, ut nomen dicatur unum: conceptus verò multiplex, nam ſignificatio eſt extra rationem vocis, etiam dearticulatæ, & ideo ſi vox ſit una, quamvis multiplicentur ſignificationes, poteſt nomen unum pro ea materialiter ſupponi, quatenus una eſt, at repræſentatio eſt de intima ratione conceptus, cum hic nihil ſit aliud, quam imago objecti, unde ſi in ratione imaginis eſt multiplex, nulla commoda ratione unus dici poteſt, niſi aliquid addatur ut unus re, aut qualitate.

Ad ſecun dam.

QUÆSTIO II.

VTRVM RECTE CENSVERIT Ariſtoteles de Vnivoco, & Denominativo.

ARTICVLVS I.

EXPLANATVR VNIVOCORVM definitio, & natura.

DE Vnivocis oppoſito modo, atque de Aequivocis philoſophandũ eſt, ut annotavit Alb. Mag tract. primo. cap. 3. quamvis utriusque definitionis verba eundem habeant ſenſum, & explicatum. In primis univoca univocata formaliter (hæc enim definiuntur, ut de Aequivocis dictum eſt) quid præter relationem ſignificati ad nomen ſignificans, dicunt alias duas, unam convenientiæ in vocabulo, aliam convenientiæ in natura ſignificata, penes quam differunt ab Aequivocis: Vnivocum verò univocans dicit unicam relationem ſignificantis, eadem ratione ad rem ſignificatam. Vbi jam licet intueri definitum hujus definitionis formaliter ſumptum eſſe complexum ex pluribus relationibus, materialiter autem eſſe unam naturam. Non eſt prætermittenda inter Vnivoci diviſiones notatio Lovanienſium circa ejus acceptiones. Sumitur enim univocum aliquando pro quavis re unius eſſentiæ & nominis ſive communis, ſive ſingularis, quo ſenſu dixeris Socratem eſſe univocum: alias ſola natura communis, & unius rationis univoca dicitur. Prima acceptio impropria eſt, & quaſi negativè uſurpatur, velut ſi dicas non analogum: Secunda propria, frequens & Ariſtotelica: Iuxta illam dividuntur primo Vnivoca in participata, & participantia: participata ſunt naturæ communes immediatè ſignificatę nomine univoco, quæ pluribus

Alb. Mag.

Vnivoca univocata quid formaliter dicant.

Quid univocum univocans.

Duplex univoci acceptio.

Lovanien. *Boet.*

Vnivocorum divisio.

Vnivoca participata. ribus inferioribus eadem ratione communicantur, ut animal comparatione hominis, & bruti, homo respectu Platonis, & Socratis. Vnivoca participantia. Participantia sunt hæc ipsa inferiora naturam communem includentia, ut homo, & brutum respectu animalis. Plato, & Socrates respectu hominis. Alia univocorum divisio. Dividuntur secundo in univoca essentialia, cuiusmodi sunt vivens respectu plantæ, & animalis: corruptibilitas cōparatione mixti, & elementi, & in accidentaria ut album respectu Cygni, & hominis, nigrū respectu Corvi, & Aethiopis. Vnivoca essentialia. Vnivoca accidentaria.

Dubitant porrò AA. utrum in definitione Vnivocorum comprehendantur hæc omnia genera: Et quod pertinet ad membra prioris divisionis Boetius existimat utraq; definiri, si ita accipiantur, ut participatum, & unū ex participantibus comparentur ad nomen, exempli causa, animal, & homo ad vocabulum animal, ambo enim habent idem commune nomen, & eandem definitionem secundum illud, quæ sunt conditiones in definitione expressæ. Verior tamen est opposita sententia astruens sola participantia definiri, quoniam si rectè expendatur definitio, his tantum accommodatur, quod sic ostenditur. Vnivoca participantia definiū tur ab Aristotele. Quæ definiuntur ab Aristotele habent commune nomen, quo æquè primò significantur, & communem rationem pariter communicatam. Sed hæc non conveniunt univoco participato, sive sumitur præcise, & secundum se, sive accipiatur simul cum alio inferiori.

Imprimis non convenit prima conditio, quia communis natura, verbi causa animal significatur per se primo, & proxime nomine communi, inferiora autem secundario, & remotè, ergò illud nomen, si conferatur cum solo animali, non est ei commune, sed æquè late patens, si cum animali, & aliquo inferiori, non est univoce commune, cum prius conveniat uni, quam alteri Deinde nullam rationem eis esse communem, pari argumēto monstratur. Nam participata, & participantia non conveniunt in aliqua natura utriusque communi, siquidem illo vocabulo non significatur alia ratio communior participata, in qua omnia inferiora conveniunt. Adde univoca à Philosopho definita esse plura: sic enim ait. Vnivoca sunt ea, &c. id est, plura: sed natura communis non facit plura cum inferioribus, ut proloquuntur Logici: ergo sola participantia definiuntur.

Adrationē pro Boet. Lovan. Ad rationem pro Boetio, quam Lovanienses non improbant, ex dictis patet responsio, negandum scilicet est aut vocem, aut rationem esse participato communem, ut univoci leges efflagitant, quæ eædem omninò videntur esse, ac inferiorum universalis, nimirum ut simpliciter sint plura, & natura communis immediate significata per nomen sit una, & in omnibus illis multiplicata, idque eodem modo. Defectu primæ conditionis non sunt univoca inferius, & superius, quia non ponunt in numero Defectu secundæ, excluduntur analoga proportionis, quia licet illorum inferiora æquæ primò conveniant in ratione communi, ut inferiora universalis, ratio tamen communis non est simpliciter una. Defectu tertiæ nō sunt univocæ tres divinæ personæ in natura Dei, cū hæc in personis divisa non sit. Defectu quartæ. non est univocum nigrum ad Corvum ex una parte, & AEthiopem nigrum ex alia, siquidem à primo accidentaliter, à secundo essentialiter participatur.

Eadem contentio est de posteriori divisione, an scilicet utrunque ejus membrum, hoc est tam univoca essentia, quam accidentaria in proposita definitione comprehendantur. Affirmat Albertus Magnus cap. 3. & quos citat Avicenna, & Algazel. Ratio esse potest, quia in omnia quadrat assignata definitio, nam ut homo, & brutum eandem habēt definitionem sub hoc nomine, animal, ita Corvus, & AEthiops eandem habent sub nomine, nigrum. Nec obstat huic rationi illa pars definitionis. ratio substantiæ, quamvis secundum interpretationem à nobis approbatam significet essentiam, & quidditatem, quia, ut interpretatur Cajetan. ad hunc textum, dupliciter potest aliqua ratio vocari quidditativa aliquorum. Primo quia includitur in essentia illorum secundum se. Secundo si eis non conveniat secundū se, sed prout habent formam illo nomine significatam, & hoc posteriori modo exponi potest ea pars definitionis, ut in omnia quadret. *Alb. Mag.* *Avicen.* *Algazel.* *Cajet.* dupliciter ratio quidditativa dicitur.

In hac sententia rectè ostenditur univoca accidentaria comprehēdi posse præfata definitione eo modo explicata, qua fortasse de causa, ut notat Cajetan. alibi definita non sunt ab Aristotele, sed eam fuisse mentem Aristotelis multum à veritate aberrat, quod rectè ostendit Ochamus illo quodlib. 4. quæstione 16. ex distributione prædicatorum ab eodem Philosopho constituta, divisit enim in hoc opere prædicata in æquivoca, univoca, & denominativa uti in membra opposita, atqui si univocum complectatur accidentaria, confundetur cum denominativo. Præterea idem Philosophus infra ait, accidentia nō prædicari de subjecto nomine, & ratione, id est, univoce. Item in capit. de substantia docet proprium esse secundæ substantiæ univoce prædicari de primis, quæ falsa essent; si hoc loco sub univocis cohiberet accidentaria, loquitur enim eo loco juxta definitiones hic traditas. Deinde, *Cajet.* *Ocham.*

 ut

ut in quæstione de universalium divisione ostendimus, solum univocum essentiale dicitur absolutè univocum, ergo cum Aristoteles simpliciter loquatur, de essentiali tantum intelligendus est.

ARTICVLVS II.

QVAE DENOMINATIVA definierit Aristoteles.

Quatuor denominativi conditiones respectu formæ.

Ammon.

Duæ denominativi cōditiones respectu rei denominatæ.

Expedientur facilè dubitationes hic obviæ, si quæ in denominativo reperiuntur prius investige...us. Denominativū igitur, cum sit medium inter formam denominantem, & rem denominatā, respectu utriusque considerandum est, ac respectu formæ quatuor habet conditiones commemoratas hoc loco ab Ammonio; duas pertinentes ad vocem, duas ad rem significatam. Prima est convenientia cum forma in principio vocabuli. Secunda discrepantia ab eadem in fine ejusdem vocabuli. Tertia rursus convenientia cum eadem forma in esse. Quarta diversitas in modo ejusdem formæ: nam abstractum dicit solā formam præcisam, concretum verò dicit eandem concernentem subjectum, seu cum modo adhæsionis ad subjectum. Comparatione rei denominatæ habet alias duas conditiones. Prima, & in ordine quinta est, ut possit dici de re secundum nomen. Secunda, sive sexta, ut non dicatur secundum rationem hoc est, ut prædicetur accidentaliter non essentialiter.

Simpl. *August.*

Denominativum medium est inter æquivocū, & univocū.

Vnde colliges rectè notatum fuisse à Simplicio hoc loco & D. August. lib. suarum Categor. cap. 4. denominativa esse media inter æquivoca, & univoca; hæc enim & nomen & rationem habent eandem, illa nomen quidem unum possident, rationem tamen diversam, denominativa tam vocem quam rationem habent, nec prorsus eandem, nec prorsus diversam, ut liquet ex dictis. Adverte tamen non eodem modo conferri inter se denominativa in prædictis conditionibus, atque univoca, & æquivoca: nam horum comparatio fit inter ea, quæ sunt ejusdem rationis, ut inter duo æquivocata, vel univocata, denominativa vero non ita conferuntur, sed denominatum cum denominante, inter hæc enim est illa paritas, & discrepatio de qua diximus.

Explicatio definitionis denominativi.

In definitione expressæ sunt quatuor priores conditipnes, cum denominativum dicitur, quod ab aliquo priori intelligitur respsā derivatū, & indicatur convenientia in forma: cum additur, habet appellationem, significatur convenientia in vocabulo, utique secundum initium solo differentiæ casu, hoc est cum diversitate in fine vocabuli, & ex consequenti in modo significandi, seu habendi formam. Duæ conditiones postremæ ideo non ponuntur in definitione, ut annotavit Cajetanus hoc loco, quia significantur nomine defin...ti, ait enim idem esse denominativum, ac solius nominis dativum: explicat ergo Aristoteles, quo pacto se habeat ad formam à qua derivatur id, quod alteri nomen præbet, non essentiam. Cum audis, denominativum solum vocabulum communicare, non intelligas excludi formam per illud significatam, impossibile enim est vocem prædicari absque significato, cum vox ratione ipsius significati prædicetur, sed partem constituentem essentiam.

Cajet.

Ex hac doctrina colliges primo definitionē esse descriptivam, siquidem explicantur respectus denominativi ad rem denominatam, per alias conditiones ejusdem denominativi derivatas à forma denominante. Colliges secundo denominativum semper significare formam accidentariam subjecto, quam conditionem Albertus Magnus conatur eruere ex illis verbis definitionis (quæ ab alio, quia tam præpositio, ab, quam vocabulum, alio, indicant distinctionem, Probat interpretationem Toletus hic quæst. unica ad quartum, & alii recentiores, sed quanto jure non constat. Nam Philosophus haud definit rem denominatam, quam fatemur habere denominationem à forma distincta, sed denominativū denominatū, ut mox dicemus, quod est concretum formæ, & prædicatur de re denominata. Hujusmodi autem concretum essentialiter includit formā à qua dicitur derivari nomine, & re illis verbis, quæ ab alio, &c. Igitur illis verbis, ab alio significatur forma neutiquam accidētaria ei, quod ab eo deducitur: ex quo adhuc non colligitur ān concretum sit accidentarium rei denominatæ, quare magis probanda est interpretatio Cajetani proxime adducta.

Alb. Mag.

Tolet.

Colliges tertio non esse probandam sententiam Marsilii, & AEgidii existimantis sola denominativa denominantia, id est, vocabula cōnotativa hoc in loco definita esse hoc argumento. Denominativum hic definitum differt casu à forma denominante, sed quemadmodum habere casus propriū est nominū, non rerum, ita in casibus differre nō rebus, sed nominibus accommodandum est: ergo denominativum hic definitum est solum nomen denominans. Verum ex dictis patet veriorem esse sententiā Ammonii Boetij, Veneti, Soti, & aliorum affirmantium denominativum denominatū id est concretū ex forma, & modo adhæsionis ad subjectum definiri. De hoc enim ... sunt, quæ docuit Aristoteles, imprimis illud tum denominativum derivari, secundum nomen à forma, quia, ut rectè exponit Caiet. ut albū est Philosop...

Marsil. *Aegid.*

Ammon. *Boetius.* *Venet.* *Sot.*

Denominativum. denominatur hic à ...

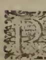
Exod. effectus albedinis, & ideo posterius natura, quam albedo, ita nomē hujus effectus præsupponit nomen causæ, scilicet albedinis, non quod nomen concretum juxta grammaticæ normam semper deducatur ex abstracto: nam fortis haud manat à fortitudine, imo è contrario fortitudo componitur ex forti, similiter justitia à justo: sed quoniam ex eo effectus habet tale nomen, quia est effectus causæ, idē nomen habentis. Deinde quod subjicit (dicuntur) proprium est rerum nō vocum, quamvis hæc probatio non sit tam efficax, quoniam apud Græcos indiscriminatim appellantur paronyma, res, vel vocabula, quemadmodum & nos æqualiter nominamus æquivocas res, & voces, illud probat efficacius Aristotelem eadem nórma definiendi usum fuisse in hac & præcedentibus definitionibus, sed in illis definiit res, ergo & in hac.

Colliges quarto non esse excludenda à numero denominativorum ea, quæ secundum aliquem casum sui nominis non differunt à nomine formæ. Ex G Grammaticus, Grammatica, Grammaticum in genere fœminino, in quo planè coincidit cum sua forma, quæ est Grammatica, quamvis oppositum docuerit. D. Aug. D. Aug.

Et ratio desumitur ex dictis. Notamus enim in illa particula, solo differentiæ casu, involvi duas conditiones, diversitatem in fine vocis, & in modo significandi, & si rectè attendamus, prior est diversitas in modo significandi, nam quia aliter se habet forma seorsim sumpta, aliter concreta cum subjecto, ideo ad significandum modum additum formæ, utimur vocabulo, aliter composito, quod si contingat in variato vocabulo quoad sonum significat e nihilominus ob antecedentia, & consequentia illam diversitatem formæ. non est cur ea vox denominativa non censeatur: etenim quando posterior conditio ponitur propter priorem principalem, si prior constare possit absq; posteriori, jure optimo rem denominabit, atque ita existimarunt Ægid hoc loco, & veteres alii, ut opinantur Contarenus, qui saltem reductivè numerat ea vocabula cum denominativis, nec alia videtur esse Cajeta, interpretatio, quam nostra, cum ait, per accidēs esse in toto aliquo denominativo unum casum non differre à nomine formę, cum in cęteris sit diversitas, nec proinde esse illum casum excludendum, non alia sane de causa, quā quia retinet modum significandi cōpositum, & hoc constat ex adjunctis. Aegid. Contar. Cajet.

EXPLICATIO CAPITIS SECVNDI, DE COMplexis, & Incomplexis.

SVMMA CAPITIS.



PRoponit in secundo Capite duas divisiones, & unam definitiōnem. Prima divisio est eorum quæ significant in ea quæ complexè, & quæ incomplexe significant. Secunda divisio rerum incomplexarum, & prædicamentalium est quadrimembris: quæ sic habet: Eorum quæ sunt, Quædam de subjecto dicuntur, in subjecto tamen non sunt, ut substantiæ universales, quædam in subjecto sunt. de subjecto autem non dicuntur, ut accidentia singularia Alia in subjecto sunt, & de subjecto affirmantur, ut accidentia communia: Alia nec sunt, nec enuntiantur de ullo subjecto: cujusmodi sunt substantiæ singulares. Definitio est eorum, quæ in subjecto existunt ad hunc modum. Id in subjecto esse dico, quod est in aliquo non uti pars, ut sit autem seorsim ab eo, in quo inest fieri nequit. Definitiones quod est in subjecto.

CAPVT II.

CONMENTARIVS.

a *Eorum quæ dicuntur.* Vt ostendat, quæ in prædicamentis locum habeant, quę ab illis excludantur, sequentes proponit divisiones, quarum primam vocibus præcipue convenire docet Ammonius, & Boetius, porestq; cum Simplicio ex eo probari, quia in 4. cap. hujus libri subdividitur posterius membrū hujusce partitionis in ea, quæ significant substantiā, quantitatem. &c. quæ haud dubie non sunt res, sed voces Dixi (præcipue) quia secundario aptari potest eadem divisio rebus per voces significatis.

Bo & Am. sententia. In rebus significatis per voces sua quoq; cō-

E*Orum* a *quæ dicuntur*, b. *§ Alia cum complexione, alia sine complexione dicūtur. Illa talia sunt, homo currit, homo vincit. Hæc istiusmodi sunt, homo, bos currit, vincit.* d *§ Eorū quæ sunt alia.* e *§ de subjecto quidem dicuntur, in nullo vero sunt prorsus subjecto, ut homo, de quodā homine dicitur, ut de subjecto: in nullo autē est subjecto. Alia in subjecto quidē sunt, de nullo vero subjecto dicūtur. Atq; id in subjecto esse dico, quod in aliquo quidem est:* & *non uti pars, ut sit autem seorsum ab eo in quo inest fieri nequit, ut quædam Grammatica est quidem in anima, ut in subjecto, de nullo vero subjecto dicitur*

plexio & simplicitas reperitur. tis, utpote in quibus sua etiam complexio & simplicitas reperiatur, ut quæ per voces dicuntur.

Vocum simplicitas à rebus significatis constet accipienda est. b *Alia cum complexione)* Cum voces a Dialectico pertractentur, non ut soni quidam sunt, sic enim ad Physicum spectant, sed quatenus rerum signa, ex ipsis rebus significatis vocum simplicitas accipienda est. ut Toletus ex Avicenna hoc loco annotavit. Quare ea vox incomplexa censebitur, cujus significatum non est multiplex, ut homo, Cœlum, ea verò complexa, cujus significatum multiplex est, veluti Homo albus Cœlum, & Aer: unde ad nominis simplicitatem vel cõplexionem, parum refert unitas, vel pluralitas soni. Nam hoc vocabulum (corpus animatum) etsi constet pluribus sonis, est incomplexum, quia significat simplicem essentiam illius speciei, quæ ponitur in prædicamento Substantiæ Nihil verò, Semper, & minores orationes, esto quoad sonũ sint simplices, complexis tamen ad numerantur, quia multa simul, & immediate esignificant. Id quod diximus de ultimo & principali vocum significato. dici etiam potest de primo & immediato: hoc est, de conceptibus: cum enim voces non significent nisi medus conceptibus, ut in libris de interpretatione dicemus: necesse est earum simplicitatem, & unitatem ab iisdem conceptibus derivari, ita ut ea vox dicatur simplex, cui in animo primo respondet unus conceptus: multiplex cui primario respondent multi, ut in iisdem exemplis videre est.

A Conceptibus quoq; vocum simplicitas desumitur.

c *Currit, Vincit.)* Hæc attulit Arist. in exemplum eorum, quæ sunt incomplexa, sed non placent Ammonio exempla, quia existimat, omnia verba temporis finiti esse complexa, eo quod significatione complectantur non solum actionem, sed etiam personam, cui actio attribuitur, quàvis hæc manifestius inferatur à prima, & secunda persona verbi, quæ indicant determinatum suppositum actionis, quam à tertia, quæ indeterminatum cõmuniter denotat, & hac de causa inquit, Philosophus attulit tertiam personam, quę primo aspectu simplex videtur, quod satis est ad exemplum, cuius veritas omninò requirenda non est: satius tamen fore ait, si verba infinita attulisset, ut currere, vincere, quæ nullam personam agentẽ indicant Cæteris interpretibus magis displicet hac in parte Ammonius, quam ipsi displicuit Aristoteles, nam complexio, ut simplicitas vocis non sumitur ex omnibus, quæ ab illa quomodocunq; indicantur, sed à proprio, & primario significato, alioqui albũ, & omnia connotativa essent complexa, à Prædicamentisq; aliena, quod Aristoteli toto sequenti opere, communique sententiæ repugnat: illatio probatur, quoniam album non solum significat albedinem, sed etiam denotat subjectum, & idem est de cæteris connotativis: proprium autem, & primarium horum nominum significatum, est forma, quæ cum simplex existat, nomina reddit incomplexa: eodem modo res habet in verbis, nam primo. & formaliter significant solam actionem, vel modum actionis in concreto secundario, & materialiter, innuunt qersonam, sive determinatam, sive indeterminatam.

Alia retũ simpliciũ partitio.

d *Eorum quæ sunt.)* Hæc est secunda partitio rerum Simplicium, & Prædicamentalium: quam optimè docuit Simplicius non tam propriè esse divisionẽ, quam enumerationem eorum, quæ in Prædicamentis collocantur: licet simul indicetur analoga divisio entis, in substantiã, & accidens, ut volut Cajet. & Sotus, de qua postea nobis proprio loco differendum est. Persecutus verò fuit Aristoteles præfatam enumerationem, tum recensendo naturas Prædicamentales, tum earum conditiones. Naturas quidem, cum dixit, quædam esse in subjecto, alia non esse: hæ namq; sunt rationes substantiæ, & accidentis. Conditiones verò, cum subdidit, aliqua dici de subjecto, id est, esse universalia, alia non dici, videlicet singularia.

Dici de subiecto, quid hoc loco sit, Toler. Sotus.

e *De subjecto dicuntur)* Dici de subjecto hoc loco, idẽ est, ac prædicari essentialiter de inferiori, ut explicant Toletus, Sotus, & alii interpretes, patetque ex rebus quibus Aristot. hoc attribuit, vel negat, ait nimirum naturam universalem, sive substantiã, sive accidens, de subjecto dici: Singularem vero utranque, de subjecto minimè prædicari, quæ vera esse non possunt nisi (dici de subjecto) prædicto modo accipiatur: nã substantia universalis de nullo prę dicatur prædicatione artificiosa, nisi de suo inferiori, accidens verò singulare, directè prædicatur de subjecto, in quo est, sed non tanquam de inferiori essentialiter subjecto.

tur: & hoc album in subjecto quidem est corpore (omnis enim color in corpore est) de nullo vero subjecto dicitur. Alia de subjecto dicuntur, & in subjecto etiam sunt, veluti scientia in anima quidem est, ut in subjecto: de Grammatica aũt dicitur, ut de subjecto. Alia neq; in subjecto sũt, neq; de subjecto ullo dicuntur, ut quidã equus: nihil enim talium aut in subjecto est, aut dicitur de subjecto. Atq; individua simpliciter, & ea quæ una numero sunt, de nullo quidem subjecto dicuntur, in subjecto autem nonnulla ipsorum nihil prohibẽt esse: quædam enim Grammatica ex ijs est planè, quæ in subjecto quidẽ sunt, de nullo vero subjecto dicuntur.

Atq; id in subjecto esse) Definit quid sit esse in subjecto, seu quid sit, id quod est in subjecto: aitq;, id esse proprie in subjecto, quod est in aliquo non uti pars ejus, ab eo tamen separatim existere non potest, quo pacto est scientia in anima & candor in facte: Sed quia hæc definitio strictiori indiget examine, postea excutienda est.

CAP. EXPLI-

EXPLANATIO CAPITIS TERTII DE REGVLIS.

SVMMA CAPITIS.

TRadidit duo documenta ad pleniorem notitiam eorum, quæ sunt in Prædicamentis, alterum inservit cognoscendæ Prædicamentorum profunditati seu progressioni à summo genere usq; ad individua, alterum latitudini, id est, discessui ad latera, qui fit per differentias. Primum documentum est: Cum quidpiam de quopiam prædicatur, ut de subjecto, ea quæ dicuntur de prædicato, dicuntur etiam de subjecto. Secundum: Quando genera eorũ quæ non sunt subalternatim posita, eorum differentiæ diversæ sunt: quando verò subalternatim posita sunt, nihil prohibet easdem esse differentias.

Duplex documentum ad notitiam eorum quæ sunt in prædicamentis.

Primum documentum.

Secundũ documentum.

CAPVT III.

Cum a quippiam de quopiam prædicatur, ut de subjecto: ea quæ de prædicato dicũtur dicentur etiam de subjecto: ut homo de quodam homine prædicatur: animal autem de homine prædicatur: igitur animal de quodam etiam homine prædicatur: quidem enim homo, & homo est, & etiam animal. § b Eorum quæ sunt diversa genere, & non ita se habent, ut alterum sub altero collocetur, diversæ sunt specie differentiæ: ut animalis atq; scientiæ. Animalis namq; differentiæ sunt gressibile, & bipes, & volatile, degesq; in aquis, scientiæ verò nulla ex his est differentia: non enim hoc scientia à scientia differt, quod sit bipes. Eorum vero generum, quorum alterum sub altero collocatur, easdem esse differentias nihil obstat: supra enim de suis inferis prædicantur. Quare quotquot differentiæ prædicati sunt, totidem erunt & subjecti.

COMMENTARIVS.

a *Cum quippiam de quopiam*) Dixerat superiori capite, quædam esse in subjecto, alia dici de subjecto, & in fine ejusdem capitis, explicuit quid esset in subjecto existere: nunc exponere aggreditur, quo pacto se habeant, quæ de subjecto dicuntur: & primum documentum est, quando aliquid affirmatur de aliquo, ut de subjecto, quæ affirmantur de prædicato, affirmantur etiam de subjecto: cujus pronũtiati difficultas, tota est in explicanda qualitate illius prædicationis, an scilicet comprehendatur omnis prædicatio, etiam contingens, an sola necessaria, & quæ: quo loco tres sunt expositiones, prima Simplicii & Boetii, arbitrantium propositionem intelligi de prædicato essentiali, & ita quid, quasi illius sensus sit, quando aliquid prædicatur de aliquo subjecto essentiali, & in quæstione Quid est, omnia essentialia attributa prædicati, essentialiter enunciantur de subjecto: Verbi causa, quia animal affirmatur de Homine in quid, & essentialia animalis attributa sunt esse vivens, esse corporeum, eadem sunt de essentia hominis: neque in oppositum ulla instantia afferri potest. Hæc videtur esse germana contextus interpretatio. Nam Arist. eodem modo sumere debet (dici de subjecto) hic, & proximo Capite, siquidem ejus doctrinam prosequitur, magisque explicat, sed (dici de subjecto) ibi, significat prædicari in Quid: ergo idem significabit hoc loco. Deinde, hæc Regula, cæterorum etiam Interpretum confessione, traditur gratia cognoscendæ profunditatis Prædicamentalis, sed profunditas visitur inter superiora, & inferiora: ergo Regula intelligitur de prædicatione superiorum & inferiorum: hæc expositio ad mentem Philosophi, contextumque explicandum satis sit, doctrinæ causa afferendæ sunt aliæ.

Prima & Germana expositio.

Secunda igitur interpretatio est Ammonii, Veneti, Toleti, & plurium Recentiorum, qui ita exponunt: Quando prædicatum dicitur essentialiter de aliquo subjecto, sive in Quid, sive in Quale, omne attributum essentiale prædicato, est etiam essentiale subjecto: Quæ doctrina re ipsa verissima est, & menti Aristotelis facilè accommodatur: nam capite de substantia probat differentiam prædicari de individuis, quia prædicatur de specie, & refert hoc documentum, quare intelligere illud videtur de quovis prædicato essentiali.

Secunda expositio.

Tertia expositio omnium latissima est, Pronunciatum intelligi de quovis prædicato, tam essentiali quam accidentali, sed in ea est nonnulla diversitas; nam Albertus & Andronicus quæ variè à Simplicio relatus ita exponunt. Quando aliquid verè prædicatur de aliquo, quidquid dicitur in Quid de prædicato, dicitur etiam de subjecto, eo scilicet modo, quo dicitur ipsum prædicatum. Verbi causa, quia album prædicatur accidentaliter de Homine, & coloratum affirmatur in Quid de albo, affirmatur accidentaliter de Homine. Burlæus verò, & alii sic explicant,

Tertia expositio ab Auctoribus explicatus.

cant. Quando aliquid verè prædicatur de subjecto, quidquid universim dicitur de prædicato dicitur etiam de subjecto. Sed utrovis modo, in hac tertia expositione pronunciatum accipiatur nisi aliqua adhibeatur moderatio: instantias patitur: nam album dicitur accidentaliter de Homine, & color prædicatur in quæstione Quid est, de albo: nec tamen affirmatur de Homine: item animal enunciatur de Homine, & genus prædicatur de animali, non autem de Homine, Denique Dissyllabum dicitur de Genere, & non dicitur de animali, de quo genus prædicatur.

Tertia expositio quomodo sit vera.

Tribus porro moderationibus opus est, ut tertia expositio quoad utrunque sensum, vera sit. Prima ut quod dicitur de prædicato: affirmetur universè de toto. Secunda, ut alioqui non habeat majorem cum subjecto connexionem. Tertia ne varietur suppositio, seu, ut non dicatur de prædicato ut distinguitur à subjecto. Defectu primæ conditionis, non sequitur, Homo est animal, animal est rationale, ergo homo est irrationalis, quoniam irrationale non dicitur de toto animali, Defectu secundæ non procedit, hoc genus est essentialiter universale, universale est accidentaliter genus: ergo hoc Genus est accidentaliter Genus: item, Homo est contingenter albus, album est essentialiter quale, ergo Homo est contingenter qualis, etenim Genus aliunde habet strictiorem nexum, cum hoc genere, & quale cum Homine, quam ratione universalis, vel albedinis, ut in prædicabilibus explicatum est. Defectu tertiæ procedunt instantiæ contra tertiam expositionem allatæ, nam in omnibus variatur suppositio, sive sumitur prædicatum, quantum quo sùbjicitur, ut distinctum à subjecto, de quo alioqui prædicatur.

Avicennæ documentum ex hoc deductum. Avicennæ documentum quomodo sit verum.

Et hoc documento elicuerunt Avicenna, & alii antiqui aliud negativum in hunc modum. Quando aliquid prædicatur de aliquo, quidquid negatur de prædicato, negatur etiam de subjecto Verb. g. quia color prædicatur de albedine, & quantitas negatur de colore, negatur etiam de albedine. Hoc documentum: ut verum sit, iisdem conditionibus, quibus affirmativum, limitandum est, alioqui sæpè deficiet, ut exemplis cuilibet obviis facile ostendi poma, seu detest. *Avicenna.*

Acervalis argumentandi forma, seu de primo ad ultimum.

Recentiores ex eodem pronunciato, eliciunt eas argumentandi formas quas Cicero acervales, Græci soritas, nostri vocant de primo ad ultimum, & per primam regulam antepraedicamentalem: veluti, si homo est, animal est, si animal est, corpus est, si corpus est, substantia est, ergo si homo est, substantia est. De quibus plura in 6. libro institutionum dicta sunt. *Cicero.*

Secundi documenti explicatio.

Eorum quæ sunt) Hoc est secundum documentum, latitudini prædicamentorum cognoscendæ accommodatum, ut patet: ejus duæ sunt partes. Et ut intelligantur, advertendum est tribus modis dici aliqua genera diversa, primò & propriissime, quæ in diversis prædicamentis collocantur, ut animal, & Scientia: Secundo cùm pertinent ad idem prædicamentum, unum tamen sub altero non consistit, ut animal, & planta: tertiò cum in eodem prædicamento sunt, & unum sub altero collocatur, ut animal, & vivens, quorum posterius in priori continetur.

Genera quibus modis diversa sint. Multorũ explicatio in primam partem regulæ.

Sunt ergo qui priorem regulæ partem intelligant de generibus, tam primo, quam secundo modo diversis: posteriorem vero de generibus tertio modo diversis: cui interpretationi satisfavet Argyropoli versio, nam generibus, tam primo, quam secundo modo diversis convenit non collocari sub altero, & sola genera tertio modo diversa unum sub altero collocant. Hæc tamen expositio, & Peripateticis omnibus, & Aristoteli adversatur: quia cum Aristoteles in secunda parte regulæ doceat nihil obstare, quo minus eædem sint differentiæ diversorum generum subalternatim positorum, planè indicat genera, quæ in prima parte regulæ comprehenduntur, non posse easdem habere differentias, alioqui nullum constituisset discrimen inter genera, quæ in priori regulæ parte, & quæ in posteriori continentur, siquidem genera diversa, secundo modo easdem habent differentias constitutivas, ut explicabimus: Accedit Aristotelem in confirmationem primæ partis solum attulisse exemplum generum primo modo dissidentium, nimirum animal, & Scientia.

Ejus refutatio. Genera primæ regulæ partis nõ habent easdem differentias.

Potius ergo dicendum priorem documenti partem intelligi de generibus, primo duntaxat modo diversis, posteriorem de reliquis: quæ interpretatio, licet ægrè aptari possit versioni Argyropoli, optimè tamen convenit cum Boetii translatione, quæ cum Græco contextu hoc loco planè consentit, & sic habet. Diversorum generum, & non subalternatim positorũ, diversæ sunt specie differentiæ, subalternatorum vero nihil prohibet easdem esse differentias. Genera autem subalternatim posita, interdum vocantur solum ea, quorum alterũ collocatur sub altero: interdum tamen tam pro his, quam pro illis sumuntur, quæ collocantur sub uno tertio: & hoc posteriori modo sumit Aristotel. hoc loco genera subalternatim posita, ut colligitur ex primo Top. c. 13. ubi eandem reperies doctrinam: nomine generum, non subalternorum solum comprehen- *Arist.*

Altera ejusdẽ partis expositio. Vera documenti explicatio.

dit

dit ea, quæ nec unum ſub altero, nec ambo ſub uno tertio collocantur. Quo fit ut ſubalternata appellet tam ea, quorum alterum conſtituitur ſub altero, quam quæ ſub uno tertio diſpoſita ſunt, qualia habentur genera, ſecundo & tertio modo diverſa.

Senſus igitur documenti hic eſt. Generum primo modo diverſorum, diverſæ ſunt ſpecie, id eſt ratione, & natura differentiæ; nam inter differentias non eſt propria diſtinctio ſpecifica: cæterum verò generum, quorum alterum collocatur ſub altero, vel ambo ſub uno tertio, nihil obſtat, quominus eædem ſint differentiæ. Dixi non obſtare differentias eſſe eaſdem, non verò id aſſerui, quia licet in generibus, quorum unum eſt ſub alio, eædem differentiæ includantur præter ultimam: in iis tamen, quæ ſub uno tertio ſunt, aliquando ſunt eædem differentiæ, quibus conſtituitur illud tertium genus ſub quo exiſtant, ut videre eſt in animali, & planta, in quib. reperiuntur differentiæ corporis, aliquando nullæ ſunt, ut patet in corpore, & ſpiritu, omnibusque aliis generibus ſub gradu ſummo immediate conſtitutis, hæc enim nullius differentiæ communione participant.

Docemur hac regula, quoties in diverſis categoriis ad latera digredimur, non poſſe nos incurrere in eaſdem natura differentias, quantumvis in eaſdem ſimilitudine incidamus, quoniam ut
Simplic. Simplicius, & Ammonius annotarunt, quæ in diverſis categoriis exiſtunt, interdum ſortiuntur
Ammon. eaſdem differentias non natura, & ratione, ſed nomine & quadam ſimilitudine, ut patet in animali, & ſcientia, quæ dividuntur per rationale; & in corpore de prædicamento ſubſtantiæ, & corpore de prædicamento quantitatis, quæ habent pro differentia corporeum, ſed tam rationale, quam corporeum ſunt diverſæ naturæ & rationis. Hujus rei univerſalis ratio ſumenda eſt ex do-
Arist. ctrina Ariſtotelis 7. Metaphyſ. tex. 43. differentia pedum non eſt quælibet, ſed foſſio, ubi ait nullum genus dividi per differentias extraneas, quando autem genera ſunt diverſa, ſi differentiæ forent eædem, neceſſario reſpectu unius eſſent extraneæ.

EXPLANATIO CAPITIS QUARTI DE DECEM PRAEDICAMENTIS.

SVMMA CAPITIS.

Voces ſimplices ſunt. DIvidit poſterius membrum illius partitionis, quam ſecundo capite uſurpavit, vocem nimirum ſimplicē in decem claſſes, ſeu categorias, ſubſtantiam, quantitatem, qualitatem &c. probat autem voces quæ has res ſignificant eſſe ſimplices, quia non ſignificant ve-
Ratio Ariſtotelis. rum, vel falſum, hac ratione: omnis affirmatio, aut negatio vera eſt, aut falſa, ſed nulla vox iſtarum rerum ſignificativa eſt vera, aut falſa, ergo non eſt complexa, ſed ſimplex. Non eſt
Quo hæc ratio tendat. hæc ratio efficax ad probandam omnimodam incomplexionem, quia homo albus, & cæteræ imperfectæ orationes non ſunt veræ, aut falſæ, & tamen ſunt complexæ; ſed cum plurimum oſtendit has voces non eſſe affirmationes, vel negationes: quam ob cauſam aliqui interpretes opinati ſunt hanc Ariſtotelis ratiocinationem, eò tendere, ut oſtendat has voces eſſe ſimplices, quippe quod in propatulo ſit, ſed quò ſignificet hunc librum antecedere libros de interpretatione, in quibus de enunciatione diſputatur; prius enim inveſtiganda ſunt ſimplicia, quam compoſita, quæ ex ſimplicibus coaleſcunt, hic autem enodantur ſimplices voces, ibi compoſitæ. Atque hæc pro toto capite ſufficiant, reliqua proximis quæſtionibus expenduntur.

CAPVT IV.

EOrum quæ nulla complexione dicuntur, ſingula aut ſubſtantiam ſignificant, aut quantitatem, aut qualitatem, aut ad aliquid, aut ubi aut quando, aut ſitum eſſe, aut habere, aut agere, aut pati. Eſt autem ſubſtantia quidem, ut in ſumma dicamus, velut homo, equus: quantitas autem, ut bicubitū, tricubitum: qualitas, ut album, grammaticum: ad aliquid, ut duplum, dimidium, majus: ubi vero, in foro, in Lycæo, quando autem, ut heri, ſuperiore anno: ſitum vero eſſe, ut jacet ſedet: habere autem, ut calceatum eſſe armatum eſſe: agere vero, ut ſecare, urere, pati, ut ſecari, uri. Singula igitur eorum quæ dicta ſunt ipſa quidem ſecundum ſe nulla cum affirmatione negationeve dicuntur, horum autem ad ſe invicem complexione, aut affirmatio aut negatio fit. Videtur enim omnis affirmatio vel vera, vel falſa eſſe: eorum autem quæ ſecundum complexionem nullam dicuntur, nihil neque verum neque falſum eſt: ut homo, album, currit, vincit.

QUÆSTIO I.

DE PRIMA ENTIS DIVISIONE in substantiam, & accidens.

ARTICULUS I.

DIVISIONIS EXPLICATIO & defensio.

SI à capite omnes entis divisiones hoc loco explicandæ forent, ab ea sane inchoandum esset, qua partimur ens per finitū, & infinitum, quam omniū consensu constat esse primam. Sed nec locus, nec operis institu- *Arist.* tum patitur, ut plura dicamus, quam quæ Aristoteles ad prædicamentorū cognitionem necessaria esse duxit, nec altiora, quam imbecillis adhuc tyronum intellectus ferre possit, occasione duplicis divisionis, quibus Aristot. 2. & 4. cap. ens partitus est altera in substantiam, & accidens, altera in decem prædicam. Verū neque de his universim tractabimus, perscrutantes num sint univocæ an æquivocæ, aliaque similia, sed hoc solum num adæquatæ sint, & singula earum membra rectè explicentur.

Quod igitur attinet ad primam entis divisionem in substantiā, & accidens, ab omnibus *Arist.* supponitur ut per se nota, expressa verò fuit ab *Prima entis divisio.* Aristotele in cap. 2. sub illis verbis: Eorum quæ sunt, quædam sunt in subjecto, quædam in subjecto non sunt, quamvis enim singulis membris aliam subdivisionem adjunxerit, hoc perpetuo servavit, ut quædam, videlicet substantias, dixerit in subjecto non esse, alia, nimirum accidentia, ut ex communi interpretum sensu docuimus, in subjecto esse. Quibus verbis non solum divisionem perfecit, sed dividendi rationem, & membrorum oppositionem eleganter expressit. Nam primum & universale discrimē inter substantiam, & accidens est, quod una sit natura perfecta, atque adeò nihil extra suum *Discrimen inter substantiam & accidēs.* genus requirens ut sit, accidens verò per se sit imperfectum, & alteri ut existat, annexum. Dixi substantiam nihil requirere extra suum genus, quia multæ sunt substantiæ completæ, quæ absque aliarum consortio existere non possunt, ut materia absque forma, substantia sine natura, verum illa etiam, quæ ab iis substātiis desiderantur, sunt intra genus substantiæ latissime sumptæ, siquidem sunt substantiæ incompletæ: at verò accidens exigit subjectum ultimum alterius generis, seu prædicamenti: quod discrimen expressè tradidit D. Thom. opusc. 41. c. 1. quod postea magis explicabimus: *Arist.* repetit eandem divisionem Aristoteles 7. Meta- *D. Thom.* tex. 1. D. Tho. opusc. 42. & in 1. 3. q. 4. art. 2.

Sed quo magis el[illegible] objice- re: Inter ens, & reliqua genera summa nihil est *Objectio contra primam entis divisionem.* medium, sed si ens hoc pacto dividatur, inter ens, & genera accidentium interponetur accidens, ergo nō est probanda hæc divisio, minor, & consequentia patent, major traditur ab Arist. 8. Metap. c. 6. asserente unumquodq; horum, & *Arist.* unum quidpiā esse, & ens quoddā, hoc est absque ulla communicatione media. Et probatur, quia si inter ens, & novem genera accidentium mediaret accidens, non possent illa genera distinctè cognosci non percepto prius illo prædicato. Illatio tamen est falsa quoniam ut in singulis prædicamentis erit manifestum, ad qualemcunque illorum definitionem, distinctamquè cognitionem solum requirimus ens in communi, & peculiarem cujusque modum, ut in substantia esse per se, in quantitate esse extensum, in relatione esse ad aliud.

Secundo pleraque sunt, quæ nec substantiæ *Secunda objectio.* sunt, nec accidentia, ergò divisio est angusta: antecedens patet in eo modo per quem accidentia sacræ Eucharistiæ separata existunt, hic enim cùm sit realiter unum cum accidente, non potest esse substantia, deinde cum non sit in alio non est accidens: ergo nec est substantia, nec accidens: præterea in actione creativa, quam non esse fatentur omnes, & per se est manifestum, cum nec per se in substantiæ prædicamento ponatur, nec ratione alterius substantiæ, quam componat: non esse verò accidens inde constat, quia ei repugnat esse in aliquo tanquam in subjecto, creatio enim est productio ex nullo, & in nullo præsupposito subjecto.

Dicendum nihilominus est cum Aristotele, *Probatur prima entis divisio.* & communi omnium sententia, divisionem esse adæquatam, nihilque reperiri posse, quod alterius membri rationem effugiat. D. Thom. *D. Thom.* opusc. 42. c. 10. id ex eo probat, quia proposita divisio fit per membra contradictoria, in divisione autem contradictoria impossibile est aliquid extra utrumq; membrum remanere: contradictoria enim ita se habent, ut alterum eorum de quocunque prædicetur. Cùm audis fieri divisionem per membra contradictoria, non *Contradictoria divisio quæ.* intelligas alterum membrum esse negativum, alterum positivum, ut fit in contradicentibus, sed in uno membro includi negationē alterius: nam quidquid primo existit alteri insistendo, est accidens, quidquid vero primo existit non insistendo in alio, est substantia, fieri autem nō potest, ut aliquid sit nec insistendo in alio, nec non insistendo: unde eadem ratio sic explicatius proponi potest. Omne ens aut ejusmodi est, ut alteri extraneo ad existendum accidat, vel ita se habet, ut alterius extranei adminiculo non egeat, si priori modo, est accidens, si posteriori, est substantia. In idem incidit ea

ratio

ratio Eſſe in ſe, & eſſe in alio immediatam habent oppoſitionem, ſed hi eſſendi modi conveniunt ſubſtantiæ, & accidenti, ergo inter nihil medium cadit.

Hæc ita intelligenda ſunt, ut ſi diviſum accipiatur pro ente creato communiſſime accepto, ut continet completa, & incompleta membra etiam dividentia omnia complectantur: ſubſtantia quidem omnes ſubſtãtias cõpletas, & incompletas, accidens verò quotquot ſunt accidentia. Si vero diviſum fuerit ens completum, & prædicamentale, quemadmodum præter ipſum multa ſuperſunt entia imperfecta & incompleta, ita in membris dividentibus ſolæ ſubſtantiæ, & accidentia completa includũtur. Quid verò ſit completum, quid incompletum ens, quæſt ſequenti dicendum eſt.

Ad primã objectionẽ. His poſitis ad primum argumentum partis negativæ dicendum eſt, cum Ariſtoteles, aliique Philoſophi negant inter novem genera, & ens aliquid mediare, eos loqui de medio univoco, quod ſimpliciter medium eſt, cum ſit aliquo modo prius inferioribus, non autem de medio analogico, quod cum nihil ſit ab inferioribus abſolute præciſum, non dicatur ſimpliciter medium, & ejuſmodi eſt accidens, in quod nos immediate dividimus ens. Certe locus Ariſt. citatus expreſſe tollit ſuperius univocum non ſolum infra ens, ſed ipſum quoque ens, idem quippe valet prima genera per idem eſſe entia, & talia eſſentia ac nõ habere ſupra ſe ullum univocum prædicatum, nam quæ illud habent, per aliam entitatem, aut formalitatẽ, conſtituuntur in genere, per aliam in ſpecie, V. G. homo non eadem ratione formali eſt animal, & homo, ſed animal conſtituitur per prædicatum ratione præciſum ab omni alio inferiori, homo vero per rationale contrahẽs animal. *Ad ejus confirmationem.* Ad probationem concedimus illationem ad cujus impugnationem dicendum eſt, niſi *Accidens in definitione convẽ prædicamentorũ intelligitur.* in illis deſcriptionibus novem generum intelligatur accidens, non eſſe approbãdas, quamvis non ſit neceſſarium illud in quacunque deſcriptione expreſſe collocari, quia eſt prędicatũ tranſcendens, quod in peculiari modo cuiuscunq; prædicamenti accidentarii eſſentialiter includitur: qua etiam de cauſa opus non eſt in diſtinctã quãtitatis, vel alterius generis cognitione peculiarem accidentis conceptum effingere, quidem in conceptu proprii illius modi continetur.

Ad 2 obje. Ad ſecundũ negandũ eſt aliquid eſſe, quod neutro in modo collocetur. Ad primam inſtantiam de modo exiſtendi accidentium ſacræ Euchariſtiæ reſponderi poteſt cum Scoto in 2. diſt. 12. quæſt. 2. Plaud. Maſilio, & aliis citatis in primo de generatione, accidentibus Euchariſtiæ cum ſeparantur nullum modum denuò *Scotus. Paind. Marſil.* advenire, ſed ſolã negationem unionis ad ſubjectũ: ſuſtentari vero [illegible] accidentia [illegible] tivæ qua recipiunt à Deo idem eſſe, quod antea habebant ſed independenter à ſubjecto quæ eſt vis illius actionis juxta quã ſententiam nihil eſt in accidentibus Euchariſtiæ, quod de ſe nõ inhæreat: verum quia eadẽ pene difficultas eſt de actione, & quia ſatis probabilis eſt ſententia Henric. & Cajet. & Ferrarienſ. eodem loco de generatione aſſerentium in ſeparatione accidentiũ novum eſſendi modum ſuccedere in locum unionis, cumq; ſimilem eſſe ſubſiſtentiæ ſubſtantiali per quem accidentia terminãtur, & actu à ſubjecto independentia cõſtituũtur. Alia reſpõſio, quęrenda eſt. Superſunt vero duę, altera aſſerit illũ modũ eſſe ſubſtantialẽ, & ideo mirũ non eſſe, quod ſubjectũ nõ reſpiciat. *Accidentia in Euchariſtia per quem modũ exiſtãt. Henric. Cajet. Ferrarien. Alia opin.*

Fundamentum hujus aſſertionis eſt præcipue illud, quod in argumento attingitur, omne ſcilicet accidens habere eſſentialem habitudinem ad ſubjectum, illum verè modũ eſſentialem cum ſubjecto repugnantiã vendicare: præterea ille modus efficit in accidente, quidquid ſuſtẽtetur, ſubſiſtentia in ſubſtantia, ut planum eſt: igit ur pertinet ad idem genus, quãvis ſubſiſtentia ſit modus naturalis ſubſtantiæ, hic autem ſupernaturalis. Unde etiam tolli videtur objectio, quæ obviare poterat nimirum modum ſubſtãtialẽ non poſſe afficere accidens, eo quod fundamentum nequeat eſſe minoris entitatis, & nobilitatis, quam modus, quo afficitur. Hinc enim ſolum concluditur ſecundum naturæ legẽ nequire modum ſubſtantialem accidẽti ſupervenire, non autem id repugnare potentiæ divinæ, & modo ſupernaturali. *Creatio quomodo in termino ſuſtẽtetur.*

Cajet. Hanc ſententiam ſatis indicat Cajet. 3. p. q. 73. art. 1. juxta quam ad ſecundum exẽplum actionis creativę dicendum eſt, creationem quidẽ ſubſtantiæ in ipſo termino ſuſtentari aut uti in ſubjecto, aut tanquã in termino per identitatem cum illo, idque ſatis eſſe ad ſalvendam rationem accidentis, quia eſſe in ſubjecto, id eſt, ac exiſtere in aliquo per ſe ſubſiſtente, cum cæteris conditionibus ab Ariſtotele aſſignatis, de quibus ſtatim dicemus, ſive ſit ſubjectũ in vulgari loquendi modo, ſive terminus. Si vero creatio ſit accidentis, exiſtit ultimo in modo illo ſubſtantiali, quo hypoſtaſis locum habet, & accidens productum ſuſtentat.

Verior, & cõmunior opinio. Alia via magis trita, & Cõcilius, Partibus, ac Theologis conſonantior eſt, illum modum eſſe accidentalem (ſolam enim ſubſtantiam corporis Chriſti, & accidentis in ſacramento eſſe, in multis Conciliis definitũ eſt.) Habere tamẽ vim terminãdi accidentia, quemadmodũ ſubſiſtentia terminat ſubſtantiam cuius opinionis fundamẽta nõ eſt huius loci ex profeſſo tradere, ſatis ſit indicaſſe illud de identitate cum

 acciden-

accidente, quamvis enim multi accidentales modi cum substantiis identificentur, non proinde modus substantialis idem esse potest cum accidente, quia nihil est, quod minoris entitatis sit secundum suam realitatem quam secundum formalitatem, sed realitas modi est ab ipso fundamento, ergo si modus substantialis in accidente sit, præstantior erit, secundum formalitatem, quam secundum realitatem suam, quod incommodum non vifitur, si modus accidentarius cū substantia identificetur: adde illam unionem accidentium cum modo substantiali futurā esse hypostaticā, quàm ferè omnes negant accidenti immediate communicari posse.

Ad 2 objectionem.

In qua opinione ad argumentum respondendum est, ut modus sit accidens nō exigere tam formalem, & immediatam dependentiā à subjecto, quantam requirūt perfecta accidentia, sed satis esse id habere per identitatē cū aliquo fundamento, ut revera habet modus subsistē- di accidētium.

Ad exemplum de creatione.

Ad exemplum de actione creativa idem responderi potest, si sola accidentia crearentur, aut eorum tantum productio esset accidentalis actio, ut quibusdam videtur.

Verùm, quia actio creativa substantiæ est modus accidentarius, & nō identificatur cum illo accidente, cujus beneficio participet ordinem ad subjectum, aliter respondendum est.

Accidēs in communi nō respicit essentialiter subjectum inhæsionis.

Credimus scilicet accidens in communi nō deposcere transcendentalem respectum ad subjectum inhæsionis determinate, sed ad subjectū, vel inhæsionis, vel prædicationis, ita tamen ut is respectus sit illi essentialis, cujusmodi est ille, quem actio vendicat respectu principii efficientis, de quo solo prædicatur more accidentis, & quidem Aristotelem tam latè accepisse hoc loco esse in subjecto, ex eo colliges, quia sub eo complexus est prædicamentum habitus, quod intrinsecè non inhæret, sed extrinsecus tantum afficiendo denominat. Cum verò à Philosophis usurpatur essentiam accidētis positam esse in aptitudinali inhærentia, quod nos statim proponemus, aut sumitur vocabulum, inhærentia, late, pro qualibet essentiali habitudine ad subjectū, aut inhæsionis realis, aut prędicationis per se, vel ratione alterius, aut certè habetur ratio majoris, & melioris partis accidentium, in qua non est actio, neq; ille modus separatorum accidentium, & ita intelligenda sunt, quę in lib. Physiol. huius Cursus de respectu essentiali accidentis traduntur.

ARTICVLVS II.

VTRVM PRIMVM DIVISIONIS membrum rectè explicari soleat.

PRimum hujus divisionis membrum est, substantia creata communissimè sumpta, ut continet com[illegible] & in complecti [illegible] eam non aliter explicuit [illegible] Aristoteles, quam attendo nō esse in subjecto, ex quo loco [illegible] ca.8.5.lib Metaph. hæc trad. solet substantiæ definitio.

Substantię definitio.

Substantia est ens nō existens in alio. Quam ut explicemus, afferendæ sunt in medium præcipuæ hujus vocabuli significationes, quæ omninò sunt quatuor.

Significationes nominis substantiæ.

Primo accipitur substantia pro cujusvis rei essentia, quo pacto usurpata fuit in definitionib. Aequivoci, & univoci, & 5. Metaph. cap. 8. Secundo pro quacunq; re, quæ non est accidens, sive sit completa, sive incompleta: ita sumitur eodem lib. 5. Metaph. c. 8. & 1. Physicorum ca. 6. ubi differentiæ, materia, forma & partes integrantes substantiæ vocantur. Tertio, pro sola substantia perfecta, & completa, qua significatione usus videtur Aristoteles in capite 5. de substantia, ubi simpliciter appellat substantias eas, quæ sunt prædicamentales & 4. Metaphysicorum dividens ens in 10. genera.

Aristotel.

Quarto denique pro solis primis substantiis, quo sensu negat Aristoteles 7. Metaphysicorum cap 13. genera, & species substantiarum esse substantias.

Prima acceptio communis est, & cum in accidentia cadat ab hoc loco est aliena: tertia & & quarta spectant ad prædicamentum substantiæ: secunda est hujus loci propria, eo quod omnia complectatur, quæ accidentia non sunt, atq; in hac significatione describitur substantia id quod non est in subjecto, ut docet Divus Thom. in 1. dist 3, quæst. art. 2. & opusc. 42. c. 10. hoc est ens, cui debetur non esse in alio tanquam in subjecto inhæsionis: quia differentia probè distingui videtur substantia ab accidente, siquidem illud est ens cui convenit esse in subjecto inhæsionis.

Alia substantiæ definitio. *D. Thom.*

Impugnatur. *Avic.*

Verum Avicenna relatus à Divo Thoma illa distin. 8. 1. li. 6. sentent ad secundum reprehendit hanc definitionem, quasi inutilem ad naturam substantiæ declarandam, cuius ratio hæc ferè est. Quando aliquid definitur per negationem, debet habere prædicatum aliquod à se distinctum, in quo negatio fundetur, ut per definitionem aliam intelligatur definitum habere illud prædicatum commune, & aliquid aliud, ratione cujus ei negatio debeatur, sed substantia non habet ejusmodi prædicatum, ergo non definitur accommodatè per negationem: probat minorem, quoniam si illud haberet, maximè esset ens, sed ens, cum non sit univocum, nihil est distinctum à substantia, & accidente: ergo qui dicit, substātia est, quod nō existit in subjecto, nullam entitatem substātiæ declarat.

D. Thom. Alia definitio.

D. Thom. eo loco non videtur improbare rationem: unde in pluribus aliis locis hanc usurpat substantiæ descriptionem. Substantia est ens.

ens per se existens, ut quodlibet 9 artic. 5. ad 2. 1. p quæst. 3. artic. 3. ad secundum, in 3. distin. 6. quæst. 1. artic. 1. quæstiuncula 1. verum in describtione explicanda relabitur Sanctus Doctor in Avicennæ repræhensionem, nam primo contra gent. cap. 25. negativè exponit particulam, per se, ita ut idem valeat, ac non in alio, quem sequuntur Soncinas, 5 Metaphysicor. quæst. 14. Iavellus quæst. 17 & quia nulla negatio potest esse de essentia rei positivæ: ideo inquit Divus Thomas loco contra gent. citatò, id, quod significatur particula per se, nō est de ratione substantiæ, sed quædam ejus affectio At Durand. in 3. distinct. 1. quæst. 1. numer. 9 veritas Avicennam, quam ibidem citat pro eadem descriptione, positivè explicat verbum per se, pro reali scilicet, & absoluta existentia substantiæ, quam simpliciter probat non esse de illius essentia ea communi ratione, quod existentia solius Dei essentiam ingrediatur: unde Divus Thomas quæst 7. de potentia artic. 3. ad quartum ait per se existere, non posse essentialiter definire id, extra cujus essentiam manet, cujusmodi est omnis substantia creata. Cajetanus 1. p. quæst. 54. in 4. dubio utrumque sensum tribuit particulæ, per se, & quidem si vim significationis attendamus, per se positivum quid, absolutumque significat: verum quia facilius id percipimus per negationem contrarii, ideo per illam exponi solet, quam certè annexam habet: ex eo enim quod substātia sibi ad existendum sufficiat, consequitur negatio dependentiæ ab alio. Addendum tamen est, per se, cum positivè usurpatur, accipi posse, vel pro existentia substantiæ independente à subjecto inhæsionis, vel pro peculiari modo, quo substantia determinat ens ad sui constitutionem, & ex quo manat existentia per se.

Iavellus.
Soncin.
Durand.
D. Thom.
Particula per se, positivè usurpatur & negative
Cajet.

Definitio est optima, sed nō essentialis Probatur efficaciter

His positis asserimus, in quacunq; harum significationum sumatur verbum, per se, definitionem esse optimam, sed nunquam perfectè essentialem. Prima hujus assertionis pars est manifesta, quia quolibet modo accipiatur illud, per se, semper indicat differentiam, qua substantia à toto genere accidentium separatur, quod est proprium munus definitionis. Secunda pars inde primo ostenditur, quia res simplices, cujusmodi est substantia, ut proxima quæstione dictum est, propriè definiri non possunt, cum omnis propria definitio, aut genere, aut differentia constet; aut materia, & forma quibus illæ res carent. Deinde si per se existens sumatur, ut dicit peculiarem modum, quo substantia determinat ens, & in se constituitur, accedit quidem definitio, quam maximè potest ad essentiales, cum ens sit veluti genus: modus vero entis divisivus, uti differentia, qua substantia essentialiter distinguitur ab accidente, perfectè tamen ess[illegible] non est, quoniam nec illud propriè genus est, neque hæc propria differentia.

Quibus debeat cōstare vera, & propria definitio.

Proponitur definitionis sensus

Clarius est non esse essentialem definitionem cum per se existens significat modum existendi substantiæ, quia hic est substantiæ passio: unde hic erit definitionis sensus: ut [illegible] D. Thomas in 3. sententiarum dist. 1 quæst. [illegible] & 1. contra gent. Substātia est ens, cui debetur existentia per se, & non in alio: idem pene est intellectus illius definitionis, quam reprobat Avicenna, substantia est ens non existens in alio, quoniam per illam negationem, etsi non expressè, implicitè saltem declaratur peculiaris natura substantiæ, sic enim explicanda est ea descriptio. Substantia est ens, cui convenit existere independenter ab alio, ut à subjecto inhæsionis: ubi satis exprimitur substantia aliquid habere peculiare, ratione cujus ei competat negatio dependentiæ ab alio. Ad rationem verò Avicennæ concedendum est requiri in huiusmodi definitionibus aliquod prædicatum commune, negandum verò illud oportere esse univocum, nisi descriptio futura sit perfectissima: ad huius probationem negandum est imprimis ens non esse ullo modo distinctū à substantia, & accidente; differt enim virtute, licet imperfectè, ut cōmune analogum; deinde falsum supponit probatio, negationem dependentiæ fundari in solo ente, cum primo, & per se fundetur in substantia, cui soli convenit non esse in alio.

D. Thom.
Avicen.
Diluitur ratio Avic.

Definitione sic explicata, facilè occurritur omnibus objectionibus, quæ adduci solent: veluti substantias communes existere in toto: formam in materia: naturam in suppositio, &c. Nam substantia dicitur existere independenter à subjecto inhæsionis, quod habent omnes enumeratæ substantiæ: etenim substantiæ cōmunes sunt in singularibus, ut in subjecto prædicationis: materia verò in toto ut pars componens non ut forma inhærens, forma autem in materia est tanquam in subjecto informationis, & ejusdem rationis secum, denique naturam esse in supposito, si idem valet, ac secundam substantiam esse in prima, jam solutum est: si verò significet staturam singularem esse in ipsa personalitate nō rectè dicitur, cum personalitas sit modus naturæ, quare potius dicendum est naturam, & suppositalitatem existere in toto supposito, ut partes illud constituentes: levius est, quod ex altera parte objicitur: accidentia Sacræ Eucharistiæ non esse in subjecto inhæsionis; ergo non esse proprium substantiæ, sic existere, dices nimirum substantiæ esse proprium secundum suam naturam

Occuritur objectioni bus, quæ in contrariū adduci solent.

ram per se existere: accidentibus verò sacræ Eucharistiæ per miraculum concedi, ut sine subjecto existant.

Proponitur alia descriptio substantiæ manifestior.

Nihilominus tum propter hæc, tum, propter similia objecta, præsertim verò ob difficultatem distinguendi existentiam modi substantialis, ab existentia accidentis, excogitari potest alia descriptio substantiæ, aliquādo manifestior in hunc modum. Substātia est ens, vel per se subsistens, vel pertinens ad integritatem per se subsistentis. Ex hac enim descriptione, non solum facilè cognoscitur substantia completa, quæ est per se subsistens, sed etiam quisnam modus sit substantialis, quis accidentalis: etenim unio inter materiam primam, & formam substantialem dignoscitur esse substantialis, quia pertinet ad integritatem, & compositionem totius substantiæ, relatio verò animæ rationalis ad Deum creantem, & ubi, quo statuitur in loco, sunt modi accidentales, quia supponunt animam in toto suo esse substantiali perfectam, & illam ordinant ad extrinseca: communior tamen, & simpliciter usurpanda definitio erit illa vulgaris. Substantia est ens per se existens, accepta existentia per se, pro modo, & proprietate substantiæ, sicut in definitione accidentis, quam Aristoteles eodē capite tradit, esse in alio, sumitur pro inhærentia actuali, quæ est accidentis affectio: quamvis non sit contemnēda alia interpretatio, quæ accipit, per se existens, pro modo substantiæ intrinseco, & entis divisivo.

ARTICVLVS III.

VTRVM ARISTOELES RECTE definierit, id quod est in subjecto.

Aristotelis definitio multipliciter oppugnatur.

Primo.

ARistotelis definitio hæc erat, id est in subjecto, quod est in aliquo non uti pars, ut sit autem seorsim ab eo, in quo inest, fieri nequit: eam tamen vitiosam esse multis ostendi potest. Imprimis tota definitio convenit multis substantiis, quas jam ostendimus in subjecto non esse: nam formæ omnes materiales sunt in materia, ita ut extra illam esse nequeant: similiter existunt differentiæ contrahentes in genere: Deus in hoc universo, & fortasse in spatio imaginario extra cœlū, creaturæ in intellectu divino: nec enim hæc partes sunt eorum, in quibus esse diximus, nec extra illa existere possunt.

Secundo.

Secundò, non convenit definitio multis accidentibus: etenim locus, actio trāsiens, habitus sunt accidentia, & tamen nō sunt in subjecto, quod extrinsecè denominant, & ab iis de quibus dicuntur, separari possunt, ut manifestum est.

Tertiò.

Præterea accidentia communia ita sunt in subjecto, ut ab eo separata reperiantur: albedo enim in communi, sic existit in Cygno, ut extra illum in Papyro consistat: quantitas sacræ Eucharistiæ existit separata à pane intellectus, & voluntas sunt in homine tanquam in subjecto, illo verò demortuo remanent in anima, quæ est aliud subjectum: item accidentia hominis vivi, eo extincto remanent in cadavere, quod specie differt ab homine: denique pomū odorificum, cum manibus attrectatur, transfundit odorem, qui est accidens, in manus, ut experientia compertum est: separantur ergo aliqua accidentia à subjectis, in quibus erant. Terrio, esse in subjecto, idem videtur esse, atque inhærere, sed multa sunt accidentia, quæ non inhærent, ea videlicet, quæ sunt idem realiter cum subjectis: ut relationes, & cæteri modi accidentales: nam inhærentia est modus uniens formam cum subjecto, sed ubi est identitas realis est major unitas, quam inhærentia: ergo nulla accidentia realiter identificata cum subjectis propriè inhærent.

Approbatur definitio tradita ab Arist.

Dicendum nihilominus est definitionem esse accommodatam: ad cujus interpretationem advertendum est ex Aristotele, 4. li. phys. c. 3 octo modis posse aliquid esse in alio.

Octo modis potest aliquid esse in alio.

Primo ut est pars in toto, seu integrans, ut manus in corpore, seu physica, ut materia in ente naturali, seu metaphysica, ut genus, & differentia, in specie. Secūdo, ut totum in suis partibus, quod se in eisdem exemplis ostendi potest. Tertiò, ut species in genere, veluti homo in, vel sub animali, Quartò, genus in specie, ut animal in homine, qui modus partim coincidit cum primo, partim cum secuudo. Quintò, ut forma in materia, sive sit forma substātialis in materia prima, sive accidentalis in materia secunda. Sexto ut est effectus in causa efficiente, aut motus in movente, ut lumen in sole, populus in potestate principis. Septimo, ut res in fine, quo pacto avarus est in divitiis. Octavo, in loço, aut vase, ut Socrates in gymnasio, aqua in urceo. His modis addendus est nonus ex Ammonio, & Simplicio, quo res est in tempore: alii numerari solent, sed in octo prioribus continentur, qui hisce versibus comprehenduntur.

Arist. Primo. Secundo. Tertio. Quarto. Quinto. Sexto. Septimo. Octavo.

Additur nonus modus ex Ammonio, & Simplicio. *Ammon.* *Simplic.*

Insunt pars, totum species, genus, utraq; forma,
Et quæ producens, meta locusq; tenent.

Secunda pars quinti modi præsenti instituto accommodatior.

Et omnibus hisce modis, sola secunda pars quinti ad præsens institutū pertinet, quod patebit ex definitionis explicatione: in ea igitur tres sunt partes: prima esse in aliquo. secunda, non ut partem: tertia: non posse ab eo in quo est seorsim existere. Prima ponitur loco generis, & non significat quemcunq; modum essen

di, ut

Cajet.

di, ut vult Cajet. sed modum essendi proprium & naturalem in aliquo positivo; qua proinde rejiciuntur à definitione, secundus, tertius, sextus, septimus, & nonus modus essendi: quoniã ea quæ his modis sunt, in aliquo impropriè esse dicuntur: nam quod ad secundum attinet, totum idcircò dicitur esse in suis partibus, quia extra illas non est, ut Aristoteles eodem loco docet, quomodo etiam dixeris idem esse in se, quod satis impropriè dictum erit: species simpliciter loquendo in genere non est: imò hoc continetur in specie: sed quatenus est illius pars subjecta, quod propriè vocaveris esse sub aliquo: effectus verò eatenus dicitur esse in causa, ut inquit Divus Thomas, quatenus est in potestate, seu virtute illius: proprius autem essendi modus est formalis, unde adhuc minus propriè res est in fine, quia non solum non est ibi formaliter, sed nec simpliciter loquendo ibi est, sed tantum per metaphoram, qua dicitur res appetens à bono teneri: additum est in eadem parte modum debere esse naturalem, ut rejiciatur ineffabilis modus, quo Pater æternus est in Filio, & quævis persona divina in alia: item is, quo Sancti sunt in Deo, Deusque in illis, cum in eadem parte ponitur, in aliquo, intelligitur quid positivum, unde etiam excluditur modus, quo Deus Optimus Maximus est in spatio inani extra cœlum.

Aristot.

D.Thom.

Res minus propriè dicũtur esse in fine.

Exponitur secunda pars definitionis.

Secunda pars est loco differentiæ, significatque accidens nec esse partem subjecti, in quo est, nec alicuius tertii per se constituti ex subjecto, & tali accidente: hæc rejicit primum modum, tertium, quartum, & primam partem quinti, quod perspicuum est: nam pars integrans physica, aut metaphysica, verè sunt in toto, ut ejus partes, forma verò physica ita est in materia, ut ex utraque consurgat unum ens per se, accidens autem, ut diximus ex Divo Thoma, semper est in subjecto alterius rationis, alioquin accidens non esset: ex pluribus verò, quæ ejusdem rationis non sunt, unum per se fieri non potest, quare licet forma non sit pars materiæ, excluditur tamen per hanc partem, quia est quædam pars unius entis per se: tertia denique significat id, quod propriè est in subjecto, non posse per vires naturæ ab eo ita separari, ut persistat, qua exclinditur à definitione octavus modus, & nonus, quamvis enim res omnes Universi à Deo transferrentur in vacuum, ubi nec locus realis est, nec tempus, durarent nihilominus aliquandiu, quemadmodum etiam persisterent pisces à fluvio extracti. Definitio sic exposita omni, & soli convenit accidenti: quia hoc solum propriè formaliter, & naturaliter est in subjecto, cum eoque non coalescit in unum, & a[illegible]lo divelli nõ potest, aut omnino, ut quod est idem realiter cum subjecto, videlicet relatio, ubi, & modi [illegible], aut per solam divinam potentiam, ut accidentia sacræ Eucharistiæ separantur.

Incertum est, quid primo in ea definiatur.

Hæc est definitionis expositio: sed quid in ea primò definiatur apud omnes non constat: Boetius, Divus Thomas, Burlæus, & alii non pauci existimant definitum esse accidens: Cajetanus verò, & alii, accidentis conditionem, videlicet esse in subjecto, quod alii vocant inhærens actu. Ut hæc controversia dirimatur, quatuor in accidente distinguenda sunt: primum ejus natura, & quidditas: secundum, peculiaris modus, quo determinat ens, & veluti quadam differentia distinguitur à substantia: tertium, ejusdem existentia in rerum natura, sive hæc sit modus naturæ additus, sive nihil aliud, quam actualitas accidentis extra suas causas constituti: quartum, unio cum subjecto, quæ dicitur inhærentia actualis, & creditur modus ex natura rei, ab accidentis natura distinctus, quando accidens realiter à subjecto differt, ubi enim fuerit realis identitas, ejusmodi unio necessaria non est, ut in tertio argumento initio proposito ostensum est, in hac unione fundatur quædam relatio accidentis ad substantiam, quam vocant inhærentiam, ut docet Scotus in quarto distinct. 12. quæst. 1. & alii, sed usus obtinuit, ut ille inhærendi modus, inhærentia appelletur.

Quatuor in [illegible] è te sunt distinguenda.

Primum. Secundũ. Tertium. Quartum.

Boet. *D.Thom.* *Burlæus.* *Cajet.*

Scot.

Opinio Cajetani, & aliorum rejicitur.

Cajet.

Cajetanus igitur, & qui illum sequuntur, existimant in proposita definitione, accidens remotè solum, & materialiter explicari, primarium verò definitum esse inhærentiam in concreto, seu ipsum esse in subjecto, eorum fundamentum est Aristotelem apertè asserere se definire id, quod est in subjecto: verum ex iisdem verbis oppositum manifestè colligitur, nam id, quod est in subjecto, non est ipsum esse in subjecto, sed accidens: sicut id quod existit per se, non est ipsum existere per se, sed substantia, quæ per se existit: deinde Philosophus ex communi interpretum sententia dividit in secundo capite ens, in substantiam, & accidens, ipsumque accidens appellat, quod est in subjecto, & hic definit secundum membrum, ergo primo, & per se definit accidens.

Vera sententia astruitur.

D.Thom.

Avicenn.

Dicendum ergò est, definiri accidens per ipsum modum essendi in subjecto, quemadmodum substantia definita est per modum essendi per se, quod expressè docet D.Thomas in 4 dist. 12. quæst. 1 artic. 1. quæstiuncula prima, & subjicit eam definitionem, in qua accidens, per modum essendi in subjecto definitur, perinde esse descriptivam, ac eam, in qua substantia explicatur per modum essendi per se: pro eadem sententia affert eo loci Avicennam in Metap. idẽ repetit quodlibet. 9. art. 5. ad primũ

& se-

& secundum,& aliis locis ibidem allegatis: ad monet tamen D. Thomas hoc secundo loco hanc definitionem (quod nos de Logicis definitionibus sæpe diximus) non esse accipiendā secundum actum, sed secundum aptitudinem, quasi dictum sit, accidens est natura, cui debetur esse in aliquo non uti pars, &c. hoc enim modo conveniet omnibus accidentibus, etsi actu non existunt in subjecto. Illud quoq; prætereundum non est, si verbum, esse in alio, sumatur in definitione non pro actuali inhærentia, nec pro aptitudine ad illam habēdam, quæ est accidentis proprietas, sed pro modo quo accidens constituitur in suo esse, & ens determinat, accedere maximè definitionem ad essentialem, ut diximus de definitione substantiæ, in rigore tamen essentialem non esse quia accidens est gradus simplex ex genere, & differentia minimè constitutus.

D. Thom.

Respondetur argumentis in oppositum adductis. Primò.

His positis, facilè est ad argumenta respondere, ad primū ex dictis patet responsio: eorum enim, quæ ibi afferuntur, quædam sunt partes, si non subjectorum, certe alicujus tertii ex utroque compositi, quædam impropriè sunt in aliquo, ut res creatæ in intellectu divino, ubi objectivè tantum sunt, cum nobis sermo sit de existentia reali: alia denique separata perseverant, nam destructo hoc universo perinde apud se esset Deus Optimus Maximus, ut ante illius conditionem fuisse Regius Psaltes decantavit. Sedes tua Deus, extunc à sæculo tu es.

Secundò. David.

Ad secundum negandum est ullum esse accidens sub definito comprehensum, cui non cōpetat definitio, & quod attinet ad locum, habitum, & actionem transeuntem, vel non intelliguntur hoc loco sub nomine accidentis, eo quod minus propriam habeant accidentis rationem, vel esse in subjecto, sumitur latius, prout complectitur affectionem etiam extrinsecam sub qua ratione tota definitio convenit illis tribus accidentibus, cum neque actio, neque habitus, locus vel persistere possint sub ratione accidentis, qua afficiunt subjectum, tametsi hoc sit discrimen quod actio, quæ est accidens à cæteris distinctū non modo non possit esse absq; principio activo, quod extrinsecè efficit, & denominat: sed nec illud naturaliter mutare potest: locus verò, & habitus: quia prout ejusmodi sunt, non dicunt, specialem rationem accidentis à cæteris distinctam, subjectum mutare possunt, quin corrumpantur, ut ex hac parte in definitione minus propriè comprehendantur. Responderi etiam potest hæc accidentia vendicare duo subjecta: alterum existentiæ, alterum denominationis, & quamvis extra hoc sint, extra illud tamen esse non posset, idque satis esse ad veritatem definitionis: quæ hactenus de loco dicta sunt, intelliguntur de loco physico, & extrinseco, superficie scilicet corpus ambientis: nā locus intrinsecus, seu ubi, cum sit modus corporis in loco constituti, omnes conditiones accidentis propriè dicti participat.

Locus dupliciter sumi potest.

Ad secundum exemplum ejusdem argumenti de accidente communi, dices albedinem in communi esse in Cygno; quatenus est idem realiter, & formaliter cum hac albedine singulari, & prout ita est, non posse in alio subjecto existere, licet quatenus est idem cum alia albedine, alibi esse possit, quod definitioni non obest. Ad illud de Accidentibus Sacræ Eucharistiæ jam responsum est, nos loqui de accidente spectata naturali potentia, secundum quam adhuc illis debetur in subjecto esse. Ad alia exempla de intellectu, voluntate, & accidentibus hominis demortui respondemus, hoc loco esse sermonem de subjecto immediato, in quo accidentia proxime inhærent, & hoc in propositis eventibus idem remanere, intellectus enim, & voluntatis immediatum subjectum est anima, reliquorum vero accidentium materia prima mediante quantitate, anima vero, & materia non corrumpuntur. Respondimus quoad accidentia cadaveris in eorum sententia, qui resolutionem usque ad materiā primam non admittunt, quidquid de ipsa opinione dicendum sit. In opposita enim sententia, nullam res habet difficultatem.

Circa odoris à pomo diffusionem, variæ sunt opiniones, Boetius, & Ammonius existimant transire odorem pomi ad aërem, vel manum: Aristotelem vero non negasse accidens à pomo transire posse ab uno subjecto ad aliud: sed non esse extra illud subjectum in quo est, sive non esse absque aliquo subjecto: verissimum tamē est accidens ab uno subjecto ad aliud non migrare: quare à quibusdam ita hoc dubium resolvitur, ut velint odorem in subjecto existentem producere alium per medium, quæ est secunda sententia Alexandri in libro de sensu, & sensibili c. de odore, Thom. de Garbo in summa quæst. 69. & aliquanto probabilior, juxta quam negandum est, odorem prius existentem in pomo ad aliud subjectum transire, cum is, qui in manu, vel aëre sentitur, alius sit numero distinctus: Simplicius tamen eodem textu, & alii plures opinantur odorem non aliter diffundi à corpore odorato, quā in halitu ejusdē corporis, hoc est in partibus illius substantialibus, & tenuioribus, cujus argumentum est pomum post diuturnam evaporationem flaccescere, & corrugari, quod si ita est, non evolat à subjecto odor, sed cum subjecto transvolat.

Variæ opiniones de odoris diffusione. Boet. Ammon. Alex. Thom. de Garbo. Simplic.

Ad tertium argumentum, ut respondeamus, advertendum est inhærere in aliquo, dupliciter sumi posse, primò, positive prout idem est,

Solvitur. 3. argum.

Inhærere in aliquo dupliciter sumi potest.

est, ac habere illum modum unionis cum subjecto, quem vocamus inhærentiam: Secundo, negativè, ut idem valet inhærere, ac non esse separatum à subjecto, cum omnibus illis conditionibus in definitione positis, sive id habeat per illum modum, sive per seipsum: priori modo, sunt in subjecto omnia accidentia realiter ab eo distincta: Secundo modo, ea quæ formaliter tantum, seu modaliter ab eo differunt, ut relationes, & alii modi accidentarii, quorum major est cum subjecto unitas, quam per positivam inhærentiã, quæ hoc pacto sunt in subjecto non dicuntur propriè inhærere, ut animadvertit Durand. in primo dist 33. quæst. 1. dicuntur tamen mniti, & sustentari; Verũ ut in definitione comprehendantur, satis est quovis modo ex his duobus à subjecto dependere.

Durand.

QUÆSTIO II.

VTRVM SECVNDA ENTIS DIVISIO in decem prædicamenta probanda sit.

ARTICVLVS I.

QVID SIT ENS PRAEDICAMENTALE.

Quid sit ens prædicamentale ex mente Arist. & D. Thom.

Arist.

TAmetsi Aristoteles, neque hoc loco, neque in 4. 5. & 8. Metaphysicorum, ubi hanc usurpat divisionem, ullum constituat discrimen inter ens, quod dividitur in accidens, & substantiam, & illud quod secatur in decẽ prædicamenta, nihilominus illud multo longius patet, quam hoc, nam ens communissimè sumptum cõtinet sub ea etiam incompleta, ut partes physicas integrales, & rerum differentias, de quibus essentialiter prædicatur, ut 4. lib. Metap. ostendendum est, ens verò, quod in prædicamenta dividitur, de solis completis affirmatur, ut docet Arist. 5. lib. Metaph c. 3. ubi negat, ullum prædicamentum dici de differentiis, quibus contrahitur, non alia de causa, nisi quia sunt entia incompleta, prædicamentum verò est ens completum: unde manifestè colligitur ens, quod in prædicamẽta distribuit completum esse oportere. Idem docet D. Tho. in 4. dist. 1. art. 4. quæst. 2. recipiunt communi consensu omnes, & nos in sequentibus amplius confirmabimus, ut cujusmodi sit ens prædicamentale aperiamus.

Arist.

D. Thom.

Expenditur quid sit prædicamentũ.

Ante omnia vero opus est, quidnam sit prædicamentum, à quo hæc dominatio sumitur propalare. Prædicamentum igitur spectata nominis Etymologia, de qua latius in præfatione diximus, illud est, quod de aliquo prædicatur: quia decem summa genera primo, & quasi per antonomasiam prædicantur de primis substantiis, quæ habent præcipua prædicamentorum fundamenta, decem prædicata, seu prædicamenta dicuntur, ut, voluit Divus Damascenus de Dialect. cap. 20. Verum, quia non solum prima genera, sed quæcunque sub illis continentur, aliqua ratione de primis substantiis enunciantur, extensum est vocabulum ad totam seriem, ex summo genere intermediis speciebus, ac individuis significandam: in qua significatione usurpavit hoc nomen Porphyrius cap. de specie, cum dixit in singulis prædicamentis, esse singula prima genera, alia intermedia, species infimas, & individua: prædicamentum ita sumptum describi solet: Alicujus generis summi realis, & eorum, quæ sub ipso sunt, naturalis quidem dispositio. Dicitur naturalis dispositio (cætera enim sunt manifesta) non quia ex natura rei dantur gradus superiores distincti ab inferioribus, ita ut in rebus ipsis præter conceptus intellectus reperiatur actu illa coordinatio generum, specierum, & individuorum; neque enim res sunt in prædicamento, ut ludit Ammonius, sicut vaccæ in stabulo; sed quoniam juxta naturam rei est, ut à conceptibus communioribus, & simplicioribus ad contractiores, compositioresque descendamus. Ex hac descriptione colliget cum Capreolo in 1. distin. 8. quæst. 2. ad decimum octavum argumentum, prædicamentum formaliter esse relationem ordinis inter superiora, & inferiora, quæ ex parte superiorum non videtur esse alia, quam relatio universalis ad sua particularia, ex parte vero inferiorum, relatio particularis ad sua universalia, vel certè apud Logicum relatio prædicabilis, & subjicibilis.

Damasc.

Porphyr.

Ammon.

Capreol.

Explicantur octo conditiones enti prædicamentali necessariæ.

Porrò ens, quod in his classibus locum habet, prædicamentale appellatur, cui octo adscribi solent conditiones, tres ex parte vocis significantis, quinque ex parte rei significatæ: quamvis enim res ipsæ, ut priores vocibus in prædicamentis è Metaphysico disponuntur, à Logico tamen nonnisi accommodatis indutæ signis collocantur: cujus doctrinæ auctor est Aristoteles, qui in primo capite egit de voce æquivoca, & univoca, ut illa exclusa, hæc retineretur; in secundo verò de simplici, & complexa, & erecta complexa simplicẽ ad res prædicamentales assumpsit, unde posteriores Philosophi, duas vocis conditiones eliciunt. Primam, ut vox sit una, non secundum sonum, id enim parum refert, sed penes significationem, id est, ut significet unum quid, sive essentia, sive ordine, quo sensu domus, & exercitus sunt una vox, quia unicam habent significationem: exclu-

Tres sunt conditiones ex parte vocis. Prima.

Arist.

Alb. Mag. Baffol. Paulus script. Ocham. Greg. Arim. Marfil. Auer. S hol. D.Thom.

speciem sed adumbratam Primam partem docent Albertus Magnus 8. Metaphysic. tractatu primo c. 3. Ex Scoti discipulis Bassol in 1. d ft. 24. quæst. vnica. Paulus scriptor ibidem. Ex nominalibus Ocham. ibidem quæst. 2. Grego. Arim. quæstione secunda articul. 2. Marsilius distinctione vigesima septima articulis accedit Aureol. apud Capreol, distinctione 24 quæst 1. conclusione 5. Pro secunda iidem autores adduci possunt, omnes enim loquuntur de numero, vt de vera quantitate (orationem enim liberius explodunt) deinde tota pene schola D.Thom. qui veram speciem esse, asseuerare videntur. Prima suadetur primo: quantitas discreta non est vnum ens per se, ergo non est species quantitatis: consequentia patet ex conditionibus ad ens prædicamentale requisitis quædam enim erat, vt sit ens per se: antecedens probatur, ex multis entibus non fit vnum per se, nisi interueniat aliqua vnitas, sed partes quantitatis discretæ nulla vnitate copulantur, cum neq; integrali vnitate intensiua, aut extensiua, nec physica, aut Metaphysica iungantur.

Prima pars suadetur primo.

Dicent hoc esse necessarium, in vno per se continuo, non autem indiscreto, quod ex ratione sua postulat diuisionem. Sed hoc ipsum est, quod oppugnamus: quia vnum per se, absolutè loquendo, est effectus alicuius vnitatis per se, ergo si inter partes discreti non est eiusmodi vnitas, vt diximus, nequit discretum esse vnum per se, quoniam ratio specifica absque generica constare non potest: quare si discretum non est vnum per se absolutè, nec vnum per se discretum.

Nonnullorum responsio. Refellitur.

Secundo ex multis entibus actu completis non fit ens vnius essentiæ, sed vnitates, ex quibus numerus coalescit, sunt plura entia completa, (sunt enim plura corpora quantitatiua, aut plures lineæ) ergo non conueniunt in vnius essentiæ compositionem. Respondebunt vnitates esse completa entia in genere continui, sed respectu entis discreti habere rationem completi, quatenus sunt indiuisæ: assument exemplum ex linea, quæ in sua essentia est completa, & quatenus indiuisibilis habet incompletionem cuius merito in superficiei compositionem venit. Hæc responsio falsum assumit, nam ens incompletum, quodcunque sit, essentialiter ordinatur ad alterius compositionem, vt ex illius definitione ad quartum caput colligere licet, imò excepta anima rationali, semper actu componit: vnitates autem per accidens coniunguntur cum aliis ad numerum efficiendum, quid enim attinet ad hoc corpus, vel ad hanc lineam esse alia, cum quibus numerentur: quare entia incompleta non sunt, secus habet linea, cum superficie comparata, necessario enim cum illa coniungitur, & intrinseca propensione ad eam componendam ordinatur.

Suadetur secundo.

Tertio quantitas discreta non est ens reale, ergo nec prædicamentale, antecedens suadetur. vnitas essentialis discreti pendet ex ordine, vt docet Aristoteles 8. Metaphysic. cap. 3. & D. Thom. ibidem: sed eiusmodi ordo nascitur ex intellectu concipiente aliquam vnitatem, vt vltimam, & formam reliquarum, vt docet Sonc. 10. Metaphys. quæst. 5. & alii. Et ratio conuincit, cum a parte rei nullus ordo per se in illis appareat, sunt enim omnes eiusdem conditionis: ergo non est ens reale, si rectè à nobis dictum est, ens reale esse, quod ab intellectus operatione non pendet. Hæ rationes cũ destruant communem rationem quantitatis discretæ, necessario tollunt de medio vtranque illius speciem, numerum, & orationem. Sed numerum speciatim non esse vnum ens per se, & consequenter speciem quantitatis tradidit Aristoteles multis in locis 3. Physic. cap 7. ait numerum esse plures vnitates, & 8 Metaphys. cap. 3 Numerum non esse vnum, sed sicut cumulum: quod eodem sensu repetit libro 10 c 3 & 9. Accedunt Auerr. 3. phys com 68. asserens numerum esse aceruum vnitatum. Euclides 7. Elem esse multitudinem conflatam ex vnitatibus, quæ omnia vnitatem essentiæ perspicuè negant.

Suadetur tertio. Arist. D. Thom. Soncin. Arist. Numerus non est vnum ens per se. Auerr. Euclid.

Orationem maiori licentia omnes relegant cum Alberto Magno 5 Metaphysic. Caietan. hoc loco, imò cum Aristotele, qui eo loco nullam eius fecit mentionem, & merito quia in oratione vocali hæc sunt, singuli syllabarum soni, motus, quibus soni producuntur, continuitates talium motuum, motæ, seu tempora in quibus fiunt, ordo syllabarum inter se, denique totius orationis significatio, at nihil horum nouam constituit quantitatem, nam soni pertinent ad qualitatem: motus sunt entia incompleta, & reducuntur ad prædicamentum soni, vt postea dicemus: continuitates, & tempora horum motuum, si quid distinctum sunt, & prædicamentale, efficiunt duas species quantitatis continuæ successiuæ, de quibus statim est dicendum. Si verò sumatur aggregatum illorum temporum, vel motuum, non est ens per se ob communem rationem discreti, ordo syllabarum, & totius orationis significatio, sunt relationes rationis ex humana voluntate pendentes, quas constat non esse quantitates. Nihil ergò est in oratione, quod quantitas sit, à cæteris speciebus distincta.

Alb. Mag. Reiicitur oratio ab speciebus Quantitatis. Caietan.

Secunda pars propositæ à nobis conclusionis erat, discretam quantitatem similitudinem quandam habere cum vera, quam non opus est ostendere, cum earum inter se similitudo fuerit in causa, vt Mathematici absque vllo discrimine

Secunda pars propositæ assertionis ostenditur.

mine

mine de quantitate continua, & discreta loquatur. Quæ scientia, cum olim celeberrima fuerit, & ante reliquas pueris traderetur, adeo inualuit, vt aliis (contra earum decreta) loquendi formam præscripserit, vnde effectum est vt Aristoteles, aliique magni nominis philosophi inter veras quantitates numerent discretam, præsertim numerum, quem alias tanquam ens per accidens damnant, vt vidimus apud Aristotelem, & Auerroem; quod similiter apud alios videre licet. Hanc fuisse causam, cur Aristoteles hoc loco numerum, & orationem in quantitatibus reposuerit, docent Autores, qui pro nostra sententia adducti sunt, colligitur ex ratione, qua probauit orationem esse quantitatem, quia nimirum eam metimur & longam, ac breuem appellamus: quasi dicat, ideirco in quantitatibus orationem repono, quia eas habet affectiones, quas attribuimus quantitati. Quod si quis sibi persuadeat, ea ratione vsum fuisse ad ostendendum orationem non similitudine tantum, sed re ipsa quantitatem esse, hoc modo illam expediet orationem esse mensurabilem, & longam, ac breuem ratione temporis intrinseci, quod reperiri dicitur in cuiuslibet soni productione, vel ratione plurium temporum in productione multarum syllabarum, aut dictionum consumptorum, quod nouam quantitatem non inuehit.

Arist. *Auerr.*

Cur Aristoteles cu- m ... & orationem in quantitatibus reposuerit.

ARTICVLVS II.

RVM SPECIES QVANTITAtis continuæ probe recenseantur.

Species quantitatis continuæ numerantur.

Aristoteles hoc loco quinque species quantitatis continuæ numerauit, lineam, superficiem, & corpus, tempus, & locum. In quinto Metaphysicorum omisit tempus, & locum, indicauit tamen aliā nouam, nimirum pondus, quia dixit graue, & leue affectiones esse quantitatis; sunt autem propriæ affectiones ponderis, ergo significauit pondus esse quantitatem. Si autem omnes species, quas vel Aristoteles, vel eius interpretes assignant, colligere velimus, hoc modo per diuisionem procedemus. Quantitas continua alia esse permanens, alia successiua: permanens alia magnitudo, alia non magnitudo: magnitudinis tres sunt species, corpus, superficies, & linea: non magnitudinis autem duæ, locus, & pondus. Successiua quantitas distribuitur in duas species subalternas, tempus, & motum: earum quælibet in duas, vt volunt, infimos: tempus quidem in tempus spirituale, & corporale: motus item in spiritualem & corporalem.

Optimus colligendi modus.

Non desunt qui hæc omnia veras quantitates esse arbitrentur, sed maior, & melior Philosophorum pars excludit imprimis locum & pondus: & quidem locum non esse speciem quantitatis à magnitudine diuersam, & si oppositum defendant veteres aliquot Philosophi, vt Philoponus & Simplicius 4. Physic. tex. 49. ita suadetur. Locus trifariam sumi potest, primo pro spacio, quod corpus locatum replet; Secundo pro superficie extrema corporis continentis ambiente locatum; tertio pro præsentia rei ad locum, seu pro vbi, sed horum nihil est proprie quantitas à cæteris contra diuisa; nam interuallum, iuxta veram Philosophiam, quæ tradita est 4. Physic. citato nihil reale est, cum nec productum sit à Deo, nec corrumpi aliquando possit; quod autem reale non est, à prædicamento abest. Quod si cum veteribus reale quid esse permittamus, non erit locus aliud quam tres dimensiones à substantia separatæ, vt ipsi volunt, quæ non constituūt nouam speciem à corpore, & eius partibus distinctam. Iam superficies locatis comparatione corporis, non habet effectum formalem quantitatis, qui est corpus ipsum extendere, quoniam locus supponit corpus intrinseca sua quantitate extensum, vt extremè illud circumscribat, ergo non est noua species quantitatis. Denique præsentia corporis in loco existentis alium habet effectum formalem, nimirum corpus alicubi collocare, & idcirco diuersum constituit prædicamentum: quod si aliquando præsentia extensa est, id ex genere suo non postulat, cum æque in spiritu atq; in corpore inueniatur, sed ratione eius speciei, quæ in re corporea extensa reperitur.

Locus & pondus reiiciuntur.

Philop. *Simpl.*

Quid sit locus secundum mentem veterum.

Pondus admisit quidem Archytas, receperunt Simplic. & alii in hunc locum, D. Aug. Augustinus 10. lib. confess. c. 8. sed respuunt quotquot reliqui sunt: & ratio est satis manifesta, quoniam pondus non est aliud, quam grauitas deorsum corpus impellens, quæ omnium confessione ad prædicamentum spectat qualitatis, quia est productiua impulsus deorsum, quod est proprium munus qualitatis. Præterea per sistere eadem quantitate sit corpus nunc grauius nunc leuius quam antea: ergo pondus non est quantitas, sed qualitas: qua fortasse de causa Aristoteles appellauit graue, & leue affectiones quantitatis. Alia etiam ratione dici possunt grauitas, & leuitas passiones quantitatis, nimirum, quod corpus maius cum eadem intensione grauitatis magis pōderat, quam corpus minus, quod in aliis qualitatibus non contingit; neque enim corpus callidum bipedale calidius est, intensiusue calefacit, quam corpus pedale sub eadem caloris intensione; sed hæc per accidens se habent ad quantitatem, cuius nomen non tribuit Aristoteles ponderi ex propria sen-

Archit. *Simpl.* *Aug.*

Pondus inter species quantitatis non bene quidem admiserunt.

tentia, ſed iuxta aliorum opinionem, vt Diuus Thomas eo cap. 13 5. Metaph. annotauit: quo etiam modo interpretantus eſt, cum aſſerit hoc cap. locum eſſe veram quantitatem, in 4. enim Phyſic. lib. & cap. & in 5. Met. aperuit ſuã mentem, locumq; inter ſpecies quantitatis nullum dedit.

D. Thom. Explicantur varia loca Ariſtotelis.

Probabilior ratio de ſpeciebus quantitatis.

De cæteris ſpeciebus quid omninò tenendum ſit in 4. libro Phyſic & 6 Metaphyſ. luculenter eſt oſtendendum: nunc conſulto auditorum commodo viſum eſt rudi quadam notitia illas, quaſi veræ ſint qualitates, inculcare. Quod ab omnibus penè autoribus hoc loco factum videmus: qua de cauſa nullum pro ea opinione recenſemus. Quod igitur tres illa magnitudinis ſpecies, linea ſuperficies, & corpus, veræ ſint quantitates inter ſe diuerſæ, hac probabili ratione concludes. Eſſentia quantitatis poſita eſt in extenſione: ſed in quolibet horum datur extenſio diſtincta ab extenſione aliorum: ergo in omnibus eſt vera eſſentia quantitatis, & in ſingulis ſua propria. Minor oſtenditur per ſingula diſcurrendo, in primis linea participat extenſionem ſecundum longitudinem cum negatione latitudinis adiuncta, quem modum extenſionis non habet alia ſpecies, nam ſuperficies eſt extenſa ſecundum planitiem: ſeu latitudinem adiuncta negatione profunditatis: corpus autem præter alias addit extenſionem ſecundum profunditatem. quod ſi Deus produceret, longitudinem per ſe à ſuperficie ſeparatam, & ſuperficiem ſeparatam à corpore, quod illius potentiæ denegari non poteſt, tum demum appareret has ſpecies, aliquã per ſe extenſionem ſibi propriam, & ſpecificam participare: ratione cuius veræ ſpecies conſtituantur.

Ariſt. Motus, & tempus videntur habere proprias extenſiones.

Tempus etiam & motus proprias habere videntur extenſiones, (quamuis id cum Ariſtotele in 5. Metaphyſ. negari poſſet) nam linea, ſuperficies, & corpus extendunt res permanentes: tempus verò, & motus ſucceſſiuas, ut ſucceſſiuam productionem albedinis, & localem motum: quemadmodum enim illa ſunt in cauſa, vt ſubſtantia poſſit extendi in loco modo explicato aut ſecundum longitudinem ſolum, aut ſecundum longitudinem, & latitudinem ſimul, aut deniq; ſecundum longitudinem, latitudinem, & profunditatem: ita motus & tempus, vt operationes non ſimul fiant, ſed cum quadam extenſione, & vna pars poſt aliam.

Quæ debeant in motu conſiderari. *Ariſt.*

Verum vt manifeſta diſtinctio inter motus & temporis durationem, conſiderando ſunt nonnulla, quæ in motu ſpectari poſſunt. Ariſtoteles in 3 Phyſic. c. 3. tria diſtinguit primum eſt proceſſio formæ, quæ producitur, Verbi cauſa, caloris ab agente: ſecundum receptio in patiente: tertium ipſa forma, quæ fluit nondũ perfecta, ſed gradatim ad perfectionem tendes. Actio quidem, ac paſſio propria habent prædicamenta, forma fluens ab eodem Ariſtotele, cæteriſque philoſophis reducitur ad prædicamentum eiuſdem formæ in eſſe perfecto, & abſoluto: propter hæc duo addunt poſteriores Philoſophi motui ſucceſſiuo, continuitatem partium formæ, quæ producitur, quam iuxta aliorum ſententiã addidiſſe videtur Auerroes 6. libr. Phyſic. com. 9. & durationem eiuſdem cõtinuitatis. cùm n. ſimul non tranſeat, ſed aliquando perſeueret, eget aliqua forma extendente illius ſucceſſiuam durationem, quæ eſt tempus. Dicunt igitur eiuſmodi continuitate formæ fluentis eſſe vnam ſpeciem quantitatis ſucceſſiuæ, quoniam extendit ipſam productionem formæ quæ alioquin inſtantanea eſſe poterat: alteram tempus eiusmodi continuitatis durationem extendens: cùm audis continuitatem motus tertio modo accepti eſſe ſpeciem quantitatis, non intelligas ipſam formalem rationem vniendi partes formæ continẽter productæ, ſed modum afficientem totam productionem, efficientemque, vt vna illius pars non decurrat ſimul cum alia, quo pacto diximus quantitatem permanentem non diſtinguere, vel vnire partes ſubſtantiæ inter ſe mutuo, ſed in ordine ad diſtantiam localem.

Auerr. In motu cernitur continuitas & duratio.

Motu & tempore, de quibus nihil in præſenti decretum relinquimus, prætermiſſis, aduerſus tres magnitudinis ſpecies: quæ maiore iure à plerisq; philoſophis veræ quantitates exiſtimantur, hæ quatuor obiectiones Dialectico opportunè ſe offerunt. Prima: linea, & ſuperficies ſunt entia incõpleta: ergo non ſunt ſpecies per ſe quantitatis. Probatur antecedens, linea componit eſſentialiter ſuperficiem, ſuperficies corpus: ſed nullum ens completum eſſentialiter ordinatur ad compoſitionem alterius entis per ſe: ergo illa duo ſunt incompleta. Secunda, eſto eſſent entia completa, non viderentur ſpecies à corpore diſtinctæ: quoniam duæ ſpecies immediate partientes vnum genus, nunquã ita ſe habẽt, vt vna pertineat ad eſſentiam alterius, ergo cum corpus lineam, ſuperficiemq; eſſentialiter includat, non poſſunt hæ tres ſpecies conſtituere. Antecedens conſtat inductione, nulla enim repetitur inſtantia: conſtat ratione: quia ſpecies immediate eiuſdem generis ſunt ſimul natura, vt cap. 14 huius lib. cum Ariſtotele oſtendimus, at ſi vna ſit pars eſſentialis alterius, neceſſario ab ea ſupponeretur ea lege qua partes componentes ſunt priores natura quam totum, ergo non erunt ſimul natura atq; adeo nec ſpecies. Tertia omnes tres dimenſiones non ſunt aliud, quam longitudo diuerſo modo comparata. nam latitudo plani nihil aliud requirit, quam duplicem longitudinem ver-

Proponuntur 4. obiect. Prima. Secunda. Tertia.

ſus

ſus duas partes protenſam, corpus vero eandem longitudinem verſus tres, quod vel inde patet, quia omnes has dimenſiones longitudine metimur.

Quarta.

Quarta, nullum genus dicitur denominatiue de ſpecie, ſed quantitas prædicatur denominatiue de linea, ſuperficie, & corpore: ergo hæc non ſunt quantitatis ſpecies. Probatur minor, linea, ſuperficies, & corpus dicuntur ab Ariſtotele quanta, quantum autem eſt denominatiuum, quod formaliter ſignificat quantitatem, & connotat ſubiectum, de quo nomine, & non ratione prædicatur: Ergo ratio quantitatis denominatiue tantum conuenit his tribus formis, atq; adeo ſpecies quantitatis non ſunt. Confirmatur inductione facta in cæteris accidentibus, nulla enim ſpecies abſtracte ſumpta denominatur à ſuo genere in concreto. Nemo quippe dixerit albedinem eſſe coloratam, vel paternitatem eſſe relatam, & ſic in cæteris, igitur cũ linea, ſuperficies, & corpus denominentur à quantitate ſignum eſt non eſſe illius ſpecies.

Ariſt.

Reſponſio ad primam obiectionem.

Dum has tres ſpecies tutamur, ad primam obiectionem diſtinguimus antecedens: ſi enim linea, & ſuperficies accipiantur, vt indiuiſibiles, incompletæ ſunt, ſi vt diuiſibiles, & extenſæ completæ exiſtunt. Vnde probatio antecedentis ſolum concludit, has dimenſiones ratione indiuiſibilitatis pertinere ad compoſitionẽ alterius entis per ſe, & ſub ea conſideratione completas non eſſe: quemadmodum enim punctum, vt copulet partes lineæ indiuiſibile eſſe debet, & incompletum: ita linea, vt copulet partes ſuperficiei, & hæc ut vniat partes corporis, indiuiſibiles ſunt, & qua tales incompletæ, ſed aliunde extenſionem, completionemq; participant. Ad ſecundam pariter diſtingue antecedens: ſi enim velit nullam ſpeciem pertinere ad eſſentiam alterius ſub eodem genere contentæ, quatenus ſpecies eſt talis generis, recte habet: at alia ratione pertinere non eſt incommodum, linea vero non ingreditur per ſe primo ſuperficiem, vt diuiſibilis, & quanta: ſed quatenus indiuiſibilis: quod eodem modo dicendum eſt de ſuperficie reſpectu corporis. Diximus per ſe primo, quoniam non videtur negandum diuiſibilitatem lineæ in ſuperficiei eſſentia includi, & diuiſibilitatem ſuperficiei in eſſentia corporis: cum illa, ſecundum ſuam eſſentiam definiatur quantitas duarum dimenſionum, hoc vero quantitas trium dimenſionum & diuiſibilitas, atque indiuiſibilitas in re non ſeparentur, quocirca vbi eſt vna, neceſſario futura ſit alia: verum indiuiſibilitas includitur per ſe & directo veluti pars formalis, diuiſibilitas autem ſecundario, & materialiter, ratione ſcilicet indiuiſibilitatis, cui eſt annexa. Vnde patet reſponſio ad vtranque probationem antecedentis: ad primam enim dices, ideo non eſſe inſtantiam, quia non eſt ſimile rerum genus, quod partim diuiſibile, partim indiuiſibile ſit, nec quærenda eſt ſimilitudo ex vno prædicamento ad aliud.

Ad ſecundam.

Soluitur prima pars antecedentis.

Ad ſecundam reſpondebis, ſuperficiem, & lineam eſſe ſimul natura cum corpore, quia ſub ea ratione, qua ſunt quantitatis ſpecies, non componunt per ſe primo ipſum corpus: atque adeo non præſupponuntur. Dices hac ratione punctum quoq; dici poſſe aliqua ratione completum, & alicuius generis ſpeciem, licet prout lineam terminat, & copulat, incompletum ſit: ſed eſt longe diuerſa ratio, quoniam punctum ſecundum omnem rationem eſt indiuiſibile, & idcirco incompletum, & alioquin cum per ſe ſit ordinatum ad genus quantitatis complendum, non poteſt alterius generis rationem participare. Ad tertiam negandum eſt ſolam longitudinem efficere omnes dimenſiones, quantũuis enim lineæ in infinitum multiplicentur, nunquam efficient latitudinem, niſi interponãtur partes materiales ſuperficiei, nec corpus niſi partes materiales extenſionis corporis miſceantur, quod conſideranti eſt manifeſtum. Ad probationem autem reſpondemus, lineam non eſſe menſuram adæquatam plani, & profundi: idcirco tamen adhiberi, quia in corpore verſus omnem partem ſunt lineæ, quod tametſi admodum difficile videatur, eſt nihilominus in hac ſententia neceſſario deuorandum.

Soluitur ſecunda pars eiuſdem. Dubitatur de puncto. Reſpondetur.

Ad tertiam.

Satis fit probationi.

Ad quartam reſpondent aliqui, quibus fauet Scot. hoc c. q. 1. peculiare eſſe huic prædicamento, vt nomina concreta indifferenter prædicentur de concretis, & de abſtractis, quod non ſolum viſitur in ſpeciebus reſpectu generis, ſed reſpectu ſuarum ſpecialium rationum, & in ipſo genere ſummo comparatione ſuæ formalis rationis, dicimus enim quantitatem & extenſionem & extenſam: lineam eſſe longitudinem, vel longam, & ſic in cæteris. Huius diſcriminis inter hoc, & cætera prædicamenta variæ aſſignantur rationes, quas omittimus, quia in re non poteſt eſſe cõtrouerſia Nam hæc concreta quantum, extenſum, longum, &c. vel ſignificant effectum formalem quantitatis, & ſpecierum illius, vel alterius formæ: ſi detur primum, impoſſibile eſt, quod de abſtractis quantitatibus affirmetur, quia formalis accidentium effectus non fit niſi per vnionem accidentaliam cum ſubiecto: at nec ſuperius cum inferiori, nec idem inferius ſecum accidentaliter vniri poteſt. Si vero importrant effectum formalem alterius formæ, tunc recte prædicantur de ſpeciebus quantitatis, nec quicquam noui in hoc prædicamento apparet. Quare Capreol. in 2. diſt. 8. quæſt. 1 artic. 3 ad primum Adami, & Hiſpalenſis ibidem ad primum

Ad quartam.

Scotus.

Opinio Capreoli: & aliorum.

Capr.

Hiſpal.

Aureoli, & alii, qui accipiunt illa concreta, vt deducta à proprio, & formali effectu quantitatis, docent in illis prædicationibus sumi à parte subiecti abstracta pro concretis, idemq; valere, quantitas est extensa, linea est quanta, atq; quantum est extensum, lineatum est quantum; quo pacto reliquorum etiam prædicamentorum accidentia de se prædicantur: dicimus enim album esse coloratum, nigrum esse quale, &c. Alii credunt illa concreta deriuari ab aliqua affectione quantitatis, veluti à ratione mensuræ, vel à diuisibilitate, quæ tam de genere, quam de speciebus quantitatis denominatiue prædicantur.

Germana responsio. Ad rationem igitur iuxta vtranuis expositionem, concessa maiori neganda est minor, scilicet quantitatem prædicari denominatiue de his tribus speciebus: nam secundum priorē sensum prædicatio essentialis, & generis de suis speciebus: secundum posteriorem est quidem accidentaria, sed nihil mirum, cum non prædicetur quantitas, sed aliqua eius affectio, quæ non solum de inferioribus, sed etiam de ipso genere summo denominatiuè affirmatur: vnde patet solutio confirmationis.

QUÆSTIO III.

VTRVM ESSE ÆQVALE, VEL inæquale, sit quarto modo proprium quantitatis.

ARTICVLVS I.

OMNI, AC SOLI QVANTITATI hoc attributum conuenire.

Quæ sit præcipua proprietas quantitatis. DE cæteris proprietatibus quantitatis, el diximus in commentario, quoad locus patitur, vel dicemus commodiori. Hæc est præcipua & huius loci propria, quam omni quantitati, soli, ac semper conuenire docuit Aristoteles, recipiunt omnes interpretes, suas tamen habet difficultates. Prima difficultas contra tradita tam affirmationem. Prima sit, nulli quantitati communi conuenit æqualitas, sed perpetuo inæqualitas: ergo idem dicendum erit de singularibus: ergo non fuit assignandum attributum sub disiunctione, sed dicendum proprium esse quantitatis inæqualem esse. Secunda consequentia perspicua est. Prima probatur, quia attributum prius conuenit naturæ communi, quam singulari: ergo si æqualitas non competit speciebus, non conuenit indiuiduis. Antecedens probatur, quia duæ species eiusdem generis semper sunt inæquales in perfectione, vt ex 7. Metaphysic. desumitur. Secunda, æqualitas, vel inæqualitas est ad aliud, sed neque summum genus quantitatis habet aliquid, cum quo comparetur, nec si in mundo esset vna sola quantitas, ut per Dei potentiam fieri potest, alteri æqualis, aut inæqualis esset, ergo, &c. Tertia, quantitas infinita non potest commensurari alteri quantitati, æqualitas autem in commensuratione fundatur, ergo nulli potest esse æqualis: at est possibilis, ergo æqualitas non conuenit omni quantitati. Quod autem non conueniat soli, probatur quarto, duo pondera proprie loquendo dicuntur æqualia, vel inæqualia, & tamen non sunt quantitates. Quinto, quantitati propterea attribuitur æquale, vel inæquale, quia habet partes extensionis capaces commensurationis, sed substantia materialis est eodem modo extensa, vt diximus, ergo habet proprium æqualitatis, vel inæqualitatis fundamentum.

Secunda difficultas. Tertia difficultas. Quarta difficultas. Quinta difficultas.

Quædam prius aduertenda proponuntur. Vt hæc dissoluantur, & germana proprietatis ratio enodetur, aduertendum est primo, hoc attributum, quemadmodum illud vltimum substantiæ, non sumi secundum actum, sed secundum aptitudinem: ratio enim proprietatis ferè nunquam in actu, sed in potentia collocatur. Deinde, non satis esse, quod improprie, aut per accidens conueniat, vt de illo etiam diximus; quoniam vbi agitur de rei natura, & illius à cæteris disiunctione, in omni proprietate res, & vocabula accipienda sunt. Sic igitur attributum expones. Aptum esse vt proprie, & per se dicatur æquale, vel inæquale, est proprium quarto modo quantitatis: dicitur aptum esse, vt comprehendamus omnem quantitatem, etsi actu in illam habeat, cui commensuretur, retinet enim tum temporis aptitudinem. Additur, proprie, ad excludendam metaphoricam æqualitatem, & inæqualitatem, secundum quas multa, quæ propria quantitate carent, æqualia, & inæqualia denominantur: est videlicet duplex quantitas, altera propria, quæ in extensione consistit, altera impropria, quæ posita est in perfectione essentiali, vel accidentali, secundum quam res etiam dicuntur æquales, vel inæquales propter analogiam ad propriam quantitatem, & similitudinem æqualitatis: hac ratione dicimus tres diuinas personas esse æquales in perfectione essentiæ, duos homines inæquales in virtute videndi. Verum vt quantitas, est impropria, ita æqualitas est translatitia. Adiungitur vltimo, per se, quoniam alioquin substantiis etiam competet aptitudo ad æqualitatem, & inæqualitatem, cum per accidens, & ratione quantitatis hoc habeant.

Vera attributi expositio. Duplex dicitur quantitas propria, & impropria.

Aduer-

Alterum aduertendum. Aduertendum est secundo æqualitatem, & inæqualitatē non versari inter quaslibet quantitates diuersarum specierum. vt inter lineam, & superficiem, vel inter superficiem, & corpus, aut denique inter motum, & tempus. Ratio est, quia hoc attributum fundatur in commensuratione duarum quantitatum, quæ nulla erit, vbi modus existendi in subiecto fuerit diuersus: at diuersæ species habent modum existendi adeò diuersum, vt proportionem commensurationis, & comparationis habere non possint: poterunt nihilominus propriè comparari secundum æqualitatem duo tempora, vnum spirituale, & aliud corporale: similiter duo motus, quoniam habent eundem extensionis modum, & solum differunt materialiter, adeo vt à quibusdam specie non distinguantur. Opponitur locus Aristotelis. *Arist.* Opponas Aristotelem asserere 4. lib. Physic. c. 12. tempus esse mensuram motus, & motum mensuram temporis, alio atq; alio modo: sed quæ se metiuntur habent accommodationem proportionis: ergò inter diuersas species quantitatis cernitur æqualitas. Exponitur in vero sensu. Respondetur alio sensu dictum fuisse ab Aristotele eo loco tempus, & motum se inuicem mensurare, quam ad æqualitatem opus erat: ibi enim loquitur tantū de iudicio agnoscendi pretensionem temporis, & motus. non autem de adæquatione, quia docet nos colligere longum fuisse tempus, si magnus extitit motus: vel magnum fuisse motum, si tempus longū extitit, quod non requirit adæquationem vel proportionem, vt manifestius colliges ex alia comparatione, quam ibidē fecit: docuit enim nos deprehendere quanta sit magnitudo ex motu, & è contra, quantus sit motus ex magnitudine: quod pari modo dici potest de quacunque forma per motum acquisita. Si enim multus fuit calor, magnus extitit motus, necesse est, cum tamen inter calorem, & motum non possit esse proportio adæquationis, sed quoddam indicium colligendi actionem ex termino, vel e contra.

Enodatur prima difficultas initio posita. Ad primum argumentum initio positum negandum est nulli speciei quantitatis conuenire æqualitatem: ad probationem similiter negandum est, vnam speciem comparandam esse cum alia, quoad hoc attributum, præterquam in iis, quarum exceptionem fecimus: vbi cum non attendatur specifica diuersitas, sed extensio durationis, vt potest pati inæqualitas, ita æqualitas. Obiicitur. Dices, ergo cæteræ species quantitatis neutram attribuet partem habebunt, nec enim habent, cum quo conferantur. Respondetur. Respondetur distinguendo illationem. Si enim inferat alias species non participare æqualitatem, vel inæqualitatem in actu exercito, concedenda est, in actu verò signato neganda: quamuis enim species per se æqualitatem, & inæqualitatem non exerceant, potentiam tamen habent, vt in suis inferioribus ab illis denominentur. Hinc patet responsio ad primam partem secundi argumenti, nam genus summum per sua inferiora ad aliud comparatur, quod satis, vt attributum habere censeatur, quemadmodum de vltima substantiæ proprietate dictum est. Enodatur 2. difficultas. Ad secundam partem respondetur illam quantitatem habituram potentiam, vt esset æqualis, vel inæqualis alteri, si produceretur.

Enodatur 3. Ad tertium, negandum est quantitati infinitæ, si admittatur, non conuenire proprietatem: esset enim æqualis alteri infinitæ, siquidem neutrum alteram excederet, inæqualis verò finitæ, quam superaret. Et cum autores negant infinitum mensurari posse, aut cum finito proportionem habere, loquuntur in priori parte huius sententiæ de mensura determinata, hæc enim finita cum sit, nec per adæquationem, nec per repetitionem metiri potest infinitam quantitatem. Enodatur 4. Ad quartum dicendum est pondera dici æqualia, vel inæqualia per metaphoram ratione virtutis deorsum impellentis. Enodatur 5. Ad quintum respondetur eam solam extensionem esse fundamentum æqualitatis, & inæqualitatis, quæ per se est apta causare distantiam partium, hæc enim sola propriè, & simpliciter extensio dicitur: quia sola est capax commensurationis, & adæquationis: alia enim quæ de se indifferens est ad essendum in puncto, vel in spatio, quam accommodationem commensurationis habere potest: & eiusmodi est extensio substantialis, vt quæstione prima visum est.

ARTICVLVS II.

CVIVSMODI SIT ÆQVALITATIS, & inæqualitatis relatio.

Quæ sit relatio æqualitatis, & inæqualitatis. DIximus potentiam ad æqualitatem esse aptitudinem ei similem, quam substantia habet ad suscipienda contraria: videlicet, si pro fundamēto sumatur, nihil aliud, quam ipsam naturam quantitatis, vt commensurationis capacem, formaliter vero quandam non repugnantiam ad actualem æqualitatem, & inæqualitatem subeundam. Reliquum est vt quidnam sit ipsa æqualitas, eique opposita inæqualitas, videamus. Vtramque in relatione sitam esse pro comperto supponimus, cum in mutua duorum habitudine, eaque minimè resplendente conspiciatur. Sed num relatio realis sit an rationis adhuc incertum. Aliqui realem esse opinantur. Quidam respondent relationes, quibus diuersæ quantitates inter se referuntur esse reales, quæ requisitas habent conditiones, ac quibus vna eius-

eiusdem quantitatis pars cum altera compa. atur, esse rationis ob defectum distinctionis realis extremorum. Existimant nimirum hi philosophi non solum totam vnam quantitatem esse æqualem, vel inæqualem alteri, sed vnam partem eius alteri: Verbi gratia in motu cœli vnius anni, circulationem habere relationem æqualitatis ad circulum alterius anni, inæqualitatis vero ad circulum mensis, quamuis vnicus sit motus sola ratione diuisus. Alii existimant quantitates permanentes habere relationes reales: inter successiuas autem, relationes quidem æqualitatis esse reales, inæqualitatis verò rationis.

Aliorum placitum. Quo pacto suam sententiam confirment.

Quod asserunt de permanentibus, probant: quia nulla deest cōditio ad relationem realem requisita: discrimen verò successiuarum inde confirmant, quoniam æquales motus, verbi causa, simul incipiunt, ac desinunt: inæquales autem sic se habent, vt quando inæquales esse incipiunt, iam alter non existat, si enim pariter finiuntur, æquales sunt: sed quando alterum extremorum non existit, relatio non est realis, ergò. &c.

Assignatur discrimen inter relationem æqualitatis, & relationem conuenientiæ. Primum discrimen.

Vt quæstioni respondeatur, aduertendum est, relationem æqualitatis non esse eandem cum relatione conuenientiæ in specie, neq. relationem inæqualitatis eandem ac relationem differentiæ, quod plerique suspicati sunt, arbitrantes relationem conuenientiæ in specie vocari in substantia identitatem, in qualitate similitudinem, in quantitate æqualitatem, in reliquis commune conuenientiæ nomen retinere. Sed quod de quantitate asserimus sic probatur. Si æqualitas idem esset atque identitas specifica, nunquam possent esse inæquales duæ lineæ, aut duæ superficies, cum specie non discrepent: at inæqualitas in his præsertim visitur, ergo aliud habet fundamentum, quam specificam diuersitatem, nimirum in adæquatam commensurationem, ut diximus.

Secundum

Deinde non assignaretur attributum per disiunctionem, cum impossibile sit duas quantitates eiusdem speciei non habere conuenientiam in specie, & duas diuersarum specierum non habere discrepantiam, atque adeo sequeretur necessariò, & actu eandem quantitatem respectu vnius fore æqualem, & respectu alterius inæqualem.

Tertium.

Deniq; nihil nouum quantitati attribueretur præter nomen, siquidem in quouis prædicamento indiuidua conueniunt essentialiter in specie, & species discrepant sub vno genere.

Vera resolutio.

Rectè ergò dicebamus has relationes fundari in adæquatione, vel inadæquatione partium integrantium per se extensarum, quæ quoniam soli quantitati per se conueniunt, ideo hoc illi attributum, vt aliquid eidem proprium adquirunt.

Prima assertio.

Hoc posito sit prima conclusio. Æqualitas, & inæqualitas quantitatū permanentium semper sunt reales.

Eius probatio.

Probatur, quando fundamenta sunt realia, realiter distincta, & existentia relationes sunt reales: sed ita se habent quantitates permanentes, cum fundant æqualitatem, & inæqualitatem, ergò, &c. Maior supponitur ex sequenti capite. Minor ostenditur quoad omnes partes imprimis enim quantitates permanentes sunt reales: deinde, cum illis conueniunt prædictæ relationes, actu existunt, siquidem ostensum est eas non fundari in conuenientia, vel diuersitate specifica, aliove prædicato necessario, quod ante existentiam competat, sed in actuali commensuratione. Denique realiter inter se differunt, quia nunquam comparantur quo ad hanc affectionem duæ partes eiusdem quantitatis, sed totales quantitates inter se: cum enim in toto cubito, verbi gratia, non solum sint duæ dimidietates, sed quatuor quartæ, & octo octauæ, & sic deinceps in infinitum, non esset determinatus numerus relationum, imò cùm conferri possint non tantum æquales, sed etiam inæquales, essent infinitæ vtriusq; generis relationes, quod nemo concedet. Non diffitemur comparari posse per intellectum, & partes eiusdem totalis quantitatis inter se, & duas quantitates non existentes, quo in euentu relationes rationis participabūt: sed aptitudo, quæ attributum propriè constituit, eas tantum respicit, quæ ex natura rei conuenire possunt.

Secunda assertio. Probatur primò.

Secunda conclusio. Æqualitas, & inæqualitas quantitatum successiuarum (si quantitates sunt) omnes sunt rationis. Probatur primò. Nullum datur temporis punctum, in quo duo motus verbi gratia æquales, vel inæquales existere possunt: ergò eorum relationes reales non sunt. Consequentia valet ex principio, quod supponimus ex relationum doctrina: nunquam scilicet relationem realem conuenire subiecto, nisi in eo existat. Antecedens suadetur: quia dum motus procedunt, semper sunt in differentes, vt sint æquales, vel inæquales: præsertim si pendeant à causa contingenti, quæ à motu cessare possit: ergo neutrum determinatè habebunt, nisi postquam peracti sunt, at nunc reales relationes habere non possunt: ergò

Probatur secundò.

Secundò, æqualitas (idem est de inæqualitate) denominat immediatè totam quantitatem: sed totus motus non existit realiter æqualis alteri: ergo non potest totus denominari à relatione reali. Explicatur maior. Cubitus est æqualis alteri per æqualitatēs suarum partium, hoc est, per æqualitates semicubiti ad alterum semicubitum, sed per se totum: alioquin darentur simul in eadem quantitate relationes æqualitatis, & inæqualitatis respectu

ſpectu eiuſdem, nam cubitus eſt æqualis alteri cubito, inæqualis vero dimidietati illius: ergo ſi ratione partium hanc ſubeat denominationem habebit ſimul plures relationes æqualitatis,& inæqualitatis,imo infinitas,cum infinitis conſtet partibus æqualibus,& inæqualibus partibus alterius quantitatis. Cum igitur hoc in philoſophia incommodum ſit maximum, fatendum erit in ſucceſſiuis æqualitatem, vel inæqualitatem realem eſſe non poſſe,ſed in mente conceptam,aut dum fiunt,aut cum iam perfecta ſunt. Vnde euerſa manet quorundã obiectio opponẽtiũ ſucceſſiua etiã ſi veræ quantitates ſunt,eſſe entia realia,realiter diſtincta,& in ipſa exiſtentia, quas tantũ conditiones ad relationem realẽ veteres depoſcunt: non enim exiſtunt adæquatè, ſeu ſufficienter ad habendam denominationẽ à relatione,vt explicatum eſt.

Euertitur quorundã obiectio.

EXPLICATIO CAPITIS SEPTIMI, DE RELATIONE.

SVMMA CAPITIS.

Antiqua relatorum definitio. Relatorũ proprietates. Definitio Ariſtotelica. Altera relatorum proprietas.



Res ſunt huius capitis partes, prima continet relatorum definitionem ab antiquis traditam: Secunda quatuor relatorum proprietates: Tertia germanam eorundem definitionem ab Ariſtotele inuectam, & quinti iuxta illam attributi explicationem. Circa primum definitio antiquorum eſt. Relata ſunt ea, quæ id quod ſunt aliorum eſſe, aut ad aliquid aliquo alio modo dicuntur. Quod attinet ad ſecundum. Prima proprietas eſt habere contrarium. Secunda admittere magis,& minus. Tertia dici ad conuertentiam, hoc eſt mutuo ſe explicare. Quarta eſſe ſimul natura,id eſt ſimul exiſtere,quin alterum ſit cauſa exiſtentiæ alterius Quod attinet ad tertiam definitio Ariſtotelis,& vera eſt: Relata ſunt,quorum eſſe idem eſt eis, quod eſt ad aliquid aliquo modo ſe habere. Attributum eſt, vt ſi vnum definitè cognoſcitur, alterum quoque definite cognoſcatur.

CAPVT VII.

COMMENTARIVS.

a *Ea vera dicuntur*) De relatione idcirco prius agit,quam de qualitate,quæ naturæ ordine & nobilitatis iure prior erat, quia doctrinæ ordo poſtulabat, auctore Ammonio. & Caietano vt quæ ſuperiori cap. in diſputatione de magno,& paruo de relatis dixerat, quam primum explicarentur, nam quæ ad præcedentium cognitionem neceſſaria ſunt ea licet alioqui poſteriora, omnibus aliis anteponenda ſunt, vt Louanienſ quoq; ſcripſerunt.

Ammon, Caiet.

Louanienſ

Vocat autem Philoſophus relationem (ad aliquid) quoniam per hoc expreſſius ſeparatur relatio à cæteris accidentibus, quod eius natura in quodam veluti tranſitu poſita ſit. Quod etiam in cauſa fuit, vt relata defini[r]e[t] in numero plurali, nimirum, vt oſtenderet relationem inter duo exerceri Quod Ammonius hic, & Albertus tractatu de quantitate cap 3 annotarunt: & ſi cum Boetio,aliiſque interpretibus plurale pro ſingulari accipias Senſus porro adducta definitionis eſt: relatiua ſunt ea, id eſt entia, quæ id quod ſunt, ſeu magis conſentaneè ad Græcum contextum, ea ipſa quæ ſunt hoc eſt ſecundum ſuas naturas, & eſſentias, aliorum eſſe aut ad aliquid alio modo dicuntur, id eſt, relatione ad aliud explicantur ſiue in caſu accuſandi ſiue in q[uouis] alio,id enim ſignificant illa verba, vel aliquo alio modo vt Simplicius expoſuit.

Ammon. Albert. Boetius.

Definitionis explicatio.

EA a vera dicũtur ad aliquid, quæ id quod ſunt, aliorum eſſe, aut ad aliquid aliquo alio modo dicuntur. b § Veluti duplum, id quod eſt cuiuſpiam dicitur, duplum n. alicuius ſcilicet: & maius id quod eſt, alio dicitur maius: aliquo nanq; maius dicitur. Similiter & cætera,quæ iſtiusmodi ſunt. Sunt & hæc etiã ex hiſce, quæ ad aliquid ſunt, vt habitus, diſpoſitio,ſcientia, atq; poſitio. Omnia n. hæc id quod ſunt aliorum eſſe,aut ad aliud aliquo alio modo dicũtur. & non aliud quidquã Habitus. & ſciẽtia alicuius ſcientia & poſitio alicuius poſitio dicitur eſſe,cæteraq; ſimili modo. Ea igitur ſunt ad aliquid quæ id quod ſunt aliorum eſſe,aut ad aliud aliquo alio modo dicuntur, ceu mons magnus ad aliud dicitur. ad aliquid n. mons ingens dicitur. Simile quoq; cuipiam ſimile dicitur: & cætera etiam talia ad aliquid eodem modo dicuntur. c §. Sunt a. & recubatio, & ſtatio & ſeſſio poſitiones quædam: poſitiones verò ad aliquid ſunt: Recubare a. aut ſtare,aut ſedere,poſitiones non ſunt: ſed à dictis poſitionib. denominatiue dicuntur d §. eſt autem & contrarietas in hiſce quæ ad aliquid ſunt: Virtus nanq; vitio contrarium

Text. 2

eſt

b *Vel*

b *Veluti duplum*) Affert varia relatorum exempla, quæ diuersis casibus ad alia explicantur, ac priora duo exempla sunt vere relatorum, quæ ad hoc Prædicamentum spectant, posteriora quatuor sunt rerum, quæ licet in aliis prædicamentis collocentur, in definitione tamen comprehenduntur: quam ob causam cum priora numerasset tanquam vera exempla, posteriora diuisit interiiciendo illa verba (sunt & hæc etiam) quæ est Ammonii commentatio.

c *Sunt autem*) Constituit hoc discrimen, inter abstracta, & concreta situs, quod abstracta, scilicet recubatio, statio, &c. sint relata iuxta hanc definitionem: recubare verò, stare &c. minimè, cuius rei hanc causam reddunt Ammon & Simpl. quos sequitur Toletus, quoniã abstracta dicũt

Ammon. Simpl. Tolet.

solas positiones, quæ habitudinem habent ad subiectum, & ideo iuxta propositam definitionem pertinent ad hoc prædicamentũ: concreta verò, quia includũt subiecta, sunt aliorum prædicamentorum. Planior tamen sensus est, illa abstracta dici relata secundum propositã definitionem, quia ex modo significandi important habitudinem ad aliud, id est ab subiectum, per quam explicantur: concreta cum iam denotẽt subiecta ad nihil aliud explicantur; fieri autem posse, vt eadem res modo significetur cum habitudine, modo sine illa statim patebit.

Primum attributum.

d *Est autem & contrarietas*) Hæc est secunda pars capitis, in qua numerantur attributa, quorum primum est habere contrarium, quod aduertit non conuenire omnibus, sed quibusdam tantum, veluti virtuti, & vitio, scientiæ, & errori, nomine enim ignorationis errorem positiuum intelligit, non priuationem: alioqui priuatiua esset oppositio, non contraria. Hoc attributum nullo modo est proprium, siquidẽ non conuenit omnibus relatis, vt capite sequẽti patebit, non solis, vt superioribus capitibus visum est, imò non conuenit vlli relato verè prædicamentali, sed quibusdam secundum dici. Vnde patet Arist. sibi non contradicere cum superiori cap. absolutè negat relationem habere contrarium, hic vero oppositum affirmat: quia ibi loquitur de relatis secundum esse, & prædicamentalibus, hic de omnibus, quæ veterum definitione comprehenduntur.

Secundum attributum.

e *Videntur etiam ea*) Secundum attributum relatorum esse magis, ac minus suscipere, quod facile esset eisdem relatis secundum dici accommodare, quibus primum adscripsimus: nam suscipere magis, & minus, & habere contrarium ferè sunt coniuncta, cum remissio, & intensio, ex admixtione contrarii enascantur, vel certè illud tribuere relatis secundum esse, non ratione relationis, sed fundamenti: vt Simpl. Ammon. & Boetius hoc loco, Albertus tractatu de hac materia cap. 5. fecerunt. Quo sensu non dicantur relationes magis, & minus admittere, quia ipsæ gradus intensionis suscipiant: sed quoniam sunt in qualitatibus intensionis & remissionis capacibus.

Simpl. Ammon. Boet. Albert.

Huic tamen interpretationi manifestè repugnat Arist. qui inter exempla relatorũ, quæ magis, minusq; suscipiunt numerat æquale, & inæquale, quorũ fundamentũ est quãtitas, quæ intendi & remitti nõ potest. Quare multis aliorum interpretationibus reiectis, omninò probanda est illa. Bonsecæ 5. Met. c. 15. q. 15. sect. 2. qua docet ipsas relationes dici à Philosopho suscipere magis, & minus

est quorum vtrumq; ad aliquid est: id ignorationi scientia. Non tamen vniuersis contrarietas inest: duplo nanq; & dimidio & similibus contrarium est nihil. §. e *Videntur etiam ea, quæ sunt ad aliquid & gradus suscipere, & magis, minusve talia sint, simile nanq; & magis & minus dicitur simile & dissimile. & æquale & inæquale similiter: quorum vtraq; ad aliquid sunt. Quippè cum simile, cuidam simile, & dissimile cuidam dissimile, & inæquale cuidam inæquale dicatur. Non vniuersa tamen hanc subeunt legem. Duplum n. non magis minusve dicitur duplum, neq; quicquam talium vllum.* Text. 3. §. f *Atqui vniuersa quæ sunt ad aliquid ad ea dicuntur, quæ conuertuntur: seruus n. heri dicitur seruus, & herus serui dicitur herus: & duplum dimidii duplum, & dimidium dupli dimidium dicitur. & in cæteris simili modo: quanquam interdum dictio casu differt. Scientia n. scibilis scientia, & scibile, scientia scibile, & sensus sensibilis sensus, & sensibile sensu sensibile dicitur. Verum interdũ conuersio fieri non videbitur, si id, ad quod dicitur, non accommodatè fuerit assignatum, sed qui assignat, errauerit, veluti si ala auis fuerit assignata, non conuertitur auis ala, non n. primo accommodate est assignata ala auis: nam non hoc ala ipsius dicitur, quod est auis, sed quæ est ales: complurium n. & aliorum alæ sunt quæ auis non esse constat. Quare si accommodatè fuerit assignata fiet conuersio sanè: veluti ala alati ala, & ales ala est ales. Atqui interdũ & nomen facere necesse est si positum nomen ad quod accommodata fuerit assignatio non sit, ceu si clauus nauigii assignabitur, non accommodata sit assignatio, non n. eo clauus ipsius dicitur, quo nauigium est, sunt n. nauigia quorũ claui non sunt. Sed forsitan accõmodatior assignatio fuerit, si clauus clauati clauus, aut aliquo alio simili modo dicatur, nõ n. positũ nomẽ est. Atqui cõuertitur si accõmodata fuerit assignatio: clauatũ n. clauo est clauatum. Idem fuerit & in cæteris modus: veluti caput accõmodatius fuit assignatũ, si capitati caput, quã si animalis esse dixerimus: non n. eo* Text. 4.

caput

minus, non proprie, quasi vna relatio similitudinis accipiat plures gradus perfectionis. eo quod fundamentum magis intendatur, consistit enim similitudo in indiuisibili, & a fortiori æqualitas, & inæqualitas, sed improprie quatenus fundamentis ad maiorem vnitatem, & diuisionem progredientibus mutantur relationes, & quia fundamenta ratione aduenientium relationum dicuntur perfectius similia, vel dissimilia, æqualia, vel inæqualia dicuntur ipsæ relationes, magis, & minus admittere, non in rigore Philosophico, sed locutione vulgari, vt Toletus aduertit in quæstione ad hunc textum.

Text.

Tertium attributum.

f *Atque vniuersa*) Tertium attributum est, dici ad conuertentiam, seu ad reciproca, hoc est, explicari solere relatione ad ea, quæ vicissim ad ipsa explicantur, licet non semper eodem casu, vt Aristoteles explicat in contextu. Verbi causa, Dominus dicitur serui dominus, & seruus domini seruus, scientia dicitur scibilis scientia, scibile autem dicitur scientiæ scibile. Hoc attributum est proprium quarto modo, respectu omnium relatorum, tam prædicamentalium, quam non prædicamentalium, omnibus enim conueniunt. Quod si alterum relatorum videatur non conuerti id, inquit Aristot. continget, quia non recte assignatur. Verbi causa, si ala dicatur auis ala, & clauus nauigii clauus, è contrario autem, nec auis dicatur esse alæ, nec nauigium claui; inde sane prouenit, quia non assignantur termini accommodati: nam auis non dicitur ab ala, nec nauigium à clauo, imo plura habent alas, quæ aues non sunt vt apes, & vespertiliones, & cymbæ, aliaq; nauigia clauo non reguntur.

Assignatur verò accommodatus terminus, & reciprocus, si alæ opponatur ales, vel alatum, & clauo clauatum, sic enim licebit mutuo reciprocare atq; asserere alam esse alitis, alam, & alitem, vel alatum esse alà alatum, similiterq; clauatum esse clauo clauatum. Cæterum quia aliquãdo ex altera parte non sunt vocabula vsitata, iubet Aristot. ea fingere, quo pacto, quia caput non bene conuertitur cum animali, fingimus capitatũ, vt rectè dicamus caput esse capitati caput, & capitatũ esse capite capitatum.

Quomodo relatiuorum termini assignati agnoscantur.

g *Praeterea si accommodate*) Vt facile cognoscamus an terminus relati probe assignetur, hanc trad. t regulam satis vtilem: si remotis omnibus, & retento solo termino assignato, adhuc dicatur ad conuertentiam, signum est rectè fuisse propositum: si vero non dicatur, nõ rectè designatum est ex ea: vt experiamur, an dominus sit verum correlatiuum serui, remouenda sunt ab eo esse hominem, esse bipedẽ, &c. relicto eo solo, quod sit dominus, quo facto si adhuc cõuertitur, est verum correlatiuũ serui, sin minus non est verum correlatiuũ designatum.

caput habet, quo animal est, complura nanque animalium capite vacant. Hoc autem pacto facillime quispiam eorum nomina sumet, quibus nomina posita non sunt si à propositis primum vocibus, et eã his imponat nomina, quæ cum primis conuertuntur: vt in prædictis intueri licet, vbi ab ala ales, & a clauo clauatũ assignabatur. Vniuersa igitur ea quæ sunt ad aliquid, si accommodatè quis reddat, ad ea sanè dicũtur quæ conuertuntur. Nam si ad quoduis vnumquodq; & non ad id, ad quod dicitur, assignetur, non fit sanè conuersio. Neq; n. quidquam eorum, quæ sine controuersia ad ea dicuntur, quæ conuertuntur, nomenq; habent, conuertitur: si non ad id quod dicitur, sed ad accidentiũ aliquid assignetur. Veluti si seruus non heri sed hominis, aut bipedis, aut cuiuspiã similium fuerit assignatus non fuerit sanè conuersio. non n. accomodata est assignatio. §. g Praeterea si accõmodatè ad id quod dicitur fuerit assignatum, sublatis quidem cæterũ omnibus, quæ sunt accidentia, relicto autem eo solo, ad quod est assignatum accommodatè, ad illud sanè dicetur: ceu si seruus ad herum dicatur, sublatũ quidem cæteris vniuersis, quæ accidunt hero, bipede inquam, scientiæ susceptiuo, ac homine: relicto autem tantummodo hero seruus ad ipsum semper dicetur: seruus n. heri dicitur seruus. Quod si nõ accommodatè ad id ad quod tandem dicitur fuerit assignatũ, cæteris quidem sublatis, eo vero solo relicto ad quod est assignatum, non ad ipsum sane dicetur. Assignatus n. sit seruus hominis ala q; auis: atq; ab homine herus auferatur, non ad hominem sanè seruus dicetur. Nam cum herus non sit, neq; seruus est sanè. Similiter & ab aui ales auferatur, non vlterius ala profecto ad aliquid erit: si enim ales non sit neq; erit ala cuiusquã. Quare quodq; assignetur ad id, ad quod tandẽ dicitur accommodatè, oportet. Atq; si sit quidẽ positum nomen, facilis assignatio; si sin vero non sit, nomina fortasse ponantur necesse est. Quod si hoc assignentur modo ea, quæ ad aliquid sunt, vniuersa ad ea sine dicentur quæ conuertũtur vt patet §. h At vero ea quæ sunt ad aliquid simul natura esse videntur. Atq; in plurimis quidem vera est hæc sententia, in quibusdam autem vera non est. Simul enim duplum est, & dimidium & si est dimidium duplum Text. 5.

Quartum attributum.

h *At vero ea quæ*) Proponit quartum attributum nimirum relata esse simul natura, in ea significatione qua id Philosophus cap 12. definit esse simul natura, in hunc modum. Simul natura sunt ea, quæ existendi consequentia reciprocantur, nec alterum, vt alterum existat, causa est, hoc est, quæ simul existunt, nec vnum existentiæ alterius causa est. Quo pacto se habent duplum,

& dimidium, dominus & seruus. Defectu prioris conditionis non sunt simul natura superius & inferius, nec enim nec esse est, vt existente animali existat homo: vel sublato homine, tollatur etiam animal: defectu posterioris non sunt simul natura Sol, & lux, quamuis enim simul existant Sol tamen est causa lucis.

Quibus relatis conueniat.

i *Non tamen in vniuersis.)* Docet propositum attributum non conuenire omnibus relatis supra definitis, quod probat duplici exemplo, scilicet scientiæ, & scibilis, sensus, & sensibilis, nam scibile fere in omnib. tempore antecedit scientiam. Dixi fere, quia artefacta non præcedunt scientiam primi inuentoris: præterea sublato scibili, necesse est tolli scientiã: ablata tamen scientia, non est opus scibile auferri: potest enim dari scibile, cuius nulla datur scientia, vt patet in quadratura circuli, cuius hactenus demonstratio inuenta nõ est. Possunt præterea multæ res perseuerare, quamuis earum scientia amittatur vt cœlum, elementa, &c. Eodem modo sublato sensibili obiecto necessario tollitur sẽsus, non tamen è contrario: imo. cum sensus nõ oriatur, nisi cum animali, ad animalis a. generationẽ elementa præsupponantur, necesse est, vt saltem hæc sensibilia priora sint quã sensus.

k *Existit autem)* Vt in hac tertia parte cap. veterum definitionem tanquam imperfectam reijciat, suamq; introducat, proponit hanc dubitationem, vtrum aliqua substantia sit ad aliquid: quasi dicat certissimum esse nullam substantiã esse in prædicamẽto relationis: alioqui permiscerentur ipsa prædicamenta quæ distinctionis gratia inuenta sunt.

Veteris definitionis refutatio.

Nihilominus ex veterum definitione sequitur aliquas substantias esse ad aliquid, eas nimirum, quæ explicantur relatione ad aliud, quod licet non conueniat primis substantiis, nec earum partibus integrantibus, nec etiam secundis completis, at conuenit quibusdam secundis incompletis, vt capiti, & alæ. dicitur enim caput, capitati caput, & ala alati ala: quare probanda, inquit, nõ est ea definitio, quæ nos fateri cogit, aliquas substantias esse in prædicamento ad aliquid.

Aristotelica definitio.

l *Sin verò non sufficienter.)* Reiecta veterum definitione, suam statuit hoc loco Aristoteles, ex qua dissolui possit proposita quæstio. Definitio sic habet, Relata sunt ea, quorum esse idem est ei, quod est ad aliquid, aliquo modo se habere, id est, quorum natura, & essentia est aliud respicere: illa verba aliquo modo, significant variam respiciendi rationem, quæ diuersis casibus exprimitur.

Inter vtranque discrimen.

m *Prior a.)* Neq; suspicaretur parum interesse inter hanc & veterum definitionem, à se reprehensam explicat, quatenus ambæ conueniant & differant. Conueniunt in hoc quod vtraque comprehendit omnia vera relata, dissentiunt vero, quia prima complectitur multa, quæ relata non sunt, & per aliud explicantur, vt de quibusdam substantiis dictum est. Secunda sola relata prædicamentalia: quod discrimen continetur illis verbis, ad aliud dici ad aliud se habere.

plum est. & contra: & si seruus est, herus est etiam. similiter & in cæteris. Quin & mutuo hæc interimunt sese. Nam si duplũ non est, dimidium non erit: & si dimidium non est, duplũ non erit. Idem est & in cæteris modus quæ rationis sunt similis. §. i Non tamen in vniuersis quæ sunt ad aliquid, verũ hoc esse videtur, simul vnquam natura vt sint: scibile namq; scientia prius esse videbitur. Plerunq; n. rerum, quæ antea sunt, sciẽtias nos accipimus. In paucis n. aut nulla in re prorsus scientiã fieri quispiam cum scibili simul videbit. Præterea si scibile tollatur, tollitur & scientia: scientia verò si tollatur, non tollitur scibile. Nam si scibile non sit scientia non est: nullius n. prorsus scientia erit. Scientia verò etiam si non sit scibile esse nil prohibet: quadrationis n. circuli, & si scibilis est, scientia quidem nondum esse videtur: est a. scibilis ipsa. Præterea animali sublato scientia quidẽ non erit: cum complura interim, quæ scibilia sint, existant. Sic & in sensu res sese habere videtur: sensibile n. antecedere sensum videtur. Si sensibile nanq; tollatur, tollitur & sensus: at ipsum si sensus auferatur, non tollitur sensus n. circa corpus & in corpore sunt. Itaq; sensibili sublato, corpus è medio tollitur, est enim, & ipsum corpus sensibile si corpus vero non sit, etiam sensus aufertur. Quare fit, vt secum sensibile sensum auferat. At sensus secum sensibile non tollit. Nam si animal tollatur, tollitur quidem sensus, sensibile vero non tollitur. Est n. sensibile corpus: vt calidum, frigidum, dulce, amarum, & cætera omnia quæ sunt similis generis. Præterea sensus quidem cum sensitiuo simul emergit: nam vna cum animali & ipse sensus efficitur. Sensibile a. est & antea quam sensus sit ortus: est n. ignis, & aqua, cæteraq; talia, è quibus animal constat & antea quam sit omninò animal, aut sensus. Quare sensibile prius ipso sensu videbitur esse. §. k Existit autem hoc loco dubitatio quædam, vtrum nulla substantia dicatur ad aliquid, quemadmodum & videtur, an hoc in aliquibus substantiis secundis contingat. In primis namq; substantiis verum est: Text. 6.

nam

Quintum relatorum attributũ.

n *Ex iis i stur)* Ex definitione à se tradita, colligit hanc relatorũ proprietatem, quod si vnum definitè cognoscitur, alterũ quoq; definitè cognoscatur, quæ est quarto modo propria, vt postea ostendemus. Nam Aristoteles solum probat eam quadrare in omnia relata hac ratione: essen-

tia cuiusque relati est respicere suum terminum: ergo impossibile est, relatum cognoscere, quin simul percipias terminum, ad quem tendit, alioqui, si quo referatur ignores, necesse est, quis nam respectus sit, ignorare. De his plura in quæst. 4.

o *Fit autem vt*) Ex hoc attributo dissoluit quæstionem superius excitatam, quæ definitione veterum dissolui non poterat. Solutio est quod manus, caput, & aliæ eiusmodi substantiæ non sunt ad aliquid per se, eo quod cognosci possunt, non cognito eo ad quod explicantur. Si enim cuiusuis hominis, solam manum, vel caput aspicias, non est dubiū, quin homine ignorato possis has illius partes cognoscere.

nam neq; tota, neq; partes ad aliquid sane dicuntur. quidam enim homo non dicitur cuiusdam quidam homo neq; quidam equus cuiusdam quidam equus. Et iisdem in partib. Quadam n. manus non cuiusdam quadam manus, sed cuiusdam dicitur manus: & quoddam caput, non cuiusdam quoddam caput, sed cuiusdam dicitur caput. Eadem & in pluribus secundis substantiis dici possunt. Homo nanq; non cuiusdam dicitur homo, nec equus alicuius dicitur equus, nec lignum alicuius dicitur lignum: sed
Text. 7. *alicuius possessio dicitur. Talia igitur patet non ad aliquid esse. In quibusdam autem secundarum substantiarum est dubitatio. Caput enim alicuius dicitur caput, & manus alicuius dicitur manus, & vnumquodq; tale eodem modo dicitur: quare hæc videbuntur ad aliquid esse. Si igitur eorum quæ sunt ad aliquid definitio est assignata aut omnino est difficile, aut impossibile, nullam substantiam ad aliquid esse ostendere* § l *Sin vero non sufficienter est assignata, sed ea sunt ad aliquid quorum esse idem est ei, quod est ad aliquid aliquo modo sese habere, for-*
Text. 8. *tasse ad hæc aliquid dici potest.* §. m *Prior autem definitio sequitur quidem ea quæ sunt ad aliquid, omnia: non tamen idem est: quod ipsorum ad aliquid esse, id quod sunt aliorum esse dici.* §. n *Ex his igitur patet si quispiam aliquid eorum, quæ sunt ad aliquid, definite scit, simul id, ad quod illud dicitur definite sciet. Hoc autem patet quidem ex his ipsis. Nam si scit quispiam hoc aliquid esse, est autem eorum, quæ sunt ad aliquid esse, idem ei, quod est ad aliquid aliquo modo sese habere. & illud profecto sciet, ad quod aliquod modo se habet. Si n. nescit omnino id, ad quod hoc aliquo modo se habet, neq; si ad aliquid hoc modo se habet, sciet. Patet a. & ex singulis: nam si quispiam hoc scit definite duplum esse, & id, cuius duplū est, continuo definite scit. Nam si nullius definite duplum scit illud esse, neq; si est duplum omnino scit. Similiter, & hoc si scit præstabilius esse, & quo præstabilius est definite ob hæc eadem ipsum scire necesse est. Nec indefinite sciet, hoc præstabilius esse deteriore: hæc n. opinatio est non scientia. Non n. exacte iam deteriore præstabilius esse sciet. nam si forte sic accidit, nihil est deterius ipso. Quare patet necessarium esse, vt quicquid eorum quæ sunt ad aliquid quispiam definite sciat, & id identidem, ad*
Text. 9. *quod illud dicitur vt sciat.* § o *Est autem, vt caput, & manus, & quæcunq; talium, quæ substantiæ sunt, id quod est ipsum definite sciatur: at non fit necessario, vt ad id quod dicitur definite sciatur. Cuius n. hoc caput, aut cuius est manus non fit vt definite sciatur. Quare hæc non ad aliquid erunt. Quod si hæc non sunt ad aliquid, vere dicere licet, nullam substantiam ad aliquid esse. Difficile autem est fortasse, de talibus vehementer asserere eum qui non persæpe cogitationem in his posuerit. circa tamen vnum quodq; ipsorum non est inutile dubitasse.*

QUÆSTIO I.

DE NATVRA, ET ESSENTIA *Relationis.*

ARTICVLVS. I.

NVM ADMITTENDÆ SINT relationes reales.

Alb. Mag. Auerroes. Auicenna Alpharab. Aureolus. Zeno Eleat.

SCribit Albertus Magnus in prædicamentis ca 1 ferè omnes antiquiores Platone, & Aristotele negasse relationem esse genus entis realis cæteris distinctum: quod referunt Auerroes li 5 Metaph comment 20. & li. 12. comment. 9 Auicen. 3. suæ Metaph c. 10 Alpharab. apud Albertum. Postea Aureolus apud Capreolum in 2. dist 30 q. 1. & apud Gregorium dist. 28. q. 1 Præcipuus huius sententiæ autor habetur Zeno Eleates, qui eandem sic primo confirmat. Relatio (quod ipsum vocabulum præ se fert) nihil est aliud, quam comparatio non actiua, seu quæ se habet ex parte intellectus: hæc enim est intellectus operatio: ergo est comparatio passiua, seu in re ipsa: in re autem, antequam per intellectum conferatur, solum datur forma absoluta, quæ subiacet comparationi: ergo relatio non est peculiare genus entis. Minor patet primo inductione, in similibus enim solum sunt qualitates, in æqualibus quantitates, quarum merito ad inuicem conferri possunt. Deinde ratione, quoniam comparatio fit in aliqua forma præsupposita: hæc vero est absoluta necessario; alioqui n datur processus in infinitum. Si enim comparatio fieret in relatione, cum hæc com-

Non dari relationes reales multi ex antiquis iudicarunt.

Autores huius opinionis.

Præcipuus autor Zeno Eleates.

Prima probatio.

Probatur minor inductione.

Probatur ratione.

comparatio quædam fit, debet fundari in alia forma, de qua rursum quæri posset, an esset relatiua, vel absoluta. et si daretur primum, de illa rediret similis quæstio, si secundum, admitteretur comparationem fieri in re absoluta, quod ab initio intendebatur, atque adeo dicendum erit ante actum intellectus nihil esse in rebus, nisi absolutum.

Secunda probatio.

Secundo probatur. Omnes denominationes relatiuæ in rebus creatis abunde sumuntur ex absolutis: ergo necessarium non est nouum genus inuehere. Consequentia est optima, quoniam relationes propter denominationes respectiuas inducuntur. Antecedens probatur: positis enim duobus quantis eiusdem extensionis, & præcisa quacunque alia forma, siue mēte, siue re ipsa, necessario dicuntur æqualia, nihil enim aliud est æquale esse, quā pari extensione, ac alterum simul existens affici: satis ergo sunt res absolutæ simul existentes ad respectiuas denominationes. Et confirmatur, quia plæreque similes denominationes à rebus absolutis admittentur ab aduersariis nulla interposita relatione, veluti esse visum, esse amatum, quæ desumuntur ex actibus videndi, & amandi; esse dextrum, vel sinistrum, quæ in columna verbi causa deriuantur à partibus animalis; ergo pari modo res habebit in cæteris.

Tertia probatio.

Tertio: eiusmodi appellationes adueniunt rebus absque vlla ipsarum mutatione: ergo & absq; noua entitate. Consequentia est bona, quoniam noua entitas realis non incipit esse in mundo sine noua productione: quotiescunque autem in subiecto noua productio inuenitur, necesse est illud mutari ergo si nihil mutatur, nihil de nouo suscipit.

Confirmatur autoritate Arist.

Antecedens est Aristotelis in quinto Physicorum capit 2. text. 10. & patet in albo quod, si solum existat, nulli est simile, verum simul atque alterum producitur, dicitur simile nulla causa circa ipsum operante, vt in confessio est, & tradit Aristoteles loco citato: *Arist.* indeque probat ad relationem non esse per se motum, quia aduenit per alterius mutationem; vnde efficax sumitur confirmatio. Ens reale non incipit esse in mundo absq; causa effectiua: relatio, seu denominatio relatiua consurgit in re absque vllius causæ concursu, vt Aristoteles asseruit, ergo non defert realem entitatem. Alias rationes afferri solitas prætermittimus, quia magis impugnant actualem distinctionem relationum à fundamento, de qua in præsenti nihil dicendum est, quam realem earum entitatem.

Admittendæ sunt relationes reales.

Nihilominus præter relationes rationis, quas plerique omnes concedunt, & nos apud Porphyrium explicauimus, admittendas esse alias reales, quibus nouum efficiatur prædicamentum post Platonem, & Aristotelem omnes Philosophi, ac Theologi tradiderunt: illi quidem apud Philosophum hoc loco, & quinto Metaph. cap. 15. & Porphyrium cap. de specie: hi apud Magistrum in primo distinct. 28 vel 30 & apud D. Thomam prima part. quæst. 28. Alensis in summa 1. p. qu. 9. Henriq. quodlibet. 3. qu. 4. & quodlibet 9. quæstion. 3. Boetius de Trinitate, cap. 11. Ab vtrisque etiam variis rationibus stabilitur. Inter Philosophos plures rationes affert Soncinas quinto Metaphysic. quæst 28. quarum omnium vis ad geminum caput reduci potest.

Plato. Arist. Qui Autores hæc senserint. *Porph. D. Tho. Alens. Henriq. Boet. Soncin.*

Germana probatio ex duplici cap. adducitur.

Primum & præcipuum est: in rebus creatis absq; omni operatione intellectus reperiri aliquas denominationes per ordinem ad extrinseca diuersas a denominationibus, & formalibus effectibus aliorum prædicamentorum, ad quas proinde exigitur nouum genus rerum respectiuarum: nam effectus formales diuersi distinctas causas deposcunt: assumptum patet in his appellationibus, Pater causa, simile, æquale, propinquum: &c. Est n. Socrates vere, & vt vocant, à parte rei pater, & duo alba similia.

Stabilitur comprobatio.

Confirmatur. quia præfatæ denominationes variantur omni absoluto penitus immutato, sublato enim filio, aut albo, amittit continuo Socrates Paternitatem, & album similitudinem. Secundum caput est, inueniri per multas habitudines ad relationes, quæ deposcunt in termino entitatem realem. Enim vero scientia realis est de vero realiq; ente: sed Metaphysica, & Mathematica sunt reales scientiæ, disputant de relationibus, vt compertum est: ergo illæ sunt reales entitates.

Confirmatur ex Theologia desumpta. In Deo dicitur relationes reales.

Theologi ita rem confirmant. In Deo reperiuntur relationes reales, quibus diuinæ personæ constituuntur & distinguuntur, vt docet fides orthodoxa, ergo in rebus creatis, vbi similes inueniuntur denominationes admittendæ erunt reales relationes, non quidem substantiales, vt diuinæ, quia adueniunt subiectis iam constitutis, & per se existentibus; verum accidentales, cum more cæterorum accidentium subiecto inhæreant: quæ tamen aliquo modo diuinarum relationum perfectionem participent, iuxta illud D. Pauli. A quo omnis paternitas in cœlo, & in terra nominatur.

D. Paulus Ephes. 3. Expenditur locus Diui Pauli.

Illa relatio per se ipsa fidē habet, quoniā nulla assignabitur ratio, ob quam repugnet creaturis illud genus rerum, quod de se, nec imperfectum fit, cum reperiatur in Deo: nec infinite perfectum; si sumatur, vt abstrahit à creato, & increato, substantiali, & accidentali: quod ne fiat nulla prohibet ratio: cum relationi, qua relatio est, non magis conueniat infinitum, quam finitum: substantiale, quam accidentale: imò cum prioribus videtur habere, maiorem repugnantiam. Siquidem relatio ob oppositionem cum alia non potest vendicare omnimodam per-

perfectionem, & quia est ratio, vt aliquid referatur: non vendicat esse substantiale.

Posterior opinio vt omninò vera defendenda est.

Hæc posterior sententia vt verissima defendenda est, quidquid interim fit de distinctione relationis à suo fundamento, de qua in prædicamentis Metaphysicis esse disserendum: addendumque propositis rationibus non solum conuinci relationes esse entia realia, sed etiam intrinseca rebus denominatis: relationes enim diuinæ intrinsecè, & formaliter sunt in personis: creatæ verò cùm consistant intendentia vnius ad aliud, necesse est insit formaliter in eo, quod per relationem tendit. Præterea si relatio esset forma externa subiecto, quod denominat, cùm sit accidens (loquimur enim de creatis) debet in aliquo existere: ergo saltem respectu illius interna. Constabit autem ex dicendis aliud propriè denominari à relatione, quod ab eadem afficitur: atq; adeò non præbere denominationem, nisi fundamento, in quo inhæret.

Relationes diuinæ intrinsecè, & formaliter sunt in personis.

Diluitur 1. arg. pro prima opinione.

Ad argumenta prioris sententiæ facilis est responsio. Ad primum dicendum est relationis vocabulum non solum significare comparationis actum, sed etiam habitudinem duorum inter se, quæ tametsi in rebus resultet ratione formarum absolutarū: est tamen, si formaliter accipiatur, ratio quædam distincta in iisdem rebus, à parte rei inuenta ante omnem intellectus operationem: imò est ipsum obiectum, quod intellectus apprehendit, cùm duo relatiua realia inter se mutuò comparata cognoscit. Itaq; in forma ad argumentum negamus minorem: ad cuius primam probationem negamus in similibus, & æqualibus solas qualitates, & quantitates inueniri: illæ enim non sunt formaliter similitudines, & æqualitates, cùm iisdem perseuerantibus, si desint extrema, res non sunt similes, vel æquales. Ad secundam fatemur comparationem, id est, relationem à parte rei, vel proximè vel remotè fundari in absoluto, inde tamen non sequitur ante omnem operationem intellectus non esse relationem in rebus.

Diluitur 2. Quid sit æquale formaliter.

Ad secundum inficiamur respectiuas denominationes abundè præstari formis absolutis. Ad probationem negandum est quanta per ipsas quantitates formaliter esse æqualia: vel nihil aliud esse æquale formaliter, quam pari extensione, atque alterum affectum esse, nam vt vna quātitas formaliter solum efficit vnum quantum, ita duæ nihil amplius efficiūt, quam duo quanta: quod verò hac vlterius sint æqualia vtriq; accidit per nouam formam resultantem, alioquin denominatio relatiua non esset simplex, nec idonea ad constituendum prædicamentum. Ad confirmationem dices primò in re visa, & armata, & in columna inueniri re-

Respondetur ad confirmationem.

lationes rationis, à quibus proximè denominantur: deinde esse peculiarem rationem, cum res denominantur ab aliis, quæ se habent tanquam formæ externæ, quod in multis relationibus dici non potest, vt inæquali, simili, &c.

Solutio tertii pendet ex ea quæstione de distinctione relationum à fundamento, quam omittimus: si relatio virtute tantum differt à fundamento, & non actu, vt Alb. Mag. hoc loco cap. 1. aliique docuerunt, per facilis est solutio, quoniam id, quod actu non differt à subiecto nec eget noua causa, nec inducit mutationem, cùm productum censeatur simul cum subiecto, solumq; expectet alterius termini positionem, vt perfectè concipiatur. Aliter respondetur admissa actuali distinctione: quia percipi non potest subiectum cum noua forma, quin aliter atque antea se habeat. Dicendū igitur est aduentu relationis aliquo modo subiectum immutari, neq; id negatum fuisse ab Aristotele, sed non mutari à causa extrinseca: voluit enim indicare hoc esse peculiare relationibus, vt nulla causa denuò operante in subiecto, sed in termino, resultent: qua de causa cùm dixisset ad relationem non esse mutationem, subiunxit (ita eorum motus ex accidente est) quasi diceret terminari quidem mutationem ad relationem, verū non per se, & ex intentione causæ, sed per accidens ad positionem termini: vnde etiā patet ad confirmationem, Aristotelē non negasse relationibus omnem causam, sed causam per se, & extrinsecam: producuntur enim per emanationem à subiecto, vt alii rerum termini.

Diluitur tertium argumentum proprium opinione *Alb. Mag.*

Aduentu relationis subiectum aliquo modo immutatur.

Ostenditur mens Arist.

ARTICVLVS II.

NVM OMNES, ET SOLÆ RELAtiones reales in prædicamento sint?

VT huic dubitationi satisfiat, vulgares relationis communissimè sumptæ diuisiones præmittendæ sunt. Prima est in relationē realē, & rationis: hæc est, cuius existentia ab intellectus operatione dependet, vt relatio generis, & speciei, prædicati, & subiecti: illa quæ beneficio intellectus non eget, vt existat: vt Pater, simile, duplū, &c. Secunda diuisio est relatorū potius, quam relationū, in relata secundum esse, & secundum dici: vocant Philosophi relata secundū esse ea, quæ per se, seu per suam essentiam ordinantur ad alia: quo pacto est affectum simile ad aliud simile, materia ad formam, & vicissim forma, ad materiam: relata secundum dici vno modo appellant ea omnia, quæ habitudine ad aliud apprehenduntur, vel explicantur, quo pacto sub his relatis omnia comprehenduntur etiam secundum esse: quia omnia habitudine ad aliud cogno-

1. Relationum diuisio in reales, & rationis.

2. In relata secundum esse, & secundum dici.

Relatum secundum dici bifariam vsurpatur.

gnoſcuntur, ac declarantur: alio modo ea ſolum dicuntur relata ſecundum dici, quæ ſunt res abſolutæ, & in ſolo explicandi & concipiendi modo videntur relata: vt caput, & ala quæ eatenus relata dixeris, quia caput dicitur alicuius capitati caput, & ala alati ala, in hac ſignificatione ſumitur vocabulum, cum ſit ſecunda diuiſio, ne membrum diuidens totum diuiſum exæquet.

3 In tranſcendentes. & prædicamentales. *Caiet.*

Tertia eſt ſubdiuiſio relationum ſecundum eſſe in tranſcendentes, & non tranſcendentes, ſeu prædicamentales de qua ſubdiuiſione multa Caiet. in lib. de ente, & eſſentia c. 7. q. 15. quæ à nobis examinanda ſunt in Metaphyſica. nunc ſupponimus ex communi omnium doctrina diuiſionem eſſe exactam, repeririq; multa relata tranſcendentia, multa item non tranſcendentia: inter quæ plura aſſignari ſolent diſcrimina. nobis in præſenti duo ſufficiant. Vnum ex parte termini, alterum ex parte ſubiecti.

Membrorum 3. diuiſionis duplex diſcrimen.

Differunt hæc relata ex termino, quoniam relatum prædicamentale, ſeu non tranſcendens reſpicit aliud, vt purum terminum: hoc eſt, non ſub ratione alicuius cauſæ, vel vt aliquem effectum circa illud exerceat: hoc pacto ſe habet pater ad filium ſimile ad ſimile, &c. Tranſcendens verò non reſpicit purum terminum, id eſt, non refertur ad aliud gratis, vt ſic loquamur, ſed intuitu alicuius muneris præſtandi vel recipiendi: quo modo eſſe ſunt potentia ad actum, & obiectum, materia & formam, Creaturæ ad Deum vt primum exemplar. Hoc diſcrimen tradidit Caiet. loco citato

Primum ex termino.

Caiet.

2. Ex ſubiecto.

Aliud diſcrimen ex ſubiecto eſt: quod relatio tranſcendens non ſupponit ſubiectum, cui adueniat tanquam forma, quodque referat, ſed includitur eſſentialiter in eo, quod refertur: imo nihil omnino eſt relatum, quam ipſa relatio: non tranſcendens autem in rebus creatis eſt forma accidentaria adiacens ſubiecto quod relatum denominat. Hæc differentia, & maxima eſt, & maxime perſpicua vt cernes in hiſdem exemplis. Nam materia, forma, & potentia, quæ ſunt relata tranſcendentia, nihil aliud eſſentialiter ſunt, quam ipſi reſpectus ad terminos, vt in libris Phyſicorum, & de Anima comprobatum eſt: quia verò in omnibus prædicamentis inueniuntur entia hoc modo per ſe ordinata ad aliud, vocatur hic reſpectus tranſcendens. Pater vero, ſimile, & æquale præter reſpectum ſuperadditum, ſupponunt proprias naturas, in quibus illa fundatur, & quæ per illum refe-runtur.

Proponitur quæſt. Tres ſententiæ referuntur.

Hoc ſuppoſito, non ſatis conſtat inter Autores, an omnia hæc relationum, & relatorum genera ad hoc ſpectent prædicamentum. Prima ſententia eſt Thomiſtarum, Capreoli in primo diſt. 33. q. 1. Caietan. 1. parte, q. 13. artic. 7. & qu. 28 artic. 1. Ferrarienſ. 4. contra gentes c. 14. Sonc. 5. Met. q. 28. aſſerentium non ſolum relata realia, ſed etiam rationis in hoc prædicamento collocari: quod ſumunt ex variis locis D. Thom. præſertim ex illa qu. 28 vbi docet hoc peculiare eſſe relationum generi, quod aliqua recipiat entia rationis: & probant, quoniã definitio ſecundo loco ab Ariſt. tradita, æquè conuenit relationibus rationis, ac realibus, vt docet Simpl. & Damaſc. hoc loco, nam totum eſſe relationis rationis eſt ad terminum, cum quo ſimul eſt, & cognoſcitur perinde ac realis: ergo conueniunt vniuocè in communi conceptu relationis: atq; adeo ſunt eiuſdem prædicamenti ſpecies.

Prima. *Capreol.* *Caiet.* *Ferrar.* *Soto.* *D. Thom.* *Simpl.* *Damaſ.*

Secunda ſententia, quam refert Soto 1. quæſt. huius capitis, & eſt Boetii, Simpl. & Albert. c. 2. & Veneti, reponit in hoc prædicamento omnia relata, tam ſecundum eſſe, quam ſecundum dici. Cuius fundamentum non ſolum eſt veterum definitionem omnibus competere: ſed etiam omnia re vera relata eſſe: nam quæ ad aliud explicantur, idcirco hoc habent, quia terminum reſpiciunt: ergo per aliquem reſpectum. Tertia ſententia eſſe poteſt, ſola, & omnia relata ſecundum eſſe in hoc genere contineri, cum iis adæquata eſſe videatur Philoſophi definitio, complectitur enim omnia, quæ re ipſa ad aliud ſe habent: hanc apud recentiores tantùm inuenimus. Quarta communis, & vera opinio eſt, ſola relata ſecundum eſſe realia, & non tranſcendentia ad hoc prædicamentum pertinere: ad cuius explicationem & probationem ſubiicimus ſequentes concluſiones.

Secunda *Boet.* *Soto.* *Simpl.* *Alb. Mag.* *Venetus.*

Tertia.

Quarta communis.

Prima concluſio. Relatio rationis non poteſt per ſe in hoc prædicamento collocari. Probatur primo, quia vna ex conditionibus entis prædicamentalis eſt, vt ſit reale, vt in quarto capite oſtenſum eſt. Secundo vt relatio rationis in hoc prædicamento eſſet deberet vniuocè cum reali in ſummo genere conuenire, vt perſpicuum eſt, id vero eſſe inpoſſibile multifariam oſtenditur. Primo, quoniam ens rationis ſimpliciter nihil eſt ſed eſſe fingitur: ad ens autem verum, & fictum, nihil vniuocum eſſe poteſt cum alterum ſimpliciter ſit ens, alterum vero non ſit, quod diſertè docuit Heruæus quod lib. 3. q. 1. art. 1. & probat. Soncin 4. Metaph q. 6. Deinde communis illa ratio, aut eſt vera, aut ficta: inter hoc enim nullum cadit medium: ſi vera, nequit in ente rationis, quod totum confingitur, contineri: ſi conficta, qua ratione includetur in ente reali, cuius nulla pars fictitia eſt Deniq; illa ratio communis abſtrahit ab ente reali, & rationis, vt Thomiſtæ volunt: ergo non eſt genus huius prædicamenti, quoniam prædicamentũ eſt alicuius generis realis diſpoſitio: quare ne acephalem conſtituamus

1. Concluſio relationis rationis prædicamento non eſſe.

Herv. *Soncin.*

amus Categoriam, explodenda sententia Capreoli, & Caietani, respondent ad hæc indicto discrimine formalitatum relationis, in formalitatem in. & ad. vt vocant, quod proximo articulo confutabimus. *Capr. Caiet.*

2. Nec re la a secundum dici. *Arist.* Secunda conclusio. Relata secundum dici non habent locum in hac categoria: est com munis, expresse tradita ab Aristotele, qui non alia de causa improbauit definitionem veterum nisi quia hæc relata complectebatur. vt ex eorum descriptione facile demonstratur, vocātur enim relata secundū dici res absolutæ cognitæ, siue explicatæ admodum relatorum, vt patet in exemplis alæ, & capitis à Philosopho adductis. Præterea si res absolutæ eo solo titulo, quod relationem annexam habeāt, vel cum illa concipiantur, ad hanc categoriam pertinerent in ipsis ordinibus, qui distinctionis gratia inuenti sunt, egregiè omnia confunderentur.

3. Nec transcendentia. Tertia. Excluduntur etiam ab hoc prædicamento relata secundū esse transcendentia. Hæc iisdem authoribus, & rationibus comprobatur. Sunt enim res simpliciter absolutæ: & quædam substantiales vt materia, & forma, quædam accidentales vt potentiæ & habitus, item aliæ cōpletæ, aliæ incōpletæ. vt iisdem exemplis notū est: cum tamen relationes prædicamentales, & cōpletas, & vnius rationis omnes esse oporteat.

4. Quæ relata in prædicamento sunt. Quarta & vltima. Ingrediuntur hanc categoriam omnes, & solæ relationes secundum esse reales, & non transcendentes, quas proinde iam vocant prædicamentales. Hæc communiter recipitur, & à partium enumeratione euidenter concluditur: si enim est aliquod prædicamentum relationis, & non recipit relationes rationis secundum dici, vel transcendentes, cum aliæ non supersint præter reales secundū esse, & non transcendentes, necesse est, vt ex illis componatur.

Respondetur argumentis 1. sent. Arist. definitio quibus conueniat. *D. Thom.* Ad fundamenta aliarum opinionum ita occurrendum. Ad fundamentum quidem primæ, etsi multi concedant definitionem Aristotelis ad plura, quam relationis categoriam se extendere: negandum tamen est & sub ea comprehendi relationes rationis, quia loco generis intelligitur ens reale, finitum cum cæteris conditionibus in cap. 4. assignatis. Nec D. Thom. aliud vnquam docuit, in loco enim primæ partis solum significat vocabula aliorum prædicamentorum non significare entia rationis similia realibus eorum entibus: vt vocabulum relationis significat, quod prouenit ex propria relationis natura. Cætera enim prædicamenta habent totum effectum formalem in ordine ad subiectum, hoc addit præterea respectum ad aliud, quem solum credidit D. Thomas posse intellectum fingendo imitari, qua de re diximus apud Porphyrium.

Fundamentum secundæ quoad primam partem nihil vrget, idcirco enim vetus definitio à Philosopho repudiatur, quia extra hoc prædicamentum excurrit. In secunda, arte est maior difficultas antiquiores enim philosophi, Auic. 3. suæ Met. Henr. quodlib. 3. q. 4. postea Caiet. cap. seq. in fine docent, relata secundum dici, semper habere annexam relationem saltem rationis. Aliqui vero recentiores id necessarium esse negant, sed sufficere ad relatum secundum dici, quod à nobis cognosci, explicarive non possit nisi per terminum, quamuis nulla afficiatur relatione: quibus si obiicias nihil aliud esse concipi in ordine ad aliud, quam respectum rationis suscipere. Negant plane absumptum, quia ad tribuendam relationem rationis necessarius est conceptus comparatiuus ad illam terminatus, vt apud Porphyrium ostensum est, hunc autem non interuenire, cum relatiuum secundum dici apprehendimus, & explicamus, clarum esse, cum enim exponimus alatū, per alam, vel diuinam potentiam per creaturas, nihil de respectu cogitamus. Cur in aliis prædicamentis entia ratio nis esse nō dicantur. Satisfit argum. 1. *Auicen. Henr. Caiet.*

Nihilominus cum prioribus philosophis dicendum est relata secundum dici formaliter quidem esse absoluta, de connotato verò inuoluere relationem saltem conuenientem. Ratio est, quoniam ens absolutum, quod nec formaliter, nec fundamentaliter pertinet ad aliud: non exigit, vt per illud explicetur. Cur enim magis per hoc, quam per aliud. si ad nullum est effectum? Verb. c. potentia actiua diuina non conciperetur, & explicaretur per ordinem ad creaturas, nisi haberet determinatam vim ad illas procreandas, quæ est fundamentum relationis productiui: & ala non describeretur per auem, nisi esset illius pars, quod sub nomine alæ obliquè satis item significatur. Dicimus ergo huiusmodi relata necessario habere relationem saltem conuenientem, nec recentiorum fundamentum aliud probat, quam non existere semper relationem, quia ut plurimum est rationis, & eget conceptu ad ipsam terminato, quem rarius efformamus. Relatio secundum dici formaliter sunt absoluta, connotant relationē. Cur potentia Dei ad creaturas explicetur.

Porro ad argumentum, cuius causa hæc dicta sunt, respondemus, si relata secundum dici accipiantur, vt formaliter dicunt relationem, in hoc prædicamento esse, at eo pacto sunt relata secundum esse. si verò sumantur, vt solent, quatenus de formali dicunt absolutum, & deuoluere relationem, pertinere ad prædicamentum illius absoluti quodcunq; illud sit. Qua de causa probè dictum fuit à Caiet. diuisionem in relata secundum esse, & secundum dici nominum esse potius quam rerum: vtrobique enim repetitur relatio, & absolutum sed nomen relatiui secundum esse formaliter indicat relationem denotando absolutum. Nomen verò Quomodo relata secundum dici in hoc præd. sint. Diuisio in relata secundum dici & secundum esse qualis. Ad arg. 3 opinionis. *Caiet.*

rela-

relatiui secundum dici è contrario. Ad fundamentum tertiæ opinionis patet responsio ex discrimine inter relationes transcendentes, & non transcendentes, quanuis enim omnes sint secundum esse, transcendentes tamen non constituunt peculiare genus entis: at quo pacto à definitione Philosophi excludantur, iam patebit.

ARTICVLVS III.

PRÆDICAMENTALIVM RELATIONUM definitio enodatur.

Definitio relationis prædicam. Reiecta veteri relatorum definitione ob eas rationes, quæ hactenus datæ sunt, quæ ab Aristotele approbatur, sic habet: ea sunt ad aliquid, quorum esse idem est ei, quod est ad aliquid aliquo modo se habere, ex cuius declaratione in commentario tradita, hæc elici potest relationis prædicamentalis definitio, sensu quidem par, perspicuitate autem longe superior. Clarior definitio. Relatio est ens, cuius totum esse est aliud respicere. Loco generis est ens vtique prædicamentale, vt excludantur relationes diuinæ, & quæcunque prædicamentalia non sunt, reliqua sunt pro differentia: indicantque propriam, & peculiarem relationis naturam, qua à cæteris distinguitur, in hoc constitutam esse, vt in aliud tanquam in terminum tendat. Vnde reiiciuntur cætera prædicamenta, quorum essentia potius est in se, vel in subiecto, quam ad terminum.

1. Contra definitionem obiectio. Vt hæc magis illucescant, obiicitur primo. Relationes transcendentes, pleræq; sunt entia prædicamentalia, quorum tota essentia est ad aliud se habere: ergo definitio non est reciproca cum prædicamentali. Antecedens patet in materia prima, quæ nihil est aliud ex communi, veraque philosophia, quam pura potentia ad formam substantialem, quod in cæteris relationibus transcendentibus cernere est.

2. Secundo, relatio potius est id quo alia referuntur, quam quod refertur, ergo, perperam dictum est in definitione essentiam relationis esse, respicere aliud. Antecedens videtur colligi ex Aristotele, qui idcirco definiuit relationem in concreto, vt hunc respectum explicaret. *Arist.* Ratione probatur, nulla forma denominatur à suo effectu formali, sed respicere est effectus formalis relationis: ergo non potest de relatione affirmari.

3. Tertio, relatio est verum accidens reale, vt ostensum est: ergo nequit totum illius esse in respectu consistere, insidet enim omne accidens alicui subiecto, atque adeo aliqua eius pars, vel prædicatum non ad terminum sed ad subiectum affecta esse debet.

Respondetur primæ. Ad primam obiectionem negandum antecedens, primo, quia vocabulum, ad aliud, in definitione significat purum terminum, qualem supra explicauimus assignando differentiam inter relata transcendentia, & prædicamentalia, nimirum inter quem, & relatum nullum intersit commercium, præterquam terminandi, & referendi, quod non visitur in termino relationis transcendentis, semper enim intuitu alicuius muneris exhibendi, vel recipiendi, officium terminandi exercet. Relatum transcendens quomodo referatur. Secundò, quoniam falsum est totum esse relatorum transcendentium esse aliud respicere, habent enim propriam essentiam, & si sunt accidentia, peculiarem effectum formalem, sed ob dependentiam, vel causalitatem ad aliud ordinantur, quod patet in eodem exemplo materiæ primæ: est enim illius esse substantiale, quemadmodum est, totum Physicum ex illa & forma constitutum: verum, quia ob sui incompletionem cohærere per se non potest, respicit formam, cuius beneficio consistit. Relatio autẽ prædicamentalis nullum alium effectum, aut esse habet, quam respicere terminum.

Respondetur secundæ. Ad secundam respondet Albert. Mag. cap. 2. ex tribus vocabulis, quæ huic prædicamento attribuuntur, relatio, relatiuum, relatum, vltimum esse propriissimum, quia significat *Alb. Mag.* actum, seu exercitium referendi, & respondere illi orationi (Ad aliquid) qua vsus est Aristoteles in hac categoria nominanda. *Arist.* Secundum esse minus proprium, quia significat aptitudinem ad referendum: primum esse maximè improprium, quoniam habet modum significandi absolutum: Proprium huius prædicamenti vocabulum. sed non inficiatur ipsam relationem secundum se sumptam esse essentialiter respectum ad aliud. Dicimus ergo relationem non respicere actu exercito, sed in actu signato, siquidem est ratio, & principium, quo subiectum refertur, & in hoc sensu accipienda est definitio more logico: idem quippe valet aliud respicere, atque esse rationem, & principium referendi, quamquam si definitio applicetur relato in concreto, non egeat ea explicatione, & hæc potest esse causa cur ab Aristotele in concreto definita sit relatio. Id vero quod obiiciebatur, effectum formalem dici de forma abstractè sumpta, supposito eo verborum sensu, quem diximus negandum est.

Respondetur tertiæ. Ad tertiam difficultatem responderi posset iuxta sententiam Capreol. & Caietan. & Soncin. *Capreol. Caiet. Soncin.* quos supra retulimus, in relatione spectari duplex esse: vnum commune cum cæteris accidentibus: alterum proprium, & peculiare, modum, sc. proprium, & quasi differentiam, qua ens ad definitum prædicamentum determina-

minatur, & ſecundum prius eſſe, quod vocant, (In) ſubiecto inſiſtere: ſecundum poſterius quod appellant (Ad) non eſſe in ſubiecto, ſed ad terminum: in definitione autem, cum aſſeritur totum eſſe relationis conſiſtere in reſpectu, ſermonem eſſe de proprio ac peculiari eſſe.

Duplex eſſe relationis In, & Ad.

Prædicta diſtinctio quomodo probanda.

Verum hæc diſtinctio, etſi quoad priorem partem vera ſit; quoad poſteriorem nullo modo eſt admittenda, quoniam relatio etiam ſecundum ſpecialem modum, & veluti differentiam contrahentem eſt verum accidens in ſubiecto inhærens; quod probatur primo ratione D.Thom. in primam ſententiam ad Anibaldum diſt. 25 art. 4. ad 3. Relatio conſtituit vnum genus accidentis realis, diſtinctum à reliquis octo; ſed communis ratio accidentis non præbet hanc diſtinctionem, cum in cæteris reperiatur: ergo prouenit ab eius peculiari modo; ergo hic eſt realis, & accidentarius. Secundo, nulla natura communis determinatur per ea, quæ ſunt alterius generis: at natura accidentis determinatur, & quaſi contrahitur ad eſſe relationis per modum conſtituentem relationem: ergo hic modus eſt accidentarius. Tertio, ratio communis non habet in re ipſa alium modum exiſtendi, quam ratio particularis: ſed communis natura relationis inhæret, vt fatentur, ergo & particularis. Cætera conſtant. Maior probatur, & quia hæ rationes actu non diſtinguuntur, & quia eo modo, quo differunt, prius intelligitur exiſtere ratio particularis; ab ea enim valet exiſtendi conſequentia: ergo ad illius exiſtentiam accommodabitur communis; quare, ſi hæc inhæret, illa quoq; inſit, neceſſe eſt.

D.Thom.

Relatio quo ad ſpecificam rationem eſt in ſubiecto.

Quarto, niſi relatio ineſſet ſubiecto ſecundum ſpecialem rationem, qua cæteris differt, non præberet effectum formalem diſtinctum ab illis, atque adeo non redderet ſubiectum, in quo eſſet relatiuum, ſed accidente affectum, quod abſurdiſſimum cum ſit, neceſſario fatendum eſt relationem quoad vtramq; rationem communem & particularem eſſe accidens verè inhærens: nec in definitione, cum dicitur totum eſſe relationis conſiſtere in reſpectu, excluditur, quod eſt de ratione communi accidentis, ſed explicatur, quale accidentis ſit relatio; quemadmodum cum dicitur quantitas ſecundum propriam rationem eſſe per ſe extenſa: minime negatur quoad illam etiam rationem eſſe accidens. Vnde patet obiectionis diſſolutio.

ARTICVLVS IV.

QVÆNAM AD PRÆDICAMENtalem relationem exigatur.

Præter loci inſtitutum eſſet, omnes conditiones quæ pro relatione reali ab autoribus aſſignantur, accurate diſcutere: cum id abſque prolixa Metaphyſicæ cognitione præſtari non poſſit. Proponemus abſque examine, quæ vulgo recipiuntur, vt relationes reales ab iis, quæ ratione fiunt, internoſcantur. Sed prius quæ in quauis relatione interueniant, aperiamus. Quatuor aſſignantur. Primum eſt vltimũ ſubiectum, quod à relatione denominatur, & vocatur extremum, vt ſol, qui denominatur cauſa, & lucidum, quod appellatur effectus. Hoc extremum aliquando eſt ſubſtantia, vt in primo exemplo, aliquando accidens; veluti cum duæ quantitates dicuntur æquales. Secundum eſt fundamentum, id vocant Philoſophi, quod eſt cauſa extremo, vt referatur. v. c. duæ qualitates ſunt cauſæ, vt duo corpora referantur relatione ſimilitudinis, & fundent ipſam relationem. Non eſt tamen perpetuo neceſſarium, vt fundamentum differat ab extremo. Nam ſubſtantia filii eſt fundamentum ſimul, & extremum filiationis, & qualitates licet comparatione ſubſtantiæ ſint fundamenta diſtincta, cũ tamen ipſæ ſimiles nominantur, ſimul ſunt extrema, & fundamenta. Cum eiuſmodi fundamento, ſiue illud ab extremo differat, ſiue non, identificatur communiter relatio realis; diximus communiter, quia potentia generandi eſt fundamentum paternitatis, cum ſit cauſa, vt pater referatur ad filium, & iuxta probabilem ſententiam non illa, ſed ſubſtantia patris cum relatione identificatur.

In quauis relato quatuor [illegible] reperiuntur.

1. Subiectũ.

2. Fundamentum quod à ſubiecto ſemper non differt.

3. Ratio fundandi.

Tertium eſt ratio fundandi, quæ ab aliis appellatur conditio neceſſaria, vt relatio ſequatur fundamentum. Communius vocatur fundamentum proximum, reſpectu ſcilicet prioris fundamenti, quod remotum nuncupatur: eo quod inter ipſum & relationem, fundandi ratio mediet: eiuſmodi eſt actio generandi reſpectu relationis Patris, vnitas in gradu comparatione relationis ſimilitudinis inter duo alba. In quibus exemplis ſimul oſtenditur hanc rationem fundandi, non eſſe eiuſdem rationis in omnibus, ſed in quibuſdam eſſe reales qualis eſt actio generandi, in aliis negatione, quod patet in vnitate graduali, quæ nihil eſt aliud, quam negatio diuerſitatis in eodem gradu qualitatis.

Ratio fundandi multiplex.

Triplex earum diuerſitas.

Aliud harum rationum diſcrimen tradi ſolet, quod nimirũ aliquæ perpetuo exiſtere debeant, vt relatio denominet extremũ aliæ ſatis ſit, ſi ſemel fuerint, cũ primum relatio pullulauit, etſi ſtatim elabantur: aliæ denique medio modo ſe habeant, hoc eſt nec ſemper exiſtant, nec ſatis ſit aliquando fuiſſe. Priorum exempla ſunt vnitas in gradu inter qualitates ad relationem ſimilitudinis, & vnio materiæ cum forma ad relationem vniti: aliarum actio generan-

di, vel calefaciendi: earum denique quæ extremo loco adductæ sunt actus docendi, & amandi: ad Relationem enim Magistri, & discipuli ac mutuæ amicitiæ, nec satis est semel docuisse, & amasse, nec exigitur perpetuum harum actionum, & passionum exercitium.

An sublata ratione fundandi relatio duret.

Probatur pars negatiua.

Hæc doctrina quod primum membrum verissima est, & à nemine improbatur: quoad secundum nonnullam patitur difficultatem: videtur enim absq; fundamento dictum relationem causæ pro fundamento proximo deposcere actionem, vt resultet in subiecto, non vero vt conseruetur: quando enim forma pendet ab aliqua dispositione subiecti, vt in eo introducatur, ab eadem pendet, vt conseruetur, vt patet in dispositionibus formæ ignis, sicut enim hæc forma absque calore, & siccitate introduci nequit, ita sine illis in materia durare non potest: ergo si relatio in fieri pendet ab actione, pendebit etiam in conseruari. Deinde quæ maior ratio esse potest in aliis fundamētis proximis, quam in actione, vt illis euersis euanescat relatio, non autem euanescente actione? Quod si obiicias, Socratem dici Patrem transacta generatione: ergò habere relationem. Respondebitur primo esse aliam relationē ab ea, quam habuit in actuali productione, cuius fundamentum proximum est cessatio actionis. quod fortassè insinuauit Aristoteles, cum lib. 5 Metaph. cap. 15 diuisit relationes fundatas in actione per differentias temporis præteriti, præsentis & futuri. Respondebitur secundo continuam nutritionem, qua filius conseruatur, esse aliquo modo actionem Patris, quatenus ab eo fluxit potentia nutritiua, per quam administratur conseruatio, quæ est loco generationis continuæ. Non est omnino improbabilis hæc sententia quam Scotus aliquando amplexus est.

Arist.

Scot.

Defenditur affirmatiua.

Communior tamen & verisimilior est, quæ asserit actionem solum requiri in primo esse relationis. Primo, quoniam perseuerat denominatio relatiua, quæ prouenire non potest ab alia relatione: si enim prima simul cum actione abolita est, nulla superest ratio fundādi aliam, quia corruptio actionis est negatio causalitatis, Aristoteles autem docuit fundamentum relationis causæ esse causalitatem. Secundò effectus refertur ad causam, quia ab ea accepit esse, sed si effectus sublata actione duret, semper habet esse acceptum à causa: ergo habebit relationem ad illam.

Alterius partis argumentis satis fit.

Rationes alterius partis facilè diluuntur. Prima negatione antecedentis, aqua enim generari non potest absque aliquo frigore, cum tamen sine vllo cōseruetur, imò ignis in exemplum ad actus plus exigit caloris & siccitatis vt Primo producatur, quam vt conseruetur. Ad secundum respondetur maiorem rationem esse quoniam cætera fundamenta proxima nō possunt corrumpi, quin simul destruantur, aut omninò aut magna ex parte fundamenta remota, in quibus insunt relationes: nam duæ albedines non amittunt vnitatem gradualem, nisi altera, vel vtraque minuatur, vel augeatur: actio vero, etsi pereat, integra relinquit fundamenta relationum, vt videre est in relatione Patris, & filii: quæ autem fuerit mens Aristotelis, cum relationem causæ per tempora distribuit, quæstione sequenti videndum est.

Nulla ratio fundandi aliqua diu tantū requiritur.

Almain. *Gabriel.*

Hæc de secundo membro illius partitionis. Tertium nullo modo est admittendum, valet enim hoc loco doctrina communis de corruptione habituum contra Almainum in moralibus tract. 1. cap 18. & Gabrielem in 3. dist. 23. q 1 art. 3. dub. 6. asserentes habitum corrumpi per intermissionē actuum: etenim forma, quæ remote causa, vel dispositione aliquandiu durat, ex vi defectus talis causæ, aut dispositionis perpetuo durare potest: (nisi eius naturæ sit quæ statim aboleri incipiat, quod addimus propter impulsum ad motum localem) sed relatio magistri, & amici cessante actione aliquā diu perseuerat: alioquin necessarium foret, vt Magister docendi, & amicus diligendi actum non intermitteret: ergo semper conseruatur relatio, si fundamentum perdurat: quare dicendum est relationem discipuli tamdiu durare, quamdiu seruatur doctrina ab eo accepta: relationem verò amici quamdiu perseuerat habitus, seu propensio in alium: mutuam vero familiaritatem, & docendi vsum ad quandam moralem appellationem tantum requiri.

4. Relationi necessarius est terminus.

Quartum, quod exigitur, est terminus, cum enim essentia relationis sit transitus ad aliud, necesse est habeat scopum, quem figat, hunc appellamus terminum, estq; illud ad quod relatiuum primo & per se refertur, cuiusmodi est filius respectu relationis patris. Quia verò terminus relationis prædicamentalis, ita relatiuum terminat, vt vicissim ad ipsum referatur, quatenus sic refertur correlatiuum dicitur. Nū terminus sit absolutus, an formaliter relatiuus, aliæq; similes quæstiones in Metaphysicam reseruentur.

Conditiones ad relationem realem quatuor.

Hæc sunt relationum fulcimenta, hic apparatus, quibus non rarò potiuntur relationes rationis perinde ac reales: quocirca necessarium est conditiones relationum realium absque examine, vt diximus, indicare. Hæ quatuor omninò sunt Prima in subiecto. Secunda in termino. Tertia in vtroque simul. Quarta demum in ratione fundandi. Ex parte subiecti requiritur, vt tam extremum, quam fundamentum, in quo est relatio, sint entia realia: cùm enim relatio nō habeat aliam realitatem quam fundamenti, nisi hoc reale sit, quo pacto relatio

1 In subiecto.

relatio erit realis? quæ ratio non solum procedit de fundamento remoto, sed etiam de extremo, quoniam hæc aut non differunt, aut cum distinguuntur, fundamentum innititur extremo; non poterit vero fundamentum reale ab extremo minime reali sustineri. Ex parte termini oportet etiam ipsum esse ens reale, aut secũdum se totum, aut saltem quoad extremum. Recipiunt hanc conditionem omnes fere Philosophi. Auicenna 3 Met. cap. vltim. D Thom. 1. part q 13. art. 7. & q. 28. art. 1. ad secundum, secundo Contrag. cap. 12. q 3. de potentia art. 3. ad 5 Capreol in 1. dist 7 q. 2. Caiet. & Ferrar. illic 1. p. & contra gentes citatis. Sonc. 5. Met. q. 27. Petrus Fonsec. 5. Met. c. 15 q. 1. sect. 7. Mayron. in 1. dist. 29. q. 6. & 8. Diximus oportere esse reale, saltem quoad extremum termini, quoniam cũ terminus sit correlatiuum, habere debet fundamentum, & extremum suæ relationis, quæ in relatione mutua ambo sunt realia, in non mutuis solum extremum, priorum exemplum sunt duo similia, posteriorum scientia, & scibile: extremum enim ex parte scibilis est realis entitas rei sciendæ, fundamentum capacitas negatiua, vt sciatur.

2. In termino.
Auicen.
D. Thom.
Capreol.
Caiet.
Ferrar.
Soncin.
Mayron.
Fonsec.

3. In subiecto simul, & termino.

Ex parte vtriusque deposcitur, vt subiectum, & terminus sint realiter distincta, & realiter existentia, quæ est communis sententia, & ab iisdem autorib. approbatur, vel ea ratione, quod relatio sit respectus quidam minimè intentus à natura, sed per accidens consequens aliorum positionem: debet igitur spectare realem subiecti, & termini positionem. Defectu primæ conditionis non datur relatio realis in vlla priuatione aut negatione, immo nec in re scibili, quia relationis fundamentum est aptitudo negatiua. Item non datur in Deo ad creaturas; quia nomine subiecti realis intelligitur etiam res capax accidentalis denominationis. Defectu secundæ non exercetur relatio realis inter conceptum negationis, & negationem. Defectu tertiæ est relatio rationis identitatis eiusdem ad se ipsum, & relatio patris ad filium, si neuter, vel alter tantum existat. De his latissime in 5. Met. disputabitur.

4. In fundamento proximo.

In fundamento proximo præter ea, quæ obiter dicta sunt, illud solum exiges ad relationẽ realem, vt, seu negatiuum sit, seu positiuum, ab operatione intellectus non pendeat. Ratio hæc est. Relatio realis à parte rei, & non spectata intellectus actione denominat subiectum, sed nõ potest illud denominare, quin fundamentum proximum interueniat: ergo hoc nequit ab intellectu pendere. Vnde per oppositum colliges omnem relationem, cuius ratio fundandi ab intellectu dependet esse relationis.

QUÆSTIO II.

QVÆ SIT HVIVS PRÆDICAmenti constitutio.

ARTICVLVS I.

VTRVM IN HOC PRAEDICAmento sit aliquod genus supremum.

Est in hac categoria specialis dubitandi ratio, nec sane exigua, quoniam omne relatum essentialiter poscit correlatiuum, in quod referatur; sed relatum in communi huiusmodi correlatiuum habere non potest: ergo nec ipsum verè relatum esse. Minor probatur, quia si haberet correlatiuum, vel esset ipsummet relatum, vel aliud ab eo diuersum. Primum dici non potest, si verè docuimus relationem realem necessario tendere ad rem diuersam. Si detur secundum, sequitur admittenda esse duo suprema genera, nulla enim est maior ratio, cur relatiuum potius sit huiusmodi summum genus, quam correlatiuum, si neutrum habet supra se aliud: supponimus enim ex vtroq; abstrahi non posse conceptum communem genericum, si enim abstraheretur, de illo instrueretur eadem disputatio. Fauet huic disputationi forma loquẽdi Aristotelis: vbicunq; enim de relatione disserit vtitur vocabulo in plurali ad indicandum, vt videtur, non esse vnum aliquod relatum omnium caput.

Ratio dubitandi.

Arist.

Antequam ad quæstionem respondeamus, duo aduertenda sunt. Primum est in prædicamento relationis (quod in cæteris accidentiũ prædicamentis contingit) reperiri duas classes, alteram abstractorum, quæ proprie, & per se in serie ordinantur: alteram concretorum, quæ minus proprie, & abstractorum merito disponuntur: nec oppositum huius doctrinæ asseruit Alb. c. 2. cum dixit generalissimum huius prædicamenti propriissime dici relatum, improprie relationem: non enim attendit ad rem ipsam, sed ad modum significandi proportionatum entitati respectiuæ, vt supra diximus. Secundum est dupliciter posse relatum aliquid referri: primo per se immediate, ita vt præcise quocunq; inferiori actu ad alterum referatur, sicut animal præscindendo à qualibet specie est per se sensitiuum: secundo ratione suorum inferiorum, ita vt actu non referatur, nisi quando illius species, vel indiuidua, in quibus inuenitur, ad alia referuntur.

In prædicamento accidentiũ duo sunt rerum genera.

Alb. Mag.

His positis sit prima conclusio, in abstractis relationum datur genus summum, hæc est omnium communis: probatur primo, omnes relationes inferiores cõueniunt vniuoce inter se, alioqui non efficerent vnũ prædicamentum:

1. Cõclusio in relationũ abstractis esse verum genus summum.

 ergo

excluduntur hac conditione æquivoca, tam à casu, quàm à cõsilio, eo quod simpliciter multa significent. *Secunda.* Secunda est, ut vox sit simplex, modo superius explicato, cui videlicet non respondeat in mente primario multi conceptus, unde excludes animal rationale, substantiam extensam, & ejusmodi cætera. *Tertia.* Tertia conditio est, ut accomodatum habeat significandi modum: censetur autem accomodatus significandi modus, cum nomina accidentium significant in abstracto, nomina substantiarũ in concreto: quæ conditio tametsi inter conditiones rerum nominari possit, quoniam est in ordine ad vocum significationem, nominibus attribuitur: hæc etiam habetur ex Aristotele, *Arist.* nam lib. 3. Topicorum ait, justum non esse in genere, sed justitiam: & proximo capite de substantia docet, secundas substantias esse genera, & species primarum, constat autem primas esse concretas, & quia ab eodem Aristotele dicuntur hoc aliquid, & quia in rebus creatis, idem est prima substantia, & suppositum, quod certum est esse concretum: ergo secundæ etiam substantiæ concretæ sunt, ut possint esse primarum genera, & species: nam abstractum de cõcreto, ut genus vel species prædicari non potest: certè in opinione Scoti *Scotus.* existimantis in abstractis substantiarum non esse genera & species, cùm Aristoteles *Arist.* asserit secundas substantias prædicamentales esse genera, & species primarum, manifestè indicat in concreto accipiendas esse.

Tertia cõditio fusius declaratur. Circa hanc conditionem est nonnulla contentio: & inprimis quod accidentia in concreto melius, accommodatiusque disponantur, sic ostenditur. *Primum argumentum.* Primo quoniam prædicamenta inventa sunt ad rerum naturas explicandas, sed natura accidentis clarius perspicitur in concreto, quam in abstracto: ergo eo pacto significanda est: probatur minor, quia nomine concreto exprimitur ordo transcendens accidentis ad substantiam, qui illius essentiam constituit, & vocabulo abstracto non significatur. *Secundũ argum.* Secundo prædicamenta accidentium colliguntur ex variis modis essendi, & prædicandi de prima substantia, accidentia verò in concreto sunt, & prædicãtur de primis substantiis, quod saltem in quatuor ultimis, ut defendunt Simplicius & Ammonius, *Simplic. Ammon.* non videtur inficiandũ, cum ab Aristotele nominibus concretis tradita sint, quando maximè propriè loqui oportebat: deinde si hæc in abstracto sumantur scilicet locus, ut locus, tempus, & vestis ad alia pertinent prædicamenta. *Substantiã in abstracto ſ.mẽdam va. videntur concludere ratio. nes.* Ex alia parte substãtiam in abstracto sumendam inde probabis, quia subsistentia, cum qua natura substantialis concrescit, vel est existentia, vel alius modus conveniens primo, & per se singularibus: si est existentia, non requiritur ad prædicamenta, quæ fiunt ex rerum essentiis, ut ex Aristotele quinto Metaphysicorum text. 14. colligit D. Thomas *D.Thom.* eo loco, & expresse docet in 2. distinct. 34. quæst. unica. art. 1. existentia enim extra essentiam manet: alius substantialis modus competens primò singularibus impedit seriem prædicamentalem, cùm non possit ordinari secundum superius, & inferius, quæ enim primo sunt in essentia singularium, genera & species non sunt. Præterea natura substantialis absque ullo modo est ens completum: ergo habet locum in prædicamento. Demum nullũ esse constituendum discrimen, quoad hoc inter substantiam, & accidens, ita probatur, ut se habet modus essendi in alio ad accidens, ita modus essendi per se ad substantiam: ergo eodem pacto de utroque philosophandum est: ut nimirum uterque, vel exprimatur voce, vel taceatur. Confirmatur. Idcirco substantia sumeretur in cõcreto, quia modus suppositi est substantialis, & cum substantia efficit unum per se, sed inhærentia est etiam modus accidentalis, & coalescit in unum per se cum accidente: ergo utrunque sumendum est in concreto.

Communis sententia defendenda est. Persistendum nihilominus est in communi sententia, quam non solum Aristoteles *Arist.* indicavit, sed expressit D. Thom. *D.Thom.* opuscul. 42. cap. 19. & in tractatu de ente, & essentia cap. 7. Cajet. *Cajet.* ibi, aliique penè omnes: & ratio est, quoniam substantiæ proprium est per se subsistere, ut ex illius definitione patebit, id vero quod significatur in concreto, sumitur ut subsistens per se, nomina autem abstracta propriè non sumuntur pro rebus, quæ per se subsistunt, sed quæ in aliquo sunt, ut docet D. Thom. *D.Thom.* 1. p. q. 13. artic. 1. explicatque Cajetanus *Cajet.* ibi: accidentium autem proprium est esse in alio. Præterea quod attinet ad accidentia, vocabula concreta accidentium perpetuo supponunt pro subjectis, ut album pro Cygno, dulce pro saccaro: cum igitur prædicamenta distinctionis gratia inventa sint, non debent vocabulis confusionem afferentibus significari.

Occurritur primo argumẽto. Quare ad primum pro accidentium concretis dicendum est, prædicamenta inventa fuisse non ad cognoscendas, sed ad distinguendas rerum naturas, distinctius verò sumuntur accidentia in abstracto, quia considerantur secundum suam præcisam rationem, & non connotando alienam naturam, quod pareret confusionem. *2. Argum.* Ad secundum concessa majori, neganda est pars minoris, quæ negat accidentia in abstracta propriè existere in prima substantia, cùm alibi oppositum ostenderimus, nec enim tam propriè dixeris album esse in Cygno, quã albedinem, licet vero prædicatio fiat nomine concreto, cum ea fundetur in modo essendi,

penes

penes illum res ultimo judicanda est, quare cum proprius essendi modus sit in abstracto, non est dubium, quin eo pacto accidentia in prædicamento digerenda sint: atque eadem ratio est de ultimis quatuor prædicamentis, licet Aristoteles concretis vocabulis pro abstractis utatur, ut res quæ in illis ponuntur clarius perciperentur: ad rationem verò negandum est, quod assumit si universim intelligatur, nam Vbi, Situs, & Duratio in nullo alio prædicamẽto collocantur, Habitus verò esto per se sit substantia, non est tamen difficile, ut in abstracto consideretur, tanquam ratio præbendi eam denominationem, per quam prædicamentum Habitus constituitur, ut ibi fusius explicabimus.

Solvitur primum argumẽtũ de substantia in abstracto sumenda.

Ad primum argumentum, quo ostenditur substantiam abstracte sumendam esse, respondetur, sive ille modus sit ipsa existentia per se substantiæ, sive alius substantialis modus, quæ est communior, & probabilior sententia, semper requiri ad complementum substantię, cum enim sit terminus substantiæ, & nulla res interminata, sit perfecta, & absoluta, fit ut ille modus compleat substantiam, & efficiat unum per se cum illa, ut efficiunt cæteri termini cum rebus, quas terminant in eodem genere: veluti punctum cum linea, hæc cum superficie: cum autem objicitur in prædicamentis collocari essentias, sensus est nõ requiri actualem existentiam, ut res in prædicamento ponatur, quia considerari potest essentia in esse possibili: verum quemadmodum cum existit, defert secum actualem existentiam, ita cum accipitur in esse possibili, flagitat existentiam possibilem ad sui complementum, qui labor necessarius nõ est, si subsistentia est modus ab existentia diversus, quia hic præcisa existentia componit unum per se cum natura. Dissolvendum tamen est, quod tunc objicitur, illum scilicet modum convenire primo singularibus, & impedire seriem prædicamentalem. Respondemus igitur primo, falsum esse illum modum convenire primo singularibus, quod postea magis patebit, cum ostendemus, nullum esse incommodum, si ille modus per species, & genera simul cum natura dividatur. Respondemus secundò,

Duplex responsio propositæ difficultatis.

esto primo conveniat singularibus, non continuo impedire seriem prædicamentalem, quoniam non est necessarium, ut conditio requisita ad hoc, ut aliquid ponatur in prædicamẽto, sit etiam univoca. Ad aliam objectionem ex dictis patet, negandum esse, naturam absque subsistentia esse perfecte completam, cum sit interminata termino ejusdem rationis.

Diluitur ultimũ ar. quod nul-

Denique ad ultimum, quod contendit inter accidens, & substantiam nullum esse discrimẽ, respondendum est, longè diversam esse rationem in modo essendi substantiæ, & accidentis,

Iam ponebat discrimen inter substantiam & accidens.

quamvis enim proportionem servent in hoc, quod quemadmodum unus constituit substãtiam in se, ita alter constituit accidens in alio, tamen hoc ipsum est in causa, ut unus sit utilis ad seriem prædicamentalem, alius inutilis: etenim cum prædicamenta instituta sint, ut diximus, ad res distinguendas, & modus essendi in se dividat substantiam à cæteris, modus autem inhærendi permisceat accidens cum substantia: ille inservit ad prædicamentum, hic verò impedit.

Respondetur ad confirmationẽ.

Ad confirmationem respondetur efficere quidem inhærentium unum per se cum accidente, qui est terminus ejusdem rationis, & per se requisitus ad formalem ejus effectum, nihilominus tamen, quia hunc effectum præstat in ordine ad aliud, non pertinet ad cõplementum accidentis in genere accidentis, & idcircò est ad seriem inutilis.

Proponitur objectio, & dissolvitur.

Dices, unum per se non fit ex duobus entibus, nisi utrunque sit incompletum, quod sequenti articulo ostendetur: ergo si ex inhærentia, & accidente consurgit unum per se, tam inhærentia ipsa, quam natura accidentis, sunt incompleta, atque adeò natura per se sola non est ad prædicamentum idonea. Respõdeo naturam accidentis in genere entis secundum quid, id est, adjacẽtis cõpletam esse in abstracto, idque sufficere, ut in prædicamento accidentium collocetur, esse verò incompletum in genere entis simpliciter quod est subsistens, & compleri per inhærentiam ad subjectum in quo existit; non diffitemur accidentium concreta, & abstracta substantiarum aliquo modo ad prædicamenta pertinere, illa ratione abstractorum, hæc concretorũ merito.

ARTICVLVS II.

CONDITIONES EX PARTE rerum explicantur.

SVpersunt quinque rerum prædicamentalium attributa brevissime expedienda: quorum primum, & in ordine quartum est, ut rès sit ens, hoc est, habeat aliquam essentiam, cum enim in serie prædicamentali sint species & genera, quæ in solis entib reperiuntur, ut cde Genere monstratum est, merito solum entia huc recipimus: unde excluduntur figmenta omnia, ut Hyrcocervus, homo volãs, negationes item, & privationes. Sed non satis est quodlibet ens, nisi sit reale, quæ est quinta conditio, hoc est, quod Arist in decem prædicamenta divisit, ut ex lib. 6. Metaph. cap 2. licet colligere, cui cõcinunt omnes alicujus nominis Philosophi; quare excluduntur à prædicamẽtis omnia entia rationis, quidquid velit Buridanus in fine prædicamẽtorũ, & Cajet. cuius sen-

Quinque cõditiones ex parte rerum exponuntur. Prima, & in ordine quarta. Quinta. *Arist.* *Cajet.* *Arist.*

Aristotel. sententiæ mentio fiet cap. de relatione. Sexta conditio est, ut si ens per se, id est, unius essentiæ, non æquivocum, nec complexum, quam ex professo tradidit Aristoteles in 1. & 2. cap. eo enim tendunt illæ divisiones in æquivoca, & univoca, complexa, & incomplexa; & quidem sit prædicamẽtum generis, & specierum dispositio est, cum in æquivocis, & complexis genera, & species reperiri non possint, à prædicamẽto ableganda sunt. Solent hoc loco digredi autores ad numeranda complexa præsertim artefacta, de quibus in utranque partem dubitant, quando ex parte materiæ complexa non sunt, quæ enim plures habent materias, aut specie, aut numero distinctas, ut vestis, gladius, & cæt. Perspicue sunt complexa, cum formaliter includãt plures figuras, materialiter plures substantias individuas; de iis autem, quæ simplici figura, & materia constant, quid dicendum sit, colliges ex secundo capite 1 lib. de Interpretatione, ubi resolvimus artefacta significare formaliter materiam, & figuram arte inductam, ac proinde esse composita per accidens, & rejici per hanc conditionem à prædicamentis.

Sexta.

Septima. Septima conditio est, ut sit ens finitum: intelligunt Philosophi hoc loco nomine entis finiti illud, quod essentiam habet finitam, & limitatam, quantumvis secundum alias conditiones, ut durationis, vel intẽtionis sit infinitum. Ratio est in promptu; etenim quæcunq; in prædicamento collocantur, aut sunt naturæ cõmunes contractæ ad individua, aut ipsa individua contrahentia: sed ens simpliciter infinitum nec contrahi potest, nec aliud contrahere: ergò nec in prædicamento esse: probatur minor. Quod contrahitur, recipit augmentum perfectionis à differentia: ergo non est infinite perfectum, id verò quod contrahit, coalescit ex natura contracta finita, & propria differentia, quæ si est finita, nequit simul cum natura finita aliquid infinitum efficere, quia totum compositum ex partibus finitis nullam habet infinitatem: si verò est infinita, jam continet totam perfectionem naturæ, quam dicitur contrahere, ac proinde frustra illi addetur ad individuum componendum. Opponas, si daretur linea infinite longa, & albedo infinite intensa, ex ponerentur in prædcamentis, quoniam essent individua contenta sub linea, & sub albedine, atque adeò sub quantitate, & qualitate: ergò infinitum recipitur in prædicamentum. Respondetur nos solum excludere à prædicamentis infinitum simpliciter, non verò infinitum in certo genere, cujusmodi sunt linea, & albedo, nam hoc infinitum habet perfectionẽ illius tantum generis, scilicet quantitatis, vel qualitatis, & non aliorum generum, ut de ae. *D. Thom.* re infinito docet D. Thomas 1. parte quæst. 14. artic. 12. ad tertium, at infinitum simpliciter nõ est astrictum ad certum perfectionis genus, & ideò in nullo concluditur ordine: unde cessat illa quorundam instantia ad propositum argumentum; essentia lineæ est extensio (supponimus enim hanc esse rationem quantitatis) ergò linea infinitè extensa in essentia est infinita: cessat inquam, quia licet totum concedas, nihil infertur incommodi adversus dicta, cum nos solum infinitum simpliciter per hanc conditionem excludamus, non autem infinitum extensione, vel intensione. quæ sola infinitas hoc argumento concluditur: imò neque ista colligitur infinitas, quoniam etsi essentia quantitatis sit extensio, major tamen, aut minor est illi per accidens.

Opponitur objectio, & dissolvitur de linea infinitè longa, &c.

Contra hoc esse videtur, quod Aristoteles docet de numero in quinto Metaphys. cap. 13. ait enim multitudinem esse quantum quoddã, si numerabilis sit, quibus verbis significare videtur numerum infinitum, si daretur, non fore quantitatem prędicamentalem, & lib. 3. Physicorum cap. 3. asserit, omnem numerum esse mensurabilem, infinitum autem ejusmodi non esse, quasi dicat non esse numerum. Secundo quia omnis numerus aut par est, aut impar: sed infinita multitudo, neutrum esse potest, ergo non est numerus: atque hanc partem concedit D. Thom. 1. part. quæst. 7. articul. 3. & 4. quodlib. 9. art. 1. Ab hac dubitatione facile te expedies negando illam quantitatem discretam in prædicamento esse, quæ est communissima & verissima sententia, cæterum disputationis gratia numerum inter species quantitatis enumeres, respondendum tibi erit, numerum infinitum esse in prædicamento quantitatis, sub quantitate discreta, quam partiere in numerũ, & aliam speciem innominatam, quam possumus appellare non numerum, sub qua erit prędicta infinitudo.

Aristotelis opinio de numero.

Vera resolutio.

Octava & ultima conditio est, ut ens prædicamentale sit complexum, quam cæpimus ostendere autoritate Aristotelis, & D. Tho. nunc ratione eam confirmemus. Totum, & pars non possunt sub uno genere univoce convenire, at in prædicamentis ea tantum per se primo sunt, quæ univoce sub genere summo collocantur; ergo nihil incompletum in eo est: sola major probanda est in hunc modum, si aliquod genus univoce conveniret toti, & ejus parti bis in toto includeretur, semel ratione totius, & iterum ratione partis: id verò absurdum est maximum: unum superest probandum, quod hæc ratio præsupponit, videlicet omne ens incompletum esse partem entis completi. id verò quam manifestissimum est. Nam incompletum ens, non aliunde deprehenditur nisi ex ordine, quem habet ad componendum. aliud

Vltima conditio. *Arist.* *D. Thom.* Probatur ratione cõditionis explicatio.

com-

completum: alioquin cum per se imperfectum sit, minus congruè à natura produceretur. Præterea ens incompletum, aut est Physicum, aut Metaphysicum, vel ad hæc revocatur. Physicū est materia, & forma, de quarum incompletione nemo dubitat: Metaphysicum est differētia, quam incompletum esse libentius admittunt omnes: ad primum revocantur partes integrātes, & uniones partium substantiales: ad secundum existentia, & subsistentia, quæ omnia pladum est alicujus entis completi constituendi gratia procurari.

Dubitatio
Responsio

Sed rogabis quodnam ens completum censeatur. Respon. illud censeri completum, quod si est singulare, non venit in compositionem alterius entis per se: si commune, prædicatur in quæstione quid est de completo singulari: priorem completionem participat hic homo, hæc albedo, licet enim ambo simul efficiant hoc compositum per accidens, homo albus, ad nullius tamen entis per se compositionem cōcurrunt: posteriorem habent genera & species, ut animal & albedo. Hæc explicatio esto sit à posteriori, totum tamen ens completum circumscribit, ratio verò magis à priori, cur genera, & species completorum entium sint entia completa, tametsi cum differentiis veniant in compositionem inferiorum, quæ sunt etiam per se, hæc est. Ens incompletum est, vel sumitur semper, ut pars componens aliud. genus verò, & species à parte rei nihil componunt, quia ab inferiori non distinguuntur, sed sunt tota entitas completa inferioris, per intellectum verò non apprehenduntur, ut partes, sed ut per se consistentia in inferioribus, & totam illorum entitatem continentia: ergò semper habent rationem totius completi: differentiæ autem etsi à parte rei eodem modo se habeant, quo genera, & species, per intellectum tamen cōcipiuntur ut formę adjacentes generi, vel speciei, quā contrahunt, adjacere autem componendo, est proprium partis incomplexæ. Rejiciuntur per hanc conditionem omnes partes entis per se, sive sint integrantes, ut manus, caput, & brachium: sive physicæ, ut materia, forma & invisibilia quantitatis, si quæ sunt sive Metaphysicæ adjacentes, ut differentiæ communes, & individuales, denique motus ut est tendentia ad formam, quia ut sic, est ens imperfectum.

Germana explicatio & à priori, & posterio ri de ente completo, singulari & cōmuni

Entium incomple torū varia genera.

Illud prætereundum non est, incompletorū entium, quædam esse natura sua talia, ut partes physicas, Metaphysicas, differentiam, uniones & terminos, sive substantiæ, sive quantitatis, cæteraque illius indivisibilia, quà talia, & motum. Quædam solum esse incompleta quoad statum, seu modum, quæ proinde incompleta esse desinunt, ejusmodi sunt partes integrantes homogeneæ, veluti aquæ, dum enim conjuncta sunt toti aquæ incompletæ manent, sed ab ea separatæ completa evadunt entia, ex eo solum quod alium essendi modum acquirant: cum his numerari possunt majores quædam partes totius heterogenei, ut totū corpus humanum: detruncatis enim brachiis totum manet, & in prædicamento sedet. Hæc igitur entia quoad statum incompleta, modò recipiuntur à prædicamento, modò exultant: cum quibus numerat D. Thomas quæst. 3 de potentia art. 9. ad primum. Embrionem, sed verisimilius est, hoc ens in quocunque statu sumatur, completum esse, quantum præsens consideratio requirit, licet alioquin imperfectum, & physicè incompletum censeatur. Comprehendi solent prædictæ conditiones his versibus: *D. Thom.*

Vox una, & simplex, rebus concinna locandis,
Entia per sese finita, realia, tota.

ARTICVLVS III.

QVA RATIONE PRAEDICAMENTORUM numerus colligatur.

Minor est apud nostros Philosophos de numero prædicamentorum contentio, quam apud veteres, inter illos enim Plato in Sophista unum constituit rerum omnium prædicamentum. Xenocrates apud Simplicium hoc loco duo, alterum substantiæ, alterum accidentis, deerat ternarius numerus, hunc elegit Valla, ut caneret inter olores, substantiā, qualitatem, & actionem. Stoici, ut author est Plotinus lib. 1. Æneade 6. ca 2. quatuor invexerunt, substantiam, qualitatem, modum rei, & relationem, sive modum in se, & modum ad aliud. Idem Plotinus Aeneade 6 lib. 2 quinarium approbare videtur: alii novē constituerunt, sed Architas Tarentinus ante Aristotelis tempora ad decem categorias universa redegit: eum secutus Aristoteles tantam huic numero conciliavit autoritatem, ut quanvis non adeò firma ratione stabiliatur, nefas sit illi repugnare, quod docuit Avicenna 7. Metaphys. quem refert sequiturque Scotus in 4. dist. 13 quæst. 1 art. 1. coguntur, inquit, observare illam divisionem famosam prædicamentorum, qua dicuntur esse decem generalissima propter Philosophorum antiquam autoritatē, cui non debet facilè contradici.

Variæ Philosophorū opiniones de numero prędicamentorū.
Plato.
Xenocrat.
Valla.
Stoici.
Plotinus.
Architas.
Tarentin.
Arist.
Avic.
Scotus.
Famosa prædicamentorū in decem generalissima divisio

Igitur multo facilius est omnes enumeratas opiniones convincere, quam hanc celebrem Plato in eo peccat, quod naturā analogam, cujusmodi est ens, ut ex Metaphysica supponimus, efficiat genus rerum omnium. Eodem vitio laborat secunda veterum opinio de prædicamentorum binario: nam accidens

Plato.
Impugnātur, & rejiciuntur veterum sententiæ.

cidens aut ad omnia, aut saltem ad pleraq; prædicamenta analogum est, ut ex eodem lib. supponimus. Majorem commisit Valla solœcismum, cum enim particulatim accidentia numerasset, præcipuam omisit quantitatem, durationem, locum, &c. Stoici quoque partim diminuti fuere, siquidem quantitatem omiserunt, partim confusi, quia modus rei in se, vel significat peculiarem rationem substantiæ, quã prius numerarunt, vel omne accidens intrinsecum: & multa inordinatè coacervãt. Horum autorum vitium ut emendarent, quidam plura, quam decem statuerunt. Pythagorici quidem, ut colligitur ex Aristotele in Metaph. lib. 1. c 5. viginti, licet hoc non satis constet. Alii verò, quorum meminit Niphus lib. 6 Metaphys. disput 7. & Clypeus Thomistarum quæst. 6. in prædicamenta undecim efficiunt, addentesq; solemni numero unum prædicamentum, entium rationis, quasi verò philosophis sit per se istorum entium cura, & non ex accidenti illa tractent: certè Aristoteles lib. 5. Metaphys. cap. 7. absoluta entis divisione in decem prædicamenta, entium rationis per appendicem meminit: & lib. 6. ca. 2. à consideratione Metaphysica omnia hæc entia removet, ad quam tamen pertinerent, oportebat, si proprium prædicamentum constituerent. Prætetea ex entibus rationis, vel plura prædicamenta condenda sunt, vel nullum: quædam enim apprehẽduntur, per modum qualitatis, alia instar relationis, nec multum aufit, qui alia ad similitudinẽ substantiæ, vel quantitatis apprehenderis: denique horum Philosophorum quæstio tota est de vocabulo, negari quippe nõ potest, entia rationis in seriem generum, atque specierum redigi posse, sed hanc seriem cum realibus numerare est inauditum.

Valla. *Pythagor.* *Niph.* *Clypeus.* *Thomist.* *Arist.*

Peripateticam igitur, & veram sententiam, quæ dena statuit prædicamenta, si quidem præter antiquorum, & recentium Philosophorum autoritatem, evidentiam non habet, ut aliqui falsò existimarunt, aliqua ratione confirmemus. Scotista Mayronus hoc loco passu octavo, & alii utuntur quadam collectione, in qua supponunt sex ultima prædicamenta, per rationes extrinsecus advenientes absolvi, quam opinionem, cum postea improbemus, ejus orationem in præsenti probare non possumus.

Peripatetica, & vera sententia astruitur. *Mayron.*

Ochamus ex numero interrogationum, quas de prima substantia efficere possumus prædicamenta concludit in prima parte suæ Logicæ cap. 42. & quodlib. 5. quæst. 22. debere enim rerum numerum colligi ex ordine ad primam substantiam, consentiunt omnes, cum ea sit primum subjectum omnium rerum, quæ alicubi esse possunt, aut ergo, inquit, de prima substantia quærimus quid sit, & est substantia, aut quanta, aut qualis: aut quo referatur, quid agat, quid patiatur, ubi sit, & quomodo, qua duratione, quomodo induta. Rectè quidem Ochamus, si hujus enumerationis, & qua denarium colligit numerum, aliquam afferret rationem.

Ocham. Opinio Ochami rectè se habet in enumeratione.

Divus Thomas lib. 5. Metaph. lect. 7. hanc attulit omnibus, quæ hactenus inventæ sunt, probabiliorem. Quidquid est in prima substantia, & de illa prædicatur, uno è tribus modus illi convenit, aut enim pertinet ad illius essentiã, aut non pertinet, illi tamen inhæret, aut nec ad essentiam pertinet, nec inhæret, sed extrinsece afficit: si ad essentiam pertinet, est substantia primum prædicamentum, si est extra essentiam, & inhæret: vel convenit absolute, vel respective: si absolute, aut sequitur materiam, & est quantitas, aut formam, & est qualitas: si respective est relatio. Si afficit extrinsecus, aut in ordine ad potentiam activam, aut ad passivam, aut ad neutram: si ad activam, est actio, si ad passivam, passio: si ad neutram, vel convenit per modum mensuræ, vel aliter, si ut mensura, vel quantitatis, vel durationis: si quantitatis, aut qualitatis, absolutè sumptę, & est locus, seu ubi: aut quantitatis certo modo, & est situs, ut sedere, stare, &c. si durationis, est quando: si nullo ex his modis se habet, extrinsecus tamen afficit, est habitus.

D. Thom. præfertur opinio D. Thom.

Hæc ratio unum assumit aliquantulum obscurum, alterum plane difficile: illud est inter accidentia intrinsecus inhęrentia, quantitatem sequi materiam, qualitatem verò formam: aut enim significat quantitatem inhærere soli materiæ, & qualitatem soli formæ, aut illam à materia, hanc à forma profluere: quorum neutrum dici potest: nam omnes corporeæ qualitates in materia existunt, & quantitas fortasse actuat formam, licet oppositum sit multò probabilius: & tùm quantitas, tum plurimæ qualitates ab essentia totius compositi manare videntur, ut in libris de ortu, & interitu disputamus: ad hoc tamen responderi potest, rationem, cur à philosophis appelletur quantitas accidens materiæ, & qualitas formæ, nullam ex commemoratis esse, sed quoniam quantitas molis, quæ nomine quantitatis absolutè intelligitur, non est nisi in rebus materia constantibus, qualitas verò est in quacunque forma secundum essentiam definita, sive ea actuet materiam, sive per se consistat, adeò ut Aristoteles libro 4. Metaphysicor. capite 5. nomine quantitatis materiam intellexerit, & nomine qualitatis formam: quanvis id etiam fecerit ob similitudinem: quæ est inter quantitatem, & materiam in munere recipiendi, & inter qualitatem, & formam quoad vim agendi, & actuandi.

Ostẽditur obscuritas, & difficultas in collectione facta à D. Thom.

Diffi-

Secundū ejusdem rationis assumptū non rectè percipi. Difficilius est secundum ejusdem rationis assumptū, videlicet sex ultima prædicamenta, esse formas externas: etenim passio necessario inest in re, quæ patitur, cùm sit idem realiter cum forma in passo inhærente, & inter actiones; tametsi transeuntes externæ sint, immanentes intrinsecus adhærent: nam ubi, situs, & duratio sunt modi interni, ut postea ostendemus, quare solus habitus relinquitur, de quo *D. Thom.* universim sit verum, quod D. Thomas in sua ratione supposuit: his aliquo modo satisfaciunt, qui opinantur, ubi, non esse modum internum corporis locati, sed superficiem ambientem, & eandem esse terminum motus localis; Quando autem, aut esse solum tempus primi mobilis, ut denominat res sub se contentas, aut si includit intrinsecas durationes, saltem illud tempus nō excludere: juxta quam *D. Thom.* sententiam loquutus videtur Divus Thomas. In ea igitur respondendum est, sex ultima prædicamenta non appellari formas extrinsecas, eo quod omnia in illis contenta, non inhæreāt in substantia, quam denominant duobus enim tantum id convenit, Vbi & Situi, sed quia eis non repugnat extrinsecus denominare, ut aliis quatuor repugnat: nam actio transiens extrinseca est, passio verò illa, per quam acquiritur locus, cum sit realiter idem cum superficie ambiente, haud inhæret in corpore Quando similiter, & si aliquas includat durationes internas, secundum tempus primi mobilis extrinsecus adjacere planum est.

Asseritur communis sententia. Recepta tamen communi sententia, quæ Vbi, Situm, & Quando efficit modos internos, ægrè defenditur illa ratio: nisi quis opinetur hæc prædicamenta nō dici extrinseca, eo quod revera non insint in prima substantia, sed quia vel in se, vel respectu nostri involvūt ordinem ad extrinseca, à quibus veluti accipiunt complementum suæ denominationis: nam Vbi, & illius acquisitio passiva, ita conjūcta sunt, cum loco extrinseco, ut afficiant, & denominent substantiam in ordine ad ipsum locum, & sint causa formalis essendi in illo: eadem ratio est de Situ, quem postea ostendemus idem actu esse cum Vbi. Quando vero non potest cognosci absque respectu ad durationem externam realem, vel imaginariam, quod satis est, ut respectu nostri dicatur forma extrinseca.

Proponitur germanus colligendi modus. Verùm enim verò cùm ad hanc rationem tuendam, tam multa devoranda sint non erit abs re aliam texere, quæ ex omnibus quasi cōpacta singularum vitia diffugiat. Et sic habet. Omne ens, vel habet esse per se & propter se, vel in alio, & illius gratia si primum, est substātia, si secundum accidens, quod ex prima divisione probatum manet. Et quidem substantia cùm unum tantum essendi modū habeat, unicum genus constituit, accidens verò, eo quod ratione substantiæ esse obtineat, in tot genera multiplicetur oportet, quot fuerint effectus accidentales primo diversi ad substantiæ existentiam, conservationem, perfectionemque necessarii, vel cum necessariis conjuncti: hi verò novenarium non excedunt. Nam accidens, vel est necessarium, ut substantia accipiat esse, illudve communicet, vel ut inesse accepto perseveret: ad primum requiritur actio, qua esse producitur, & passio, qua idem recipitur, quæ duo constituunt prædicamenta: ad secundum vel accidens requiritur, ut dispositio rem fovens, & conservans, vel ut forma productionem, conservationemque per se consequens: Si ut dispositio conservans, aut est interna, & per se partes ita afficiens, ut inter se copulentur, totumque aptè componant: aut est externa, & ipsum compositum per accidens tuetur: si est interna, vel requiritur præcipuè ratione materiæ, ut ejus partes situaliter distinguat, & est quantitas: vel præsertim ratione formæ, quæ totum exornat, & ad agendum habile reddit, & est qualitas. Si verò externa, & per accidens conjuncta, est habitus. Quod si accidens ad productionem, conservationemque per se consequitur, vel est absolutum, vel respectivum: si absolutum, aut est causa essendi in loco imaginario, aut in tempore: si est ratio essendi in loco, vel absolute, vel cum certo partium ordine: si absolutè, est ubi, si cum certo ordine, est situs. Si vero est ratio essendi in tempore, est duratio, fieri enim non potest, ut aliqua res existat, quin in aliquo loco tempore teris antereque existat. Si denique est forma respectiva, fertur, constituit prædicamentum relationis, quod propterea in ultimum locum incidit, quia non habet effectum ad esse substantiæ ullo modo necessarium, ex illius tamen, & reliquorum prædicamentorum esse necessario dimanat. Hæc prædicamenta colligendi ratio esto suas habeat difficultates, duplici tamen titulo cæteris antefertur: primò, quia nihil prædicamentis attribuit, quod juxta communem sententiam eorum naturis repugnet, quo vitio laborat collectio D Thom & S. ot. Secundò, quia à *D. Thom.* priori, quantum res patitur, procedit, in quo *Scot.* ratio Ochami præcipue deerat. *Primo.* *Secundo.*

ARTICVLVS IV.

OBIECTA ADVERSVS PRAEFIXum numerum diluuntur.

PRætermissis nonnullis quæstionibus, quæ ad rem quidē præsentem faciunt, ad locum vero, & auditorum, cui servimus, non conducunt; veluti sit ne hæc divisio univo-

Contra superiorem doctrinam tria proponuntur argum.

univoca, aut analogica? quæ distinctio inter singula membra, vel inter singulorum partes requiratur? Possitne Deus nova prædicamenta condere, & similibus. Ea quæ præfixo numero obesse videntur, & more Logico dissolvi possunt, expediamus. Primum esto. *Primum.* Causalitas efficientis & materialis causæ efficiunt duo prædicamenta actionis, & passionis: ergo causalitates formalis, exemplaris, & finalis causæ creabunt alia tria, est enim utrobique paritas rationis. *Secundũ.* Secundum, motus ut est ab agente, est actio, ut in subjecto: passio ergo prout est à causa formali, & materiali, quemadmodum alias præbet denominationes, sic alia efficiet prædicamenta: Simile argumentũ fieri potest in Loco, & Habitu, & sit confirmatio præcedentis, nam Locus denominat non solum locatũ, sed etiam locans, Habitus non modo indutum, sed induens: Situs, & situatum, & situans: Quãdo, & rem temporatam, & temporantem: ergo quatuor prædicamenta supra numeratis addenda sunt. *Tertium.* Tertium, si aliquæ dominationes extrinsecæ pertinent ad prædicamenta, non est cur non pertineant eæ, quibus actus immanentes objecta denominant, ut esse cognitum, amatum, visum, &c.

Duo sunt diligenter prænotanda. Ad hæc non erit difficilè respondere, si advertamus ad hoc, ut aliqua forma constituat prædicamentum accidentium à cæteris distinctum, præter 8. conditiones universales, has duas vendicare: *Primum.* primam, ut habeat rationem formæ actuantis, id enim postulat ratio prædicati propriè accidentarii, alioqui si quælibet conjunctio sufficeret, prædicationes præter, aut contra naturam in aliquo essent prædicamento, quod est falsum. *Secundũ.* Secunda, ut nec totaliter, nec partialiter contineat denominationem alicujus, vel aliquorum prædicamentorum, ab illiusvè contineatur, nam prædicamenta sunt primò diversa, quæ autem ejusmodi habent diversitatem, in nullo participant identitatem, quare si aliqua forma præbuerit denominationem similem alteri prædicamento, vel continentem plures denominationes aliorum prædicamentorum non sufficiet novam seriem, sed ad illas revocabitur.

Solutio 1. argum. Ad primum igitur argumentum concesso antecedente, neganda est consequentia: & major ratio est, quia causalitatis causæ finalis, & exemplaris, non sunt modi reales distincti ab actione, & passione, sed quædam intentiones imitandi, vel consequendi res, quæ ita causant, quæ eodem modo se habent sive causæ existant, sive non: quod satis manifestè indicat, ejusmodi causalitates non esse reales modos à cæteris causalitatibus distinctos: quia accidens reale, & contingens, cujusmodi sunt hæ causalitates respectu suarũ causarum, non habet rationem formæ nisi cõparatione subjecti existẽtis. In causalitate causæ formalis informantis, est specialis ratio, ut prædicamentum non efficiat, nunquã enim denominat primam substantiam, sed vel formã substantialem incompletã, vel accidentariam: prædicamenta autem desumuntur ex denominationibus primæ substantiæ: præterea sunt ejusdẽ rationis cum eo, quod modificant: unde causalitas accidentis est in eodem prædicamento accidentis, & causalitas formæ substantialis in prædicamento substantiæ. Quod in antecedente suppositum est, causalitatem subjecti patientis constituere prædicamentum passionis, non ita est intelligendum, ut ipsa causalitas subjecti sit passio, id enim est minus probabile, ut postea ostẽdemus: sed quia passio est receptio formæ in subjecto. *Secundũ.* Hinc patet solutio secundi objecti, quamvis enim motus ab omnibus illis causis dependeat, non sufficiunt illæ dependentiæ, ut dictum est, ad nova prædicamenta constituenda.

Responsio ad confirmationẽ. Ad illius confirmationem respondetur, formam, ut informantem, & ut denominante in formatum, non dicere duos modos, aut rationes diversas, sed unicã diversis modis significatam: idem quippe est, locum locare, & facere locatũ, & veste vestire, ac reddere vestitum: quãobrem non est alia formalitas locãtis, sed prorsus eadem, nunc comparata ad locum, nunc ad locatum: quam responsionem eodem omninò modo accomodat tribus aliis modis prædicamenti Situs, Quãdo, & Habere, & ratio universalis, cui effectus causæ efficientis, quando agit in subjecto, inferat duo prædicamenta, effectus verò causæ formalis unum tantum, est, quoniã effectus agentis dependet regulariter loquẽdo per aliquid à se distinctum, à causa agente, & patiente: unde consurgunt duæ dominationes primò diversæ: at effectus causæ formalis requirit unũ tantum modũ, aut actu aut virtute distinctũ, quo ipsa causa denominet subjectũ.

Solutio tertii. Ad tertium respondetur, non quamlibet formã extrinsecus denominantẽ pertinere ad prędicamentũ, nisi habeat illas duas conditiones, quas ad prædicamentum accidentis exegimus, quibus deficiuntur actus potentiarum cognoscentium, & appedentium: inprimis enim denominant objecta ut terminos ad quos feruntur, nõ ut subjecta, quæ perficiant, nã res idcirco dicitur cognita, vel amata, quia terminat actum cognoscendi, vel amandi, quo potentia cærur co in ipsam contendit, quæ denominatio per modũ termini, si sufficeret ad condendũ prædicamentũ: relatio constitueret duo, unum respectu subjecti, alterum comparatione correlativi, ad quod terminatur, quod perabsurdũ est. *Quomodo res dicatur cognita, vel amata.* Præterea ejusmodi actus aliquam prædicamentalem denominationẽ tribuunt objectis, illa non est simpli-

simpliciter distincta à denominationibus actionis, passionis, & qualitatis: eatenus enim eorum actuum denominatio trāsit in obiectum, quatenus ipsi actus afficiunt potentiam in ordine ad idem obiectum, nam proprius effectus formalis illorum actuum est respectiuus ad obiectum: diximus actum potententiæ cognoscentis, & appetentis informare sub rationibus tertium prædicamentorum, quia vt in primo de interpretatione ostendemus, quacunq; illarum rationum deficiente; non determinatur potentia cognoscens neq; appetens.

EXPLANATIO CAPITIS QVINTI, DE SVBSTANTIA.

SVMMA CAPITIS.

Capitis partis. Definitio primæ substantiæ.



PRæsupposita in prima capitis parte substantiæ diuisione in primam & secundam vtramq; definit, in secunda easdem inter se confert, in tertia sex illarum attributa enumerat, & explicat. quod attinet ad primum definit primam substantiam hoc modo. Prima substantia, quæ neq; in subiecto est, nec de subiecto aliquo dicitur. videlicet. quia cum sit substantia non adhæret subiecto, & cum sit singularis, non habet inferiora de quibus essentialiter prædicetur. Secunda substātia definitur in plurali ad hunc modum

Secundæ substantiæ definitio.

Secundæ substantiæ sunt genera. & species sub quibus insunt primæ. Quod attinet ad secundum confert, primas substantias cum secundis, & vtrasq; inter se, hoc est, vnam primam cum alia prima & vnam secundam cum alia secunda, docetque primas esse magis substantias quam secundas, inter secundas vero species esse magis substantias, quam genera quia magis accedunt ad primas, omnes tamen species infimas esse æquè substantias, quoniam æqualiter distant ab indiuiduis, quod etiam affirmat de omnibus primis, si inter se comparentur. Quod ad tertium spectat,

Attributa substantiæ.

primum attributum est, non esse in subiecto. Secundum est vniuoce prædicari. Tertium, significare hoc aliquid. Quartum, nihil substantiæ esse contrarium. Quintum, non suscipere magis, & minus. Sextum, esse susceptiuam contrariorum.

CAPVT V.

SVbstantia a autem quæ quidem propriè, primuḿq; & maximè sic dicitur, est quæ neq; de subiecto aliquo dicitur, nec in subiecto aliquo est: vt § b quidam homo & quidam equus § c Secundæ vero substantiæ species hæ in quibus quas in primis substantias appellabamus insunt, dicuntur, & hæ quidem, & harum specierū genera, vt quidam homo, in specie quidē homine est: genus vero speciei animal est. Secundæ igitur substantiæ hæ dicuntur, vt est homo atq; animal § d Manifestum autem ex his quæ diximus est quod eorum quæ de subiecto dicuntur, necesse, & nomen & rationem de subiecto prædicari, vt homo de subiecto quodam homine dicitur. Prædicatur etiam, & nomen, hominem enim de quodam homine prædicabis & ratio quoq; hominis de quodam homine prædicabitur: quidam n. homo, & animal rationale mortale est. quare & nomen & ratio de subiecto prædicabitur. Eorum vero quæ in subiecto sunt in plurimis quidem neq; nomen, neq; ratio prædicabitur de subiecto: in aliquib. autem nomen quidem nihil prohibet de subiecto prædicari interdū rationem vero est impossibile: vt album, cum in subiecto sit corpore prædicatur, de subiecto: dicitur n. corpus album: ratio vero albi de corpore nunquā prædicabitur § e Alia vero omnia, aut de subiectis dicuntur primis substantiis, aut in subiectis eis sunt. Hoc a. manife- Text. 5.

COMMENTARIVS.

Tractatio substantiæ cur prima sit.

a *Substantia autem*) Absoluta primi libri parte, hoc capite aggreditur secundam: præcipuamque, in qua singulatim de prædicamentis disserit. Quoniam vero substantia naturæ nobilitate & existendi constantia cætera prædicamenta ita superat, vt eius comparatione essentiam existentiamque omnia participent idcirco Ammonio, Boetioque autoribus primo loco ab Aristotele suo iure pertractatur.

Quatuor substantiæ acceptiones.

Accipitur autem οὐσία (substantia) apud Philosophos, quatuor præsertim modis. Primo pro quauis rei essentia, qua significatione vsus est Arist. cap. 1 huius lib. cum æquiuoca & vniuoca definiret. Secundo pro quacunque re, quæ non est accidens, siue sit completa siue incompleta, ita accipitur. 1. Physic. cap. 6 vbi differentiæ substantiarum materia que, ac forma substantiæ nuncupantur. Tertio pro sola substantia completa

Explicatio primæ acceptionis.

quo pacto sumi videtur ab eodem Aristotele hoc loco, cum solas substantias prædicamentales absolute substantias appellet. Quarto denique pro primis tantum substantiis, quo sensu negat Aristot. in 7. Metaphysic. cap. 13 genera & species substantiarum esse substantias. Prima significatio communis est, & latius patet, quam hoc loco deseruire possit.

cum ad accidentia ſe fundat. Secunda eſt propria, ſiquidem ſeparat totam naturam ſubſtantiarum ab accidentibus. Tertia magis propria. Quarta, propriiſſima, nam ſubſtantia eſt ens per ſe exiſtens, at per ſe exiſtere perfectius conuenit ſubſtātiis completis, quam incompletis, quia paucioribus egent adminiculis ad per ſe exiſtendum: inter completas vero multo perfectius conuenit ſingularibus, quæ non exiſtunt per inferiora, vt vniuerſales, ſed per ſe immediatè, & in actu exercito, atq; hac de cauſa dixit ſtatim initio Ariſt. ſubſtantiam ſingularem dici propriiſſimè, & maxime ſubſtantiam. Non tamen deinceps ſubſtantiam, niſi exprimatur ſingularis, ſeu prima, in tertia acceptione cum Philoſopho vſurpabimus.

Tertiæ, & quartæ.

Definitionis primæ ſubſtantiæ explicatio.

Subindicata igitur ſubſtantiæ diuiſione in primam, & ſecundam, de qua poſtea diſſeremus, primam ſic definit. Prima ſubſtantia eſt quæ nec de ſubiecto aliquo dicitur, neq; in ſubiecto aliquo eſt: loco generis intelligitur ens prædicamentale: quia de parte excluduntur omnia incompleta, ſiue accidentia, ſiue ſubſtantiæ, vt differentiæ Metaphyſicæ, materia, & forma, &c. Item ens infinitum Deus O. Opt. Max. & diuinæ perſonæ, quibus cæteræ definitionis partes conueniunt. Cum ſubditur (nec de ſubiecto vllo dicitur) excluduntur omnes naturæ vniuerſales completæ, tam accidentium quam ſubſtantiarum, quia prædicantur de inferioribus. Deniq; (nec in ſubiecto eſt) reiicit accidentia ſingularia, quæ iuxta ſecundi cap. doctrinam in ſubiecto exiſtunt.

Explicatio definitionis ſecundæ ſubſtantiæ.

b *Quidam homo &c.)* Hæc afferuntur loco exempli pro iis, pro quibus verificantur, ſcilicet pro Socrate & Platone, nam ſub ea forma non ſunt primæ ſubſtantiæ prædicamentales, ſed vaga indiuidua.

c *Secunda vero ſubſtantia)* Hæc eſt ſecundarum ſubſtantiarum definitio, in qua loco generis collocandum eſt ens prædicamentale, perinde atq; in præcedenti definitione: ita vt tota definitio ſic proponatur. Secundæ ſubſtantiæ ſunt entia prædicamentalia, quæ ſunt genera, & ſpecies, in quibus inſunt primæ, id eſt, ſub quibus primæ coercentur, vt propria inferiora. Prima definitionis parte excludūtur omnia, quæ in proxima definitione. Secunda reiiciuntur ſingularia completa, & prædicamentalia, quæ in prima parte continebantur. Per tertiam abiicies accidentia vniuerſalia, quamuis enim de primis ſubſtantiis vniuerſaliter affirmantur earum tamen genera, & ſpecies non ſunt, ſed propria, vel accidentia

Quid ſit dici de ſubiecto, & eſſe in ſubiecto.

d *Manifeſtum autem,)* Quoniam dixit ſolas ſecundas ſubſtantias eſſe genera, & ſpecies primarum, reddit huius rei cauſam ex doctrina capitis ſecundi, vbi hoc diſcrimen ſtatuit inter dici ſubiecto, & eſſe in ſubiecto, quod illud ſit prædicari eſſentialiter, & in quid de inferiori, hoc verò inhærere ſubiecto, in cuius eſſentia non includatur: cùm ergo planum ſit genera, & ſpecies prædicari quidditatiuè de ſuis indiuiduis, & hoc ipſum habeant ſecundæ ſubſtantiæ non vero accidentia propterea definiendo ſecundas ſubſtātias dixit eſſe genera, & ſpecies primarum. Quod accidentibus conuenire non poteſt, hæc enim inquit, aut prædicantur ſolo nomine, vt grammaticum de Ariſtarcho, & album, de Cygno, aut ne quidem nomine: quod interpretes frequentius intelligunt de accidentibus in abſtracto, nam albedo nullo modo prædicatur de Cygno, nec nomine, nec ratione. Verius fortaſſe, quod credit Ammonius idcirco dictum eſſe à Philoſopho, aliqua accidentia, nec nomine tenus de ſubſtantia prædicari, quoniam nulla ſunt, quibus nullum eſt impoſitum nomen concretum, ſaltem vſitatū, quo ſubiectum denominent, eiuſmodi eſt virtus, alia, quorum concreta licet vſitata ſint, in ſubiecta tamen non cadunt ſed in ipſa accidentia, vt inhærens, & diſponens, prout à diſpoſitionibus deriuatur. Mouet autem hòc loco Albertus tractatu 2. cap. 3. cum dicitur accidens definitio de ſubiecto non prædicaris

Accidentia quomodo prædicentur.

Verior Ammonii ſententia.

nifeſtum ſingula depromēti fuerit: vt animal de homine prædicatur: ergo & de quodā homine prædicabitur: nam ſi de nullo quorundā hominum, neq; omnino de homine. Rurſus color in corpore eſt: ergo & in quodam corpore Nam ſi non aliquo corporū ſingulorum eſt, nec omnino in corpore: quare alia omnia aut de ſubiectis primis dicūtur ſubſtantiis, aut in ſubiectis eis ſunt. Non exiſtentib. igitur primis ſubſtantiis aliquid aliorum eſſe eſt impoſſibile. Omnia n. alia, aut prædicantur de eis, aut in ſubiectis eis ſunt: quare non exiſtentib. primis ſubſtantiis, impoſſibile eſt aliorū aliquid eſſe §. † Secūdarū vero ſubſtantiarum magis ſubſtantia eſt ſpecies quā genus: propinquior n. eſt primæ ſubſtātiæ. Si quis n. primæ ſubſtātia, quid ſit edat, euidentius conuenientiusq; reddiderit, ſi ſpeciē quā genus reddat: vt hominē quendā manifeſtius aſſignabis, hominē potius quam animal aſſignans; illud n. propriū magis cuiuſdā hominis, hoc a. cōmunius. Et cùm quandā arborem aſſignaberit, manifeſtius aſſignabit, arborē aſſignando, quā plantam. Præterea primæ ſubſtantiæ ideò quod aliis omnib. ſubiiciūtur, & omnia alia de ipſis vel prædicantur, vel in ipſis ſunt, ea gratia primæ ſubſtantiæ maximè dicuntur. Vt a. primæ ſubſtantiæ ad omnia ſe habēt cætera, ita ſe ſpecies ad genus habet: ſubiicitur n. ſpecies generi, genera n. de ſpeciebus prædicantur: ſpecies a. cum generibus non conuertuntur. Quare ex his ſpecies genere ſubſtātia Text. 3.

Definitio accidentis quo modo de subiecto affirmatur.

dicari haud negari definitionem accidentis. quouis modo de subiecto affirmari, quoniam sicut affirmamus hominem esse album, ita asserimus esse coloratum, disgregatiuum visus, quæ est albi definitio, sed non prædicari, ita vt definitio accidentis sit etiam definitio primæ substantiæ, quo pacto de eadem prima substantia affirmatur definitio secundæ.

Primæ substantiæ maxime substantiæ cur dicantur.

Antecedentis confirmatio.

Quoad priorẽ partẽ.

Quoad secundam.

e *Alia vero omnia*) Comparat iam primas substantias cum secundis, aitq; primas esse maxime substantias, quod ita concludit. Cætera omnia, quæ in prædicamentis ponuntur, aut dicuntur de primis substantiis, aut in illis existunt, vt in subiectis. ergo primæ sunt maxime substantiæ. Antecedens probat exemplis quoad vtramq; partem. Quoad priorem hoc modo animal prædicatur de homine, vt de subiecto, ergo & de aliquo ex singulis hominibus, si enim de nullo singulari diceretur, nequit de homine, vt de subiecto affirmari, id intelligi vult in cæteris substantiarum generibus. Quoad posteriorem sic, color est in corpore vt in subiecto, ergo & in aliquo corpore singulari, nam si in nullo ex singularibus sit, in corpore esse non poterit. vnde hoc ducit consectarium: sublatis primis substantiis, nihil reliquum esse posse, cum omnia aut in illis sint, aut de ipsis prædicentur. Consequentiam præcipui argumenti, vt manifestam non probat.

Contra superiorem doctrinam obiectiones.

Prima.

Secunda.

Tertia.

Cæterum tum contra illam, tum contra accidentis probationes, tum etiam aduersus consectarium sunt obiecta. Primum ratio substantiæ non consistit in substare aliis, sed in per se esse ergo licet primæ substantiæ pluribus substent, quam reliquæ, non sequitur continuò. vt sint maxime substantiæ. Secundum, ineptum est, vt Dialectici docent, à superiori ad inferius affirmando, & ab inferiori ad superius negando progredi: ergo male intulit Aristoteles animal prædicari de aliquo singulari homine, quia prædicatur de homine: & è contra, si non prædicatur de aliquo singulari, non prædicari de homine. Tertium, virtus, & scientia demortuo Socrate perseuerant in eius anima, ergo destructa prima substantia, non auferuntur omnia accidentia, non auferri vero substantias communes docet Porphyrius in capite de communitatibus, cum asserit sublatis omnibus indiuiduis non tolli speciem, & sublatis omnibus speciebus non tolli earum genus.

Solutiones obiectionum.

Ad primã.

Ad primum concesso antecedente, negando est consequentia, quia Aristotelis argumentatur à posteriori, & idem est ex eo quod prima substantia pluribus substet, inferre ipsam esse magis substantiam, atque esse magis per se existentem, quo enim aliquid magis per se est, eo plura sustinet in sensu, qui proxime fusius explicabitur.

Ad secundam.

Ab inferioribus ad superius, & è contra quomodo argumentandum.

Ad secundum respondetur argumentum affirmatiuum, superiori ad inferius, & negatiuum ab inferiori ad superius, tunc non valere, quando proceditur ad inferius determinatum, & ab inferiori determinato, verb. c. si ita concludas, homo est albus. ergo Socrates & Plato est albus. Socrates non est niger, ergo homo non est niger, istæ namq; illationes fallaces sunt. Secus est quando affirmatiue descenditur ad inferius indeterminatum, vel ascenditur negatiuè non ab aliquo inferiori certo, vel incerto, sed ab omnibus simul. Prima enim deductio fundatur in prima regula ante prædicamentali. Secunda est argumentatio a sufficienti partium enumeratione, quæ optima est & hoc loco ab Aristotele vsurpata, vt notauit Albertus Magnus tract. 2. c. 4.

Ad tertiã.

Ad primam partem tertii respondetur corolarium esse intelligendum, quando destruuntur primæ substantiæ, quoad omnes earum partes, alioqui si altera pars maneat vt in proposito exemplo, verum non est adhuc tamen habeb... ordinem ad primam substantiam quatenus illa pars in eo persistit, vt aliqua prima substantia ex illa coalescat. Ad secundam partem respondet Albertus ... Porphyrium loqui de generibus & speciebus quoad essentiam, quo ad hanc enim

pen-

tra magis est. g § *Ipsarum vero specierum quæcunq; genera nõ sunt altera magis altera substantia nulla est, Nihilo enim accommodatius assignabis de quodam homine hominem assignando, quam de quodam equo equum.* h §. *Similiter autem & in primis substantiis, nulla magis altera substantia est: nihilo enim magis quidam homo substantia est quam hos quidam.* i §. *Merito igitur post primas substantias sola aliorum omnium species generaq; secundæ substantiæ dicuntur. Sola enim hæc, eorum quæ prædicantur primam substantiam indicant. quendam enim hominem si quis edisserat quid sit speciem, aut genus accommodate demonstrabit, & manifestius quid sit faciet, hominem quam animal attribuendo. Aliorum vero omnium quicquid attribuet quis, tribuet extranee velut album, aut currit, aut aliud quodcunq; huiusmodi depromendo Quare merito hæ sola aliorum secunda substantia dicuntur. At hæ primæ substantia eo quod aliis omnibus subiiciuntur, & omnia alia de illis, vel prædicantur, vel in ipsis sunt, proprijssime dicuntur substantiæ. Sicut aũt prima substantia ad omnia se habent cætera, ita genera, & species primarum substantiarũ ad reliqua omnia se habent: de his n. reliqua omnia prædicantur quendam n. hominem dices grammaticum esse: ergo & hominem & animal grammaticum dicens esse: similiter autem in aliis.* k §. *Commune autem omni substantia est, in subiecto non esse. Prima nãq; substantia nec in subiecto est nec de subiecto aliquo dicitur Secundarum vero substantiarum constat quidem etiam sic*

Text. 4.

in

pendere nequit superius ab inferiori. Aristotelem vero in præsenti, agere de iisdem quoad existentiam cum certum est extra singularia habere non posse, vt contra Platonem in Metaphys. ostendit, & nos supra coniecimus.

Comparantur secundæ substantiæ inter se.

f *Secundarum vero)* Comparat secundas substantias inter se, docetque species esse magis substantias quam genera, quod probat duplici argumento. Primo quia propinquius accedunt ad primas substantias, est enim vniuersaliter verum, quod id est magis tale, quod propius accedit ad id quod maxime est tale, quare si species viciniores quam genera sunt primis substantiis, quæ maxime substantiæ existunt, necesse est easdem species magis substantias esse, quam earum genera. Primam propositionem probat eo, quod Species magis explicat naturam primæ substantiæ, quam Genus Secundo, quoniam quæ magis substant, sunt magis substãtiæ, vt dixit, sed Species magis substant quam Genera, siquidem subiiciuntur ipsis Generibus, ergo magis substantiæ sunt, quam eadem genera.

Comparantur species infimæ substantiarum inter se.

g *Ipsarum vero specierum)* Confert species infimas substantiarum inter se, affirmatq; eas esse æque substantias, eo quod æqualiter declarant naturam primarum substantiarum: nam si quis (inquit) petat quid sit quidam homo, æque bene respondetur per hominem, ac quærenti quid sit quidam equus, per equum.

Comparantur primæ substantiæ inter se.

h *Similiter autem)* Comparat primas substantias inter se, docetq; omnes esse æque substantias, quod exemplo tantum confirmat: ratio tamen est quia omnes æque independentes sunt in existendo, cum nulla egeat subiecto vel inhæsionis, vel prædicationis. Opponesː ea dicitur ab Aristotele magis substantia, quæ pluribus substat, sed quædam species pluribus subsunt generibus, & accidentibus quam aliæ, nam multo plura genera sunt in homine, quam in cœlo Martis: similiter inter primas substantias pluribus substat hic homo, quam hoc cœlum Martis: ergo falsum est omnes species infimas inter se, & omnia inter se indiuidua esse æqualiter substantias.

Obiectio.

Responsio

Respondetur Aristotelem non docuisse illam esse magis substantiam, quæ quomodocunq; pluribus substat, alioqui nonnullæ species essent magis substantiæ, quam aliarum indiuidua, quia pluribus generibus & accidentibus subsunt, sed quæ pluribus substat in eadem recta serie, quoniam ea, quæ plura sustinent in eadem recta linea, paucioribus egent vt existant, atq; adeo magis per se existunt: in quo posita est ratio substantiæ. Porro verum iudicium æqualitatis, vel inæqualitatis inter substantias est per se existere & per se substare, id est, paucioribus ad existendum, & substandum indigere, & quia omnes infimæ species indiuiduis tantum egent ad hæc munera, indiuidua autem nullo egent inferiori: merito species inter se collatæ, æque substantiæ dicuntur. Similiter indiuidua cum inter se conferuntur.

Cur sola genera, & species secundæ substantiæ appellantur.

1. ratio.

2. ratio.

i *Merito igitur)* Concludit ex dictis, cur ex omnibus, quæ de primis substantiis dicuntur, sola earum genera, & species, secundas substantias appellarit, vtitur duplici argumento. Primo, quia hæc tantum declarant naturam primarum substantiarum, cætera sunt extranea, intelligit prædicata completa, quæ ponuntur in rectâ serie alicuius Prædicamenti, alias non diceret reliqua omnia esse extranea, quia differentiæ substantiales sunt de ratione primarum substantiarum Secundo, quemadmodum primæ substantiæ substant reliquis omnibus, ita earum genera, & species omnibus aliis subiiciuntur. Nam omnia accidentia realia, quæ sunt in primis substantiis, de illarum generibus, & speciebus verè prædicantur. Dixi (accidentia realia) quia intentionalia non est necesse, vt si in primis existunt, de secundis etiam prædicentur.

Exponũtur proprietates substantiæ prædicamẽtalis.

k *Commune autem)* Hæc est posterior huius capitis pars, in qua vt explicationem substantiæ

in subiecto nullam esse. Homo enim de subiecto quidem homine quodã dicitur, in subiecto vero nullo est: nec enim in quodam homine homo est. Similiter autem & animal de subiecto quidem dicitur quodã homine, non etiam est animal in quodã homine. Præterea eorum quæ in subiecto sunt, nomen quidem de subiecto prædicari interdũ nihil prohibet: rationem vero est impossibile: secundarum vero substantiarum de subiecto, & ratio, & nomen prædicatur: rationem n. hominis, de quodam homine prædicabis, & animalis similiter: quare non erit eorũ substantia, quæ sunt in subiecto. Non est autem proprium substantiæ hoc: quippe & differentia eorum est, quæ in subiecto non sunt: bipes enim, & gressibile de subiecto quidem homine quodam dicitur, in subiecto vero est nullo. Nec n. in homine bipes est, neq; gressibile. Ratio quoq; differẽtiæ de illo prædicatur, de quocunq; ipsa differẽtia dicitur. Velut si gressibile de homine prædicatur. & ratio gressibilis de homine prædicatur, est n. homo gressibilis. Neq; nos vero substantiarũ partes conturbẽt, quæ ita in toto quasi in subiecto sint, ne fortè eas non esse substantias fateri cogamur. Non n. sic in subiecto quippiã esse, quemadmodum partem esse dicitur § Inest a. substantiis differentiisq; omnes vniuoce vt prædicentur. Omnia n. quæ ab his prædicata sumuntur, aut de indiuiduis, aut de spe- Text. 6.

377

tiæ prædicamentalis pleniorem reddat, quasdam eius proprietates exponit, sumitque exordium ab ea quæ tanquam præcipua in substantiæ de cæptione vsurpatur, scilicet non esse in subiecto. Id ostendit in vtraque substantia: in prima quidem ex illius descriptione, quæ est, non dici, neque esse in subiecto: in secunda verò quia licet de prima substantia dicatur, in ea tamen non est vt in subiecto: nam quæ sunt in subiecto, solo nomine de illo prædicantur: secundæ autem substantiæ nomine & ratione de primis dicuntur. Eadem ratione ostendit hoc attributum conuenire differentiis substantiarum, nimirū, quia nomine & ratione de primis dicuntur: vnde colligit hanc proprietatem non esse rigorosam comparatione substantiæ prædicamentalis, seu non conuenire quarto modo apud Porphyrium explicato, sed secundo conuenit enim omni, sed non soli, cum conueniat differentiis, & partibus substantiarum, quæ videri alicui possent, inquit, in toto esse, vt in subiecto, re tamen vera non sunt, vt earum nomen & ratio indicat, nam quæ sunt in subiecto, non sunt subiectorum partes, vt ex capite secundo apertum est.

Prima proprietas explanatur.

l *Inest autem,)* Secundum attributum est vniuoce prædicari, prædicatione, scilicet, directa & artificiosa, quod etiam substantiarum differentiis conuenire docet, & ita confirmat. Omnis prædicatio à substantiis deducta, aut est speciei de indiuiduo, aut Generis, vel differentiæ de speciebus. sed omnis hæc est vniuoca, ergo &c. probat maiorem, quia prima substantia de nullo dicitur, secundæ verò, & differentiæ non prædicantur de aliis, quam de inferioribus, quæ vel sunt species vel indiuidua: probat Minorem, prædicatio vniuoca est, quæ fit nomine, & ratione sed genera, species, & differentiæ ita prædicantur, ergò prædicantur vniuocè. Hoc attributum si cum substantiis prædicamentalibus conferatur, nullo modo est proprium, cum nec omnibus nec solis attribuatur, si vero cum omnibus tam completis, quam incompletis, est proprium primo modo licet enim omnibus non conueniat, vt explicatum est, at competit solis: nam accidentia quamuis de aliquibus vniuoce prædicētur, id tamen non vendicant respectu omnium, de quibus directe, artificiosè, & tanquam de minus latè patentibus affirmantur, siquidem de substantiis nomine, & ratione prædicari non possunt.

Secunda proprietas, quibus substātiis, & quomodo conueniat.

m *Omnis autem substantia* Tertia proprietas est, significare hoc aliquid, id est quidpiam per se omnino existens. Quod attributum vt proponitur non substantiis, sed earum nominibus accommodatur, facilè tamen in res cadet, si pro significare, intelligas esse hoc aliquid: conuenit autem solis primis substantiis, nam secundæ etsi videātur hoc aliquid esse: id est per se vltimo existere, (vt Plato existimabat) potius tamen sunt quale quid, hoc est, substantiæ per modum qualitatis, seu formæ; quod si nomina secundarum substantiarum aliquando dicuntur significare hoc aliquid, in acceptione docet ob figuram

de speciebus prædicantur. A prima namq. substātia, prædicatio nulla est, de nullo n. subiecto dicitur. Secundarum vero substantiarum species quidem de indiuiduo prædicatur: genus a. & de specie prædicatur, & de indiuiduo Similiter autem & differentia, & de speciebus, & de indiuiduum prædicantur. Iam vero, & rationem prima substantia specierū generumq. suscipiunt, & species generis: quæcunq. n. de prædicato dicuntur, eadem, & de subiecto dicentur. Similiter a. rationem differentiarum suscipiunt species & indiuidua. Vniuoca a. sunt, quorū & nomen commune est & ratio eadem: quare omnia quæ a substantiis differentiisq. sunt vniuoce prædicantur. m *§. Omnis a. substantia hoc aliquid significare videtur. In primis igitur substantiis indubitabile id verūq. est, hoc aliquid ipsas significare. Indiuiduum enim vnumq. numero est, quod significatur. In secundis verò substātiis, similiter quidem propter appellationis figuram hoc aliquid significare videtur, cum quis, aut hominem, aut animal dixerit, non tamen est verū sed quale quid potius significat: non est enim vnum ipsum subiectum, vt ipsa substantia prima: sed de pluribus ipse homo, & animal dicitur* n *§. Verùm non quale quid absolute significat perinde ac albū: nihil enim aliud album, quam quale significat. At species, & genus circa substantiā quale ipsum definiunt: qualem n. quandam substantiam sane significant. Genere tamen amplior definitio quam specie fieri solet, qui namq. animal dicit, is plura complectitur, quam is qui hominem dicit.* o *§. Competit præterea substantiis, & nihil ipsis contrarium esse. Prima namq. substantiæ, vt alicui homini aut alicui animali quidnam contrarium fuerit? nihil n. prorsus his aduersatur At neq. ipsi homini vel animali contrarium quicquam esse videtur. Non tamen hoc substantiæ proprium est, alijs enim competit, vt quantitati: bicubito enim, aut tricubito nihil contrarium esse videtur: neq. ipsis decem, neq. talium cuiquam quicquam aduersatur. Nisi quispiam multū pauco, aut magnum paruo dixerit esse cōtrarium: attamen nihil eorum quæ definita sunt quantitates, cuiquam prorsus aduersari videtur.* p *§. At verò substantia non suscipere gradus videtur, vt sit magis minusve talis: Atq. non dico*

Text 7.

Text 8.

ram

ram appellationis, vel quia plerunq; primas substantias nominibus secundarũ vocamus, vt cum dicimus, noui hominem: vel cum hæc nomina absoluta, significant secundam substantiã per se, quasi in nullo existeret. Hoc attributum siue ad nomina, siue ad substantias comparetur est proprium primo modo cum solis contingat substantiis & non omnibus vt ex dictis manifestum est.

Discrimen notandum. n *Vtrum non quale.*) Quoniam dixerat secundas substantias esse quale aliquid, ne quispiam decipiatur eas substantias à qualitatibus non distinguens, hoc inter illas discrimen statuit. Quod qualitates sint formæ substantiis extrinsecæ, quibus earum naturæ minimè definiuntur. At secundæ substantiæ ita sunt formæ suorum interiorum, vt eorum essentias constituant & definiant.

Quarta proprietas. o *Compertit præterea*) Quartum attributum est, substantiæ nihil esse contrarium: quod probat inductione in omnibus substantiis, sumit verò contrarium presse & proprie, (quod quale nam sit in cap. decimo ex professo ostendendum est,) si enim de contrario latè, & per accidens accepto loqueretur, non est dubium, quin aliquæ substantiæ aliis contrarientur, vt ignis aquæ: sed hæc contrarietas non est ex meritis ipsarum substantiarum, sed qualitatum, caloris, scilicet & frigoris. Subdit hoc attributum non conuenire solis substantiis, sed etiam quãtitatibus saltem determinatis, vt bicubito, & tricubito, nam magno, & paruo fortasse, inquit, contrarietas inest, sed capite sequenti ostendet hæc non esse quantitates, sed relationes. Ex dictis constat hoc attributum esse proprium secundo modo respectu substantiarum, cum omnibus conueniat non tamen solis.

Quinta proprietas. p *Ac vero substantia*) Quinta substantiarum affectio est, nõ suscipere magis, & minus: quod non aliter probat, quam ex ipsius rei perspicuitate, & Philosophorum vsu, nec enim idem homo dicitur nunc magis homo, quàm antea, nec quam alius homo. Cæterum quia dixerat vnã substantiam esse magis substantiam, quam aliam, aduertit, illud esse intelligendum de substantia, quoad aliquam eius affectionem substandi scilicet, vel subsistendi, id vero quod in præsenti docet, accipiendum esse de substantia secundum essentiam spectata, est hoc attributum secundo modo proprium, quia conuenit omnibus substantiis, earũ differentiis, & quantitatibus, vt sequenti capite docebit, vbi quid sit magis, & minus suscipere indicabimus.

dico substantia non magis substantia esse, hoc n. iam diximus ita esse, sed quamq; substãtiam Text. 9.
id ipsum quod est, non dici magis, ac minus esse, si veluti substãtia eadem homo sit, non est magis, ac minus, aut se ipso, aut alio homo: non n. alius alio magis homo est, perinde atq; album aliud alio magis, ac minus est albũ: corpus itẽ album magis album nunc, quam prius, & calidũ magis nunc calidum ac minus dicitur esse: substantia veri non magis dicitur, nec minus, neq; homo magis nunc homo, quam prius dicitur esse, neq; cæterorum quicquam omnino quæ substantiæ subeunt rationem quare patet, substantiam gradus suscipere nõ posse, vt magis sit vnquam id quod est, atq; minus. q. §. *Maximè* Text. 10.
verò substantia proprium hoc esse videtur idẽ inquã vnumq; numero permanens, contrariorũ esse susceptiuum: quale nihil in iis quæ substãtia non subeũt rationẽ proferre possis, quod vnum numero cum sit, recipere in se contraria possit: vt color vnus idemq; numero, albus idem ac niger: negotiumve idem numero, bonũ malumq; vt dicatur: ac in cæteris similiter, quæcunq; substantia nõ sunt. Substantia a. vna eademq; numero contrariorum est susceptiua, veluti quidam homo vnus, ac idem interdum fit albus, interdũ niger, & calidus atq; frigidus & vitiosus ac studiosus. Ad alia vero nulla id ipsum accõmodari videtur, nisi fortasse quispiã instaret, orationẽ opinionemq; dicens contrariorũ esse susceptiuas. Eadem n. oratio falsa, veraq; esse videtur, nam si vera est hæc oratio, quempiã inquã sedere, si ille surgat, eadem hæc oratio falsa erit Idem & in opinione fieri videtur: Nam si quispiam opinatur quempiam sedere, si surgat ille, falso nimirũ opinabitur, qui de illo eandẽ habet opinionem Enim veri si quispiã & hoc illud accommodatum duxerit esse en modo tn. habebit vtiq; differẽtiam: substantiæ n. ipsæ sui mutatione contrariorũ sunt susceptrices: si fit n. ex calido quippiã frigidũ, mutatur sane, alteratur n. vt patet: & similiter si nigrum ex albo fit, & studiosum è vitioso, & in

Sexta proprietas. q *Maximè vero*) Sextum attributum, quod Aristoteles vocat maximè proprium, id est, proprium quarto modo iuxta grauiorum interpretum expositionem, est vt substantia, vna numero permanens, susceptiua fit contrariorum. Id solis substantiis conuenire exemplis confirmat, nam idem homo nũc est calidus, non frigidus, modó albus, modó niger, ait idem numero color sem-

Obiectio. per vel albus vel niger est: dixit (eadem numero substantia, quoniam accidens in communi contraria continet, sub colore enim albor est, & nigror. Opponit Aristoteles, eandem numero propositionem, vel opinionem, fieri de vera falsam, nam sedente Petro hæc propositio est vera, Petrus sedet, quæ illo non sedente retineri potest, eritq; falsa, veritas autem & falsitas contraria

Solutio. sunt Respondet propositionem & orationem non suscipere verum, & falsum mutatione sui, sed obiecti, nam absque vlla actione, vel mutatione facta in mente fit oratio vera, vel falsa, substantia

autem

autem ſuſcipit contraria mutatione ſui: quare attributum erit, vt eadem numero ſubſtantia ſui mutatione contraria recipiat: quod in propoſitionem minimè quadrat. Facilius reſponderi poſſet, negando verum, & falſum eſſe contraria, ſunt enim vel relationes, vel denominationes extrinſecæ, vt libro ſequenti oſtendemus: de hoc attributo quæſtione tertia late diſſerendum eſt.

& in cæteris ſimilis modo, vnum quidq; mutationem ſuſcipiens, contrariorũ eſt ſuſceptiuum. In oratione vero atq; opinione non ita fit, ſed ipſæ quidem immobiles penitus manent: ſi res autem moueatur ibi tum cadũt circa ea contraria: oratio namq; eadem manet, quempiam inquam ſedere: re autem mota, interdum vera, interdum falſa fit. Eadem circa opinionem etiam fiunt. Quare ſaltem hoc quidem modo ſubſtantiæ proprium erit, ipſam ſui mutatione ſuſceptricem contrariorum eſſe. Quod ſi quiſpiam & hoc acceptet, opinionem vt putet, orationemve ſuſceptiuas contrariorum eſſe, fiet id ipſum verum non eſſe. Oratio namq; opinione, non quia ſuſcipiunt aliquid, ideo ſuſceptiua contrariorum eſſe dicuntur: ſed quia circa quippiam aliud accedit aliquid. Ex eo namq; vera vel falſa oratio ac opinio dicitur eſſe, quia res ipſa eſt, aut non eſt: non quia ipſa contrariorum ſunt ſuſceptiua. Simpliciter enim a nulla re prorſus aut oratio aut opinio mouetur, quare non erunt ſuſceptiua profecto contrariorum, ſi paſſio in ipſis nulla efficiatur. At ſi ſubſtantia hoc ſuſceptiua contrariorum dicitur eſſe, quod contraria ſuſcipiat ipſa. Morbum enim & ſanitatem, nigredinem atq; albedinem ſuſcipit: atq; vnumquodq; talium ipſa ſuſcipiens ſuſceptrix contrariorum dicitur eſſe. Quare ſubſtantiæ proprium erit, ipſam vnum idemq; numero permanentem, mutatione ſui ſuſceptricem eſſe contrariorum. Sed de ſubſtantia quidem hactenus.

CAP.

QUÆSTIO I.

DE SVBSTANTIÆ PRÆDICAmentalis eſſentia.

ARTICVLVS I.

FORMALIS RATIO PRAEDICAmentalis ſubſtantiæ explicatur.

Ratio formalis alicuius entis duplex eſt, mentalis, & obiectiua.

RAtio formalis alicuius entis apud Philoſophos duplex eſt: vna mentalis, altera obiectiua, illa eſt definitio adæquatè & perfectè naturam explicans: hæc eſt ipſa rei eſſentia per mentalem rationem explicata: inter eas hoc diſcrepat, quod ratio obiectiua, in quacunq; re ſimplici vel compoſita, finita, vel infinita reperitur, cum nulla eſſe poſſit, quæ propria eſſentia deſtituatur: at mentalis accepta pro definitione vt à philoſophis accipi ſolet, in rebus tantum finitis, & compoſitis inuenitur: debet enim, vt verè eſſentialis ſit definitio, conſtare ex genere, & differentia, aut ex materia, & forma, quibus res ſimplex, aut infinita non coaleſcit: habet tamen ſimplex eſſentia loco eſſentialis definitionis deſcriptionem, quæ aliquo modo naturam exprimit: diximus

Quibus debeat cõſtare definitio eſſentialis.

res ſimplices non habere rationes formales mentales acceptas pro definitionibus, quoniã ſi pro conceptibus, vt nonnunquam fit, accipiantur, nulla erit quantumuis ſimplex quæ eiuſmodi conceptum habere non poſſit, licet à nobis aliquando formari nequeat, aut ſimpliciter, vt eſt conceptus Dei proprius, & eſſentialis, aut pro ſtatu huius vitæ, qualis eſt proprius quidditatiuusque conceptus intelligentiarum ſeparatarum. In præſenti igitur cum inueſtigamus rationem formalem ſubſtantiæ prædicamentalis, non quærimus eſſentialem definitionem, cum certum ſit ſubſtantiam eſſe gradum ſimplicem, ſed rationem obiectiuam, & proportionatam deſcriptionem, quæ tunc maximè congruit, cum per adæquatam proprietatem aſſignatur.

Subſtantia eſt gradus ſimplex.

Hæc ſubſtantia à quibuſdam ſic deſcribitur. Subſtantia eſt ens completum per ſe exiſtens: quæ deſcriptio eſt eadem, & eodem modo intelligenda, ac alia, quam in cap. 4. Subſtantiæ communiſſime ſumptæ attribuimus præter illud nomen completum, quod idcirco addunt, vt ſubſtantias incompletas, quæ prædicamentales non ſunt, à definitione prædicamentalis ſubſtantiæ excludant, & rectè quidem excludant, ſed naturam huius prædicamenti ex propria & adæquata paſſione non declarant: enimvero cum prædicamentalis ſubſtantia perfectior ſit, quam ſubſtantia abſolutè, aliquam habere debet proprietatem nobiliorem, quam per ſe exiſtere, id eſt, non in ſubiecto inhæſionis, quæ conuenit ſubſtantiæ abſolutè ſumptæ: hæc vero eſt ſubſiſtentia, quæ ſine dubio perfectior eſt eſſendi modus, vt expreſſe tradit Diuus Thomas in 1. diſtinct. 23. q. 1. artic. 1. cum ait ſubſiſtere eſt actus alicuius, vt quod ſubſiſtit, vel vt quo ſubſiſtit, & paulo infra. Si autem ſumatur ſubſiſtentia, pro eo, quod ſubſiſtit, ſic proprie dicitur illud, in quo per prius inuenitur talis natura hoc modo eſſendi, hoc eſt ſubſtantia, cui conuenit ſubſiſtere. Quare

Quo pacto nonnulli ſubſtantiam deſcribunt.

D. Thom.

Quid ſit ſubſiſtẽtia ex mente D. Thom.

Quid ſubſiſtere.

vt ſub

vt substantia prædicamentalis per proprium effectum, adæquatamque proprietatem explicetur, sic erit describenda. Substantia est ens per se subsistens: quam descriptionem non obscurè inculcat. *Boetius.* Boetius initio prædicamentorum, sic enim ait: Vsia, vel substantia est forma accipiens subsistentiam, hoc est natura, cui conuenit subsistentia, ad illius tamen explicationem oportet varias verbi, subsistere, significationes distinguere.

Substantiæ descriptio à Boetio innuitur.

Verbum subsistere sex modis vsurpatur.

Igitur verbum, subsistere ex Diuo Thoma loco proxime citato, & 1. part. quæst. 75. artic. 2. ad primum, & secundum & aliis locis, atque autoribus, sex præsertim modis vsurpatur. *D. Thom.* Primo. Primo dicitur subsistere id quod habet verum esse, & non apparens: *Arist.* quo sensu dixit Aristoteles in libro de mundo ad Alexandrum. Eorum quæ in aere cernuntur, quædam specie tenus esse, quædam subsistere, id est, verum esse habere. Secundò. Secundo, idem valere ac morari. Iob cap. 7. si mane me quæsieris non subsistam. *Iob. c. 7.* Tertio. Tertio, pro eo, quod alicubi subest, dicimus enim fundamentum subsistere, reliqua eminere. Quarto. Quarto accipitur pro esse per se, id est, non in subiecto inhæsionis: *D. Thom.* qua significatione vtitur Diuus Thomas 1. sentent. loco citato. Quinto. Quinto, pro esse entis substantialis completi, quod non est in alio, vt pars in toto, aut forma in subiecto, ita *Scotus.* Scotus in quodlibet. 4. artic. secundo. Sexto. Sexto, & vltimo, pro esse per se incommunicabiliter: quo pacto sola supposita singularia subsistere dicuntur, in hac eadem acceptione frequentissimè vsurpatur subsistentia, præsertim à recentioribus, pro illo modo substantiali, qui est formalis causa per se incommunicabiliter subsistendi: tres priores acceptiones vulgares sunt & nostro instituto parum conuenientes: posteriores philosophicæ, ex illis quinta infert propositæ descriptioni: quia omnis substantia prædicamentalis existit per se, vt quoddam totum constitutum ex natura & personalitate, cuius proprium est illo modo subsistere: quibus positis perspicua est descriptionis interpretatio: idem enim est dicere, substantia est ens per se subsistens, ac ens, cui conuenit existere independenter, non modo à subiecto inhæsionis, sed etiam à subiecto informationis, & toto, à cuius sit pars.

Quintus modus pro positæ descriptioni accommodatior.

Obiecta contra traditam doctrinam. Prima obiectio.

Contra hanc descriptionem multa obiici possent, quæ longiorem explicationem substantiæ desiderant, quam hic locus patiatur, hæc tamen omittenda non sunt. Primum, subsistere est proprium suppositorum, at substantia genus summum, & omnes secundæ non sunt supposita, ergo proposita descriptio in eas non quadrat. Maior est clara quoniam subsistere est independenter omnino existere, sed nihil omnino independens, nisi suppositum, nam communes naturæ egent singularium existentia, vt hinc minor probatur ex definitione suppositi à Theologis recepta, tum apud Magistrũ in 3. dist. 2. tum apud Diuum Thomam 3. par. quæst. 2. artic 3. Suppositum est substantia completa incommunicabilis, quod secundis substantiis imprimis repugnat, cum sint genera, & species primarum. *Magister.* *D. Thom.* Quid sit supposi- tum. Secunda. Secundum, ei, quod per se subsistit, repugnat existere in alio: sed substantia communis existit in singularibus, ergo non subsistit per se: & confirmatur ex Aristotele 7. Metaphys. text. 35. vbi ait nullum commune esse substantiam eo quod per se non existit, hoc est, subsistit. *Arist.* Tertia. Tertium, anima rationalis non est substantia prædicamentalis ob sui incompletionem, at subsistit per se, tum in corpore, tum ab illo separata, ergo subsistere, non est effectus proprius, & peculiaris substantiæ prædicamentalis. Quarta. Quartum, non datur suppositum, seu suppositalitas in communi (vt sic loquamur) ergo substantia communis non potest esse immediatè constituta ex natura, & supposito: consequentia est euidens, antecedens inde probatur, quia suppositum est ratio cur natura sit incommunicabilis, ergo ipsum non potest esse communicabile, ac si daretur suppositum commune, illud necessario communicaretur inferioribus, ergo nullum est commune suppositum accepimus in his rationibus, & sæpè alibi suppositum pro eo modo, ex quo cum natura suppositum propriè dictum constituitur.

Vt hæc dissoluantur aduertendum duobus modis conuenire posse substantiæ per se subsistere. Primò, quia per se immediatè participat subsistentiam, & per illam in actu exercito est independens à quolibet. Secundò, quia est id, cuius naturæ primo conuenit subsistentia, licet eam per se immediatè non recipiat, sed per sua inferiora: priori modo subsistunt singulares substantiæ completæ, cum enim actualis coniunctio substantiæ cum natura, (quam supponimus esse modum ab ipsa natura distinctum) fiat mediante existentia contingenter conueniens, & quæ contingenter accidunt primo adhæreant singularibus, & ratione illorum naturæ communi, fit necessario, vt subsistentia secundum realem coniunctionem, seu in actu exercito, vt vocant, prius afficiat substantiam singularem at secundum conuenientiam, & in actu signato, quæ erat secunda subsistentiæ participatio, prius conuenit subsistere naturis communibus, & earum beneficio descendit in singulares: quemadmodum dicere consueuimus quantitates singulares habere partes extra partes in actu exercito, quantitatem verò communem easdem prius vendicare in actu signato, quatenus est radix, ac principium habendi partes, idcirco enim singulares quan-

Duobus modis conuenit substantiæ per se subsistere.

Quomodo subsistant singulares substantiæ completæ.

quantitates eiusmodi partibus constan., quia rationem quantitatis participant; iisdem pene verbis hoc docuit S.Tho,3.par.quæst.29. artic.
D. Thom. Boetius. 2. attribuit Boetio in principio libri de duabus naturis, vbi Boetius asserit genera, & species subsistere, in quantum indiuiduis aliquibus competit subsistere, ex eo quod sunt sub generibus,& speciebus in prædicamento substantiæ comprehensis: idem manifestius tradit in 1. distinct. 23. quæstion. 1 artic. 1. ad secundum, & dist.25. quæst.1 artic.1. ad quartum,quibus locis ait subsistentiam proprie.& prius esse in generibus, & speciebus, quam in indiuiduis, quamuis secundo loco addat hoc esse secundum Boetium.

Respondetur primæ obiectioni. His præmissis ad primam obiectionem concessa maiori, distinguenda est minor, si enim velit naturas communes non esse supposita, si ue subsistentia in actu exercito, concedéda est, in quo sensu verum est illis non conuenire subsistere, vt dicit existere absque omni dependentia & communicabilitate;neganda vero si contendat nullo modo esse supposita, cum ostenderimus in actu signato prius subsistere, quam singularia: ad probationem eiusdem minoris respondemus, in illa definitione negari communicationem realem, seu à parte rei,eam autem, quæ est inter naturam communem, & sua
D.Thom. inferiora per intellectum fieri,certe D.Thomas 1.part. quæstion.29 artic.1. ad primum supponere videtur hanc communicabilitatem non derogare supposito; cum asserit rationem personæ esse aliquid commune singularibus personis; vt tamen explicemus,quæ sit communicatio,quam suppositi definitio excludit,aduerte aliquam rem quatuor modis alteri commu-
Quatuor modis aliquid alteri communicari posse. nicari posse. Primo,vt superius inferiori Secúdo, vt subiectum formæ Tertio, vt pars toti. Quarto, vt forma subiecto, quando asseritur oppositum esse incommunicabile non intelligitur primo, nec secundo modo: non primo, quia vt diximus suppositum commune includitur in singulari; non secundo, quoniam ipsis oculis cernimus supposita creata multis formis accidentalibus se communicare; sed intelligendum est tertio,& quarto. vnde nec anima rationalis, nec dimidietas aquæ, licet per se subsistant,supposita simpliciter sunt, quoniam hæc est pars totius aquæ illa & est pars totius hominis,& forma corporis.

Secundæ. Ad secundum respondendum est, ei quod subsistit per se in actu exercito repugnare esse in alio non vero illi, quod per se subsistit in a-
Caiet. ctu signato Caiet 3. part. qu. 4. art.2. putat negari posse substantiam communem existere in alio, vel per aliud, eo quod subsistat per suum in[illegible] ius, quod est proprius illius terminus. Quemadmodum [illegible] quantitas per se terminari dicitur,quando indiuisibili à se realiter distincto terminatur,quia est proprius eius terminus; cum ergo suppositum singulare sit proprius terminus, & vltimum fundamentum superiorum, improprie dicentur hæc in alio existere, cum in suo singulari subsistunt, prior tamen responsio expeditior est. Ad confirmationem dicimus Philosophum eo loco disserere contra Platonem, solumque negare substantias communes subsistere in actu exercito à singularibus separatas, vt Plato contendebat. Ad Plato.
Tertiæ. tertium ex dictis patet animum rationalem ideo non subsistere per se more substantiæ prædicamentalis, quia est in toto veluti eius pars, & actus materiæ, supponimus vero seruare ibidem suam subsistentiam incompletam, quam habet extra corpus, quidquid velit Caietan de Caiet.
Quartæ. cuius sententia alibi dicendum est. Quarta obiectio abunde soluta erat ex responsione ad primam, sed propter quorundá recentiorum sententiam, & veterum locutionem iterum tractanda est. Existimant igitur aliqui substantia- Refellitur quorundam Recentiorum ac veterum locutio. rum singularium nomina, siue propria vt Socrates, Plato,siue appellatiua, vt hic homo, hic Angelus, significare primo, & formaliter constitutum ex natura, & modo suppositi, seu personalitate: nomina verò substantiarum communium formaliter significare solam naturam de connotato autem, & secundario, indicare supposita singularia, in quibus natura existit. & concrescit, quod significasse videtur D.
D.Thom. Thomas capit.3. de ente, & essentia, vbi ait hominem implicite includere rationes constituentes indiuidua humana:præcipuam huius sententiæ rationem assignant eam, quæ tangitur in quarto argumento, credunt enim singulos modos substantiarum singularium esse primò diuersos inter se, quemadmodum differentiæ earundem substantiarum,quas,vt ipsi credunt, consequuntur. Quare licet sumere modum suppositi in communi,cum quo substantia vniuersalis componere queat commune suppositum, vnde apud antiquiores Philosophos inauditum est suppositum commune.

Distinctio inter nomen commune, & singulare non est recipienda. Verum quidquid sit de significatione concretorum substantialium an formaliter includant solam naturam. & denotent modum, vel æquè primò vtrunque significent. quod multo probabilius videtur. illa distinctio inter nomē commune & singulare non est admittenda,sed qua ratione vnum significat suppositum, eadē significare aliud. cuius sententiæ videtur esse D Damasc.lib 3. de Fid c.4. cum asserit,quemadmodū hoc nomen, Deus significat,eum qui
D. Damasc. l.de Fid. c.4. habet diuinam naturam,ita hoc nomen homo, significat eum qui habet naturam humanam: ratio verò est, quoniam non magis repugnat concipere,&significare naturam humanam in-

communi: quam modum suppositi in communi, cui n. non abstrahamus ab omnibus modis particularium substãtiarum vnum conceptum suppositi humani in communi, vt ex illo & conceptu naturæ constituamus commune suppositum; quod per vocabulum homo significetur, quod enim sumunt aduersarii, illos modos esse primo diuersos, & sequi differentias indiuiduantes, nullam habet probabilitatem, cum perfectam inter se habeant similitudinem & differentia singularis nullam peculiarem vendicet proprietatem, vt apud Porphyrium ostendimus; vnde nouum argumentum sumi potest ad horum sententiam euertendam, & constabiliendam nostram. Quotiescunq; aliquod prædicatum æqualiter sequitur omnia indiuidua alicuius speciei, vel omnes species alicuius generis, oritur ex aliquo principio omnib. communi; sed suppositum humanum æqualiter comitatur omnia illius indiuidua, ergo nascitur ex aliquo principio illis omnibus communi; id vero est natura hominis, quæ cum sit vniuoca, effectum vniuocum germinabit, quod si veteres Philosophi communis suppositi non meminerunt, est quia loquebantur de illis, quæ in se ipsa existunt, & ab aliis distinguuntur, cuius modi sunt sola singularia. Hinc patet ad quartam obiectionem negandum esse non darī suppositum commune. Ad probationem dicendum modum suppositi non esse rationem incommunicabilitatis. Metaphys. quapropter non esse mirum, si ipse Metaph distribuatur.

Proponitur nouum argumentum in veræ sententiæ confirmationē.

ARTICVLVS. II.

QVODNAM SIT GENVS SVMmum huius prædicamenti.

Variæ hac de re sententiæ.

1. Sententia.

TAmetsi accurata perscrutatio omnium substãtiarum, quæ in hoc prædicamento collocantur, Metaphysica sit, breuis tamen earum enumeratio atq; explicatio Dialectico est omnino necessaria. Quatuor ergo sint in re præsenti sententiæ, prima est genus summum esse substantiam completam communissimè sumptam, vt comprehendit creatam & increatam: hanc defendunt præsertim Nominale Greg. in 1 dist 8. q. 3. art. 2 Gabriel ibidem Holcot quæst 6 Maior. qu. 1 Baccho nus d 9 quæst. 1 Marsil. quæstion. 12. videtur esse Aphrodisæi 3. Topico. cap. 1. occasionem sic opinandi dederunt Boetius de Trinitate. Aug. 5. de Trinitate cap. 8 & sequentibus, dum asserunt duo prædicamenta, substantiam scilicet, & relationem in Deo locum habere, & D. Damasc. in libro de decretis primæ institutionis cap. 7. docens Deum sub genere summo substantiæ contineri. Probatur primò hæc sententia. Quia ratio substantiæ cum omni proprietate dicitur de Deo. Secundo quia, si quid obstaret, esset Dei simplicitas, cui repugnaret compositio ex genere, & differentia, at hæc cũ fiat per rationem, nihil affert imperfectionis, præsertim cum similis sit in ipso Deo constitutio ex essentia, & attributis, in personis vero ex natura, & relatione, ergo, &c.

Greg.
Gabr.
Holcot.
Maior.
Bacchon.
Marsil.
Aphrodi.
Boetius.
August.
Damasc.

1. ratio pro hac sent.
2.

Secunda sententia extrema asserit substantiæ genus summum esse substantiam corruptibilem: est Auerrois apud Porphyr. cap. de specie, & lib. 10. Metaphy. cap. vltimo commento. 26. Ioan. Gandau. ibidem, quæst. 22. Nyph. disput. 9. Angel. Mercenarii tom. 1. dilucidat. 1. Zimaræ Theorem 62 & aliorum. Præcipuum horum autorum fundamentum est locus Aristotelis extro. lib. Metaphys. cap. vlt. vbi ait, corruptibile & incorruptibile differre genere, quæ enim genere differunt, in prædicamento non conueniunt.

Secunda sent.
Auerr.
Ioan.
Gandi.
Nyphus.
Angel.
Meren.
Zimara.
Fundamentum huius sententiæ.

Tertia opinio est Alberti Magni in prædicamentis cap. 2. Ægidii quodlibet. 1. qu 8 Durand. in 2. dist 3. qu. 1. Mars. in 2 quæst. 2. asserentium substantiam corpoream esse genus supremum huius prædicamenti: intelligentias vero incorporeas sub illo minime contineri, hæc præter locum Aristotelis proximè citatum habet alium in 8 Metaphysic. text. 16. vbi Philosophus appellat substantias separatas puros actus, vnde elicitur prima ratio. Quæ sunt infra genus summum alicuius prædicamenti necessario componuntur ex genere & differentia, sed purus actus omnem respuit compositionem; ergo intelligentiæ sub prædicamento substantiæ collocari non possunt: & confirmatur quia auctore Diuo Thoma. 1. part. quæst. 50 art. 2. genus desumitur ex materia, & differentia ex forma, in intelligentiis non est materia, & forma: ergo nec genus, & differentia. Secunda corpus est genus metaphysice simplex, id est ex genere & differentia minime compositum: ergo est supremum genus: consequentia est optima, quia in prædicamento sola suprema genera non componuntur: antecedens probatur, quia in corpore nihil est præter materiam, & formam, ex quibus ipsum adæquate componitur: ergo non reperiuntur in eo genus, & differentia à corpore diuersa. Tertia, idem gradus non potest esse essentialiter compositus ex materia & forma & incompositus: sed substantia in corpore essentialiter coalescit ex illis partibus: ergo nequit in spiritu eodem absque compositione esse.

Albert.
Ægyd.
Durand.
Marsil.
3. Sententia.
Probatur. 1.
Confirmatur.
Probatur. 2.
Probatur. 3.

Amplectenda nihilominus est quarta sententia qua statuit summum genus esse substantiam completam, & finitam communem corruptibili, & incorruptibili, corporali, & spirituali. Ita docent hodie pene omnes recentiorum

Quarta & vera sententia.

rum scholæ, deducuntq; ex [illegible] rum Aristot. 5. Metaphy. c. 8. [illegible] substantias [illegible] prædicament[illegible] numerat omnia corpora, & dæmonia, quæ constat esse incorruptibilia. & 1. b. 1 tex. 1 collocat in hoc prædicamento quasdam substantias non omnibus notas, intelligi vero separatas, vt colligere licet ex libro sexto tex. 2. idem tradit multis alijs locis quorum vt taceam, arbitratur Plotin. Æneade 6 lib 1. Aristotelem arbitratum fuisse Angelos esse in prædicamento substantiæ, quod à fortiori dixerit de corpore incorruptibili: Idem Aristot. attribuunt Themistius initio tertij Physicor. Simpl. hoc loco, qui in eadem est sententia cap. 4. præcedenti. Porphyr. cap de specie, ibidem Ammonius. accedit Alensis 5. Metaphys. tex. 33. Diuus Tho. lib 10. lection 12. & opuscul. 42. cap 6. & 7 & alij. quamuis nonnulli Thomistæ explicent D. Thomam de genere logico non physico, quorum sententia alibi est discutienda.

Arist. *Plotin.* *Themist.* *Ammon.* *Alens.* *D. Thom.* *Simpl.*

Probatur vnica ratione.

Suadetur hæc opinio vnica ratione substantia finita, & completa eadem omnino ratione participatur ab omnibus substãtijs corporeis, & incorporeis, mortalibus & immortalibus: ergo substantia est omnium commune genus; antecedens non potest melius ostendi, quam dissolutis omnibus incommodis, quæ afferuntur: nam in re ipsa nulla potest assignari ratio æquiuocationis aut analogiæ, in ratione substantiæ per se: confirmatur aliorum generum similitudine: inter qualitates enim, & actiones aliæ sunt corporales, aliæ spirituales, quædam incorruptibiles, & supernaturales, aliæ naturales, & corruptibiles, omnes tamen vniuoce conueniunt in communi ratione qualitatis, imo in hoc ipso prædicamento homo, & brutum suo eodem genere coercentur cum hominis forma incorporea, immortalisque sit, bruti vero anima corporis corruptioniq; obnoxia, ergo mirum non est, si substantia vniuoce omnibus conueniat. Cur in hac sententia addantur illæ conditiones, finita & completa, quarũ prima [illegible] Deum Optimum Maximum, secunda partes substantiarum, in proxima quæstione dictum est.

Confirmatur.

Dissoluuntur aliarũ opinionum rationes.

Ad [illegible] argumentum primæ sententiæ dicendum [illegible], aut substantiam non dici proprie de Deo [illegible] vniuoce. vt docet Diuus August. 7. de Trinitate cap. quinto. aut fatendam esse substantiam analogicam, & prædicamentali superiorem. & hoc modo locutum fuisse Boetium [illegible] loqui etiam videtur Dionysius cap. 2. de diuinis nominibus, cum ait Deum esse supra substantiam: idem omnino dicendum est de prædicamento relationis relatio enim prædicamentalis, cum sit accidens, falso affirmaretur de Deo. at relatio in communi verissime, & formaliter de illo prædicatur. Ad secundum

D. August. *Dionys.* *Boetius.*

Respondetur ad 1. argum. 1. sententiæ.

Ad 2. arg.

negandum est totam repugnantiam prouenire ex simplicitate diuina, præcipua enim [illegible] ex infinitate, cum qua stare non potest Metaphysica compositio, vt proxima quæstione visum est: ex singularitate quoq; diuinæ naturæ, eadem sumitur argumentum, nam omne singulare vniuoce contentum sub aliquo communi habere potest alia similia in natura, at possibile, esse plures Deos, naturæ lumen refragatur.

Ad locum Aristotelis pro secunda sententia propositum respondeti potest, primo nomine generis intelligi speciem, argumentatur enim Philosophus contra Platonem, atque vt illius ideas euertat sic ratiocinatur. Contraria differunt specie, sed corruptibile, & incorruptibile sunt contraria: ergo differunt genere: ergo homines singulares non possunt esse eiusdem speciei cum ipsorum idea, cum hæc sit incorruptibilis, illi corruptioni succumbant, vbi ne sit cauillum in argumento, per genus speciem intelligit: verum quia subdit magis distare ea, quæ differunt genere, quam quæ specie, Diuus Thomas eodem loco, Alensis & aliquot interpretes nomine generis non intelligunt genus prædicabile, sed genus subiectum, seu physicum. hoc est, materiam primam, penes quam necesse est corruptibile, & incorruptibile differant: significari autem ab Aristotele nomine generis materiam primam & constat ex primo posteriorum text. 19. & 4. Metaphys. text. 2. & lib. 5. text. 33 & deprehenditur ex eodem loco, neque enim concludit corruptibile differre genere ex eo solum, quod sint contraria, sed quia alterum includit potentiam subiectam priuationi, alterum non, cum autem subiectum priuationis sit materia, rectè infert, quæ secundum potentiam ad priuationem discrepant, subiecto distingui. Quare nullo modo negat corruptibile, & incorruptibile in eodem prædicamento collocari.

Explicatur Aristoteles pro 2. sent. adductus.

D. Thom. *Alensis.*

Ad argumenta pro tertia opinione respondendum imprimis Aristotelem solum excludere ab intelligentijs potentialitatem materiæ primæ, non autẽ generis, quæ est communior interpretatio: vnde ad primam rationẽ quæ eodem loco nitebatur, negandum est intelligentiam ita abhorrere à potẽtia, vt nullam admittat compositionem: [illegible] confirmationem dices D. Thomam voluisse exprimere similitudinem inuentam inter genus, & materiam ex vna parte, & formam ac differentiam ex alia, non verò genus reuera sumi ex sola materia, & differentiam ex sola forma, est enim id perspicue falsum. cum vltima saltem differentia cuiuslibet singularis æqualiter sumatur ex materia, & forma non minus enim differt materia Socratis à materia Platonis, quam vnus anima

Diluuntur argumenta 3 sent.

Ad 1. arg. responsio.

ma

ma ab anima alterius, ergo ab vtraque desumi potest & debet differentia, vt perfecta sit: animal etiam cum includat animam sensitiuam, & multarum operationum principium sit, ex sola materia deriuari non potest.

Responsio ad 2. arg.

Ad secundam negatur antecedens, ad illius probationem concedendũ est nullas alias partes physicas esse in corpore præter materiam, & formam, illis tamen inueniri ab intellectu fundamentum conuenientiæ inter corpus, & spiritum in eo quod vtrunque subsistat, & differentiæ, quatenus vnum est compositum, & corporeum, aliud physice simplex, & incorporeum, & in illo constituimus rationem substãtiæ generis sumi, in hoc rationem differentiæ, neq; enim nos in eam sententiam inclinamus, quæ actualem distinctionem inter hos gradus agnoscit, & ab hoc argumento nunquam se expedit, vt in Metaphysica patebit.

Responsio ad 3. arg.

Ad tertiam distinguenda est maior propositio, aut enim per componi essentialiter ex partibus, intelligit inclusionem earundem partium, ita vt essentialiter componi non dicatur, nisi id, quod partes in essentia includit, vel intelligit compositionem, aut per inclusionem, aut per identitatem; in priori sensu concessa maiori, neganda est minor, neq; enim substantia in corpore ita componitur ex materia, & forma, vt eas in sua ratione includat, licet recte dicatur ex illis secundum essentiam componi, quatenus actu est idem cum corpore, quod essentialiter ex eisdem constat, easq; includit: in posteriori sensu neganda est maior, nam idem gradus per diuersas sui partes, identitatem habere potest cum corpore, & cum spiritu, & in vno re ipsa compositus esse, in alio simplex existere.

QUÆSTIO II.

VTRVM SVBSTANTIA RECTE diuidatur ab Aristotele in primam & secundam.

ARTICVLVS I.

ALIORVM DE PROPOSITA DIuisione sententiæ improbantur.

Celebriores hac de re opiniones. Prima. *Ammon.*

VIx enumeres, quot prolatæ sunt in re tam leui sententiæ: quinq; celebriores existunt. Prima est Ammonii ad hunc locum negantis vllam fieri in præsenti diuisionem sed quandam enumerationem eorum, quæ sunt in prædicamento substantiæ quasi numeret Philosophus substantias in prædicamẽnto existentes, vt quis recensere solet gymnasii auditores. Ad hanc sententiam adduci potuit hic autor, & qui cum sequuntur ea ratione, quod superius, & inferius conuenire non possint in aliquo tertio, quod in ipsis diuidatur, nam superius continetur in essentia inferioris, ergo si quid esset, in quo ambo conuenirent, illud bis in inferiori, semel ratione ipsius inferioris, & iterum ratione communis in eo inclusi, itemq; superius semel atq; iterum in tertio conueniret, videlicet ratione sui, & ratione inferioris, in quo est. — 1. Opinionis fundamentum.

Secunda sententia extreme contraria est diuisionem esse vniuocam. Defenditur à Tartareto hoc capite, & probatur, quia membra diuidentia sunt secundæ intentiones, scilicet relationes substantiæ prædicamentalis, sed hæ æqualiter participant relationem communem substantiæ prædicamentalis, ergo diuisio est vniuoca. — 2 Opinio. *Tartaret.*

Tertia sentent. Soti, & Burlæi hoc loco asserit diuisionem esse subiecti in accidentia rationis; idem quippe est substantiam diuidi in primam & secundam, atq; in subiectum, & prædicatum, credunt nimirum primam substantiam significare subiectum, & secundam prædicatũ, quod suadere videntur earum definitiones à Philosopho subiectæ, prima enim definitur, quæ non est in alio, nec de illo prædicatur, quæ sunt conditiones subiecti, secunda vero id, sub quo est prima, id est prædicatum respectu primæ. — 3 Opinio. *Sotus. Burlæus.*

Huic affinis est opinio Louaniens. existimantium diuidi substantiam in vniuersalem, & particularem, quatenus hæ etiam dicunt secundas intentiones, aliquantulum tamen variant in forma diuisionis, quia iudicant esse accidentia, videlicet quia diuiditur substantia prædicamentalis in primam, & secundam. — Louaniẽs. sententia. *Louan.*

Quarta sententia grauium recentiorum est, fieri diuisionem cuiusdam compositi per accidens in composita etiam accidentaria, distribuitur enim hoc totum, substantia prædicamẽtalis, quod est complexum ex substantia, & 8. illis conditionibus, in substantiam prædicamentalem singularem, & in substantiam prædicamentalem vniuersalem. — 4. Opinio.

Quinta constituit pro membris verò diuidentibus substantias singulares, vt vniuersales non quatenus singulare dicit relationẽ subiicibilis, vel particularis, & vniuersale relationem communis, aut prædicabilis, sed prout singularis substantia dicit, vel statum vltimæ contractionis, vel constitutum ex natura communi, & differentia, singulari; substantia verò vniuersalis dicit statum præcisionis, vel essentiã substantiæ, quæ est præcisa à singularibus: huius fundamentum esse potest, quia Philosophus diuidit hoc loco rẽ, quæ constituit prædicamentum, non aliquam eius affectionem, aut proprietatẽ, quæ ad hoc prædica- — 5. Opinio. Fundamentum huius opinionis.

men-

mentum non ſpectat ſed cæteræ omnes diuiſiones procedunt per conditiones accidentarias, hæc vero fit ſecundum ipſum eſſentiam ſubſtantiæ, & confirmatur, quia nomen ſubſtantiæ ſub quo diuiſio exhibetur, etſi à ſubſtantiæ proprietatibus deriuatum ſit, vt mox dicemus, ſignificat tamen ipſam eſſentiam ſubſtantiæ, vt inter Philoſophos receptum eſt, ergo diuiſio fit ſecundum eſſentiam ſubſtantiæ.

Confirmatur.

Refelluntur præpoſitæ ſententiæ. Prima.

Fere omnes hæ ſententiæ, ſi abſolute conſiderentur, probabiles ſunt, & facile defendi poſſunt, verum ſi accommodandæ ſint ad mentem Ariſtotelis, quod omnino præſtare oportet, non difficile conuincuntur, vel hoc vno principio. Ariſtoteles ita diuiſit ſubſtantiam in primam, & ſecundam, vt vtrunq; membrum participet rationem diuiſi comparat enim deinde primam, & ſecundam ſubſtantiam ſecundum eam rationem ſubſtantiæ, quæ diuiſa fuerat, comparatio autem non ſit, niſi in forma, quam participant ea, quæ inter ſe conferuntur. Præterea addit primam ſubſtantiam eſſe magis ſubſtantiam, quam ſecundam, quod licet accipiendum non ſit in toto rigore prout magis, & minus dicitur de iis, quæ intenduntur, & remittuntur, eſt tamen verificandum ſecundum aliquam proportionem, ex quibus apparet propoſitas ſententias à mente Philoſophi eſſe alienas; nam prima, quæ negat diuiſionem ex comparatione inter primam, & ſecundam ſubſtantiam facta, improbatur, ſi recte diximus comparationem non fieri, niſi quando duo aliquid commune participant.

Aliarum quatuor refutatio.

Aliæ quatuor inde arguuntur, quod ſecundũ illas, aut nullo modo, aut falſo dicitur prima ſubſtantia eſſe magis ſubſtantia, quã ſecundas: enim verò ſi diuiſio eſt vniuoca, vt aſſerebat ſecunda ſententia, æque participatur diuiſum ab vtroq; membro, quidquid illud ſit; eadem impugnatione corruunt tertia, & quarta ſententia, falſum enim eſt primam ſubſtantiam eſſe magis ſubiectum, vt volebat Sot vel magis particularem, vt Louanienſes exponebant, quam ſecũdam prædicabilem, vel vniuerſalem: item prima non eſt magis prædicamentalis, quam ſecunda, cum vtraq; omnes conditiones ſecundum proprietatem participet. Mitto in tertia ſententia inepte fieri comparationem inter prædicatum, & ſubiectum, particulare, & vniuerſale, cum hæc in nulla communi ratione conueniant, quæ ad præſens faciat inſtitutum. In quinta deniq; ſententia idem eſt incommodum, ſiquidem eſſentia ſubſtantiæ non eſt perfectior in vna quam in alia, quod aliqua dicatur magis ſubſtantia, quia prior eſt in eius ratione participanda, vniuerſalis ſubſtantia meretur nomen primæ, eſt enim prior ſingulari illo modo, quo ab ea differt.

Reſpondetur ad fundamentũ primæ opinionis.

Omnibus harum opinionum fundamentis in confirmanda noſtra ſententia cumulatè ſatisfiet. Interim ad fundamentum primæ reſpondetur ſuperius, & inferius, non poſſe conuenire in aliquo tertio eſſentiali, & vniuoco, at in prædicato accidentario, vel analogico, cuiuſmodi eſt illud, ſub quo fit diuiſio, oſtendemus nullum eſſe incommodum. Secunda, & tertia, & quarta cum probant diuiſionum fieri ſecundum aliqua accidentaria rationis, procedunt ex falſo fundamento, diuiſit enim Ariſtoteles rem prædicamentalem ſecundum id quod ei per ſe, & realiter conuenit, quod ſi in definitionibus primæ, & ſecundæ ſubſtantiæ commemorat aliquas affectiones rationis, aut negatiuas, vt quæ pertinere videantur ad rationem prædicati, & ſubiecti eas affert tanquam conditiones fundamenti, quod definitur. Ad argumentum quintæ opinionis negandum eſt oportere diuiſionem fieri ſecundum eſſentiam, nam eo pacto non eſſet peculiaris huic prædicamento: omnia enim diuidi poſſunt quoad eſſentiam in particularia, & vniuerſalia, vt ergo ſit huius prædicamenti propria, debet perfici in aliqua affectione, quæ talem partitionem depoſcat, quam ſequenti articulo aperiemus.

Reſpondetur ad rationes 1. 2. 3. & 4. opinionis.

Satisfit 5. opinionis fundamento.

ARTICULUS. II.

VERA SENTENTIA EXPLICAtur, & defenditur.

Quid ſignificet hoc, nomen ſubſtantia.

AD propoſitæ diuiſionis iuxta mentem Philoſophi expoſitionem aduertẽdum eſt, vocabulum ſubſtantiæ impoſitum fuiſſe huic prædicamento ex duplici illius affectione ſubſiſtendi nimirum in ſe, & ſubſtandi aliis, vt annotauit Diuus Iſidorus in lib. Etymologiarum, nam libro ſecundo cap. 26. ait ſubſtantiam dici, quæ ſubſtat aliis, quam vocabuli Etymologiam tradiderat Ariſtoteles. Metaphyſic. cap. 8. vbi ſic loquitur. Hæc autem omnia ex eo dicuntur ſubſtantiæ, quod non de ſubiecto dicuntur, ſed de eis cætera: libro vero primo cap. 4 inquit Iſidorus. Subſtãtia eſt, id quod in ſe propria virtute ſubſiſtit. id clare explicat Ariminenſis in 4. diſt. 8. quæſt. 3. art. 2. ad primum, diſcrimen verò inter verbum ſubſtandi, & ſubſiſtendi, quamuis aliquando pro eodem accipiantur, illud eſt, quod ſubſtare ſit aliis tanquam fulcimentum ſubeſſe, ſubſiſtere verò eſt perfecte, & independenter à quolibet ſubſtante exiſtere, quæ duo ex ſuperioribus patere poteſt, in ſubſtantia concurrunt, ita affecta ſunt, vt ſecundum ſe prior ſit modus ſubſiſtendi, quam ſubſtandi: ex

D. Iſid.

Ariſtot.

Arimin.

Diſcrimen inter verbum ſubſtandi. & ſubſiſtendi.

... in substantia, vel qua sustentare potest: quia habet esse per se tanquam vltimum sui e... quoad nos vero magis notum est nomine sustentandi, quam ... enim ex accidentibus ad subiectum, & ideo Aristoteles tum in quinto Metaphysicorum, tum hoc loco pluris fecit deriuationem à munere sustentandi, quam ab alio.

1. Conclus. His prænotatis sit prima conclusio. Proposita diuisio est adæquata. Recipitur ab omnibus & probatur, quoniam in quolibet categoria sunt suprema genera, species intermediæ, & indiuidua, vt in ea. de specie Porphyrius tradidit: sed nomine secundæ substantiæ complexus est Aristoteles omnia genera & species nomine autem primæ, indiuidua; adæquant ergo membra diuisionis totum diuisum. *Porphyr.*

2. Conclus. Secunda conclusio. Hæc diuisio fit secundum rationem subsistendi per se, & substandi aliis. Quoad vtranque conditionem insinuatur conclusio ab Aristotele in hoc capite, quoad primam in textu 5. vbi commune esse ait vtrique diuisionis membro in alio non esse, hoc est subsistere, quoad posteriorem vero in toto præcedente cap. part 3. à Boetio vero in libro primo de duabus naturis paulo post initium, D. Thoma quæst. 9. de potentia art. 2. ad 6. Caietan. hoc loco traditur quoad primam conditionem: quoad vtranq; ab Alberto Magno tractatu 2. cap. 2. *Arist.* *Boet.* *D Thom.* *Caiet.* *Alb. Mag.*

Probatur 1. 2. conclusio. Probatur primo conclusio, quia Aristoteles secundum vtranque conditionem comparat primam, & secundam substantiam. Secundo. Secundo quia vtraque est propria substantiæ prædicamentalis, vt differt à cæteris prædicamentis, & est affectio realis accidentaria: vnde tollitur illud incommodum, quod prima sententia obiiciebat, superiora & inferiora non posse conuenire in aliquo tertio nam si illud sit extra essentiam nihil impedit. Tertio. Tertiò quia ambæ hæ conditiones reperiuntur in vtraque substantia & de prima quidem id docet expressè Boetius loco proximè citato, & nos proxima quæstione demonstrauimus: de secunda multis ostenditur ab Aristotele in contextu, vt ex commentario perspicuum est: colligitur; ex dicto Porphyrii in cap. de communitat. bus quæcunque dicuntur de singularibus, etiam sint contingentia de vniuersalibus quoq; affirmari: ergo cum sensibus ... sit accidentia in primis substantiis sustentari, & secundæ in primis continentur, non est ... intendum in aliis quoq; accidentia esse. Vltimo. Denique secundum has affectiones probe dictum est ab Aristotele primam esse magis substantiam, quam secundam, quoniam illa subsistit in actu exercito, quæ est propria huius verbi significatio, & immediate, ac ratione sui sustinet accidentia, hæc subsistit in actu *Porphyr.*

signato ... primæ accidentibus substernitur, & ... qualem sustentationem: quod ... propriè, seu minus perfectè substan...

Tertia conclusio. Proposita diuisio est analoga. Est alberti Magni tractatu 2. cap. 3. Diui Thomæ quæst. 9. de potentia art. 2. ad textum. Caietan. hoc loco. Scoti hic quæst. 1. Iauelli 5. Metaphys. quæst. 7. Flandr. quæst 8. artic. 2. & aliorum: probatio est euidens ex prima ratione, id enim quod prius conuenit vni, quam alteri, analogicè distribuitur, sed subsistere, & substare, prius & magis quadrat in primã substantiam, quam in secundam: ergo diuisio est secundam analogiam, eamque attributionis: cum prædictæ conditiones simpliciter, & absolute, hoc est in actu exercito conueniant primæ substantiæ, & ratione illius in secundam dimanent. Tertia conclusio. *Alb. Mag.* *D Thom.* *Caiet.* *Sot.* *Iauellus.* *Flandr.*

Quæsitum. Verum rogabis, quod nam sit diuisum, subsistens ne & substans in communi formaliter sumpta, an natura substantia? Responsio. Respondetur vtrunq; pari probabilitate dici posse, siue enim dicas subsistentium, vel substantium, aliud primo, aliud secundo subsistit & substat, siue substantiarum, aliæ primò subsistunt, & substant: aliæ secundo, rectè diuisionem explicueris, sed Boetius lib. citato de duabus naturis, Albertus, & Diuus Thomas proximè allegati posteriori modo loquuntur, quæ est frequentior aliorum interpretatio, & meritò quidem, nam Aristotelis institutum est rem ipsam prædicamentalem diuidere, licet per conditiones extrinsecas. Præterea cum plures sint conditiones, si diuisum esset formale eorum significatum duplex esset diuisum, & diuisio: demũ ipsum subsistere, & substare non est multiplex, vt mox dicemus, sed vnicum, quare non tam propriè diuidetur. *Boetius.* *Alb. Mag.* *D. Thom.*

Obiicies. Oppones, si diuisum est substantia secundum essentiam in primum, & secundum subsistens, non est diuisio analogi, sed subiecti in accidentia. Respondetur. Respondetur nullum esse incommodum diuisionem esse subiecti in accidentia, & esse analogicam, imo id esse necessarium, quoties accidentia non æquè conueniunt partibus subiecti diuisi, vt in præsenti contingere probatum est.

4 Concl. Quarta conclusio. Forma, penes quam fit diuisio, non est analoga in se, sed in modo, quo à subiectis participatur. Hanc etsi nullus exprimat: supponunt omnes, & facile probatur. Subsistentia (& idem est de sustentatione) æquè perfecta est in prima, atq; secunda substantia, imo eadem numero vtranq; denominat, idem quippe modus, quo Plato subsistit, afficit & reddit subsistentem naturam humanam in Platone inclusam, eamque verè realiter, & intrinsece denominat, ergò æqualiter perfecta est ratio subsistentiæ denominans vtranque substantiam:

tiam: verum quia primò, & in actu exercito attingit primam substantiam, secundam vero aliquanto remotius, & dependenter à prima, idcirco dicimus interuenire analogiam in modo participandi, non autem in forma participata. Dices hac ratione proprietates etiam conuenire analogicè speciebus & indiuiduis, nam risibilitas, cum primò conueniat homini, & in actu signato illum denominet, nihilominus in actu exercito prius attingit Socratem, & alios, quam conuenit homini, ergo analogicè ab illis communicabitur. Concedenda est illatio: nam est ipsa necessaria conclusio de sustentatione: quod si Auctores huius analogiæ non meminerunt, est quia attendunt ad solam naturam prædicati nihil curando modum prædicationis, quod tamen in præsenti negligendum non fuit, vbi erat sermo de ipsa vi subsistendi, & sustentandi. Non meminimus sustentationis prædicatorum superiorum, quam Aristoteles in contextu sæpius indicauit, quia non est propria substantiæ, cum inferioribus aliorum prædicamentorum accidentibus eodem modo conueniat.

In quo sensu verum sit proprietates analogicè speciebus & indiuiduis conuenire.

Obiicitur 1. aduersus superiorē substantiæ diuisionem.

Superest vna, vel altera obiectio aduersus diuisionem. Prima sit, cuiusuis bonæ diuisionis membra, & diuisa esse oportet & opposita, hæc neutrum habent: nam iuxta sententiam D. Thomæ de Metaphysicorum gradibus identitate, secunda substantia non differt à prima, nisi per ordinem ad intellectum, cum diuisio secundum proprietatem realem fiat, deinde prædicatur de prima, ergo nō est illi opposita: hæc enim de se inuicem non prædicantur. Secunda, si diuisum est substantia, vel est substantia in communi, vel aliqua alia non prima, quia substantia in communi, est secunda substātia, quæ in primam diuidi non potest. alia, quæ sit prædicamentalis nusquam est: ergo diuisum non est substantia secundum [illegible].

Obiicitur 2.

Satisfit 1. obiectioni.

Ad primam obiectionem negandum est inter primam & secundam substantiam non interuenire distinctionem, & oppositionem sufficientes ad veram diuisionem: & quidem ad distinctionē satis est virtualis, diuidimus enim speciem in genus, & differentiam & causalitatem agentis in actionem, & passionem, inter quæ non est maior distinctio quam virtualis: cum igitur conceptus obiectiuus naturæ communis sit realis, licet ex natura rei non distinguatur à singulari, probe denominari potest à reali proprietate. Quod attinet ad oppositionem, dicimus satis esse formalem inter membra diuisionis, vt sæpe notatum est, hanc autem in præsenti non deesse, quamuis enim secunda substantia materialiter sumpta affirmetur de prima, nunquam tamen est verum dicere primam substātiam esse secundam. Ad secundam obiectionem dices diuisum non esse substantiam in communi, quantumuis D. Thomas illa quæst. 9 de potentia dicat hanc diuisionem esse generis per varias conditiones: sed conceptum quendam substantiæ, cui conueniant prædicamentales conditiones, abstractum à singulari & vniuersali, qui potest appellari cōceptus substantiæ absolutus, & per varios modos determinatur ad singularem, & vniuersalem substātiam. Dixi, esse absolutum, vt remouerem dubium, quod fieri poterat in hunc modum. Ille conceptus non esse substantiæ singularis, ergo est communis, atq; adeo secundæ. Verum conceptus absolutus non ita excludit singularitatem, vt statim constituatur in statu præcisionis: sed continet naturam secundum nudam essentiam seu cum sola vnitate formali, cui nec singularis, nec vniuersalis vnitas repugnat, & per positam diuisionem ad illas determinatur, licet mediantibus illis conditionibus, secundum quas diuisio perficitur.

Satisfit 2.

D. Thom.

ARTICVLVS III.

VTRVM PRIMA, ET SECVNDA substantia probè definiatur.

Explicata diuisione superest, vt membrorum eius definitiones examinemus. Prima substantia definitur id, quod non est in subiecto, nec de subiecto vllo dicitur. Secunda sunt genera & species, in quibus insunt primæ. Aduersus primam definitionem obiicitur primo, aut in ea definitur aliqua prima substantia aut aliquid commune omnibus, nō primam, cum nullius singularis substantiæ natura in ea explicetur: non secundum quoniam illud commune, vel esset vniuocum vel analogum, vel aggregatum: non vniuocum, quia quidquid est vniuocum in quid respectu primarum substantiarum est genus, vel species, atq; adeo non prima, sed secunda substantia: non analogum aut aggregatum, quia non foret ens prædicamentale. Secundo quidam homo & alia indiuidua vaga sunt primæ substantiæ, eis tamen non competit definitio: ergo nō est idonea. Maior habetur ex Aristotele, qui illud ipsum attulit in exemplo: minor probatur, quia quidam homo dicitur de multis, vt de subiectis. Tertio contra secundæ substantiæ definitionem genera, & species existunt in primis substantiis, quod Aristoteles docuit, indeque collegit primis sublatis omnia de medio tolli: ergo perperam dicitur in definitione primas substantias in secundis esse. Quartò, homo qui est in Socrate factus singularis per accidens, est secunda substantia, at non est genus, vel species: ergo definitio secundæ substantiæ est angusta. Maior est clara, cum illa substantia inclu-

Definitio primæ substantiæ.

Definitio secundæ.

1. Obiectio contra 1. definitionem.

2. Obiectio.

3. Contra 2. definitionem.

Quarta.

includat omnes conditiones prædicamentales & sit communis, nec enim singularitatem includit. Minor probatur quoniam ille homo non potest prædicari de pluribus, quam de Socrate, quod tamen erat necessarium vt species esset. Quinto aduersus vtramque simul definitionem, vt membra alicuius diuisionis accommodatè definiantur, explicari debent secundum formam quæ in illis multiplicatur: sed prima, & secunda substantia hoc pacto non definiuntur, nam forma penes quam diuiduntur est subsistere, & substare, definitiones nihilominus hoc non explicant. prima enim substantia definitur per duas negationes essendi, & predicandi, secunda per relationem, vel aptitudinem generis, & speciei, quæ nihil faciunt ad institutum.

5 Obiectio contra vtramq; definitionẽ.

Dicendum nihilominus est cum communi interpretum sententia vtramque definitionem probe traditam esse. Pro quarum breui explicatione primo recolendum est, id quod in prima vniuersalium quæstione fusius diximus, moris esse apud Logicos, cum rem definiunt, nõ afferre prædicata illius essentialia, sed quasdam fundamenti conditiones, per quas definitum explicant, vt factum est in vniuersalium definitione secundum probabilem sententiam, & fit hoc loco, nam prima substantia, ex proprio modo subsistendi, & substandi vendicat duas negationes, per quas describitur: Secunda postulat relationẽ generis, aut speciei respectu primæ quod significauit Caietanus in Commentario huius capitis: vnde colliges definitiones esse descriptiuas. Aduertendum secundo substantiam singularem prædicamentalem octo nominibus appellari, indiuiduum, primam substantiam, hypostasim, suppositum, rem naturæ, personam subsistentiam, hoc aliquid Dicitur inprimis indiuiduum authore D. Thoma prima parte, quæst. 29 art. 1. quia licet hoc vocabulum quemadmodum particulare, & singulare, accidentibus tribuatur, speciali ratione singularibus substantiis additur fortasse, quia, vt ille opinatur, sunt ratio indiuiduationis accidentium. Vocatur prima substantia, vt in actu exercito subsistit & omnibus substat, vt Aristoteles indicauit. Hypostasis eadem ratione dicitur, vt eadem quæst art. 2. notat D Thomas. licet ex Philosophorum, ac Theologorum vsu hypostasis solum tribuatur indiuiduis naturæ intellectualis, quo sensu idem prorsus est, quod persona, quæ à Boetio definitur Rationalis naturæ indiuidua substantia.

Vtraq; definitio probe se habet.

Caietan.

Quot nominibus appelletur substantia singularis prædicamentalis.

D. Thom.

Arist.

Boet.

Præterea appellatur suppositum, quatenus subiicitur omnibus prædicatis superioribus, vt notat D. Thomas in 3. dist. 10. quæst 1. art. 2. quæstiuncula tertia, secundum quam rationẽ appellatur ab eodem D. Thoma res naturæ. Sexto, primo vocatur subsistentia, quanuis hoc vocabulum nunc accipiatur pro ipso modo, quo substantia subsistit, nunc pro tota substantia subsistente. Octauo, dicitur hoc aliquid, quatenus complete subsistit, aliisque stabilimentum præbet, vt asserit D. Thomas, prima parte, quæstione 75. art. 2. Ex dictis conspicuum est inter hæc vocabula indiuiduum dici de omnibus substantiis singularibus, sed non solis, personam de solis, non omnibus, reliqua de omnibus & solis, nisi hypostasis strictè sumatur quomodo recurrit cum persona: de nominibus secundæ substantiæ nihil dicendum occurrit, quod difficultatem habeat.

D Thom.

D Thom.

D. Thom.

Argumenta hunc in modum explicabis, primum concedendo cum D. Thoma prima parte quæst 29. art. 1. secundum membrum: ad illius impugnationem dices ex primis substantiis materialiter sumptis formari: vnum conceptum analogicum, qui cum non præscindat à singularibus differentiis, non est secunda substantia. Cum verò obiicitur primam substantiam hoc pacto non esse ens prædicamentale, concedendum est, nec id repugnat Philosopho, nec enim repugnat in prædicamento primam substantiam in communi sed singulas primas substantias. Ad secundum, etsi nonnulli admittant, quidam homo esse primam substantiam, & ad instantiam respondeant, non prædicari de pluribus, vt de subiectis, quorum ingrediatur essentiam, sed vt idem cum illis, cum enim dicimus, Socrates est quidam homo, non prædicamus aliquod prædicatum per se commumius Socrate, sed sub quadam disiunctione affirmamus. Socratem esse hunc illum hominem: respondendum tamen est, quidam homo, & quodlibet vagum indiuiduum, non esse primam substantiam, quia componitur ex natura communi, & differentia inde terminata, vt ostendimus in quæst. de numero vniuersalium, ex quibus non fit vnum per se: adductum vero fuisse loco exempli, ratione eorum, pro quibus verificatur: nam Socrates vere est quidam homo, & est prima substantia: maluit autem Aristoteles vti eo exemplo, quam alicuius determinati indiuidui, si credimus Scoto, vt Philosophicam maiestatem, quæ ad certa indiuidua non descendit, sustineret Ad tertium dic minus propriè quidem, sed aliquo modo esse inferiora in superioribus, vt partes potẽtiales in toto, quod quæst. prima in cap. quartũ aduertimus.

D. Thom.

Respondetur arg. in oppositum

Ad 1.

Ad 2.

Scot.

Ad 3.

Ad 4.

Ad quartum responderi potest, ex Capreol. in 3 dist. 5. quæst. 3. ad vndecimũ contra tertiã Conclusionem, hominẽ factũ singularẽ in Socrate, esse secundã substãtiã, quia seruat aptitudinẽ remotam, vt sit in plurib. cum n. in definitione dicitur secunda substantia esse genus, aut species non intelligitur actu, & formaliter, sed vel

Capreol.

vel actu vel potentia: nihilominus cum ostenderimus naturam communem in singulari nullam seruare aptitudinem, vel etiam remotam, imo nihil actu distingui commune, & singulare, simpliciter respondendum est, hominē prout est in prima substantia, & habet esse in rerum natura, esse primam substantiam, si tamen formetur conceptus hominis, ex quo, & conceptu differentiæ constituatur Socrates, nō negauerim hominem prout ita componit, esse secundam substātiam, quia repræsentatur simpliciter præcisus à contractione singularium, licet extrinsece sit contractus: quare ad formā argumenti respondebis, si per hominem contractum per accidens intelligat hominem à parte rei, supponere falsum in sententia, quam tuemur: si illum, quem proxime diximus, eum esse secundam substantiam, & prædicari posse

Ad 5. & vlt. de pluribus vt planum est. Ad quintum negandum primam, & secundam substantiam, non definiri secundum rationem, in qua diuiduntur: nam Caietanus hoc loco asserit primam

Caietan. substantiam definiri secundum proprium modum subsistendi, idem diceret de modo subsistēdi & de secunda substantia; describuntur tamē per alias fundamenti conditiones: vt monuimus. Quare ad mentem Caietani ita construēdæ sunt definitiones. Prima substantia, id est, id quod primo subsistit, & substat aliis, est ens prædicamentale, quod in nullo subiecto est, & de nullo dicitur. Appositum est, prædicamentale, vt excluderetur à definitione Deus, & diuinæ personæ, quibus cæteræ conditiones conueniunt. Secunda substantia, seu id quod subsistit per se secundo, est genus, vel species primarum substantiarum.

Definitur substātia ad mentē Caietan. Definitura.

QUÆSTIO III.

VTRVM SVSCIPERE CONTRAria sit maxime proprium substantiarum.

IN cæteris substātiæ attributis, si quid erat huius loci proprium, in commentario explicatum est, sextum iuxta communem interpretum sententiam est proprium quarto modo respectu substantiæ prædicamentalis, idq; significare voluit Aristoteles cū dixit esse maxime proprium: sed duplici ex capite videtur falsa hæc resolutio. Primum est, quia non conuenit solis substantiis prædicamentalibus: nam anima rationalis à corpore separata incompleta cum sit, recipit nihilominus scientiam, & errorem, amorem, & odium, quæ sunt vere contraria: quantitas sacræ Eucharistiæ subit frigus, & calorem, humorem, & siccitatem, aliis ergo conuenit attributum. Quod

Pars negat. Probatur 1. *Aristot.*

si respondeas Aristotelem subintellexisse id, quod suscipit contraria esse completum, quo pacto non suscipit anima quasi hac forma proponatur. Admittere contraria, vt subiectum completum, est proprium substantiæ prædicamentalis: imprimis non dilues instantiam de quantitate, deinde non assignabis rationem, cur eadem moderatio adhibita non sit primo attributo, scilicet non esse in subiecto inhæsionis, qua tamen adhibita manet proprium quarto modo.

Secundum caput est, quoniam non videtur conuenire omnibus substantiis prædicamentalibus, imprimis enim vniuersales contraria non suscipiunt, quemadmodum enim agere, autore Aristotele 1. Metaphysicorum cap. 3. est proprium singularium per se existentium, ita etiam pati: atqui suscipere contraria est pati: ergo est proprium singularium. Et confirmatur, nam proprietas prius conuenit vniuersalibus, deinde particularibus, vt docuit Porphyrius cap. 6. Isag. at suscipere contraria cum non distinguatur à sustentatione accidentium, & nos ostenderimus sustentationem per singularia inesse vniuersalibus, susceptio etiam eodem modo se habebit, atque adeo proprietas non erit: quod Aristoteles expressisse videtur, cum dixit esse proprium substantiæ, vt vna numero cum sit, contrariorum sit receptiua. Deinde cœli cum sint naturæ incorruptibilis, non sunt capaces contrariorum, omnis enim contrarietas in corporibus ad interitum disponit: igitur susceptiuum esse contrariorum omnibus substantiis huius prædicamenti non conuenit.

Aristot.

Porph.

Defendenda nihilominus est communis sententia, quam ante Aristotelem significauit Archiras, vtens eadem pene phrasi, qua Philosophus, postea omnes pene interpretes præter Porphyrium, & Ammonium ad hunc locum, paucosque recentiores. Illius ergo defendendæ gratia duo notanda sunt, primum duplex esse subiectum accidentis, vnum quo, alterum quod, subiectum, quo, est illud, in quo recipiuntur accidentia immediate, illud vero per se fulcimentū non præstat, nisi alteri subiecto innitatur, & hoc est subiectum, quod: nimirum quod per se, & non beneficio alterius sustentat accidentia, id perpetuo est substantia, quoniam hæc sola natura sua est vltima in existendo, & ab alio independens. Secundum notandum est in qualibet proprietate, quæ habet rationem potentiæ, duo considerari posse, primum ipsam potentiam, seu facultatem vt potētiam ridendi, aut intelligendi: secundum, actus talis potentiæ, vt ridere, intelligere: ac potentiam quidem, cum absq; dependentia ab existentia cōpetat primo conuenire naturæ communi, secundo

Pars affirmatiua tenenda est. *Architas.*

Duo pro eius probatione adnotātur.

cun 'o inferioribus,actus è contiario, hoc eſt, primo inferioribus,& eorum interuentu naturæ communi:ita res habet in præſenti nã potẽtiumſuſcipiendi contraria,in qua poſita eſt ratio proprietatis primo d citur de ſecunda ſubſtantia,atque adeo de ſummo genere, ſecundo de particularibus:at ſuſcipiendi actus prius inſunt in primis ſubſtantiis, & deinde ſecundis.

Explicatur propoſita ſententia.

His poſitis attributum ſic eſt explicandum, vt quarto modo proprium exiſtat, eſſe ſuſceptiuum contrariorum, vt quod, ſeu vt ſubiectum ſuapte natura ultimum: hac enim ratione cum ſubſtantia prædicamentali reciprocatur,& merito illi attribuitur Primum patebit ex ſolutione argumentorum,vbi conſtabit reliqua omnia, aut non ſuſcipere contraria, vt quod,aut non vt ſubiectum vltimum. Secundum probatur,quoniam, vt inter arguendum diximus, ſuſceptio contrariorum eſt quædam paſſio:at paſſiones attribuuntur ſuppoſito, cũ igitur oſtenderimus omnem,& ſolam ſubſtantiam prædicamentalem ſuppoſiti rationem habere,iure optimo illi damus hanc paſſionẽ: hinc patet ſolutio primæ difficultatis quoad

Diluitur 1. arg. in contrarium, quoad vtrãque partẽ.

vtramq; partem, nam quantitas ſuapte natura eſt ſubiectum quo,in ſacramento verò per miraculum habet vicem ſubiecti quod, ſubſtantia autem natura ſua talis eſt. Nam anima rationalis,etſi ſit ſeparatur, exiſtit vt ſubiectum quod, non eſt tamen vltimum, quia ſemper habet reſpectum partis ad totum. ſubſtantia vero completa in ſe vltimo ſiſtit:vnde conſtat nobis neceſſariam non eſſe additionem illius particulæ,completa,quam alii apponunt, quãvis ſi adhiberetur, adhuc eſſet maior ratio cur potius in hoc attributo, quam in primo intelligeretur:nam ſuſcipere contraria,cum ſit proprium ſuppoſitorum, non conuenit partibus, niſi ratione totius. aut cum ordine ad illud: exiſtere autem non in ſubiecto adhæſionis conuenit partibus ratione ſui,quia id habent ſecũdum rationem communem ſubſtantiæ, vt ab accidente ſeparatur.

Diluitur 2. argum.

Prima pars ſecundæ difficultatis, ex ſecunda notatione ſoluitur,actualis enim contrariorum ſuſceptio primo ſpectat ad ſubſtantias ſingulares. idque ſignificauit Ariſtoteles in Metaphyſ. at ſuſceptiuum eſſe contrariorum prius

Ariſt.

conuenit ſubſtantiæ prædicamentali in communi, deinde inferioribus: quod non euertit prima argumenti confirmatio: ſecunda ſolum cõcludit actualem ſuſceptionem requirere ſubſtantiam vnam numero: ad ſecundam partem vt reſpondeamus aduertendum eſt cum Iamblico contraria hoc loco,nec tam late ſumi, vt

Iambl.

complectantur quæcunque oppoſita, vt multi crediderunt, qui ſuſpicati ſunt cœlum ſubire contraria,quia recipit lucem, & tenebras: nec tam preſ.è vt ſola logica cõprehendantur, ſed medio quodam modo,hoc eſt vel contraria logica,vel Phyſica:ſunt autem Phyſice contraria ea accidentia quæ ſimul in eodem eſſe non poſſunt,& à quorum vno ad aliud non fit tranſitus in inſtanti, ſed in tempore, quomodo opponuntur quantitas parua, & magna locus ſurſum,& deorſum oriens, & occidens: ad argu-

Cœlum ſuſcipit contraria ſaltem Phyſica.

mentum ergo reſpondemus cœlum admittere contraria ſaltem Phyſica,cum ſecundum eandem ſui partem modo ſit in oriente, modo in occidente. Notauit Magnus Albertus tract. 7. c. 12. ideo affirmari ſimpliciter de cœlo, quod

Alb. Mag.

ſubeat contraria ratione diuerſorum locorum, quia locorum oppoſitio eſt veluti primum analogatum reliquarum oppoſitionum, vocabulum enim (diſtantia quo in oppoſitorum explicatione vtimur, in locis eſt proprium, in cæteris tranſlatitium.

Obiicies.

Obiiciat aliquis,ſi contraria hoc loco ſtrictè non accipiantur nullã eſſe cauſam cur in quarto attributo eodem pacto non vſurpentur, ſi verò ſi concedatur iam ſubſtantia habebit cõtrarium, quis enim negat ignem Phyſicè contrarium eſſe aquæ,vt locus orientis eſt loco occidentis: ergo vel dicendum erit non omnem ſubſtantiã ſuſcipere contraria, vel aliquam cõtrarium vendicare. Reſpondetur,eſto contra-

Reſponſio.

ria vtrobiq; eodem modo ſumantur,non ſequi inſtitutum, quia in vtroq; loco intelligẽda eſt particula, per ſe: at ſubſtantiæ per ſe nihil contrariatur, cum tamen per ſe ſuſcipiat contraria: ignis enim repugnat aquæ ratione qualitatum, atque adeò per accidens: cœlum autem per ſe ipſum loca ſubit: cur verò vna ſubſtantia alteri non contrarietur hæc eſt ratio. Omnis con-

Ratio ob quam vna ſubſtantia alteri non contrarietur.

trarietas latè ſumpta, aut eſt reſpectu ſubiecti, in quo duo ſe nõ compatiuntur: aut inter ipſa duo,quia ſe interimunt:at ſubſtantia neutro ex his modis repugnat alteri,non primo, quia nõ habet ordinem ad ſubiectũ: non ſecundo, quia immediatè non agit in aliam,ſolum igitur per accidens habere poteſt contrarium.

In quo differat hæc proprietas ab alia.

Rogabis ad finem huius dubitationis,in quo differat hæc proprietas ab ea, ex qua nomen ſubſtantiæ deriuatur,ſcilicet ſubſtare aliis:Reſpondetur iuxta mentem philoſophi in duobus differre: primò quia ſubſtare eſt aptitudo ad recipienda non modo accidentia, ſed etiam prædicata ſuperiora eſſentialia: at ſuſceptiuũ eſſe contrariorum eſt capacitas accidentium tantum: ſecundo quia ſubſtare etiam reſpectu accidentiũ multò latius patet, accipitur enim pro aptitudine ad recipienda quælibet accidentia, virtus autem ſuſcipiendi contraria pro ſola aptitudine ad quædam, nimirum certo modo oppoſita, quæ eſt pars eius aptitudinis, quam ſubſtantia habet,ad omnia accidentia

dentia recipienda, cum audis substantiam posse recipere omnia accidentia, & omnem substantiam subire contraria, non intelligas quãcunq; substantiam suscipere posse omnia accidentia, vel omnia contraria, cum multa naturaliter repugnent aliquibus substantiis, & aliqua fortasse supernaturaliter: sed substantiam in tota sua latitudine capere omnia accidentia naturalia, & quasdam substantias, quædam contraria, alias, alia.

EXPLICATIO CAPITIS SEXTI, DE QVANTITATE.

SVMMA CAPITIS.

Prima quantitatis diuisio. Secunda.

IN prima parte huius capitis proponit Aristoteles duas quantitatis partitiones: in secunda tres illius proprietates enumerat. Prima diuisio in quãtitatem continuam, & discretam: quantitatis continua est, cuius partes communi aliquo termino copulantur: discreta, cuius partes nullo communi termino copulantur. Secunda diuisio est in quantitatem constantem partibus habentibus positionem, & in eam, quæ constat partibus non habentibus positionem. Prima videtur esse generis in proximas species: secunda eiusdem generis per differentiam remotam: quæ tres complectitur species, lineam, superficiem & corpus, & per negationem eiusmod differentiæ, quæ cæteras coercet. Quod attinet ad secundam partem primum attributum est, non habere contrarium: secundum non suscipere magis & minus. Tertium maxime proprium, vt secundum quantitatem res dicantur æquales, & inæquales.

Quantitatis attributa.

CAPVT VI.

COMMENTARIVS.

a *Quantum autem*) Tanta est similitudo inter quantitatem, & substantiã in præcipuo eius attributo, sustentatione scilicet accidentium, vt vel eam ob causam, autore Boetio debuerit Aristoteles post substantiam, ante qualitatem, esse nobiliorem, & ante reliqua accidentia de quãtitate differere: nam omnes corporeæ qualitates intermedia quantitate substantiæ inhærẽt. Hæc ratio ducitur ex ordine naturæ. Aliam assignat Ammonius ex ordine doctrinæ, nam proximo c. sæpe mentio netur quantitatis, cuius explicatio nem, si diutius traheret, in concinne doct inã ... erit. Non definit vero quantitatẽ quia ... non est, vt Caietan. notauit ... naturas ... sed in seriem disponere ad quem ... statim initio bifaria ... quantũ ... est quan ... tatẽ ... n. concreto pro abst... ... Latinus interdũ sit Species primæ d ... quia propriis nominibus careut, exprimuntur per complexionem, scilicet quantitas continua quantitas discreta.

Boet.

Ammon.

Caietan.

Quantum a autẽ partim est continuum, partim discretum: & partim ex habentib. positionem partibus, partim è non habentib. constat. §. b *Atq; discretum quidem est, vt numerus, atq; oratio: cõtinuum autem vt linea superficies, & corpus: & insuper præter hæc tempus & locus. Partium enim numeri nullus, terminus communis est, quo ipse copulantur, ceu quinq; & quinq; si sint denarij partes nulle communi termino copulantur, sed sunt seiuncta. Similiter tria & septem communi termino nullo copulantur. Neq; omnino fit, vt numeri partium terminus communis vllus sumatur, sed semper partes seiunctæ sunt. Quare discretum numerus est.* §. c *Similiter & oratio discretum esse videtur: nam quantũ ipsam esse, ex eo patet, quia longa breuiq; sylla ba mensuratur. Eam vero orationem dico, quæ fit cum voce etenim nullo partes ipsius communi termino copulantur. Neq; enim terminus communis vllus est, ad quem syllaba coalescãt: sed quæq; per sese sunt seiuncta.* §. d *Linea vero continuum est sumi namq; communis terminus quo partes lineæ copulentur, punctum potest, & itidem superficies linea. Plani namq; partes*

Continuæ, & discretæ quantitatis diuisiones.

b *Atq; discretum*) Subdiuidit vtrumq; membrum primæ diuisionis in suas species, discretum quidẽ in numerum, & orationẽ continuũ autem in lineam superficiem corpus tempus, & locum: deinde probat singulas. Et in primis numerum esse quantitatem discretam ostendit ... ex definitione in hunc modum. Partes numeri nullo communi termino copulantur ... sed hæc est ratio quantitatis discretæ, ergo, &c. Maiorem, quam solam ... probat in denario, cuius duæ partes, id est, duo quinarii, vel ternarius, & septenarius non copulantur communi termino quia omnes eorũ vnitates sunt inter se diuisæ. Idem apertius cõcludi potest hoc modo. Terminus cõmunis debet æqualiter pertinere ad partes, quæ copulãtur,

Numerus est quantitas discreta.

 aliaqui

alioqui communis non erit, sed diuiso denario in duos quinarios, vltima vnitas cuiusvis quinarii nullo modo pertinet ad alterum, ibi autem non datur alius terminus, ergo nullus est communis: si enim fingas dari aliam vnitatem, qua vtriusque quinarii extrema iungantur, iam totus numerus ex ea compositus non erunt decem, sed vndecim: quo pacto numerus diuidatur, in quæstionibus ostendemus.

Item oratio. Quantitas continua. Tempus est quantitas.

c *Similiter & oratio*) Probat orationem & esse quantitatem, & esse discretam. Monet autem sibi sermonem non esse de oratione mentali, aut scripta, quas constat esse qualitates, vel ex qualitatibus compositas, sed de vocali: esse quantitatem probat ex eo, quod orationem metimur suis syllabis, longis, & breuibus, mensurari autem est proprium quantitatis, ergo, &c. Quod sit discreta, eodem argumento conuincit, quo in numero, nimirum quia syllabarum nullus est communis terminus, sed omnes sunt inter se diuisæ, vt planum est

d *Linea vero*) Accedit ad species quantitatis continuæ, probatque omnes esse continuas: nam quantitates esse, perspicuum est. Rationem ducit ex definitione quantitatis continuæ, quasi ratiocinetur hoc modo, quantitas continua est, cuius partes communi aliquo termino copulantur, sed partes lineæ copulantur puncto, partes superficiei linea, partes corporis superficie, ergo omnes hæ quantitates sunt continuæ. Eodem modo procedit in tempore, & motu: nam tempus, inquit, exactũ copulatur cum præsente, præsens vero cum futura instanti vtique, seu momento. Loci autem partes eundem habent terminum, quem partes corporis locati, oportet enim locum perfecte respõderi corpori locato, ergo si partes corporis termino potiũtur, eodẽ potiri debent partes loci. Eodem, inquã, non numero, vt quidam malè interpretantur, cum locus realiter à locato diffideat, sed specie, quoniam dimensiones corporis continentis & contenti, sunt eiusdem rationis specificæ.

Item locus.

partes communi quodam termino copulantur. Similiter & in corpore sumere assignareq́ lineam superficiemue communem terminum potest, quo partes corporis copulantur. Porro a. & tempus, & locus generis huius sunt, tempus n. præsens cum exacto futuroq́ copulatur. Rursus & locus cõtinuus est. corporis enim partes, quæ quidẽ aliquo communi termino copulantur, locum occupant. Igitur & loci partes, quas quæq́ pars corporis occupãt, eodẽ sane termino copulantur, quo copulantur & partes corporis. Quare locus etiam continuus erit, quippe cum partes ipsius vno communi termino copulẽtur.

§. e Praterea partim, vti diximus, ex habentibus positionem partibus, partim è non habentibus constat. Nam linea quidem partis positionem habent, quaq́. n. ipsarũ alicubi sitũ habet: atq́, qua in parte plani quaq́ sita est, quaq́ cũ parte copulantur, sumere assignareq́ potest. Similiter & plani partes positionem quandam nimirum habent: simili nanq́ modo quaq́ partium vbi iacet, quaq́ cum parte copulata est, assignabitur. Partes etiam solidi loci vel positionem identitatem habent. At in numero nemo demonstrare, partes ipsius positionẽ quam habeant, aut vbi sint sita, aut qua quib. cum copulentur, potest. Nec item in tẽpore: nulla n. pars temporis permanet: quod a non permanet, id quonam pacto positionem habebit? Sed ordinẽ habere potius dices, propterea quod hac pars sit prior temporis, hac posterior. Et in numero simili modo: ex eo plane, quia prius vnum quam duo, & duo quam tria, & tria quam quatuor numerantur. Atq́, hoc quidem pacto ordinem quendam habent, positionem autem ipsarũ non vtiq́ sumas. Oratio quoq́ similiter sese Text. 8.

Quando Aristoteles in hoc capite Mathematicorum more puncta lineas superficiesque in magnitudine & in tempore instantia supponit, operæ pretium fuerit, hrũ rationes, officiaque exponere, si alicubi existunt. Punctum igitur definitur quippiam omninò indiuisibile situm habens in magnitudine. Prima pars excludit omne id, quod partes habet integrantes, in quas diuidi possit, vti habent omnes quantitates, & qualitates corporeæ. Vnde patet punctum, etsi in quantitate existat, quantitatem non esse, omnis namque quantitas in partes integrantes dissecatur, vt ex Metaph c. 13. patet Secunda distinguit punctum ab vnitate, instanti, aliisq; rebus omnino indiuisibilibus, quæ certum in magnitudine situm non vendicant.

Punctum quid sit.

Linea, superficies, & corpus quid sint.

Linea ex Aristotele quinto Metaphysic. cap. 13. est magnitudo ad vnum continuata: superficies est magnitudo ad duo continuata: corpus est magnitudo ad tria continuata, quæ vt intelligantur, supponendum est cum Mathematicis id quod Platonicis etiam ascribit Aristot. primo de anima ca 4. scilicet ex fluxu puncti fieri lineam & ex fluxu lineæ superficiem, ex fluxu denique superficiei corpus. Enim vero si punctum A. fluat ad punctum B suiq; fluxus vestigium derelinquat efficiet longitudinem: quandam infinitorum punctorum, sed omnis latitudinis, & profunditatis expertem, quam longitudinem lineam dicimus: quæ si ad dextram, vel sinistram partem fluat, suique vestigium relinquat efficiet planitiem infinitis lineis refertam, quæ proinde iam erit longa, & lata, sed minime profunda: denique si tota superficies deorsum deprimatur, suique motus vestigium derelinquat, efficiet crass-

crassitiem quandam superficiebus, lineis, punctisq; plenam: atq; adeo secundum tres partes diuisibilem, quam vocamus corpus.

Punctum, linea, superficies quid magnitudini præstent.

Ex quibus, etsi ficticia sint, duo colliguntur munera puncti, lineæ, & superficiei, respectu magnitudinis, in qua sunt: vnum terminare magnitudinem, alterum eius partes copulare. Nam extrema illa puncta A.B. terminant duntaxat lineam, nihilque copulant: media verò & terminant, & copulant. Verb. c punctum in media linea constitutum, & terminat primam dimidietatem, & eam copulat cum secunda, quod eodem modo dicendum est de linea comparatione superficiei & de superficie respectu corporis. Vnde patet cur Philosophus in suis descriptionibus dixerit, lineam terminari ad vnum, id est ad punctũ: superficiem ad duo, hoc est ad lineam, & punctum: corpus ad tria, scilicet ad superficiem, lineam & punctum: attendit nimirum ad primũ officium terminandi: si enim ad secundum copulandi aduertere voluisset, ita magnitudines definiret: linea est magnitudo, cuius partes copulantur punctis: superficies est, cuius partes copulantur lineis: corpus vero cuius partes copulantur superficiebus. Nec in postremis descriptionibus vllum erit vitium, licet superficies, non tantum lineis, sed etiam punctis coalescat, & corpus non modo superficiebus, sed lineis punctisque compingatur: quoniam superficies per se, & proximè lineis duntaxat, punctis verò remotè, & ratione lineæ componitur: corpus per se, & proximè solis superficiebus copulatur, cæteris autem indiuisibilibus remotè, & superficierum merito.

Quæ dicta sunt de puncto & linea, eodem ferè modo accommodanda sunt tempori, & instanti: est enim instans quippiam omnino indiuisibile copulans, & terminans partes temporis, & quemadmodum ex fluxu puncti lineam remanere diximus, ita fingi potest ex fluxu instantis relinqui tempus, quod proinde finite potest

Instans quid sit.

Quantitas successiua terminata ad instans: vel accommodatius. Quantitas successiua, cuius partes cupulantur instanti

Temporis definitio.

Mutata esse quid sint.

De termino loci nihil dicendum, cum nec locus sit quãtitas, vt postea ostendemus, nec si esset eius terminus à terminis magnitudinis differret, vt Aristoteles dixit. Qui inter quantitates successiuas motum enumerant, sua indiuisibilia copulantia & terminantia apponunt, & mutata esse vocant, de quibus si admittantur, idem omnino dicendum, atq; de instãtibus temporis.

sese habere videtur: nulla n. ipsius pars permanet: sed iam quæ dicta est, prehendi amplius non potest: quare partium ipsius positio sanè nõ erit, cum nulla prorsus permaneat. Quæcũ ita sint patet, partim ex habentib. positionem partibus partim ex habentibus positionem constare. §. f Atqui hæc sola, quæ dicta sunt propriè quanta dicuntur, cætera verò vniuersa per accidens. Adhæc n. aspicientes, & cætera quanta dicimus: velut album ex eo multũ dicitur, quia multa superficies est: & actio longa, motusue, quia tempus est longũ: non n. per se vnũquodq; horum dicitur quantum. Etenim si quispiam quanta nam sit actio assignauerit, tẽpore sanè ipsam definiet, biennem dicẽdo, aut triennem esse, aut alio simili modo. Et albũ etiam quantũ sit, si assignauerit, superficie nimirũ definiet quanta nã est superficies, tantũ dicet & albũ esse. Quare ea sola quæ dicta sunt, propriè & per se quanta dicuntur: cæterorũ verò nihil per se, sed per accidẽs dicitur quantũ §. g Præterea quantitati nihil est contrariũ. Indefinitis n. quantis nullam omnino contrarietatem esse patet: ceu bicubito, aut tricubito, aut superficie aut alicui tali: nihil n. est illorum omnino contrariũ. h §. nisi quispiam pauco multum, aut paruo magnũ dixerit contrariũ esse. At horum nihil est quantum, sed potius est ad aliquid. Nihil n. per se magnum, vel paruũ dicitur, sed ad aliud sane refertur ceu mons quidem paruus dicitur, milium à magnũ propterea quod hoc maius, ille minor hisce, quæ generis eiusdẽ sunt, exstat. Ad aliud igitur est ipsorũ relatio: nam si paruũ quicquã magnũve per se diceretur, nunquam mons quidem paruus, milium verò magnum vtiq; diceretur. Rursus in page quidem multos homines, Athenis autem paucos dicimus esse, qui tamen longe sunt

Text. 3.

Text. 4.

e *Præterea partim)* Ad intellectum secundæ diuisionis, quam hoc loco pertractat, notandum est. Situm primo, & per se esse ordinem, seu positionem partiũ in loco, veluti cubare, sedere, stare, sunt enim quædam dispositiones partium corporis in partibus loci, hinc dispositio partium in toto corpore secundum quam respondere potest loco extenso, dicitur etiam situs. Verbi causa, caput esse supra collũ hoc supra pectus, brachia demitti ex humeris, & ad summas manus terminari, ita vt vna pars sit quasi locus alterius, illique accommodata existat: vnde colligitur ad hunc situm tres conditiones esse necessarias, ordinem partium, continuationem, & coexistentiam, quæ omnes in sola quantitate continua permanente reperiuntur. nam partes temporis vniuntur quidem, & ordinantur, vt tradit Aristoteles ad finem huius textus, sed non coexistunt: partes numeri econtrario, licet simul existant, non sunt continuæ. Denique partes orationis, quatenus illa quantitas videtur, nec vnitæ, nec coexistentes sunt. Quamobcausam diximus supra hanc diuisionem fieri per differentiam remotam, & per negationem complectentẽ cæteras

Quid sit situs.

Tres conditiones ad situm necessariæ.

nam magnitudo iuxta vulgarem diuisionem, quam Aristoteles in præsenti sequitur, non collocatur immediatè sub quantitate in communi, sed sub prima eius specie, quæ est quantitas continua.

f *Atq; hæc sola*) Alii credunt hoc loco fieri tertiam diuisionem in quanta per se, & quanta per accidens: verius tamen est voluisse Aristotelem omnibus veris speciebus enumeratis excludere cætera, quæ quanta dicuntur, eo quod non per se sed beneficio aliorum denominationem quanti sortiantur, quod probat exemplo qualitatis, actionis, & motus.

Primum quantitatis attributum.

g *Præterea quantitati*) Hæc est secunda pars huius capitis, in qua assignat tria quantitatis attributa. Primum est non habere contrarium, intellige per se, ac propriè: nam per accidens, & impropriè, planum est superficiem calidam repugnare frigidæ, & magnitudinem perfectam imperfectæ. Porrò quod nihil contrarium sit quantitatibus certis, ac definitis, indubitatum esse, inquit: dubitatione tamen non caret, quid intelligat per definitam quantitatem. Nam priora exempla bicubiti, & tricubiti significant definitum sumi pro certa mensura. Postremum vero exemplum superficiei indicat sumi pro certa specie, quæ est opinio Toleti superiori capite. Verum cum statim pro quantitatibus incertis accipiat magnum & paruum, quæ æqualiter reperiuntur in superficie, atque in cæteris speciebus, non est verisimile accepisse quantitatem certam pro specie determinata, sed pro definita mensura, quare nomine superficiei in vltimo exemplo intelligit aliquam certam mensuram definitam, vt cubitum. *Tolet.*

Obiectio contra superiorem doctrinam

h *Nisi quispiam*) Quamuis æque certum sit quantitatibus incertis nihil esse contrarium, vt manifestius hoc reddat, duplex obiectum proponit. Primum est, magnum, & paruum, multum, & paucum sunt quantitates, & sunt contraria, igitur quantitatibus incertis aliquid est contrarium.

Solutio.

Ad hoc argumentum bifariam respondet Aristoteles. primo negatione maioris, duplici ratione concludens, magnum & paruum non esse quanta, sed relata. Prima est, ea, quæ alicui rei non conueniunt absolutè & in se, sed comparatione ad aliud, non sunt quantitates, sed relationes: atqui nulla res dicitur magna, vel parua &c. nisi comparatione aliorum, ergò non sunt quantitates. Maiorem huius rationis supponit quia quantitas est ens absolutum. Minorem probat multis exemplis, nam mons (inquit) dicitur paruus, & granum millii magnum, quod non potest esse verum nisi per comparationem ad aliud: item in vrbe dicuntur esse pauci homines, in pago multi, quod apertè falsum est, nisi respectiuè dicatur. Alia ratio est, quoniam id, cuius vocabulum relationem significat, non est quantum, sed relatum, vocabula autem magnum & paruum, multum, & paucum significant relationes excessus, & defectus in magnitudine & numero.

Occurritur alteri obiectioni

Nec obiicias magnitudinem, & multitudinem esse quantitates, ergò idem erit dicendum de magno, & multo: siquidem concretum, & abstractum non differunt in formali significato. Nam magnitudo, & multitudo nunc significant quantitatem, illa continuam permanentem, hæc discretam: nunc verò excessum in quantitate. Quando priori modo desumuntur, non dantur paruum, & paucum, quæ illis opponantur, quia in eo sensu, quæuis minima quantitas dicitur magnitudo, & quilibet exiguus numerus multitudo, quando sumuntur posteriori modo, significant relationes, & concreta inde resultantia sunt relata, cum ergo Aristoteles magno, & multo opposuerit paruum, & paucum; proculdubio sumpsit hæc, quatenus à relationibus deducuntur.

sunt illi plures: & in domo quidem multos, in theatro vero paucos, qui quidem & ipsi multo sunt illis plures. Præterea bicubitum quidem atq; tricubitũ, & talium vnumquodq; quantum significat, magnum a. & paruum quantũ non significat, sed magis ad aliquid. Alterius n. contemplatione magnum paruumq; intelligitur. Quare patet hæc ex his esse, quæ ad aliquid sunt. Præterea siue quanta hæc quispiam esse ponat, siue non ponat, nihil est ipsis contrarium: quod n. per se ipsum sumi non potest, sed aliud semper refertur, ei quo nam pacto contrarium quicquam fuerit? Præterea si magnũ & paruum contraria sunt, fiet vt idem contraria simul suscipiat, & eadem sibiipsis contraria vt sint. Fit enim interdum vt magnum atq; paruum sit idem. Est enim ad hoc quidem paruum, ad aliud vero magnum: quare fit, vt idem eodem tempore magnũ sit atq; paruum. Quod si hæc contraria sint, idem profecto contraria simul suscipiet: at nihil videtur simul suscipere contraria posse: substantia nanq; susceptrix quidem contrariorũ esse videtur, non tamen valet simul, atq; ægrotat quicquam: neque simul album est quicquam atq; nigrum, neq; cæterorum quicquam quod quidem contraria suscipiat simul. Fit etiam vt ipsa sibiipsis contraria sint. Nam si magnum contrarium paruo est, cum idem corpus & magnum sit & paruum eodem tempore: maxime sequens videtur, ut idem quoq; ipsum sibi contrariũ fateamur. Sed vt quicquã sit ipsum sibi contrarium,

fieri

Secun-

Secunda solutio superioris arg. Secunda responsio est negando minorem, scilicet hæc esse contraria, siue sint quantitates, siue non. Si enim quis dicat ea non est quanta, sed relata, ex eo sequitur non esse contraria, quoniam contrarium est naturæ absolutæ, & per se producitur in subiecto, vt alterum expellat: relata verò sunt ad aliud, & non producuntur per se, vt postea patebit. Si autem quis dicat magnum, & paruum esse quanta, inde probabitur non esse contraria, quia ex opposito sequeretur eandem rem simul suscipere contraria & sibi ipsi aduersari, quod est absurdum. Probatur illatio, nam eadem res eodem tempore est magna & parua respectu diuersorum, & cum hoc habeat ratione eiusdem numero quantitatis, eadem quantitas sibi erit aduersa. Absurdum illationis, inde satis confirmatam existimat, quia nec substantia, cui maximè conuenit contraria suscipere, potest simul contraria habere, nec enim eodem tempore est alba, & nigra, sana & ægra: idem dicendum est de multo, & pauco.

Secunda obiectio. i *Maxime autem*) Secundum obiectum est, locus supremus, & infimus sunt quantitates, & sibi contrarii, ergò aliquid est contrarium quantitati. Prima pars antecedentis constat ex hoc ipso capite: secunda probatur, quia contraria sunt ea, quæ maximè distant, locus autem infimus, qui est in medio mundi, maximè distat à supremo, qui est in cœlo: adeo vt maxima distantia in definitione contrariorum ex analogia ad localem distantiam dicatur. Non respondet obiecto Aristot. fortasse quia nondum explicuerat naturam loci, vt Simplicius annotauit. Responsio Responderi tamen facilè potest negando locum supremum, & infimum esse quantitates, vt in quæstione dicemus, si enim sumantur qua loca, aut pertinent ad prædicamentum vbi, aut sunt in specie superficiei, quam ex dictis constat, non habere contrarium: si verò qua supremus, & infimus, sunt relationes: supremum enim relatiuè opponitur infimo: nec distantia, cuius fit mentio in definitione contrariorum localis est, sed formalis, quamuis ex analogia ad illam distantia vocetur. Attributum hactenus explicatum est proprium secundo modo, quia conuenit omni quantitati non tamen soli, cum substantiis etiam competat.

Secundum attributum. k *Porro autem*) Secundum quantitatis attributum est non suscipere magis, & minus, quod nunc logicè probat Aristoteles, nimirū, quia nullum quantum respectu alterius dicitur magis, aut minus quantum, vt patebit per singula discurrenti, quæ autem magis, & minus suscipiunt, cum his aduerbiis prædicantur, quare attributum est propriū secundo modo, quia sequitur omnem quantitatem non tamen solam, vt ex capite superiori apertum est. Obiectio. Opponi tamen solet, & contra doctrinam, & contra rationem, quod in rarefactione, & condensatione Solutio. ceræ, eius quantitas acquirat magis, & minus ipsaque cera dicatur in rarefactione magis extensa, in addensatione minus: ergò &c. Respondetur negando primam partem antecedentis: nam suscipere magis & minus, idem est atque admittere plures, & pauciores partes eiusdem formæ in eadem parte subiecti, vt in 8 Metaphys. & primo de generatione traditur, in rarefactione autem, & condensatione, nec producuntur, nec corrumpuntur nouæ partes quantitatis sed eædē amplius dilatantur, vel contrahuntur vt ex iisdem locis supponimus. Vnde ad secundam antecedentis partē, negandum est ceram dici cum aduerbiis magis, & minus propriè acceptis, sed impropriè, pro eo quod est maius & minus quo pacto non infrequēter dicimus vnum hominem esse magis extensum, quam alium, id est maiorem, nisi quis velit, tum in hoc exemplo, tum in eo, quod

fieri nequit. Ergo nec magnum paruo contrarium esse potest, neq; pauco multum. Quare etsi quispiam hæc non ad aliquid: sed quanta esse dicit contrarium tamen nullum prorsus habebunt, maximè autem quantitatis contrarietas versari circa locum videtur. Superum n. inferò contrarium ponunt locum, qui est in medio inferū esse dicentes. propterea quod medii ad fines ipsius mundi distantia maxima est. Caterorum quoq; definitionem contrariorū, ab his afferre ac assignare videntur Quanam plurimū inter sese sub eodem genere distant, ea contraria esse dicunt k §. *Porro a. quanto magis ac minus esse non competit, vt bicubito. Non est enim aliud albo bicubitū magis: neq; in numero, vt tria magis quā quinq;, tria vel quinq;, è contraue dicantur. Neq; tempus aliud alio magis tempus dicitur: neq; in eorū vllo omnino, qua dicta sunt à magis minusue dicitur. Quanto itaq; non magis ac minus esse competit.* l §. *Proprium a. quantitatis est maximè æqualitas & inæqualitas, vt hac æquale vel inæquale vnumquodq; eorū quæ rationem quantitatis subeunt, dicatur, vt corpus æquale ac inæquale, & numerus & tempus æquale inæqualeve similiter dicitur, & de cæteris quæ iam dicta sunt, simili modo. Reliqua verò quæ non sunt quanta, non omnino æqualia ac inæqualia videbuntur: veluti dispositio æqualis inæqualisve non omnino dicitur, sed similis potius, atq; assimilis. Et album itidem æquale inæqualeve, non omnino, sed simile dici atq; dissimile solet. Quare, quantitati maximè proprium erit, æquale ac inæquale vt dicatur.* Text. 3.

CAP.

quod in argumento adducitur eas denominationes sumi ex relationibus excessus, & defectus in quantitatem, quæ aliquo modo cum aduerbiis magis, & minus efferuntur.

Tertium attributum. 1 *Proprium autem*) Tertium attributum est, quod secundum quantitatem res dicantur æquales, vel inæquales, quod Aristoteles vocat maximè proprium, id est, quarto modo proprium, quod qua ratione, & quibus conditionibus explicandum sit, in quæstione tertia exponemus.

QUÆSTIO I.

DE RATIONE FORMALI *Quantitatis.*

ARTICVLVS I.

PRIORES DVAE SENTENTIAE proponuntur, & confutantur.

Tres hac de re sententiæ. IN hac quæstione, quæ inter philosophicas difficultates cumprimis enumeratur, tres extãt celebriores sententiæ, in quibus præsertim habetur ratio quantitatis continuæ permanentis, vnde facile erit communem rationem explicare.

Primam sent. *D. Thom.* *Alb. Mag.* *Caiet.* Prima asserit rationem formalem quantitatis in eo positam esse, quod sit mensura substantiæ. Est D. Thom. opusc. 52. & Alberti Magni tractat. 8. cap. videtur esse Caietan. hoc loco text. 1. deducique potest primo ex Aristotel. tum quinto Metaph cap. 13. tum hoc loco, priori enim loco dicit numerũ, & continuum esse quantitates, si mensurati possint: posteriori vero idem probat de oratione. Probatur deinde quia species quantitatis continuæ permanentis nominibus mensurarum significamus, cum dicimus lineam habere vnam dimensionem, superficiem duas, corpus tres: ergo ratio mensuræ est illis intrinseca.

Reiicitur hæc sententia. *Arist.* Hæc sententia nullam habet probabilitatem, nisi in quodam sensu valde improprio, quem postea explicabimus. Hoc vt ostendatur, præmittendum est ex Aristotele 10. Metaph mensuram esse id, quo tantum cognoscimus: vnde duo colliguntur, vnum rationem mensuræ esse respectiuam: alterum non constituere rationem formalem alicuius prædicamenti cum non respiciat substantiam, sed quantitatem: rationes autem formales accidentium desumuntur ex ordine ad primam substantiam: potest verò hæc ratio mẽsuræ bifariam sumi, vno modo pro actu mensurandi, altero pro aptitudine ad mensurandum. Inprimis igitur ratio mensuræ actualis non potest constituere rationem quãtitatis, quia supponit actualem accommodationem vnius quantitatis ad aliam, quæ est contingens: vel si sumatur mensuratio propriè, id est respectu ipsius substantiæ, immediate supponit actualem inhæsionem, quæ nihilominus contingens est quantitati, vt per se constat: ergo ratio mensuræ præsupponens coniunctionem vel inhæsionem contingentem essentialis esse non potest. Deinde non potest collocari essentia in aptitudine, quoniam aptitudo ad metiendum est quædam conditio fundata in ratione quantitatis, ex eo enim, quod quantitas sit certo quodam modo per se, extensa, nascitur, vt possit substantiam, vel alia mensurare: ergo eiusmodi potentia posterior est illius ratione formali. Præterea quantitas est natura absoluta, ratio mensuræ est respectiua, vt ex definitione collegimus. Denique mensurare, vti diximus ex Aristotele, est facere vt innotescat quanta sit moles rei mensuratæ, sed in substantia non est alia moles, quam ipsius quantitatis: ergo effici per quantitatem, vt cognoscatur moles substãtiæ est, efficere, vt ipsamet quantitas cognoscatur, quod est satis impropriè mensurare. Quod si esse mẽsuram substantiæ significet esse antecedens suapte natura ostendens, quanto loco assistere queat substantia per propriam extensionẽ, quam præhabeat, etsi loquutio sit impropria, non differet fortassè opinio ab ea, quam vltimo loco approbabimus.

Explicatur Arist. pro prima sen. adductus. Quod attinet ad Philosophum, neutro loco significat quantitatem mensuram, sed mensurabilem, inde enim colligit numerum, orationem, & continuum esse quanta, quia sub mensuram cadunt, quidquid sit de ipsa collectione, neq; proinde significat mensurabilem, esse rationem formalem quantitatis; sed quandam illius proprietatem, ex qua rectè infertur

Reddere substantiã mensurabilem est quantitati proprium. rei natura: vnde colliges quantitati proprium esse non solum mensurare posse alia, sed etiam mensurari posse, seu reddere substantiam mensurabilem, imo hoc magis proprium esse quam illud, cum esse mensuram dicat ordinem magis immediatum ad actum humanum applicantem vnum alteri, quam esse mensurabile ab alio, quod rei conuenit secundum se.

Respondetur ad probationem primæ sent. Ad probationem respondetur quantitatem dici illas habere dimensiones, quia per suas species est in causa, vt corpus trifariam metiamur secundum longitudinem latitudinem, & profunditatem, quæ est earum affectio, non essentia.

Secunda sententia. Secunda sententia statuit rationem forma-

lem quantitatis in eo, quod sit diuisibilis in partes eiusdem rationis. hanc etiam indicat D. Thom. in 1. dist. 19. quæst. 1 art. 1. ad primum, & prima parte, quæ. 50 art. 2. defendunt Capreol. in 2. dist. 3. qu. 1. art. 3. ad vndecimum: & dist. 19 quæst. 1. ad secundum contra primam conclusionem, Scot. hic quæst. 17. Albertus primo Physicorum tracta. 2. cap. 4 Soncin. 5. Metaph. quæst. 21. Iauellus quæ. 20. Probatur primo ex Philosopho sic definiente quãtitatem in quinto Metaphysic cap. 13. Quantum est diuisibile in ea quæ insunt, quorum vtrunque, vel vnum quodque vnum quid, & hoc aliquid aptum est esse, id est in partes eiusdem rationis, quæ separatæ a toto possunt subsistere, vt vnum quid tale, quale erat diuisum. Secũdo, quia nihil apparet, quod prius tribui possit quãtitati, quam diuisibilitas, formalis autem cuiuslibet ratio est prima, quæ illi tribui potest.

D. Thom. *Capreol.* *Alb.* *Soncin.* *Iauell.* Probatur 1. ex Arist. Probatur 2.

Hæc sententia duplicẽ potest habere sensum.

Hæc etiam opinio duplicem habet sensum, in primo sumitur diuisibilitas pro capacitate, vt partes quantitatis vere, & realiter separentur ab aliis partibus, idq; per physicam actionem, atque hoc modo nequit esse ratio quantitatis, cum non conueniat omnibus, nam corpus diuina potentia redactum ad punctum seruat quantitatem, non veró eiusmodi diuisibilitatem, quia circa indiuisibile non potest physica diuisio exerceri. Dices in eo euentu impediri diuisionem, non diuisibilitatem, vbi ratio quantitatis collocatur. Sed nõ satisfacies, quia ratio formalis rei, itemque formalis eius effectus impediri non possunt forma in subiecto existente, ibi autem reuera impeditur aptitudo ad physicam diuisionem. Deinde prius est rem habere partes eo modo affectas, vt inseparabiles non sint, quam diuisibilem esse, ergo in eo priori ponenda est illius natura & essentia. Denique esse diuisibile in partes eiusdem rationis cõuenit etiam qualitati secundum gradus intensæ: quod si dicas quantitatem esse diuisibilem in partes quantas, itaque esse illi proprium, ac peculiare, explicandum tibi erit cuiusmodi sint istæ partes quantitatiuæ, indeque ratio quantitatis vestiganda.

Soluuntur rationes, quibus 1. sententia nitebatur.

Rationes in oppositum nihil concludunt: secunda enim falsum assumit diuisibilitatem esse primum omnium, quæ in quantitate inueniuntur, vt ostendimus. Prima non recte colligit, quia Aristoteles explicauit quãtitatem per quandam illius proprietatem, vt alias sæpe facit: alio modo sumitur diuisibilitas à Capreolo in 2. dist. 3. qu. 1. art. 3. ad primum Scoti contra secundam conclusionem, nimirum vt idem est ac distinctio partium, hoc est, vnam partem non esse aliam: quod dupliciter adhuc explicari potest primo vt essentia quantitatis sit habere plures partes, & eius formalis effectus causare in subiecto partes, siue confusas, siue ordinatas vnam post aliam: secundo vt sit habere plures partes inter se ordinatas. Capreolus videtur priori modo intelligere, quia vt statim dicemus, existimat substantiam sine quantitate nullas habere partes, sed omnes à quantitate accipere, quod falsum, & impossibile esse patebit: atqui posteriori modo hanc sententiam interpretaretur, non differret à sententia, quam proponemus, & ex parte approbabimus.

Capreol.

ARTICVLVS II.

VERA SENTENTIA PROPONItur, & in meliori sensu approbatur.

Ratio formalis quãtitatis quæ.

TErtia sententia, quæ meritò peripatetica existimatur, asserit quantitatis essentiam in eo esse positam, quod sit ens per se extensum, & formalem eius effectum esse reddere substantiam extensam, hoc est, habentem partem extra partem. Ita docet Scotus in 4. d. 10. qu. 1. art. 2. & quinto Metaphys. q. 9. eius discipulus Antonius Andreas quæst. 10. Niphus disput. 9. Gandauus quæst. 9. Venet. 12. suæ Metaphysicæ, Durand. in 1. dist. 34. quæst. 1 Ferrar. 4. contra gent. cap. 87. §. ad euidentiam, Argent. in 4 dist. 10 quæst 2. art. 1. Louanienses, Sotus & omnes recentiores hoc loco, & in quinto Metaphys. Confirmatur hæc sententia. Extensio reciprocatur cum quantitate, & est radix omnium, quæ illi tribuuntur; ergo est propria quantitatis ratio: consequentia est euidens, antecedens quoad primam partem manifestum erit singula percurrenti, nam substantia materialis, corporeæ qualitates, & cætera materiæ accidentia tũc extensa sunt, cum quantitati iunguntur. Deinde nusquam est quantitas, nisi miraculum intercedat, quin ad sensum aliquid extendat, ergo reciproca est extensio cum quantitate. Quoad secundam partem ostenditur antecedens, ex eo enim, quod quantitas habet partes extensionis, admittit diuisionem, substantiam mensurat, & mensurabilem reddit, ita vt, si partes mente separentur, inepta prorsus ad hæc munia intelligatur; ergo primum omnium, quod in quantitate cernitur, est hæc partium extensio.

Scot. *Ant. And.* *Niph* *Venetus.* *Durand.* *Ferrar.* *Argent.* *Gand.* *Louan.* *Sotus.* Quantitas vosque est extensa.

Extensio quadruplex. Prima entitatiua.

Hactenus omnes citati autores cõsentiunt: sed in hac partium extensione explicanda non leuiter dissentiunt. Cuius controuersiæ explicandæ gratia notandum est extensionem quadruplicem esse. Prima vocatur entitatiua, estque in eo posita, quod res aliqua constet pluribus partibus entitatem componentibus, quarum vna non sit alia, quod videre est in substantia corporis humani, alia enim pars est sub-

Secunda quantitatiua in ordine ad totum.

stantia capitis, alia pedis, alia cæterorum membrorum. Secunda extensio est quantitatiua per ordinem ad ipsum totum quantum, qua videlicet plures illæ partes ita ordinantur inter se, vt præterquam quod sint plures, ita affectæ existant, vt seruent inter se ordinem, quo v. c. primo loco sit caput deinde collum, tertio pectus & cætera.

3. In ordine ad locum aptitudinalis.

Tertia est extensio aptitudinalis in ordine ad locum, qua scilicet duæ partes eiusdem corporis aut duo corpora ita se excludunt, vt necessario vendicent diuersas partes loci, quod cernitur in cuiuslibet corporis partibus, alteri enim loco respondet caput, alteri pedes &c.

4. In ordine ad locum actualis.

Quarta est actualis extensio in eodem loco, quæ correspondet prædictæ aptitudini, estque proprius illius actus: porrò has duas extensiones esse diuersas (de cæteris enim conspicuum est) deprehenditur in corpore Christi in Sacramento altaris existente, quod aptum cum sit ratione quantitatis locum diuisibilem occupare, ab eoque omne aliud corpus excludere, actu neutrum habet, siquidem omnes partes corporis eidem puncto respondent, & in eodem spatio cum quantitate hostiæ persistunt.

Capreol.

Cum igitur tertia sententia asserit rationem quantitatis esse extensionem, & primarium illius effectum reddere corpus extensum, non intelligit primam, vel quartam extensionem, licet Capreol. loco citato existimauerit substantiam materialem nullas ante quantitatem partes habere, sed eius beneficio illas accipere, ita vt si materia corporis humani sine quantitate à Deo conseruaretur, nullis constaret partibus substantialibus, iis tamen potiretur, si rursum quantitatem indueret: sed fieri non posse,

Entitatiuā extensionem à quātitate non esse.

vt substantia recipiat à quantitate eiusmodi partes, atque adeo primam extensionem, suadetur primo: Partes substantiæ corporeæ sunt substantiales, ergo nequeunt ab accidente, cuiusmodi est quantitas, formaliter prouenire, est enim hoc commune omnibus accidentibus, vt subiectis, in quibus sunt, se ipsa tantum communicent: cum igitur quantitas substantiales partes non habeat, qui fieri potest, vt se communicando illas impendat? Secundo, entitas substantiæ corporeæ ante quantitatem est, vt nullus inficiatur, sed non est simplex: ergo ante quantitatem habet partes, ex quibus componatur: minor ostenditur, quia accidens non mutat esse substantiale subiecti: cui aduenit, sed illud in se perfectum supponit: ergo non efficeret quantitas, vt substantia corporis sit substantialiter composita, si prius simplex extitisset. Tertiò è contrario, si substantia, quandiu erat sub quantitate, habeat partes distinctas vt concedunt: ergo cum à Deo conseruatur sine quantitate, easdem retinebit, alioquin non seruabitur eadem substantia, sed prius esset substantia composita & postea alia simplex: ergo primus effectus quantitatis non est extensio entitatiua seu substantialis.

Nec localem actualem esse primum eius effectum.

Deinde non esse localem actualem, quæ erat quarta extensio, non eget alia probatione, quam existentia corporis Christi in Sacramento, vbi certum est esse quantitatem in corpore inhærentem, & nihilominus illud non constituere actu extensum in loco, nec aliud corpus excludere.

Extensionem totius esse primum quantitatis effectum aliqui opinantur.

Supersunt secunda & tertia extensio, de quibus est tota huius dubitationis contentio. Et quod ad antiquorum philosophorum mentem attinet, nihil certum deprehendi potest, quanuis maior eorum pars explicare soleat quantitatem in ordinem ad locum: quod tamen indicium haud magnam facit coniecturam, possunt enim explicare quantitatem per effectum notiorem, qualis est localis extensio, esto, alia sit prior. Nonnulli igitur volunt secundam extensionem substantiæ esse primarium effectum quantitatis: quod explicando sic primo confirmare possunt. Effectus primarius quantitatis est absolutus: ergo debet exerceri in corpore absolutè sumpto, seu secundum se tantum, at hoc modo se habet extensio totius, non autem ea, quæ est ad locum, ergo in priori constituendus est primarius quantitatis effectus. Secundo, prima extensio, quæ ab aliquo accidente prouenire potest, est illa quoad totū, nam entitatiua antecedit omne accidens localis est posterior, ex eo enim, quod res in se habeat vnam partem extra aliam cum quadam serie, nascitur, vt eodem modo illas habeat in loco extenso & secundum ordinem diuisibili: ergo extensio totius est primarius quantitatis effectus.

Extensionē loci aptitudinalem esse primariū effectum quantitatis.

Alii contendunt tertiam extensionem esse primarium quantitatis effectum, quam, vt percipias, aduerte nomine aptitudinis ad occupādum locum intelligi posse, vel non repugnantiam, vel realem entitatem, quæ est illius fundamentum, & reddit substantiam positiuè habilem ad locum replendum, quemadmodum intellectiuum sumi potest, vel pro non repugnantia ad intelligendum, vel pro potentia positiua, quæ est intellectionis principium,

De qua extensione id intelligatur.

cum igitur dicimus quantitatis effectum esse reddere corpus aptum ad occupandū locum, nomine aptitudinis non intelligimus negationem, sed formam positiuam, in qua illa fundatur, & cuius merito substantia habet propriè partem extra partem, quia ratione illius repugnat naturaliter vnam esse in eodem spatio cum alia.

Probatur vera sententia.

Probatur hæc sententia primo. Extensio substantiæ in ordine ad totū non potest prouenire à quantitate: ergo primarius eius effectus est extensio aptitudinalis ad locum: consequentia

est

est optima, quia nulla alia supereſt. quæ præcedat, cum entitatiua ſit à ſubſtantia, localis actualis ſupponat ordine naturæ aptitudinē, & ſeparabilis ſit à quantitate ſubiecto inhærente.

Antecedens multis oſtendendum eſt, primo communi argumento. Deus poteſt ſeruare ſubſtantiam corpoream ſine quantitate in eodem loco, in quo ſub quantitate exiſtebat, ſed in eo euentu partes eſſent ordinatæ non ſecus, ac ſub quantitate: ergo ordo partium in toto à quantitate prouenire non poteſt: minor eſt euidens, quia ordo partium nihil aliud eſt, quam caput, verbi-cauſa eſt vnitum collo, & non thoraci, collum verò thoraci, & non cruribus, & ſic de cæteris partibus; ergo ſi ſubſtantia corporis maneret in eodem loco non diuiſa, ſed continua, maneret eodem modo ordinata. In maiori nulla apparet contradictio, cur potentiæ diuinæ illud negandum ſit: oſtenditur tamen à ſimili. Deus poteſt conſeruare duas ſubſtantias corporeas ſine quantitate in diuerſis locis, vt nemo inficiatur, ergo poterit ſeruare duas eiuſdem ſubſtantiæ dimidietates, & in duas partib. ſpatii, in quibus antea erant, retinere: ergo poteſt conſeruare totam ſubſtantiam in eodem loco: quod amplius confirmatur: etenim poteſt Deus diuidere illam ſubſtantiam, & ſtatuere vnam dimidietatem contiguam alteri; nulla enim ibi cernitur repugnantia; ergo poterit totam ſubſtantiam continuam ponere.

Primi arg. ſolutio cōfutatur. Hoc argumentum varias opiniones inter aduerſarios excitat: Sotus enim q.2. rationis euidentia compulſus, fatetur ſeruari poſſe illam ſubſtantiam ſine quantitate in eodem ſpatio, in quo antea fuerat, negat tamen remanere extenſam & ordinatam ſitualiter. Verum hæc reſponſio, aut ſibi implicat, aut in hac poſteriorem explicationem relabitur: quid enim eſt ſitualiter extenſum eſſe? habere ne partes verè ordinatas, & vnitas inter ſe an eo pacto, vt ſitū habere poſſint in loco? ſi primum, contradictio eſt fateri partes remanere in eiſdem ſpatiis, & cum iiſdem vnion bus, atque antea, & negare eſſe eodem modo extenſas; ſi ſecundum, nihil aliud eſt quantitatem afferre extenſionem ſitualem, quam aptam eſſe ad eſſendum in loco extenſo.

2. Aliorum ſolutio. Quamobrem magis conſequenter alii, neſcio tamen an verè, negant per abſolutam Dei potentiam perſeuerare poſſe ſubſtantiam in eodem loco eo modo, quo prius erat, ſed inſtant. ſeparationis quantitatis confuſum iri omnes partes, ita vt caput non ſit iam vnitum collo tantum, & collum pectori, ſed quælibet p[illegible] part. bus, vt contingere videtur [illegible] aris, quorum primus eſt i[illegible] bus ſeptem, ſecu[illegible], & cum reliquis.

Ad confirmationem dicunt eſſe diuerſam rationem in duabus ſubſtantiis, vel duabus iiſdem partibus diuiſis, atq; in partibus eiuſdem: ex eo enim quod illæ conſeruentur diſtinctæ, & ordinatæ, nullæ ſequitur incommodum, cum duæ ſubſtantiæ ſpirituales eā ratione exiſtere poſſint: at ſi vnius ſubſtantiæ partes vnitæ, & ordinatæ ſeruentur, dabitur effectus formalis accidentis ſine cauſa, quod abſurdum eſt maximum: de loco autem, in quo exitura ſit ſubſtantia credunt, ſi naturæ ſuæ relinquatur, confluxuram ad punctum: alioquin ſeruari à Deo poſſe in ſpatio diuiſibili, modo tamen exiſtendi indiuiſibili, ſcilicet totam in toto ſpatio, & totam in qualibet eius parte.

Propoſita reſponſio infirmatur. Hæc reſponſio multis rationibus impugnari ſolet. Certè eo titulo diſplicere poteſt, quia potentiæ diuinæ id negat, in quo nulla eſt contradictio, & concedit naturæ, quod vix Deo tribuamus: fluxus enim ſubſtantiæ ad punctum quo pacto fiet in inſtanti? ponamus enim punctum concurſus eſſe centrum corporis 20. palmorum, tunc extremæ partes aliquod ſpatium percurrere debent, vt centrum contingant, ergo deferuntur per motum, quem inſtans non capeſſit, nam ſubſtantiam quantitate eſſe ſpoliatam non confert ad motum in inſtanti, cum Angeli in tempore moueantur, & ipſi admittant non poſſe totam illam ſubſtantiam per totum ſpatium in tranſuerſum à Deo in momento deferri. Deinde, tot vniones ſubſtantiales quis producet, ſi omnis cauſa præter conſeruatiuam abſit? Demum quis cogit, cauſam ſecundam, vel Deum, vt multiplicet vniones inter partes, cum conſeruatio vnius ab alterius coniunctione magis non pendeat ſeparata quantitate, quā pendebat coniuncta?

Effectum cauſa formalis non eſſe aliquid à cauſa ſeparatum. Secundo probatur illud antecedens, ſcilicet non poſſe extenſionem totius prouenire à quātitate: aut enim prouenit effectiue, aut formaliter? Primum licet ind cate videatur Hiſpalenſis in 2. d.18. q. vnic art 3. eſt tamen per ſe abſurdum, quoniam formalis cauſa non edit effectū, aliquid extra ſe producendo, ſed ſe ipſam communicando Secundum ſic improbatur. Ordo partium conſiſtit in illa ſerie vnionum non interrupta, ſed quantitas nequit eam cauſare in alio à ſe realiter diſtincto: vt enim concipiatur quantitas illum ordinem formaliter cauſans, debet apprehendi interiecta inter partes ſubſtantiæ illas vniendo & diſtinguendo, quod plane fictitium eſt: nam partes, aut ſe ipſis vniuntur, aut cum plurimum per modos ſubſtantiales cum ipſis identificatos vel quippiam aliud etiam ſubſtātiale: nā communis ſententia eſt vnionem eſſe de ratione vniti: nequit igitur intrinſecus partium ordo à quantitate deriuari. Dices, eſto ſeries intrinſeca vnionem formali-

maliter quantitatis non sit, quantitatem tamen supponere, & ea sublata perire; at hoc est iniquis conditionibus in concordiam venire: asseris enim ordinem & extensionem, de quo contendimus, formalem quantitatis effectum non esse, sed ab illa vti à dispositione pendere, quod nihil ad rem facit. Confirmatur argumentum, in accidentibus corporalibus est ordo partium, & illa totius extensio, at non causatur formaliter à quantitate, cum hæc non sit aliorum accidentium forma, sed materia: ergo non est cur negetur substantiam de se habere formalem ordinem absque beneficio quantitatis.

Quo pacto corporea accidentia extendantur.

Vltimo, vt tota substantia supponitur toti quantitati tanquam materialis eius causa, ita partes substantiæ partibus quantitatis: ergo quemadmodum substantia supponitur alicubi ad recipiendam quantitatem, ita supponi debent eius partes, vbi exituræ sunt partes quantitatis, quare si quantitas futura est in loco pedali, in eodem præsupponitur, extensa substantia: ergo habet intrinsecam extensionem quam à quantitate non accipit. Nec respondeas supponi substantiam indifferentem ad essendum in tanta vel tanta extensione, & per quantitatem formaliter determinari; nam quantitas non est substantiæ formalis ratio coexistendi tanto loco, & alioquin est illa posterior; ergo præsupponit illius extensionem in loco, quæ cum sit posterior extensione intrinseca, & ordine partium manifestè conuincitur internam substantiæ extensionem antecedere quantitatem. Vnde tamen concluditur probabiliorem esse opinionem explicantium rationem formalem quantitatis in ordine ad locum, quam ad totum, siquidem illa est prima extensio extrinsecus adueniens. Quæ diximus de extensione magnitudinis in ordine ad locum eodem modo applicanda sunt extensioni motus, & temporis in ordine ad tempus imaginarium, vel coexistentiam realis: quemadmodum enim quantitas molis affert substantiæ partibus repugnantiam essendi in eadem parte loci, ita motus, & tempus efficiunt, vt partes actionis, & durationis, non simul decurrant sed vna post aliam, vt in qu. 2. art. 2. magis explicabitur.

ARTICVLVS III.

OBIECTA ADVERSVS HANC opinionem dissoluuntur.

1. Obiectio

Multa sunt, quæ hanc extensionis per se opinionem demoliri videantur. Primum sit, esse diuisibile in partes est saltem proprietas quantitatis, vt in 1 artic. confessi sumus, ergo non conuenit per se substantiæ materiali: at si per se habeat extensionem, secundum quam possit esse in loco diuisibili, necessario est diuidua: ergo vel dicendum est substantiam nullam habere extensionem, vel diuisibilitatem non esse propriam quantitatis affectionem. Vt respondeas huic argumento, duplicem aduertes esse partibilitatem, alteram physicam, alteram veluti Metaphysicam, illa deducitur ad actum, cum per contactum physicum vnum corpus introducitur inter partes alterius, easque separat: hæc cum duæ partes quæ in eodem loco erant vnitæ accipiunt esse in diuersis locis, vel per impulsum distrahuntur: prima diuisibilitas est propria, & quantitatis proprietas, nec conuenit substantiæ quantitatis experti, quia substantia sine quantitate, quantumuis extensa sit, potest existere penetratiue cum aliis corporibus, quare à nullo expellitur, vel secatur: secunda est minus propria diuisibilitas, & conuenit omni rei corporeæ extensionis partes habenti, exercerique potest à Deo, vel Angelo, à Deo quidem vtroque modo explicato, ab Angelo posteriori duntaxat.

Duplex diuisibilitas Physica & Metaphys.

Physica propria quantitati, alia minime.

2. Obiectio.

Secundum. Nullum accidens actu afficiens subiectum habet pro effectu formali constituere illud in potentia proxima ad actualem formam vel ad effectum illius: sed reddere aptũ ad occupandum locum est eiusmodi effectum habere: ergo non potest quantitati conuenire: minor, & consequentia notæ sunt, maior patebit singula percurrenti, albedo enim redditactu album, frigus frigum, & sic de cæteris. Respondendum est cum distinctione maioris propositionis, si enim vult accidens non reddere subiectum proxime aptũ ad se ipsum, vel suum effectum formalem accipiendum, vera est, quoniam cum forma illiusque formalis effectus communicentur subiecto per existentiam formæ in illo, fieri nequit, vt forma in subiecto sit, quin se ipsam, suumque effectum eidem impertiat. Sin velit nullius accidentis effectum formalem esse reddere subiectum aptum ad aliam vlteriorem formam, est apertè falsa, nam eadem quantitas, in qualibet sententia, habet pro effectu formali constituere substantiam capacem aliorum accidentium, & qualitas formaliter efficit subiectum capax habendæ rationis similitudinis.

Respõsio.

Quod si dicas hos non esse primarios effectus formales quantitatis sed secundarios; nec ad rem loqueris, cum omnis formalis effectus statim ac forma in subiecto est, illi communicetur: nec argumentum declinabis: quoniam non sunt accidentia, quorum primarii effectus eiusmodi sint. Quis enim alius effectus formalis est intellectus, voluntatis, & risibilitatis quam reddere subiectum intellectiuum, volitiuum, & risibile, hoc est, positiuè aptum: & capax

pus ad volitiones, intellectiones, &c vniuersim igitur dicendum est duplex accidentium genus reperiri, quædam sunt vltimæ actualitates, quæ subiectum ad vlteriorem formam non ordinant vt intellectio, volitio, color, &c. alia subiectum disponunt ad vlteriorem formam, vt intellectus, & voluntas, quibus annumeranda est quantitas respectu occupationis loci, redditenim subiectum proxime aptum, vt locum occupet.

Accidentium genera duo, vnum dispo nit ad alias formas, aliud non disponit.

3 Obiectio.

Tertium si substantia propriam haberet extentionem, haberet quoque propriam figuram, consequens est falsum: ergo & antecedens: falsitas consequentis patet. 1. ex Aristotele in quinto Metaphysic. capit. 14. asserente figuram esse in immobilibus, hoc est, iuxta communem interpretum sententiam, in quantitatibus: patet 2. ex figuræ definitione, quæ sic habet: figura est qualitas exultans ex terminatione magnitudinis: consequētia ostenditur: si substantia corporea sine quantitate seruaretur extensa in loco, terminaretur certo quodam modo, quod perspicuum est, si talis substantia esset alicuius statuæ, ex re autem sic terminata resultat figura.

Quorundā responsio figuram in substantia admittens.

Aliqui non formidarent figuram substantialem admittere, vt admittimus quantitatiuam, præsertim qui agnoscunt inuisibilia, non modo in quantitate, sed etiam in substantia; quorum meminit Gregorius Arim. in 2. d. 2. q. 2. quod forte significare voluit Ægydius theoremat. 28 cum docet in substantia materiali dari quendam modum quantitatis pertinentem ad rationem corporis organici: videtur enim corpus organicum figura compleri, non fecisse autem philosophos huius figuræ mentionem, quia loquebantur de illa, quæ naturaliter est in rebus, cuiusmodi est sola quantitatiua. Nihilominus ne communi philosophorum voci repugnare videamur, respondendum est figuram non quamcunq; terminationem sequi, sed quantitatiuam: est enim qualitas corporea, quæ non nisi interueniente quantitatis, vt cæteræ corporeæ qualitates in substantia recipitur.

Arimin.
Ægyd.

Cōmunior solutio substantialem figuram negans.

4 Obiectio.

Quartum, accidens, quod habet pro effectu formali, reddere subiectum capax alicuius denominationis, non præbet illam per se sed interueniente illius formæ, ad quam disponit: sed quantitas efficit corpus occupans locum per se ipsam: ergo illius effectus non est reddere corpus ad occupandum idoneum: maior patet primò in illis exemplis, quibus nostram sententiam confirmauimus etenim, quia effectus formalis intellectus, & voluntatis est intellectiuum, & volitiuum, non possunt hæ potentiæ efficere intelligentem, & volentem, sed addendæ sunt intellectio, & volitio. Patet secundo ratione, forma absoluta (de his enim loquimur) simul atq; est in subiecto, totam sui rationem, & denominationem illi communicat: igitur si tum temporis aliquam non præbet, sed ad illam disponit, expectat profecto nouam formam, à qua ista denominatio præbeatur: minor propositio est expressa Durand. in 4. distinct. 10. quæst. 2. videtur supponi à D. Thoma super Boetium de Trinitate quæst. de causa pluralitatis art. 3. & ab aliis communiter: vsurpari enim solet, occupationem loci esse effectum formalem quantitatis, licet secundarium, formalis autem effectus, quicunque ille sit, causatur immediatè à forma: & probatur, quia nihil fingi potest à quantitate distinctum, per quod locum occupet.

Durand.
D. Thom.
Boetius.

Respondetur concessa maiori negando minorem. Autores verò pro illa citatos, si Durandum excipias, sic interpretamur, vt velint extensionem localem actualem esse effectum secundum, & formalem quantitatis, quia ex forma quantitatis prouenit, vt ipsa, & corpus, in quo est, locum occupando extendantur, quamuis occupatio non fiat à quantitate formaliter, sed à modo existendi in loco debito quantitatis, hoc est, ab vbi quantitatiuo, quod in qualibet sententia necessariò dicendum est, si enim extensio in loco esset formaliter à quantitate, non posset persistente quantitate in corpore à Deo impediri: quoniam vt posita forma in subiecto, Deus non concurrit alio influxu ad effectum formalem illius, ita perseuerante forma eodem modo vnita, nequit formalem eius effectum inhibere. Certè in causa effectiua hac sola ratione intelligimus Deum prohibere effectum, si reliqua sunt præparata, quod subtrahat concursum suum. Dices, illud esse intelligendum de effectu formali primario, non autem de secundario, cuiusmodi est extensio in loco. Sanè qui ita responderit (respondent autem multi, & magni Autores) explicare deberet modum, quo Deus possit impedire effectum, ad quem nullo alio influxu concurrit, quam quo conseruat causam in subiecto, & cum nullum inuenerit, in nostra sententia præsidium quæret.

Responsio.
Occupare actu locū quomodo sit effectus quantitatis.

Responsio multorum Autorum improbatur.

ARTICVLVS IV.

QVO PACTO PERTINEAT AD quantitatem habere partes extensionis in se.

Quomodo se habeant ad quā tamtem partes extensionis in se.

QVæ sit propria quantitatis extensio, qua à cæteris differt prædicamentis, hactenus ostensum est: superest, vt quomodo in eadem reperiatur extensio totius, quæ posita est in partium ordine breuiter ostendamus.

mus. Quia in re primo statuendum est, quantitatem habere illam extensionem totius, quæ in continuata partium serie collocatur tum quia extensio per ordinem ad locum necessario illam supponit: enim vero si partes alicuius entis continui respondere debent cum quodam ordine partibus loci, necessum est, vt in ipso toto ordinatæ sint, & distantes: tum quia substantia & accidentia corporalia habent similem extensionem, vt ostendimus: ergò non erit deneganda quantitati, in qua euidentiora sunt illius argumenta. Vnde secundo loco suppones, prædictam extensionem non esse peculiare prædicatum quantitatis, sed commune illi cum cæteris entibus corporeis ex partibus extensionis compositis: quamobrem illius explicatio ad quodlibet prædicamentum spectare poterat: verum, quia magis coniuncta est cum ratione, & definitione quantitatis, quæ est ens per se extensum, & quia magis principaliter in quantitate ratione extensionis localis reperitur, hic semel proponenda fuit. Duo igitur explicanda sunt: alterum, num hæc extensio sit de essentia entis corporei, in quo inuenitur, siue sit substantia, siue accidens. Alterum, quo pacto in re communi inueniatur.

Supponuntur duo. Primum.

Secundum

Num extensio sit de essentia entis corporei: & quomodo, in re communi reperiatur.

Quod ergo ad primum attinet, bifariam sumi potest hæc extensio. Primò, vt dicit seriem ordinatam, qua pars extrema proximè vnitur cum sola media, & illius interuentu remotè cum altera extrema. Secundò, vt significat solam compositionem partium inter se mediante vnione, siue vna copuletur tantum cum altera, siue cum pluribus, vel etiam omnibus. Prima extensio conuenit speciali quadam ratione quantitati, sed nullius entis essentiam constituere potest. Primum patet, quia cum partes quantitatis non possint naturaliter esse in eodem loco, nequeunt inter se ita copulari, vt vna sit omnibus, vel pluribus immediata, sed singulæ singulis tantum: vnde consurgit illa series partium sibi mutuo copulatarum. Cæterorum verò entium partes, qui de se in indiuisibili esse non respuunt, omnes omnibus immediatæ, & vnitæ esse queunt, & ita nisi quid extrinsecum sit in causa, vt ordinatæ sint, confusæ esse patiuntur.

Extensio dupliciter accipienda est. Prima extensio. Secunda extensio. Quibus cõueniat prima extensio comprobatur primo.

Secundum probatur, quoniam Deus potest ita componere partes cuiuscunque corporis Omogenii, licet quanti, vt hunc ordinem non seruent, ergò nullius essentiam ingreditur. Consequentia est bona, cum ea, quæ pertinent ad rei essentiam, à Deo mutari non possint. Antecedens suadetur: sumat Deus corpus palmare, & complicet vnam dimidietatem super aliam, vniatq; vtranque secundum omnes partes: hoc ipsum deinde efficiat in quartis, octauis, & cæteris omnes efficiendo præsentes, & vnitas omnibus, tunc nulla erit pars, quæ omnibus aliis vnita non sit: ergo nulla erit series partium, atq; adeo ordo in vnione partium ad nullius essentiam pertinet.

Ostenditur secundò.

Secunda extensio est de essentia earum rerũ quæ ex partibus componuntur: quemadmodũ enim compositum physicum, non modo includit materiam, & formam, sed etiam vinculum, quo ille inter se copulantur: ita compositum integrale, vt vnum sit, constitui debet essentia liter ex pluribus partibus eiusdem rationis, & ex eorum vinculis, si quid sint à partibus diuersum: at extensio hoc secundo modo accepta solum postulat plures partes inter se vnitas: ergo includitur in essentia cuiusuis entis corporei partibus extensiuis conflati. Confirmatur primò, quia hanc extensionem auferre Deus non potest, nec quoad actum, nec quoad aptitudinem, dummodo rei essentia perseueret: si enim vel partes, & earum vniones tollantur, iam non erit vnum compositum, & idem quod antea. Confirmatur secundo, quia non potest concipi res corporea prædictis partibus constituta, tanquam vna essentia: quin apprehendantur plures partes inter se vnitæ: at quæ rei conceptum necessariò ingrediuntur, ad essentiam pertinent. Tota ratio est euidens.

Secunda extensio est de essentia earum rerũ, quæ ex partibus componuntur. Probatur assertio. Confirmatio illius.

Atque hæc facilè intelliguntur in composito singulari, vt pote in quo reperiuntur plures partes numero distinctæ, quæ compositionem, extensionemque perficiunt: at in re communi percipi compositio non potest, & est secunda difficultas, quam proposuimus explicandam. Aut enim res communis, verbi gratia quantitas, componitur ex partibus singularibus, aut ex cõmunibus, non primum: quia partes componentes sunt de essentia compositi, sed in essentia communi nihil singulare includitur, vt per se constat: ergo res communis non componitur ex partibus singularibus: non secundum, quoniam non dantur plures partes eiusdem rationis communes. Si enim ex omnibus partibus extensionis quantitatis mente præscindamus partem in communi, non plures, sed vnam tantum abstrahemus, quemadmodum si ex omnibus hominibus abstrahamus hominem, vnum tantum colligemus: cum igitur omnis compositio sit ex pluribus, & pars communis vna tantum sit, non videtur quantitas, nec alia res corporea id genus extensionis, & compositionis participare.

Secunda difficultas enucleatur.

Locuti fuimus in tota hac dubitatione de composito ex partibus eiusdem rationis: quoniam cum partes sunt diuersæ rationis, concipiuntur plures in communi, & totum etiam commune actu componunt, quod docet D. Thom. 1. parte quæst. 3 artic 3 cum asserit hominem in communi conflari ex carne & osse, quæ

De quo compositione in præsenti sit sermo. *D. Thom.*

se, quæ licet secundum rationem essentialem non sint plura in communi, eò quod eadem anima informentur: quod accidentia tamen, quæ deuoluunt, aut vt vult Capreol. in primo distinct. 24. quæst. vnica ad primum Scoti contra sextam conclusionem, & tribuit Aristoteli lib. 3. Metaphys. text. 41. includunt (existimat enim partes Eterogeneas includere essentialiter qualitatem, & quantitatem) diuersa sunt, & tanquam plura in communi concipi possunt.

Capr.

Arist.

Responsio ad quæstionem. Ad difficultatem igitur hac conclusione respondemus. Nec quantitas, nec alia res corporea in communi componitur ex multis partibus eiusdem rationis: dicitur tamen composita & extensa quia est radix, & causa compositionis, & extensionis inferiorum, in quibus continetur. Prima pars huius conclusionis euidenter confirmata est argumento proximè confecto. Secunda probatur, & explicatur. Esse radicem compositionis, & extensionis, est talem habere naturam, vt quoties contrahitur ad singularia poscat multitudinem partium, & earũ compositionem: sed quantitas in communi, materia prima, & qualitates corporeæ extensionis capaces ita se habent, vt omnia singularia, quæ earum naturas participant, necessariò vindicent multitudinem partium, & compositionem: ergò sunt causæ prædictæ extensionis. Hæc tametsi in qualibet sententia vera sunt, nonnihil discriminis habent in nostra constituente actuale identitatem inter naturam communem & inferiorem, & in sententia Scoti id negante: nobis enim necessario fatendum est qualitatem communem à parte rei compositam ex iisdem partibus, quibus componitur singularis: siquidem ab ea nihil actu differt, cum verò præscinditur conceptus communis, tum nullam apprehendimus compositionem, sed rem, quæ compositionem deposcit, vt in suis inferioribus exstat.

Prima pars conclusionis ex superioribus confirmata manet. Secunda probatur, & explicatur.

Scot.

Quod si inferas: ergo ille conceptus obiectiuus est simplex: vnde rursum sequitur, particularia ratione illius non posse esse composita. Dicendum ad primam illationem illum conceptum esse formaliter simplicem, sed virtute, seu originaliter compositum, & ratione huius virtualis compositionis sunt composita inferiora: quare secunda illatio nihil colligit. in sententia Scoti est quidem gradus communis in singularibus realiter compositus, non tamen essentialiter: cum particulare, & commune actu distinguuntur. per se autem consideratus eodem pacto se habet, atque in nostra sententia.

Proponuntur duæ illationes. Respondetur primæ illationi. Respondetur secundæ illationi.

QUÆSTIO II.

VTRVM SPECIES QVANTITATIS rectè à Philosopho numerentur.

ARTICVLVS I.

SPECIES QVANTITATIS discreta reijcitur.

Extra locum esset de singulis quantitatis speciebus in hoc latè disputare, cum earum natura absq; physica & metaphysica cognitione perspecta esse non possit. Quare nec rem omnino prætermittemus, nec alio modo, quàm ab Aristotele hic tractata est, explicabimus, reijciendo prius species, quæ vulgari tantùm more in quantitatibus numerantur, deinde admittendo eas quæ à maiori philosophorum parte huic ordini adscribuntur, profundiori singularium perscrutatione in eos libros reseruata.

Reijciuntur species quantitatis discretæ.

Quod igitur attinet ad quantitatem discretam, quæ fuit primum membrum illius diuisionis, qua distributa fuit quantitas in continuam & discretam: eam diuisit Aristoteles in numerum, & rationem: numerum deinde, & si ille non diuiserit, in varias tamen species possumus dissecare: quod efficiamus aduertendum est, numerum apud eius defensores componi ex quantitatibus continuis actu distinctis non tamen ex quibuslibet, sed ex illis quæ possunt inter se continuari: quod significauit Aristoteles 3. lib. Physicorum, cum dixit numerum fieri ex diuisione continui. Volunt igitur non ex vna superficie, vno corpore, & vna linea, sed ex tribus lineis fieri ternarium: ex quatuor superficiebus, quaternarium: ex quinq; corporibus quinarium: Similiter non fieri binarium ex vna quantitate permanente, & alia successiua, sed ex vtraque successiua, & eiusdem rationis: Verbi gratia duobus motibus, vel duobus temporibus, non autem ex motu, & tempore. Hoc posito diuiditur numerus in numerum quantitatum permanentium, & quantitatum successiuarum: permanens rursus in numerum linearum, superficierum, & corporum: & horum quilibet in infinitas species, binarium, ternarium, quaternarium, &c. Numerus successiuarum, in numerum temporum & motuum: vterque deinde in numerum spiritualium, & corporalium: & horum quilibet perinde, ac præcedens in species infinitas. Alii alias vtuntur diuidendi rationibus.

Quantitatis diuisio.

Arist.

Ex quibus componatur numerus.

Arist.

Statuitur vera conclusio.

Nostra tamen conclusio sit: quam vocant quantitatem discretã non esse verã quantitatis speciem

Proposita assertionis Autores.

ergo datur aliqua natura vna & vniuoca, quæ, cum supra se nullam habeat, erit genus supremum. Deinde eiusmodi prædicatio, hæc relatio est relatio, illa relatio est relatio, siue (hæc, & illa) denotent indiuidua, siue naturas communes, est vniuoca essentialis: & in quid: ergo prædicatur aliqua natura generica. Demum in abstractis non procedit ratio difficultatis initio proposita. Cum enim relatio non referatur ad aliud in actu exercito, sed sit forma, principiumq; referendi, non exigit terminum communem ex aduerso respondentem.

2. Concl. in concretis quoq; genus summum esse.

Secunda conclusio, inter concreta etiam reperitur aliquod genus summum. Hanc expresse nullus reiicit, tum ob priores rationes primæ conclusionis, eodem enim modo hic proponi possunt: tum quia nihil implicat communissimum relationis conceptum applicari subiecto, formareque relationis concretum: nulla quippe est forma adeo communis, vt ei non respondeat effectus formalis adæquatus, qui in præsenti erit relatum vniuocum, & communissimum. Tota difficultas est in modo explicandi eiusmodi concretum. Vtrum nimirum sit relatum primo, & per se, an per aliud & merito inferiorum: priori enim responsioni obstat argumentum initio propositum: posteriori natura relationis, seu effectus formalis illius, qui est actu referri.

An hoc genus referatur proxime an remote.

Scotus.

Scotus in prædicamentis q. 25. primo concedit relatum in communi esse genus summum huius prædicamenti. Deinde astruit primo, & per se referri ad suum terminum; quod idcirco asserit quia in primo dist. 30. q. 1. defendit vnius relationis terminum non esse alteram relationem oppositam, sed absolutum: & quemadmodum datur relatū in communi, dari etiam terminum in communi, licet hoc inter illa intersit, quod relatum sit vniuocum, & genus summum vnius prædicamenti, terminus verò sit quidpiam analogum: quia est quæcunq; res absoluta apta terminare relationem. Nec existimari debet incommodum, terminum relationis vniuocæ esse analogum; quando Aristoteles, vt proxime patebit, analogum fecit eius fundamentum, à quo relatio non minus dependet, quam à termino. Cohæret optimè hæc doctrina; nam admisso termino absoluto relationis, egregie soluit difficultatem. Quamobrem crediderim nihil in contrarium doceri ab Scoto in primo dist. 21. q. vnica, vt falso quidam opinantur, cur asserit relata æquiparantiæ non referri per se in actu exercito, sed per sua inferiora; loquitur enim præcise de relatis æquiparantiæ, vbi terminis semper est relatum, non vero de quouis relato communi, aut de summo genere, quod in eius sententia non est æquiparantiæ, sed indifferens ad quamlibet appella-

In sententia Scoti refertur proxime.

Scotus.

tionem, imo indifferens, vt terminus habeat vel non habeat relationem realem, quod addo propter relata tertii generis, sed non mutua.

Quid in opposita sententia dicendum sit agitatur.

Hæc, vt diximus, recte habent in sententia Scoti; at in opposita astruente vnius relationis terminum esse alteram relationem, quæ nec minus communis est, nec Aristoteli minus consentanea, perplexa res est, quidam enim suspicantur in hac etiam opinione respondere terminum immediatum, & proximum relatio communi, quod ita ferè probant: Quemadmodum omnia relata in hoc conueniunt, quod referantur ad aliud, ita omnibus commune est, vt alia terminent: ergo sicut ex rationibus referendi abstrahitur vna communis ratio relatiua, sicut ex rationibus terminandi præscindi potest communis ratio termini, quæ ex æquo respondeat relatiuo. Verum non satis explicant, quid per terminandi rationem intelligant; vel enim significant aliquam correlatiuorum affectionem, vel ipsas relationes correlatiuas? si conditionem, ea non est aliqua entitas, quæ in communi sumpta possit terminare relationem, sed cum plurimum est aptitudo terminandi consequens relationes. Si verò intelligunt ipsas relationes, recurrit argumentum initio positum: sequitur enim duo suprema relationum genera esse admittenda. Præterea illud correlatiuum, vel est reale, vel rationis, vel aliquid vtriq; commune Primum & secundum esse potest, quoniam foret necessarium correlatiua inferiora esse aut omnia realia, aut omnia rationis: quod esse falsum patet in relationibus mutuis, & non mutuis. Dabitur ergo tertium, sed illud commune est analogum; Aristoteles vero exigit, vt quod modis dicitur vnum relatiuum, totidem dicatur eius oppositum: quod tamen si in terminis absolutis necessarium non sit vt proxime dictum est, in relatiuis est omnino verum. Quare relato in communi nullus terminus proximus, & immediatus constituendus est: ac proinde ipsum per se primo relatum esse non potest.

1. Sententia asserens proximè referri confutatur.

Propter hæc statuenda est tertia conclusio. Relatum in communi, quod est genus summū concretorum huius prædicamenti, non refertur per se, proxime, & in actu exercito ad terminum, sed remotè per sua inferiora, & in actu signato, vt vocant. Quod proinde magis propriè dicatur habēs relationem, quam relatum. Hæc est sententia veterum Philosophorum, Boetii, & Simplicii ad hunc locum, Alberti Magni 5. Met. tract. 3. c 7. Iohannis de Gandauo ib. q. 15. & recentiorum cum Petro Fonsec. 5. Met. c. 15 q. 6. sect. 4. Prior conclusionis pars tota est perspicua ex secundo aduertendo: posterior vt intelligatur, sciendū est ex formis accidētalib. quæ habent ordinem ad extrinsecum, duo genera.

3. Conclusio genus summum remote referri.

Boet. *Simpl.* *Albert.* *Gand.* *Fonseca.*

Quædam accidentia duo genera concretorum habent.

neia concretorum deduci posse: Vnum proprium & vsitatum, cuiusmodi est in aliis formis album, quantum, &c aliud minus propriū, seu minus perfectum, & magis ab vsu alienum, quod est habens formam: exemplum sit in gratia, hæc enim si rationalem substantiam afficit, efficit gratiam: si irrationalem, solum efficit habentem gratiam: hoc ipsum maiori iure contingit in relatione, quæ per suam essentiam ordinatur ad extrinsecum: quod enim gratia causat ob proportionem quam in subiecto deposcit, hoc efficit relatio propter exigentiam termini quem si actu habeat denominat subiectum per se, & actu relatum, sin minus denominat habens relationem.

Probatur conclusio.

Quoniam vero impossibile est relato in communi respondere actu terminum vt iuxta hanc sententiam, quæ vnius relationis terminum facit aliam relationem, probatum est: aliunde autem nihil impedit relationem afficere suum subiectum, dicimus concretum inde resultans non esse tam proprie relatum, sed habens relationem. Nisi relatum accipiatur pro eo, quod remote per sua inferiora, & in actu signato refertur: tunc enim idem valet, atque habens relationem. Hoc ipsum quod de summo relato diximus docuit D. Aug. in lib. Categ. cap. 11. de omnibus communibus, sed loquitur admodum rigorose: accommodatius Scotus citatus id tribuit iis tantum, quæ sunt æqualis comparationis, in quibus est eadem ratio, quæ in supremo genere: quoniam non possunt esse duo similia in communi, vel duo æqualia, cum ab omnibus abstrahatur vna ratio similis, & æqualis: ea tamen quæ sunt inæqualis comparationis, vt Pater, & Dominus, in communi etiam ad suos terminos referuntur.

Relata æquiparantiæ quomodo referantur. August. Scot.

Obiicitur contra conclusionem.

Opponas, formalis effectus relationis est referri, sed in relato communi est per se, & immediate relatio: ergo per se refertur: formalis enim effectus impediri nō potest forma in subiecto existente. Respondetur concedendo totum, si effectus formalis & eius causa cum proportione accipiantur: nam relatio etsi omnis est principium, seu forma referendi non tamen omnia eodem modo sed relatio suprema & omnes æqualis comparationis sunt principium referendi remote, aliæ proxime: & quemadmodum hæ, cum subiectum informant, efficiunt relatum proximum, ita illæ remotum. Vnde si illa particula (per se) quæ ponitur in consequentia, significat relationem per se id est nō mediante alio, efficere suum concretum concedenda est: si vero significet illius concretum referri per se, id est, non per sua inferiora, concedenda est cum distinctione proposita.

Respondetur.

Instantia.

Sed contra ipsam distinctionem, sic obiicies, Relatio in communi est principium referendi remotum, & relatum commune refertur in actu tantum signato: ergo omni relationi, relatoque inferiori hoc ipsum conueniet: ac proinde nulla relatio erit proximum referendi principium, nullum proximum relatum, contra id, quod in eadem distinctione adiunximus. Negatur tamen consequentia, nec enim opus est, vt omnia, quæ dicuntur de natura communi, præsertim si sint negatiua, conueniant inferioribus, possunt enim conuenire communi prout ab inferioribus præscindit: hoc pacto conuenit animali indifferentia ad rationale, & irrationale, quod de nulla specie affirmatur. Ad eundem modum conuenit relationi in communi esse formam referendi remote, & ipsi communi relato remote tendere, non vt quidpiam essentiale, sed tanquam negationem proximitatis consequētem naturam, vel communissimam, vel relati æquiparantiæ communis.

Solutio.

Ex dictis patet responsio dubitationis initio propositæ; fatemur enim in hoc prædicamento, siue in abstracto, siue in concreto dari supremum genus modo hactenus explicato. Aristoteles vero aut plurale accepit pro singulari, vt fecit in prædicamento qualitatis, definiens qualia, vt vidimus, aut relatum sumpsit in rigorosa significatione, quatenus solum dicitur de proximis, vt satis indicat illud attributum, quod si vnum designare cognoscitur, aliud quoq; designare cognoscatur, quod tamen qua ratione accommodandum sit relato communi, postea dicemus. Quo vero pacto definitio superius explicata accommodetur relationi communi non difficile est intelligere, si subintelligantur illæ particulæ, proxime, vel remote seu in actu signato, vel exercito.

Solutio dubitationis initio positæ. Arist. Relata cur in plurali definita.

ARTICVLVS II.

PARTITIO RELATIONIS IN *suas species explicatur.*

RElationis prædicamentalis tres sunt celebriores diuisiones. Primam tradit ex professo D. Damascenus cap. 34. in relationes æqualis, & inæqualis comparationis, siue appellationis: quas alii vocant relationes æquiparantiæ, & disquiparantiæ. Relationes æqualis comparationis sunt, quæ ex vtraq; parte idem nomen habent vt similitudines, & dissimilitudines: inæqualis vero comparationis, quæ diuersis nominibus appellantur, vt Paternitas, & Filiatio: Dominatus, & Seruitus.

Tres diuisiones relationis prædicam. D. Damasc.

Priores subdiuidit Scotus ad hunc locum in relationes æquiparantiæ præc. & late. dicuntur æquiparantiæ præc. quando in vtroque extre-

Subdiuisio. Scot.

extremo, est eadem forma in specie: à qua nomen imponitur: vt similitudines, & æqualitate, propriissime dictæ: quod videntur innuisse Parisien. in post prædicamentis dubio secundo, cum dicunt ad æquiparantiam requiri, vt relata, & nomine, & ratione fundandi sint eadem: laté vocantur relata æquiparantiæ, quando nomen quidem vnum est, forma autem vnde deriuatur, non est eadem specie: qua ratione dicitur æqualis comparationis relatum communiter sumptum, cum dicitur esse relati relatum: quod pari iure dixeris de Opposito Differente, Alio, & similibus: itemque de dissimili, nisi dissimilitudo sit sub eadem specie formæ, & de similitudine, quæ cernitur inter effectum, & eius causam æquiuocam, vt notauit Caietan. 1. par. quæst. 4 artic. 3.

Relata æquiparantiæ.

Caietan.

Relationes disquiparantiæ quædam sunt digniores, quas proinde vocant superabundantiæ, præcedentiæ, vel superpositionis, vt Dominatus, Paternitas: aliæ minus dignæ, veluti relatio filii, & serui. Recte adnotarunt aliqui hanc subdiuisionem solum cadere in relationes creatas: Nam diuinæ, tametsi inæqualis comparationis sint, vt relatio Patris, & filii, sunt tamen æquè dignæ, vt communiter docent Theologr& Patres.

Relata disquiparantiæ.

Damasc.

Secunda diuisio quam præter Damasc reci piunt ferè omnes Philosophi ac Theologi, est in relationem mutuam, & non mutuam: relatio mutua est, cui in termino respondet alia relatio realis, vt paternitas: similitudo, &c. Non mutua, cui in termino non respondet relatio realis: huiusmodi est relatio creaturæ ad Deũ, & scientiæ adscibile. Hæ diuisiones accommodatæ sunt ad varia relationum genera indicandi: sunt enim ambæ adæquatæ, & quædam relationum discrimina patefaciunt. Sed propriè diuisiones generis in suas immediatas species non sunt, nec vt tales ab aliquo expressè defenduntur. Vtraq; enim traditur per aliquid nimis extrinsecum relationi, videlicet per correspondentiam termini: quam constat non modo extra essentiam esse relationis, sed rationem quoque principii essentialiter distinguẽtis propriè non habere, cùm terminus, aut nullo modo relationem præcedat, aut si quomodo præcedit, id habeat ratione fundamenti: quod alibi explicandum est. Discrimen autem specificum accommodatissime assignatur per ea, quæ distinguendi vim habent.

Secunda diuisio in mutua, & non mutua.

Hæ diuisiones propriæ non sunt.

Deinde reprobatur speciatim prima diuisio, quoniam si relatio æquiparantiæ late sumatur, comprehendit sub se genus summum, quod tamen impossibile est sub sua specie contineri: si pressè maius fortasse incommodum sequitur, nimirum aliqua sub vno membro contenta magis differre inter se; quam ab iis, quæ in opposito membro continentur. Nam relationes æquiparantiæ late, & presse sumptæ minus discrepant inter se quam á relationibus disquiparantiæ, & tamen iuxta illam diuisionem, quædam illarum numerantur cum relationibus disquiparantiæ in membro opposito.

1. Diuisio improbatur.

Quod incommodum secundam quoque diuisionem excludit: maiorem quippe conuenientiam habere videntur inter se omnes relationes causæ, siue mutuæ sint, siue non, quam cum relationibus vnitatis, de quibus statim dicemus, sed inter relationes causæ sunt aliquæ mutuæ, aliæ non mutuæ, vt videre est in relationibus filii, & creaturæ: ergo mutuum, & non mutuum non est primum relationum discrimen.

2. Diuis reiicitur.

Prætermissa igitur alia diuisione Damasceni loco citato, in relata à natura, à fortuna, ab arte, & ab anima, aliisq; minus approbatis, tertia tradita ab Aristotele 5. Metaphy cap. 15 recepta ab omnibus posterioribus Philosophis, ac Theologis, ab illis quidem apud Aristotelem hoc loco, & 15 Metaphys. ab his verò partim apud Magistrum in 1 dist. 30. & 31 partim apud D. Thom. 1 par. qu 28 quos proinde referre nominatim operæpretium non est. Hæc, inquam, distribuit relationem per fundamenta proxima in tres species. Prima fundatur in vnitate, & multitudine. Secunda in actione & passione. Tertia in mensura, & mensurato. Nomine vnitatis intelligit Aristoteles identitatem in aliqua natura vel forma: nomine multitudinis diuisionem secundum eandem naturam, vel formam Vnde in prima parte huius speciei sunt relationes identitatis, æqualitatis, similitudinis, propinquitatis, &c. In 2 relationes differentiæ, inæqualitatis, dissimilitudinis distantiæ, &c.

3. Diuis ab Arist. tradita in tria membra.

Arist.

Primum

Per actionem & passionem intelliguntur omnes causalitates prouenientes à causa realiter existente, & tendentes ad existentiam effectus: quamobrem in hac specie non modo sunt relationes agentis, & patientis propriè dicti, sed materiæ, & formæ, tam accidentalis, quam substantialis: imó & relatio naturæ humanæ verbo vnitæ: est enim relatio dependentiæ. In eadem specie collocandæ sunt relationes fundatæ in principio actiuo ad subiectũ passiuum, antequam detur actio si reales sunt, & à transcendentibus distinctæ: vt indicare videtur Aristoteles eo loco, sed non satis constat. Diximus intelligi causalitatem causæ existentis, & tendentis ad existentiam effectus, vt excluderetur relatio causæ finalis, antequam sit: quia constat eam realem esse non posse: quidquid reclament Soncin. & Iauellus, quia relatio realis poscit existentiam fundamenti, & termini, Item relatio causæ formalis externæ, atque exempla-

Secundum

emplaris, quæ fundatur in mensura, proindeq; ad tertiam speciem pertinet.

Porro nomine mensuræ, quæ tertiam causat speciem intelligit Philosophus regulam, & exemplar, vel quasi exemplar relatiuum, quod mensura tunc appellatur. In hac specie collocat relationem scientiæ ad scibile, intellectus ad intelligibile, visus ad visibile supponendo quod præter relationes transcendentes habeant alias relationes reales & prædicamentales, quod durius culum fortasse est. *Tertium.*

Hanc diuisionem sic expositam non aliunde probat Aristoteles, quam ex fundamentis ipsarum relationum: cum enim relationes a fundamento esse accipiant, non possunt commodius, quam per fundamentum distribui. Cur vero hæc potius ratio distinguendi per fundamenta eligatur, quam alia, ex terminis notum esse videtur: nam quæ assignata sunt, & realium relationum principia sunt, & earum discrimen aperte indicant: quod Alexand. Alens. in 5. Met. cap. 15. inde concludit, quia tres sunt vniuersales modi entis primo inter se discrepantes, scilicet idem, & diuersum: potentia, & actus: perfectum, & imperfectum: qui eodem ordine respondent, enumeratis relationum speciebus: perfectum vero, & imperfectum posuit Alens. ad exprimendum mensuram, & mensuratum: semper enim mensura habet rationem perfecti, quantumuis res mensurata natura sua perfectior existat, quia est tanquam regula, & exemplar. *Approbatur diuisio.* *Alexand. Alens.*

Ita probabiliter ostensum est enumeratas species habere primam differentiam in hoc genere: at nullam esse relationem, quæ sub illis non contineatur probat eodem lib. 5. Metaph. D. Thom. quia tribus tantum modis ordinari solet vna res ad aliam, primo secundum esse quando scilicet, vna res pendet ab alia in esse, vtique essentiæ, vt intelligere videtur: & est tertium genus. Deinde secundum virtutem actiuam, & passiuam, & est secundum genus: tertio secundum quod quantitas vnius est potens mensurari per aliam, & constituit primum genus: verum malle est accipi à D. Thom. quantitatem hoc loco Metaphorice pro perfectione sicut & mensurationem pro adæquatione seu conuenientia. Sic enim inseruit hic ordo ad constituendum primum genus relationum. Quod si hæc non plene conuincunt diuisionem esse adæquatam, occurrendo obiectionibus in oppositum id perficiemus. *D. Thom.*

Prima igitur obiectio fit, tria fundamenta assignata non conueniunt vniuocè: ergo nec relationes ipsis innitentes: consequentia est bona cum relatio ab eodem habeat vnitatem, à quo habet essentiam, hanc verè sortitur à fundamento, quod maiorem vnitatem, quam in se contineat, proculdubio præbere non potest. *1. Diuisionis impugnatio.* Antecedens patet, quia assignata fundamenta partim sunt negatiua, partim positiua, inter quæ vniuocatio dari non potest. Respon. ad obiectionē cum Ferrar. 2. contrag. cap. 12. concesso antecedente negando consequentiam, ad cuius probationem inficiandum est eodem pacto sumi semper ab aliquo vnitatem, quo sumitur essentia: præsertim quando acceptio essentiæ eatenus alicui attribuitur, quatenus est fulcimentum alterius, vt in præsenti contingit, & in Metaphys. exemplo conceptus entis, (qui cum ab analogo essentiam habeat, est tamen vnus specie,) & aliorum ostendetur. Nunc dicimus relationes speciales accipere distinctionem & vnitatem à fundamentis, relationē vero in communi ex simili modo abstractionis vnitatem genericam vendicare. *Responsio.* *Ferrar.*

Secunda genus distribuitur in membra opposita, oppositio verò non reperitur plusquam inter duo, quidquid enim tertium fingatur inter duo distantia, medium erit: ergo perperam diuisa est relatio in tria membra. Ad hanc obiectionem responsum est in cap. de Differentia: vbi ostendimus ad hoc genus oppositionis satis esse accipere ex vna parte vnum membrum, & ex altera quotquot sunt reliqua sub illius negatione: quod in præsenti fiet, si dicamus relationem diuidi in eam quæ fundatur in causalitate, & in eam quæ non fundatur in causalitate: in primo enim membro erit secunda species in secundo secunda & tertia. Quod attinet ad rem ipsam, dices incommodum non esse, vnum genus diuidi immediate in plures species, quam diuidi id quod opponitur, scilicet tertium semper manere interpositum: nec in distantia situali, vnde similitudo sumpta videtur, est verum, fingendæ enim sunt species, velut angulo obtuso. *2. Impugnatio.* *Responsio.*

Tertia. Relatio magis dependet à termino, & fundamento remoto, quam à proximo: ergo per illa potius distribuenda fuit in species, quam per hoc. Consequentia est optima, vel ex ratione, qua distributionem Aristotelis confirmauimus: antecedens patet, cum relatio manere possit absque fundamento proximo, non vero absque remoto vel termino, vt ex dictis apertum est. Postulabat hæc obiectio discussionem illius dubij: vnde nam sumatur specifica relationum distinctio, ex fundamento ne, an ex termino? quam remittimus in Metaphys. & supponendo hanc desumi tum à fundamento, tùm aliquo modo à termino, vt asserit D. Thom. 3. p. q. 35. art. 5. iungendo articulum 5. q. 1. in 8. distinct. 1. sententiarum. Primo respondendum breuiter, relationes dependere magis à fundamento remoto quoad existentiam, propter rationem assignatam: non verò quoad specificationem, cum in eodem *3. Impugnatio.* *Responsio.*

funda-

fundamento remoto, variatis proximis multæ fundentur relationes specie differentes, vt patet in Deo, aliam quippè relationem habet, cum creat, aliam cum generat simul cum caussis naturalibus: idq; ob diuersitatem actionum. De terminis manifestius est magis secundario ab illis accipi distinctionem, cum remotiores sint & non præexistant.

4. Impugnatio. Quarta, & vltima. Videntur esse aliquæ relationes, quæ in nullo ex prædictis fundamentis existant, ac proinde angustam esse diuisionem.

Responsio. Patet antecedens in relatione appetitus ad rem appetitam, & vniti ad vnitum, qualis est inter duas partes quantitatis. Respondetur omnes relationes fundatas in actibus potentiarum appetentium pertinere ad terminum genus: quamuis enim Aristoteles tantum meminerit potentiarum cognoscentium: eadem tamen ratio est de appetentibus, quia omnes habent essentiam commensuratam obiectis, & producunt actus illis proportionatos. Obiecta verò nihilo magis dicunt per se ordinem ad potentias appetitiuas quam ad cognoscitiuas, quæ est propria ratio fundandi relationum tertii generis quia sunt omnes non mutuæ. Atq; hæc de speciebus relationis in communi dicta sufficiant, prolixiorem in singularum subdiuisio præceptorum industriæ, & auditorum studio committitur, reliqua in Metaphysicam reseruantur.

Arist.

QUÆSTIO III.

VTRVM ESSE SIMVL COGNITIONE sit quarto modo proprium Relatorum.

Vltima Relatorum proprietas omnibus conuenit.

DE cæteris proprietatibus, quantum ad hunc locum spectat, in commentario dictum est. Hanc vltimam omnibus conuenire relationibus ex earum natura satis compertum est. quælibet enim essentia, tunc aptè percipitur, cum qualis in se est ab intellectu dignoscitur: sed essentia relatiui est per se ordinata ad terminum: ergo hoc ignorato non poterit accommodatè cognosci, quod Aristoteles docuit in contextu, cum dixit, si quis definitè, scit hoc esse duplum, & id, cuius duplum est, continuo definire sciat, necesse est: loquitur vero de quacunq; cognitione etiam confusa, qua tamen relatiuum, vt relatiuum est determinatè cognoscatur. Vnde etiam sequitur iuxta eundem Philosophum, & omnes illius interpretes, necessarium esse in relatiui definitione eius terminum collocare: est enim definitio præcipua rei cognitio, quæ proinde attingere debet rei definitæ terminum, si in respectum ad illum eius essentia constituta est.

Vt hæc communis assertio firmior sit, inuestigandum est quo pacto hæc proprietas relatis prædicamentalibus accommodetur, num scilicet omnibus, ac solis, an quomodo se habeat: prius igitur videndum est an conueniat omnibus, vbi duplex visitur difficultas: prima oritur ex relato communi, & omnibus æqualis comparationis, in communi etiam acceptis: secunda ex illis relatis singularibus, quæ plures terminos habere possunt: etenim relatum commune non habet aliud proximum, & immediatum ad quod referatur, vt à nobis ostensum est: item relata æquiparantiæ in communi non sunt plura: ergò non oportet, vt iis cognitis alia simul cognoscantur, cùm nulla sint. Iam verò relatum particulare, v.c. pater respiciens plures filios, etsi cognoscatur determinatè, non opus est, vt aliquis filius determinatè percipiatur, sed hic, aut ille indeterminatè: & è contra filius respiciens vtrumque parentem poterit determinatè cognosci, quin vterque parens, vel alter designatè intelligatur, cum satis sit parentem confusè apprehendere.

Quomodo hæc proprietas relatis æquiparantiæ conueniat. Expedita esset prima difficultas, si iam hic præferremus sententiam, quam præcedenti quæstione reculimus, asserentem relatum referri ad absolutum, atque adeo dari terminum communi relato respondentem: cum hoc enim simul cognosceretur genus summum huius prædicamenti. Verum, quia illud non omnino approbauimus, & quia in æquiparantiæ relatis recurrit eadem difficultas, dicendum est eodem modo, quo relata hæc se respiciunt, esse simul cognitione: diximus vero se respicere in actu firmato, & per inferiora: quare eodem modo attributum participabunt, non quod ratione inferiorum eis conueniat attributum: cum potius eorum merito de inferioribus affirmetur: sed quia illius exercitium extra illa obtinere non possunt.

Quæ relata vna, quæ pluribus relationibus referantur. Secunda quoque difficultas, vt plane solueretur, postulabat examen illius quæstionis, vtrum vnum relatum referatur ad plures terminos, vna, vel pluribus relationibus? sed supponemus veriorem sententiam, & iuxta illam respondebimus. Vera igitur doctrina asserit inter relata, quæ plures habent terminos, quædam necessariò plures vendicare, vt totum cum refertur ad partes, siue componentes, vt totum Physicum ad materiam & formam, siue subiectas, vt superius ad inferius quædam non exigere plures, sed æquè bene terminari ad vnum atque ad plures, vt pater respectu filii, & simile ad aliud simile. Pater enim perfectè dicitur

vnius

vnius tantum filii, & simile vnius similis. Relata prioris generis vna tantum relatione ad omnia correlatiua referuntur: posteriora vero tot relationibus numero diuersis, quod sunt distincta correlatiua.

Hoc posito ad secundam difficultatem respondendum est, relatiua singularia, quæ vna relatione ad plura referuntur, esse simul cognitione cum omnibus, vel distincte, vel saltem confuse sumptis, non vero cum vno tantum: aliuquin non percipietur adæquate respectus: si autem relatiuum plures habeat relationes, tūc vnamquamq; illarum cognosci simul cum suo definito termino, v.c. Pater habens tres filios, si cognoscitur quoad relationem primogeniti, debet definite intelligi Primogenitus: & sic de cæteris: eodem modo res habet in filio, quem verisimilius est alia relatione tendere in patrem, alia in matrem, cum quibus proinde designate cognoscendus est.

Quidam attributum aliis conuenire opinantur. *Caiet.* *Capreol.* *Ferrar.* *Soncin.* Accedamus ad secundam partem, videlicet, an esse simul cognitione solis relatis prædicamentalibus contingat. Thomistæ frequenter opinantur aliis etiam conuenire ita colligitur manifeste ex Caietan. Capreol. Ferrar. Soncinate citatis in 1. q. artic. 2. qui inde probant relationes rationis sub hoc genere vniuoce contineri, quia participant hoc attributum, quod facile confirmatur, nam genus ignota specie cognosci non potest, vt Porphyrius in cap. de specie docuit. Confirmatur secundo, quia conuenit relatis transcendentibus: materia enim cognosci non potest ignorata forma, nec potentia ignorato obiecto, in quod ordinata est: ergo non cadit in sola prædicamentalia esse simul cognitione.

De qua notitia sit sermo. Vt hæc pars definiatur, videndum prius est de qua cognitione loquatur Philosophus: si enim de quacunq; intelligatur, non est dubium conuenire attributum non prædicamentalibus etiam, vt confirmationes conuincunt. Igitur *Auerr.* *Alb. Mag.* Auerroes, & Albertus cap. 9. intelligunt cognitionem definitiuam: & quia vnum relatum semper definitur ad aliud, idcirco vera cognitione definitiua sine illo cognosci non posse. *Caiet.* Non improbat hanc sententiam Caietanus hoc loco, sed iuxta illam indubitatum est proprietatem conuenire relatis rationis, & transcendentibus, atque adeo esse secundi non quarti generis, quod pari modo dicendum est in sententia eorum, qui eam interpretãtur de cognitione existentiæ præcise sumptæ vt apertum est. Quare hoc loco Caietanus sequitur B. ettium putat loquutum Aristotelem de cognitione, quoad esse existentiæ quasi dixerit, si vnum relatum cognoscitur existens, aliud quoque existere percipitur, quæ videtur esse mens D. Tho. *D. Thom.* 1. p. q. 13. art. 7. ad 6. dum ait, ea esse simul natura, quorum vnum includitur in conceptu alterius, seu est simul cognitione cum illo, quod non recte diceret, nisi vellet ea simul cognosci quæ pariter existentia percipiuntur: quia esse simul natura est, esse simul existentia: ergo, si ex simultanea cognitione infertur simultanea existentia, cognitio terebatur in existentiam, alias multa transcendentia cognoscuntur simul quoad essentiam, quæ simul natura non sunt, vt materia & forma. Verum, si hac ratione proprietas exponatur, non modo non conuenit solis prædicamentalibus sed etiam non omnibus: primum patet in materia prima, quam si quis cognoscat existere, necesse est, eodem pacto formam apprehendat: cum sine illa materia esse non possit: quod manifestius cernitur in materia, & forma incorruptibili, quæ sunt omnino inseparabiles. Secundum probatur in relatiuis non mutuis, iuxta eam sententiam, quæ vnius relationis terminum facit aliam relationem: cognito enim relatiuo reali existente, non cognoscitur existens relationis, si nemo de illa cogitet: nec satis est, quod existat secundario in eodem conceptu relatiui realis, quia existentia hic requisita non ponitur, sed supponitur à cognitione, vt ab eadem attingatur.

Non procedunt vlterius interpretes: vnde apparet quam inanis, atque imperitus sit quorundam recentiorum existimantium repugnare Philosopho eos, qui negant hoc attributum esse proprium quarto modo. Nihilominus asserimus ita concinnari posse, vt sit proprium quarto modo, probabiliterq; existimari posse, hanc fuisse Aristotelis mentem. Sic igitur exponimus. si vnum relatiuum cognoscitur, vt vera & realis essentia, necesse est alterum etiam cognosci concomitanter solum, & tanquam purum terminum, non vero vt causam, aut effectum, quo pacto excluduntur omnia non prædicamentalia. Nam prima conditio excludit relata rationis, quia carent vera essentia: secunda scilicet transcendentia, quoniam cognoscũtur vt causæ, vel effectus. Quo pacto attributum sit proprium. *Arist.*

Rogabis ad absolutionem huius quæstionis, an hæc duorum relatorum cognitio fiat vnico conceptu, an duplici? respondemus omissa controuersia cum D. Thom. loco proxime citato, Scot. 1. dist. 21. q. 1. Ægydio, & Argentin ibidem quæst. 1. art. 1. fieri vno conceptu, quo per se primo, & in recto cognoscitur natura vnius relatiui: in obliquo autem, & secundario alterum illi respondens. Probatur, relatum cognoscitur, vt in se est, atqui in se includit tẽdentiam vsque ad terminum: ergo, cum perfecte cognoscitur percipi debet, non solum in toto transitu, vt sic loquamur, sed etiam in fine illius, atq; adeo finis aliquo modo cognoscendus Vtrumque relatum eadem notitia apprehendi. *D. Thom.* *Scotus.* *Ægid.* *Argent.*

dus

dus est. Confirmari potest quia alias cognitio relatiui esset absoluta : imo non apparet qua necessitate iungatur cum cognitione alterius, cum non sit physica illius causa, nec alio modo per se connexa.

EXPLANATIO CAPITIS OCTAVI, DE QVALITATE.

SVMMA CAPITIS.

Qualitatis definitio. Eius species. Qualitatis concretorum definitio. Eius attributa.

QVatuor in partibus distributum est hoc caput : prima differit de qualitate, & eius speciebus, secunda de quali, eius concreto: tertia de attributis qualitatis: quarta continet cuiusdam dubii solutionem. Quoad primam qualitas describitur id, quo quidam dicuntur quales, eius partes numerantur quatuor. Prima habitus, & dispositio. Secunda naturalis potentia, & impotentia, Tertia patibilis qualitas, & passio. Quarta forma, & figura. Quoad secundum definit Aristo eles quale in plurali hoc modo. Qualia sunt ea, quæ à qualitatibus denominatiue dicuntur, id est voce, & non ratione. In tertia parte numerantur tria attributa scilicet habere contrarium, suscipere magis & minus, vt secundum qualitates res dicantur proprie similes, & dissimiles, quod est proprium quarto modo. In vltima parte proponit hoc dubium, habitus, & dispositio numerata sunt capite superiori inter relata : ergo non debent hic inter qualitates reponi. Respondet dupliciter: primo habitum, & dispositionem in genere pertinere ad relationem, in specie veró ad qualitatem : secundo non esse incommodum, eandem rem diuersis rationibus ad duas simul categorias pertinere.

CAPVT VIII.

QValitatem verò dico, qua quales quidem dicuntur § b Est autem qualitas ex hisce quæ multis modis dicuntur. Atq; vna quidem species qualitatis, habitus dispositioq; vocatur. Differt autem habitus à dispositione, nam magis permanet, atq; diuturnior est. Tales sunt ipsæ scientiæ & virtutes. Sciētia nāq; ex eorum numero videtur esse, quæ permanent, & cum difficultate dimouētur: etiā si quispiā mediocriter sciētiā equirat, nisi magna mutatio vel a morbo, vel a re quapiā alia simili fiat: similiter & virtus, vt iustitia, tēperantia & quæcunq; tales, haud facile dimoueri mutariue videntur. Dispositiones u. ea sunt, quæ faciliter dimoueri, mutariq; possūt, vt calliditas frigitas, sanitas, morbus, & quæ sunt hisce similia. Nā his ipsis homo aliquo modo disponitur, & facilè quoq; mutatur ex calido frigedum subies, & ex valetudine morbus; & in cæteris etiā simili modo,

Nisi

COMMENTARIVS.

a *Qualitatem verò*) De qualitate idcirco prius differit Aristoteles, quam de actione. cæterisq; posterioribus Prædicamentis, quia vicinior est substantiæ, & in se diuturnior: eius descriptio est per effectum formalem, scilicet qualitas est id, quo quidam dicuntur quales. Quæ non solum probanda est, quia effectus uniuersim notiores nobis sunt, quam eorum causæ, sed quia effectus formales accidentium peculiari titulo non magis innotescunt : nimirū quia concreta notiora nobis sunt abstractis, vt hoc loco docet Ammonius, & composita simplicius, vt Auerroes obseruauit primo Phys. com. 3. Formales autem effectus accidentium, & concreta & composita quædam sunt.

Ammon. Auerr.

Vtitur autem verbo in plurali numero loco singularis, perinde enim valet, qua quidam dicuntur, atque qua aliquid dicitur quale, licet Albertus existimet (quidam) poni pro hominibus, & verbum (dico) esse in prima persona scilicet dicimur : additque Aristotelem ideo qualitatem per hominem definisse : quia in eo sunt omnia qualitatum genera, corporalium, & spiritualium, quod in nullo alio ente reperitur. Cæterum in græco est λέγονται in tertia persona, vt Argyropolus, Boetius, & Periontus verterunt. In descriptione loco generis intellige ens prædicamentale (qua dicuntur quales) est loco differentiæ, & intelligendum formaliter, ad excludenda ea, quibus efficitur aliquid quale effectiuè, ut Sol & ignis, & in propria quæstione qualitatis, ad distinctionem cæterorum accidentium, quibus iuxta Aristotelem quinto Metaph. cap. 14. & Porphyrium in cap. de proprio, & accidente res dicuntur quales, sed communi quadam ratione : à qualitate verò dicuntur peculiariter, & propriè.

Albert. Definitionis explicatio. Argyrop. Boet. Periont. Porphyr.

485

b *Est autem qualitas)* Incipit numerare qualitatis species, quas etiam genera vocat, eo quod sint subalternæ, quæ modo species superiorum, modo genera inferiorum appellantur. Prima species est habitus, & dispositio, non quasi hæc complexio primam speciem constituat, sed quia vtraque sub prima specie proximè collocatur. Inter eas hoc discrimen statuit Aristoteles. quod habitus diuturnior sit, & a subiecto difficilius amoueri possit: dispositio sit minus diuturna, & à subiecto facilius expellatur. Hoc discrimen non aliter probat, quam ex communi sensu, & loquutione Philosophantium: qui perpetuo vocant habitum qualitatem difficile mobilem, dispositionem vero eam, quæ facile abiici potest. Ex quibus, & aliis, quæ inter docendum ab Aristotele dicta sunt, colliguntur ab interpretibus hæ descriptiones habitus, & dispositionis. Habitus est qualitas benè vel male afficiens subiectum, quæ difficulter abiici potest, vt habitualis virtus, & scientia. Dispositio est qualitas bene, vel male afficiens subiectum, vt eiusdem virtutis, & scientiæ actus, quæ postea suis explicanda sunt.

Prima qualitatis species. Discrimen inter habitum, & dispositionem. Habitus descriptio. Dispositionis descriptio,

c *Sunt autem habitus)* Communis expositio est. hoc aliud discrimen, quod Aristoteles hic statuit inter habitum, & dispositionem quod omnis habitus sit dispositio, non autem omnis dispositio habitus, non constitui inter dispositionem. de qua paulo ante, quæ est species contra habitum diuisa. sed de dispositione generica: ad cuius rei intelligentiam notat Ammonius dispositionem dupliciter sumi. primo pro specie habitui opposita: secundo pro quodam genere subalterno ad habitum, & dispositionem presse sumptam communi: de quo tantum verum est, omnem habitum esse dispositionem, nõ tamen omnem dispositionem esse habitum, quemadmodum omnis homo est animal, non tamen omne animal est homo, quia brutum est animal. & non est homo. Dispositionem ita generaliter sumptam definire possumus, qualitatem bene, vel male afficientem subiectum.

Ammon.

d *Aliud autem qualitatis)* Numerat secundam qualitatis speciem, quæ naturalem potentiam. & impotentiam comprehendit, in communi tamen sumpta vocabulo caret. nisi ei tribuamus id, quod Magnus Albert. affirmat in vsu fuisse apud veteres. scilicet aptitudo, quæ sic definiri potest. Aptitudo est qualitas à natura insita, qua res agit, vel resistit. Dicitur naturalis ad distinctionem habitus, qui potentia quoque est ad agendum vt pater in artifice, sed est acquisita, non concessa à natura. Naturalis potentia est qualitas a natura insita qua facile quæq; res agit, aut resistit, vt vis luctandi, & currendi animalis: & duricies ferri. Naturalis impotentia est qualitas à natura insita, qua difficile quæque res agit, aut resistit, vt habitudo ingenii & mollitudo butyri.

Secunda qualitatis species. Albert. Eius definitio. Naturalis potentia quid. Naturalis impotentia.

e *Tertium qualitatis est genus.)* Proponit tertiam qualitatis speciem, proprio etiam vocabulo carentem sub qua continetur patibilis qualitas & passio. ea sic describitur ex doctrina Aristotelis. Est qualitatis, quæ aut sensum mouet, aut ex motu oritur, vt color, & sonus. Patibilis qualitas est diu permanens qualitas, quæ aut sensum mouet aut ex motu oritur, vt color natiuus Passio est breui transiens qualitas quæ aut sensum mouet, aut ex motu oritur, vt rubor ex verecundia. cõtractus & pallor ex metu. Has omnes esse qualitates ex eo confirmat Arist. quia res eiusmodi accidentibus affectæ quales dicuntur.

Tertia species. Eius definitio. Patibilis qualitas quid. Passio quid sit.

f *Qualitates autem)* Docet hoc loco vnde patibiles qualitates hoc nomen patibilium accipiant: ad cuius rei notitiam supponendum est patibile dici à passione, vt per se constat: passionem vero quadrifariam sumi apud Aristot. Vno modo pro aliqua subiecti proprietate, vt lib. 4. Topic. cap. 5.

Nisi & harum ipsarum aliqua ob diuturnitatem versa jam in naturam sit, dimouerique nequeat, aut summa cum difficultate mutari possit: quam quidem hac ratione quispiam vt habitum iam nuncupauerit. Patet autem ea homines habitus dicere velle, quæ sunt diuturniora, neque dimoueri facile possunt. Eos enim, qui scientias non admodum tenent sed eas amittere facile possunt, habitum habere non dicunt, ea licet scientia aliquo modo deterius meliusue dispositos videant. Itaque sic a dispositione habitus differt, vt illa facile dimoueri possit: habitus autem diutior sit, & cum difficultate moueatur. §. c Sunt autem habitus quidem & dispositiones: dispositiones vero haud necessario habitus sint. Qui namque habent habitus, ij aliquo modo etiam disponuntur, at qui disponuntur, ij non omnino & habitus habent §. d Aliud autem qualitatis genus, est, quo ad luctam aliquos, aut ad cursum, aut ad sanitatem, aut ad morbum aptos esse dicimus: & simpliciter ea, quæ per potentiam naturalem impotentiamve dicuntur. Non vero quidquam horum ex eo dicitur tale, quia aliquo disponitur modo sed quia naturalem potentiam habet, vt facile quippiam aut faciat, aut non patiatur. Vt ad pugilatũ cursumve apti dicuntur ideo, non quia ipsi rerũ earum facultatem iam aliquã teneant sed tantũ quia naturalẽ, aut vim aut imbecillitatem facile aliquid faciendi habẽt. Sic apti sanitati. quia vim naturalem, haud facile obnoxiã, morbidi contra quia obnoxiã facile seu quia vi non facile obnoxia careant, dicuntur. Eiusdẽ generis est, & durũ ac molle. Text. a

Durum

Patibilis qualitas vnde dicatur.

Secundo pro receptione cuiusuis formæ in subiecto, siue ea forma noceat, siue conducat subiecto, qua significatione constituitur prædicamentum passionis. Tertio magis populariter pro receptione formæ incommodum afferentis vt qualitatis, quæ causat dolorem, vel abiectionem alterius formæ subiecto consentaneæ 5. Metaphys. cap. 21 Quarto pro qualitate, quæ ex passione secundo modo accepta prouenit, nomine scilicet causæ effectui communicato, hac vsurpatione vtitur tum hic, tum loco proxime citato. Ex passione secundo modo sumpta resultat nomen patibilis tum in subiectum, tum in formam seu qualitatem. In subiectũ quidem vno modo, solum enim denominatur patibile, quia recipere potest qualitatem, in ipsam vero qualitatẽ tripliciter, primo quãdo qualitas introducitur cum passione, quo pacto introducitur calor in aquam: secundo quando accidens efficit passionem in subiecto, vt idem calor dum agit in manum; tertio dicitur patibile accidens quando oritur ex passione seu motu, quemadmodum oritur candor ex motu primarum qualitatum in subiecto.

Subiectum cur patibile dicatur.

Forma quot modis patibilis denominetur.

Durum enim ex eo dicitur, quia potentiam habet, vt non facile diuidatur. molle autem ex eo, quia eiusdem habet impotentiam. § e *Tertiũ qualitatis est genus, qualitates passiuæ, ac passiones quæ quidem talia sunt, vt dulcedo, amaritudo, acerbitas, & ea quæ sunt generis similis caliditas præterea, frigiditasque & albedo, atque nigredo. Has igitur qualitates quidem esse perspicuũ esse videtur. Ea nanque quæ has susceperunt qualia sanè dicũtur: vt mel ex eo dicitur dulce, quia dulcedinẽ suscepit, & corpus etiam album, quia suscepit albedinẽ. Similiter & in cæteris res se habere videtur.* §. f *Qualitates aũt passiuæ dicuntur, non ideo quod ea quæ susceperũt, passa aliquid sunt. Neque enim mel ex eo, quia passum aliquid est, dulce dicetur: neque cæterorũ taliũ quicquã. Similiter & caliditas, & frigiditas, non ex eo passiuæ qualitates dicuntur, quia ea, quæ susceperũt, aliquid passa sunt, sed quia quæque qualitas dictarum passionũ in sẽsib. est efficax. Dulcedo nanque passionem quandã in gustu facit, & caliditas in tactu: cæteraque simili modo. Albedo autem & nigredo, cæterique colores non eodẽ modo qualitates passiuæ dicũtur: sed quia a passione sunt facta.* §. g *Nã quod per passionẽ mutationes complures colorum fiant, certum est. Puduit enim quempiam atque erubuit: & timuit quispiam, atque palluit. Quare si quispiã etiã natura taliũ passionũ incursumue aliquid subiit, similem colorem verisimile est illum habere. Quæ nanque nunc dum pudet dispositio circa corpus emersit, eadem & in naturali cõstitutione dispositio fieri potest, vt & color natura similis fiat. Quæcunque igitur affectionũ taliũ initiũ ab aliquib. sumpserũt passionibus, quæ permanẽt, dum difficultates dimouẽtur passiuæ qualitates dicũtur. Siue enim in naturale* Text. 3.

Docet igitur Aristoteles patibiles qualitates non eodem titulo omnes vocari patibiles, sed aliquas secundo, alias tertio modo: nam primo modo, etsi omnes dici possint patibiles, quia semper recipiuntur cum passione, id tamen non est peculiare qualitatibus, sed commune aliis accidentib. Illæ porro qualitates, quæ gustu & tactu percipiuntur, ideo, inquit, dicuntur patibiles, quia efficiunt in sensibus realem motum, nam tactus, & gustus, cum agunt, realiter alterantur: colores autem, qui percipiuntur, sunt patibiles, quia ex passione motuve oriuntur. De qualitatibus, quæ ad alios sensus pertinent, hoc tantum absolute dici potest, eas quæ efficiunt in sensu passionem realem, dici patibiles, quia motum efficiunt: quæ solam intentionalem, quia motu efficiuntur. Definire autem, quænam sint, ad libros de anima spectat, vbi id latè discussum est. Atq; id contingit quando motus, vel est natiuus, qualis in generatione cygni est motus primarum qualitatũ, ex quo prouenit candor naturalis: vel accidentarius, sed efficax, diuturnus, à quo prouenit qualitas similiter diuturna, vt pallor ex longa ægritudine: quando vero motus est accidentarius & breui transit, qualitas inde orta dicitur passio, vt rubor ex verecundia contractus, & pallor ex metu: cum enim eiusmodi qualitates post ipsam passionem non durent, non censentur alio nomine, quam ipsius passionis.

Sensibiles qualitates quomodo patibiles dicantur.

Obiectio.

Oppones omnes patibiles qualitates posse eadem causa patibiles appellari, nam omnes efficiuntur ex passione, motuue reali, omnes item efficiunt passionem, quædam realem, quædam intentionalem, ergo si illa appellatio sumitur ex præstantiori nota, dicantur omnes patibiles, quia efficiunt, si ex deteriori, appellentur similiter patibiles, quia a motu efficiuntur. Respondetur appellationem patibilis sumi ex præstantiori passione, præstantiorem autem esse realem, seu actiue, seu passive accipiatur, quam intentionalem vt per se constat. Deinde multo excellentius esse passionem efficere, quam ab eadem effici, quare omnes qualitates dici patibiles ex passione reali, quam cum omnes non efficiant, sed quædam tantum, aliæ, vero ab ea efficiantur, fieri non posse, vt cunctæ eodem titulo patibiles nuncupentur.

Solutio.

g *Nam quod per)* Dixerat colores diu permanentes oriri posse ex aliqua passione, & proinde esse patibiles qualitates, id hoc loco ita probat, ex breui passione pudoris oritur rubor celeriter transiens: ergo ex passione diuturna nasci poterit rubor etiam diuturnus, est enim æqua ratio.

ratio, quoniam vt se habet breuis causa ad effectum duratione breuem, ita diuturna ad effectum diuturnum.

Passio quo modo non simpliciter qualitas dicatur.

h *Quæ verò ab hisce*) Ostenderat proximè qualitates ortas ex passionibus diuturnis esse simpliciter qualitates, quia per eas simpliciter quales denominamur, vt rubri, aut pallidi, nunc docet eas, quæ nascuntur ex passione breui transeunte, non esse simpliciter qualitates ex opposito fundamento: nimirum quia non denominantur simpliciter quales, qui passionibus afficiuntur: nec enim rubrum dicimus, qui ruborem verecundia contraxit: nec pallidum, qui metu pallescit.

Quid necessarium sit vt accidens denominet subiectum.

Non negat Arist. passionem esse simpliciter qualitatem secundum rem, alioqui sibi repugnaret, dum inter qualitatis species eam enumerat: sed quoad modum existendi in subiecto, eo quod non ita illud perficit, vt denominationem absolute præbeat. Cuius rei gratia aduertendum est, tres conditiones esse omninò necessarias, vt qualitas aliqua vel quodcunque aliud accidens denominet subiectum, in quo est. Primam, vt si gradus habet, vltra medium intendatur, hac de causa aqua, in qua sunt tres gradus frigoris, non dicitur absolute frigida vel calida, sed tepida, ratio est, quia accidentia, quæ habent gradus, habent etiam contrarium, & quot gradus desunt in subiecto vnius contrarii, tot substituuntur ex opposito: cùm verò subiectum non denominetur simul ab vtroque opposito, debet ab accidente nuncupari. Id intelligitur in qualitatibus, quarum contrarii gradus se compatiuntur in eodem subiecto, cuius generis non sunt actus animæ contrarii, quæ proinde sub quacunq; intensione existant, subiectum denominant: dicitur enim cognoscere, vel appetere is etiam, qui admodum remisse hos actus exercet.

Secunda conditio est, vt existat in maiori parte subiecti, nisi eius naturæ sit, vt postulet aliquam partem determinatam, qua de causa Æthiops non dicitur albus, esto habeat albedinem in dentibus. Dixi (nisi postulet certam partem) quia vt homo dicatur simus, satis est: quod simitas insit naso, quem solum depoicit, vt subiectum adæquatum. Tertia est, vt breui non transeat, si natura sua potest diutius durare: defectu huius conditionis non dicitur ruber, qui ex verecundia ruborem contrahit, nec pallidus, qui metu pallorem concipit, vt dixit Aristoteles: possunt enim hæ qualitates habere perfectius, & permanentius esse, sub quo tantum denominant, quæ est doctrina Aristotelis in hoc textu. Dictum est (si natura sua durare possit) quoniam sonus licet statim effluat, denominat tamen subiectum sonans, eo quod non habeat perfectiorem essendi modum, secundum quem denominationem præbere possit.

turali constitutione pallor, aut nigredo sit orta, qualitas dicitur. Nam circa eadē quoq; dicimur quales: siue ob diuturnum morbum, aut calorem hæc eadē acciderint, modo non facile dissoluantur, aut per vitam permaneant, qualitates sanè passiuæ, & ipsæ dicūtur, cum hisce similiter quales dicamur. §. h *Quæ verò ab hisce fiunt, quæ facile dissoluuntur, passiones dicuntur, non qualitates. Non n. per hasce quales dicuntur, Neq; n. erubescens ob verecundiam rubeus: neq; pallens ob timorē pallidus appellatur, sed aliquid passus potius dicitur esse. Quare passiones hæ res, & non qualitates dicūtur. Similiter & in anima qualitates passiuæ, passionesq; dicuntur. Quæ n. in generatione continuo a passionibus quibusdā ipsa quæ sine difficultate dimoueri non possunt, sunt ortæ qualitates dicūtur: vt insania, iracundia: & quæ sunt similis generis. Quales n. ob hæc ipsa dicūtur: vt iracundi, vtq; insani. Similiter & quæcunq; mentis egressiones non naturales: sed à quibusdā aliis casibus factæ sunt, quæ aut sine difficultate dimoueri non possunt, aut omnino immobiles sunt, qualitates eædē & hæ dicuntur: quippe cum hisce quales dicantur.* §. i *Quæ verò ab hisce fiūt, quæ facile dissoluuntur, atq; exspirant, passiones dicuntur: veluti si turbatus quispiā iracundior fuerit. Non n. iracundus dicitur, qui tali in perturbatione iracundior est: sed potius esse aliquid passus dicitur esse. Quare passiones tales non qualitates dicuntur.* §. k *Quartū qualitatis genus est figura, & ea quæ circa vnūquodq; est forma, & insuper rectitudo, & curuitas, & quidquid est hisce simile, horū n. vnoquoq; quale quippiam dicitur. Ex eo nanq; quia triangulum, aut quadratū quippiā est, quale quid dicitur, & quia rectū identidem est, aut curuū. Forma etiam quodq; dicitur quale* §. l *Rarum & densum & asperum atq; leue, quale quidem significare quid videbūtur, a qualitatū tamen diuisione remota esse videntur. Partium n. potius positionem videntur quandam significare. Etenim densum quidem ex eo quippiā est, quia partes ipsius* Text. 4.

Quarta qualitatis species. Forma quid sit. Quid figura.

k *Quartum qualitatis*) Assignat quartam speciem qualitatis, quæ etiam caret vocabulo: continet tamen sub se formam, & figuram, forma est qualitas resultans ex terminatione quantitatis spectatæ in re aliqua naturali, vt externa species hominis, & leonis. Figura est qualitas resultans ex terminatione quantitatis secundum se spectatæ, hoc est non habita ratione subiecti, in quo est vt triangulus circulus, &c.

l *Rarum autem &c.* Satis obscurum est, cur Aristoteles neget rarum & densum esse qualitates: & quid intelligat nomine positionis ad quam ea reducit. Ratio dubitandi circa primum est, quia ipse Aristoteles lib. 7 Physic. cap. 2. affirmat rarum, & densum asperum, & lene pertinere ad tertiam speciem qualitatis, iuxta doctrinam a se traditam in secundo de generatione c. 2. vbi ait hæc sentiri sensu tactus. Respondetur breuiter, esto admittatur rarum, & densum esse qualitates tertiæ speciei, quod satis dubiũ est, & ad hunc locum non pertinebat, hæc tamen vocabula non habere illam tantum significationem, sed aliam magis vulgarem: de qua proinde locutus est Aristoteles, qua significant situm & collocationem partium in toto quanto, quæ dicebatur esse figura: re vera tamen non est, sed quædam positio.

Quid positionis nomine significet Philosophus. l Quid autem intelligat Aristoteles nomine positionis, quod erat secundum dubium, non satis constat, quidam sitũ interpretantur, quod est vnum ex vltimis prædicamentis sed immerito, cum rarum, & densum, asperũ, & lene non sint actuales positiones in loco, sed præciso, vel mutato loco, eodem modo in se perdurent: alii credunt loqui Arist. de ea positione, quam cum relationibus enumerauit, in prædicamentoque relationis illam reponere. Sed quamuis Arist. nomine positionis illam intelligeret, ad prædicamentum relationis eam non reuocaret: quoniam eo loco non recensuit positionem inter vera relata, sed inter ea, quæ iuxta veterum definitionem relata sunt, & re ipsa ad alias spectant categorias. Verius igitur alii per positionem intelligunt illam, de qua locutus est in prædicamento quantitatis, cùm dixit, quædam quanta constare partibus habentibus positionem, id est certum ordinem, quem planè significant rarum, & densum asperum, & leue, sub hac significatione, vt ex eorum definitionibus, à Philosopho in textu propositis clarum est, vult ergò Aristoteles hæc omnia ad prædicamentum quantitatis pertinere, tanquam proprias dispositiones, & modos quantitatis.

Concretorum qualitatis definitio. m *Qualia vero sunt.*) Hæc est secunda pars capitis, in qua Philosophus disserit de quali quod in plurali numero sic definit. Qualia sunt ea, quæ denominatiuè à qualitatibus, vel aliquo alio modo dicuntur. Denominatiuè dici est eadem voce nõ vero eadem ratione à forma appellari, vt capite primo explicatum est: illud autem vel aliquo alio modo, significat subiectũ aliquando non dici propriè denominatiuè à qualitate, vel quia nullum qualitati nomen impositũ est, quo pacto pugiles, & cursores denominantur tales à facultatibus naturalibus, quæ nominibus carent, vel quia licet qualitati nomen impositum sit, ex eo tamen non deducitur concretum, quo subiectum appellatur: qua ratione, probus & studiosus dicuntur à virtute.

Monet Boetius non esse reprehendendum Aristotelem, quasi commiserit circulũ, dum prius qualitatem per quale, modo quale per qualitatem definit, contra ipsius præceptum 6. Topicorum cap. 2. hoc enim tunc vitio vertitur, quando id, quod definit aliud, & per ipsum definitur, eodem modo sumitur, & est æquè notum, non verò quando accipitur diuersis considerationibus

ipsius sibi ipsis propinquæ sunt: rarum autem ex eo quia a sese distant. Lene etiam est eo, quia rectè partes sunt sitæ: asperum vero ex eo, quia quædam partium eminentes, quædam humiles sunt. Atque forsitan quidem, & alius quispiam qualitatis modus videbitur esse: qui tamen maxime dici solent, tot fore sunt. Ea igitur quæ diximus, sunt qualitates, vt patet. Text. 5. *§. m Qualia vero sunt ea quæ denominatiuè ab ipsis, aut alio aliquo modo dicuntur. In plerisque igitur, quin potius fere in omnibus, denominatiuè dicũtur: vt ab albedine albus, a musica musicus, & a iustitia dicitur iustus: & in cæteris simili modo, sed in quibusdam ex eo, quia non sunt omnia qualitatibus posita: non fit vt ab ipsis denominatiuè dicantur. vt aptus ad luctam, aut ad cursum, qui quidem naturali potentia talis dicitur, a nulla qualitate dicitur denominatiuè. Potentiis enim hisce, quibus hi quales dicuntur, non posita nomina, sicut artibus, quib. militares, aut cursores ob dispositionem dicuntur, sunt. Militaris enim dicitur ars & cursoria, atque ab his ij, qui disponuntur, denominatiuè dicuntur. Interdum etiam est positum & qualitati nomen, nõ tamen id, quod ipsa quale dicitur, nomine illius denominatiuè dicitur. A virtute namque, honestus quispiam dicitur, ex eo sane, quia virtutem habet sed non denominatiuè dicitur a virtute. Non tamen in multis id ipsum fit. Ea igitur, qualia dicuntur, quæ a dictis qualitatibus denominatiuè, aut aliquo alio modo dicuntur* *§. n Atqui contrarietas* Text. 6. *in qualitate esse videtur: iustitia namque contrarium est iniustitia. & albedini nigredo & cætera eodem modo. Ea etiam, quæ ab ipsis qualia dicuntur contraria esse videntur. vt iniustum iusto, & nigrũ albo. Non tamen in omnibus hoc esse videtur. Flauo n. aut fusco, aut talibus coloribus, quæ quidem sunt qualia, nihil est contrarium. Ad hæc si contrariorum alterũ qualitas est & reliquum omnino qualitas erit. Hoc autem ita esse patet ex singulis prædicamentis. nam si iustitia contrarium est iniustitia atque iustitia qualitas est, est & iniustitia. Nam cæterorum prædicamentorum, neque quantum, neque ad aliquid, neque vbi, neque aliorũ*

quæ-

bus quarum alia fit notius, alia minus notum: quo pacto se habet quale in præsenti: nam quatenus qualitatem definit, sumitur vt notius nobis, quatenus vero per qualitatem definitur, sumitur vt ignotius natura, nam causa natura sua notior est quam eius effectus.

Primum qualitatis attributum quomodo conueniat.

n *Atqui contrarietas*) In hac tertia capitis parte recenset tria qualitatum attributa: primum est habere contrarium: quod multis exemplis ostẽdi, conuenire qualitatibus, non concretè tum abstractè sumptis. Postea docet non omnes qualitates habere contrarium, quod probat exemplo aliquarum qualitatum tertiæ speciei, vt mediorum colorum. Idemque probare posset in omnibus aliis speciebus: nam in prima non habent contrarium virtutes mediæ: in secunda omnes cognoscendi, & potentiæ appetendi: in quarta nulla perfecta figura, vt circulus, triangulus, & cætera huiusmodi cuiquam contrariantur. Videtur etiam hoc attributum non conuenire solis qualitatibus, cum Aristoteles illud tribuat actionibus, & passionibus, & traditurus extremum attributum dicat nihil eorum, quæ designata erant, esse proprium qualitatis, hoc est illi tantum conuenire, quare non habere contrarium nullo modo est proprium qualitatis.

Secundum attributũ quomodo conueniat.

o *At vero qualia ipsa*) Tradit secundum attributum, nimirum suscipere magis & minus, quod primo ostendit qualibus conuenire, siquidem vnum album, vel iustum, non modo est magis album, & iustum, quam aliud, sed etiam quam se ipsum in alio tempore. Subdit non omnia qualia magis, & minus suscipere, quod paulò infra probat exemplo figurarum: nam triangulum, quadratum, &c. nec respectu sui, nec respectu aliorum, dicuntur magis, vel minus talia. De qualitatibus in abstracto nihil resoluit, sed refert sententiam aliorum, qui negabant abstracta suscipere magis, & minus inter quos fuit Plato, vt referunt Alexander, & Boetius hoc loco, Albertus tract. de qualitate c. 9 sed distinctione opus est nam suscipere magis, & minus, dupliciter contingit: primo logicè, quod tunc fit, cum aliquid prædicatur cum aduerbiis magis, & minus: Secundo physice, quando scilicet forma in subiecto per additionem graduum perficitur. Quamuis igitur nulla qualitas in abstracto suscipiat magis, & minus, quia cum prædictis aduerbiis non prædicatur, omnes tamen, quarum concreta intenduntur, & remittuntur, magis, minusve suscipiunt secundo modo, quoniam in eodem subiecto, magis perficiuntur.

Plato.
Alexand.
Boet.
Alb. Mag.

Tertium attributũ

p *Similia autem*) Assignat tertium attributum scilicet qualitatem esse fundamentum similitudinis & dissimilitudinis, propriè videlicet, & per se: quod probat solis qualitatibus conuenire. Quo pacto insit omnibus & qua ratione intelligendum sit postea expendemus.

quicquam omnino, nisi qualitas iniustitia accommodatur. Eadem & in cæteris, quæ sunt in qualitate contrariis dici possunt. § o *At vero qualia ipsa gradus suscipiunt, ac magis talia minusve dicuntur: album n. aliud alio magis minusve dicitur, & iustum alio magis minusve. Et ipsa etiam intensionem suscipiunt: fit n. vt album albius se euadat. Non tamen omnia, sed plurima conditionem hanc subire videtur. Nam dubitauerit quispiam si magis minusve iustitia dici possit. & de dispositionib. etiã cæteris simili modo. Sunt n. qui de talibus contendunt. iustitiã namq; iustitia, aut sanitatẽ sanitate magis minusve dici debere, haud omnino dicunt. Sed aliud sanitatẽ, iustitiamve, aut grammaticen, aut id genus dispositionẽ magis, aliud minus habere concedunt admodũ. Attamen ea quæ hisce qualia dicuntur gradus sine controuersia suscipiunt, magisq; talia atq; minus dicuntur: Iustior n. & sanior alius alio dicitur, & in cæteris simili modo. Triangulus a. & quadratum, cæteraq; figuræ non videntur talem cõditionem subire; nam ea quidem, quæ trianguli rationem circuliq; suscipiunt, trianguli similiter aut circuli sunt omnia. Eorum vero, quæ rationem hanc non suscipiunt, nihil alio magis minusve tale dicetur: non n. quadratum magis quam altera ex parte longius, circulus est: quippe cum neutrũ circuli subeat rationem, atq; simpliciter si non subeant propositi rationẽ alterũ altero magis tale minusve minime dicetur. Nõ ergo omnia qualia gradus suscipiunt, vt magis talia minusve dicantur. Eorum igitur, quæ dicta sunt, neutrũ propriũ qualitatis esse dicetur.* § p *Similia a. dissimiliaq; per qualitates solas dicũtur. Simile n. quippiã cuipiã nulla alia profecto ratione esse videtur, quã ea qua quale est. Quare proprium qua-*

Text. 7.

Text. 8.

Obiectio.

q *Non autem perturbari*) Hæc est postrema pars huius capitis, in qua soluit Arist. quandam obiectionem, quæ ex collatione huius capitis, cum superiori se offert. Dixit enim cap. superiori habitus, & dispositiones esse ad aliquid, nunc autem asseruit esse qualitates, quæ videntur esse pugnantia. Huic obiecto duas adhibet solutiones, prima est habitus & dispositiones quoad genera pertinere ad aliquid, quoad singularia vero, id est, quoad species ad qualitatem spectare. Quod idem confirmat, quia dicimus quidem scientiam esse alicuius rei scientiam, at grammaticam esse alicuius grammaticam non asserimus, nec musicam esse alicuius musicam, & sic in cæteris.

Prima solutio.

Secunda solutio.

Secunda solutio est, non esse incommodum eandem rem pertinere ad diuersa prædicamenta, si consideretur secundum plures rationes, quibus naturas diuersorum generum participet.

Malta-

Contra superiores solutiones obiectio. Prima. Secunda. Tertia.

Multa opponi solent contra has solutiones, imprimis impossibile esse superius pertinere ad vnum prædicamentum, & inferiora ad aliud, cum prædicamentum includat totam, seriem superiorum, & inferiorum, & illius essentia in horum ratione includatur. Item quemadmodum se habent scientia, & habitus in communi ad obiectum commune, ita scientiæ, & habitus speciales ad propria obiecta: ergo si illa propter eum respectum sunt relata hæc etiam relata esse. Denique in prædicamento non collocari nisi id, quod eius rationem participat, fieri autem non posse, vt eadem res simul habeat plures essentias, ergo nec in pluribus prædicamentis collocari. Hæc tamen facilè diluuntur, si dicamus Aristotelem in prima solutione non asserere scientiam, & habitum esse vera relata de prædicamento ad aliquid, sed esse relata secundum dici, quæ simpliciter sunt absoluta. Discrimen verò inter communia, & particularia in eo esse, quia nomina communia, scientia scilicet, & habitus significant etiam habitudinem secundum dici, quam nomina particularium non exprimunt. In secunda autem solutione dices Philosophum locutum esse ex hypothesi nimirum si eadem res participet plures rationes formales, posse pertinere ad plures categorias quod verissimum est, vtrum autem suppositio vera sit, non discutit, nos de illa postea differemus.

Obiect.

Solutio prima.

Secunda.

qualitatis erit hoc, ipsa simile atque dissimile dici. §. q. Non autem perturbari oportet, si quispiam nos duxerit de qualitate tractantes complura eorũ, quæ sunt ad aliquid cum qualitatibus ipsis enumerasse, Habitus enim, & dispositiones ad aliquid esse dicuntur, singularium vero nihil. Scientia namque quæ quidem est genus, hoc ipsum quod est alicuius dicitur esse: cuiusdam enim scientia dicitur: singularum verò scientiarum nulla id ipsum quod est alicuius dicitur esse: vt grammatica non dicitur alicuius grammatica, neque musica cuiuspiã musica, nisi generis ratione ad aliquid & ipsæ dicantur Grammatica enim alicuius scientia dicitur, non alicuius grammatica & musica cuiusdam scientia non cuiuspiã musica. Quare singulæ non sunt, vt patet, ad aliquid: at quales singulis hu dicimur: quippe cũ & ipsas habeamus. Scientes enim ex eo dicimur, quia singularũ aliquas scientiarũ habemus Quare singulæ erunt qualitates: quibus & quales qui eas habẽt dicũtur. At hæ non sunt ad aliquid, vt diximus Praeterea si quid idem, & quale, & ad aliquis quid sit, in vtrumque ipsum generib. collocari, enumerarique haud absurdum erit. -

Text. 2.

QUÆSTIO I.

DE NATVRA ET SPECIEBVS qualitatis.

ARTICVLVS I.

ESSENTIA, ET DEFINITIO qualitatis exponitur.

Impugnatur definitio qualitatis.

CONtra eam descriptionem qualitatis, quam Aristoteles assignauit. Qualitas est id, quo quidam dicuntur quales, est communis obiectio: aut reddere subiectum quale significat affectionem à forma accidentaria, quæ prædicetur in quæstione quale est, aut aliquem peculiarem afficiendi modum, propriumque effectum formalem huius prædicamenti: si primum, quadrat descriptio in omnia accidentium prædicamenta, siquidem omnia sic afficiunt substantiam, vt in quæstione est quale de illa enuntientur. Si secundum non explicatur, in quo posita est ratio illius effectus, atque adeo ratio qualitatis: eodem quippè modo defines quantitatem id, quo res dicuntur quantæ: relationem id, quo res appellantur relatæ, ergo descriptio non est accommodata ad prædicamenti naturam explicandam.

Alb. Mag. Discrimen inter qualitatem & cætera accidentia.

Albertus Magnus in prædicamentis cap. 1. vt hanc difficultatem, & Philosophi definitionem explicet, aduertit cætera prædicamenta accidentium instituta esse ad præbendum substantiæ determinatum aliquem afficiendi modum: qualitatem vero solum ad perficiendam substantiam: quod ostendit percurrendo singula. Nam quantitas est ad extendendum, relatio ad referendum, & sic in cæteris. Qualitas vero hoc vnum vendicat, quod substantiam perficit: quod, inquit Albertus, expressit Aristoteles, cum describens qualitatem hoc solum ei tribuit, quod efficiat subiectum quale: quasi dicat cætera accidentia aliquid speciale tribuere. Vnde patet responsio ad obiectionem; dando est enim secundum membrum, ad cuius impugnationem, negandum est æque bene describi posse per similem orationem alia prædicamenta: quoniam non exprimeretur qualis esset eorum formalis effectus, vt exprimitur in qualitate, idem enim valet esse id, quo res dicuntur quales, ac quo res absolutè, & in se perficiuntur.

Impugnationis dilutio.

Qualitas simpliciter substantiam perficit.

Hanc expositionem sequuntur alii interpretes, expressitque D. Thom. 1. 2. quæst. 49.

artic

artic.2 cum dixit qualitatem esse modum substantiæ determinantem illius potentiam accidentalem,id est ad formam accidẽtalem: quasi dicat proprium esse qualitatis actuare potentialitatem, quam habet substantia, vt ab accidente perficiatur. Capacitas namque substantiæ ad cætera accidentia non est ita vniuersalis, & quasi indeterminata ad solam perfectionem recipiẽdam, sed certis quibusdam perfectionibus addicta nimirum, vt extendatur, vt referatur,&c. Quare non recipimus Caietani commentum ad illum locum D.Thomæ, existimat enim per determinationem accidentalem intelligi propriam determinationem qualitatis, ex libera vsurpatione D. Thom. non ob specialem rei naturam.

D. Thom.

Caiet.

Nihilominus propositus discursus non plene satisfacit, quoniam, etsi quædam qualitates ad hoc solum institutæ videatur, vt substantiam exornent, plurimæ tamen sunt, quæ ad illius conseruationem, operationemque aut conducunt, aut omnino deposcuntur: quales sunt dispositiones formam substantialem conseruantes, vt calor, frigus, & cæteræ primæ qualitates; potentiæ actiuæ, vt intellectus, appetitus, vis nutriendi, & audiendi, cæteræque eiusmodi. Qua de causa Albertus Magnus eodem loco addidit qualitatem concessam esse substantiæ, non solum ad perficiendam eius potentialitatem, sed etiam ad munus agendi,& patiendi: quod fecerat ante illum Auerroes hoc loco. Vnde Aristotelis definitionem sic interpretabimur, vt, cum ait per qualitatem res dici quales, intelligat substantiam dici perfectam tam in existendo, quam in operando.

Præcedens explicatio reiicitur.

Alb. Mag.

Caiet.

Aristotelis definitio exponitur.

Vt certe hanc manifestiorem descriptionem colligemus. Qualitas est ens complens,& perficiens substantiam creatam in essendo, vel operando. Cuius explicatio perspicua manet ex dictis; prima enim pars excludit à definito omnia, quæ non sunt entia prædicamentalia; secunda cætera omnia prædicamenta, quia substantia non ornat se ipsam, vel ad operationem [illegible] tanquam principium quo; quantitas autem instituta est ad extensionem: relatio ad tendentiam in extrinsecum: cætera vero, aut sunt viæ potius ad perfectionem quam perfectiones substantiæ, vt actio, & passio, aut substantiam iam perfectam, & absolutam consequuntur,vt Vbi,Situs,Duratio & Habitus. Non expressimus in descriptione quod Albertus dixit, qualitatem esse institutam ad patiendum,quoniam, etsi aliquæ qualitates recipiant in se alias, cuiusmodi sunt potentiæ cognoscentes, & appetentes, nulla tamen est in toto genere,quæ ad recipiendum tantum sit destinata,vt consideranti erit manifestum,quo-

Propria qualitatis descriptio explicatur.

Albert.

circa sub illa distinctione omnes sufficientes comprehenduntur.

ARTICVLVS II.

NVM BENE DISTRIBVTA SIT qualitas a Philosopho in quatuor species?

Diuisit Aristotel. qualitatem in quatuor partes subiectas, scilicet in habitum, & dispositionem: naturalem potentiam, & impotentiam: patibilem qualitatem & passionem, & formam, & figuram. Circa quam partitionem duo explicanda sunt in hoc articulo. Primum an diuiso sit exacta? Secundum quo pacto illius membra inter se differant, essentialiter ne,an accidentaliter? Quod ad primum attinet,nullus est alicuius nominis Theologus,aut Philosophus,qui propositam diuisionem vti adæquatam, non recipiat: in ratione verò,qua illam confirmant, pauci conueniunt. Prætermissis aliis duæ sunt celebriores,primam affert Scotus hoc loco quæstione prima, qua ferè vtuntur Simplicius, & Ammon. ibidem, quæ sic habet. Qualitas aut est in sola superficie corporis, aut intus: si primum, est quarta species forma,& figura; si secundum, vel est sensibilis sensu externo,vel non,si est sensibilis, est patibilis qualitas, & passio, quæ constituunt tertiam speciem; si non sentitur sensu externo, aut est insita à natura, & est secunda species,naturalis, scilicet potentia, & impotentia, aut acquisita, & est habitus,ac dispositio,quibus prima species coalescit.

Quadrimẽbris diuisio à nullo reiicitur.

Collectio Scoti proponitur.

Scot.

Simpl.

Ammon.

Hæc colligendi ratio optime defendi potest, &ad secundam huius articuli dubitationem est admodum vtilis; quia si conditiones in singulis membris assignatæ diligenter inspiciantur, nulla res poterit ad plures simul specie pertinere. Quod vero obiici solet pulchritudinem, & colores in sola superficie existere,& tamẽ illam collocari ab Aristotele 7.Physic. c. 3. in prima specie, hos verò ab eodem, & cæteris Philosophis in tertia reponi: hoc inquam,nullius momenti est, quoniam pulchritudo non est ens vnius essentiæ, sed per accidens compositum ex apta membrorum compositione, cum quadam colorum suauitate,vt habes libro secundo de generatione cap 8.quæst.3.art 3. nec ab Aristotele adducitur nisi loco exempli,colores autem in medio etiam corpore existunt, vt traditur secundo de anima cap. 7. quæstione prima.Illud solum in hac ratione displicet, quia colligit qualitatis species ex conditionibus prorsus accidentariis, cuiusmodi sunt sentiri sensu externo,esse in vltima superficie,vel intra corpus,&c.

Aristot.

Cur Scoti collectio non probetur.

D. Thom. collectio explicatur. Quare D. Thom. 1. 2. quæst. 49. artic. 2. confutata hac ratione prout à Simplicio proponitur, secundam affert in hunc modum. Qualitas est modus substantiæ accidentarius, qui vel cõparari potest cum natura substantiæ, vel cum eius actione, & passione, vel denique cum quantitate. Si conferatur cum natura subiecti, quatenus illi est conueniens, aut disconueniens, efficit primam speciem: si cum eius actione, & passione, vel est actionis, & passionis principium, & constituit secundam speciem, vel est terminus, & creat tertiam. Sic exponit hoc membrum Caietanus hoc loco, & recipiunt aliqui Thomistæ. *Caiet. D. Thom.* Nam D. Thom. indistinctam relinquit secundam, & tertiam speciem. Demum si comparatur cum quantitate, efficit quartam speciem formam, & figuram continentem.

Multa obiici solent aduersus hanc collectionem, duo sunt præcipua: Impugnatur primo. alterum est ex ea sequi eandem qualitatem sub diuersis considerationibus ad plures species pertinere, quod fieri non posse in secunda hujus articuli parte ostendemus, Sequela est manifesta, quia calor Verb. c. est qualitas igni consentanea, & terminat motum alterationis: ergo sub prima ratione erit dispositio: sub secunda patibilis qualitas. Impugnatur secũdo Alterum, quod obiicitur, est tertiam speciem non explicari adæquatè per terminum actionis: vel enim significat omnes qualitates illius speciei fieri per motum strictè sumptum, qui nimirum successionem habeat, & subiectũ propriè mutet, vel per motum latè sumptum, vt complectitur mutationem instantaneam, & subiectum impropriè immutantem: Sed neutrum horum dici potest: si namque proprius motus requiratur: & repugnatur Aristoteli *Aristot.* hoc capite asserenti non omnem patibilem qualitatem per passionem fieri: & excluditur ab ea specie lumen aeris sola mutatione productum: quod communi, & veræ sententiæ contradicit. Sin motus impropriè dictus sufficit, multæ dispositiones ad tertiam speciem pertinebunt: quia per actionem momentaneã fiunt. vt termini actionum sensus & appetitus. Accedit hanc conditionem esse planè extraneam Impugnatur tertio. naturæ qualitatis, & minime adæquatã ad illius naturam explicandam: licet enim solæ qualitates sint termini alterationum: tamen nec omnes, nec solæ, quæ in tertia specie collocantur, ita fiunt, vt proxima ratione mutato nomine motus in alterationem concludi potest.

Vera, & germana colligẽdi ratio, proponitur. Propter hæc excogitanda videtur alia colligendi ratio, quæ ex conditionibus qualitati magis internis, & in eadem specie manifestius repugnantibus procedat: vt præcedentium collectionum vitia declinet: id vero vt habeat, ex qualitatis descriptione superiori articulo à nobis tradita inchoanda est: igitur, cum diximus rationem qualitatis in eo sitam esse, vt sit complementum, perfectioque substantiæ, tam in essendo, quam in operando, necesse est omnem qualitatem substantiæ aduenire, aut propter eius esse, aut propter operationem: si propter operationem, aut aduenit, vt principium, aut vt eius terminus: rursum si vt principium, (loquimur de proximo, nam remotum est ipsa substantia) aut est primum, & regulariter ab ipsa natura insitum, aut secundum, & extrinsecus aduenienss, seu acquisitum: si à natura insitum, constituit secundam speciem, scilicet naturalem potentiam: si ab extrinseco proueniens, constituit primam speciem ex parte, nimirum quoad habitum: nam altera eiusdem speciei pars est dispositio continens terminos operationum, qui ipsarum tantum operationũ gratia sunt, quales sunt cognitionum, & appetitionum termini: reliqui enim, qui propter operationes non sunt, ad sequentes species spectant. Si ergo qualitas substantiæ aduenit propter eius esse complendum, & perficiendum. vel est terminus extensionis illius, & constituit quartam speciem forma, & figura contentam: quocunque tandem modo hæ à quantitate distinguantur: vel est substantiæ dispositio eam fouens, conseruans & exornans (esto alioqui operatiua sit) & efficit tertiam speciem, quæ patibilis qualitas, & passio appellatur Hæc colligendi ratio ex eo probata relinquitur, quia ex conditionibus qualitati maximè internis, videlicet ordinari ad esse, vel ad operationem, procedit: & hinc inter singulas species essentiale discrimen constituit. Cæterum quæ qualitates naturales, & supernaturales iuxta illam in singulis speciebus collocentur, in Metaphysic. ostendendum est.

Quod attinet ad secundum articuli partem, 1. Sententia affirmans quatuor qualitatũ paria non esse veras species. de discrimine harum qualitatum: veteres quidam duorum meminit Albertus Magnus hoc *Alb. Mag.* loco cap. 3. existimarunt has non esse veras qualitatis species essentialiter diffidentes, sed quosdam qualitatis modos, quibus alii similes facilè excogitari possint. Id primo ostendunt Aristotelis authoritate, qui cum initio huius capitis dixisset qualitatem multis modis dici, his quatuor recensitis subiicit alium fortasse modum inueniri posse, sed quod innumerasset, in vsu maximè esse. Secundo quoniam vna qualitas secundum essentiam multas illiusmodi appellationes participat. Verb. caus. calor vt ignem in suo esse conseruat est patibilis qualitas, vt operatur secunda, vt subiecti naturæ consentaneus, prima. Eandem sententiam defendit Scotus quæstione prima huius *Scotus.* prædicamenti, & in 4. distinct. 9. quæstione 10.

Sit

Contraria sententia approbanda.
1. Assert.

Sit nihilominus prima assertio. Qualitas in communi diuiditur immediate in aliquas partes subiectas tanquam in veras species, essentialiter dissidentes: hanc nullus, qui qualitatem verum genus summum à cæteris diuersum agnoscit, negare potest; nullum quippe genus est, quod per essentiales differentias oppositas non diuidatur in species iisdem differentiis constitutas: ergo si qualitas genus summum est, aliquas habeat species essentia discrepantes necesse est. Nec responderi potest qualitatem quidem esse naturam vniuocam, & communē, sed eius inferiora non esse diuersas species, sed indiuidua, quoniam in nullo prædicamento sunt manifestiora specificæ diuersitatis indicia: quam in qualitate, quod omnium sensuum iudicio relinquendum est.

2. Assert.
Arist.

Secunda assertio, quatuor enumerata membra sunt veræ & immediatæ species qualitatis. Totam assertionem satis expressit Aristoteles in contextu, dum hæc modo genera, modo species appellat; sequuntur communi consensu omnes interpretes, quod confirmatum relinquitur eadem ratione, qua sufficientiam diuisionis ostendimus. Et confirmatur quoniam nulla est diuisio ex iis, quæ ab aliis afferuntur, quæ pluribus incommodis obnoxia non sit.

Formale esse harum specierum discrimen contendūt Thomist.

Controuersia tamen est, an differentia harum specierum sit solum formalis, vel etiam realis. Primum enim defendunt communiter Thomistæ cum suo autore loco 1. 2. citato ad primum, & probant argumentis initio propositis. Deinde probari potest à maiori: nam eadem res sub diuersis formalitatibus pertinet ad diuersa prædicamenta: ergo pertinere poterit ad plures eiusdem prædicamenti species. Antecedens patet in Vbi, & Situ qui est vnius, idem.q; modus: & in probabili sententia relatio sola ratione distinguitur à fundamento, & in prædicamento longe diuerso constituitur.

Reale esse agnoscendū confirmatur. Duplex distinctio formalis, una a parte rei, alia per intellectum.

Communior tamen inter recentiores sententia agnoscit inter prædictas species distinctionem realem, quæ vt probetur, aduertendum est duobus modis considerari posse distinctionem formalem, seu essentialem inter has species cum identitate reali. Primo cum distinctione actuali, veluti si vna species sit quasi fundamentum, & essentia principalis; alia modus illi annexus, siue illum appelles formalitatem, siue modum tantum: quo pacto in vulgari sententia distinguitur figura à quantitate. Secundo cum sola distinctione virtuali, quam esse diximus inter gradus Metaphysicos eiusdem singularis. Igitur nullam harum distinctionum reperiri inter prædictas species sic ostenditur.

Neutra in dictis spe- ciebus lo- cum habet.

Species alicuius generis æquè primo illud patiuntur, vt cū Aristotele in post prædicamentis ostendemus: sed si vna esset, modus alterius necessario illam supponeret: ergo nequiret simul cum illa genus diuidere. Præterea calor secundum eandem formalitatem est qualitas patibilis ignem conseruans, & virtus actiua: ridiculum enim fuerit existimare calorem reddi proximé actiuum per modum superadditum, quod tamen si fieret, non recte diceretur calorem poni in secunda specie, sed modum caloris, quod nec Thomistæ concedunt. Iam verò sola distinctio per rationem est plane impossibilis, quia, cum probatum sit diuersas species constitui diuersis differentiis specificis, necessarium esset, vt in illa re plures eiusmodi differentiæ continerentur; aut ergo omnes essent de illius essentia, aut vna tantū, & aliæ accidentariæ. Primum fieri non potest, cum vna essentia constare nequeat oppositis differentiis. Secūdum est falsum, tum ob rationem tactam in priori membro, tum quia nulla est maior ratio, cur vna potius differentia sit essentialis, quam alia.

Dilutio rationis pro opinione Thom. Soluuntur argumenta initio proposita.

Vnde patet solutio rationis aduersæ partis: ex eo enim quod vnum prædicamentum sit forma, modusve alterius: aut ab eo sola virtute distinguatur, non sequitur vllum incommodum, cum sub vno genere non collocentur, & alioquin appareant in eadem forma diuersi effectus formales: quanquam, quod de Vbi, & Situ dicitur, postea magis est explicandum.

1.
Aristoteles

Ad primum ergo argumentum contra specierum distinctionem respondemus, Aristotelem non idcirco dixisse alium modum qualitatis posse reperiri, quia id sibi persuaserit, ut Boetius, & Simplicius opinantur, sed quo insinuaret alium diuisionis modum excogitari posse: quem ille, ut non approbavit, ita in medium afferre noluit.

2.

Ad secundum negamus ullam esse qualitatem, quæ spectatis omnibus conditionibus in nostra collectione annotatis plurium specierum rationem subeat. Nec Aristoteles aliud docuit, cum calorem in pluribus numeravit, usus enim exemplorum liber est, nec semper veritatem deposcit.

ARTICVLVS III.

QVO PACTO QVATVOR QVALItatum partia inter se differant?

SECTIO ARTIC. I.

DE HABITV & DISPOsitione.

1. Opinio. Habitū, & dispositionē accidentaliter differre asseuerat.

Singulas qualitatis species geminis vocabulis affecit Aristoteles. Sed num solæ voces, an res etiā per illas significatæ diuersæ sint, non satis explicuit; unde variæ auto-

Boet. Ammon. Alb. Mag. Ægid. Scotus. D. Thom. Alens. Louan.

autorum sententiæ extiterunt, & imprimis circa primam speciem Boetius, Ammonius, Albert. Magnus, Ægidius, Scotus hoc loco, D. Thom. quæst. 7. de malo artic 4 Alens. 4. p. q. 9. membro 3. Louanienses, & multi recentiores existimant accidentaliter tantum differre, quod probatur primo ex Aristotele asserente in hoc capite, habitum, & dispositionem esse vnam speciem, quod falsum esset, si specie differrent. Deinde ait, dispositionem tëporis diuturnitate fieri habitum. Nemo autem existimauit vnam speciem commigrare aliam. Denique distinguens habitum à dispositione, hoc statuit discrimen, quod habitus difficilius à subiecto dimoueatur, dispositio facilius, quæ differentia planè est accidentaria, visiturque in eodem calore, qui à lapide facile abiicitur, ab igni perdifficile. Secundo esse facile, & difficile mobile à subiecto, nec separat omnem habitum à dispositione, nec solum. Primum probatur, quia vitium dici solet dispositio, virtus verò habitus, & tamen illud non rarò altius inhæret, ægriusque expellitur quam hæc. Secundum patet in exemplo caloris ad tertiam speciem pertinentis.

Probatur 1

2. Opinio specificum discrimen inter habitum & dispositionẽ agnoscit. *D. Thom. Caiet.*

Opposita sententia asseuerans habitum, & dispositionem specie distiugui, continerique sub vno genere subalterno, quod (vt colligitur ex Aristotele cap. 12. huius libr. & 2. Topicorum cap. 2.) appellari potest dispositio, traditur à D. Thom. 1. 2 q. 49. artic. 2. & ab eius sectatoribus asserentibus eam esse magis consentaneam Aristoteli: quod multis indiciis ex hoc capite desumptis, probant idem D. Thom. 1. 2. quæst 50 art. 1. & Caiet. hoc loco, illud manifestius, (quod in textu continetur) scientiam esse habitum, & si quis ea mediocriter addidicerit: quod verum non esset, si penes perfectum & imperfectum tantum differrent: illius præcipuum fundamentum, & ab omnibus approbatum est, quod fecit Aristoteles habitum difficulter abiici posse à subiecto, dispositionem facile: quod sic exponit D. Thom. illa quæst 49. 1 2. vt nolit. Aristoteles hoc solum differre has species, vt vna diutius, quam altera duret, ægriusque deiiciatur; sed quod hac conditiones ex natura sua sibi vendicent: hoc enim satis indicat essentiæ diuersitatem; neque enim eadem species natura sua vendicare sibi potest adeò oppositas conditiones.

Confirmatur Philosophi autoritate & ratione.

Proponuntur variæ habitus acceptiones. 1. Acceptio

Vt hanc partem explicemus, aduertendum est nomina habitus & dispositionis multifariam sumi: habitus primo accipitur pro actu habendi aliquid, qui quasi interiacet inter habentem, & rem habitam: hanc affert Aristoteles 5. Metaph. cap. 20. & 23. hoc lib. cap. 9 & 14 in quibus locis varias quasi species huius habitus assignat: inter quas illa constituit prædicamentum, qua significat actum habendi circumpositum ornamentum. Secundò modo sumitur presse qualitate producta per nostros actus, ad illosque inclinante, in qua significatione definitur ab Aristotele 9. Metaphys. cap. 5. potentia mediis actibus acquisita. Tertio demum accipitur latius pro qualitatibus primæ speciei, vbi duplicem adhuc vsum habet, nunc enim sumitur pro illa prima specie communissimè sumpta, sub qua vsurpatione definitur ab Aristotele in libr. 5. Metaph. cap. 23. hoc modo; habitus est dispositio, secundum quam bene vel male disponitur subiectum. Nunc verò pro specie contra diuisa à dispositione, qua acceptione vsus est Philosophus in præsenti, in qua sic definitur. Habitus est qualitas bene, vel male afficiens subiectum, quæ difficulter abiici potest.

Secunda. *Arist.* Tertia.

Trifariam accipitur dispositio.

Dispositio quoque tribus modis præter alios accipi solet, vno latissime, pro quacunque forma subiectum afficiente: quo sensu vulgo dicitur res esse hoc, aut illo modo disposita, id est affecta. Secundo nimis presse pro forma præparante subiectum ad vlteriorem perfectionem. Cuius acceptionis vsus frequentissimus est in Physica, cum agitur de præparatione materiæ primæ ad formam substantialem. Tertio vsurpatur medio quodam modo pro solis qualitatibus primæ speciei, vbi etiam bifariam sumitur: aliquando enim significat illud genus subalternum, sed quo est habitus, & dispositio, vt diximus ex Aristotele, & Albertus, & alii veteres tradiderunt: aliquando vero pro specie contra diuisa ab habitu, quæ sic describitur. Dispositio est qualitas bene, vel male afficiens subiectum, quæ facile abiici potest Tribuitur speciatim huic primæ speciei bene, vel male afficere subiectum, non solum quia omnis virtus, ac vitium, in quibus est bonum, & malum morale, in ea continetur; quamuis inde fortasse deriuata sit hæc appellatio, vt colligitur ex Aristotele 5. Metaphys. cap. 14. sed etiam quia per hanc speciem disponitur substantia vt diximus circa operationes, ad quas quoniam vltimo quælibet res à natura destinatur, merito iuxta modum, quo se ad illas habet absolutè. & quasi per antonomasiam rectè, aut praue disposita nuncupatur.

Alb. Mag. Dispositionis definitio prout ab habitu distinguitur.

Quæstionis resolutio. *D. Thom.*

His animaduersis asserimus cum D. Thom. essentiale, & specificum discrimen inter habitum, & dispositionem inde colligi, quod ille per se, & natura sua diuturnior sit, hæc per se minus diuturna, & facilior; vt à subiecto expellatur: seu, vt vulgo hodie vsurpatur, quod habitus vendicet causas difficilis expulsionis, dispositio causas facilis expulsionis. Verũ quæ sint eiusmodi causæ quib. quasi notis hæ species separẽtur, variè ab autoribus explicatur. Caiet. & Sa-

Quæ sint causæ facilis & difficilis expulsionis. *Caiet.*

Sotus. & Sotus hoc cap. intelligere videntur hoc commune assertum de causa formali externa: dicunt enim scientiam esse habitum, & difficulter mobilem, quia nititur primis principiis, & lumine intellectus, quæ deficere non possunt. Opinionem verò esse dispositionem, & facilè mobilem ob imperfectionem medii assentiendi. Verùm hæc explicatio primo non est vniuersalis, quia solum procedit de habitibus animi, iisque complexis. Nam species, & simplices apprehensiones non habent rationem obiectiuam fallibilem, vel infallibilem. Secundo non est vera, quoniam iisdem principiis, & lumine intellectus fulcitur actus sciendi, quibus habitus, & tamen ille ex se facilè abiicitur.

1. Opinio.

Refellitur 1.

2. Alii recurrunt ad causam materialem, docentque habitum difficulter abiici, qui est consentaneus naturæ subiecti: dispositionem verò facilè, quoniam est improportionata. Sed non attendunt æqualem, vel maiorem proportionem habere cum anima rationali actum scientiæ aut virtutis, quam habitum. Quare alii cõtendunt causam esse negatiuam, carentiam, scilicet contrarii, hancque attulisse D. Thom. Quasi verò nullus habitus contrarium habeat, & omnis dispositio illo prædita sit, cùm oppositum maiori ex parte contingat, vt consideranti patebit. Sunt demum è recentioribus qui ad causam finalem confugiant: quia, inquiunt, omnis habitus institutus est, vt simul cum potentia aliquid operetur, constans est, & minimè labilis. Dispositio verò, quia non est principium, sed terminus actionis, fixa non est, nec immutabilis. Verum hi numerare coguntur inter habitus omnes species intentionales, quæ pendent in fieri, & conseruari, à causa. Gratiam verò, & characteres inter patibiles qualitates, quæ à communi sententia abhorrent.

Duo alii dicendi mudi confutantur.

Vera opinio proponitur, & confirmatur.

Dicendum igitur existimamus, etsi probabile sit habere causas prolixæ, vel angustæ durationis non sumi pro veris causis, sed pro internis principiis qualitatis, ita vt illa dicatur habitus, quæ natura sua vendicat permanentiam: illa dispositio, quæ oppositum postulat. Nihilominus hoc commune dictum intelligi posse de causis efficientibus, si rem ad hanc normam exponamus. Omnis qualitas primæ speciei quæ pendet ab efficiente solum in fieri, siue conferat ad inchoandam, siue ad terminandam actionem, est habitus: Ea verò quæ & in fieri, & conseruari dependet, est dispositio. Hæc expositio imprimis nullam habet repugnantiam cum sententia Aristotelis. Deinde constituit apertum discrimen inter has species: docet enim experientia nulla eiusdem speciei indiuidui sic affecta esse, vt vnum possit durare remota causa, alterum non possit.

Quæ sub habitu cõprehendãtur.

Demum concordat cum vulgari enumeratione rerum, in vtraque specie existentium. In habitu enim reponuntur omnes species impressæ intellectus, & sensuum internorum, excepto communi: omnes artes, scientiæ, & virtutes habituales: omnes demum qualitates in animo, vel corpore, ex actuum frequentatione relictæ. In dispositione collocantur ab autoribus omnes termini cognitionum, & appetitionum: species intentionales sensuum externorum, & communis, qualitates productæ in medio à magnete, Succino, & torpedine, influxus cælestes, & impulsus, quæ omnia pendent à suis efficientibus in fieri, & conseruari: tametsi impulsus non eodem rigore, quo cætera: hanc enim limitationem habitui, & dispositioni in nostra collectione addi volumus, vt ille in fieri & conseruari à sua causa non pendeat, hæc verò maximè.

Quæ sub dispositione collocentur.

Explicatur Arist. loca in 1. arg. adducta.

Ad loca Aristotel. pro contraria sententia respondetur in 1. appellasse habitum, & dispositionem vnam speciem subalternam: quia in illa conueniunt, quo sensu dixit Porphyrius plures homines participatione communis esse vnum hominem. Secundus nihil aduersum nos continet: neque docet dispositionem diuturnitate fieri habitum, sed quasi habitum scilicet ob diuturnitatem. Quod si opponas in nostra opinione nec in sensu proposito veram esse posse Philosophi sententiam, quia nulla qualitas pendens in fieri, & conseruari à causa modum habitus consequitur, semper enim remota causa euanescit. Respondebimus primo Aristotelem illud non docuisse, nisi in qualitatibus, quas adduxerat loco exempli, veluti in ægritudine, & sanitate, quæ ad hanc speciem non pertinent. Verùm quia aliis in locis verisimile est ipsum in qualitatibus huius speciei idem docere, respondemus secundo illam dispositionem, cuius causa naturaliter ab operando non cessat, habere modum habitus vt sunt iuxta probabilem sententiam termini amoris, & cognitionis Angeli de se ipso. Ad tertium iam diximus differentiam non esse facilè, vel difficulter abiici, sed ex natura sua, & propria causa id habere, quod non conuenit calori, qui alio quoque titulo ab hac specie exulat.

Obiectum

Dilutio 1.

Soluitur 2. argum.

Ad secundum argumentum, neganda est vtraque pars antecedentis: ad probationem primæ negandum etiam esse vitium, & errorem non esse habitus, cum non pendeant in fieri, & conseruari, quod expressit Aristoteles 7 Physic. cap 3. vbi ait habituum quosdam esse virtutes, quosdam vitia, quod iisdem pene verbis docet D.Thom. 1. 2. quæst. 54. art. 3. & quæst. 51 artic. 3. ait habitus intellectus alios esse opinatiuos, a-

Arist.

Albert.

lios ſcientificos : opinio vero aliquando eſt error : eadem eſt ſententia Alberti Magni cap. 2. ubi pro ſe non obſcure adducit Averroem 3. de anima com. 18. Ad probationem ſecundæ partis fatemur facilè & difficilè mobile eo modo explicata, ſi latiſſime accipiatur, reperiri etiam in aliis prædicamentis. Verum cùm applicantur huic ſpeciei, ſumuntur ut cadunt in qualitates inſenſibiles, & ad actionem aliquo modo pertinentes.

SECTIO ARTIC. SECVNDI.

DE CAETERIS TRIBVS COMplicationibus.

Tres ultimæ complicationes accidentaliter diſcriminantur.

SIt unica concluſio, tres ultimæ complicationes accidentario tantum diſcrimine ſeparantur. Eſto omnium communis ſententia, quam oportet, ſigillatim confirmemus. Potentiæ igitur vocabulum tribus accipitur modis: primo latiſſime pro omni forma, ratione cujus non repugnat aliquis actus, ſive producendus, ſive recipiendus, qua ſignificatione extenditur nomen potentiæ ad non repugnantiam, etiam ad actum ſupernaturalem, qualis eſt in aqua ad producendam gratiam, & in anima ad illam recipiendam : quam etſi vocant potentiam logicam, non eſt: quia pertineat ad hunc locū, ubi agimus de ſolo ente reali, ſed quia appellatione tantum eſt potentia. Secundo modo ſumitur magis preſſe, pro quacunque reali vi agendi, vel patiendi : ſive ſit accidens, ſive ſubſtantia : ubi comprehenditur potentia Dei activa, & vis formæ, capacitasque ſubſtantialis materiæ. Tertio denique, & ſtrictius pro virtute proxima, qua agens creatum operatur, quæ perpetuò eſt accidens, ut habetur. 2. Phyſic. c. 7. quæſt. 18. immo qualitas, ut traditur quæſt. 19. Verum non dicitur potentia in hac uſurpatione de quacunq; qualitate operativa : alioqui multæ qualitates tertiæ ſpeciei ſub potentia continerentur, ut calor, frigus, &c. Sed de illa tantum, quæ intuitu ſolius actionis a ſubjecti natura provenit, quæ proinde merito definitur. Qualitas inſita à natura ad ſolam operationem, per cujus primam partem excluditur prima ſpecies, per ſecundam, tertia, in qua reperiuntur multæ qualitates activæ, & a ſubjecto provenientes : ſed per ſe formaliter conferunt ad ſubjecti ornatum, vel conſervationem, non vero ad puram actionem.

1. Potentiæ acceptio.

2.

3.

Potentiæ definitio prout eſt ſpecies qualitatis.

Tripliciter impotentia uſurpatur.

Impotentia tria ſignificare poteſt : primò carentiam potentiæ ad aliquem effectum. Secūdo imbecillitatem poſitivam ad aliquid efficiendum, qualis eſt habitudo ingenii, aut va- [illegible] Tertio ſignificare potentiam [illegible] ad actus alterius potentiæ, quorum reſpectu impotentia dici poteſt, quatenus eos producere non valet, quo ſenſu potentia audiendi dicitur impotentia videndi, & hæc impotentia odorandi, &c. Ex quibus jam licet oſtendere impotentiam non eſſe veram ſpeciem qualitatis à potentia diſtinctam. Nam in prima ſignificatione eſt negatio, in ſecunda vero ſolùm differt à potentia ſecundum magis, & minus: quia ingenium magis perſpicax ejuſdem eſt ſpeciei cum tardiori, & viſus pueri cum viſu ſenis, cum ille potentia, hic impotentia appelletur. Minus adhuc differt impotentia in tertio ſignificato, quia viſus non habet aliquam ſpecialem rationem, propter quam dicatur impotentia audiendi, ſed ex propria eſſentia, qua conſtituitur in eſſe potentiæ videndi, vendicat non inclinare in actus audiendi. Igitur impotentia nullo modo conſtituit ſpeciem à potentia diſtinctam, ſed eadem vis quatenus imbecillior eſt, impotentia dicitur, & in eadem ſpecie collocatur, non ſub ratione impotentiæ, quæ nihil reale eſt, ſed ut potentia, cui annexus eſt ille defectus. Sunt in hac ſpecie omnes potentiæ vitales, multæ virtutes herbarum, & lapidum occultæ, ut virtus reſidens in Magnete, in Succino. An detur aliqua potentia pure paſſiva, alibi dicendum eſt : interim pars negativa magis approbatur.

Probatur concluſio in tertia ſpecie.

Inter patibilem qualitatem & paſſionem, eſt expreſſa ſententia Ariſtotelis in contextu eſſe diſcrimen accidentarium: idque oſtendit in rubro colore qui cum ſemper ſit ejuſdem ſpeciei, ſi tamen eſt in aliquo à nativitate, dicitur patibilis qualitas. Si repentinus ex verecundia, vocatur paſſio. Differunt enim hæ qualitates, autore Philoſopho, eo ſolum, quod una plus, altera minus duret : quæ diverſitas præciſè ſumpta eſſentialis eſſe non poteſt. Diximus, præciſe ſumpta, quoniam habere ex natura vim diu permanendi, aut facile tranſeundi, eſſentiæ diverſitatem induit, ut in prima ſpecie viſum eſt. Sed ex doctrina ibidem tradita ſic objicies. Sufficiens indicium eſſentialis diſcriminis inter habitum, & diſpoſitionem eſt, quod ille pendeat à ſua cauſa ſolum in fieri, hæc in fieri, & conſervari. Sed hoc ipſum viſitur in hac ſpecie, nam lumen, & ſonus, quæ ſunt paſſiones, pereunt amota cauſa: calor, & frigus, & reliqua patibiles qualitates ſemel productæ ſine cauſa diu conſiſtunt: ergo diſtinguuntur ſpecie.

Objectio.

Reſpondemus illud indicium, ubicunque ſit ſufficere ad colligendam eſſentialem diſtinctionem, negamus tamen illud intercedere inter omnem paſſionem, & patibilem qualitatem, ut patet in rubore, & in luce, quæ in objectione [illegible] hæc enim, quatenus eſt in ſola, eſt pati-

Ejus diſſolutio.

tibilis qualitas, quatenus in aere, & luna, est passio. Addimus præterea, si quando illud discrimen inter passionem aliquam, & patibilem quantitatem intercedit esse per accidens: quia eorum diversitas solum consistit in hoc, ut una fiat per passionem in subjecto, & statim diffluat, altera passionem causare possit, & diu consistat. Unde revocari potest in dubium, an lumen, sonus, & si quæ sunt aliæ qualitates hujus speciei pendentes in fieri & conservari, passiones appellandæ sint, eo quod brevi transeant. Cum Aristoteles dicat passionem motu alterationis præcurrente gigni. Dicendum tamen est, etsi spectata nominis etymologia passiones non sint, absolute tamen cum illis numerari, quoniam participant propriam earum differentiã: majorem scilicet, ac minorem durationem. In hac specie sunt quatuor primæ qualitates, & quæ illas consequuntur, si ad conservationem, ortumve rei pertineant ut gravitas levitas: raritas & densitas, si veræ sunt qualitates, & non situs partium.

Confirmatur conclusio in forma, & figura.

Denique in figura, & forma apertior est conclusio, quia idem modus resultat ex terminatione quantitatis, (quæ est figuræ notio, ac descriptio (si consideretur more mathematico à subjecto abstractus: est figura, si consideretur in subjecto præsertim naturali: ut in homine, vel leone est forma, inter quas præcipua proinde diversitas est in acceptione, & connotatione subjecti: dividi solet figura in internam, & externam: internam vocant, quæ perpetuo rem comitatur, & varietatem non subit, nisi partes subjecti per ordinem ad illud realiter immutentur: externam, quæ convenit rei in ordine ad locum, & facta mutatione partium in loco variatur. Verum, cum hæc posterior nihil à situ diversum esse videatur, sola prima intra genus qualitatis continetur. De qua posset esse quæstio, an differat à quantitate actu, vel solum virtute: quamvis enim prior pars ab omnibus, ut vera supponatur, secunda non caret magna probabilitate: sed de hoc alibi disserendum ubi etiam disquiretur, num variæ figurarum species, quas Mathematici numerant, & Logici in hac serie disponunt, veræ species, sint? an ejusdem speciei individua accidentario tantum discrimine diffidentia.

Quæ figura ad qualitatem spectet.

QUÆSTIO III.

SIT NE PROPRIUM QUARTO modo qualitatum, ut secundùm eas res dicantur similes, & dissimiles.

Quæ similitudo, & dissimilitudo propriètas qualitatis sit dicenda.

QUod in prædicamento quantitatis, de æqualitate, & inæqualitate diximus, pari modo in hoc de similitudine, & dissimilitudine dicendum est. Videlicet proprietatem qualitatis non esse quancunq; similitudinem, eamq; actualem, sed aptitudinẽ, ut secundum qualitatem res dicantur propriè, & per se similes. Dicimus secundum aptitudinem, quia fieri potuit, ut una duntaxat qualitas in mundo existeret, quæ nulli foret similis, aut dissimilis actu, sed potentia: additur propriè, quoniam nonnulla per Metaphoram similia vocantur, licet rarius quam in quantitate. Demum quia substantiæ qualitatibus affectæ propriè similes, vel dissimiles appellantur, non tamen per se, sed merito qualitatum, idcirco subjicimus tertiam conditionem, per se: illud præterea observandum, ne iisdem objectionibus sæpius respondeamus) quemadmodum quantitates communes dicuntur æquales, & inæquales, per se quidem in actu signato, per inferiora verò in actu exercito, ita se habere qualitates, saltem ratione ejus similitudinis, quæ in intensione graduali fundamentum habet, cujus limitationis ratio statim patebit.

Duæ circa hoc attributũ sententiæ.

His præsuppositis in dubitatione est, an hoc attributum sit quarto modo proprium qualitatis: & ratio dubitandi nascitur ex unitate, quæ est proprium similitudinis fundamentum, & in qualitate reperiuntur duplex: una in gradu, altera in specie: quas constat mutuo separatas esse posse. Nam duæ albedines gradu impares habent unitatem in specie, & divisionem in gradu: at nigredo, & albedo æqualiter intensæ cõsentiunt unitate graduali, discrepant specifica. Igitur qui similitudinis fundamentum efficiũt unitatem in gradu, negant hanc proprietatem omnibus convenire qualitatibus, quia multæ sunt gradibus expertes: ut figuræ, & potentiæ. Qui vero similitudinem fundant in unitate specifica, omnibus eam tribuunt, quoniam nulla est qualitas, quæ non conveniat cum alia in specie, & discrepet in genere.

Probatur conclusio in tertia specie. *Arist.*

Primam sententiam probat similitudo inter hoc, & attributum quantitatis: quemadmodum enim se habet æqualitas ad quantitatem, ita similitudo ad qualitatem, ut autor est Aristoteles 5 Metaphys. cap. 15. Sed æqualitatis fundamentum non est unitas in natura specifica sed in extensione partium: ergo similitudinis etiam fundamentum erit unitas in intensione graduum. Deinde, ubi itidem argumentabamur, nihil peculiare tribuitur qualitati præter nomen, si ejus similitudo non sit aliud, quã convenientia in essentia: quælibet enim aliorum prædicamentorum individua parem habent convenientiam. Denique si unitas in natura communi est similitudinis, & dissimilitudinis

tudinis fundamentum, eadem qualitas respectu eiusdem erit similis, ac dissimilis: nam albedo simul conuenit cum nigredine in genere, & discrepat in specie.

Secunda sententia confirmatur.

Arist.

Secundam sententiam probat imprimis illud Aristotelis 5. Metaphys. cap. 15. quod in substantia efficit idem in quantitate efficere æquale, in qualitate simile: constat autē fundamentum identitatis in substantia esse conuenientiam in natura communi. Deinde Aristoteles hoc loco vocat similitudinem, & dissimilitudinem maxime proprium qualitatis: sed nisi fundamentum eius sit vnitas essentiæ, id erit falsum, vt in prima opinione ostensum est. Demū inter naturas communes qualitatum est maior quædam proportio, quam inter quantitates: habent enim aliquæ contrarietatem, aliquæ mediam oppositionem, quod in quantitatibus non visitur: ergo possunt speciali modo penes similitudinem, & dissimilitudinem comparari. Hanc sententiam sequitur Boetius hoc loco, vbi non aliam reddit rationem, cur identitas in qualitate vocetur similitudo, nisi quia sic voluere Priores. Eandem supponit Albertus Magnus, cap 33. D Thom. in 1. distinct. 19. quæst. 1. artic. 1. & 2. parum distant Capreol. Hispalen. ibidem dist. 31. ad primum Henric. qui tamen aliquam rationem reddunt potiorem, quam Boetius de qua statim.

Boetius. Alb. Mag. D. Thom. Capreol. Hispal.

Vera quæstionis resolutio.

Nobis ita hæc secunda, & multo communior sententia placet: vt prior magna ex parte reiicienda non sit. Asserimus igitur similitudinem magis propriè dici de illa, quæ consistit in gradu, nihilominus eam, quam Philosophus, & interpres vt maximè proprium adscribunt qualitati, abstrahere à similitudine in gradu, & specie: quod eodem modo in dissimilitudine intelligendum est. Prima assertionis pars abunde probata est argumentis pro prima sententia: quibus tamen non expugnatur secunda, quam probabiliter suadent rationes secundæ sententiæ: quamuis prima desumpta ex autoritate Aristotelis, qua ferè autores nituntur, nullam penè vim habeat, nisi forte pro parte contraria. Cùm enim Philosophus ait vnitatem in substantia efficere idem, nomine substantiæ significat essentiam, vt egregiè interpretatur Fonsec. seriesque ipsius dictionis ostendit. Quare sensus illius loci est, ea quæ sunt vnum in essentia, dici idem, quæ in quantitate æqualia quæ in qualitate similia. Vbi videtur vnitatem æqualitatis, & similitudinis opponere essentiali: atque adeò has relationes in vnitate specifica minime fundari, vnde ex eo loco nihil concluditur: facit vero speciatim pro secunda parte conclusionis vltima ratio de habitudine, quæ inuenitur inter duas species qualitatis, vt ratione illius magis propriè inter se conferantur, quam duæ species quantitatis.

Fonsec.

Respondetur argumentis primæ sententiæ.

Supersedeamus pluribus confirmationibus præsertim in re parui momenti: ex solutionibus enim argumentorum, vtriusque partis, quatenus alteri officiunt, res erit perspicua. Ad primum igitur primæ sententiæ fatemur, præcipuam esse similitudinem gradualem, sed specificam quoque admittendam, nec Aristotelis comparationem in omnibus intelligendam esse, sed in eo quod quemadmodum æqualitas est inter quantitates, ita similitudo est inter qualitates. Ad secundum negandum est, nihil peculiare tribui qualitati, si hæc proprietas fundetur in vnitate specifica, & quod attinet ad dissimilitudinem iam diximus idcirco hanc reperiri inter duas species qualitatis, quoniam ob propriam rationem habent inter se contrarietatem, quam non habent duæ species quantitatis. Cur verò conuenientia in natura specifica dicatur similitudo, & conuenientia quantitatum non dicatur æqualitas, non est alia ratio, quam eadem natura qualitatis, quæ cum data sit ad complendam substantiam in suo esse, vt supra diximus, habet quandam rationem intensiuæ perfectionis: similitudo autem maximè attenditur penes intensiuam rei perfectionem, sicut æqualitas penes extensiuam. Quod significasse videntur Capreol. & Hispalen. supra, cum docuerunt similitudinis fundamentum non esse præcisam naturam qualitatum, sed quandam vnius cum altera commensurationem, intensiuam vtique, vt diximus: hoc igitur peculiare tribuitur qualitati, cum ei adscribitur similitudo.

Ad primum.

Ad secundum.

Capr. Hispal.

Ad tertium concedendum est ratione plurium vnitatum dari nonnunquam oppositas relationes inter duo qualia: tametsi non illas, quæ in argumento ponuntur: non similitudo non excurrit vltra vnitatem specificam: quare vnitas qualitatum in genere præcisè sumpta similitudo non est, ob minimam specierum conformitatem: quamuis diuisio sub genere dissimilitudo sit, propter specierum cōtrarietatem, aut improportionem. Admittimus igitur duo alba inæqualiter intensa sortiri posse vnam relationem dissimilitudinis in gradu, alteram similitudinis in natura. Monet tamen Albertus alteram tantum relationem denominare subiectum, eam scilicet, cuius fundamentum absolute prædicari potest. Verb. g. inter Belgam, & Indum simpliciter dicitur esse dissimilitudo, quia gradus albedinis existentes in Indo non sufficiunt ad præbendam illi denominationem. Vnde colliges non esse admittendam ex opposito inter corpus album, & nigrū vt octo, vnam relationem similitudinis in gradu, & aliam dissimilitudinis in specie; quia similitudinis

Ad tertium.

Relationes similitudinis & dissimilitudinis simul esse possunt.

militudo gradualis semper supponit specificam. Adhæc, si quispiam roget, an eadem relatione similitudinis, vel dissimilitudinis, qua referuntur qualitates, referantur earum subiecta, an diuersa? Respondendum est affirmatiue ob easdem rationes propter quas idem asseruimus de differentia; vt consideranti erit manifestum.

Satis fit argumentis secundæ sent.

Ad argumenta secundæ opinionis nihil dicendum superest. Nam primus Aristotelis locus iam est explicatus. Secundus, & subiectum argumentum solum probant vnitatē specificam qualitatis esse fundamentum similitudinis minus (vt sic loquar) rigorose.

Vtrum relationes similitudinis & dissimilitudinis sint reales. Resolutio.

Illud in extrema huius quæstionis parte scire cupias, an relationis similitudinis, & dissimilitudinis sint reales, vel rationis? Respondemus breuiter, eas, quæ fundantur in gradu, citra omnem controuersiam, reales esse, dummodo extrema realiter existant: nulla enim conditio ad earum realem entitatem desideratur. De relationibus fundatis in vnitate specifica nonnulla extat dubitatio propter sententiam quorundam existimantium relationes, quæ conueniunt subiectis, siue illa existant, siue non, reales esse non posse: quia sequeretur, aut relationes reales conuenire antequam sint, aut relationes rationis transire aliquando in reales; siquidem ante subiectorum existentiam sunt rationis, postea, vt supponitur, reales. Verum hoc fundamentum & multa liberè assumit, & illa duo incommoda efficaciter non probat. Dicemus enim relationes similitudinis, & dissimilitudinis, quæ conueniunt qualitatibus non existentibus, vel ex vtraque, vel ex altera parte esse rationis: postea vero quam vtrinque qualitates existunt, esse reales, non quidem per conuersionem priorum, sed quia positis fundamentis nouæ consurgunt relationes. Quare ad dubitationem respondemus vtrasque relationes esse reales, æquo, aut maiori iure, quam relationes differentiæ.

C A P U T IX.

Suscipit, & ipsum agere pati que contrarietatem. Calefacere namq; & frigefacere, & calefieri, & frigefieri & voluptate ac dolore affici, contraria sunt: quare cōtrarietatē suscipiūt. Gradus quoq; suscipiunt, & magis atq; minus dicantur. Fit enim vt magis quippiā minus ve calefaciat, & iisdē calefiat, & doleat magis minus ve: quare agere pati què gradus suscipiūt, vt i diximus. De his igitur tot a nobis sint dicta. Dictum est autē, & de situ esse in hisce quæ diximus de iis: quæ sunt ad aliquid, denominatiuum ipsum à positionib. dici. De cæteris verò, vt de quando, de vbi, & de habere: quia sunt manifesta, nil aliud dicitur, quā ea, quæ in principio diximus, habere quidem indutum atq; armatum esse significare vbi verò in Lycæo esse. & cætera quæcunq; de ipsis sunt dicta. De generib. ergo propositis ea, quæ sunt dicta, sufficiunt.

EXPLANATIO CAPITIS NONI,
DE ACTIONE, ET PASSIONE.

Actionis, & passionis attributa. Quomodo conueniāt.

Breuissime percurrit Aristoteles in hoc capite sex vltima prædicamenta, partim, quia vulgata sunt, & perspicua, partim quia alibi ab eodem tractantur. Nam de actione, & passione latissime agit in tertio Physicorum: de loco, & tempore in quarto: de situ, & habere, satis sunt (inquit) quæ initio, id est, in quarto capite bujus operis dicta sunt: vbi singulorum descriptiones per exempla proponuntur. Actioni, & passioni duo concedit attributa, scilicet habere contrarium & suscipere magis ac minus, quæ exemplis confirmat. Ea verò nullo modo sunt horum prædicamentorum propria, cum nec omnibus, nec solis conveniant: non conueniunt omnibus, quia generatio substantialis, augmentatio, & aliæ similes actiones, nec intenduntur, & remittuntur, nec vllum habent contrarium, cum earum termini neque gradus habeant, neq; alicui aduersentur. Quæ de his, & reliquis vltimis prædicamentis desiderari possunt, in quæstionibus tradenda sunt.

QUÆSTIO I.

DE ACTIONE ET PASSIONE.

ARTICVLVS I.

QVÆ SIT ACTIONIS, ET PASSIONIS essentia, ac definitio?

HÆc vltima prædicamenta leuius adhuc, quam superiora cum Aristot. de gustan-

gustanda sunt, quoniam non modo in Metaphysica, vt illa, sed etiam in Physiologia diligentius pertractantur. Actio quidem & Passio in secundo & tertio auscultationis libro: locus atque duratio in 4. Porro actio, quam Aristoteles priorem semper numerat, ex illius doctrina 3. Physicorum cap. 5. definiri ad hunc modum solet. Actio est agentis, quatenus est agens, actus, siue perfectio. Passio verò sic: est patientis quatenus est patiens, actus, siue perfectio. Quae descriptiones eandem penè difficultatem habent, quam descriptio qualitatis, nihil enim manifestius, quam actionem esse formam, à qua agens denominatur agere: passionem verò, qua patiens aliquid dicitur, sicut albedine album, & quantitate quantum: verum naturas agentis, & patientis, nec illis definitionibus, nec aliunde perfectas habemus, vt cuiusmodi naturae sint illae formae cognoscamus. Quod paulò apertius explicuit Author sex principiorum, cum actionem sic describit. Actio est forma, per quam in materiam subiectam denominamur agere: Passionem hoc modo, passio est effectus, illatioque actionis. In quibus descriptionibus, etsi magis explicantur actionis & passionis munera, nihilominus vocum significatio potius, qua rerum, de quibus agimus, natura declaratur, vt Albertus in illud opus tract. 2. cap. 2. confitetur.

Actionis, & Passionis definitio.

Author sex princ. Actio & passio aliter describuntur.

Albert.

Possumus quidem horum Authorum presertim Aristotelis authoritatem defendere, & cur apertiori definiendi formula vsus non sit, eam afferre rationem: quod notum adeo sit, quid agere, quidue pati significet, tam explorata vtriusque natura, vt propter explicandam actionem, & passionem nihil addere oportuerit, quam esse formas agentis, ac patientis. Maioris tamen perspicuitatis causa ita possunt definiri. Actio est vltimus actus agentis, vt agens est, quo mediante aliquid efficit. Dicitur, actus vltimus, vt reiiciatur omnis forma permanens, qua mediante agens operatur; siue haec sit substantialis, vt in compositis ex materia, & forma: siue accidentalis, cuiusmodi sunt potentiae, & habitus illis inhaerentes, quibus mediantibus causa agit, sed non tanquam per vltimas formas: nisi enim omnibus hisce principiis superueniat actio, nihil fiet: & hac de causa subditur agentis, quatenus agens est, quia actio solum denominat in actuali effectione. Additur aliquid fit, vt magis exprimatur vis, & natura actionis: quamuis enim duae partes praecedentes sufficienter distinguant actionem à caeteris praedicamentis, non tamen illius efficaciam, & naturam satis explicant: quia non declarant totam eius rationem in eo esse positam, quod sit medium quo producendi effectum, & eiusdem effectus dependentia ab agente. Vbi etiam subintelligitur ipsam actionem per se immediate procedere ab agente: si enim actio egeret alio medio, quo produceretur, illud etiam egeret alio, & sic in infinitum: quod in 2. Phys. cap. 7. latius explanatur.

Cur Philosophus nō ita perspicuè naturā actionis, & passionis explicuerit, Apertior definitio actionis proponitur, & explicatur.

Passio est actus patientis, vt patiens est, quo mediante formam recipit. Explicatio huius definitionis patet ex praecedente, si rationem afferamus, cur in definitione actionis dictum sit, vltimus actus, in hac verò nec vltimum, nec primum posuerimus: haec esto. In agente post actionem nulla reperitur forma, quae illud denominet quatenus agens est: nam termini actionum immanentium, etsi posteriores sint actionibus, & agentia denominent, non conferuntur tamen prout sic ad illa vti ad agentia, sed quasi ad subiecta recipientia. Si enim Deus efficeret, vt agens suapte natura immanenter operans effectum ederet extra se (quod non videtur implicationem continere) denominaretur eiusmodi agens à sola actione, & non à termino, quem producebat: ergo si nunc ab illo denominatur id habet, quatenus patiens est. At post passionem sequitur in subiecto forma, vnde illa dici non potest actus vltimus patientis nec item vocari potest primus, quia pleraque subiecta habent priorem actum, qui est illis ratio recipiendi formam. Nam substantia corporea suscipit accidentia per quantitatem, quae est actus materiae: spiritualis per potentias, quae sunt illarum actus. Sed oppones: dantur aliae formae, quibus subiectum recipiat formam: ergò comprehenduntur in definitione passionis. Respondetur negando illationem quia cum in definitione dicitur passionem esse, qua mediante patiens recipit formam, intelligitur formaliter & proximè, quod in solam cadit passionem, nam caeterae formae remotè, & mediante passione aliquid recipiunt. Num verò eodem modo intercedat passio inter subiectum, & formam, quo actio inter agens, & effectum, an diuerso ex sequentibus patebit.

Aptior passionis descriptio, & explicatio.

Obiectio. Dilutio.

ARTICVLVS II.

QVAE SINT HORVM PRAEDICAmentorum species.

QVoniam eadem pene doctrina est actionis, & passionis, facile erit vnius diuisione explicata, si in reliquis diuersum quidpiam extiterit, indicare. Prima & potissima actionis diuisio est in immanentem, & transeuntē. Actio immanens est, quae manet in eodem supposito, & in eadē potentia; à qua edicitur, & si potentia partes habeat, in eadem parte potentiae: cuiusmodi sunt cognitio, & appetitio: vocari etiam solet actiones immanen-

Diuiditur actio in manentem & transeuntem. Quid actio immanēs.

manentes illæ, quæ tametsi non recipiantur in potentia, qua fiunt, manent tamen in eodem supposito, quales sunt productio amoris in voluntate ab intellectu possibili & speciei intelligibilis ab intellectu agente in possibili: emanatio item habituum ex actibus, actiones nutritiuæ, augmentatiuæ, & loco motiuæ: sed hæc appellatio impropria est, & non continet actiones specie diuersas à transeuntibus, quia differentia immanentium propria, & essentialis est, vt non egrediantur extra principium proximum a quo fiunt. Dubitatio tamen est, an participent eiusmodi differentiam emanationes proprietatum à subiectis, vt frigoris ab aqua, intellectus, & voluntatis ab anima? Ad partem affirmatiuam facit, quia nascuntur immediatè à substantia & in eadem recipiuntur. Ad negatiuam, quod hæ resultantiæ tribuuntur generanti vt agenti principali, quod semper est principium separatum. Hæc contentio ita componenda videtur, vt emanationes proprietatum corporalium omnes sint transeuntes, non propter principium, cui tribuuntur; hi enim de solo principio proxime exercente actionem habetur ratio, sed quia in composito physico immediatum principium actionis est forma: immediatum vero subiectum est respectu cæterorum accidentium quantitatis respectu ipsius quantitatis materia: emanationes vero proprietatum spiritualium sunt immanentes, quia proximum principium, actiuum, & receptiuum est substantia (supponimus enim ab ea proxima dimanare) negandum tamen non est actiones propriissime immanentes solum reperiri in potentiis appetentibus, & cognoscentibus.

Proprie illa solum immanens dicitur, quæ in principio proximo recipitur. Proprietatis corporeæ emanatio transiens dicitur.

Spiritualis immanens nominatur.

Actionis transeuntis definitio.

Actio transiens est, quæ non recipitur in potentia, à qua producitur: siue transeat in diuersum suppositum, vt illuminatio dimanans à Sole in aerem: siue in distincta parte, aut potentia eiusdem suppositi, vt calefactio, qua manus manum calefacit, & productio phantasmatis à sensu communi in phantasiam. Subdiuiduntur hæ actiones variis modis. Immanens distribui potest primo in vitales, & non vitales, quo posteriori membro comprehendimus emanationes potentiarum spiritualium, quæ eodem modo, quo ipsæ potentiæ subsecantur. Vitalis actio immanens diuiditur proxime in actiones potentiarum appetentium, & cognoscentium: rursum appetitiones in rationales, & sensitiuas: sub quibus variæ sunt species, illæ in voluntate, hæ in appetitibus sensitiuis. actiones potentiarum cognoscentium diuertiri possumus in actiones intellectus, & sensus; sensus item in actiones internas & externas: singulas deinde in varias species, pro multitudine potentiarum & obiectorum. Actio transiens videtur immediate diuidenda in productiones diuersorum prædicamentorum substantiæ, quantitatis qualitatis. Deinde vero remotius in inferiores species quibus eorundem prædicamentorum species producuntur. Supponimus in hac diuisione productiones substantiarum, siue totalium, siue partialium esse accidentarias, & ad hoc prædicamentum pertinentes, quod quantam habeat probabilitatem, alibi est disputandum.

Actio immanens in vitalem, & non vitalem distribuitur.

Transeuntis partitio inculcatur.

Huic diuisioni illud tantum obstare videtur, quod actio transiens eo modo explicata non contineatur in actionis definitione. Nam forma est actus illius, in quo inhæret: actio transiens non inest principio actiuo; ergo non est illius actus, quod in definitione dicebatur. Iam verò si diuisio accommodetur passioni, multo minus ei prædictum membrum conueniret. Nulla quippe transiens passio esse potest; siquidem omnis non modo est in subiecto, quod patiens dicitur, sed etiam in eadem parte, secundum quam denominatur. Respondendum nihilominus est, actionem etiam transeuntem esse actum non intrinsecum, siue inhærentem, sed extrinsecus denominantem; in definitione autem intelligi actum, quatenus ab vtroq; abstrahit: quo sensu non est incommodum actionem transeuntem de Deo prædicari vt actum extrinsecum, dummodo à perfectionis vocabulo abstineatur. Ad reliquam partem dubitationis dicendum passionem quoq; in immanentem, & transeuntem diuidi; transeuntem tamen, non eodem pacto actioni, & passioni conuenire: actio enim vocatur transiens, quia vere transit in aliud subiectum distinctum à principio proximo: Passio verò non quia transit à patiente, sed quia respondet actioni transeunti. Vnde passio transiens est illa, secundum quam vnum subiectum patitur ab alio, vel vna potentia, aut pars eiusdem subiecti ab alia potentia, vel parte.

Obiectio contra actionis transeuntis definitionem.

Dilutio.

Passio etiã in transeuntem, & immanentem dissecatur.

Quid passio transiens.

Secunda diuisio, quæ totum etiam complectitur actionis prædicamentum, fit in actionem vitalem, & non vitalem: vitalis est, quæ procedit ab aliqua potentia animæ: non vitalis, quæ à quouis alio principio nascitur. Hanc idcircò minus probamus quia in vtroq; membro continetur aliquæ actiones terminatæ ad substantiam, & aliæ ad accidens. Cum tamen omnes substantiales, quantum fieri poterit, distinguendæ primo videantur contra accidentales: ita vt in vtroque membro commixtæ non sint quod in prima diuisione seruatur. Tertia partitio est in actionem successiuam, & instantaneam, quam plerique essentialem esse arbitrantur, sed quanta probabilitate id afferat, hoc loco disputari prohibet quædam doctrinam huius Cursus in 1. Phys. quam cum iterum recognouerimus, rem penitius definiemus.

2. Diuisio actionis in vitalem, & non vitalem minus apta iudicatur.

Tertia actionis diuisio in successiuam & instantaneam.

Actionis, & Passionis vniuocatio impugnatur.

Illud omnino explicandum, quo pacto actio, & passio, vt vera genera in propositas species diuidantur, cum identitatem habent cum motu, quem Aristoteles, vniuersaque Philosophia analogum esse confitetur: videtur autem in his prædicamentis esse eadem prorsus ratio, quæ in motu. Enim vero motus est analogus, quia terminus in communi, ad quem tendit, & à quo speciem sumit, analogus est, videlicet ens commune diuersis prædicamentis, sed actio, & passio in eundem feruntur terminum, & per eum distinguuntur, vt inter diuidendum insinuauimus: ergo nequeunt vniuoca esse, & in veras species dissecari, quod de passione docet

D. Thom.

D. Thom. de ente & essentia cap. 1. cum asserit passionem non dici eadem ratione de subiecto corporali, & spirituali. Accidit, motum non ingredi seriem prædicamentalem, quia est ens imperfectum, & magis via ad ens, quam absolutum ens: sed eadem omnino imperfecto visitur in actione, & passione saltem successiua: vtraq; enim, dum motus durat, paulatim perficitur, & absoluitur: ergo non possunt prædicamenta constituere.

Actionis & passionis vniuocatio propugnatur 1.

Auerroes.

Non est difficile antiquam, & veram sententiam de horum prædicamentorum vniuocatione retinere, & obiectionem dissoluere: quod in ea opinione, quæ cum Auerroe 5. Physic. com 9. assereret motum esse formam, dum est in continua acquisitione, actionem veró, & passionem esse causalitates agentis, & patientis, multo facilius expediretur: quoniam motus eo modo sumptus formaliter continet res plurium prædicamentorum: actio vero & passio, sunt modi limitatæ naturæ ex ordine ad principium actiuum, & subiectum, vnde ille imperfectus est, & analogus, hæ vniuocæ, & absolutæ. Sed iuxta probabiliorem sententiam de actionis, & passionis identitate, respondendum est modum esse analogum, quia non est aliud quam fluxus formæ, vel forma fluens absque ordine, vel conuenientia in aliqua una

Propugnatur 2.

ratione, ex qua sortiatur vnitatem generis: sed immediate respicit diuersitatem ipsorum terminorum, qui motu fiunt: at actio est peculiaris quidam modus, qui licet diuidatur in species propter terminos, in communi tamen sumptus, non à termino, sed à principio actiuo recipit distinctionem à cæteris prædicamentis: & qualiscunque sit forma, quæ producitur, ipsa perpetuo habet eundem modum afficiendi, & denominandi efficientem causam. Quod eadem proportione applicandum est passioni, mutato principio effectiuo in subiectum. Atque hæc de analogia.

Actio, & passio perfecta entia sunt.

Quod attinet ad imperfectionem, hæc est ratio, cui potius inueniatur in motu, quam in actione, & passione; quia motus per se est partim in fieri, partim in facto esse: actio vero, & passio æque perfectæ sunt in tempore, atque in instant., vt ex productionibus instantaneis constare potest. Quod si aliquæ cum motu coniunctæ sunt, his per accidens, & ratione motus euenit, vt totæ simul non existant, quod proinde non tollit earum naturam esse perfectam, & absolutam. Quæ de passionis, & actionis distinctione hoc loco dicenda videbantur, in Metaphys. multo commodius, & luculentius explicanda reseruamus.

QUÆSTIO II.

DE PRÆDICAMENTO *Situs, & Vbi.*

ARTICULUS I.

QVAE SIT FORMALIS EOrum ratio?

De formali ratione Vbi duæ sententiæ.

Antequam descriptiones afferamus, & explicamus, inuestigare oportet, in qua nam forma Vbi, & Situs prædicamenta sunt; quamuis hæc materia in 4. Physicorum cap. 5. magna ex parte profligata sit. Duæ igitur sunt extremæ sententiæ de ratione Vbi. Prima illius formam, & rationem esse locum extrinsecum, in quo res esse dicitur. Secunda esse aliquid intrinsecum rei in loco existenti. Prima rursus bipartita est in duas loci acceptiones: qui enim cum Stoicis, & quibusdam Academicis, aliisque Peripateticis arbitrantur

Stoici.

locum esse spacium corpore occupatum, cuiusmodi est illud, quod inter cauum Lunæ, & terræ faciem intercedit, in eodem internallo rationem Vbi constituerunt. Qui vero cum

Arist.

Aristotele loco citato opinantur locum esse superficiem ambientem rem locatam, eandem superficiem assignant pro forma Vbi, non quidem vt extendit corpus continens (sic enim spectat ad prædicamentum quantitatis) sed quatenus externè continet, denominatq; rem locatam.

Hæc sententia in communi accepta, videlicet quatenus asserit locum in quo res continetur esse formaliter vbi, fuit satis recepta inter antiquiores Philosophos, quia indifferenter vocant hoc prædicamentum locum, vel, Vbi. Aristoteles 5. Physic. c. 2. ait motum ad tria prædicamenta contendere, quantitatem, qualitatem, & Vbi: motum veró ad Vbi appellant localem i. ad locum. Illius interpretes ibi, & aliis locis eadem loquendi forma vtuntur. Diuus Thom 1. part. quæst. 10. art. 3. ait mobile secundum

1. Opinio, Vbi & locū externum non distinguens concimatur. cundum motum localem esse in potentia ad locum tantum extrinsecum. Probatur primo: Alicubi esse, est esse in Vbi: sed nulla res dicitur esse in aliquo modo sibi intrinseco, sed in loco externo: ergo locus est Vbi. Secundo superficies, ambiens corpus locatum verè, & realiter illud denominat: ergò illa denominatio spectat ad aliquod prædicamentum: non apparet autem aliud opportunius. Tertio species, Vbi sunt eædem cum speciebus loci: videlicet, sursum, deorsum ante, & retro: ergò forma est eadem.

Qui Vbi à loco distinguunt: variè de eo sentiunt. Authores secundæ scientiæ omnes consentiunt illud internum, quod rationem Vbi constituit: esse modum rei, non realitatem distinctam: ille enim sufficit ad omnia, quæ in Vbi reperiuntur, trifariam tamen se exponunt. Nonnulli recentiores volunt eum modum esse ipsam rei existentiam in hoc vel illo loco: quod inde probari potest: quia Vbi est terminus motus localis, vt antea ex Aristotele dicebamus. & postea probabimus: sed per motum localem non acquiritur aliquid internum, quod in mobili non præextiterit, vt supra docuit D. Thom. ergo comparatur existentia in hoc, aut illo loco, quæ proinde est ipsum Vbi. Secundo loco alii existimant esse modum distinctum ab existentia, & à reliquis omnibus accidentibus, resultantem ex coniunctione rei locatæ cum superficie ambiente, ita docet Gilbertus in opere sex principiorum cap. de Vbi, quod sic describit. Vbi, est circumscriptio corporis ex circumscriptione loci proueniens: nam circumscriptionem paulo inferius docet, esse in corpore circundato. Sequitur Albertus Magnus in eodem opere tract. 5. cap. 1 hæc expositio eodem modo, quo superior probari potest. Tertio, & vltimo ab aliis sic exponitur hæc sententia, vt velint Vbi esse modum internum, per quem res formaliter est in loco, qui non prouenit effectiue ex superficie ambiente, sed producatur à causa constituente rem in loco.

Gilbert.

Alb. Mag.

Vbi est modus ab existent à distinct. s. *Durand.* *Maior.* *Ocham.* *Iandunus.* Hanc vltimam secundæ opinionis interpretationem quoad rem ipsam defendunt Durand. in 2. distinct. 25. quæst. 3 Maior distinct. 2. Ochamus quæst. 9. cum aliis nominalibus Iandunus 4 Metaphysic. quæst 4 & multi recentiores. In ea duo probanda sunt: primum Vbi esse modum realem intrinsecum rei locatæ contra primam opinionem. Secundum talem modum non prouenire ex circumscribente superficie sed aliunde contra priores expositiones secundæ sententiæ. Primum ostenditur in hunc modum. Motus localis est realis mutatio: ergo terminus per eam comparatus erit realis: quia omnis acquisitio respondet naturæ termini: at non potest esse locus extrinsecus: ergo aliquid internum mobili. Probatur minor. Si motus fiat extra cœlum, vbi nullum est corpus ambiens, erit nihilominus realis: ergo habebit realem terminum: quem constat esse non posse superficiem ambientem quippè quæ nulla sit: ergo modus internus. Maior inde patet, quia illud corpus realiter agitaretur, & correspondere diuersis partibus cœli: etsi ponamus esse animal Dei potentia conseruatum, exercebit positiuum actum potentiæ motricis, quem sine termino constare est impossibile. Secundo corpus in pleno mutat plerumque Vbi retenta eadem superficie, & mutat superficiem conseruato Vbi: ergo non est idem Vbi, ac superficies: primum patet in eo, qui defertur naui, hæret enim perpetuo eidem superficiei nauis, & continuò est in diuerso Vbi. Secundum in turri, quæ cum semper ibidem sit, superficies identitatem mutat.

Secundum, quod proposuimus, iisdem primo rationibus confirmatur. Etenim si hoc spatium inter terram, & Lunæ cauum inane esset, & corpus ab vna parte in aliam mutaretur, acquireret proculdubio distincta Vbi, vt probauimus: at nulla daretur superficies ex cuius apposito resultarent. Item. Circumposita eadem superficie in plano variatur Vbi, & hoc immutato superficies alternatur, vt in secundo argumento vidimus: ergo aliunde quam ex superficie nascuntur Vbi. Confirmatur exemplo Cœli empyrei, quod alicubi esse quoad vtramque superficiem concauam, & conuexam negandum non est, vt in 4. Physicorum demonstrabitur: at ex parte conuexa non coniungitur superficiei reali, quæ præfatum modum producat, sed spatio inani vndique circunfuso.

Secundo. Vbi est ratio formalis essendi in hac, vel illa parte: ergo non resultat ex loco extrinseco. Antecedens probatur primo, quia omnis modus realis habet suum effectum formalem: Vbi autem, quem modum esse ostendimus, nequit alter effectus assignari. Secundo si ex cæteris omnibus quæ prædictum modum antecedunt, aliquid esset ratio essendi in loco: & modus esset superuacaneus, & cum primum res producitur, existeret omnibus in locis, in quibus postea esse posset, cum iam daretur ratio formalis eiusmodi assistentiæ. Nec satisfacies occurrendo, illam rationem formalem non esse completam, nisi corpus ad talem locum applicetur: Suberit enim occasio suspicandi illud, quo mediante corpus applicatur, esse rationem formalem assistendi, vt re vera est: istud autem vocatur Vbi. Consequentia præcipuæ rationis est euidens: si enim modus resultaret ex applicatione loci extrinseci, prius esset Vbi ex superficie ambiente non resultat.

eſſe corpus in loco exiſtere, quem habere Vbi: & conſequenter ille modus prorſus eſſet inutilis.

Reliquæ ſententiæ confutantur.

His argumentis non ſolum probata eſt vera ſententia, ſed oppoſitæ pene omnes conuictæ. Nam prima quatenus vult Vbi eſſe ſuperficiem extremam, omnibus argumentis confutata eſt: ac prout vult eſſe interuallum, inde facile reprobatur, quia vel illud interuallum eſt corpus trine dimenſum, vt plerique authorum ſignificabant, vel quid inane, vt re vera eſt, & poſteriores confitentur: ſi primum, ſpectat ad prædicamentum quantitatis, vbi ſunt omnes dimenſiones: ſi ſecundum, nullibi categoriarum eſt, cum nihil ſit. Iam verò ſecunda explicatio ſecundæ opinionis abunde refutata eſt, cùm oſtendimus Vbi aliunde haberi, quam à circumpoſito corpore. Prima ſe ipſa corruit: nam exiſtentia non producitur, vel corrumpitur per motum localem: ſed per productionem, & corruptionem ſubiecti: ergo non eſt Vbi. Præterea ad nullum ſpectat prædicamentum, vt ſupra vidimus.

Exiſtentia nullo modo eſt in prædicamento.

Dices exiſtentiam per ſe in nullo poni prædicamento, at exiſtentiam in loco poſſe in hoc collocari. Verùm quid addit ſupra exiſtentiam eſſe in loco? relationem, an modum? ſi detur primum, recurritur ad opinionem Scoti aſſerentis hoc prædicamentum, vt reliqua præter quatuor priora, conſtare relatione contenti ad continens, quam non oportet iam hoc tempore improbare, facile enim ab omnibus conceditur relationem vbicunque reſultantem ad propriam categoriam pertinere: ſi admittatur, ſecundum hunc modum nos appellamus Vbi, & non ipſam exiſtentiam.

Aliarum opinionũ argumentis occurritur.

Ad probationes harum opinionum nihil ferè reſpondeamus oportet, quod enim in prima aſſertur, Ariſtotelem, & antiquiores Philoſophos confundere Vbi cum loco: ideo contingit, quia Vbi in hoc vniuerſo ſemper eſt coniunctum cum loco externo, ob corporum colligationem. Eandem ob cauſam motus ad Vbi localis dicitur ab Ariſt. manifeſtior quippe illius terminus eſt locus, quam Vbi. Quo loco aduertendum per motum localem duos acquiri terminos, vnum primarium, & independentem à pleno, aut vacuo: alterum ſecundarium, & per accidens cum priore coniunctum, qui in pleno tantum reperitur: ille eſt Vbi internum: hic locus extrinſecus, qui propterea nomen tribuit motui, quia patentior eſt. D. Thom loco citato non negat corpus per motum localem eſſe in potentia ad formam intrinſecam, ſed ad formam realiter diſtinctam: vt penes hoc opponat motum localem motibus alterationis, & augmentationis, qui tendunt in formas realiter à ſubiecto diſtinctas.

Ad primam probationem negandum eſt illa locutione ſignificari rem eſſe in loco ambiente vel in ipſo Vbi: potius enim ſignificatur effectus formalis Vbi, qui proprium nomen non habet, & a quibuſdam dicitur vbicatum: igitur eſſe alicubi idem valet, atq; aliquo vbi affectum eſſe ad id vero minime exigitur, vt corpus ſit in Vbi: fateri quoque poteris ſimiles locutiones communius, & proprius accommodari loco externo. Ad ſecundam dices, ſuperficiem ambientem pertinere ad prædicamentum habitus, vt ex illius doctrina magis patebit. Ad tertiam reſpondemus, illas ſpecies, ſeu appellationes magis proprie accommodari Vbi, quam loco: huic tamen propter vicinitatem aliquando attribui, quod non eſt ſufficiens indicium perfectæ identitatis.

Ratio formalis Situs, quæ.

De Situ eædem verſantur ſententiæ, ſignificat enim, vt hoc loco de illo agimus, certam poſitionem partium corporis in ordine ad locum. Vnde qui contendebant Vbi eſſe locum externum, idem de Situ opinantur, aiuntq; ſituatum eſſe, quod eſt huius prædicamenti concretum, eſſe denominationem à loco certo quodam modo corpus afficienti: vt cubare, ſedere, &c. Cæterum qui Vbi faciunt modum internum, hoc ipſum de Situ aſſerant neceſſe eſt, æquo, aut potiori iure: nam ſedere, ſtare, & cubare, modi ſunt ipſius corporis, & non externæ denominationes. Hanc poſteriorem ſententiam veram omnino eſſe putamus: Dicimusq; Situm eſſe modum intrinſecum, quo res eſt in loco, non abſolutè, id enim præſtat Vbi, ſed certa quadam partium diſpoſitione. Id probant eædem ferè rationes, quæ ſuadent Vbi eſſe modum, ſi applicentur ad modum eſſendi in loco definita ratione, & partium habitudine.

Inter Vbi & Situm diſtinctio.

Diſcrimen inter Vbi, & Situm idem eſt, quod inter actionem, & paſſionem, virtuale ſcil. non actuale. Enim verò ſi ſitus eſt poſitio, vel coordinatio partium Vbi, clarum eſt neceſſarium non eſſe nouum modum ſuperadditum partib. Vbi, ſed ſufficere eaſdem partes ſic affectas: nec enim diſpoſitio vniuerſi eſt aliquid præter illius partes rectè diſpoſitas, præterea cum ſitus ſuperueniat Vbi, & Vbi ſit quidam modus, neceſſarium foret vnum modum ab altero affici: quod facilè concedendum non eſt ſufficere autem hoc diſcrimen ad diuerſa creanda prædicamenta, ex ſuperioribus ſupponatur.

Definitio Vbi.

Ex dictis facile eſt, horum prædicamentorum definitiones colligere ad hũc modum. Vbi eſt forma interna, qua res in aliqua ſpacii parte exiſtit. Per priorem definitionis partem excluditur locus, & omnes externæ formæ: per poſteriorem internæ, quarum effectus formalis non eſt conſtituere in certa mundi parte: inter quas reiicitur etiam potentia motiua, tam anima-

lium,

lium, quam elementorum, quia constituunt corpora, in quibus sunt, in loco effectiue, & non formaliter, quo pacto intelligimus in definitione vltima verba.

Definitio S. tus.

Situs est dispositio corporis in se resultans, ex locali partium vbicatione: hoc est, non solum est positio corporis in loco, sed e usmodi positio quæ contineat collocationem plurium partium existentium definito quodam modo in loco, v.g Sessio est ille modus essendi, qui repetitur in corpore sic affecto, & superior dimidietas afficiatur Vbi recto, & in superiori loco statuatur: inferior ab Vbi veluti sinuato, & loco inferiori collocetur: quoniam vero ex Vbi vtriusq partis resultat quidam ordo in totum, ideo situs dicitur dispositio: quod ita accipiendum est, vt situs formaliter non sit relatio ordinis, sed ipsum Vbi sit ordinatum. Ex hac descriptione colliges Situm in solis corporibus inueniri: includit enim plures partes eiusdem Vbi: partium autem multitudo extra corporalia non est. Inter corporea verò præcipue reperitur in animalib. ob maiorem partium distinctionem, in cæteris corporibus ob partiũ similitudinem, non tam aperte. At Vbi, quia non exigit partiũ diuisionem, sed præsentiam in loco, æque in corpore atque in spiritu esse potest.

Situs in corporibus tantum reperitur.

ARTICULUS II.

SPECIES VBI, ET SITVS ENVMERANTVR.

Diuisio Vbi in circumscriptiuum & definitiuũ vtriusque definitio.

Vulgatissima diuisio Vbi est in circumscriptiuũ, & definitiuum. Illud est modus, quo aliquid ita est in loco, vel spatio, vt totum sit in toto spatio, & partes in partibus spacii, quo Vbi potiuntur omnia corpora, quæ naturaliter existunt, vt per se manifestum est. Definitiuum est modus, quo aliquid ita est in vno loco, vt extra illum non sit: & totũ existat in toto loco & totũ in qualibet parte eius: sic existunt omnes substantiæ spirituales: hæ enim cum partibus careant, non possunt secundum diuersas partes distinctis loci partibus respondere: quamuis esse Dei per primam partem vtriusque definitionis excludatur, quia non est modus accidentarius: nihilominus speciatim reiicitur per secundam partem definitionis Vbi definitiui (ita est in vno loco, vt extra illum non sit) hoc est, aliquo loco definitur & limitatur: quod nulla ratione quadrat esse diuino, ob eius immensitatem. Exponimus hac ratione illam definitionis partem, vt, palam fit non esse contra rationem Vbi definitiui, quod res eadem per Dei potentiam sit in diuersis locis per diuersa Vbi, vel eiusdem vel diuersæ rationis: vt cernere est in Christi Domini corpore, quod secundum modum existendi in sacramento variis assistit locis: cum eodem tempore per Vbi naturale, & extensum in cœlo sit.

Vbi definitiuum Deo non conuenit.

Hæc diuisio est essentialis, & in immediatas species. Vtrumque inde colligi potest, quia Vbi est vnum è prædicamentis actu distinctum à præcedentibus: ergo continere potest sub se aliquas species: sed nullus hucusque attulit aptiores quam enumeratas. Accedit, definitiue, & circumscriptiue existere, pertinere maximè ad modum essendi in loco, ac proinde meritò pro differentiis Vbi assignari. Nec repugnat huic assertio, quod nonnulli graues Authores sentiunt, spiritualia, quibus magis proprium est Vbi definitiuum, æquiuoce esse in loco, atq; adeò non conuenire vniuoce cum corporibus: Inter quos ita expresse loquitur D Thom. 1. p q. 52. artic. 1. Nam hi doctores accipiunt esse in loco, non pro habere Vbi, sed pro existentia in loco externo, seu superficie continente: quo pacto verum est spiritualia esse æquiuoce in loco, quoniam propriè loquendo non continentur superficie ambiente, quæ sit extrema corporis continentis, qualem eam vocat Aristoteles cum locum definit in 4. Physic. c. 4. Nihilominus si acciperent esse in loco, pro affectum esse Vbi, non negarent vniuocè conuenire, quæ definitiue, & circumscriptiuè existunt.

Proposita diuisio est essentialis & immediata.

Spiritualia sunt propriè in loco.

D. Thom.

Arist.

Num propositæ species infimæ sint, an subalternæ, ambigua quæstio est, pendetq; magna ex parte ab illa, an in re existente tot sint Vbi diuersa, quod entitates realiter distinctæ, quam hoc loco definire absque prolixa disputatione non possumus: ea igitur in suum locum relicta, sic in præsenti statuimus, Vbi circumscriptiuũ corporis quantitatiui esse infimam speciem, cum inter illius inferiora non sit aliud discrimen, quam in diuersis huius spacii partibus collocare: quod non est indicium maioris distinctionis, quam numericæ: Definitiuum esse speciem subalternam, dispertirique immediate in corporale & spirituale: corporale deinde in supernaturale, & naturale. In priori membro est Vbi corporis Christi Domini in Eucharistiæ Sacramento, & illud, quo Deus constitueret, aliud quodcunque corpus totum in toto, & totum in qualibet parte loci: item, quo reponeret punctũ indiuisibile (si quod est) in spacio extenso, & si quod aliud à Deo condi potest: In posteriori est Vbi substantiæ corporis, vel alterius accidentis, quod sine quantitate totum in toto, & totum in qualibet parte existat, quod quamuis euenire non possit, nisi per Dei potentiam: posito tamen priori miraculo separationis substantiæ, vel accidentis à quantitate, non est supra eorum naturam indiuisibiliter in loco esse: quoniam repugnantia in diuisibiliter existendi tota prouenit à quantitate, vt à radice.

Vbi circũscriptivum est species infima. Definitiuũ est species subalterna.

Roga-

Rogabis, num ad hanc speciem pertineat illud Vbi, quod inesset puncto quantitatiuo, separatim sumpto: ad negatiuam enim partem facit, quod locus puncti non habeat partes: ergo non potest constitui totus in toto, & totus in qualibet parte loci: ad affirmatiuam, quod punctus, cùm partibus careat, nequit loco circumscribi. Affirmatiua pars eligenda est. tum propter rationem propositam, tum quia ad Vbi definitiuum satis est, quod habeat negationem circumscriptiui, hoc est, non ponat subiectum extensum in loco: quare propria illius differentia esse videtur collocare rem indiuisibiliter, siue locus sit diuisibilis, siue indiuisibilis, cuiusmodi est in proposito exemplo, & cum Angelus ad punctum se colligeret per Vbi spirituale. Quod Vbi spirituale à multis in tot species distribuitur, quot sunt loca maiora ac minora in infinitum: satius tamen est vel ob istum processum omnia, quæ substantiis competunt vnius speciei constituere, vt fecimus in corporibus nisi propter Vbi omnino indiuisibile, de quo proximè dictum est, admittendæ sint duæ species, altera Vbi existentis in loco extenso, altera existentis in indiuisibili.

Vbi puncti separati definitiuum est.

De speciebus situs non multo aliter, ac de figuris censendum est, cùm enim situs consistat in proportione, & habitudine partium inter se, & ad locum, hæc verò innumeris modis variari possit: sicut figuratum species ex qualibet varietate terminationis partium distinguuntur: ita huius prædicamenti species discriminari poterunt. Vnde Albertus super librum de sex principiis tractatu de positione cap. 1. diuidit primo situm in rectè, & in flexe esse. tanquã in species subalternas: sub illis deinde velut imas species in sessionem, cubationem, stationem, &c. quibus annumeranda sunt asperum, & lene, non quatenus dicant figuram, sed partium positionem, atque ordinem. Sed de his satis.

Species Situs quæ.

Albert.

QUÆSTIO III.

DE DVRATIONE ET Habitu.

ARTICULUS I.

DVRATIONIS PRÆDICAmentum explicatur.

De ratione formali quando.

De hac materia aut plurima, aut nihil dicendum esset. est enim inter quæstiones Philosophicas, vna è grauissimis: de qua proinde multa in 4. Phys. plura in 5. Metap. dicenda sunt: sed quia in his prædicamentis fundamenta iacimus Metaphysicorum, necessariũ est, iudi (vt aiunt) Minerua rationem, ac species, Quando exponere, ac recensere. Quod ergo ad relationem attinet, duæ sunt sententiæ. Prima constituit formalem rationem Quando extrinseca denominatione à tempore primi mobilis. Est admodum communis D. Thom. opusc. 48. Scoti in 2. dist. qu. 2. videturque desumpta ex illa descriptione Gilberti. Quando est ratio ex temporis incidentia, seu adiacentia relicta: quanuis ipse Gilbertus nolit formam huius prædicamenti esse ipsum tempus extremum, sed illius (vt sic loquamur) vestigium. Fauet Aristoteles, qui in cap. 4 explicuit. Quando per se esse in præsenti, aut superiori anno, quæ denominationes à tempore primi mobilis desumuntur, & hic cap. 6. vocat prædicamentum temporis: cur dicant hanc denominationem desumi potius à tempore extrinseco, quam ab intrinseco, eam assignant rationem, quia tempus vt interne afficit, proprium subiectum, spectat ad quantitatem: à tempore autem primi mobilis idcirco deriuatur, quia notissimum est, ac maxime æquale.

1. Opinio asserens esse denominationem externam.

D. Thom. Scotus.

Aristot.

Secunda sententia est formam prædicamenti Quando esse durationem cuilibet rei creatæ intrinsecam: quæ in hoc distinguitur ab existentia, quod existere solum dicit rem esse extra suas causas: durare vero vlterius includit perseuerantiam in acceptione existentiæ, siue ea perseuerantia sit penes totum esse per productionem receptum, quo pacto durant Angelus, homo, cæteraque permanentia: siue penes alias, & alias partes, vt durant successiua: quæ ideo persistere dicuntur, quia prioribus partibus, quæ labuntur, continuò succedunt aliæ: quam obrem duratio sic definiri solet. Duratio est permansio rei in existentia, Cuius explicatio ex dictis est manifesta, si subintelligas conditiones entis prædicamentalis, vt reiicias infinitam Dei optimi Maximi durationem sua infinitate prædicamenti incapacem. & partiales durationes, quæ in alicuius totalis, & completæ compositionem veniunt. cuiusmodi sunt eæ, quibus durant partes integrantes, aut physicæ in toto composito.

2. Opinio asserens durationem cuique rei internam.

Durationis definitio.

Etsi prior sententia antiquitate atque adeo probabilitate non exigua se tueatur posterior à nobis amplectenda est, vt in Philosophorum ac Theologorum scholis hodie frequentior, & rationibus longe firmior. In ea duo erant probanda, primum cuiusvis in durationem esse illi intrinsecam: hoc tradidit Ægidius in tractatu de mensura Angelorum. Albert de sex. princip. tractat 4. initio. Capreol. in 2. distinct. 1. quæst. 2. art. 1. Cloe. 5. Sco. qu. 1. & Nominales.

Secunda sententia approbatur.

Ægid. Albert. Capreol. Scot. Nominal.

Proba-

Confirmatur.

Probatur, seclusa quacunque duratione extrinseca potest quælibet res à Deo conseruetur, in suo esse perseuerare, vt per se manifestum est: ergo duratio, cuius formalis, effectus est in esse permanere, est forma interna.

2. Deinde quædam entia respondent maiori durationi extrinsecæ, quædam minori: vixit enim Adam plusquam nongentos annos, & Abel multo pauciores, sed hoc non prouenit ab ipso tempore externo primi mobilis, vel alio imaginario: neutrum quippe realem affectionem causat in re durante: ergo aliquid internum est in ipsis entibus, cuius interuentu maiorem aut minorem æquant durationem externam: quod non est aliud quam interna duratio.

3. Denique, ut ratio assistendi loco externo est. Vbi rei internum, ita causa existendi tempori extrinseco debet esse intrinseca duratio. Secundum in hac sententia probandum erat, hanc durationem esse huius prædicamenti formam. Id vero perspicuum est primo ex comparatione vbi, secundo quia denominatio sumpta à duratione est realis & habet cæteras conditiones ad prædicamentum requisitas, nec apparet aliud, in quo reponatur.

Argumenta primæ sententiæ diluuntur.

Quare ad fundamenta prioris sententiæ dicimus, hoc prædicamentum accepisse nomen à manifestiori specie, quam fatemur esse tempus primi mobilis per ordinem ad quam intelligimus, & explicamus omnes inferiores durationes & hac de causa Aristoteles per huius temporis differentias prædicamentum explicuit. Nihilominus sub eodem complecti omnes, & solas durationes [illegible], ita ut ipsummet tempus non pertineat ad prædicamentum. Quando prout denominat res inferiores, sed quatenus durantem efficit primam sphæram motabilem. [illegible] sententiæ authores [illegible], tempus [illegible] subiecti, in quo [illegible], pertinere ad prædicamentum quantitatis. Si enim id verum sit, [illegible] in eo [illegible] rationis [illegible] Quando [illegible] quæ sit permanentio existentiæ: & ratio [illegible] quæ posita sit in extensione [illegible]. [illegible] quam illud tempus [illegible] realis. ergo alicu[illegible] ergo. &c. ne[illegible] per modum [illegible] velut [illegible] coexistens, idem enim est rem [illegible] respondere, vel mensurari tempore ac illi coexistere, quæ denominatio magis est relatiua quam à forma absoluta externa.

Occurritur obiectioni.

Durationis in permanentem & successiuam diuisio.

Series durationis hæc constitui solet. Duratio [illegible] dicitur permanens, [illegible] successiua: hæc [illegible] eodem pacto ac tempus subdiuiden[illegible] est. Illa distribuitur in supernaturalem & naturalem. Supernaturalis est qua durant res supernaturale, vt habitus per se infusi, quod rursum tribuitur in æternitatem participatam, & in modum æternitatis. Æternitas participata est duratio illarum rerum, quæ magis participant diuinum esse, vt visionis beatificæ, luminis gloriæ, & iuxta nonnullos gratiæ. Modus æternitatis est duratio reliquorum habituum, & actuum supernaturalium, vt fidei, spei, charitatis. Non facimus mentionem æternitatis simpliciter: quia hæc est infinita Dei duratio nullo ordine inclusa. Duratio permanens naturalis est, qua durant res naturales, quæ pari modo diuiditur in æuum, & modum æui; æuum est duratio rei incorruptibilis, vt Angeli, animæ nostræ, Materiæ primæ, & Cæli. Modus est duratio rei incorruptibilis, veluti hominis, lapidis, & aliarum rerum, quæ tametsi vltimo intereunt dum persistunt, partium successione carent. His aliæ durationes adjungi solent, eas tamen, & harum quas proposuimus definitiones, ac naturam alibi aperiemus.

Duratio supernaturalis.

Æternitas

Modus æternitatis

Duratio naturalis

Æuum.

Modus æui.

ARTICULUS II.

DE PRAEDICAMENTO *Habitus.*

AVthor sex Principiorum sic definit, habitum in ea significatione, qua in capite de Qualitate ad hunc locum spectare diximus. Habitus est corporum & eorum, quæ circa corpus sunt, adiacentia, quam definitionem quidam sic exponunt, vt velint habitum esse modum accidentarium resultantem in re vestita, ex vestium circumpositione. Cuius sententiæ videtur esse Philosophus 5 Metaphysic. cap. 20. cum docet, habitum esse actu me[dium] inter habentem, & rem habitam: quem admodum actio media est inter causam, & effectum: sed actio est modus ab utroque distinctus, ergo juxta mentem Philosophi idem erit de habitu existimandum. C[onfir]matur: quia vestis est substantia, ea[q]ue plerumque complexa: hoc vero prædicamentum est accidentis, non cujusque sed simplicis: ergo aliquis modus accidentalis præter vestem necessario concedendus est.

Antiqua habitus definitio.

Autor sex Princip.

Arist.

Vera tamen, & communis sententia docet abstractum huius prædicamenti esse vestem late accepto vocabulo; concretum vero vestitum, quod non importat modum à veste, & corpore distinctum, sed extrinsecam vestis denominationem, & verè nullus modus intermedius fingi potest à vestis appositione prouenien[s], cum homo absque vlla interna mutatione indui, exuique possit. Nec Gilbertus in sua definitione aliud significauit. Nam adiacentia idem est, ac circumpositio vestis: non quod circumposi-

Vera ratio habitus.

Gilbert.

tio fit aliquid distinctum, sed quia vestis non pertinet ad hoc prædicamentum, nec dicitur habitus, nisi circumposita, quam ob causam dixit Aristoteles loco citato habitum esse medium inter vestem, & vestitum: ut enim quispiam dicatur habere vestem, satis est, si illam, vel in arca possideat (qui est alter modus habendi postea explicabimus) vt autem perhibeatur habere vestem, quatenus hoc exigit, prædicamentum, necesse est intercedat vestitio, (vt sic dicamus) qua mediante vestis cum corpore vniatur, non propria vnione, sed circumsistentia.

Fundamēto oppositæ sententiæ satis fit. D. Thom.

Ad confirmationem respondetur cum D. Thom opusc. 48. nihil impedire rem denominantem esse substantiam, si denominet per modum accidentis, vt in præsenti contingit. Multum tamen refert, an sit simplex, vel complexa, indumenta enim, vel ornamenta ex multis per artem conflata, vt à prædicamento substantiæ, ita ab hoc reiiciuntur.

Huius prædicamenti species.

Huius prædicamenti species eædem sunt quæ ornamentorū: vt vestes, annuli, arma. &c. imò, quæ substantiarum per modum formæ adiacentium: quamuis enim D. Thom. opusc. citato humana tantum ornamenta propriè complectatur, est tamen eadem ratio in aliis substātiis, quæ corporibus etiam inanimatis circumponuntur. Vnde in hoc prædicamento sunt omnes hæ denominationes, auratum, ignitum, locatum, dealbatum, &c. Atque hæc de logicis prædicamentis.

EXPLANATIO CAPITIS DECIMI, DE OPPOSITIS.

SVMMA CAPITIS



TRia præsertim continet hoc decimum caput: primum explicantur quatuor oppositorum genera, deinde hæc ipsa inter se conferuntur: demum contraria, quorum gratia de cæteris disputatur, fusius explanantur. Quod attinet ad primum: opposita diuiduntur in relatiua, contraria, priuatiua, & contradictoria: relatiua sunt, quæ id quod sunt oppositorum esse, aut aliquo alio modo ad illa dicuntur: contraria non definit, sed exemplo explicat, vt album, & nigrum, diuiditq; in immediata, & mediata. illa sunt, quorum alterum necesse est inesse proprio subiecto, vt sanitas & ægritudo respectu animalis hæc sunt, quorum neutrum necesse est inesse proprio subiecto, vt album, & nigrum: priuatiua sunt habitus, & priuatio, vt visus, & cæcitas: contradictoria sunt affirmatio, & negatio. In secunda parte probat hæc oppositorum genera inter se distingui. In tertia parte quinque enumerat contrariorum attributa, quæ in commentario explicantur.

Quatuor oppositorum genera.

CAPVT X.

DE a *oppositis autem, quot modis opponi soleant, deinceps di endum esse videtur* §. b *opposita nanq; modis quatuor opponi dicuntur: aut vt ea quæ sunt ad aliquid: aut vt contraria: aut vt habitus, & priuatio: aut vt affirmatio atq; negatio. Atq; vt in summa dicam duplum & dimidium, vt ea, quæ sunt ad aliquid: bonum & malum, vt contraria: cæcitas atq; visus, vt habitus & priuatio: sedere & nō sedere, vt affirmatio atq; negatio. opponuntur.* §. c *Quæ igitur, vt ea, quæ sunt ad aliquid, opponuntur ea id quod sunt, oppositorum esse, aut aliquo alio modo ad illa dicuntur: vt duplum dimi-* Text. 2

COMMENTARIVS.

a *De oppositis autem*) Hæc est tertia, & vltima pars huius tractatus, in qua nonnulla declarantur, quorum mentio in tradendis prædicamentis facta est. & pleniorem desiderabant explicatum, hæc sunt contraria, quæ in omnibus fere prædicamentis commemorata sunt: esse simul, vel prius natura, de quo in capite de relatione: item motus, & mutatio, de quibus in categoria substantiæ, & qualitatis: deniq; habitus, quo vocabulo in multis prædicamentis visus est Aristoteles: inchoat verò tractationem à contrariis, quorum doctrina, vt vberior sit, exorditur ab oppositis.

Quæ sint contrariæ.

b *Opposita nanq;*) Enumerat quatuor illa oppositorum genera, & singula exemplis manifestat: inter quæ illud de bono, & malo, quod in exemplum contrariorum affertur, postea explicandum est: illud quoque obseruandum est, hanc oppositionem esse inter simplices terminos, non inter propositiones complexas, de quarum oppositione in libris de interpretatione disseritur.

c *Quæ igitur*) Aggreditur singulorum oppositorum explicationem, & sumit exordium à relatiuis

latiuis vtpotè minus oppositis, quæ definit illa definitione veterum, ea fortasse de causa, quia frequentior erat. Cæterum loco illius vocabuli (aliorum dicuntur) vsus fuit hoc loc, (oppositorum dicuntur) vt manifestius indicaret se non explicare nunc relata quo ad eorum essentiam, sed penes oppositionem.

Contraria, & relatiua quod habeant discrimen.

d *Ea vero qua*) Inchoat explicationem contrariorum, & primo ea separat à relatiuis, quod relatorum vtrunque dicitur esse alterius, at contrariorum neutrum alterius esse dicitur. Falsum quippe est album, vel nigri album, vel nigrum esse albi nigrum, dicitur nihilominus vtrunque contrarium alteri, quod idcirco notat, quia reliqua duo opposita, non dicuntur mutuo eodem nomine: verbi causa cæcitas dicitur carentia visus, ac visus non dicitur carentia cæcitatis: item non sessio dicitur negatio sessionis, & non è contrario.

Contrariorum diuisio Quæ sint immediata.

e *At quæ contraria*) Diuidit cõtraria in immediata & mediata: immediata sunt, quorum alterum necesse est inesse proprio subiecto, aut de eodem prædicari, vt sanitas, & morbus respectu animalis. Quod exemplum verum est loquendo in toto rigore Philosophico, quilibet enim discessus à perfecta temperie, in qua sanitas consistit, est morbus: quamuis Medici cũ Galeno, loquendo secundum æstimationem, medium constituant inter morbum, & sanitatem.

Quæ mediata.

Contraria mediata sunt, quorum neutrum necesse est inesse proprio subiecto, nisi alterum eorum insit à natura, veluti album, & nigrum respectu corporis, potest enim aliquod corpus vtriusque esse capax, & nihilominus vtriusque expers. Dictum est in utraq. definitione, (proprio subiecto, id est contrariorum capaci) quia respectu subiecti ad suscipienda cõtraria minime idonei, omne contrarium habet medium, lapis nanque & sanitatis, & ægritudinis est expers. Additum est in secunda definitione, (nisi alterum eorum &c.) quoniam si alterum inest à natura, esto contraria secundum se sint mediata, necessarium est vnum illorum inesse: vt albus color, & niger si cum Cygno conferantur.

f *In quibusdam igitur*) Aduertit Aristoteles quædam contraria habere media nominata, vt inter alborem & nigrorem sunt pallor & rubor: quædam innominata, veluti quæ sunt inter bonum & malum, & inter scientiam, & errorem. Priora media dicuntur per participationem, quia aliquid habent de vtroque extremo vel actu, vel virtute, vt alibi explicari solet. Posteriora dicuntur mediata per negationem, quia sunt negationes, vtriusque extremi, vnde patet illa esse essentia positiua, hæc negatiua.

Priuatiue opposita quæ sint.

g *Priuatio autem*) Priuatiue opposita sic exponit: sunt habitus & priuatio circa idem. Nomine habitus intellige quamuis formam, vel quasi formã, quod addimus propter pilos, dentes, & arma, quibus priuati dicuntur, quia ea habere debuerant. Priuatio vero definitur negatio formæ in subiecto apto, & in tẽpore à natura constituto, vt forma insit. Dicitur in subiecto apto, quoniam hoc differt priuatio à pura negatione

dimidij, id quod est, alicuius dicitur duplum: & scientia scilicet eodem opponitur modo atque ipsa id quod est scibilis dicitur esse. Et scibile etiam id, quod est, ad oppositum ipsam inquã scientiam, dicitur: scibile nanque aliquid, id scientia dicitur scibile. Quæ igitur, vt ea, quæ sunt ad aliquid, opponuntur ipsa id quod sunt aliorum esse, aut aliquo alio modo vicissim dicuntur. §. d Ea vero quæ vt contraria opponuntur, nullo pacto legem hanc subeunt: neque enim bonum mali dicitur bonum, sed contrarium, neque album nigri dicitur album, sed contrarium; quare oppositiones hæ differunt. §. e Atqui Text.3.
contraria quidem quæ talia sunt, vt ipsorum alterum necessario rebus ijs insit, in quibus aptum est fieri, aut de quibus prædicatur, ea nullum prorsus medium habent: quorum autem alterum inesse non necesse est inter hæc aliquid omnino medium cadit: veluti sanitas, ac morbus in animalis corpore fieri apta sunt, atque alterum insit animalis in corpore, sanitas inquã, aut morbus necesse est: & de numero par atque impari prædicatur, & alterũ par, aut impar in sit numero necesse est: atque nullũ inter hæc, aut inter par, & impar aut inter sanitatẽ ac morbum mediũ cadit. At quorum alterũ inesse necesse non est, horum medium est aliquid: vt albũ & nigrum in corpore aptum est fieri, & non necesse est in corpore alterum horum inesse non enim omne corpus, aut albũ, aut nigrum est. Vitiosum quoque studiosumque de homine quidẽ cæterisque compluribus prædicatur: at non necesse est alterũ illorum inesse, de quibus prædicari possunt: non n. omnia, aut vitiosa sunt, aut studiosa: atque est inter hoc mediũ sane: fuscum quidem, & flauũ cæteraque tales colores inter albũ, & nigrũ. id autẽ quod neque vitiosum est, neque studiosum inter vitiosum ac studiosum §. f In quibusdã igitur media nomen habent, vt fuscũ pallidũ, rubrum, cæteraque tales colores qui media sunt inter album, & nigrum, in quibusdã vero nomine quidem non est facile medium assignare, vtriusque tamen extremorum negatione ipsum medium definitur: vt id quod neque bonum est neque malum, neque iustum, neque iniustum. §. g Priuatio autem, atque habitus di- Text.4.
citur quidem circa quippiam idem, vt visus, & cæcitas circa oculum: vt simpliciter autẽ dicã, in quo solet habitus fieri circa id vtrũque ipsorũ

 dici-

tione, quod hæc reperitur in quocunq; subiecto vbi non est forma negata, siue ad eam habendam aptum sit, siue non, vnde lapis non dicitur, cæcus, esto visu careat: at priuatió non datur nisi in subiecto capaci formæ. Additur (in tempore, &c.) quoniam subiectum capax alicuius formæ non dicitur ea priuari, nisi quando forma inesse debebat: qua de causa nec puer ante annum edentulus est priuatiué: nec catulus ante septimum diem cæcus, quia natura comparatum est, ut dentes non nisi post annum pueris enascantur, & catulis visus non nisi post septimum diem concedatur.

h *Priuatum est;* Quia dixit ad priuationem necessarium esse subiectum capax formæ, & priuationis, quod cum forma vel cum priuatione efficit concretum, probat esse priuatum, & priuationem, item habere habitum & ipsum habitum, seu formam, quæ sunt concreta, & abstracta, partim differre, partim conuenire: differre quia non de quocunque dicitur, priuatum esse dicitur priuatio, nam homo dicitur cæcus, & habens visum, non vero cæcitas, aut visus, quod exemplis etiam ostendit: vt patet in contextu. Conuenire autem, quia vt priuatio, & forma opponuntur, ita illorum concreta inter se.

Contradictorie opposita quæ sint. i *At enim neq;)* Explicaturus contradictorie opposita supponit eorum descriptionem initio propositam, nimirum, quod opponantur sicut affirmatio, & negatio. Ne tamen quis deciperetur existimans non esse aliam oppositionem contradicentium, quam eam, quæ cernitur in propositionibus contradictoriis, monet non esse idem affirmationem, & negationem, ac res per hæc significatas: cum affirmatio, & negatio sint orationes, res autem significatæ non sint orationes: viget nihilominus, inquit, inter significata eadem oppositio, quæ inter orationes, quod probat hoc exemplo, sicut hic homo sedet, ita ipsum sedere, & non sedere sibi inuicem opponuntur, quod facile cuiuis erit ratione cōcludere: nam vis orationis tota sumitur ex rebus significatis.

Priuatiua quomodo à relatis differant. k *At vero priuationem)* Hæc est secunda pars huius capit in qua diximus, Aristotelem conferre inter se oppositorum genera. Quoniam vero contraria cum relatiuis initio contulit, nunc eadem relatiua separat à priuatiuis duplici ratione: prima, quia priuatiua non dicuntur aliorum esse. Secunda, quia non dicuntur ad conuertentiam, ut omnia relata dici solent.

Discrimen interpriuatiue opposita, & contraria. l *Atq; neq; perinde)* Comparat priuatiue opposita cum cōtrariis, & ea inter se distingui hac ratione concludit Contraria quædam sunt immediata, quædam mediata: sed priuatiua ab utrisq; distinguuntur: ergo, &c. Probatur minor quo ad contraria immediata, hæc n. sic affecta sunt, vt alterum eorum necessario insit proprio subiecto: sed priuatiue opposita non ita se habēt, nam catulus est proprium subiectū visus, & cæcitatis, & ante septimū diem neutrum habet. Nec opponas deesse circunstantiam temporis, debiti

dicitur. Atq; priuatum esse dicimus unumquodq; eorum quæ susceptiua sunt habitus, cum est habitus non quouis modo sed in eo, vel in quo consueuit esse nec quando illud consueuit ipsum habere. Edentulum enim non ex eo dicimus, quia dentes non habet: & cæcum itidem non ex eo, quia visum non habet: sed quia non habet, cum est aptus habere. Sunt enim quæ orta non continuo visum dentesq; habent, at non edentula, aut cæca dicuntur. §. h *Priuatum autem esse habitumq; habere non est priuatio atq; habitus: nam visus quidē est habitus, cæcitas vero priuatio. At habere visum nō est visus: neq; cæcum esse cæcitas est: etenim cæcitas est priuatio quædā. cæcum autē esse, est priuatū esse, & non priuatio Præterea si cæcitas idem esset, ac cæcū esse, vtraq; profecto de eodē prædicarentur: at homo dicitur quidē cæcus, cæcitas autem nullo dicitur pacto. Et ipsa tamen priuatū inquam esse, habitumq; habere, perinde, vt priuatio atq; habitus opponi videntur. modus enim oppositionis idē est. Nam vt cæcitas & visus: sic & cæcū esse: ac habere habitum opponuntur.* §. i *At n. neq; etiā id quod sub affirmatione negationeq; est, affirmatio est atq; negatio. Affirmationem namq; negationemq; orationē esse constat alterā affirmatiuam, alterā negatiuā: at nihil eorum, quæ sub affirmationem negationemue cadunt, oratio est, vt patet. Dicuntur tamen; & hæc ipsa perinde opponi, atq; affirmatio negatioq; opponuntur: in his enim idem oppositionis est modus. Nam ut affirmatio, veluti sedet, negationi, ceu non sedet, opponitur: sic & res quæ sub vtrunq; cadunt, sedere inquam & non sedere, sibi mutuo aduersantur.* §. k. *At vero priuationem, ac habitum non esse opposita sic, vt ea quæ sunt ad aliquid patet: non enim ipsū id quod est oppositi dicitur esse. Visus enim non est cæcitatis visus, neq; vllo alio ad illam dicitur modo similiter neq; cæcitas visus cæcitas dicetur sed cæcitas ipsa priuatio quidem dicitur visus: cæcitas autem visus non dicitur neq; visus dicitur cæcitatis. Præterea uniuersa, quæ sunt ad aliquid, ad ea sanè dicuntur, quæ cōuertuntur: quare si cæcitas ex iis esset, quæ sunt ad aliquid, & illud, ad quod ipsa dicitur, profecto cōuerteretur: at nō conuertitur: non enim visus cæcitatis dicitur visus.* §. l. *Atqui neq; perinde, atq; contraria priuationem, ac habitum oppositionem subire, ex eo perspicuum fore videtur, quod contrariorum, quæ medio vacant, alterū* in

Text. 5
Text. 6

dobiti, nam in contrariis nec cum eadem moderatione reperitur proprium ſubiectum vtroque ſimul deſtitutum. Probatur eadem minor quo ad contraria mediata, horum enim neutrum neceſſario ineſt proprio ſubiecto, cum hac tamen moderatione, (niſi alterum inſit à natura) quod intelligitur de altero determinato, non vero de alterutro: nam coruo à natura ineſt ſolus nigror, Cygno ſolus candor. Ad priuatiua ſi cum proprio ſubiecto in tempore à natura ſtatuto conferantur, alterum neceſſario ineſt, vt homini cæcitas, aut viſus, neutrum tamen determinate debetur, vt dicitur de contrariis.

m *Præterea inter*) Secunda ratio ad idem inſtitutum eſt hæc. Inter contraria fieri poteſt reciprocatio in eodem ſubiecto, niſi alterum eorum inſit à natura, nam frigidum incaleſcere poteſt. & calidum frigere, at inter priuatiua non fit mutua commutatio, quamuis enim ex habitu procedatur ad priuationem, à priuatione tamen ad habitum non datur regreſſus, quia licet quis de vidente fiat cæcus, nemo tamen ex cæco naturaliter fit videns. quæ doctrina eſt vera in præcipuis priuationibus, quod ad præſens inſtitutum ſatis eſt.

Contradictoria à reliquis oppoſitis quomodo differant.

n *Atqui patet.*) Diſtinguit iam contradictoria à reliquis tribus oppoſitis in hunc modum. Ex contradictoriis neceſſe eſt alterum eſſe verum, alterum falſum, in reliquis autem oppoſitis hoc non cernitur. Primo, quia veritas & falſitas non cernitur niſi in propoſitionibus, hæc autem oppoſita ſunt ſimplicia, vt initio dixerat. Secundo, quia licet ex prædictis oppoſitis fient propoſitiones, non eſt neceſſarium alteram eſſe veram, alteram falſam, de Socrate enim non exiſtente falſo affirmatur vtraque propoſitio ex contrariis, ex priuatiuis & relatiuis earum tamen quæ ex contradictoriis conſtiterint, ſemper altera eſt vera, altera falſa: quam ſecundam rationem ideo ſubieciſſe videtur Ariſtoteles, quia facile inſtari poſſet contra primam: contradictoria etiam, de quibus hoc loco diſſerimus eſſe terminos ſimplices, ut reliqua oppoſita, incapaceſque veritatis, & falſitatis.

Contrariorum affectiones Prima.

o *At verò malum*) In hac tertia cap. parte regreditur Ariſtoteles ad naturam contrariorum, propter quæ de cæteris egit oppoſitis, amplius explicandam: quinque igitur contrariorum affectiones proponit. prima eſt Bono contrarium eſt tantum malum, malo vero & bonum, & malum aduerſatur. Vtraque pars perſpicua eſt in virtutibus, inter extrema vitia conſtitutis, nam liberalitati opponitur vitium, ſiue prodigalitatis ſiue auaritiæ: prodigalitati autem, & liberalitas, & auaritia contrariantur. Non ſignificat Ariſtoteles cuiuis bono contrarium eſſe aliquod malum, ſed ſi quippiam bono contrarium eſt, illud eſſe malum, & non bonum. Accipit vero Ariſtoteles in toto hoc cap. bonum, & malũ non tranſcendentaliter: ſic enim, cum omne ens bonum ſit, & malum ſit priua-

in his, quibus apta ſunt eſſe, aut de quibus prædicantur, ineſſe ſemper neceſſe eſt: inter enim ea medium nullũ cadere diximus, quorum alterum ineſſe ſuſceptiuo neceſſe eſt: vt in ſanitate, ac morbo. in pari; ac impari intueri licet. Quorum autem eſt aliquid medium nunquam horum alterum omni ineſt neceſſario. Neq; enim album, aut nigrum, neq; calidum, aut frigidũ eſſe, omne quod horum ſuſceptiuum ſit, neceſſe eſt. Nam vt inter hæc medium aliquod cadat, nihil ſanè prohibere videtur. Et inſuper ea diximus medium habere, quorum alterum non neceſſe eſt eſſe in ſuſceptiuo, niſi in hiſce in quibus vnũ ineſt natura: vt igni caliditas ineſt, & niui albedo. In his enim alterum definitè, non vtrumuis ſuſceptiuo eſſe neceſſe eſt. Non enim aut ignem frigidum, aut niuem eſſe nigrã contingit. Itaq; non omni ſuſceptiuo ineſſe alterum contingit: ſed illis tantũ, quibus vnum natura ineſt, atq; vnum definitè, non vtrumuis. In priuatione autem atq; habitu neutrũ dictorũ eſt verum: neq; enim alterum ipſorũ ſemper ineſſe neceſſe eſt. quod enim nondũ aptũ eſt viſum habere, id neq; cæcum dicitur, neq; viſum habere: quare non ex iis erunt cõtrariis, quæ mediis vacant. ſed nec ex iis quæ mediũ habent, quoniam omni ſuſceptiuo ipſorũ alterũ inſint neceſſe eſt: cum enim eſt aptũ viſum habere, tunc aut cæcum aut viſum habere dicetur: atq; horum alterum non definitè ſane, ſed vtrumuis ſine diſcrimine illi dicetur: at in hiſce contrariis, quæ medio non vacant, nunquã fit vt alterũ inſit omni ſed quibuſdam: atq; hiſce alterum definitè, & non vtrumuis. Quare patet neutro modo priuationem & habitũ perinde atq; contraria oppoſitionẽ ſubire. §. m. Præterea inter contraria quidẽ, ſi modo quod ipſa recipere poſſit ſiet commutatio poteſt, niſi vnũ ipſorum natura cuipiam, vt igni caliditas inſit. Poteſt enim ſanum ægrotationem ſubire & frigidũ calidum, & albũ effici nigrũ: ex ſtudioſo quoq; vitioſus, & e vitioſo ſtudioſus euadere poteſt. Vitioſus n. ſi in melioribus præſtabilioribus præceptiſq; inſtituatur, aliquid ſaltẽ in probitate incrementi ſuſcipiet. Quod ſi parũ licet incrementi ſemel ſuſceperit: patet, aut penitus illum mutari, aut ingentia incrementa ſuſcipere poſſe. Semper n. habilis magis ad conſequendam ipſam virtutẽ, ſumpto paruo etiam incremento fit: quare veriſimile eſt maiora quoq; illum incrementa ſuſcipere. quod quidem ſi ſemper ita fiat: in contrarium penitus habitũ deducetur, niſi tẽpore

tio boni, nihil posset bono aduersari, quod bonum non esset, contra primam partem pronunciati: nec malum posset esse contrariè sed priuatiue oppositum: sed bonum sumit pro forma subiecto conueniente, malum autem pro forma disconueniente, & opposita.

Secunda. P *Praterea non necessarium*) Tradit reliquas proprietates, secunda est, si alterum contrariorum existit, non oportere, vt alterum existat, neque enim, si candor in rerum natura sit, necessarium est nigredinem esse, & sic in cæteris.

Tertia. Tertia est non posse duo contraria in eodem subiecto simul esse, subintellige, ita vt ambo subiectum denominent, vt exponit Toletus, quod est esse in eadem parte, & in gradibus intensis: nam in diuersis partibus, vel in gradibus remissis non est incommodum contraria in eodem reperiri.

Quarta. Quarta est contraria recipi in subiecto eodē specie, vt virtus, & vitium in homine: vel genere, vt albedo, & nigredo in animali. Vbi videtur tacitè indicare quoddam discrimen inter contraria, & priuatiua: nam hæc semper dicunt ordinem ad subiectum, saltem specie idem, contraria verò suaptè natura suscipere possunt diuersa specie subiecta, vt videre est in frigore, & calore, quæ cum inter se cōtrariemur, alterum suaptè natura postulat aquam, alterum ignem, quæ specie distinguuntur.

Quinta. Vltima proprietas est, cōtraria, aut sub eodē genere collocantur, vt albedo, & nigredo: aut sub diuersis generibus, vt iustitia & iniustitia, quarum genera sunt virtus, & vitium: aut denique sunt ipsa genera diuersa, vt bonum, & malum, circa hoc tertium membrum existit grauis dubitatio, quæ in proxima quæstione resoluetur.

fortasse excludatur. In habitu vero priuatione ue fieri non potest, vt cōmutatio vnquā efficiatur. Ex habitu namq; quāqnam ad priuationē mutatio fit, ad habitū certè ex priuatione fieri nequit. Non enim quisquā cacus factus visum vnquam recuperauit, neq; caluus factus comā, neq; edentulus vllus dētes emisit §.n Atqui patet, & ea quæ vt affirmatio negatioq; opponuntur, nullo dictorum modo oppositionē subire. Tex. *In his enim solis alterū verū, alterū falsum esse necesse est, quod neq; in cōtrariis neq; in relatiuis, neq; in habitu priuationeue necesse est, sēper alterū verū alterum falsum vt sit. Sanitas n. ac morbus cōtraria sunt, & neutrum ipsorum verū est aut falsum: similiter & duplum, & dimidium relatiue quidē opponuntur, neutrum tamē verū est aut falsum: cæcitas etiā atq; visus, habitus quidem & priuatio sunt, vt patet: at neutrum verū est, aut falsum. Omnino autem nihil eorum, quæ nulla cū cōplexione dicuntur, verū est aut falsū. At vniuersa quæ dicta sunt, sine cōplexione dicuntur. Equidē id ipsū in hisce contrariis maxime accidere videbitur, quæ cū cōplexione dicuntur. Valere n. Socratem, & ægrotare Socratē cōtraria sunt. At neq; in hisce necessarium est, alterum verum falsum alterū esse: nā si existat quidem Socrates, alterum verum alterū falsum erit. si vero non existat; ambo falsa erunt, vt patet. Si n. Socrates omnino nō sit, neutrū erit verum, neq; ægrotare ipsum, neq; valere. In priuatione quoq; ac habitu, si Socrates omnino non sit, neutrum verum erit. sin sit, non semper alterum verum erit, alterū falsum. Visum n. habere Socratem, & cæcum Socratē esse, vt habitus atq; priuatio opponuntur: & si sit Socrates, non necesse est alterum verum, alterum falsum esse. Quo n. tempore nondum est aptus habere, vtrunq; est falsum. Sin omnino non sit falsum etiā erit vtrunq;, & visum ipsum habere, & cæcum esse. In affirmatione verum negatione ve semper, siue sit siue non sit, alterum erit falsū, alterum verum. Horum n. ægrotare inquā Socratem, & non ægrotare Socratem siue sit siue non sit Socrates, alterum verum, alterum falsum esse patet.* Text. *Si n. non sit, ægrotare illum est falsum, non ægrotare verum: quare hisce solis hoc competit, alterum, inquam, ipsorum verum esse, alterum falsum quæ vt affirmatio atq; negatio opponuntur. §.o At vero malum quidē bono necessario contrarium est: quod quidem esse, patet inductione. Morbus enim sanitati, & iustitia iniustitia: & fortitudini timiditas aduersatur. & in cæteris simili modo. At malo interdū bonum, interdum malum contrarium est: defectus n. qui quidē est malum, exuperatio, quæ quidē & ipsa malum est, contrarium est. similiter & mediocritas quæ quidem est bonum, vtriq; aduersatur, vt patet. In paucis tamen id ipsum esse videtur sed in plurimis malo bonum semper contrarium est. Præterea non necessarium est si contrariorum alterum sit, & reliquum esse. Nam si omnes sint sani sanitas quidem erit, morbus vero non erit: similiter si sint omnia alba, albedo quidem erit, nigredo vero non erit. Præterea si Socratem valere contrarium est huic, Socratem ægrotare (fieri vero non potest, vt ambo simul eidem insint) impossibile est si contrarium alterum sit, & reliquum etiam esse. Nam si stat valere Socratem, ægrotare Socratem stare non potest. Patet etiam & circa idem aut specie, aut genere contraria fieri solere vt morbum quidem & sanitatem in animalis corpore, albedinē aūt, & nigredinem in corpore absolute, iustitiam vero & iniustitiā in hominis anima. Contraria insuper omnia, aut in eodē genere, aut contrariis in generib. esse, aut ipsa genera esse necesse est: nam album quidē & nigrum eodē in genere sunt: color n. ipsorum est genus iustitiæ vero, ac iniustitiæ, sub generib. contrariis collocantur. alterius n. virtus, alterius vitium est genus, vt patet. At bonū & malū nō sunt in genere sed aliquorū ipsa genera sunt.*

QVÆSTIO VNICA.

DE NATVRA OPPOSITIONIS eiusque speciebus.

ARTICVLVS I.

QVÆ SIT OPPOSITIONIS natura.

Quid sit oppositio.

Oppositio, vt ipsum nomen præ se fert, est aliquorum inter se pugnantia, quæ modò pressius, modo latius usurpatur. Oppositio pressè sumpta, quo pacto hic ab Aristotele accepta fuit, comprehendit solas quatuor species, scilicet oppositionem contradictoriam, & contrariam, privativam, & relativam, & poscit extrema certo quodam modo affecta, ut statim dicemus: oppositio vero latè sumpta complectitur omnia, quæ quovis modo in aliquo esse repugnant, sive contineantur in illis quatuor membris, sive non: de qua oppositione loquitur Boet. hoc loco, cum ait oppositionem in communi esse idem, atque repugnantiam. Nec Arist. hanc usurpationē omnino prætermisit, nam c. 12. seq. vocat oppositas differentias substantiales contra dividentes idē genus: quas certum est in nullo ex quatuor vulgaris membris contineri: ut infra patebit, & 5. Metaph. c. 10. cum numerasset eadem quatuor opposita, quæ hoc loco tradit, subjunxit: & quæcunque susceptivo amborum non contingit simul adesse. quibus verbis significat alia quoque esse opposita præter illa quatuor.

Boet. Arist.

Porro oppositio, sive primo, sive secundo modo accipiatur, formaliter est respectus unius oppositi ad aliud, quam tametsi aliqui negant: inde constat, quia oppositio est nomen positivum, & explicatur per habitudinē ad aliud: dicimus enim oppositum alicui opposito esse oppositum, quod est proprium relatorum. Deinde oppositio latè sumpta, autore Boetio est idem atq; repugnantia, nemo autem negat repugnantiam esse positivum respectum. Denique Aristotel. 10 Metaphy. collocat oppositionem sub diversitate: diversum autem, etsi negationem supponit, formaliter tamen importat relationem, quemadmodum differens: ergo oppositio erit formaliter relatio. Cuiusmodi autem sit ea relatio, patebit ex hac oppositionis definitione, quæ colligitur tum ex descriptionibus singulorum oppositorum, tum præcipuè ex Boetio, quem Dialectici sequuntur. Oppositio est relatio inter duo extrema simplicia, quæ in eadem re singulari simul, & secundum eandem partem, ac respectu eiusdem esse non possunt. In qua definitione relatio habet locum generis, cætera locum differentiæ.

Oppositio formaliter est relatio. Boet.

Propria oppositionis definitio.

Definitionis explicatio.

Et inprimis per illam partem (extrema simplicia) reiicitur oppositio propositionū, quam Aristot in contextu exclusit, & lib. seq. c. 5. explicat. Dicuntur autem hoc loco extrema simplicia, ut notat Scot. quæ carent complexione propositionum, & æquivocatione à casu, licet alioqui sint entia per accidēs, per analoga: perinde enim opponuntur, Verb. c. exercitus, & non exercitus: principium, & non principium, atque alia extrema unius essentiæ. Sequitur (in re singulari) quia in subiecto communi ratione plurium interiorum non est dubium multa re pugnantia esse posse, veluti nigrum, & album in homine in communi ratione Belgæ, & Æthiopis. Additur (simul) hoc est in eodem tempore: nam diversis temporibus idem aër lucidus, & tenebrosus existit. Subiicitur (secundum eandem partem) quoniam nullum est incommodum idem animal, una sui parte frigidum, altera calidum esse. Denique apponitur (respectu eiusdem) quia nonnulla sunt opposita præsertim relativa, quæ nisi ad unicum terminum comparentur, in eodem subiecto non pugnant, ut videre est in patre, & filio, quæ inter opposita numerantur ab Aristotele, & tamen in eodem existunt, si alterum respiciat ut parentem, alterum ut filium. Si velis eādem definitionem accommodare oppositis in concreto, facilè id præstiteris mutatione tantum primæ partis: nimirum, opposita sunt duo extrema simplicia, quæ in eadem re. &c.

Alia quorundam definitio.

Aliqui Dialectici, ut propositam definitionem partim explicatius proponant: partim ad Logicam definiendi normam propius accommodent, hac ratione construunt. Oppositio est repugnantia duorum extremorum simplicium, quæ de eadem re &c. affirmari nō possunt, quæ bifariam dissidet ab ea, quam nos construximus: primo quia loco generis habet repugnantiam, quæ magis explicat naturam oppositionis, secundo quoniam traditur per prædicationem, quam Logicus ex proprio munere potius considerat, quam (inesse) per quod nostra definitio tradita est. Verùm non immerito has duas conditiones contempsimus: primam quidem ob nugationem evitandam, cum enim ex mente Boetii, & re ipsa docuerimus repugnantiam æquè latè patere, atque oppositionem latè sumptam, nequit illa absq; nugationis vitio in huius definitione pro genere collocari: siquidē genus semper latius patere debet, quam definitum. Secundam vero, quia plus justo definitionē extendit: multa n sunt, quæ secundū se nullam habent oppositionē, & tamē sub aliquibus saltē terminus de eadem re affirmari nequeunt, ut quam-

Repudiatur.

vt quantitas, qualitas, relatio, & similia in abstracto, falso enim dixeris hominem esse quantitatem, vel qualitatem &c. & tamen hæc omnia in illo simul, & secundum eandem partem, ac respectu eiusdem existunt. Ne igitur plura in definitione comprehenderentur, quam reipsa sint opposita, libuit definitionem tradere per conditionem essendi potius, quam prædicandi, esto hæc sit magis Dialectica, sed sufficienter ex illa colligitur.

Opposita alia Physica, alia Logica.

Si quis tamen Dialecticæ definiendi formæ nimium studiosus hanc secundam conditionẽ tueri vellet, duo genera oppositionum distinguere deberet, alterum Physicum, alterum Logicum. Oppositio Physica est repugnantia rerũ secundum se, qualis inter album & nigrum, inter cæcum & videns reperitur: oppositio Logica est repugnantia aliquorum comparatione eiusdem subiecti, non in existendo, sed in prædicando, & sub hoc genere continentur omnes formæ abstractæ, si inter se, vel cum subiectis conferantur, vnde patet solutio eius rationis, quam nos aduersus eam definiendi formam, quæ per affirmationem tradebatur, construximus.

ARTICVLVS II.

CVIVSMODI SIT OPPOSITOrum distributio.

1 Oppositorum divisio.

CIrca oppositorum diuisionem duo videnda sunt, alterum an sit adæquata? alterum, an sit univoca, vel æquivoca? quod attinet ad primum, etsi Aristoteles immediate diviserit oppositum in quatuor membra, videlicet in relativum, contrarium, contradictorium, & privativum, tamen si laté accipiatur quo pacto in definitione à nobis acceptum fuit, dividendum prius est in oppositum proprié, seu disparatum, & oppositum, propriũ, quod absoluté oppositũ appellatur. Inter quæ hoc est discrimen: quod oppositum proprie dictum habet certam, & determinatam habitudinem ad unum terminum, cui tantum opponitur: nam in contradictoriis, & privativis repugnat una quædam forma definitæ negationi, vel privationi, & non aliis: Verb. c. homo non homini, & visus cæcitati: in contrariis, & relativis, unum positivum opponitur alteri tantum, ut album nigro, pater filio. At disparata non ita se habent, sed unum indifferenter repugnat multis: Verb. c irrationale non solum opponitur rationali, sed risibili, incorruptibili, insensitivo, &c. idque absque ulla ex iis legibus, quas Aristoteles in contextu explicuit. Adæquatio huiùs divisiones ex utriusque membri declaratione satis cõstat necessarium quippe est vt omnia, quæ in aliquo subiecto esse non possunt, ita se habeant, ut vel repugnent sub certa habitudine, & unum uni tantum per se opponatur, vel absque certa lege, & unum repugnet multis, si priori modo sint affecta, constituunt oppositum: si posteriori, disparatum.

Propriè oppositum quid.

Oppositũ impropriè sumptum.

2. Oppositorum divisio.

Scotus.

Oppositum deinde subdiuiditur in quatuor genera ab Aristotele commemorata, licet non immediaté, sed alia bimembri divisione interposita, quod ita fere deducit Scotus hoc loco: Quæcunq; proprié opponuntur, aut pugnant, ut ens cum ente, aut tanquam ens cum non ente: Si primo modo, aut unum se habet respectiue ad aliud, & sunt opposita relative, aut distant maxime sub eodem genere, & eidem subiecto vicissim inesse possunt, & sunt contraria. Si secundo modo, vel non ens, quod opponitur enti, sibi determinat certum subiectum, cui debeat inesse forma, & opponitur priuatiua, aut nullum determinat, & pugnat contradictorie, quod ex sequentibus erit manifestum.

Obiectio.

Responsio.

Oppones divisionem non videri adæquatam, quia ut ens pugnat cum ente, efficitque duplex genus oppositionis, ita non ens conferri potest cum alio non ente, indeque novum oppositionis genus resultabit. Respondetur idcircò ex collatione unius non entis cùm alio nullam oppositionem resultare, quia una negatio per se non repugnat alteri negationi, ut unum ens positivum alteri. Ratio est, quoniam negationem habet aliud esse, quam tollere ens positivum: ergò si præscindatur omne ens positivum, nihil remanet, quo cum valeat depugnare: unde est, quod cùm duæ negationes opponi videntur, quales sunt mutus, & non mutus, nulla reipsa detur oppositio, nisi meritò formæ positivæ in altero extremo inclusæ, vt in proposito exemplo non mutus idem est ac loquens, & ita res habet in cæteris.

Disparata formaliter sumpta nõ subdividuntur.

Obiectio.

Disparatum, si formaliter accipiatur, nõ subdividitur in aliquas veluti species. quoniam omnia quæ disparaté opponuntur, eodem modo quoad speciem affecta sunt, & secundum magis, ac minus tantum distinguuntur: siquidem omnia pugnant indeterminate, & absque definita lege. Sed ita quispiam obiiciet, disparate opposita possunt esse simul in eodem subiecto: ergo sub definitione oppositorum minime continentur. Probatur antecedens duæ differentiæ oppositæ dividentes idem genus sunt disparatæ, ut ex Aristotele diximus, & omnes admittunt: sed hæ non pugnant in eodem subiecto: ergò &c. Minor patet in linea, superficie, & corpore, quarum differentiæ ex opposito quantitatem continuam partiuntur, & tamen in eodem corpore reperiuntur. Idem argumentum fieri potest de multis speciebus qua-

Responsio qualitatis. Respondetur non quaecunque dicenda ex aduerso diuidentes genus esse disparatae oppositas, sed eas tantum, quae simul esse non possunt: cuiusmodi sunt omnes substantiales, & nonnullae accidentalia, quae conditiones aliorum oppositorum non verificant.

1. Sententia asserit oppositum in communi esse vniuocum. *Boet.* *Simpl.* *Niph.* *Iauell.* *D.Thom.* *Albert.* *Caiet.* *Sot.* *Soncin.* 2 Asserit esse analogum.

Quod attinet ad secundum, sunt variae autorum sententiae. Nam Boetius, Simplicius, & Philoponus hoc loco, volunt oppositum in communi esse vniuocum saltem ad quatuor vulgata genera: hos sequuntur Louanienses hic, Niphus, & Iauellus 10. Metaph. hic q. 11. ille q. 6. At D Thom. opusc. 37. & 1. dist. 5. q. 1. art. 1. ad primum opusc. 48. & in tractatu de interpretatione cap 8. aliisque in locis, Albertus, Caiet. & ex parte Sotus hic, Socin 8 Metaph. q. 18. docent diuisionem esse analogicam, quod Scotus sic interpretatur, vt oppositio in communi sit analoga ad oppositiones reales ex vna parte, quales ipse existimat esse contrariam, & relatiuam. & oppositiones rationis ex altera, cuiusmodi, inquit, sunt priuatiua, & contradictoria oppositio vero realis, & rationis vniuoca sit, quaelibet ad sua inferiora.

Resoluitur quaestio quatuor pronunciatis.

Pro decisione huius controuersiae sit primum pronuntiatum. Si opposita materialiter accipiantur, hoc est, pro ipsis rebus, quae oppositae nominantur, diuisio partim est analogia, partim aequiuoca. Vtraque pars est per se euidens; nam res oppositae quaedam sunt entia realia spectantia ad plura praedicamenta, inter quae analogia intercedit: aliae sunt negationes & priuationes,
2. quae secundum se consideratae aequiuoce tantum conueniunt cum entibus realibus. Secundum pronuntiatum: oppositio in communi formaliter sumpta non est vniuoca ad omnia membra. Hoc est de mente. D. Thomae & Scoti, facileq; probatur: nam ad eas reale, & rationis nihil est vniuocum, sed quaedam relationes oppositionis sunt reales, vt contrariae, & disparatae: aliae rationis, scilicet priuatiuae, contradictoriae, & relatiuae quod in proximis articulis ex professo ostendendum est: ergo non possunt in oppositione vniuoce conuenire.

D. Thom. *Scot.*

3. Tertium pronuntiatum. Oppositio realis non est vniuoca, sed analoga ad contrariam, & disparatam, quas tantum ostendemus esse reales. Probatur quoties aliqua ita se habent, vt unum vere & proprie, & communem rationem participet, alium secundum quid, & improprie, non conueniunt in ea ratione vniuoce, sed analogice: atqui contraria, & disparata oppositio hoc modo affecta sunt, vt ex dictis patet: ergo oppositio realis in communi non potest de illis
4. vniuoce praedicari. Quartum oppositio etiam rationis est analoga ad contradictoriam, priuatiuam & relatiuam, quas omnes infra probabimus esse relationes rationis. Asseritur ab autoribus secundae sententiae, excepto Scoto. Probatur eadem ratione, quia superius pronunciatum. Nam contradictoria magis participat rationem oppositionis, quam priuatiua, & haec, quam relatiua, quod ex singularum specierum doctrina patebit: vnde etiam constabit hanc analogiam esse attributionis: ostendemus enim omnes oppositiones non solum rationis, sed etiam reales a contradictoria vim accipere, ac proinde oppositionem formalem quouis modo consideratam, siue vt communem ad reales, & rationis, siue ad solas reales, siue denique ad solas rationis semper esse analogam.

Oppositio formaliter sumpta semper est analoga.

ARTICVLVS. III.

EXPLICATVR OPPOSITIO relatiua.

Status quaestionis aperitur.

VT in explicandis oppositorum generibus eum ordinem sequamur quem in eisdem enumerandis Aristoteles obseruauit, ordiamur a relatiuis, de quibus duo dicenda sunt: primum, quae nam sint ea, quae relatiuam oppositionem immediate suscipiunt? Secundum, qualis nam sit ipsa oppositio relatiua? Ac primum non potest vno tantu modo explicari propter duplicem sententiam supra commemoratam de termino relationis, quarum altera affirmat terminum vnius relationis esse aliam relationem in opposito extremo respondentem: verbi causa terminum, quem per se & immediate tert relatio Patris esse relationem filii. Altera docet vnam relationem non terminare ad aliam, sed ad illius fundamentum: vt in eodem exemplo, paternitatem non terminari ad filiationem, sed ad substantiam filii, & in prima quidem sententia indubitatum est relationes oppositionis ex vtraque parte fundari immediate in relationibus patris, & filii, &, quoniam oppositio relatiua exercetur inter eas formas, quae sibi ex aduerso respondent, & in eodem singulari esse non possunt: eiusmodi autem sunt in prima sententia relationes patris, & filii, siquidem se mutuo terminant, & respiciunt: ergo sunt immediata oppositionis fundamenta, quod autem vna relatio non patiatur aliam sibi aduersam in eodem subiecto esse, exposuimus supra, cum conditiones ad relationem realem necessarias explicauimus.

1. Sententia tenet relationem terminari ad relatiuum: & 2. ad absolutum.

Iuxta primam relationes oppositionis immediate fundantur in relationibus.

Iuxta secundam opinionem est controuersia, an oppositio ex parte termini fundetur immediate in absoluto, an in relatione? quod enim fundamentum sit absolutum, ex eo probari videtur, quoniam inter relationes ideirco datur oppositio, quia relatio cum sit ordo realis, postulat distinctionem ab eo, ad quod ordina-

Iuxta secundam sententiam quid dicendum sit.

dinatur, & consequenter non potest simul cum illo esse in eodem subiecto: sed relatio ordinatur ad terminum: ergo ab eo distinctionem poscit, illique opponitur, atque adeo oppositio ex parte termini in absoluto fundatur. Quod autem non sit collocanda in absoluto, sed in opposita relatione, ita suadetur. Duæ relationes oppositæ eo modo se habent, vt, non possint simul esse in eodem singulari secundum eandem partem, &c. ergo sunt vere oppositæ, vtique non alia oppositione, quam relatiua: igitur inter ipsas relationes est immediaté oppositio.

Enodatur difficultas quæstionis.

Ad hanc dubitationem respondendum est ex parte termini duplicem reperiri oppositionem relatiuam: alteram immediaté fundatam in absoluto, alteram in relatione: & hanc posteriorem esse propriissimé relatiuam, de qua in præsenti disputamus; vtraque tamen quasi integram oppositionem constituit. Prima huius resolutionis pars abunde probata est rationibus pro vtraque dubitationis parte adductis. Secunda probatur primo, quia propria oppositio exercetur inter eas formas, quæ circa idem subiectum repugnant, id autem magis proprié cernitur in relationibus, quam in relatione, & termino absoluto: quia terminus, cum sit subiectum non potest comparari vt forma ad subiectum eius relationis, à qua respicitur, ergo. Secundo Aristoteles definiendo hæc, opposita vsus est definitione relatorum, quæ ex vtraque parte quadrat per se in relationem, in terminũ veró non nisi secundaria, & in obliquo. Denique; repugnantia, quæ est inter relationem & terminum, oritur ex distinctione, quam relatio vendicat ab eo, ad quod refertur: illa autem, quæ cernitur in relationibus, prouenit ex diuersis, & repugnantibus conditionibus, quas vnaquæque postulat in subiecto: sed oppositio, quæ nascitur ex repugnantia conditionum, est magis formalis: quam ea, quæ à sola distinctione ortum habet, ergo, &c.

Propria oppositio relatiua quæ.

Tertia denique pars inde satis constat, quia hæ duæ oppositiones necessariæ sunt connexæ & aliquo modo inter se subordinatæ: cum ea, quæ ex parte termini visitur in relatione, supponat terminationem, atque adeo oppositionẽ ipsius termini absoluti. Ad rationes pro vtraq; parte adductas, cum primam resolutionis partem confirment, non est cur respondeamus.

Oppositio est æqualis comparationis.

Quod ad ipsius oppositionis naturam attinet, illud certum est eam esse relationem æqualis comparationis: nam oppositum alteri opposito est oppositum, & licet ea relata, inter quæ exercetur, inæqualia sæpe existant vt pater, & filius seruus, & dominus: ipsa tamen oppositio in omnibus æqualitatem habet. Num veró sit relatio realis, an rationis controuersum est, nõ modo inter Philosophos, sed etiam inter Theologos: nam Scotus hoc loco quæstio. 38 & in 2. dist. 1. qu. 4. eiusque sectatores docent oppositionem relatiuam esse relationem realem, quia habet illas tres conditiones, quas in cap. de relatione postulabamus. Nam duæ relationes, inter quas hæc oppositio proximé exercetur, sunt entia realia, realiter distincta atq; existentia: ergo nihil deest, vt oppositionis relatio sit realis. E contrario D. Thom. 1. parte. q. 42. artic. 4. aliisque in locis negat esse realem, quod eiusdem asseclæ frequentius opinantur. Præcipuum illius fundamentum est, contrario sequi processum infinitum in relationibus, si enim pater & filius opponuntur per relationes reales, cum hæ etiam inter se opponantur, id habebunt per relationes reales, & hæ rursum per alias, & sic in infinitum, quod in Philosophia est per absurdum.

Scot. Qui oppositionem relatiuam realem esse relatione docent.

D. Thom. Qui docet esse relationem rationis.

In hac dubitatione, quæ in Metaphysica ex professo tractanda est, potior videtur secunda sententia D. Thom. si enim semel admittatur vnam relationem realem fundari posse in alia, processus in infinitum, qui sine absurditate inter Philosophos non admittitur, effugi nequaquam potest: quamuis enim proposito argumento pro Scoto respondeatur, non sequi relationes oppositionis per alias reales opponi, quia cum sint ipsæ formales rationis oppositionis, se ipsis absque alia relatione superaddita opponuntur, sicut actio hoc ipso quod est ratio, qua res aliæ producuntur, non indiget alia actione, qua ipsa producatur, sed per seipsam accipit esse. Quamvis, inquam, hæc responsio tollat processum infinitum in oppositionibus, & hac ex parte non concludat illud argumentum, ut à Thomistis proponitur, non aufert tamen infinitum processum in relationibus: nam duæ illæ relationes oppositionis conferri possunt inter se, vt similes in ratione oppositionis, & eo modo referrentur inter se per alias relationes reales similitudinis, siue identitatis, quæ, cum non sint formales oppositiones, egebunt relationibus à se distinctis, quibus opponantur, quæ deinde per alias relationes identitatis inter se referentur, & ita procedetur in infinitum, dum relationes oppositionis egent aliis rationibus identitatis, & vendicant alias oppositiones absq; vllo termino. Accedit illud non minus leue incommodum ex diuinis relationibus: Pater æternus relatiue opponitur filio: ergo si oppositio est relatio realis, admittendæ erunt in Deo plures relationes reales quam quatuor, quod recepto à Patribus, & Scholasticis placito aduersatur.

Vera sententia proponitur.

Probatur ratione.

Probatur ex absurdo.

Fundamentum Scoti facilé diluitur asserendo illas tres conditiones non sufficere in qualibet entitate vt relationem suscipiat, sed in sola absoluta, quod rationi admodũ consentaneum

Scoti fundamentum diluitur.

neum est: quia subiectum (si potentias respectu suorum actuum excipiat) semper esse soleat alterius naturæ à forma, quam recipit. Concludimus igitur relationem oppositionis inter quæcunque extrema non esse realem, sed rationis.

ARTICVLVS IV.

DE CONTRARIA OPPOSITIONE.

IN hoc articulo, quemadmodum præcedenti, prius explicandum est, quæ sint ea, quæ contraria dicuntur, deinde ipsius contrarietatis natura enodanda: primum non potest accommodatius præstari, quam contrariorum definitionem quoad singulas eius partes examinando: ea vero ex doctrina Aristotelis partim hoc loco partim lib. 10. Metaphysicor. cap. 6. in hunc modum constitui solet. Contraria sunt ea, quæ sub eodem genere maxime distant, & eidem subiecto vicissim insunt, à quo mutuò se expellunt nisi alterum eorum insit à natura. In qua, omissa illa particula (ea) quæ loco generis collocatur, & idem valet atque opposita, seu repugnantia, quæ iam à nobis explicata sunt, quatuor sunt præcipuæ partes, quæ differentiæ munere funguntur: prima, esse sub eodem genere: secunda, sub eo maxime distare; tertia, eidem subiecto vicissim inesse, & ab eo se expellere: vltima, nisi alterum eorum insit à natura.

Contrariorum definitio ponitur, & illustratur.

Quæ partes differentiæ munere funguntur.

Quid nomine generis intelligitur.

Nomine generis intelligitur vel proximum, quale est color respectu albedinis, & nigredinis, vel remotum, vel habitus comparatione virtutis, & vitii, erroris, & scientiæ. Cæterum licet ad veram contrarietatem sufficiat genus remotum, nunquam tamen contraria in solo genere summo alicuius prædicamenti conueniunt, vt consideranti erit manifestum: & ratio videtur sumi ex tertia conditione: cum enim contraria sibi succedant in subiecto per veram transmutationem ab vno ad aliud, transitus autem non fiat, nisi inter ea, quæ magnam habent similitudinem, (nec enim itur à virtute ad errorem vel à colore ad primam qualitatem, sed à virtute ad vitium, ab vno colore ad aliū) fit necessario, vt contraria conueniant in aliqua natura magis contracta, quam natura supremi generis.

Contraria nunquam in solo genere summo alicuius prædicamenti conueniunt.

Neque his aduersatur, quod Aristoteles in contextu docuit contraria aut esse sub genere, aut esse ipsa diuersa genera: cuiusmodi sunt bonum, & malum. Nam vt ibidem diximus, non accipit malum, & bonum transcendentaliter, vt vnum est perfectio entis, alterum priuatio ei opposita, sic enim contraria esse non possent, cum omnia contraria sint positiua: sed moraliter pro vitio & virtute, vt ipse Aristoteles indicauit vitium & virtutem loco exempli commemorando, & probabile credit D. Thom. tum hoc loco, cum expressius 1. part. quæst. 48. art. 1. Per genera autem diuersa intelligit subalterna, quæ simul sunt species, & sub alio genere collocantur, vt vitium, & virtus sub habitu. Per hanc partem separantur contraria à priuatiuis & contradictoriis, hæc enim cum sint forma, & eius negatio, non possunt sub aliquo genere proximo, vel remoto collocari.

Exponitur locus Aristotelicus.

D. Thom.

In secunda parte non est sermo de distantia secundum locum, sed secundùm naturam, & essentiam, quæ non dicitur maxima absolute: sed sub eodem genere, nam simpliciter magis distat albedo à linea, cum qua in solo ente, & accidente conuenit, quam à nigredine, qua cum in eodem prædicamento consentit, sed sub colore magis distant albedo, & nigredo inter se, quam à quouis alio, & qua omnes alii colores inter se. Bifariam tamen intelligi potest maxima distantia, vno modo positiue, altero negatiue: distantia priori modo maxima est ea, qua duæ species sub suo genere ita separantur, vt nec aliæ species inter se, nec ipsæ ab aliis æque distent, quo pacto se habent albor, & nigror: distantia posteriori modo maxima datur, quando non dantur aliæ species, quæ magis distent, quam quæ contrariæ dicuntur, licet aliquæ æqualiter repugnent. Igitur in definitione quæuis distantia ex his duabus intelligenda videtur, siquidem calor & frigus sunt vere contraria sub patibili qualitate contenta, & tamen sub eodem genere æquè distant humor, & siccitas.

Quæ distantia in definitione contrariorum intelligatur.

Contra hanc partem obiicitur primo. Auaritia proprie contrariatur liberalitati, sed ab illa maxime non distat etiam negatiue, ergo non est necessaria omnibus contrariis maxima distantia. Probatur minor, quia magis distat auaritia à prodigalitate sibi extreme opposita, quam à liberalitate, quæ in medio constituta est, vt per se constat. Secundo error est contrarius veræ opinioni, vt nemo diffidetur, sed magis distat à scientia, quam ab opinione, siquidē ab hac in sola veritate, ab illa in certitudine & euidentia separatur, ergo, &c. Tertio albedo & nigredo communes, sunt contrariæ: sed plus distant sub eodem genere hæc albedo, & hæc nigredo singularis, nam præter communem repugnandi rationem, quam illarum species participant, includunt etiam differentias singulares inter se pugnantes.

1. Obiectio.

Secunda.

Tertia.

Ad primum negandum est liberalitatem esse perfecte contrariam auaritiæ: nam virtus tunc perfecte alicui vitio contrariatur, cum ab eo adæquatè destruitur, hoc est, cum omnes eius actus à vitio impediuntur, auaritia autem non

Responsio ad primā.

non repugnat omnibus actib. liberalitatis, sed vni tantum qui est bonorum largitio, præter quem habet etiam liberalitas bonorum retentionem quam destruit prodigalitas, quare non est mirum si auaritia à liberalitate maxime non distet, quod intelligendum est de distantia physica, nam si de morali loquamur, certum est magis distare auaritiam à liberalitate, quam à prodigalitate: siquidem maior est oppositio moralis inter virtutem, & vitium, quam inter duo vitia quantumuis inter se repugnantia. Ad secundum concedendum est errorem absolute loquendo magis distare à scientia, quam à vera opinione, non tamen sub genere proximo, id est sub opinione, sub qua contraria esse dicuntur, & maximé distant.

Responsio ad secundam.

Ad tertium respondetur philosophos non curare per se singularitatem: quare licet ratione illius detur maior distantia in indiuiduis, quam in speciebus, non propterea negandum est in Philosophia species contrarias esse maxime distantes. Respondetur secundo concédendo hanc albedinem, & hanc nigredinem præter repugnantiam naturæ communis habere etiam suam indiuidualem: dicendum tamen hanc oppositionem non esse contrariam, sed disparatam, neque enim illa indiuidua habent conditiones in definitione contrariorum expressas ratione differentiarum singularium, sed merito naturæ communis: vt consideranti patebit.

Responsio ad tertiã.

Tertia definitionis pars erat (quæ eidem subiecto vicissim insunt, & ab eo se expellunt) quæ ita intelligenda est, vt contraria dicantur, quæ per se inesse possunt in eadem parte subiecti, eamque denominare: fit autem mentio subiecti quia formæ quantumuis contrariæ non repugnant inter se, nisi respectu alicuius subiecti, à quó sustentantur, & se expellunt: duplex vero ex expulsio altera formalis, altera effectiua: formalis est, qua vna forma in subiecto producta seipsa aliam excludit, vt albedo expellit nigredinem: effectiua est, quando vnum accidens agendo in subiectum alterius illud eiicit, quo pacto calor existens in igne expellit frigus ab aqua: in definitione intelligitur expulsio formalis, alioqui non conueniet omnibus contrariis, cum multa non sit actiua, vt in albedine, & nigredine videre est. Per hanc partem excludunrur à contrariis opposita relatiue.

In definitione quæ expulsio intelligatur.

Duplex expulsio formalis vna, alia affectiua.

Obiectio.

Oppones: qualitates contrariæ in gradu remisso non expellunt se à subiecto, & tamen sunt veré contrariæ, siquidem retinent naturam specificam, in qua propria contrarietas exercetur: ergo falsum est omnia contraria se à subiecto deturbare. Simile argumentum fieri potest in errore & scientia, in virtute, & vitio in communi, possunt enim simul esse in intellectu, aut voluntate ratione diuersarum specierum: veluti error in Mathematica cum scientia Physiologiæ: & vitium iniustitiæ cum virtute temperantiæ, quæ tamen sunt veré contraria. Ad primum respondetur, cum dicitur contraria se expellere, sed intelligi, quando perfecte subiectũ possident, nam definitiones traduntur per ea, quæ rebus in statu perfecto conueniunt. Ad secundum dices ea quæ ibi recensentur esse contraria in actu signato, & pugnant in actu exercito non sufficere qualibet interiora, sed ea, quæ circa eandem materiam versantur, vt error & scientia de eadem conclusione: virtus & vitium circa eandem materiam, quemadmodum relata in communi etiam opponuntur, vt tamen actualem oppositionem exerceant, necesse est accipere non quælibet relata interiora, sed quæ oppositas conditiones exigunt, vt pater, & filius. &c.

Secunda.

Solutio primæ.

Solutio secundæ.

Quarta & vltima pars erat (nisi contraria insint à natura) quæ additur propter nonnullas qualitates, quæ adeo insitæ sunt naturæ subiectorum, vt in earum locum oppositæ succedere non possint saltem perfecte, ita vt subiectum denominare queant: huiusmodi sunt calor ignis, albedo Cygni, &c. licet enim ignis aliquam admittat frigiditatem, nunquam recipit tantam eius portionem, vt frigidus nominetur.

Quod attinet ad secundam huius dubitationis partem de contrarietate, multo certius videtur eam esse relationem realem; quid enim vetat in albedine & nigredine, quæ sunt entia realia realiter distincta existentia, & ex intrinseca natura sibi repugnãtia, esse relationes reales contrarietatis? Maius dubium est, an eadem sit relatio differentiæ, vel alia diuersa: hoc est vtrũ albedo, & nigredo cõtrarientur formaliter per easdem relationes, quibus inter se differunt, an per alias species diuersas. Cui dubitationi breuiter respondendum putamus, relationem contrarietatis, eandem esse ac relationem differentiæ specificæ non quamlibet, sed eam, in cuius fundamento sunt conditiones, quas definitio contrariorum exposcit. Probatur. Relatio differentiæ duo requirit, ex parte fundamenti, vnitatem eorum, quæ differunt in natura communi & diuisionem in propria ratione, seu differentia atq; relatio contrarietatis hæc ipsa supponit vt ex definitione apertũ est: docet enim contraria sub genere esse, vbi exprimit vnitatẽ, & inter se maxime distare, quo differẽtiam declarat. Quæ ratio, cum ex terminis fidẽ astruat, non est cur vlterius confirmetur, nec etiam cur nos in contrariis diutius immoremur. Addendum tamen est ad calcem huius articuli, idem dicendum esse de relatione disparatæ oppositionis, esse nimirum realem, si extrema requisitas

Inter contraria realis est relatio.

Eadem est relatio contrarietatis ac differentiæ specificæ.

sas habeant conditiones, & eandem atque relationem diuersitatis.

ARTICVLVS V.

OPPOSITIO PRIVATIVA explanatur.

De priuatione multa disputari solent, quæ ad alios Philosophiæ libros spectant, in præsenti ea tantum breuiter explicabimus, quæ ad illius oppositionem pertinere videbuntur, & quæ Aristoteles in transcursu attigit. Igitur negatio communissimè sumpta non est aliud quam carentia alicuius formæ, vt non album, non videns: quæ bifariam considerari potest: primo secundum suam qualemcunque rationem formalem per ordinem ad formam negatam, & sub hac ratione diuiditur in tot species, aut quasi species negationum, quot sunt genera, & species formarum, quæ per illas auferuntur: est enim negatio de genere earum rerum, quæ distinguuntur per obiecta, quemadmodum conceptus, & species. Secundo spectari potest comparatione subiecti, à quo formam separat, quod duplex est, vnum aptum ad habendam formam, vt homo respectu visus, alterum ineptum, vt lapis respectu eiusdem visus: & secundum hanc considerationem pro numero subiectorum est etiam numerus specierum, aut quasi specierum negationis: sunt nimirum duæ veluti species immediatæ: vna, quæ est negatio formæ in subiecto ad illam habendam apto, & dicitur priuatio: altera, quæ negat formam in subiecto illius incapaci, & vocatur pura negatio. Dicimus hæc duo interiora sub negatione contenta esse quasi species, quia vt in capite de genere probauimus cum D. Thom. prima secundæ quæst. 71. art. 6. ad primum priuatio & pura negatio non differunt essentialiter sed ex accidenti propter connotationem scilicet diuersi subiecti, quæ extrinseca est essentiæ negationis.

Quid negatio communissima.

D. Thom.

Ex hoc discrimine inter priuationem & negationem colligitur id, quod inter opposita priuatiua, & contradictoria intercedit. quando enim priuatiua definiuntur habitus, & illius carentia in subiecto determinato, est sermo de illa specie negationis, quæ tollit formam à subiecto capaci: & de habitu, id est forma tali subiecto proportionata, cuiusmodi sunt visus, & cæcitas. Cùm autem contradictoria describuntur forma, & eius negatio intelligitur vel negatio pura, quæ est alterum membrum priuationi oppositum, & forma illi proportionata: vel negatio absolutè sumpta, quæ etiam includitur in priuatione, nam contradictio etiam verificatur de subiecto capaci formæ, quæ negatur: non minus enim verificatur hæc contradictio videns, aut non videns in homine, atque in lapide. Et hinc oritur illud discrimen, quod Aristoteles inter priuatiua, & contradictoria statuit, quod illa habeant medium hoc est, vt in commentario exposuimus, detur aliquod subiectum cui nec forma, nec priuatio competat: hæc omni medio vacent: quod verum esse non potest, nisi negatio, quæ est alterum extremum contradictoriæ oppositionis, sumatur in communi, & vt continet priuationem: alioqui subiectum, in quo est priuatio, esset medium inter contradictoria, siquidem non haberet formam, nec puram negationem.

Quid sit priuatiua oppositio.

Quid sit contradictoria.

Arist.

Quod discrimina interpriuatiua & contradictoria.

Hinc suboritur ratio ad suadendum priuatiuam oppositionem non efficere aliud membrum distinctum à contradictoria, sed sub ea contineri, vt inferius sub suo superiori; siquidem negatio absolutè sumpta: quæ contradictionem constituit, sub se continet negationem formæ in subiecto certo, quæ efficit priuatiuam oppositionem. Dicendum nihilominus est priuatiuam oppositionem esse membrum distinctum à contradictoria: & ad rationem respondendum priuationem quidem sub negatione contineri: at vnam oppositionem non esse sub alia, quia in contradictione sumitur negatio cum præcisione ab illa conditione, quæ constituit priuatiuam oppositionem: scilicet à connotatione determinati subiecti, quando autem prædicato communi tribuitur aliquid, prout præsciditur a conditione alicuius inferioris, non censetur inferius quoad illam conditionem sub eo contineri: cum igitur contradictoria in sua oppositione includant, quod non determinent subiectum certum, priuatiua autem, quod illud designent: diuersam habent rationem oppositionis, quantum satis est ad ea discrimina: quæ Aristoteles assignauit.

Non etiam omittendum illud discrimen, quod constituit inter contraria & priuatiua quod nimirum in illis fiat commutatio ab vno extremo ad aliud, vt patet exemplis in contextu, & commentario adductis: in his verò etsi ex habitu ad priuatiuam transitus detur, à priuatione tamen ad habitum regredi non liceat. Vnde illud proloquium extat, quod Peripatetici crebris sermonibus vsurpant: A priuatione ad habitum non est regressus. Verùm cum illud vniuersale non sit, sed multi habitus post eorum priuationes acquirantur, vt vigilia post somnum, lux post tenebras, frigus in aqua post calorem, & in nonnullis animalculis, vt vespis, & culicibus vita post mortem: idem Peripatetici non mediocriter labo-

Assignatur discrimen inter contraria, & priuatiua.

Niph. Iudicium quorundã ad cognoscendum regressum à priuatione ad habitum.

rant in astruendo aliquo principio, siue norma, qua certò cognoscatur, à quibus priuationibus regredi liceat, à quibus non. Simplicius hoc loco, quem sequitur Niphus primo Metaphysic. quæst. 4 docet, quando habitus est ingenitus à natura, non fieri ad illum regressum ex priuatione, secus verò si habitus sit acquisitus, cuiusmodi sunt lux, vigilia, &c. & Aristotelem de priori tantum fuisse loquutum. Cæterum hoc principium, etsi rationi conforme esse videtur, vniuersale tamen non est, quia frigus à natura insitum est aquæ, & tamen post amissionem reparatur.

D. Thom. Iudicium D. Thom.

Diuus Thomas quæstione secunda de malo, articulo duodecimo ad decimum tertium existimat à priuatione, quæ tollit actum, rediri posse ad formam: ab ea verò, quæ tollit potentiam, non posse, cuiusmodi sunt surditas, & cæcitas: & ratio videtur esse, quia, dum aufertur actus, manet potentia, quæ alterum producat: destructa verò potentia, nihil superest, à quo ea restituatur: quia anima non habet omnia, quæ ad illius productionem requiruntur, nisi in prima generatione. Hæc limitatio Philosophica sane est, non tamen satis explicat quid per actum, quid per potentiam intelligat: si enim nomine potentiæ intelligat solas vitales, nomine verò actus reliquas omnes formas: de potentia quidem verè sentit, sed nimis anguste loquitur: in actu vero patitur instantiam, quia pili, & dentes sunt actus, & tamen Aristoteles negat ab eorum priuationibus esse regressum.

D. Thom. Caiet. Soncin.

Aliam rationem indicat idem Diuus Thomas octauo Metaphysic. capite quinto, lectione quarta, quam latius prosequuntur Caietanus hoc loco. Soncin. 10. Metaphysicor. quæstione decima nona, quæ est huiusmodi Aliquæ sunt priuationes, quæ æque immediatè ac formæ subiectum respiciunt, quomodo affectæ sunt, inquiunt, tenebræ, & lux ad aerem: aliæ non habent immediatum ordinem ad subiectum, sed mediante forma, vt mors, cæcitas; quæ idcirco dicuntur respicere subiectum mediante forma. quia præsupponunt existentiam, vel conuenientiam formæ, antequam ipsæ subiecto vt priuationes conueniant.

Impugnatur huius indicii fundamentũ.

Verùm hæc ratio præterquam quod difficillima sit, & memoratum discrimen libere constituat inter illas priuationes, quia omnis priuatio supponit conuenientiam formæ, & in eo à pura negatione distinguitur: inde solum concludit aliquas priuationes præsupponere formas, non autem præsuppositis priuationibus, quocunque modo acciderint, siue ante, siue post habitam formam, non posse redire formam, quod maximè ostendendum erat.

Tolet. Soar.

Franciscus Toletus hoc loco, Soarius in indice Metaphysic. libro octauo, capite quinto, quæstione secunda, intelligunt Aristotelis sententiam de regressu ad eandem numero formam, non autem ad eandem specie: quia per vires naturæ fieri non potest, vt idem numero, quod semel corruptum est, iterum redeat, quanuis aliam formam eiusdem speciei restitui non implicet, vt in propositis exemplis ostensum est.

Alia expositio reiicitur.

Quæ doctrina vera est, sed menti Aristotelis hoc loco minus facilè accommodari potest: constituit enim hoc discrimen inter contraria, & priuatiua, quod in illis detur mutua reciprocatio, in his autem non detur: quod verum non esset, si loqueretur de reditu ad eandem numero formam, nam cum ex frigido fit calidum, non reproducitur idem numero calor, qui antea fuit. Quanquam vt verum fatemur, necessarium non est, vt in contrariis fiat mentio formæ iam corruptæ, vt in priuatiuis: non videtur tamen ille esse planus sensus Peripatetici pronuntiati.

Louan.

Quare Doctores Louanienses cum ex altera parte videant à quibusdam priuationibus esse regressum ab aliis non esse: ex altera non posse assignari certum genus earum, à quibus fit, aut non fit reditus, cum in vtroque ordine sint aliquæ, quarum formæ sunt per modum actus, aliæ per modum habitus, & potentiæ: nonnullæ ingenitæ, aliæ extrinsecus aduenientes, vt ex dictis conspicuum est: hanc relationem ex parte causæ reddiderunt: quando posita priuatione non tolluntur causæ sufficientes ad productionem formæ, possibilis est naturaliter regressus ad eandem specie formam, quando vero eiusmodi causæ tolluntur, non est possibilis: ostendere autem quibus cum priuationibus causæ remaneant, vel auferantur, longissimum est: & singularum eget commemoratione, siquidem nullum commune principium hactenus inuentum est, quod omnia distincte comprehendat: quare satius nobis videtur eadem ratione conquiescere, quam aliam iisdem calumniis expositam producere.

Indicium Louaniensium approbatur.

Relatio oppositionis priuatiuæ, est rationis.

De relatione priuatiuæ oppositionis diutius ambigere non licet, an sit realis, vel rationis, cum enim alterum extremum, non sit ens reale, necessariò fatendum est ipsam relationem esse rationis vt ex doctrina prædicamentorum compertum est.

ARTICVLVS VI.

DE CONTRADICTORIA oppositione.

QVid sit contradictio simplex, de qua hoc loco agimus, quo pacto definiatur, & à priuatiua oppositione differat, ex

rat, ex proximo articulo compertũ est: vnde ẽt constat relationem in contradictoriis fundatá esse rationis, siquidem alterum extremum est negatiuum. Vna igitur superest dubitatio, an contradictoria oppositio sit omnium maxima? Pars enim, quæ negat, his rationibus suadetur. Prima. Contradictio includitur in omnibus alijs oppositionibus: ergo non potest earum esse maxima: consequentia est bona, quia id, quod aliquid includit, supra inclusum suam peculiarem rationem addit, vt omnia consideranti planum fiet, & in præsenti opposita addunt suum peculiarem modum oppositionis. Antecedens probatur, quia nisi vnum oppositum supponat non esse aliud, verbi causa album non esse nigrum, non potest illi opponi, alioqui sibi ipsi repugnare: ergo omnis alia oppositio contradictoriam includit. Confirmatur, contradictio infertur ex quauis alia oppositione, & non è contrario: ergo est minor quam cæteræ: consequentia valet, quia maius non infertur ex minori. Antecedens traditur à Diuo Thoma quarto contra Gentes capite decimo quarto, & inductione constat, siue enim aliqua duo sint relatiuè, siue contrariè, siue denique priuatione opposita, rectè inferes vnum non esse aliud.

Vtrum cõtradictoria oppositio sit omniũ maxima. Pars negatiua suadetur.

D. Thom.

Secundò magis distant ea, inter quæ aliquid mediat, quam quæ sunt immediata, nam illa ipso medio separantur: sed inter contradictoria nullum est medium, quod inter priuatiua, & contraria reperitur: ergo hæc sunt magis opposita. Tertio. Minus requiritur ad distantiam contradicentium, quam contrariorum: ergo saltem hæc sunt magis opposita: antecedens patet, quia, vt subiectum dicatur contradictoriè non album, satis est medio colore affectum esse: vt autem dicatur contrarium albo, habere debet nigredinem, quæ plus recedit à candore, quam medius color.

Communis sententia, quam vbique tradit Aristoteles, cæterique Philosophi, asserit omnium oppositionum maximam esse contradictoriam. Ad eius probationem aduertendum est quantitatem vel intensionem oppositionis, vt ita loquamur, primo colligi ex eorum repugnantia, seu incompossibilitate in subiecto: cur enim opposita definiantur ea, quæ in eodem simul esse non possunt. primum signum oppositionis erit pugnantia in subiecto, & quo maior hæc repugnatia fuerit, eo profectior censebitur oppositio. Colligitur secundo ex maiori, vel minori immedietatione, hoc est ex eo quod plura, vel pauciora subiecta repugnantur in quibus necesse sit alterum oppositorum inesse: illa enim opposita, quæ non solum simul esse non possunt in eodem singulari, sed etiam quæ circa vnumquodque ita affecta sunt, vt vel vnum, vel alterum insit, maiorem habent oppositionem. Quod duplici ratione monstratur: vna, quoniam, quæ ita se habent, in nulla re conueniunt: si enim in aliquo conuenirent, fieri posset, vt illud vtrique deesset, & ita neutrum in subiecto esse posset, vt accidit in priuatiuis, quæ ambo requirunt in subiecto capacitatem formæ, & quia in aliquibus subiectis deest capacitas, neutrum ex priuatiuè oppositis reperitur.

Affirmatiua pars approbatur. Oppositorum distantia vnde colligatur.

Altera ratio est, quia inde colligitur maxima naturæ, & conditionum diuersitas, siquidem hoc ipso, quod in subiecto desunt conditiones ad vnum reperiuntur ad eius oppositum. Quod autem id proueniat ex naturæ, & conditonum distantia, ex opposito monstrari potest: nam album, & nigrum propterea medio potiuntur, quia requirunt in subiecto mistionem, quæ deest in elementis: nisi enim ambo similem subiecti conditionem exigerent, posset alterum esse in corpore simplici, & ita hoc medium non haberent: igitur quando aliqua medio vacant, perfectam habent conditionum diuersitatem.

Hoc posito ex vtroque inditio probari potest contradictoriam oppositionem esse maximam. Ex primo quidem, quia contradictoria per nullam potentiam simul esse possunt, relatiua autem naturaliter se compatiuntur, si ad diuersos terminos comparentur, quod argumento est ex natura sua parum in subiecto repugnare. Contraria item in gradibus remissis vt naturæ sociantur, in intensis autem virtute diuina: priuatiua non recedunt hac in parte à contradictoriis, quia non minus implicat simul esse habitum, & priuationem, quam formam & negationem. Ex secundo tamen indicio longè inferiora esse constat, nam priuatiua habent medium, contradictoria non habent, quæ ratio valet etiam in multis contrariis: quare minor est inter contradictoria conuenientia, maior conditionum distantia, & per consequens maior oppositio. Durand. 1. dist. 5. q. 1. idem probat hac ratione. Contradictio est causa, vt cætera sint opposita: ergò ipsa prius, & principalius rationem oppositionis participat: consequentia est euidens ex illo principio, id maxime tale est, quod cæteris est causa, vt sint. Antecedens probatur, quia non potest vnum oppositum excludere aliud, nisi habeat negationem illius seu non sit illud: contradictio verò nihil est aliud, quam forma, & eius negatio.

Contradictoriam oppositionem esse maximam confirmatur.

Durand.

Ad primum argumentum in oppositum dupliciter responderi potest. Primò concedendo alia opposita, vt contradictionem includunt, magis opposita esse, quam contradictoria, secus verò, si cum præcisione, & vt propriam tantum oppositionem exerceant, accipiantur:

Negatiuæ parti argumentis occurritur.

que

Ferrar. quo tantum modò rectè fit comparatio. Secun-
Occurr.2. do reſpondet Ferrar. 4. contra Gent. cap. 14. ad primum concedendo cætera oppoſita includere contradictionem, & aliquid addere, negando tamen hoc additum efficere maiorem oppoſitionem, cum potius minorem reddat: quia arctando illam ad certum genus tollit illimitatam eius repugnantiam, quæ eſt etiam doctrina D.Thom. opuſ. 37. art. 1. Ad confirmationem neganda eſt conſequentia, & eius probatio: nam ea diuerſitate ſpecierum probe colligitur diuerſitas differentiarum, & non è contrario, & tamen hæc eſt maior, quam illa.

Secundo. Ad ſecundum reſpondetur Maiorem eſſe veram de diſtantia locali, non autem de diuerſitate naturæ, hæc enim, quando medio caret, nullam habet conuenientiam, ſed totalem diſtantiam, vt explicatum eſt. Vnde D. Thom.
D.Thom. opuſ. proxime citato ex eodem principio ſumit argumentum ad oppoſitum confirmandum in hunc modum. Vbi datur medium limitati eſt diſtantia extremorum, vbi verò non eſt medium illimitata: ſed contradictoria medio vacant, non contraria, & priuatiua, ergo illorum
Tertio. diſtantia eſt longe maior. Ad tertium diſtinguenda eſt maior, ſi enim velut minus entitatis requiri ex vna parte ad contradictoria, quam ad contraria, vera eſt: quia altera contradicentium pars eſt negatiua, ſed nihil ad rem: ſi verò contendat requiri minus diſtantiæ, falſa eſt: ad illiuſque probationem concedimus vt ſubiectum dicatur contradictorie non album, ſat eſſe medio colore infici: vt autem dicatur contrarium albo, debere affici nigrore: inde tamen non ſequitur non album, quod ſequitur ex medio colore, non diſtare magis ab albo, quam nigrum: ſiquidem non album nulla in re conuenit cum albo, nigrum verò conuenit in ente, in prædicamento, & in genere proximo. Atq; hæc de oppoſitorum natura & differentiis dicta ſufficiant.

CAP. XI.

PRius quippiam alio quatuor dicitur modis. Primo quidem & propriiſſimè tempore, quo pacto quippiam antiquius aliquo & vetuſtius dici ſolet: quia nanq; plus eſt temporis, adeo antiquius at vetuſtius dicitur. Secundo verò id quod non conuertitur eſſendi conſequētia: quo pacto vnum duobus eſt prius: nam ſi ſint duo, & vnum continuò ſequitur eſſe: at ſi vnum ſit, non neceſſario ſequitur duo eſſe. Quare hoc poſito non conuertitur conſequentia, vt illud ſit. Prius autem id eſſe videtur, quod eſſendi conſequentia non conuertitur. Tertio modo, ordine quodā dicitur prius, vt in ſcientiis, atq; orationibus intueri licet. In demonſtratiuis enim ſcientiis prius eſt nimirum atq; poſterius ordine: elementa namq; deſignationibus ordine priora ſunt, quippe cum principia priora ſunt ordine concluſionibus contemplandis: & in grammatica ſyllabis priora ſunt elementa, in orationibus etiam exordium ſimili modo narrationem ordine antecedit. Praeterea id, quod eſt praſtabilius honorabiliusve, prius natura eſſe videtur. Vulgus enim eos qui ſunt honorabiliores, quosq; magis amant, vocare priores conſueuerunt: quanq hic modus penè omnium alieniſſimus eſſe videtur. Tot igitur fere ſunt modi prioris, qui dici ſolent. Videbitur autem & vltra iam dictos, alium quidam eſſe prioris modus. Eorum enim quæ eſſendi conſequentia conuertuntur, alterū quod eſt cauſa quouis modo, vt alterum ſit, prius natura non incongrue dici poteſt. atq; eſſe quædam talia patet. Eſſe enim hominem, ad orationem de ipſo veram, eſſendi conſequentia ſane conuertitur. Nam ſi ſit homo vera eſt ea ratio qua homo dicitur eſſe: & è contra homo profectò eſt ſi vera eſt ea oratio qua hominem dicimus eſſe. Atq; oratio quidem vera, vt res ſit nullo pacto eſt cauſa res tamen aliqua ex parte vt ſit oratio vera, cauſa eſſe videtur. Ex eo nanq; quia res eſt, aut non eſt oratio vera dicitur, aut falſa: quare fit, vt quinq; modis ipſum prius dicatur, vt patet.

EXPLANATIO CAPITIS VNDECIMI DE MODIS PRIORIS.

QVæ his quatuor capitibus continentur, breuiter ab interpretibus perſtringi ſolent: partim quia per ſe facilia ſunt, partim quia aliis in locis neceſſario explicantur: quare in eorum expoſitione parum immorabimur.

Porro in cap. 11. recenſet primo Ariſtoteles quatuor modos ſuo tempore vulgares, quibus aliud alio prius eſſe dicitur, poſtea ſubiicit quintum modum, quaſi à ſe inuentum: non tradit autem modos poſterioris, quoniam cum prius & poſterius correlatiua ſint, ſupponit, quot modis vnum dicitur, tot idem alterum dici debere. Quinto Metaph. cap. 11.

Primus igitur modus eſt, quo vnum prius tempore dicitur, quam aliud, quando illud in duratione præceſſit, ſiue omninò, vt Achilles Romulum, ſiue quoad aliquam partem, vt Plato Ariſtotelem. Hunc modum prioritatis omnium præſtantiſſimum eſſe docet Ariſtoteles, vel quia notiſſimus eſt, vel certè quia cæteri modi per ordinem ad hunc explicantur. Primus modus quo vnum prius dicitur alio.

Secundus modus eſt, quo aliquid dicitur prius alio exiſtendi conſequentia, nimirum quando vnius exiſtentia infertur ab exiſtentia alterius Secundus

rius, eam tamen non infert: quo pacto se habent superiora respectu inferiorum, recte enim sequitur, si homo est, homo est, & non è contrario, si animal est, homo est. Idem cernitur in aliis rebus, nam duo inferuntur ex tribus, non è contrario.

3. Tertius modus prioritatis est, quando aliquid dicitur prius ordine, quam aliud, quod intelligendum est de ordine, quem ipsarum rerum natura postulat: ut in comparandis disciplinis: priora nanque sunt elementa, & positiones, quam conclusiones: & in habendis orationibus, ubi suapte natura prius est proœmium, quam narratio, & hæc, quam peroratio, esto quis per imperitiam aliter recitaret.

4. Quartus est, quo illud prius appellatur, quo dignius, præstantiusque est, siue natura sua, vt aurum cum argento comparatum, vel æstimatione nostra, ut quando nobis magis amicos cæteris anteponimus, prioresque facimus: quem modum omnium impropriissimum esse docet Aristotel. fortasse quia minus est in vsu, vel quia ex arbitratu nostro magna ex parte dependet.

5. Vltimus prioritatis modus, quem Philosophus addit, est secundum naturam, quo id prius esse dicitur, quod cum alio existendi consequentia reciprocatur, eius tamen causa est, quod probat exemplo orationis, & rei significatæ, si enim oratio affirmans rem esse vera est, res etiam existit, et si res existit, oratio, quia significatur esse, vera est, rei tamen existentia causa est veritatis orationis: non è contrario. Hæc doctrina vera est in omnibus causis, si cum suis effectis comparentur, imo nusquam vera existit, nisi ubi datur aliqua dependentia à priori unius ab alio: ut pateat, quam verum sit, quod in prædicabilibus cum Durando asseruimus, prioritatem naturæ, non esse concipiendam, vt antecedentiam in duratione, sed vti independentiam in esse, de quo alibi plura. Omnes hi modi hoc disticho continentur.

Tempore, natura prius, ordine dic, & honore:
Causam causato dicimus esse prius.

CAP. XII.

Simul autem ea simpliciter propriissimeque dicuntur, quorum generatio est tempore in eodem: neutrum enim ipsorum prius, aut posterius est. Atq; hac tempore simul dicuntur: natura vero ea dicuntur simul quæ essendi quidem consequentia dum convertantur, neutrum tamen, ut sit alterum, causa est: ut in duplo dimidioq; intueri licet. Hæc enim convertuntur. Nam si duplum est, dimidium est & si dimidium est, duplum est: neutrum tamen est causa, ut alterum sit. Ea præterea, quæ ejusdem generis divisione sibi opponuntur, simul esse dicuntur natura. Dicuntur autem ejusdem generis divisione opposita sibi, quæ in eadem sunt divisione: qualia sunt volatile, gressibile, atque in aquis degens. Hæc enim sub eodē genere contra se sunt divisa: quippe cum animal in hæc, ut patet, distribuatur, nihilq; horum, aut posterius, aut prius sit, sed natura talia simul esse videantur. Dividi etiam unumquodque talium in species rursus potest, vt volatile terrestre, aquaticum: quæ quidē & ipsa simul natura, erunt, quæ sub eodem genere collocata, in eadem sunt divisione Genus tamen specie prius est semper: non n. in consequentia fit ab illo conuersio Nam si volatile est, animal est: at si animal est, non necesse est volatile esse. Simul igitur dicuntur natura ea, quæ in essendi quidem consequentia convertuntur: nullo tamen pacto alterum causa est, ut alterum sit: & ea quæ sub eodem genere collocata contra sese sunt divisa. Absolute autem simul sunt ea, quorum generatio eodem in tempore est, vt prius est dictum.

EXPLANATIO CAPITIS DVODECIMI DE MODIS SIMUL.

Qvanuis tot modos simultatis enumerare posset, quod recensuit prioritatis, sunt enim hæc inter se opposita, ut Ammonius aduertit, voluit tamen solos tres inculcare, nimirum esse simul tempore, simul natura, & simul diuisione generis. *Ammon.* Simultatis modi. Primus.
Simul tempore censentur apud Aristotelem ea, quæ simul esse incipiunt, possumus tamen latius hanc simultatem accipere, & vocare simul tempore ea, quæ in eodem tempore concurrūt, siue simul incipiant, & definant, siue alterum prius incipiat, & definat, siue posterius incipiat, & definat, sive posterius incipiat, & posterius esse definat, quam aliud.

Secundus modus est, quo aliqua dicuntur simul natura, ea scilicet quæ existendi consequentia reciprocantur, nec alterum, vt alterum existat, causa est, vt de relatis secundum esse in eorum categoria dictum est. Tertio dicuntur simul diuisione duæ species, quæ idem genus immediate partiuntur, ut homo & brutum: hæc dicuntur simul diuisione, vel vt alii loquuntur, simul natura communi, quia earum simultas non est spectāda in propriis rationibus specificis, sed in natura cōmuni: nā secundū proprias, & specificas rationes sæpe vna species ejusdem gene-

generis ad aliam præsupponitur, ut in prædicamento qualitatis actus supponitur ad habitum, & potentiam, ut earum causa, & in quantitate, linea (si vera est species) præsupponitur ad superficiem, & hæc ad corpus.

Primus modus essendi simul respondet primo modo prioris, secundus respondet secundo, & quinto, nam simultas mutuæ reciprocationis, seu convertentiæ excludit & oppositam prioritatem, & prioritatem causalitatis, ut ex dictis apertum est. Tertius modus (simul) secundum Toletum respondet tertio modo prioris scilicet, secundum ordinem, nam duæ species oppositæ nullum servant ordinem, in participando genere, seu potius ipsum genus ex se immediate communicatur utrique speciei. Quarto modo prioris ideo nullum opposuit simultatis juxta Ammonium, quia est arbitrarius, cæterum non est difficile illum assignare, cum proclive sit duos eodem loco habere, & opinione, & affectu. Hos modos simultatis ita facilius comprehendes.

Tempore dico simul, quorum generatio nũc est;
Quæ convertuntur, dicimus esse simul.
Suntq; simul species genus unũ distribuentes:
At generis causa, non ratione sui.

CAPVT XIII.

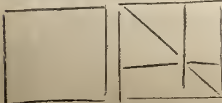
Motus species sunt sex, generatio, corruptio; accretio, decretio, alteratio, & ea mutatio, quæ loco accommodatur. Atque cæteri quidem motus, ut patet, diversi sunt: Non enim corruptio est generatio, neq; accretio est decretio neq; ea mutatio, quæ loco accommodatur: cæteriq; motus similiter. De alteratione verò dubitatio quædam existit, ne forsitan necessarium sit id, quod alteratur, aliquo reliquorum motuũ alterari. Hoc autem verum non est. Ferè enim omnibus in passionibus, aut plurimis, non accidit alterari, nullo motuũ cæterorũ communicante. Neq; enim incrementa, neq; decremẽta suscipere necesse est id quod passione movetur, & simili in cæteris modo: quare alteratio diversus est à cæteris motus. Nã si esset idem, continuo id quod alteratur crescere, aut decrescere, aut aliquo alio moveri cæterorum motuũ oporteret. At non est profectò necessarium: Similiter & id, quod augetur, aut aliquo motu movetur alterari oporteret. At sunt quædã, quæ augentur, non alterantur autem. Quadratũ enim gnomone circũposito crevit quidem, ac non est alteratum Similiter & in cæteris rebus hujuscemodi fit. Quare diversi sunt hi motus omnes, ut diximus. Simpliciter autẽ motus quidem contrarius quies est, singulis autẽ singuli adversantur, generationi quidẽ corruptio. accretioni verò decretio, & mutationi accommodatæ loco quies in loco: & maximè ut videtur ea mutatio. quæ contrarium ad locũ itur, ut ei motui, quo sursum itur, is motus, quo deorsum itur, & è converso opponitur. At reliquo assignatorũ motuũ quidnã contrariũ sit, non est facile assignare: nihil autem ipsi contrariũ esse videtur, nisi quispiam & in hoc quietem in qualitate dicat opponi ei mutationi, quæ ad qualitatem est, mutationemq; eam, quæ est ad qualitatem contrariam perinde atq; in mutatione loco accommodata quietem in loco, & mutationem, quæ ad contrarium locum itur cõtraria diximus esse. Alterationẽ namq; mutationem esse in qualitate constat: quare motui in qualitate, quies in qualitate opponitur: aut ea mutatio quæ ad qualitatem contrariam itur, quo pacto album quippiã fieri & nigrum quippiam fieri, inter se opponuntur. Alterantur enim hæc atq; in qualitatis contrarios terminos mutatio fit.

EXPLANATIO CAPITIS DECIMITERTII DE SPEciebus motus.

Enumerat in hoc capite sex motuum species, generationem, corruptionem, accretionem, & decretionem, alterationem, & locationem, seu motum localem: ubi latè accipiuntur vocabula motus, & species. Primum accipitur pro quacunque mutatione positiva aut negativa, ut membris dividentibus patet, nam generatio substantialis est mutatio instantanea, corruptio verò non solum est instantanea, sed etiam negativa: motus autem propriè dictus est realis, & successivus. Secundum vocabulum sumitur pro quovis inferiori dividente aliquid commune: nam motus non est genus univocum quod in propriè dictas species distribuatur. Motuum species.

Deinde probat hos motus inter se distingui & quoniam major dubitatio esse videtur de separatione alterationis à cæteris, de qua prisci Philosophi dubitasse creduntur, probat hanc à reliquis distinctam esse in hunc modum: si alteratio non distingueretur ab aliis motibus, necesse esset eum, qui alteratur, aliquo aliorum motuum agitari, & qui alio motu agitur, alterari, utrunq; autẽ est falsum. Primum quidem, eo quod oẽs ferè passiones, quas in tertia qualitatis specie reposuimus, cũ alteratione conjunctæ sunt, quando autem illis movemur, nullas aliorum motuum ibi cernitur: certè quando aqua calefit, aut frigefit, necessarium non est, ut crescat, vel descrescat, locove moveatur. Secundũ verò est falsum, quia accretio, qui videtur maximè conjuncta cum alteratione, sine illa reperitur. Alteratio quomodo à reliquis motus speciebus distinguatur.

Secunda. peritur, nam quadratum addito gnomine crescit, & non alteratur, cum retineat eandem figuram, sine figuræ autem mutatione, non datur apud Mathematici figuram constantem quatuor lateribus æqualibus rectos Angulos habentibus, gnomen verò appellant supplementum, quod ita additur lateribus quadrati, vt ejus figura non varietur, sed perseveret eodem modo, ac antea æquilaterum, vt patet in subjecta figura, cuius latior explicatio, & demonstratio habetur apud Euclidem libro secundo elementorum.



Motus contraria. Distinctione specierum motus explicata docet Aristoteles motui in communi contrariam esse quietem, singulis autem motuum speciebus, tum speciales quietes, tum speciales motus contrariari. Ratio utriusque partis est, quia, cum motus in communi contineat omnem motum, non potest aliquem aduersum habere: motus verò speciales, quia tendunt in formas oppositas, possunt sibi contrariari: sumit Aristoteles hoc loco contrarietatem latissime, tum quoniam quies, cum sit priuatio nequit opponi motui contrariè, sed priuativè tum quia loco censentur contrarii motus omnes ii, qui feruntur ad terminos quouis modo oppositos, vt generatio, & corruptio, motus sursum, & motus deorsum, &c. Hæc materia laté explicatur in quinto Physicorum, vbi Philosophus ex instituto de illa differit, quo loco etiam ostenditur ea quies esse contraria motui, quæ habetur in termino, à quo motus incipit, non autem illa, quæ possidetur in termino, ad quem motus fertur. Verbi causa motui sursum contrariam esse quietem in loco inferiori, & motui deorsum quietem in loco superiori.

CAP. XIV.

Habere pluribus modis, aut vt habitum dispositionemq; vel aliquam aliam qualitatem dicitur: scientiam enim habere aliquam dicimur, & virtutem: aut vt quantum velut, eam quam quispiam magnitudinem habet, nam cubitorum trium, vel quatuor habere magnitudinem dicitur: aut vt ea qua circa corpus ponuntur, vt vestem tunicam & gladium, & similia: aut in parte, velut in manu annulum: aut vt partem, vt manum vel pedem: aut in vase, vt modium habere triticum dicimus, aut dolium vinum, hac enim habere, vt in vase dicuntur: aut possessionem, habere enim dicimus domum, fundumuè. Dicitur, & vir vxorem, & vxor virum habere, qui quidem remotissimus omnium habendi modus esse videtur: nihil enim aliud dicendo virum habere vxorem significamus, quam virum vna cum vxore habitare. Forsitan, & alij quidam habendi modi esse videbuntur, sed qui dici solent, omnes fere sunt nunc à nobis enumerati.

EXPLANATIO CAPITIS DECIMI QVARTI DE modis habere.

Quoniam verbum habere, & habitus æquiuoca sunt, septem eorum significationes distinguit. Prima est habere affectionem, & dispositionem qualitatis, ut habere vitium, virtutem, scientiam, &c. Secunda habere tantam magnitudinem, vt cubitum, vlnam. Tertia habere aliquid circumpositum, vt vestem, annulum, &c. quæ acceptio constituit vltimum prædicamentum. Quarta habere partem constituentem, vt manum, pedem, quod etiam dici potest de partibus Physicis, vt habere corpus, vel animam. Quinta habere aliquid contentum, ut vas aquam, arca pecuniam. Sexta possidere bona, vt agrum, domum, &c. Septima habere vxorem, quam significationem ait esse omnium impropriissimam, aut quia est mutua, vt notavit Ammonius, non minus enim vir habet vxo- *Ammon.* rem, quam vox virum, vel quia hoc genus habendi nihil est aliud, quam licite cohabitare. De his multo plura tradit Aristoteles in 5. Meta- *Arist.* phys. cap. 20. & 23. vbi D. Thomas hos ha- *D. Thom.* bendi modos ad quatuor reuocat, qui suam habent difficultatem.

Finis Tomi primi.